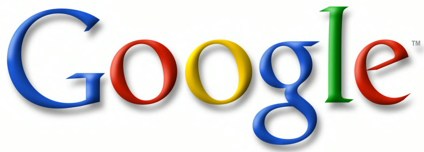

Het Leeskabinet

Johan Gram, David François van Heyst, D. A. van Waalwijk

69e jaargang.

HET
LEESKABINET

MAANDSCHRIFT

GEWIJD AAN

VADERLANDSCHE EN BUITENLANDSCHE LETTERKUNDE

ONDER REDACTIE VAN

JOHAN GRAM.

Januari 1902.

MET PLATEN.

LEIDEN.
L. VAN NIFTERIK Hz.

Ter aankondiging ontvangen boeken

Sedert 1 December 1901.

Uit grauwe nevels, door Lode Baekelmans. Utrecht, H. Honig.

Het leven der bijen, door Maurice Maeterlinck. Amsterdam, C. L. Veldt.

Uit het leven van een scepticus, door Henrijk Sienkiewicz. Haarlem, De Erven Loosjes.

Vivat's geïllustreerde Encyclopedie, (aflev. 21). Amsterdam, Uitgevers-Maatschappij „Vivat".

Onze Kunst. Voortzetting van de „Vlaamsche School". No. 1, 1e jaargang. Antwerpen, J. E. Buschmann. Amsterdam, L. J. Veen.

Den Gulden Winckel, (Proefblad). Maandschrift voor boekenvrienden in Groot-Nederland, onder leiding van F. Smit Kleine. Baarn, Hollandia-Drukkerij.

Die Woche, Moderne illustrirte Zeitschrift (Proefnummer). Berlin, August Scherl.

De Natuur, Aflev. 12. Utrecht, J. G. Broese.

☞ **Aan H.H. Uitgevers wordt beleefd verzocht, bij de toezending hunner werken ter beoordeeling, tevens de prijzen te willen opgeven.**

Alle Correspondentiën betreffende de Redactie moeten worden gericht tot den Heer JOHAN GRAM te 's-Gravenhage.

Ongevraagde bijdragen, die niet worden opgenomen, zullen niet teruggezonden worden, tenzij de frankeerkosten door den afzender er bijgevoegd zijn.

HET LEESKABINET.

HET

LEESKABINET.

MAANDSCHRIFT

GEWIJD AAN

VADERLANDSCHE EN BUITENLANDSCHE LETTERKUNDE

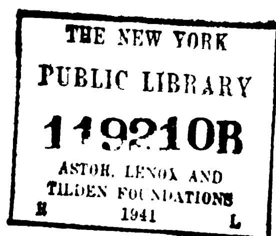
ONDER REDACTIE VAN

JOHAN GRAM.

VOOR 1902.

EERSTE DEEL.

LEIDEN,
L. VAN NIFTERIK Hz.
1902.

INHOUD.

INHOUD.

———

DE PLATEN ALDUS TE PLAATSEN:

HET PALEIS VAN JUSTITIE
IN HET KORTE VOORHOUT TE 's GRAVENHAGE.

HET PALEIS VAN JUSTITIE IN HET KORTE VOORHOUT TE 's GRAVENHAGE.

DOOR

JOHAN GRAM.

(*Met Plaat*).

Toen men vernam, dat de Regeering het paleis van wijlen Prins Frederik der Nederlanden gekocht had, om het tot Gerechtshof in te richten, juichte een ieder dien maatregel van Minister Van der Linden van harte toe. Het Gerechtshof toch was op het Binnenhof slecht en armzalig gehuisvest; de Rechtbank, waarvoor men reeds in verschillende deelen der stad een onderkomen had gezocht, gevoelde zich geenszins op haar gemak in het pratricisch huis van Groen van Prinsterer op den Korten Vijverberg.

Al dat behelpen, dat gebukt gaan onder gemis aan ruimte en aan geschikte inrichting der lokalen, die gedwongen bekrompenheid: dat alles zou ophouden als men eenmaal in een groot gebouw gevestigd zoude zijn, hetwelk geheel en al voor het doel zijner bestemming zou ingericht zijn.

Dat koud-deftige, ongenaakbaar-statige gebouw uit het begin onzer eeuw, het tijdperk van het eerste keizerrijk, zonder éénige versiering, met zijn strenge verticale en horizontale lijnen, koel en onwrikbaar als een rechterlijk vonnis, leende zich veel beter

voor een Gerechtshof dan voor een paleis. Daarbij was de stille, rustige ligging in het voordeel, en bood het terrein de gelegenheid, om aan de achterzijde het Huis van Bewaring te stichten.

Wat had die plek in den loop der eeuwen al geene veranderingen ondergaan! Ruim twee en een halve eeuw geleden had daar onze Maarten Harpertszoon Tromp door den bekenden Haarlemschen bouwmeester Pieter Post een aanzienlijk huis met twee vooruitpringende vleugels en een ruim voorplein doen bouwen. Toen de groote Admiraal in 1653 sneuvelde, verkocht zijne weduwe het prachtige hotel aan een der uit Portugal uitgeweken Portugeesche Israëlieten, van welke er velen naar hier gekomen waren, om de vreeselijke vervolging der inquisitie te ontvluchten. De kooper van Tromp's huis, Don Lopez Suasso, baron van Avernes le Gras, was dezelfde, die de zeldzame grootmoedigheid had, aan Prins Willem III bij diens tocht naar Engeland twee millioen gulden voor te schieten, zonder éénig schriftelijk bewijs of onderpand te vorderen.

Na diens dood ging het huis over op zijn zoon Don Manuel Lopez Suasso. Deze leefde naar zijn rang en rijkdom op grooten voet. Vooral was hij een groot voorstander van de muziek. Geen geldelijk offer was hem te groot om de eerste kunstenaars en kunstenaressen op zijne muziekavonden te noodigen. De concerten die hij in zijn paleis gaf en waartoe hij de aanzienlijksten en hoogstgeplaatsten noodigde, waren dan ook alom vermaard. Men stelde het op den hoogsten prijs, bij Don Manuel een wit voetje te hebben.

Don Manuel was zeer gekant tegen de tooneelvertooningen, die destijds plaats hadden, en die, naar zijne opvatting, de goede zeden kwetsten. Om die vertooningen tegen te gaan en zooveel mogelijk af te breken, beijverde hij zich, de hooge kringen van 's Gravenhage op de heerlijkste concerten te onthalen. Schrijvers uit dien tijd spreken met geestdrift en bewondering over de vorstelijke wijze, waarop de genoodigden daar ontvangen werden. In schitterend verlichte en smaakvol gemeubelde zalen bewogen zich de in zijde en satijn ruischende gasten. In een der zijzalen, waar het orkest gezeten was, waren de toehoorders van minderen stand vereenigd. Die Schäfe zur rechten und die Böcke zur linken! Lakeien in smaak-

volle liverei boden overal de uitgezochtste ververschingen aan, zoodat alles den indruk gaf alsof men zich aan 't hof van een machtig vorst bevond.

Doch ook deze Maecenas werd op zekeren dag naar de Elyzeesche velden opgeroepen. Na zijn dood ging het huis in andere handen over en werd achtereenvolgens door verschillende aanzienlijke personen, gezanten van buitenlandsche mogendheden en andere grootwaardigheidsbekleeders betrokken.

Na 1795 werd er een militaire school gevestigd; daarna maakte men er tijdelijk een logement en vervolgens een badhuis van. Tijdens de omwenteling in 1813 werd het bewoond door den Procureur-Generaal van het Hooggerechtshof, Mr. Jaquinot de Pampelune. Bij diens vertrek naar Frankrijk ontstond er plotseling zulk een hevige brand, dat het gansche gebouw tot op den grond afbrandde. Sommigen vermoedden, dat die brand met opzet gesticht was, ten einde compromitteerende papieren en stukken op die wijze voor goed vernietigd te zien.

Later werd op dat terrein, naar het ontwerp van den Haagschen bouwmeester Tollus, het Paleis van wijlen Prins Frederik der Nederlanden gebouwd. Het moge inwendig door smaakvolle en rijke versiering en inrichting bekoord hebben — uitwendig laat het ijskoud. Doch, zoo als in de inleiding werd gezegd, voor een Paleis van Justitie past die afgemeten strakheid van lijnen.

In dit gebouw zullen Gerechtshof en Rechtbank broederlijk te zamen zijn.

De ingenieur-architect W. C. Metzelaar, wien de eervolle taak ten deel viel, het paleis eens vorsten in een paleis voor de strenge Themis te hervormen, heeft als een tweede Don Manuel niets gespaard om zijn doel ten volle te bereiken.

Van de bestaande ruimten is zooveel mogelijk partij getrokken, doch waar de eischen van den dienst het vorderden, heeft de bouwmeester kloek en doortastend afgebroken en verbouwd, om tot eene praktische en doeltreffende inrichting te komen.

De intrede door de vorstelijke hooge deur en de breede, ruime vestibule, had men, ook voor de tegenwoordige bestemming, niet beter en doeltreffender kunnen wenschen. Praktisch gedacht en gevonden is 't voorzeker, om het publiek, dat de openbare zitting

van Gerechtshof en Rechtbank wil bijwonen, de gelegenheid te geven, die zalen te bereiken door den doorgang op het binnenplein, waar met duidelijke letters de toegang tot beide zalen is aangewezen.

In de plaats van de oude trap en de aangrenzende vertrekken, die in de vestibule den toegang tot het inwendige van het Paleis vormden, is nu een voortreffelijk, hoog trappenhuis gekomen, opwaarts loopende door het geheele gebouw. Een breede hoofdtrap met twee zijtrappen, links en rechts, geleidt naar al de verdiepingen en ontvangt een helder bovenlicht. Een wit marmeren plaat aan den wand (wegwijzer) verwijst met gouden letters naar de verschillende zalen en vertrekken. Voor de Rechtbank, waarbij uitteraard het meerendeel der bezoekers gemoeid zullen zijn, is de bel-étage bestemd, terwijl ook nog een klein gedeelte der eerste verdieping voor strafkamer der Rechtbank is ingericht.

Het Hof neemt het overige gedeelte der eerste verdieping in beslag.

Indrukwekkend zoo door bouw als inrichting is de zittingzaal van de strafkamer van het Hof. Met hare eikenhouten betimmering en eikenhouten meubelen, afgewisseld door het strenge donkere groen der bekleedingen en de glanslichten der koperen lampen, treft zij door haar hoogte en omvang (12 bij 15 en 10 M. hoog). Uit hooge vensters valt het licht breed en ruim in deze statige zaal. Het gestoelte van het Hof troont boven al de banken en zitplaatsen. Door een deur achter het gestoelte der Raadsheeren komt men in een reeks vertrekken, uitziende op het Voorhout, bestemd voor raadkamer, voor den president, den procureur-generaal, het parket en de advocaten-generaal, welke kamers tevens allen verbonden zijn met den omloop in het trappenhuis en het parket tevens met het archief boven.

Aan de artistiek gebeeldhouwde zolderingen en de mooie empirespiegels herkent men de gewezen vertrekken van het paleis.

De civiele kamer van het Hof is aan den tegenovergestelden kant, de achterzijde van het gebouw, gelegen. Zij is natuurlijk veel kleiner dan de strafkamer, doch voldoende voor hare bestemming. Al de andere vertrekken van het Hof zijn op de tweede verdieping. Het zijn flinke ruimten, in alle opzichten voor hun doel geschikt.

Een groote tegenstelling met het ernstig-donkere aanzien der overige ruimten vormt de gewezen balzaal van het prinselijk Paleis, met haar mooi plafond in empire-stijl, hare licht en teer gekleurde marmeren wanden en den gladden fraai ingelegden parketvloer. In hare lichte kleurschakeeringen en artistiek stukadoorwerk is zij met den ernst harer tegenwoordige bestemming minder in harmonie. Doch zeer natuurlijk heeft men partij willen trekken van deze bestaande ruimte, en zoo is de danszaal in een gerechtszaal herschapen. Waar vroeger gratie en coketterie heerschten en de teederste glimlachjes gewisseld werden, zal nu de misdaad ontmaskerd worden en het grofste en ellendigste te berde komen. In één ding komt de tegenwoordige en vroegere bestemming dezer zaal overeen: dat niemand, die hier uitgenoodigd wordt· den dans ontspringen zal.

Voor lange rijen banken, een afzonderlijken opgang voor het publiek en een aangrenzende raadkamer is behoorlijk gezorgd. Daarnaast bevindt zich de ruime en flinke getuigenzaal voor Hof en Rechtbank, zoo helder en groot als men slechts wenschen kan; een lokaal voor afzondering van getuigen en drie cellen. Langs een afzonderlijke trap zullen namelijk de gevangenen, komende uit het huis van bewaring, over de binnenplaats naar de gerechtszalen worden gevoerd.

Op de benedenverdieping bevinden zich aan de voorzijde de wachtkamer voor den Rijksveldwachter, de vertrekken voor den Officier van Justitie, het parket en de Substituut-officieren. Aan de achterzijde is de zittingzaal voor de burgerlijke kamer der Rechtbank, met raadkamer, vertrek voor den president en wachtlokaal.

Aan de achterzijde van het gebouw vinden de pleitbezorgers een ruime, hooge zaal, met aangrenzende kleedkamer, berging voor toga's en spreekvertrek. Ook de griffie der Rechtbank bevindt zich daar, evenals eene lange wachtkamer voor het publiek, dat door loketten met de ambtenaren van het parket gemeenschap heeft.

Centrale verwarming en electrisch licht schenen te kostbaar, zoodat men zich met calorifères en gas tevreden heeft gesteld. Echter heeft men voor de nieuw gebouwde kelders voor archiefstukken, overtuigingsstukken als anderzins, centrale verwarming ingevoerd. De kluis, waar eertijds Prins Frederik zijne kostbare

papieren en waarden bergde, is nu een brandkluis geworden voor het bewaren van zaken van waarde en geld, welke aan de griffie zijn toevertrouwd. Waar vroeger de fijne merken van den prins gebotteld lagen, zullen nu de droge acten en dorre archiefstukken worden opgestapeld.

Een rondgang door deze vorstelijke woning zal gewis den indruk geven, dat de gedaanteverwisseling met overleg en degelijkheid heeft plaats gehad. Weelde en overdaad, gelijk in het Paleis van Justitie te Brussel treft, zijn hier buitengesloten, maar alles wat strekken kan om den dienst geriefelijk te maken is ongetwijfeld betracht.

Bijna uitsluitend is het nieuwe huisraad, stoelen, tafels, kasten, banken als anderzins, in onze Rijkswerkinrichtingen vervaardigd. En zooals deze meubelen zich voordoen, geven zij inderdaad een goeden dunk van den degelijken en smaakvollen arbeid in onze Staatswerkplaatsen.

Eerst wanneer met Januari Hof en Rechtbank in het voormalige vorstelijke Paleis hun intrek genomen hebben, zal het blijken, in hoeverre het gebouw in het gebruik aan zijne nieuwe bestemming volkomen beantwoordt. Een leek, die nu de gedaanteverwisseling in alle bijzonderheden ziet en opmerkt, komt als van zelf tot de slotsom, dat men hier op vindingrijke en handige wijze een paleis in een gerechtshof herschapen heeft.

———————

HERINNERINGSDAGEN.

DOOR

Mevr. S. LA CHAPELLE—ROOBOL.

Er werd bescheiden aan de deur van zijn slaapkamer getikt.

„Meneer, staat u op? 't Is bij achten."

Geen antwoord.

Nog stilte en eindelijk een formeele bons met de woorden:

„Ben u nou wakker? 't Is heusch tijd."

George opende de oogen met de onaangename gewaarwording van iemand die, net wakker en nog maar half tot bewustzijn gekomen, toch reeds weet dat het laat is en hij dadelijk moet opstaan. Zich even uitrekken en nog een oogenblikje soezen. Wat had hij heerlijk gedroomd, hij wist niet goed meer wàt en slaperig trachtte hij het zich te herinneren, maar de beelden en gedachten vloeiden weg uit zijn denkvermogen en hij behield slechts een vaag besef van iets lichts, iets moois en kleurrijks. Nog een oogenblik bleef hij liggen, staroogend naar het witte stucwerk van het plafond, toen, klaar wakker, sprong hij met een veerkrachtige beweging uit bed, opende de overgordijnen en liet het volle licht in de kamer stroomen.

Het had gesneeuwd. Hier in den tuin lag zij nog ongerept, maar 't dooide sterk, van de boomtakken droop het nat al in straaltjes; over een paar uur, wanneer de zon met meer kracht scheen, zou alles zijn weggedooid.

Toch was 't mooi dat heldere wit en overal die schitterende droppels en het broze, doorschijnende blauw van de lucht.

Hij begon zich te wasschen en te kleeden en terwijl hij zijn kort geknipt, donker hoofdhaar en kroezenden baard in orde bracht, betrapte hij er zich op dat hij neuriede. Plotseling zweeg hij en bekeek zijn gezicht nauwkeurig in den grooten spiegel tegenover zich. 't Viel niet te ontkennen, hij zag er nog goed uit voor zijn vijf en veertig jaar. Wel had de tijd hem niet heelemaal gespaard, in het hooge voorhoofd groefden zich rimpels en die waren ook duidelijk zichtbaar bij en onder de oogen. Aan de slapen was zijn haar niet weelderig meer, maar wat was hij nog weinig grijs, hier en daar slechts een enkel zilveren draadje. Hoe slank en lenig was zijn hooge figuur, andere mannen werden op zijn leeftijd al dik, dat wist hij te voorkomen door veel lichaamsbeweging te nemen en kamergymnastiek te doen. Hij moest zelf lachen dat hij zich daar zoo stond te bekijken, want ijdel, kinderachtig ijdel als een vrouw, dat was hij eigenlijk niet, hoewel hij een kittelig, streelend gevoel van welbehagen, dat hij er nog zoo jong en goed uitzag, niet heelemaal van zich kon afzetten.

In een prettige, opgeruimde stemming ging hij naar beneden. Wat zag het er gezellig en vroolijk uit in de tuinkamer! Wat heldere, lichte kleuren! Het witte servet en het zilveren theeservies en de blauwe kopjes en het zachte roze en wit van de eerste radijsjes en de croquant gebakken, lichtbruine broodjes.

„Morgen meneer," zei een toonlooze, sleepende stem.

„Morgen Dina."

Een vrouw van zijn eigen leeftijd kwam binnen. Zij was stemmig en donker gekleed, van uit de gepijpte strooken van een tullen muts kwam een dik, slap, bleek gezicht met ronde, bruine oogen te voorschijn. Haar bewegingen waren niet vlug en niet traag, er was een zekere correctheid en beslistheid in al wat zij deed, alsof het zóó en niet anders kon gedaan worden.

„Hoe heeft u geslapen?" vroeg zij en haar toon klonk meewarig en tevens alsof zij een antwoord vol klachten verwachtte.

„Uitstekend Dina, ik sliep nog heerlijk toen je mij riep."

Voor zoover haar breede, slappe trekken iets konden uitdrukken, drukten zij nu teleurstelling uit, maar zij zei niets en ging

naar het eikenhouten buffet waar zij het een en ander begon te ordenen.

„Ik zal het rijtuig maar om half drie bestellen, meneer?"

Hij had een courant opgenomen en met zijn gedachten bij hetgeen hij las herhaalde hij, werktuigelijk vragend:

„Het rijtuig. Wat bedoel je?"

Nu sprak er toch iets als verontwaardiging uit de goedige oogen en op heel verwijtenden toon klonk het:

„'t Is vandaag de 15de Maart, meneer!"

De courant viel uit zijn handen en een donkere gloed steeg hem naar de wangen. Ja, 't was waar, al had hij er nog geen enkel oogenblik aan gedacht, 't was vandaag de 15de Maart, de sterfdag van zijn vrouw.

't Was nu vier jaar geleden dat er ten laatste een eind was gekomen aan dat lange lijden. Hij had haar innig betreurd, hij geloofde dat hij 't nog deed. In het groote huis sprak iedere kamer, ieder voorwerp van haar, alles was precies gebleven zooals bij haar leven. In den eersten tijd zou 't hem een heiligschennis hebben toegeschenen om ook maar een kleinigheid te veranderen en nu.... nu de tijd de scherpe kanten van het groote leed wat had afgesleten, liet hij alles zooals het was ter wille van Dina, in de eerste jaren van hun huwelijk de trouwe dienstbode, later de oppasseres, bijna de vriendin van zijn overleden vrouw. Dina treurde nog steeds om haar meesteres. Zij was altijd wat zeurig, wat klagerig geweest, maar sedert Mina's dood scheen zij het een zonde te vinden om te lachen en had zij, zooals George 't in stilte noemde, altijd een gelegenheidsgezicht. Maar vooral op herinneringsdagen was 't vreeselijk. In den beginne had hij 't wel sympathiek gevonden, was 't hem een weemoedige troost geweest als hij 's morgens op den verjaardag van zijn doode vrouw, een groote bouquet chrysanten, haar lievelingsbloemen, op tafel zag staan; als op den datum van den dag, dat zij gestorven was haar portret met nieuw krip gedrapeerd en met een immortellenkrans versierd was. Maar in den laatsten tijd, in de laatste maanden vooral was 't hem wat gaan hinderen. Men kon niet eeuwig leven en treuren met de dooden. 't Maakte hem prikkelbaar wanneer Dina bij alles mevrouw zaliger te pas bracht en toch zou hij die

ontstemdheid voor geen geld ter wereld aan zijn huishoudster willen laten merken. 't Was of hij zich voor haar schaamde, omdat zijn smart niet zoo standvastig bleek als de hare.

Op den 15den Maart, Mina's sterfdag, en op den 20sten October, haar verjaardag, ging hij altijd naar 't kerkhof. Dina zou eerder aan 't vergaan der wereld geloofd hebben dan dat hij dien gang zou verzuimen, en nu had hij 't vergeten, had hij totaal niet aan den datum gedacht. Hij boog bijna verlegen 't hoofd onder Dina's verwijtenden, verwonderden blik, maar 't maakte hem toch kregel ook. Zijn geest was vervuld geweest met lachende, vroolijke beelden, die in de toekomst pasten, en een bezoek aan het naargeestige kerkhof, waar hij op den kouden, dooden grafsteen weer in 't verleden zou moeten toeven, had nu niets aantrekkelijks voor hem. Den moed echter, om te zeggen dat hij niet gaan zou, had hij niet.

„Bestel maar geen rijtuig," zei hij, „ik kan wel naar het kerkhof loopen."

„Loopen, meneer? Weet u wel dat 't van nacht gesneeuwd heeft, dat 't nu al erg dooit en dat de wegen een en al modder zijn."

„'t Kan me niet schelen, ik wil geen rijtuig."

Dina keek hem onderzoekend aan, maar hij had zijn courant weer opgenomen en veinsde er in verdiept te zijn.

Toen hij klaar was met lezen en ontbijten liep hij eerst de kamer op en neer en bleef toen voor de glazen tuindeur staan, de handen in de zakken, turend naar buiten en zijn gedachten ver weg.

„'t Wordt mijn tijd," zei hij eindelijk. „Ik kom van middag misschien niet thuis eten, Dina."

„Niet thuis eten?" herhaalde zij ten toppunt van verbazing.

„Nu, wat zou dat?"

„Niet thuis eten, meneer? Op den 15den Maart?"

„Den 15den of den 16den, dat zal wel 't zelfde zijn," hernam hij ongeduldig, „dat hangen aan een datum wordt al te gek. Denk jij dat ik minder om mevrouw denk als ik niet thuis eet?"

„Ik denk niets," antwoordde zij veelbeteekenend.

Hij ging de kamer uit. Dina schudde bedenkelijk haar groot,

slap hoofd. Werktuigelijk ruimde zij het ontbijt weg. Er heerschte groote stilte in 't vertrek, totdat die op eens verbroken werd doordat zij hardop zei:

„'t Is onmogelijk, zoo gauw kan hij niet aan een andere denken."

* * *

Intusschen spoedde George zich naar zijn kantoor. Zijn huishoudster had hem meer geërgerd dan gewoonlijk, maar hij was ook ontevreden over zich zelf. Wat drommel, waarom had hij niet kort en goed gezegd dat hij niet van plan was om naar het kerkhof te gaan. Hij zou woedend zijn geworden als iemand hem gezegd had dat hij onder Dina's pantoffel zat en toch vroeg hij zich zelf af, of hij, wanneer hij thuis kwam, maar niet zeggen zou, dat hij naar 't kerkhof was geweest, om van 't gezanik af te zijn. Maar neen, zoo flauw wilde hij niet handelen, hij was toch vrij, wat kon hem dan ook eigenlijk het sentimenteele gedoe van die oude vrijster schelen? Daarenboven, als hij nu al schroomde en allerlei uitvluchten bedacht, omdat hij eens van zijn jaarlijksche gewoonte wilde afwijken, hoe moest het dan ooit gaan wanneer verwezenlijkt werd wat hij nauwelijks durfde hopen, wat hij zichzelf nog niet eens wilde bekennen. In de laatste weken liet 't hem geen rust meer. 't Was belachelijk, meer dan belachelijk. Zij, een meisje van twintig jaar, de dochter van zijn besten vriend, het kind, dat hij, omdat zijn eigen huwelijk kinderloos was gebleven, vroeger bijna altijd als zijn eigen dochter had beschouwd. Zij, zoo vroolijk, onbezorgd, jong, hij, een man die 't beste gedeelte van zijn leven achter zich had. 't Was meer dan gek; maar al hield hij zich dat honderdmaal voor, hij kon 't niet helpen dat zijn hart klopte alsof 't bersten zou als hij haar zag, dat hij nu, op vijf en veertigjarigen leeftijd, verliefd was, hartstochtelijker, vuriger verliefd op dit kind, dan hij 't geweest was toen hij vijf en twintig jaar telde en hij Mina leerde kennen. Hoe het over hem gekomen was, hoe zijn vaderlijke genegenheid voor het meisje in eens zoo veranderd was, zou hij niet weten te zeggen. Soms, als hij dacht dat het bijna onmogelijk was dat zij ooit van hem zou

gaan houden, dat hij 't misschien zou moeten aanzien dat zij een ander liefkreeg, vervloekte hij zijn eigen dwaasheid die hem hoe langer hoe meer beheerschte, zonder dat hij er iets tegen vermocht. Maar er waren ook dagen dat zijn illusie hem niet onbereikbaar scheen. Zij was zoo jong en onbedorven, zoo eenvoudig grootgebracht, zij kende bijna geen mensch, zij was zeker op niemand anders verliefd, want als dat zoo was, zou hij, de intieme vriend van den huize, er wel iets van gehoord of gemerkt hebben. Waarom zou ze dan niet van hem gaan houden? Hij zou voorzichtig en met oneindige teerheid trachten haar aan het denkbeeld te wennen. Nu, vandaag, had hij in zoo'n hoopvolle stemming verkeerd, licht en vroolijk, vol van schoone verwachtingen en zoete droombeelden was hij opgestaan; hij had niet aan den 15den Maart gedacht en nu had die Dina dat alles in eens verstoord en hem geprikkeld en geërgerd met haar gaan naar het kerkhof en haar gezanik.

Hij zou toch maar gaan, 's middags tegen een uur of twee. Hij stelde zich den onverkwikkelijken, melankolieken gang voor. Dat naargeestige kerkhof, een half uur van het stadje gelegen. De kale boomen, de besneeuwde grafzerken, de doodsche stilte, de doorweekte, natte paden, waarin iedere voetstap zichtbaar was. Gek eigenlijk, zoo'n bezoek aan een graf! Als je er over nadacht was 't bespottelijk. 't Beteekende niets. Wat er nu nog van Mina was overgebleven zou afschuwelijk, afzichtelijk zijn, zou hij voor geen duizenden willen zien. Neen, verbranden was oneindig mooier, daar was iets reins, iets verhevens, iets poëtisch in, maar in het denkbeeld van langzaam te vergaan en opgegeten te worden door de wormen was iets dat je onwillekeurig deed rillen. Toen hij den laatsten keer in October op 't kerkhof was geweest had hij nog met heel andere gedachten aan Mina's graf gestaan. Als hij nu toch ging, zou hij misschien een ingeving krijgen, een voorgevoel, zoo iets alsof zijn doode vrouw hem geheimzinnig zou toefluisteren dat zij zijn voornemen kende en hoopte dat het verwezenlijkt zou worden, omdat zij hem graag weer gelukkig zou zien. Hij moest lachen om zich zelf. Wat was hij toch gek, hij was als een jongen in handelen en denken. Neen, hij zou niet gaan.

Op 't kantoor had hij een drukken dag. Veel menschen die hem moesten spreken, veel bestellingen en berekeningen.

Maar om drie uur was 't toch afgeloopen, zoodat hij de rest ten minste gerust aan zijn bedienden kon overlaten. Nog al den tijd om te gaan. Hij keek naar de lucht, effen grijs en 't regende zachtjes. 't Was bepaald niet te doen. Eigenlijk had hij 's morgens onder 't aankleeden ook al een ander plan gemaakt. Wanneer hij naar de societeit ging was hij bijna zeker zijn vriend te ontmoeten. Hij zou hem thuis brengen, op een ongezochte manier nog een oogenblikje mee naar binnen gaan en dan hoopte hij, zooals wel eens meer gebeurd was, een invitatie te krijgen om familiaar te blijven dineeren. Vandaar dat hij Dina reeds gezegd had dat hij misschien niet thuis kwam eten.

Onwillekeurig keek hij nog eens in den spiegel. In zijn overmoedige bui had hij van morgen die gekleurde das omgedaan, 't stond toch niet zoo heel goed, hij zou graag even naar huis zijn gegaan, om haar voor een zwarte te verwisselen, maar zonder zich van 't waarom verder rekenschap te willen geven, vond hij 't onmogelijk om Dina nù onder de oogen te komen.

Zenuwachtig stapte hij naar de societeit. Zijn vriend, de notaris Meerwijk, was er niet. In afwachting dat hij komen zou ging George naar de leeszaal en begon de tijdschriften en de couranten in te kijken. Maar 't eene kwartier na 't andere verliep, andere kennissen spraken hem aan, noodigden hem uit tot het spelen van een partij biljart of domino, de verwachte kwam niet. Eindelijk kon hij 't niet langer uithouden. Hij ging weg en besloot dan maar naar Meerwijk's huis te gaan. Met een kloppend hart en zich herhaaldelijk afvragend of men zijn bezoek niet dwaas zou vinden, 't niet aan een verkeerde reden zou toeschrijven enz. ging hij den tuin door, waarin de kleine villa stond en schelde aan.

Nog vóór hij aan de meid, die hem open deed, vragen kon of de familie thuis was, sprong een jong meisje hem tegemoet en een vroolijke stem riep:

„Ma, daar is oom George!"

De deur van een zijkamer werd geopend. De corpulente figuur en het vriendelijke gezicht van de vrouw des huizes werden zichtbaar.

„Is 't heusch, Tine?" En toen tot den binnenkomende:

„Nou, je hebt een fijne neus hoor, we eten van middag gestoofde kabeljauw, je lievelingskost."

„Maar daarvoor kom ik toch niet," zei George met een heel vergenoegd gezicht, omdat zijn heimelijke hoop op de invitatie zoo spoedig vervuld werd, maar toen Tine hem van zijn hoed en jas wilde ontlasten, protesteerde hij:

„Neen, waarlijk niet, dat kan ik zelf wel."

„O, ik help pa ook altijd."

Notaris Meerwijk zat in de huiskamer toen zijn vriend binnenkwam:

„Daar doe je goed aan," riep hij. „Kom je uit de Soos? 't Weer was mij te gemeen. Je blijft toch eten?"

„Graag," antwoordde George met een prettige gewaarwording over de hartelijkheid en de gastvrijheid waarmee hij ontvangen werd. Hij ging naast den notaris zitten en begon te praten over politiek en het nieuws van den dag, maar met zijn gedachten ver weg en zijn blikken niet afwendend van het jonge meisje.

Tine zette een mooi kristallen bitterstelletje voor de beide heeren neer.

„Zal ik u een bittertje klaar maken, oom?"

„Dank je, kind."

„Waarom niet? Pa neemt altijd om dezen tijd zijn borreltje."

„Maar ik hoef toch niet precies eender te doen als je pa."

Zij lachte, haar mooie tandjes schitterden allen tegelijk en er vormden zich vroolijke kuiltjes in wangen en kin.

„Neen, natuurlijk niet, maar ik dacht dat alle oude heeren zoowat dezelfde gewoonten hadden."

„Oude heeren," herhaalde haar moeder, terwijl George zijn best deed om de uitdrukking van zijn gezicht in bedwang te houden.

Dartel vloog zij hem om den hals.

„U weet wel dat ik 't niet meen, ik doe het maar om je te plagen, oompje. Je blijft eeuwig jong."

Zij zoende hem op beide wangen, hij beefde over zijn heele lichaam, en voelde een hartstochtelijke behoefte om haar vast en vurig in zijn armen te klemmen. In plaats daarvan weerde hij haar zacht af met een kalm:

„Dwaze meid, die je bent," en toen ging hij met zijn gezicht in de schaduw zitten, opdat men den gloed niet zien zou, die hem naar wangen en voorhoofd was gestegen.

Aan tafel moest hij zich inspannen. Zijn vrienden waren zoo spraakzaam en vroolijk en hij, zonder nog te weten waarom, voelde een zekere treurigheid zijn hart binnensluipen, als hij naar Tine keek die hem nog nooit zoo jong, zoo uitgelaten en zoo jolig was toegeschenen als vandaag. De gastvrouw eischte dat hij heel veel van haar gestoofde kabeljauw zou eten en hij had zoo weinig eetlust. Om 't haar niet te laten merken bracht hij 't gesprek op den eenigen zoon des huizes die een jaar of zeven ouder was dan Tine en sedert eenige jaren getrouwd en te Amsterdam als advocaat gevestigd was.

„Ik ben bij Dolf en Clara te logeeren gevraagd," zei Tine.

„En wanneer ga je?" vroeg hij, reeds met een vage ongerustheid dat zij daar in die groote stad nog veel onbereikbaarder voor hem zou worden dan zij hier reeds was.

„O, vooreerst nog niet. Ik heb 't hier veel te goed."

Hij keek haar dankbaar aan.

„Je kunt het nergens beter hebben," zei hij zacht en teeder.

„U is al net zoo egoïstisch als mijne twee oudjes," lachte zij.

Het middagmaal was afgeloopen, de heeren hadden hun koffie en sigaar gehad. In den salon brandde nog maar een enkele lamp op een klein penanttafeltje in den hoek. Men schemerde zoowat en vond het gezellig met dat gedempte licht en het schijnsel van het haardvuur. De notaris, in zijn gemakkelijken leunstoel, had de oogen gesloten en deed zonder zich te geneeren eenvoudig zijn dutje. Mevrouw had zich eerst trachten te verzetten, maar gaf nu ook toe aan den gemeenschappelijken invloed van de warmte, de stilte, het lekkere maal en de paar glaasjes wijn die zij gedronken had. Misschien zou zij straks probeeren om 't te ontkennen, maar nu was zij ingedommeld. Tine maakte er George opmerkzaam op, wees hem een gemakkelijk hoekje van de canapé en vroeg:

„Moet u ook geen slaapje doen?"

„Ik slaap nooit na het eten."

Weer lachte zij:

„Och, ik stel u altijd zoowat gelijk met pa, maar u is een heeleboel jonger, niet waar oom?"

„Neen, we schelen maar een jaar of twee."

„Hoe is 't mogelijk? Pa is een oude heer, daar gaat niets van af. Maar u, u is een jong mensch."

„Toch niet jong genoeg om dat deftige oom achterwege te laten, en mij gewoon George te noemen?" vroeg hij half in scherts, half in ernst.

Hij verbeeldde zich dat zij bloosde. maar bij het schemerlicht kon hij toch niet goed zien.

„Ik zou niet durven," zei zij, „verbeeld u, zoo'n familiariteit."

Zij ging naar de piano en begon heel zachtjes te spelen. Hij was bijna blij dat zij niet meer sprak, dat hij haar kon aankijken zonder dat zij 't merkte en hij keek naar haar slank figuurtje in het donkere kleedje, naar het goudblonde haar en de krulletjes in haar blanken hals. Plotseling werd de begeerte om naar haar toe te gaan en die dartele lokjes te kussen zoo hevig, dat hij op moest staan en zich afwenden om haar niet meer te zien. In de kamer geen ander geluid dan de zachte, een beetje eentonige melodie die zij speelde, in zijn ooren hoorde hij een groot geruisch, een gedreun als van golven die hem over het hoofd sloegen.

Mevrouw Meerwijk richtte zich op.

„Toe Tine, kind, steek het gas op en bel eens om theewater."

Toen de kroon brandde werd ook de notaris wakker. Hij rekte zich geeuwend uit:

„Ik heb 't jullie nog vergeten te zeggen: Blondveld heeft belet gevraagd om van avond te komen theedrinken."

„Had dat nou eerder gezegd," klaagde zijn vrouw. „Zeg Tine, zouden we nog gauw het zilveren servies en de Japansche kopjes krijgen?"

Meerwijk proestte 't uit, maar Tine zei bedaard: „Wel neen, hij komt immers maar een gewone visite maken, 't staat zoo parvenuachtig om dan je mooie goed voor den dag te halen."

„Ja maar, kind," lachte haar vader, „je moeder vindt 't toch altijd nog een soort eer dat ik een jonkheer van Iperen tot Blondveld als candidaat heb, jij moet er ook zoo min niet over denken."

„Hoe bevalt dat jonge mensch je?" vroeg George, die nu in 't volle licht trad.

Ach, wat zal ik er van zeggen? 't Kruit heeft hij niet uitgevonden, maar hij is bruikbaar."

„En zou hij vooreerst bij je blijven?"

„Zeker. Ik geloof dat het kereltje in Den Haag nog al veel geld heeft stuk geslagen en dat zijn oude heer 't nu heel goed vindt dat hij hier is."

„Vreemd dat ik hem nog nooit hier ontmoet heb. Komt hij druk?"

„Neen, een enkelen keer, zoo'n visite uit plichtsgevoel, begrijp je. Ik geloof dat hij verwaand is. In de oogen van die lui behooren wij, gewone burgermenschen, toch altijd tot het plebs."

„Hoe kleingeestig dom, en dat in den tegenwoordigen tijd."

„Je hebt niet de minste reden om dat te zeggen," wendde mevrouw zich tot haar man, „het jonge mensch behandelt ons altijd even beleefd."

„Zeker, die lui zijn te veel naar uiterlijke vormen opgevoed om niet beleefd te zijn, maar onder hun kornuiten zien zij toch op ons neer. Wat zeg jij er van, Tine?"

Zij had het druk gehad met thee zetten. Nu keek zij haar vader met haar mooie oogen lachend aan en zei:

„Wel, vadertje. Als ik u was en dat dacht dan had ik hem niet op mijn kantoor genomen. Ik zou geen ondergeschikte willen hebben die in zijn hart op mij neerzag."

„Stil nou maar, daar is hij," zei mevrouw.

Een oogenblik later werd George aan het jonge mensch voorgesteld. Daar de candidaat-notaris reeds een week of vijf in het stadje vertoefde, kende hij hem natuurlijk van aanzien, nooit had hij een enkel oogenblik gedacht dat hij een mededinger in hem zou kunnen krijgen en in dit gevoelen werd hij nu weer versterkt. Wat een kereltje! Klein, tenger, blond, onberispelijk gekleed, met een fijn, zoetsappig gezichtje, een rossig kneveltje, een nietig puntbaardje en al een beetje kaal. Tegenover zoo'n karikatuur van een man behoefde hij zich niet te schamen over zijn vijf en veertig jaar; integendeel, hij kwam er voordeelig door uit. Hij vond het prettig dat Tine hen samen zag. Zij, zoo eenvoudig opgevoed, zoo geheel een natuurkind, zij kon onmogelijk iets aantrekkelijks vinden in dien jonker met zijn langen naam en zijn geaffecteerde kraakstem.

George geraakte wezenlijk in zijn humeur. Als hij wilde kon hij goed en amusant praten en hij verkoos nu op zijn best te zijn. Blondveld bewoog zich met de gemakkelijke geblaseerdheid van een jong mensch, dat veel is uitgeweest en in allerlei kringen heeft verkeerd, maar Meerwijk had gelijk, snugger was hij niet. Hij bepaalde zich tot enkele zoutelooze opmerkingen en een bête gelach. 't Meest wendde hij zich tot Tine. George bewonderde het meisje meer en meer. Zij had waarlijk niets behoeven te leeren, zij had alles bij intuitie. Natuurlijk vond zij dien kwast vervelend. George verheugde er zich al op, als zij hem een volgenden keer belachelijk zou maken en toch — met welk een aangeboren tact volgde zij zijn gebabbel, wat veinsde zij een belangstellende beleefdheid.

„U doet aan muziek, juffrouw Meerwijk."

„Een beetje."

„Zou het al te indiscreet zijn om te vragen of ik u eens hooren mag?"

„Wel neen. Ik heb niet genoeg talent om me te laten bidden."

„Dat is natuurlijk een verrukkelijke bescheidenheid."

Tine stond op en ging naar de piano die in de andere kamer stond. Blondveld volgde haar.

„Wil ik wat van Grieg spelen, oom George?" riep zij van uit de suite.

Hij voelde zich zeer gestreeld dat zij aan hem vroeg wat zij zou spelen; op welk een aardige manier toonde zij den candidaat-notaris dat hij haar geheel onverschillig was.

„Heel graag, Tinelief," antwoordde hij opgewekt.

„Ik wist niet dat meneer tot de familie behoorde," zei Blondveld.

„'t Is maar een peetoom," lachte Tine.

„Hoe kom je er aan, kind?" vroeg mevrouw Meerwijk. „Je heet toch naar mij, ik heb je zelf ten doop gehouden."

„Maar meneer assisteerde toch zeker bij die plechtigheid?" grinnikte Blondveld.

George ergerde zich, hij wist zelf niet goed waarom. Eer hij een antwoord gevonden had, sloeg Tine een paar accoorden aan en begon te spelen.

Blondveld stond vlak achter haar en sloeg de bladen om.

George was graag naar de andere kamer gegaan, maar 't was te gek tegenover de oude lui Meerwijk. Hij was genoodzaakt kalm te blijven zitten en hij moest het aanzien hoe die kwast zoo dicht bij haar stond dat zij zijn adem bijkans in haar hals moest voelen. Nu sprak hij zacht tegen haar, George kon er hier natuurlijk geen syllabe van verstaan, maar hij zag heel duidelijk dat Tine bloosde, tot zelfs haar klein, fijn oortje werd rood. Misschien zei die vent iets onbehoorlijks. Zulke individu's weten doorgaans niet met een fatsoenlijk meisje om te gaan en, dom als ze zijn, hebben ze de driestheid haar te behandelen als een vrouw van twijfelachtige reputatie. Waarom zou Tine anders blozen? George hoorde niets van de muziek. Hij ergerde zich over alles. Over Meerwijk die zoo kalm achterover lag in zijn stoel en zijn hoofd op de maat der muziek heen en weer bewoog. Over mevrouw, die al haar aandacht aan een ingewikkeld haakpatroon schonk. Die menschen behoorden naar hun dochter te kijken en haar niet zoo alleen te laten met iemand dien zij ter nauwernood kenden. In eens werd het hem te machtig en hij voegde zich bij de jongelui.

„Dat heb je goed gespeeld, Tine."

Zij had juist geëindigd en bladerde in haar muziekboek, nu keerde zij zich om, zoodat de beide mannen haar in het gezicht konden zien.

„Vin je, George? Dat is een oordeel waar ik veel prijs op stel."

Het bloed steeg hem naar het hoofd en het duizelde hem van verrukking. Zij noemde hem bij zijn doopnaam, slechts een paar uur nadat hij 't haar gevraagd had. O God, zou zij dan toch wezenlijk iets gemerkt hebben? Hij zag niet den sneer die over het onbeteekenend gezicht van den jonkheer vloog. Hij zag alleen Tine's wondermooie oogen en den lieven glimlach waarmee zij hem aankeek.

De notaris stelde een partijtje voor, eenigszins tot teleurstelling van George die gehoopt had dat Blondveld zijn visite niet langer rekken zou. Als Meerwijk eenmaal aan de speeltafel zat wist hij van geen uitscheiden. Van nog een beetje alleen bij de familie te blijven kon dus niets komen, hij zou nu wel genoodzaakt zijn met dien jongen gelijk heen te gaan. Mevrouw speelde niet mee, zij hield er niet erg van Tine had Blondveld tot partner.

De jongelui maakten gekheid, letten niet op hun spel en waren aan den verliezenden kant. De notaris was te goedig om er boos om te worden, maar hij vermaande hen toch een paar keer om beter op te letten. George begon zich opnieuw te ergeren toen Tine een prachtigen „sans atout" verloor en Blondveld zoutelooze aardigheden van „malheureux au jeu, heureux au mariage" ten beste gaf en verzekerde dat hij en zijn bekoorlijke maat tegen twee oude heeren, die zoo fijn speelden, niet opgewassen waren

Eindelijk was het hoog tijd om te vertrekken.

De heele familie ging tot aan de deur mee om hen uitgeleide te doen. Tine, nog in druk gesprek met den jonkheer, lette weinig op George en hij, niet bij machte om heelemaal te verbergen wat er in hem omging, vroeg gekrenkt:

„Nu kind, zeg je me niet eens goeden nacht?"

„Zeker, oom George, u komt toch heel gauw terug, niet waar?"

Zij zag hem weer heel vriendelijk met haar liefsten glimlach aan, maar zijn gezicht bleef droevig en hij haastte zich om van haar ouders afscheid te nemen.

„Ik geloof niet dat we denzelfden weg gaan, meneer Blondveld," zei hij, zoodra hij met den candidaat notaris op straat stond.

„Toch wel. Ik kan best een eindje omloopen en mijzelf nog een beetje langer het genoegen van uw gezelschap gunnen."

George had een vaag vermoeden dat het jonge mensch zich ten zijnen koste vroolijk maakte, maar de nachtwind verkoelde zijn gloeiend hoofd en hij herwon zijn bedaardheid in zoover dat hij, zonder zijn ergernis te doen blijken, naar het gebabbel van den jonkheer luisterde. Heer in den hemel, wat een zouteloos, geaffecteerd geleuter! 't Was toch onmogelijk dat een meisje als Tine in zulk een individu belang kon stellen.

Blondveld bracht hem heelemaal thuis en nam toen met veel strijkages afscheid. George trad zijn huis binnen. 't Was over twaalven, maar in de gang brandde nog licht. Zou Dina nog op zijn? Om zich te overtuigen ging hij even in de huiskamer kijken. Ja waarlijk daar zat ze, met haar naaiwerk voor zich en met een onuitstaanbare uitdrukking op haar flets, bleek gezicht.

„Waarom ben je niet naar bed gegaan?" vroeg hij geërgerd.

„Ik was veel te ongerust, meneer, van van morgen vroeg bent u uitgegaan, ik kon niet begrijpen waar u bleef."

„Ik geloof dat je gek bent geworden."

„Op een dag als vandaag, was 't toch vreemd, meneer. 't Is de 15e Maart."

„Maart of geen Maart, ik ben geen kwajongen en zal thuiskomen wanneer ik verkies. Maak nu maar dadelijk dat je wegkomt."

Dina stond op en pakte haar naaiwerk, zonder heel veel haast te maken, bijeen.

„Nacht meneer," zei zij bedaard. „Ik zal wel sluiten."

Hij antwoordde niet. Zij schudde het hoofd, wierp een langen blik op het portret van haar overleden meesteres en ging langzaam naar de deur.

Midden in de kamer keerde zij zich nog eens naar hem om:

„U bent zeker niet op het kerkhof geweest?"

„'t Raakt je niet," zei hij nijdig en hij stampvoette.

Zij zuchtte heel diep, maar ging, zonder een enkel woord meer te zeggen, weg.

Gejaagd en prikkelbaar liep hij het vertrek op en neer! 't Was onuitstaanbaar, zoo kon 't niet langer gaan. Wat verbeeldde dat schepsel zich wel? Als hij doen kon waar hij 't meeste zin in had, dan joeg hij haar op staanden voet, midden in den nacht, het huis uit. Toen begon hij in te zien hoe verkeerd hij had gedaan door zich door zijn drift te laten overmeesteren in plaats van Dina met een paar bedaarde woorden onder het oog te brengen dat haar handelwijs ongepast was. Nu zou zij wat gaan vermoeden, zij zou zijn gangen bespieden en in haar nieuwsgierigheid hemel en aarde bewegen om achter de waarheid te komen. Bij al haar bekrompenheid had zij een zeker soort van boerenslimheid over zich, waartegen hij wel voelde niet opgewassen te zijn. Hij zou zich blootgeven en misschien iets verraden, wat hij nog nauwelijks aan zichzelf wilde bekennen. 't Was al een domheid geweest om juist op dien 15en Maart bij de Meerwijks te gaan eten. Door dien ongelukkigen datum had hij de eene domheid op de andere gestapeld. Hij keek naar Mina's portret, 't was zwaar met krip gedrapeerd waardoor het melankolieke, lijdende gezicht er nog droeviger uitzag. Toen kwam er een andere stem-

ming over hem. Wat was hij toch een oude gek om zich zulke illusies te maken, om te kunnen gelooven dat zulk een jong, schitterend, mooi leven zich zou willen wijden aan zijn halven ouderdom.

Toen hij eindelijk naar zijn slaapkamer ging, was het met een bittere gewaarwording, dat het verleden veel sterker was dan hij gedacht had en dat hij maar 't verstandigst zou doen met al zijn droombeelden voor de toekomst prijs te geven.

* * *

De eerstvolgende dagen deed George zich geweld aan. Hij ging niet naar Meerwijk, zelfs niet naar de societeit. Van huis naar 't kantoor en vice versa. 's Avonds zat hij op zijn eigen kamer. Hij deed alsof hij het beleedigde air en het martelaarsgezicht van Dina niet opmerkte, hij praatte met haar op zijn gewone manier. Nu en dan keek zij hem wel wantrouwend aan, maar langzamerhand ontdooide zij toch. Over den gang naar het kerkhof en den 15en Maart werd echter niet meer gesproken. Als bij intuitie vermeden beide dat onderwerp.

En inmiddels zat George 's avonds met een boek voor zich waarin hij niet las en trachtte hij met zichzelf te redeneeren en zich voor te houden dat hij de dwaze hoop, die hij een oogenblik gekoesterd had, moest laten varen, dat het meisje veel te jong voor hem was, dat hij, zelfs al zou zij hem kunnen leeren liefhebben, toch geen enkelen waarborg had dat zulk een ongelijk huwelijk gelukkig zou worden. En terwijl hij aldus verstandig trachtte te zijn voelde hij dat hij hoe langer hoe verliefder werd, dat zijn verlangen, door haar niet te zien, steeds heviger werd. Hij was met zichzelf overeengekomen om niet naar Meerwijk te gaan vóór hij zijn dwaasheid te boven was, maar toen hij gedurende vier weken zijne vrienden niet gezien had, wist hij wel dat zijn dwaasheid tot razernij geworden was.

Op een middag toen Dina voor de zooveelste maal haar verwondering te kennen had gegeven dat meneer niet at en zijn lievelingskostjes hem niet meer schenen te smaken, toen George onrustig de kamer op en neer liep, terwijl zij met behulp van

het dienstmeisje de tafel afnam, werd er gescheld, hoorde men een vroolijke meisjesstem in de gang en trad Tine Meerwijk onaangediend binnen.

't Was ruim zeven uur en het begon al reeds te schemeren, daardoor kon zij niet duidelijk zien hoe George's gezicht veranderde, maar een kreet van ontsteltenis vermocht hij niet te smoren.

Tine lachte hartelijk.

„Dat is je kwade geweten, oom George," begon zij. „U schrikt als u me ziet en geen wonder. Pa en ma sturen me naar u toe om te vragen wat u toch bezielt, dat u in geen veertien dagen bij ons geweest bent. Ik dacht minstens u doodziek te vinden, maar daar staat u nu, zoo gezond als een visch en met den mond vol tanden."

Daar kwam Dina binnen met een brandende lamp. George zag haar gezicht door het volle licht beschenen en Goddank, hij kreeg zijn zelfbeheersching terug.

„Drukke bezigheden, kindlief," zei hij, „maar hoe lief van je om zelf te komen kijken waar ik blijf."

„Ja, u verdient 't niet. Maar nu kom ik je halen ook, oompje. Nu gaat u met me mee en blijft u van avond een beetje bij ons."

„Ik weet niet," begon hij, maar Dina mengde zich met de haar eigen familiariteit in het gesprek.

„Zeker meneer, u moet meegaan, 't zal u heelemaal opknappen," en zich tot Tine wendend: „Ik ben blij dat u gekomen bent, meneer is in den laatsten tijd heelemaal niet opgeruimd, hij heeft wat afleiding hoog noodig."

„Gekheid, Dina, ik heb van avond te werken en ik ga niet uit."

Tine kwam vlak voor hem staan, zij hief zich op de teenen op en legde hem beide handjes op de schouders.

„Hoe is 't, oom George, wil u niet bij ons komen? Hebben wij iets gedaan?" en toen hij zich wilde omwenden hield zij hem stevig vast en ging voort: „Neen, neen, geen uitvluchten, me aankijken en rechtuit zeggen wat er is."

Zij keek hem met haar lachende, mooie kijkers aan. Het schemerde hem voor de oogen en hij stamelde:

„Er is niets, kindlief, maar...."

„Nu dan.... Dina, geef je meneer zijn hoed?"

Een oogenblik later stonden ze op straat. Hij, wat duizelig, zichzelf verwenschend omdat hij nu eerst recht voelde dat zijn gedwongen afzondering hem meer kwaad dan goed gedaan had. Zij, vroolijk en dartel.

„En nu, oom George, eens opgebiecht. Waarom bent u in zoo lang niet gekomen?"

„Heb je mij gemist?"

„Natuurlijk. Pa heeft aldoor gebromd. Wanneer hij niet zoo erg rheumatisch was geweest, zou hij al lang bij u zijn gekomen."

„En jij, Tine?"

„Wel ik ook en 't speet me zoo dat Pa nu zijn partijtje niet maken kon."

Hij zuchtte en keek haar van terzijde aan. 't Was nog licht genoeg om haar stralend gezicht te zien, zoo heerlijk jong, overmoedig. Hij voelde als het ware zijn eigen rimpels van zorg en verdriet en het verlangen dat hem verteerde kwam hem even onbereikbaar als belachelijk voor. Toen wierp hij voor een oogenblik zijn zelfkwelling van zich af. Dít tenminste was zalig. Hij liep alleen met haar op dien goddelijken lenteavond, hij luisterde naar haar vroolijk gesnap, hij had haar voor zichzelf.

Plotseling hield zij midden in een vroolijk gesprek op en stak haar arm door den zijnen. Hij trilde van genot en drukte haar een oogenblik tegen zich aan. Het bloed steeg hem naar het hoofd, hij durfde haar niet aanzien, maar hij meende te voelen dat zij beefde. Toen hij zich genoeg hersteld had om weer te kunnen spreken zag hij den candidaat-notaris aankomen. Hij groette en genoot van het verbaasde, ontevreden gezicht waarmee de jonkheer den hoed afnam. Tine boog vriendelijk, maar wendde zich op 't zelfde oogenblik met bijzondere lieftalligheid tot hem, George. Hij verstond niet wat zij zei, het suisde en ruischte in zijn ooren. Groote God, zou het dan toch waar zijn? Zou het kind hem liefhebben en aan dien kwast, die haar het hof durfde maken, willen toonen dat zij hem, haar ouderen vriend, de voorkeur gaf? Hij duizelde van verrukking. Gek die hij geweest was om zich vier weken lang de zaligheid van haar tegenwoordigheid te ontzeggen. Juist wilde hij haar arm, veelzeggender, teederder nog dan

den eersten keer tegen zich aandrukken, maar nu liet Tine hem los, even ongemotiveerd als zij hem een oogenblik geleden had vast gegrepen.

„Waarom laat je me los?" vroeg hij, zonder het zelf te willen, met iets zacht verwijtends in zijn stem.

„O, we zijn er nu haast, oompje," antwoordde zij. Hij keek haar aan, zij had een erge kleur.

„Ik moet haar niet verschrikken," dacht hij, „ik moet met beleid en voorzichtigheid te werk gaan."

Bij den notaris wachtte hem een storm van verwijten. Men begreep niet dat hij zoolang was weggebleven en dat nog wel nu Meerwijk ziek was geweest. Hij verontschuldigde zich zoo goed hij kon, 't zou niet meer gebeuren, hij beloofde voortaan beterschap. Dien avond keerde hij in een hoopvolle stemming naar huis. Wel is waar had Tine hem niet meer in den waan gebracht dat zij zijn gevoelens begreep en die op half schuchtere, aanbiddelijke manier beantwoordde, maar juist dat eene oogenblik toen zij Blondveld waren tegengekomen, voorspelde hem gouden bergen.

In een opgewonden stemming kwam hij terug. Dina wachtte hem en hij vergat er boos om te worden. Hij praatte druk en vroolijk, maakte gekheid met haar en ging eindelijk zingend naar zijn slaapkamer. De huishoudster had zich ongerust gemaakt over zijn gedruktheid, maar dit beviel haar nog minder. Hoofdschuddend zag zij hem na, toen ging zij voor het portret van haar overleden mevrouw staan:

„Wat moet dat nu weer beteekenen?" vroeg zij. „Ik ben er niet gerust op en het bevalt me niet, maar 't is toch ook onmogelijk, niet waar?"

Maar het portret zei niets. De zachte, droevige oogen gaven geen antwoord op Dina's bekommerde vraag.

Twee dagen later ging George bij Meerwijk eten en hij ontmoette er Blondveld. Hij was terstond ontstemd, toch was Tine heel lief en vriendelijk. In een overmoedige bui zei hij haar een complimentje over haar uiterlijk. Zij lachte en hij zag den sneer op het gezicht van den candidaat-notaris. Hij had moeite om zich te beheerschen. Maar dat alles was nog niets bij de marteling die hij aan tafel doorstond. Zijn plaats was tusschen de gastvrouw

en een andere dame van middelbaren leeftijd en hij had 't oog op de jongelui. Hij moest het aanzien hoe die twee fluisterden en gekheid maakten, hoe het jonge mensch het meisje op ergerlijke, laffe en onbeschaamde manier het hof maakte, en hoe Tine, in plaats van zich verontwaardigd van hem af te wenden, met schitterende oogen en een verhoogden blos naar hem luisterde, en niet moede werd in het bloemzoet gezicht van den jonkheer te staren.

Hij moest alle moeite doen om niets te laten merken, om niet onbeleefd tegen zijn buurdame te zijn, maar na tafel kon hij 't niet meer uithouden en vond hij een oogenblik gelegenheid om den notaris apart te spreken.

„Zeg eens, vin jij 't goed dat dat jonge mensch je dochter 't hoofd op hol brengt?"

Meerwijk had lekker gegeten en gedronken, zijn rheumatiek was de laatste dagen veel beter, hij was in een vroolijke stemming.

„Wat bedoel je?" vroeg hij goedmoedig.

„Of jij 't goedkeurt dat die losbol Tine zoo 't hof maakt?"

„Nu, wat zou dat?"

„Wat dat zou?" en George stampte geërgerd op den grond. „Kan jij 't dulden dat die kwast, die doordraaier, die je zelf gezegd hebt, dat door zijn vader hier naar toe is gestuurd omdat 't leven in Den Haag niet voor hem deugde, zijn oogen tot onze Tine durft opslaan?"

„Ach kom, maak je zoo kwaad niet. De kinderen zijn jong en hebben een beetje pleizier. Zeg ouwe jongen, kan jij de zon niet in 't water zien schijnen?"

De notaris bedoelde niets kwaads en klopte hem goedmoedig lachend op den schouder. George had alle moeite om niet driftig te worden en zich met een schamper: „Nu, jij moet 't weten," af te wenden.

Wanhopig keerde hij dien avond huiswaarts. Hij beloofde zich zelf de zaak uit zijn hoofd te zullen zetten en zich niet belachelijk te maken. 't Meisje gaf niets om hem, ze had alleen oogen voor dien blonden fat met zijn adellijken naam. Waarom in 's hemelsnaam? Ja, waarom? Omdat die jongen jong en vroolijk was, omdat zij met hem kon flirten en gekheid maken, omdat zij als alle meisjes van haar leeftijd oppervlakkig, ijdel en onbeduidend

was! Toen werd hij ontevreden op zichzelf. 't Kind had geen schuld. Zij kon 't niet helpen dat zij zich meer voelde aangetrokken tot iemand van haar eigen leeftijd. In haar oogen was hij immers een oud man, de vriend van haar vader, iemand voor wien de tijd van verliefd zijn en illusies maken lang voorbij is.

En den volgenden keer ging hij naar de Meerwijk's, het hoofd vol mooie plannen. Hij zou zichzelf beheerschen, zich niet laten meesleepen door zijn dwaze passie, den candidaat-notaris met een onpartijdigen blik trachten te beschouwen, probeeren te begrijpen wat een meisje als Tine in hem bewonderen kon. Toen hij Blondveld weer ontmoette deed hij zijn best om niet geërgerd en jaloersch te zijn, maar hij werd het spoor geheel bijster. Hij moest zich vergist hebben, want Tine was nu weer een en al opmerkzaamheid voor hem en nam bijna geen notitie van haar anderen aanbidder. Zij keek George aan op een manier die hem in verrukking en verwarring bracht, noemde hem bij zijn doopnaam, had allerlei kleine attenties voor hem. De jonkheer keek met een heel ontevreden glimlach op zijn fijn, onbeduidend gezicht. Ondanks zichzelf voelde George zich gelukkig, want Tine deed toch zoo onschuldig en eenvoudig, dat hij het denkbeeld, dat zich een oogenblik van hem meester maakte, als zou zij hen beide voor den gek houden, met verontwaardiging verwierp.

Maar er moest een eind aan dien toestand komen. Hij had een gevoel alsof dat geslingerd worden tusschen hopen en vreezen hem krankzinnig zou maken, hij moest zekerheid hebben, maar toch, als Blondveld niet tegenwoordig was en Tine behandelde hem weer zoo heel gewoon, had hij geen moed om tot een verklaring te komen, zelfs niet als zij hem een volgenden keer weer scheen aan te moedigen.

Het was al Mei geworden, de seringen stonden overal in bloei, het kleine stadje prijkte in den heerlijksten lentedos. Op een avond zaten zij in den tuin van den notaris. De lucht was bezwangerd met de geur van den in bloei staanden meidoorn en jasmijnen. George was zenuwachtiger en meer met zich zelf in tweestrijd dan ooit. Blondveld deed zijn uiterste best om galant en beminnelijk te zijn, maar Tine was nukkig, het eene oogenblik spraakzaam en vriendelijk, het andere hoog en ongenaakbaar; toen wendde

het jonge mensch zich met een geïrriteerd schouderophalen tot haar vader.

„Gaat u de schilderijen-tentoonstelling in R. niet eens zien, meneer Meerwijk?"

„Waar denk je aan, jongen, ik vind tentoonstellingen altijd verschrikkelijk, maar een van schilderijen is nog het allerergste."

„Iedereen is niet van uw meening, pa," zei Tine een beetje spijtig, „hier zien we nooit zoo iets, dát is erg."

„Zou jij de tentoonstelling graag zien, Tine?" vroeg George.

„Och ja, maar u hoort 't, pa wil nooit naar zoo iets heengaan."

„Dat doet er niet toe, dan inviteer ik je. Morgen, overmorgen, wanneer je maar wilt. We kunnen er een aardig tochtje van maken, wat vroeg gaan en ergens in een restauratie gaan eten. Misschien wil mama ook wel mee gaan."

Dit laatste werd een beetje aarzelend gezegd.

„Onmogelijk George, ik zit midden in den schoonmaak en zou er niet aan kunnen denken om een dag uit te gaan."

„Nu, dan ga ik met Tine. Jullie vindt 't toch goed?"

„Natuurlijk," beaamde mevrouw en het jonge meisje stond op, reikte hem haar beide handjes, keek hem aan op een manier die hem heelemaal van de wijs bracht en zei:

„Je bent een engel, George, hoe heerlijk met ons beidjes."

„Je bederft dat kind," vond Meerwijk, „maar ik heb er niet tegen dat ze een pretje heeft, als ik maar niet naar die tentoonstelling hoef te gaan zien."

De candidaat-notaris was bleek geworden. Hij keek Tine onheilspellend aan, maar haar heele gezichtje schitterde van genot.

„Hoe laat gaan we?" vroeg zij aan George.

Het duizelde hem van verrukking en hij kon zich niet weerhouden een triomfantelijken blik op zijn mededinger te werpen.

„Ik kom je om half elf halen," antwoordde hij.

„Hoe is 't, meneer Blondveld?" vroeg de gastvrouw, „gaat u ons al verlaten?"

„Ja mevrouw, 't spijt me, maar ik heb nog te werken." Het jonge mensch nam een vormelijk afscheid van de oude lui, groette Tine onberispelijk beleefd, maar met een gezicht als een onweerswolk en scheen George's uitgestrekte hand niet te zien.

Het meisje keek hem vroolijk na.

Nooit was de hemel in George's oogen zoo heerlijk blauw geweest, nooit had de zon meer kracht en gloed gehad, nooit hadden de lentebloemen verrukkelijker gegeurd dan op dien gedenkwaardigen morgen, toen hij met Tine naar de tentoonstelling zou gaan.

Bij zijn binnentreden in de ontbijtkamer keek de huishoudster hem verkaasd aan. Een licht grijs fantasie-pak en een colbert in plaats van het stemmige, zwarte jaquette dat hij altijd droeg. Dank zij zijn nog slanke figuur stond 't hem niet gek, maar toch, 't was veel te jeugdig voor zijn leeftijd. Dina keek naar het takje seringen, dat hij in 't knoopsgat droeg en naar den flambard die met een zekeren zwier op zijn donker haar stond.

„Gaat u uit?" vroeg zij op onheilspellenden toon.

Hij merkte 't wel, maar 't maakte hem niet boos. Arm schepsel, als 't ooit zoover kwam zou 't een groote teleurstelling voor haar zijn. Zij was zoo aan zijn eerste vrouw gehecht geweest. 't Zou voor Dina een heel ding zijn om een andere in haar plaats te zien, daarenboven hij wist ook volstrekt niet of hij haar zou kunnen houden. Zoo'n jong vrouwtje zou waarschijnlijk niet gesteld zijn op zoo'n potstuk. Hij kreeg plotseling een groote opwelling van medelijden met Dina en antwoordde heel zachtzinnig:

„Ja, ik kom niet thuis eten."

De oude vroeg niet verder, toen hij een uur later wegging, met zijn rotting zwaaiend, neurieënd in zichzelf, keek zij hem na met gebalde vuisten. Ze was zoo verstrooid dat zij het heete water, waarmee zij het ontbijtservies wilde omwasschen, in de volle melkkan in plaats van in de leege spoelkom schonk. Het servet, de heele tafel dreef, maar zij werd niet boos om haar eigen domheid, zij mompelde alleen maar hardop:

„Als ik maar begrijpen kon wie het zijn kan?"

Tine was al klaar, toen George haar kwam halen. Zij zag er uit als de gepersonifieerde lente in haar lichte kleedij, het sierlijke bloemenhoedje op het mooie, blonde haar.

Als hij gedurfd had, had hij wel voor haar willen neerknielen op de steenen in de marmeren gang. Nu vergenoegde hij zich

met haar verrukt aan te staren. En wat was ze vroolijk, opgewonden gelukkig omdat zij met hem uitging.

Mevrouw Meerwijk kwam, niettegenstaande haar schoonmaakdrukte, even in de vestibule.

„Nu, dag kind, dag Tine, heb maar veel pleizier. George pas goed op mijn meisje."

„O, maar we gaan pa nog even op 't kantoor goeden dag zeggen."

„Doe dat niet, je vader wordt niet graag gestoord als hij aan zijn werk is en er kon eens iemand wezen."

„Och, even maar," meende Tine. „Kom mee oompje," en zij stiet de met groen laken bekleede tusschendeur open, die van uit de vestibule naar de tot kantoor ingerichte suite voerde.

De notaris zat op zijn gemak in zijn ronden, leeren fauteuil en rookte zijn pijpje. Blondveld, tegenover hem aan een kleinere schrijftafel gezeten, veinsde zoo in zijn werk verdiept te zijn, dat hij het binnenkomen van George en Tine niet merkte.

Uitgelaten dartel vloog zij op haar vader toe en omhelsde hem.

„Dag meneer Blondveld, kijk nu eens eventjes op van die akelige acten, of wat u daar hebt, en wensch ons veel pleizier."

Zij ging naar hem toe en reikte hem de hand. Het gefolterde jonge mensch zag haar aan met zulk een angstige, verdrietige uitdrukking in zijn oogen, dat George hem plotseling niet onbeduidend vond. Maar Tine scheen zonder mededoogen. Zij lachte hem toe, schalks, vroolijk, en in zijn overmoedig hoopvolle stemming voelde George iets als een opwelling van medelijden met zijn medeminnaar. Hij beklaagde hem, hij begreep wat er in hem moest omgaan, hij vergat al zijn wrok en bood hem de hand tot afscheid. Maar de jonkheer raakte slechts even de gehandschoende vingers van zijn mededinger aan en wendde zich af. George had met hem te doen en vond iets onbeschrijfelijk streelends in die zacht vriendelijke aandoening voor iemand, dien hij zoo gehaat had.

Nu waren zij buiten.

„Laten we nog even langs de ramen van het kantoor gaan?" zei Tine, „pa kijkt ons zeker na."

De notaris stond wezenlijk voor het venster te wuiven. Zij stak haar hand door George's arm, maar Blondveld keek niet op en toen zij het huis voorbij waren, liet Tine hem weer los.

„Waarom doe je dat nu?" vroeg hij teleurgesteld.

„O, ik wil mijn handen liever vrij hebben voor mijn parasol en mijn japon." -

Zij kwamen aan het station. 't Was tamelijk druk en in de coupé 1e klasse, waarin zij plaats namen, zaten nog twee heeren en een dame. De trein zette zich dadelijk in beweging. Tine babbelde vroolijk en opgewekt. Zij trok de opmerkzaamheid tot zich en een der beide heeren, een officier, keek haar met bewonderende blikken aan. George werd er zoo boos om dat hij een paar oogen opzette als wilde hij den brutalen bewonderaar verslinden. Deze merkte het wel, meesmuilde en sprak zacht en schertsend met den anderen heer en de dame. Tine keek met het onschuldigste gezichtje van de wereld rond en George voelde dat men zich een weinig ten zijnen koste vermaakte. Hij was blij toen zij in de stad waren aangekomen.

Voor het station was een groot plein met mooie bloemperken en springende fonteinen. Er heerschte veel drukte en levendigheid Het prachtige lenteweer had iedereen naar buiten gelokt.

„Geef mij nu een arm," zei George zacht smeekend, „dan zal ik je parasol wel dragen."

„Waarom toch? 't Is veel lastiger loopen."

„Maar ik ben er zoo trotsch op met zoo'n mooi, jong meisje gearmd te mogen gaan."

Zij lachte. „U lijkt pa wel, die wil ook altijd dat ik hem een arm geef."

Dat was een koudwaterstraal. Maar, de zon scheen zoo heerlijk en 't was zoo warm, hij kon wel een kleine douche verdragen. Zij deed wat hij verzocht en den koning te rijk schreed hij met haar voort.

Daar naderde hem een kind van een jaar of vijftien, met een mandje met bouquetjes aan den arm, een van die weinig ideale bloemenmeisjes met brutaal, pervers gezicht en slordige, armoedige kleeding, zooals men ze in de groote steden dikwijls aantreft.

„Koop er eentje meneer, voor een kwartje," zeurde het kind.

Maar George, die voor niets oogen had, dan voor Tine, merkte haar niet eens op.

„Kom meneer, koop nou een bouquetje voor je meisje."

Als door een electrischen schok bleef hij stilstaan. Het bloed

sloeg hem in golven naar het hoofd. Tine schaterde 't uit. Zij maakte een afwijzend gebaar, maar reeds scharrelde hij in 't bloemenmandje en zocht het mooiste bouquetje van viooltjes en zegeltjes uit. Zij stak het in haar ceintuur en hij gaf het bloemenmeisje een gulden.

„Ik heb niet terug, meneertje."

„Laat maar," stamelde hij. Het kind maakte dat zij wegkwam en Tine zei glimlachend:

„Dat 's toch wel wat al te royaal, oompje."

Hij keek haar aan met een niet te misduiden uitdrukking in de oogen en de kleur nog op zijn gezicht.

„Met een goudstuk zou zij niet te duur betaald zijn geweest."

Zij dreigde hem met den vinger:

„Wat ben je toch ijdel, oompje!"

„Hoe bedoel je dat?" vroeg hij met bevende lippen.

„Wel, dat u er zoo gecoiffeerd mee bent dat zoo'n kind u voor een jaar of twintig jonger aanziet dan u bent, maar, 't is waar, u ziet er bijzonder jong uit, als ik dat bij pa vergelijk."

't Was hem of er een wolk voor de zon kwam, hij huiverde. Wilde zij hem dan opzettelijk niet begrijpen? Zoo onnoozel was zij toch niet. Toen hield hij zich voor dat zij maar deed alsof zij 't niet begreep. Hij moest duidelijk zijn. De positie was ook zoo bijzonder, zoo delicaat, 't meisje zelf moest wel bang zijn om zich te vergissen.

Aan de overzijde van het plein was een groote restauratie, waar zij gingen dejeuneeren. 't Weer was zoo warm, zij konden best in den tuin zitten. Tine tuurde op de spijslijst en vroeg hem wat 't lekkerst was en veranderde driemaal van idee. Maar eindelijk liet zij zich de uitgezochte spijzen goed smaken. George, die zijn teleurstelling van zooeven al weer vergeten was, wilde dat zij champagne zou drinken, maar lachend bedankte zij.

„Waar moet 't naar toe, oompje, dat je nu daar al mee beginnen wil? Verbeeld je, om twaalf uur wijn, ik zou op mijn hoofd staan als ik die nu al dronk."

„Maar van middag dan, bij 't diner," drong hij aan. „Ik voel me vandaag zoo gelukkig, Tine, dat ik eens iets bijzonders wil doen. Voor mij is 't een feestdag uit duizenden en ik hoop dat hij nog door vele dergelijke dagen zal gevolgd worden."

Zij keek hem aan met schitterende oogen.

„En ik zeg dat je een oom uit duizenden bent, om mij nu al te beloven dat ik nog eens ergens met je naar toe mag, nu het plezier van vandaag nog niet eens voorbij is."

Zij begreep klaarblijkelijk zijn bedoeling al weer niet, hij vond 't ontzettend moeilijk om haar te doen voelen waar hij heen wilde.

't Was niet heel druk in de zalen van het tentoonstellingsgebouw. Er heerschte een aangename, koele atmospheer. Tine tuurde ijverig in haar catalogus en wilde over niets anders spreken dan over de schilderijen. Toen hij waagde haar in een klein zaaltje, waar zij op dat oogenblik heel alleen waren, toe te fluisteren dat zij in zijn oogen de mooiste schilderij van de heele verzameling was, antwoordde zij niet eens op dat banale compliment en vroeg hem of hij, zonder eerst naar den naam te kijken, zien kon of dat herfstlandschap van De Bock of van mevrouw Bilders van Bosse was.

Hij zuchtte en kwam zichzelf voor als een verliefde schooljongen die niet weet wat hij zeggen of zwijgen moet. Hij mocht haar nog dankbaar zijn, dat zij zooveel tact had. Maar toch verwenschte hij die schilderijen, waarvan hij vandaag toch eigenlijk niets zag en waarvoor zij plotseling zooveel belangstelling toonde, meer dan hij ooit geweten had dat zij bezat. Traag en met een ontevreden uitdrukking op zijn gezicht liep hij met haar mee en in haar extase merkte zij niet eens dat het hem verveelde.

Maar toen zij weer buiten gekomen waren in den helderen zonneschijn, kwam zijn vroolijke stemming terug. 't Zag er alles zoo feestelijk, zoo licht, zoo lenteachtig uit dat hij zich plotseling weer verjongd voelde.

„Wat nu?" vroeg hij aan 't jonge meisje.

„Al wat u wilt, oom George."

„Laat nu dat „oom" eens weg."

„Ja, u hebt eigenlijk meer van een neef. Kijk eens wat een beelderig victoriatje en wat een mooie paardjes."

„Je brengt me op een idee, we zullen wat gaan toeren."

„O dat is heerlijk, u bent eenig in 't verzinnen van iets prettigs."

„Voor joù zou ik alles kunnen verzinnen."

Zij had juist al haar aandacht aan de uitstalling in een confectie-

magazijn gewijd. Er was dichtbij een huurkoetsier en binnen een kwartier zaten zij in een aardig, licht rijtuigje.

Zij reden buiten de stad door een mooi boschrijk gedeelte, door heerlijke lanen en geurende acacia's en langs fraaie buitenplaatsen waar de heesters in vollen bloei stonden. De vogels zongen lustig in de takken van de hooge boomen en het jonge meisje naast hem babbelde en schaterde zelf als een jong vogeltje. Hij genoot van haar vroolijkheid. Soms sloot hij even de oogen en had dan een gewaarwording alsof hij ergens met haar was in een vreemd land op zijn huwelijksreis, dan kostte het hem moeite om zijn arm niet liefkoozend om haar heen te slaan en haar zacht en innig tegen zich aan te drukken, maar zij scheen vandaag zoo heelemaal niets te begrijpen en alles was zoo lenteachtig, zoo rein, zoo teer mooi om hen heen, dat 't hem plotseling als een soort heiligschennis voorkwam om haar onschuldige rust te verstoren en hij de kracht had om de hartstochtelijke woorden, die hem op de lippen brandden, terug te houden.

Voor het voornaamste hotel in de stad liet hij stilhouden. Hier zouden zij dineeren en toen hij met Tine de eetzaal binnen trad, had de table d'hôte reeds een aanvang genomen. Er waren meest heeren en terwijl zij even voor hem uit liep naar een afzonderlijk tafeltje bij een geopend venster, dat de kellner hen wees, merkte hij de bewonderende blikken die zij tot zich trok. Maar hij werd er nu niet boos om, integendeel hij verheugde er zich in dat zij zoo mooi werd gevonden, hij was er zoo trotsch op, want in stilte beschouwde hij haar reeds als zijn eigendom.

Hij bestelde een diner en dadelijk champagne. Tine kleurde toen de oberkellner haar met „mevrouw" aansprak. Hij lachte haar even veelbeteekenend toe, maar zij zei dadelijk dat zij de zaal zoo mooi vond, zoo gezellig met dat vele electrische licht, het mooie stucwerk, overal met verguldsel afgezet, de kanten vitrages met blauwe peluche draperieën, de aardige kleine lampjes met gekleurd zijden kapjes op ieder tafeltje, de met licht blauw bekleede wanden, de penantspiegels en de muurschilderingen in zachte kleuren, figuren uit de mythologie voorstellend. Zij genoot van het uitgezochte menu; George kon haast niet eten, maar zij liet 't zich heerlijk smaken en zij dronk zoo aardig haar champagneglas leeg, met zulke kleine teugjes, er zoo van genietend en telkens herhalend

dat zij alles zoo prettig vond en zoo'n heerlijken dag had. Maar George begon zich te herinneren dat de dag ten einde spoedde en dat hij nog niet veel verder was gekomen tot zijn groot doel. Zij was zoo argeloos, zij maakte 't hem bijna onmogelijk om te spreken. Nu, hier in die hel verlichte restauratiezaal ging dat ook niet, er bleef hem nog maar één kans. Hij moest zorgen dat zij alleen in den trein zaten, dan, in het vertrouwelijk halfduister van den coupé, zou hij het wagen en hij stelde zich al voor h o e d e wandeling naarhuis zou zijn, wanneer hij haar jawoord verkregen had.

Het werd nu tijd om te gaan. Buiten was het al donker, maar 't was frisch geworden. Tine rilde van den overgang uit de warme zaal in de koele avondlucht. Met zorgvolle teederheid sloeg hij den kraag van haar manteltje op en stak haar arm door den zijnen. Hij kon het niet laten, een paar maal drukte hij dien zacht tegen zich aan.

De trein stond gereed en zij liepen er langs om een geschikt plaatsje te zoeken.

„Heb je een leege eerste klasse voor mij?" vroeg George fluisterend aan den spoorbeambte die hen volgde.

Reeds wees de man hem een coupé en wilde hij er zijn dame met de noodige galanterie inhelpen, toen Tine plotseling met den uitroep: „O, hoe aardig, daar zitten meneer en mevrouw Zillesen," op den volgenden wagen toesnelde. Met een verbeten uitroep van woede volgde hij haar. Ja, waarlijk, daar zaten zij, een echtpaar dat hem altijd tamelijk onverschillig was geweest, maar waarvoor hij nu plotseling een hartgrondigen haat voelde. Maar Tine scheen de ontmoeting aardig te vinden. Ze gaf handjes en beweerde dat 't vreeselijk gezellig, leuk was om samen te reizen. En ze vroeg honderd uit. Waren meneer en mevrouw ook op de tentoonstelling geweest? Niet, o zij had een heerlijk dagje gehad, ze vertelde van alles, van hun ritje, hun diner. O 't was meer dan prettig geweest. Vonden meneer en mevrouw 't niet aardig van dien besten oom George, om zoo met haar uit te gaan?

En inmiddels zat ook George in zijn hoekje en antwoordde hij ja en neen en glimlachte en boog hij terwijl hij de Zillesen's en zichzelf verwenschte. Haar niet, zij kwam hem slechts te bekoorlijker voor met haar onschuldig gesnap, ze had blijkbaar niets

begrepen. Maar intusschen was de kans om haar iets te doen begrijpen voor vandaag verkeken, want in het stadje gekomen ging men denzelfden weg. Die ellendige Zillesen's namen eerst afscheid op de stoep van het huis van den notaris.

„U gaat toch mee naar binnen, oompje?” vroeg Tine.

Maar hij had den moed niet, om nogmaals haar opgewonden verhalen over haar heerlijken dag, nu aan vader en moeder, aan te hooren.

„Neen kind, ik heb nog een paar brieven te schrijven en moet nu naar huis.”

„Hoe jammer, moet ik u dan nu hier al hartelijk bedanken?”

„Dat hoeft heelemaal niet. Dag Tine.”

Hij vertrouwde zichzelf niet langer en drukte maar even het toegestoken handje. Met een gevoel van teleurstelling dat hem als lood bezwaarde, ging hij naar zijn woning. Dina keek hem op haar onheilspellende manier, die haar in den laatsten tijd tot gewoonte was geworden, aan. Hij zei heel weinig, wendde voor nog te moeten schrijven.

Maar den volgenden dag, toen de hemel weer even blauw zag en de zon even koesterend scheen, was hij weer hoopvoller gestemd. Die ontmoeting met de Zillesen's was een toeval geweest, anders niet, daardoor hoefde hij zich niet zoo te laten ontmoedigen. Hij zou er nu geen gras over laten groeien, naar Meerwijk toegaan en met Tine spreken. Toen begon een ander denkbeeld hem te kwellen, hij vroeg zich af, 't of niet beter zou zijn om eerst haar vader, zijn ouden vriend, eens te raadplegen en terwijl hij daarover nog met zichzelf in 't onzekere was, kreeg hij, drie dagen na zijn tochtje met Tine, een briefje van den notaris, met verzoek om na kantoortijd eens aan te komen, hij had hem iets belangrijks mee te deelen.

In een zeer opgewekte stemming begaf George zich naar de villa, hij stelde zich voor dat zijn vriend hem over zaken zou spreken en, wie weet, misschien zou 't gesprek aanleiding geven om iets los te laten van 't geen hemzelf zoo diep ter harte ging.

Hij wilde naar 't kantoor gaan, maar men ontving hem in de huiskamer. Hij trad binnen, de notaris, zat voor 't raam en rookte zijn pijp, mevrouw was aan haar naaitafeltje bezig. Tine zag hij niet. Het viel hem op dat zij er beide ernstig uitzagen.

„Is er zwarigheid?” vroeg hij.

„Neen,” zei de notaris, „ga zitten George en steek een sigaar op en dan, moeder, vertel jij ’t hem dan eens.”

„Wel neen, vader, waarom zou ik?”

Glimlachend, nog niets kwaads vermoedend, keek George beurtelings den een en de ander aan.

„Nu, ouwe jongen,” vervolgde de notaris. „Je bent de eerste die ’t weet, zelfs haar broer in Amsterdam krijgt van avond pas een brief, maar jij houdt ook haast net zooveel van ’t kind als wijzelf. ’t Betreft onze kleine meid. Kan je ’t niet raden?”

De kamer begon plotseling op een zonderlinge manier met hem rond te draaien, maar hij schudde slechts zwijgend ’t hoofd.

„Ze is geëngageerd,” vervolgde mevrouw, „met jonkheer van Iperen tot Blondveld. Gisteren is ’t er doorgegaan.”

Stilte, de notaris blies juist een dikke rookwolk uit, hulde zich daarin en kon daardoor ’t gezicht van zijn vriend voor een paar oogenblikken niet zien. Mevrouw zat met haar rug tegen ’t licht, toch hernam zij:

„Je zegt niets, George.”

„Ik had ’t je wel vooruit kunnen vertellen,” zei de notaris op ietwat verdrietigen toon, „hij is er niet mee ingenomen, hij heeft niet met Blondveld op.”

’t Was als een mokerslag op zijn hersens geweest, nu ontwaakte hij eenigszins uit zijn verdooving.

„Wat doet ’t er toe,” vroeg hij bitter, „wanneer jullie er wel mee ingenomen bent en je toestemming gegeven hebt?”

„Dat ’s nu niet aardig,” zei de notaris gemoedelijk. „Misschien had jij verwacht dat we jou eerst geraadpleegd hadden. Jij, als zoo’n ouwen vriend, die ’t kind als het ware hebt zien geboren worden, had daar wel recht op. Maar geloof me, ’t zou niets gebaat hebben, ze is dol op dien jongen en al hadden we ons nog zoo verzet, ze zou hem toch niet opgeven.”

„Maar wat heb je tegen hem, George?” vroeg mevrouw Meerwijk bezorgd.

„Vinden jullie dan zoo’n „panier percé,” die in Den Haag nie deugen wou en daarom hier naar toe werd gestuurd, goed genoeg voor ons kind, onze prachtige, heerlijke Tine?”

„Nu, nu," begon de notaris opnieuw. „Jij ziet in Tine ook zooveel bijzonders dat je, als er een koning om haar kwam, nog niet tevreden zou zijn. Maar zoo erg is Blondveld niet. 't Is waar, hij heeft in Den Haag een beetje plezier gemaakt, maar dat is voor een jongmensch nog geen doodzonde. Hij is nu heel bedaard geworden en dan is er een groot voordeel aan de zaak, hij blijft hier op mijn kantoor, wordt heel waarschijnlijk mijn opvolger en zoo houden we ons kind bij ons, dat 's toch een lichtpunt, niet waar?"

De deur ging open en Tine kwam binnen. Met een hoogen blos en neergeslagen oogen trad ze op hem toe.

„Feliciteer me, oom George," lispelde zij en zij strekte beide handen naar hem uit.

Voor een oogenblik had hij een gevoel alsof hij haar van zich zou stooten, in een volgend had hij in tranen kunnen losbarsten. Maar hij deed geen van beide, hij had de kracht om haar zacht op het voorhoofd te kussen en met ontroerde stem te stamelen:

„God zegen je, kindlief."

„Zoo is het goed," zei de notaris, stralend van voldoening, „en nu meidlief, gauw wat lekkers, waar we mee kunnen klinken op de heugelijke gebeurtenis."

Een half uur later, toen George afscheid nam, vergezelde Tine hem tot aan 't hek. Zij zei niets en reeds wilde hij haar met een handdruk verlaten, toen zij hem vasthield en begon:

„Ik moet u toch nog bedanken, oom George, dat u me zoo heerlijk geholpen hebt."

Hij keek haar vragend aan en zij vervolgde:

„Doe u maar niet alsof u 't niet begrijpt, u heeft van 't begin af den toestand goed ingezien en daarom Blondveld zoo jaloersch op u gemaakt."

Hij durfde niet vragen wat zij bedoelde en oordeelde 't veiliger haar te laten voortgaan.

„We zullen er later met ons drietjes nog wel eens hartelijk om lachen. Mijn domme, lieve jongen, hij verbeeldde zich, 't is haast te gek om 't uit te spreken, maar hij dacht dat u me 't hof maakte en in dat zotte idee heeft u hem zoo alleraardigst gestijfd. Toen we nu van de week dat tochtje gingen maken, werd hij gek van jalousie en den volgenden ochtend declareerde

hij zich, nu dat was juist wat ik wilde. Ik heb 't altijd gezegd, je bent een oolijkerd, oom George."

Zij sloeg de oogen naar hem op en hij wist niet of hij haar dankbaar moest zijn voor de vindingrijke manier waarop zij hem spaarde, of dat hij woedend zou worden over de brutaliteit waarmee ze hem bekende dat zij hem „gebruikt" had. Hij had een gevoel alsof alles, wat hij zou zeggen, hem op dit oogenblik belachelijk zou maken en terwijl zijn hart overvloeide van bitterheid, vond hij de kracht om te glimlachen en schertsend te zeggen:

„Ja kind, we zijn hem beide te slim af geweest."

* * *

„Ga jij nu ook al heen, George?" vroeg de notaris verdrietig toen de meeste gasten vertrokken waren en zijn vriend, die getuige bij het huwelijk geweest was, hem en zijn vrouw verlaten wilde.

„Ja, 't wordt mijn tijd."

„Ach kom, 't is nog geen zes uur. Ik had gehoopt dat jij van avond bij ons zou blijven. Ik heb een beroerd gevoel, nou 't kind weg is, als ik zoo alleen met mijn vrouw blijf weet ik zeker dat er waterlanders komen."

„Maar ik wil toch liever naar huis. Bedenk eens wat voor datum 't vandaag is."

„Den 20sten October, wat zou dat?"

„Wat dat zou? Aan dien dag zijn voor mij toch nog andere herinneringen verbonden."

Meerwijk sloeg zich met de hand voor 't hoofd.

„De verjaardag van je vrouw, wat een schandaal dat we daar niet aan gedacht hebben. Waarom er ons ook niet eens aan herinnerd? Mijn vrouw zal 't zoo spijten en Tine ook, wanneer zij 't later hoort."

„Er is niet de minste reden om 't haar te zeggen. Maar ik wil nog een paar uurtjes van den dag voor me zelf hebben."

„Niet meer dan billijk, adieu, ouwe kerel, hartelijk dank dat je toch nog gekomen bent en getuige hebt willen zijn."

* * *

't Was al bijna donker toen Dina de overgordijnen wilde sluiten en 't licht aansteken. Meneer zou nog wel niet thuiskomen. Hij was immers naar een bruiloftspartij en dat op den 20sten October, de verjaardag van haar gestorven mevrouw. 't Leek haar een heiligschennis, maar hij kon doen wat hij wilde, zij had toch dien morgen, toen hij weg was, de groote bloemenvaas met witte en goudbruine crysanthen gevuld en zij hoopte dat de bloemen hem zijn harteloosheid zouden verwijten als hij thuiskwam. Ze was wel teruggekomen van haar vrees, dat meneer aan een tweede huwelijk dacht, in Dina's oogen was hij in de laatste maanden weer heel bedaard en gewoon geworden, maar dat hij vandaag naar een bruiloft ging was toch bedenkelijk. Zij ging naar 't raam en keek in de doodsche straat, waar de herfstwind de dorre bladeren als in een wilden rondedans voortjoeg. Daar kwam iemand den hoek om. Was dat meneer? Neen, 't kon niet; ten eerste was 't nog te vroeg en ten tweede kwam hij niet van den kant van de woning van den notaris. Maar wezenlijk hij was het toch. Dina liet haastig de gordijnen vallen en stak 't licht aan.

George trad binnen.

„Dag meneer."

„Dag Dina."

„Ik had niet gedacht dat u al zoo vroeg zou thuiskomen.

„Bruid en bruidegom zijn al om een uur of vijf vertrokken."

„Dan hebt u zeker de oudelui nog wat gezelschap gehouden."

„Een oogenblikje maar, ik kom nu van 't kerkhof."

„Van 't kerkhof."

„Ja, 't is vandaag toch de 20ste October."

Een glans verhelderde Dina's gezicht.

„En hebt u daar vandaag aan gedacht te midden van al die pret."

George antwoordde niet dadelijk. Zijn oog viel op de crysanthen die onder het portret van zijn doode vrouw stonden. Toen drukte hij Dina even dankend de hand en zei zacht:

„Juist vandaag was de 20ste October voor mij een dubbele herinneringsdag."

TIEN DUIZEND MIJLEN PER TORPEDOBOOT.

DOOR

EEN ZEEOFFICIER.

(Met Plaat).

Vrijwilligers werden gevraagd door het departement van Marine om twee torpedobooten naar Oost Indië te brengen. Voor zoover de officieren betrof, hadden verschillende chefs in het Voorhout te 's Gravenhage het druk om alle aanvragen te overwegen. Met tientallen meldden de liefhebbers zich aan, van welke velen nog slechts zeer kort in Holland waren, maar het avontuurlijke van den tocht trok allen aan. Intusschen ging de bouw der booten in Engeland voort, en werden de uitverkorenen naar Londen gezonden om de blikken doozen met stoomvermogen naar het vaderland over te brengen. Eerst moesten nog eenige proeftochten op de Theems geschieden, waarbij de waarde van verschillende installaties blijken moest. Nadat deze tochten op bevredigende wijze waren volbracht, werden de booten overgenomen en werd de driekleur geheschen. Even na zonsondergang werd Greenhithe bereikt, waar men het anker wierp, en waar getracht werd eenige verversching op te doen. Edoch de bronnen van het plaatsje leken in dit opzicht vrijwel verdroogd, want zelfs eieren waren niet dan met de grootste

moeite te krijgen, en bleken ten overvloede de dagen van versch-heid lang achter zich te hebben.

In een vieze kroeg, laag van verdieping en benauwd, was een lokaal met een lange toonbank, waaraan verscheiden mannen stonden te drinken, grove kwalijk riekende kerels met ongewasschen en ongeschoren gezichten. Daarnaast, met een aparten uitgang naar de straat en slechts met het eerste lokaal verbonden door middel van een gat van een halve meter in het vierkant, was een tweede lokaal, dat aanspraak scheen te moeten maken op eenige meerdere netheid. Er hingen twee petroleumlampen met ballons vol aangekleefde muggen boven een lange tafel, waarlangs ruwhouten banken stonden; de vloer was met zand bestrooid en ruim voorzien van spuwbakjes. Terwijl wij daar zaten kwam een tiental kerels in een druk gesprek gewikkeld, binnenslenteren, terwijl twee hunner het blijkbaar met elkaar te kwaad hadden. Het doel van hun komst bleek al spoedig, toen een stuk van een tabakszak te voorschijn werd gehaald waarop verschillende namen geschreven werden: Jimmy, Dog two, Hawk, Foundry enz. Evenveel nummers als er namen waren, werden op stukjes papier geschreven, dichtgevouwen en in een hoed gedaan: „Who 'll draw?" Het onderling vertrouwen was blijkbaar niet groot, want ze konden het niet eens worden, zoodat er besloten werd aan ons te vragen om de nummers te trekken. Bij informatie bleken het de voorbereidende maatregelen te zijn voor een zeilwedstrijd op de Theems tusschen verschillende lichters. Daar de uitkomst niet in overeenstemming was met de verwachtingen, besloten, na een kort maar heftig gesprek, de twee mannen, die in het begin het ook al oneens waren, hun overkropten gevoelens lucht te geven in een gevecht, en nu volgde er een tooneel van de grootst mogelijke verwarring; door een hevige bons tegen de tafel rinkinkten de glazen het onderst boven en stroomde het bier weg; een der lampen werd aan splinters geslagen en weldra vloeide er bloed.

Het scheen, dat hierop gewacht was door de rest, want nu werd met geweld aan het gevecht door de anderen een eind gemaakt en als nijdige hanen stonden de twee vechtersbazen met gescheurde kleeren en hijgende van inspanning tegenover elkaar, ieder vastgehouden door eenige stevige knuisten. Nadat de vrede wederom

eenigszins hersteld was, werd de kwestie van schadebetaling ter sprake gebracht, waarop de vredesengel weer met rassche schreden het lokaal ging verlaten. Maar toen de twist op het punt stond van uit te breken, en ditmaal tusschen allen, rees er een groot man onder hen op, die blijkbaar het voorstel deed om de schade uit een of andere kas te betalen, uit wèlke was niet duidelijk. Dit plan werd bij acclamatie aangenomen, en het geld verantwoord als onvermijdelijke onkosten bij de regeling van de feestelijkheden.

Ruimschoots voldaan over de Greenhithesche gastvrijheid, gingen we naar boord en rolden regelmatig acht keer in de minuut heen en weer tusschen de kooiplank en het boord, van half twaalf tot half zes, op de gelijkmatige deining van de Theems. Hieruit bleek duidelijk, dat er nog belangrijke oefening noodig zou zijn alvorens het slapen in onze troggen eenigzins uitvoerbaar zou wezen. Hadde hieromtrent nog eenige twijfel bestaan, dan ware dit nog duidelijker gedemonstreerd op den oversteek naar IJmuiden, toen het bleek, dat het aantal omwentelingen der machine levendig werd overgeplant op alle voorwerpen aan boord, zoodat wij nu met 250 schuddingen per minuut in Morpheus' armen beefden. Wat de combinatie van rolling en schudding zou zijn wekte onze levendigste belangstelling op, doch dien nacht konden we dat niet beoordeelen, want de zee was als met olie overgoten, terwijl de maan er een groote, breed naar ons toeloopende lichtstreep op teekende. Na een tijdje ging de maan onder, en kort daarna begon de lucht te betrekken, zoodat alles in het duister gehuld was. Bij het naderen van de Hollandsche kust was de kim als geïllumineerd; een breede rij van lichtjes strekte zich voor ons uit; het leek alsof de weg ons volkomen versperd was, en al spoedig zaten we midden tusschen de visschers; de vuurtorens van IJmuiden boorden helder door de duisternis en spoedig liepen we de haven binnen.

Langzaam aan — het was scherp uitkijken, want het bleef zeer donker en we wilden langs den steiger schieten. Daar ligt nog een schuit — achteruit — ziezoo, daar liggen we naast een sleepbootje, één uitkijk aan dek; met verminderend geratel loopt de dynamo af, de electrische lampjes nemen in lichtsterkte af, en zijn spoedig dood; een olielampje wordt aangestoken en met twee uren

rust voor den boeg vallen we in onze troggen neer. Ziezoo, gelukkig weer in Holland!

We brachten eenigen tijd in Holland door met het in orde maken van de boot en het uitrusten ervan voor de groote reis; toen dat afgeloopen was werd de vertrekdag der booten vastgesteld.

's Morgens vroeg was er op de kade te Nieuwediep al een bijzondere drukte merkbaar; de twee torpedobooten lagen gereed om binnen enkele uren de groote reis te aanvaarden; de bemanningen maakten alles zeeklaar; alles werd nog eens goed nagezien en zeevast gezet. Er woei een luchtig briesje en het begon al mooi frisch te worden, echt jekkerweer zou het buiten zijn, dat was duidelijk. Enkele familiebetrekkingen kwamen nog een praatje maken en afscheid nemen en nog eens verschillende belangen bespreken, vóórdat het groote water alle verdere besprekingen onmogelijk zou maken.

Het weggaan der torpedobooten wekte blijkbaar de levendigste belangstelling op, want langzamerhand werd het voller en al spoedig was de dijk in den omtrek der booten zwart van de menschen. Men verdrong zich rond de loopplank van de aan den wal liggende boot; familieleden der bemanning voelden zich blijkbaar gerechtigd aan boord te komen, en weldra was er geen doorkomen aan. Er viel ook nog zooveel te zeggen en af te spreken in deze laatste oogenblikken, en iedereen wilde blijkbaar graag even op de booten staan. Spoedig moest echter aan dit bezoek een eind worden gemaakt, want het tijdstip naderde waarop de admiraal aan boord zou komen om de zeeklaarheid der scheepjes en bemanningen te inspecteeren. In hun beste kleeren staan de torpedisten en stokers langs het boord geschaard, uitgezonderd zij die in de ingewanden der monsters aan het werk waren en de vuren stookten in de ketels, die het voedsel moesten leveren voor de krachtsontwikkeling der machines, welke de booten tienduizend mijlen door het water moesten brengen. Flinke, stevige kerels zijn het, die weten, dat hun een tijdlang een leven wacht vol ontbering en opoffering, een leven van hard werken en weinig rust, terwijl ze blootgesteld kunnen zijn aan allerlei gevaren en ongemak; maar slechts een voorbijgaande gedachte

wordt daaraan gewijd, want ze hebben immers vrijwillig de taak op zich genomen, die hen nu wacht en die ze op het punt staan te ondernemen. De gezichten staan opgewekt, al is ook voor velen het afscheid nemen van geliefden een harde dobber. Al komt ook wel eens een oogenblik een brok in de keel, ze hebben het immers zelf gewild. Onwillekeurig hunkert ieder om nu maar weg te komen. Het duurt niet lang of daar komt Zijne Excellentie aan met zijn adjudant en gevolgd door een ordonnans, die het gewicht van zijn positie blijkbaar ten volle beseft, ten minste te oordeelen naar de uitdrukking zijner gelaatstrekken, waarop duidelijk te lezen staat, dat hij een zéér, zéér belangrijke betrekking bekleedt; van kennissen of vreemden neemt hij niet de minste notitie, hij beantwoordt zelfs hun groet niet.

Eerbiedig splitst de menigte zich in tweeën om den admiraal toegang te geven tot de booten. Met alle honneurs wordt Zijn Excellentie door de commandanten aan de valreep ontvangen. Na de booten en bemanningen te hebben geïnspecteerd houdt de admiraal een toespraak waarin hij allen een goede reis en behouden aankomst toewenscht. Na commandanten en officieren de hand te hebben gedrukt verlaat Zijn Excellentie de booten, terwijl een ter zijner eere aangeheven driewerf hoerah hem naklinkt. De menigte splijt zich weer in tweeën, doch sluit zich dadelijk na zijn vertrek, en nu worden de booten nogmaals overstroomd door belangstellenden, die hun bloedverwanten, vrienden of kennissen nog eens voor het laatst de hand willen drukken. Alles is nu klaar; de veiligheidskleppen blazen en de bochten der trossen worden afgenomen; drie glazen — half tien — het vastgestelde vertrekuur is daar; — los achter! los voor! Uitzetten voor! Langzaam vooruit en bakboord het roer — daar gaat de eerste boot, en vlak daarna de tweede.

Hoerah! hoerah! hoerah! klinkt van het volk van de Adolf van Nassau, dat opgeënterd in het tuig aan de bemanningen den laatsten groet zendt. Er komt beweging in de menschenmassa op den dijk, alles stroomt mee naar het hoofd, de hoerah's van den kruiser Zeeland schallen door de lucht, mutsen worden gezwaaid, zakdoeken gewuifd en het volkslied, aangeheven door de kapel van de Zeeland, klinkt de vertrekkenden na.

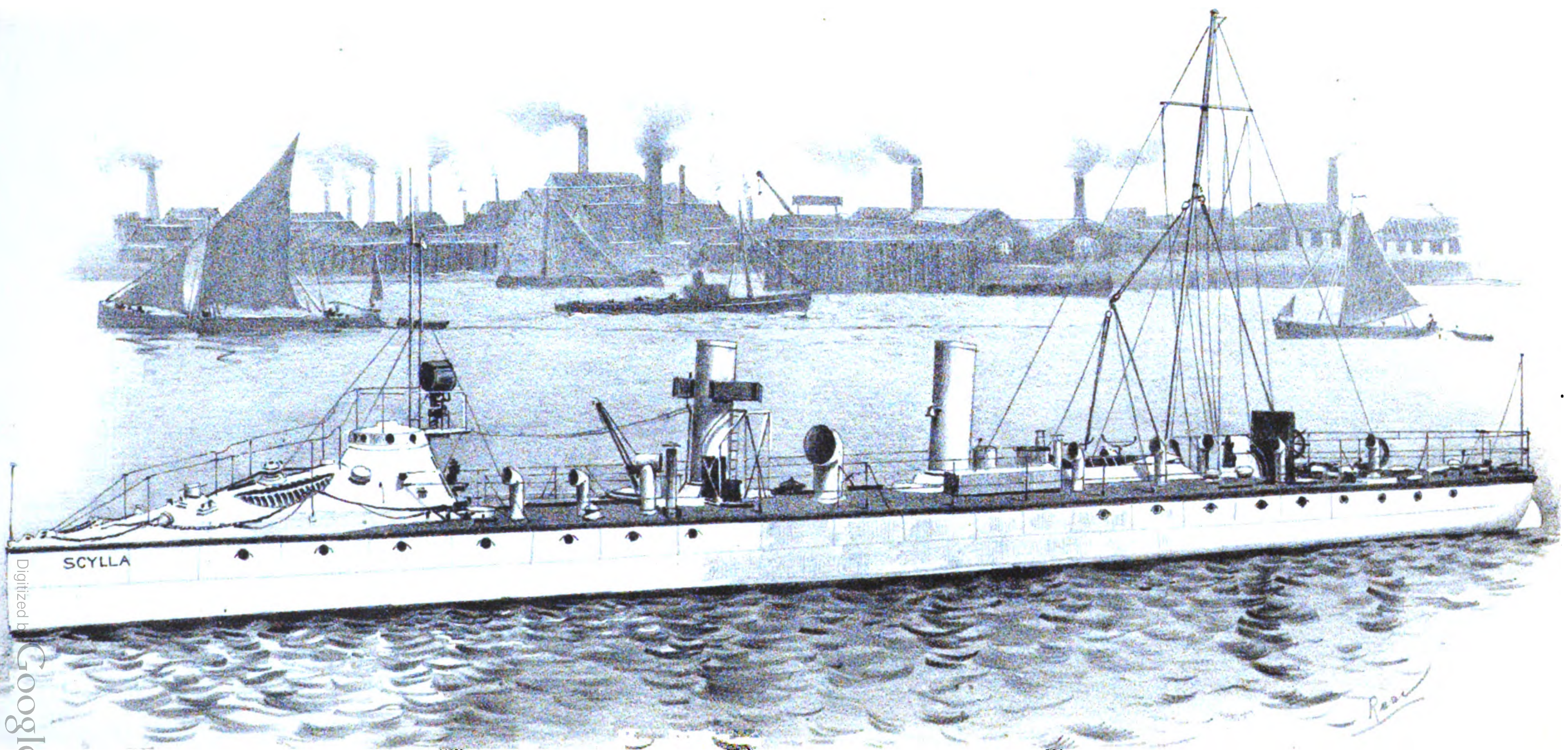
De menschen loopen hard mee en op de pier is een groot gedrang; duizenden zijn uitgeloopen en staan in den guren zeewind te wuiven en te roepen, terwijl hier de stafmuziek het volkslied speelt en daarna een opwekkende marsch. Hoerah! hoerah! Daar gaan ze, de booten zetten meer vaart en schieten als bruinvisschen tusschen de hoofden door; de tonen der muziek worden zwakker, nog een enkele groet en de booten zijn op de reede, waar ze worden opgewacht door tal van stationtorpedobooten, die de kameraden uitgeleide zullen doen tot aan de Zwemmer. Daar stuiven ze allen door het water, wolken schuim opwerpend, in een bepaalde orde; er wordt nog eens gewuifd naar kennissen op den zeedijk met wie een vaste standplaats is afgesproken, en langzamerhand verdwijnt Nieuwediep. Bij de Zwemmer wordt de orde der geleidende booten opgeheven en alle racen ze vooruit om nog eens langs te loopen en een laatst hoerah toe te roepen.

Gewuif — geroep — daar leggen ze hun roer aan boord en stuiven door het water weg. Ziezoo, de booten zijn nu alleen samen en men voelt zoo echt, dat nú de tocht begint; de officieren en onderofficieren wenschen den kommandanten goede reis en behouden aankomst, de koers is zóó en spoedig is de Hollandsche kust uit het zicht en de reis begonnen. — Lustig hobbelen de scheepjes op de golven, er staat een aardig zeetje en het waait frisch, maar dat veroorzaakt weinig last: het is heerlijk opwekkend weer, en zoo loopen de booten het kanaal door. 's Nachts gaat de wind liggen en stoomen we rustigjes naast elkaar onder den prachtigen sterrenhemel. Het is ontzaglijk vol schepen in het kanaal en verscheiden ervan passeeren we zeer dichtbij. We helpen elkaar een handje om de telkens terugkeerende manoeuvres wat te vergemakkelijken; dringt de een wat op, de ander geeft wat ruimte en zoo stoomen we tusschen de schepen door, loopende van het eene licht in het andere, want het kanaal is prachtig verlicht en de groote torens van Engeland en Frankrijk kruisen hun machtige stralen over het water. Het is ter dege uitkijken en opletten, want er is een groot gedrang van schepen, maar vóoral dient scherp gelet te worden op de hardloopende overstekers Dover-Calais, die het vaarwater kruisen en

waarvoor soms meer manoeuvreeren noodig is dan voor de gewone mee- of tegenliggers. We stoomen gezellig naast elkaar en kunnen elkaar best bepraaien; het is heerlijk op het water en de wachten vliegen om. In den loop van den nacht steekt de wind weer op en wordt het water wat woeliger; de booten beginnen te stampen en van slapen komt niet veel; in voortdurende trilling schokt het lichaam, terwijl men tevens heen en weer rolt en het schutwerk steunt en kraakt. Met den morgen hebben we een flink zeetje achter ons aan met een stijve bries; dit houden we dagen achtereen en we schieten flink op. Het oorspronkelijke plan om Brest aan te doen laten we varen; in alle beteekenissen laten we Brest links liggen en kochelen maar door, krijgertje spelend met de zeeën, die ons soms inhalen en over het achterschip heen rollen. Met het openmaken der achterste compartimenten dient hierop gelet te worden, want anders zouden we nattigheid beneden krijgen, en zoo weinig het den zeeman schelen kan, water aan dek te krijgen, zoo onaangenaam vindt hij het als het natte element komt waar het geen rechten heeft. Hoe licht kan zoo iets toch niet gebeuren: een niet stijf gesloten patrijspoortje, een niet goed dicht gedraaide kraan of een andere kleinigheid kan ongerief veroorzaken van dagen, nog daargelaten de schade aan beddegoed, boeken of uitrustings-goederen. We kwamen die dagen veel schepen tegen, waarvan de bemanningen ons toewuifden; we toonden elkaar de vlag, en steeds werden we door het vlagstrijken gegroet. Het is een aangename gewoonte, die door alle natiën gevolgd, maar nog al eens door de Engelschen verzuimd wordt, misschien wel uit chagrijn tegen de kleine Hollanders, van wie ze in vroeger eeuwen zoo harde lessen hebben ontvangen en wier neven nu nog bezig zijn hun bulhondenkracht bij kleine beetjes te nekken en hen noodzaken hun ponden bij millioenen op te offeren voor een gewone militaire wandeling. Voor enkele der stokers waren de bewegingen der booten wel wat al te luchtig en dartel, en diende er geofferd te worden aan de visschen. Enkele neuzen toonden zich nog al bleek, maar na de eerste dagen was men daar al spoedig aan gewend en voelde iedereen zich lekker. Geen beter middel ook tegen zeeziekte dan hard brood, een artikel dat steeds bij de hand is en dat zeer animeerend is in het eten,

ten minste voor bezitters van een goed gebit. Een groot bezwaar aan boord was het volslagen gebrek aan eenige ruimte om zich te bewegen; al was men tevreden geweest met een paar stappen heen en weer, het zou evengoed een onbereikbare illusie zijn geweest; er was ruimte om te staan en daarmee was het uit. Geregeld werd er geobserveerd en moest men zich weten te plooien als een acrobaat om goede zonshoogten te krijgen; het ijzerdraad railinkje waartegen de officieren leunden, bezorgde op den duur pijnlijke striemen, maar dat was niets, zoo de resultaten maar goed waren en op den middag fladderden de seinvlaggetjes aan den mast naar boven om elkaar mede te deelen, waar men zich bevond, en werd de nieuwe koers bekend gemaakt. De bemanning hield zich 's morgens bezig met het schoonmaken van compartimenten en het opknappen der booten, het poetsen van koperwerk enz., en zoo werkende bleef de geest uitstekend opgewekt en tevreden. Dit werd tevens niet weinig in de hand gewerkt door de tallooze faciliteiten voor deze reis op orde van onzen minister van Marine verstrekt. Zoo nu en dan naderden de booten elkaar zeer van nabij, zelfs tot op minder dan twintig meter, en was het scherp opletten voor den roerganger. Dan werden vlug eenige mededeelingen gedaan en daarna gierden dė booten weer verder van elkaar af.

We wuifden elkaar dan eens toe, als om te zeggen: „Het gaat prachtig, vindt je niet?" Veel ook werd er geseind, en met vlugge armstanden vertolkten de torpedisten, zwaaiende met hunne vlaggetjes, de verschillende opgegeven seinen. Al spoedig begonnen de booten hun eerste bestemmingsplaats Corunna te bereiken. 's Middags zouden we er aankomen, en we waren allen zeer in onzen schik, in het vooruitzicht onze beenen weer eens te kunnen uitstrekken. In den loop van den morgen kwam er mist opzetten, die hoe langer hoe meer aandikte, en al spoedig moesten er mistseinen gedaan worden om andere vaartuigen, die in de buurt mochten zijn, onze tegenwoordigheid te doen weten. De mist werd spoedig zóó dik en ondoordringbaar, dat we genoodzaakt waren de booten met een tros aan elkaar te verbinden om de zekerheid te hebben elkaar niet kwijt te raken. Zoo sukkelden we langzaam door, hopende, dat de mist spoedig op zou trekken. Daarbij moest er zeer voorzichtig gehandeld worden, want het was niet precies te zeggen

DE TORPEDOBOOT „SCYLLA".

waar we ons bevonden, en we waren de kust aan het naderen. Na een tijd kwam er een blinkertje, de waakzame officieren pikten gauw een bleek zonnetje, en holden naar beneden om te cijferen, want het was blijkbaar van groot belang te weten waar we stonden. Tegelijk werd van deze tijdelijke opklaring gebruik gemaakt om de kust in te stoomen en telkens luidende gingen we naar binnen. Flop, daar ging het gordijn weer dicht, maar we wisten nu waar we waren, en langzaam aan boorden de booten vlak naast elkaar hunne neuzen door den mist, die zich in tallooze blaasjes overal op neerzette. Zoo rolde de eene mistbank na de andere over ons heen, met kleine glimpjes van helder blauw licht, en eindelijk werd het wat helderder en kregen we een prachtig gezicht op de hooge rotskust. Nu volle kracht aangezet om niet meer overvallen te worden; een peiling gaf absolute zekerheid omtrent onze standplaats en al spoedig stoomden we de baai binnen en naderden de reede voor Coruna, waar een loods de booten hun plaats aanwees om te ankeren.

Vreemd genoeg was de lust om naar den wal te gaan maar zeer gering en bleven we ons voorloopig maar verdiepen in gissingen omtrent wat het plaatsje zou opleveren; erg aanlokkelijk zag het er niet uit.

Een stoffige vieze plaats is Corûna met tweederangs-amusementen, bestaande in komedievertooningen die gegeven werden in een tent, en waarvoor reclame gemaakt werd door het onafgebroken luiden van een gebarsten klok ergens in de nok. Ook was er een tent waar een kinematograaf vertoond werd, die allen bezoekers de meest afschuwelijke hoofdpijn bezorgde door de bijzondere levendigheid der levende beelden, die alle aan de hevigste sidderkoortsen schenen te lijden; boomen, huizen, menschen: alles beefde door elkaar, alles was als van elastiek na sterke spanning plotseling losgelaten. Desniettemin vermeldde het kleurige pogramma met groote Spaansche woorden dat het de eerste gelegenheid van dien aard was op de geheele wereld; vermoedelijk werd het woord e e r s t e zóó bedoeld dat er nog nooit een andere kinematograaf vóór deze had bestaan. Het beste van de heele geschiedenis was een groot orgel vóór onder het afdak der tent, dat voortdurend allerlei Spaansche dansen speelde, tot groote vreugde der jeugd,

die lustig op de straat danste. Het was merkwaardig om die kleine beentjes te zien trippelen; kinderen tusschen 4 en 8 jaar dansten keurig, bevallig en vlug en voerden de dikwijls ingewikkelde figuren zonder eenige fout uit. De stad is electrisch verlicht en de menschen leiden er een straatleven. Zoodra de zon laag staat, loopt alles uit en komt heen en weer slenteren op de Rua de pantoffellaria, een breed trottoir, waar ieder dan zijn kennissen vindt en waar de nieuwtjes van den dag worden behandeld. Een bijzonder hinderlijk slag van individuën zijn er de courantenjongens, die aan het baantje van courantenventers dat van gids trachten te paren en die als gids van verdacht kaliber optreden. Ze zijn zeer opdringerig in hunne aanbiedingen, maar een flinke schop was voldoende, hen gillende en scheldende de vlucht te doen nemen. Het land in de buurt is heuvelachtig en de wegen zijn slecht onderhouden; men ziet er nog oude reiswagens met vier paarden bespannen, die in galop de verschillende hoogten bestijgen en een zware stofwolk met zich meevoeren.

Het Café de Paris gaf gelegenheid om verschillende verfrisschende dranken te gebruiken; het citron glacé was er een succes, en de eigenaar sprak Fransch, zoodat hij voortdurend onze vraagbaak was, en ons dan ook een der beste hôtels aanwees waar alles op een ontzettende manier naar knoflook rook, zoodat we ons maal voornamelijk deden met brood. Elke schotel werd door een onzer geproefd, en alle anderen keken met de levendigste belangstelling op hun gezichten naar die handeling, een belangstelling die niet geheel vrij was van zeker egoïsme. „Zit er iemand in?" was de vaste vraag dan. „Nou of!" Weer een oneetbaar gerecht. En die andere menschen hapten er zoo gretig in! Ook was er een reclame-eter, tenminste we dachten dat het er een was, te oordeelen naar zijn optreden aan tafel. Goed dat die vriend geen Hollandsch verstond, want de opmerkingen aan zijn adres waren talrijk en vinnig, zooals van hongerige en teleurgestelde menschen te verwachten is.

Zonder eenige wroeging verlieten we onder een stortbui Coruna, hopende er nooit weer terug te komen. Allen waren we best content, dat we weer op onze bootjes zaten. Daar ging het

weer op weg naar Cadix; de gelegenheid was niet zoo mooi als bij de aankomst, maar knapte ter onzer eere spoedig op. Al slingerden we flink hard, we schoten goed op; dikwijls zagen we op onze boot absoluut niets van de andere — zúlke hooge golven waren er, maar zoo nu en dan tipte een stukje mast met den wimpel boven de golven uit. We zagen gedurende die dagen weinig schepen, om de eenvoudige reden, dat het stukje zee, dat we konden zien door ons laag standpunt, in verband met de hooge golven, zoo verbazend klein was. Ieder, die nu niet een bijzondere sterke maag had, voelde zich min of meer onlekker, en begon aan de hardbroodkuur. Intusschen was dat een schrale kost om dagen op te teren, wanneer er hard gewerkt moet worden en de rust veel te wenschen overlaat. De geest aan boord der bootjes bleef patent, en lustig en opgewekt klonken 's avonds de liedjes over het water. We begonnen Cadix te naderen, wind en zee werden bij de nadering van het land minder, en bijgelicht door een maantje, dat zich nu en dan achter de wolken verschool, stoomden we op. Preng! Daar vloog een blauw licht de lucht in, om met een verbazend harden slag hoog boven onze hoofden uit elkaar te spatten, spoedig gevolgd door een tweede. Het was het sein voor een loods, die het intusschen blijkbaar wat laat vond om zich te vermoeien en geen teeken van leven gaf, zoodat de booten op eigen gelegenheid maar naar binnen gingen en langzaam aan vooruit kruipende, eindelijk ankerden in de buurt van een paar groote schepen. Dien nacht sliepen we nog aan boord en ontdekten den volgenden morgen dat we vlak bij een paar groote Fransche oorlogschepen lagen. Met veel drukte kwam nu de loods aan boord, bewerende dat we den vorigen avond niet waren opgemerkt, een bewering die zelfs voor een Spaansche plaats, waar alles al heel eenvoudig of beter gezegd niet geregeld is, wat al te onwaarschijnlijk was. Stelden we ons al veel voor van Cadix, het verblijf was er verre van rustig, want reeds den eersten nacht werden we gealarmeerd doordat het anker van een der booten niet hield en de boot hard aan het drijven ging voor een zeer harde bui, die fel inviel en het water in minder dan geen tijd opzweepte tot korte golven met omkrullende schuimkoppen. De wind snerpte langs het ijzerdraadwant van den mast

en onmiddellijk was alles in rep en roer. Al wat niet naar den wal was, vloog naar dek; de hoofdmachinist, een corpulent man, doordrongen van de urgentie van het geval, dook met verbazende snelheid in nachttoilet tusschen zijn cylinders en stangen, een duw hier, een greep daar, en weldra verkondigde het eigenaardige gesuis in de machinekamer, dat het stalen monster gereed was voor zijn plicht. De wachthebbende officier holde blootshoofds en op sloffen, die hij bij de tweede pas al kwijt was, naar dek, en nog net bijtijds was alles in orde en kon de boot tegen de vinnige zee opkomen. Het zoeklicht, schijnende over de onstuimige wateren, was van groot nut voor het zoeken van een nieuwe ankerplaats; beide ankers werden in den grond geworpen om het houdvermogen grooter te maken. Nog verschillende malen gedurende het verblijf te Cadix moesten de booten verstoomen, en daar zoodoende de rust maar zeer betrekkelijk was en de communicatie met den wal door het slechte weer zeer moeilijk, was ieder dankbaar, Cadix weer te verlaten, vooral ook omdat de aantrekkelijkheden der stad maar gering waren. Hoewel de berichten van het Spaansche metereologisch observatorium niet schitterend waren, zoo was de gelegenheid toch keurig. Den eersten nacht liet het zich niet zoo erg gunstig aanzien, het zag er smerig uit, maar gedachtig aan het „Zonder geluk vaart niemand wel", werd besloten door te boksen, en reeds in de straat van Gibraltar werden we voor dat waagstuk beloond met een afslechtende zee en prachtig weer. De bootjes lagen bijna volkomen stil, en het eentonige, geregelde gerommel der machines was alles wat men hoorde.

Voor tijdverdrijf tikten de wachthebbende officieren met de electrische lampjes in de kaartenkast verschillende mededeelingen aan elkaar af. Dien nacht vingen we heel wat vliegende visch, of beter gezegd kwam de vliegende visch vanzelf binnen boord; telkens kwakten ze met een groot geflodder tegen het dek aan, en werden dan dadelijk opgezocht en in een puts bij elkaar gedaan. Ook grootere visschen, veel gelijkende op gepen, sprongen binnen boord, en den volgenden morgen vertoonde een der stokers zich met een blauw oog, waarvan hij beweerde dat de oorzaak was dat zoo'n geep er met kracht tegenaan was gekomen. Een verdacht lawaai op de vuurplaat gedurende de hondewacht gaf echter aanleiding om

te vermoeden, dat een klein verschil van opinie opgelost was met stukken Cardiff Ocean main deep. Voor het eerst betreurden we de aanwezigheid der netten uitgespannen tusschen den bovenleider der railing en van het dek, want ware dat er niet geweest, dan zou de vischvangst ongetwijfeld grooter zijn geworden dan de zoo bekende nieuw-testamentische. — Gedurende de reis van Cadix naar Algiers werd het al wat warmer en kwamen de luchtige kleedingstukken voor den dag. Hadden we bij het binnenloopen van de haven van Algiers niet geweten waar we waren, zoo hadden we dit onmiddellijk kunnen zien aan de bazaltblokken van het breekwater, want met reusachtige letters stond daarop herhaaldelijk de naam van Max Régis geschreven. De beide torpedobooten werden in een afzonderlijk gedeelte van de haven broederlijk naast eenige Fransche collegaas gelegd, die natuurlijk met nieuwsgierige blikken de vreemdelingen opnamen, om hunne gevechtswaarde en zeewaardigheid te schatten. Onze door vroegere ondervinding vrij hoog gespannen verwachtingen van Algiers werden wel een beetje beschaamd, want het was de stille tijd, zooals op alle plaatsen die de booten aandeden; het was dus maar een schrale troost om te hooren van de vele amusementen, die er anders waren; het was al net als met de vruchten in Indië: het is niet mogelijk om in dat opzicht ergens in den goeden tijd te komen. We maakten te Algiers eenige mooie tochten in de bergen, en vonden het heerlijk weer eens een kouden mist te voelen. De stad zelve is zeer gezellig met hare pleinen vol restaurants en cafés; het Casino waar men voor enkele franks een diner krijgt met daaropvolgende specialiteiten-voorstelling, was ons in den na-avond een welkome afwisseling. — Het eten van druiven brak velen onzer op, want deze vruchten worden, om ongedierte te weren, aan de stokken begoten met een preparaat, dat leelijke krampen en diarrhee verwekt. Als men het weet is dit echter makkelijk te voorkomen, door ze flink af te spoelen in water. Het was een heerlijkheid om na de vieze kostjes van Coruna en Cadix, weer eens behoorlijk eten te krijgen; en de bekende Algiersche wijn, die kosteloos bij lunch en diner verstrekt wordt, smaakte uitstekend; we misten ons sausje van kolenstof over alles heen niet erg, want op zee in den wind opstoomende werden we geregeld overgoten met kolenstof uit den

schoorsteen, zoodat ieder die aan dek achter de schoorsteenen at, voorover geleund en ineengedoken zat te eten om zijn bord te beschermen. Voor iemand, die dat uit de verte beschouwde, was het alsof daar menschen zaten te eten die de hevigste ruzie met elkaar hadden, en het was zaak het schrale maal vlug naar binnen te werken, anders was het weldra oneetbaar. Ook een scheutje zeewater droeg er vaak toe bij, den smaak te verhoogen. Al deze genietingen misten we te Algiers, zooals begrijpelijk is, bijzonder, maar toch waren we allen blij toen we weer naar zee gingen. Te Algiers waren een paar camera's gekocht, en in het vervolg van de reis stonden overal borden en schalen met vies water en kledderige papieren er in; bij het minste zeetje gudsten de verschillende preparaten over alles heen, en vermengden zich met de alomtegenwoordige kolenstof. Overal waren lange groezelige strepen en lagen kleffige papiertjes in verschillende stadia van verschrompeldheid te slingeren. Intusschen werden de meest belangwekkende tafereelen aan de vergetelheid ontrukt, en de hardnekkigheid waarmeê een der officieren naar beneden dook in het victualiehokje om zijn vangst te ontwikkelen, was iets bewonderenswaardigs. Mutius Scaevola was maar een klein kind, bij hem vergeleken, want waar de een zijn rechterhand liet verschroeien in een kolenvuur, daar dompelde de ander zijn heele lichaam gedurende vele halve uren in de meest ondragelijke hitte. De victualiebergplaats was een zeer klein hokje, waar aan weerszijden op stellingen de blikken hachis, soep en gehakt opgestapeld waren, en waar men inkwam door zich te laten zakken door een rond gat in het dek, dat gesloten kon worden door een klep. Men kwam dan terecht op eenige zakken met rijst en boonen, en hier gezeten op een aangebroken spekvaatje met de weegschalen rond het hoofd hangende, in een ruimte van een halven meter breed, 1 M. hoog en 2 M. lang, werden de kunstigste producten op het gebied van fotografie te voorschijn gebracht. Het is verbazend tot welk een trap van ontwikkeling deze kunst gestegen is. Mocht de artist deze regelen onder de oogen krijgen, dan zal hij wel bedenken dat „la critique est aisée, mais l'art est difficile" ja héél difficile. Nog haast had deze bezigheid hem het leven gekost, want toen hij eens, terwijl de boot nog al flink rolde, een paar schoteltjes

die hij „baden" noemde, hoewel ze alleen leken op modderbaden, wilde afschenken, nam de boot zoo'n vinnigen kaaier, dat het een haartje scheelde of hij was met den heelen boel buiten boord gegaan. De kracht die, volgens het zeggen van velen, dronken menschen en kinderen beschermt, scheen dezen artist ook onder speciale hoede te hebben genomen. Een der grootste amusementen was, na de ontwikkeling der platen, het raden naar wat het voorstelde. De uitkomsten hiervan waren verrassend, vooral door de groote verscheidenheid van zaken, die één enkele plaat voorstelde. Het was net als charades en protocollen; alleen werd de vraag: „en wat zei de wereld er van?" nooit gesteld, daar dit aanleiding zou hebben gegeven tot ongepaste en ondienstige opmerkingen.

De reis leidde nu verder naar Palermo, waar de booten maar een halven dag bleven; nauwelijks waren door zeer onbekwame loodsen de booten verzekerd, of het getokkel van violen en guitaren, vermengd met orgelgedraai, streelde onze weinig aan dergelijke geluiden gewende ooren. Al heel spoedig weerklonken alle mogelijke deuntjes over het water; de kerels speelden goed en het was een aangename verkwikking, weer eens eenige tonen muziek te hooren. Dien dag verlieten de prauwen met muzikanten ons slechts op ons dringend verzoek gedurende de lunch. 's Middags namen velen, aangelokt door het prachtig heldere water, een bad, maar o wat was dat bremzout; het was vooral zaak te zorgen, dat men er niets van binnen kreeg, want de smaak was walgelijk. Ten ongeveer vier uur waren de loodsen weer aan boord, die we tevergeefs weer trachtten weg te redeneeren, daar we op hun diensten volstrekt niet gesteld waren. Zij bleken echter in dit opzicht erg onbevattelijk te zijn, en daar er toch betaald was voor in en uit, lieten de commandanten der booten hen maar aan boord, al vervulden ze ook een zwijgende rol. Van Palermo naar Messina was maar één nacht zeer kalmpjes aan stoomen; het was bladstil en de zee als met olie overgoten, terwijl de maan vol was; een onvergetelijke nacht, in één woord: prachtig. Men werd niet moe nog eens en nóg eens rond zich te zien naar het heerlijke tafereel; zóó stil was het, dat men aan boord van de eene boot elk woord kon verstaan, dat op de andere

gesproken werd. Zoo'n nacht is even indrukwekkend als een vol storm en beroering. Van Messina werd de reis vervolgd naar Port Saïd. Het was op dit traject, dat we voor het eerst ondervonden hoe het aan boord van een torpedoboot bij slecht weer kan zijn. Na een aanwakkerenden wind en oploopende zee te hebben gehad, werden we bezuiden Kreta verrast door de daar zeer beruchte „white squalls", die met kracht dikwijls vlug na elkaar invallen. De booten, die toch al onrustig waren, begonnen hevig te slingeren, terwijl het stampen zóózeer toenam, dat een steeds geringer aantal slagen moest worden gedaan, want doordat telkens het achterschip hoog opgeheven werd, sloeg de schroef boven water komende met geweldige kracht door en schudde het geheele achterschip op hevige wijze als een nijdige visch zijn staart. Men kreeg dezelfde gewaarwordingen als in een Brusselschen schommel, wanneer men in het bovenste schuitje naar voren zwaaiend, met vaart naar beneden gaat, of zooals bij een steile montagne russe. Nu en dan kwakte het achterschip „als een bezopen snip" in een kuil en was het alsof de boot onder ons wegzonk; het voorschip trilde en schudde voortdurend hevig door de schokken der aanrollende zeeën. Slapen was ten eenenmale uitgesloten; al waren we ook gewoon met 200 schuddingen per minuut en heen en weer rollende in onze troggen te slapen, tegen zúlke heftige en plotselinge bewegingen was ons slaapvermogen niet bestand. — Ook vooruit in de bovenruimte, waar de stokers en torpedisten hun verblijf hadden, was slapen onmogelijk. Met geweldige kracht beukten de aanrollende zeeën tegen de twee millimeter dikke stalen huid, zoodat het telkens was alsof met een reusachtigen hamer getracht werd de huid in te rammeien. Alles beefde en schudde, en de dicht bij elkaar opgehangen hangmatten botsten telkens fel tegen elkaar aan. Om in één der vaste kooien, van hout getimmerde troggen, ongeveer 0,5 M. breed en 2 M. lang, nog iets te kunnen rusten, was het noodig zich vast te zetten met kussens en opgerolde dekens en een flink touw over zich heen te spannen, zooals met zuigelingen in kinderwagens door middel van leeren riemen geschiedt. We zegenden nu onze hooge kooiplanken, die de trog op zij begrensden, want anders waren we er toch nog uitgekwakt en zouden we ijzeren ribben

gehad moeten hebben om zwaar lichamelijk letsel te voorkomen. Met geweldige slingeringen sulden de booten vooruit en was het zeer moeilijk bij elkaar te blijven. De zeeën sloegen over de schoorsteenen heen en alle compartimenten moesten worden dichtgehouden, zoodat de temperaturen beneden spoedig onhoudbaar waren en het zeer benauwd werd. Toch kwam er nog vrij wat water omlaag en was alles vuil, vies en modderig. Borden rammelden uit hun rekken, kopjes slingerden stuk tegen de planken, waaraan ze door middel van haakjes waren opgehangen; papieren dreven rond, nat oliegoed, druipende van het zeewater, lag in de hoeken; allerlei soorten van nat schoeisel slingerden hier en daar; het lawaai in de kastjes tot berging van kommaliewant en provisie was schrikbarend; maar niemand had den moed een deurtje open te maken; in één woord: het was een bende. Bij het aflossen der wachten aan dek was het zaak op de zeeën te letten, om het zoute water buiten te houden; op een kiertje werden dan de deksels der compartimenten geopend. „Kan het?" „Nee, wacht even!" Uitgekeken naar de zeeën; en als er dan een oogenblik geen hooge rollers in aantocht waren, werd vlug de deksel opengegooid en als een duiveltje uit een doosje wipte de aflosser vlug aan dek, soms overvallen door een plotseling overkomende zee, waarvan dan een flink nat pak het gevolg was. Alles was in de war; de kok, een stoere kerel, met handen als tafelborden, deed de wanhopigste pogingen om de kombuis aan te houden. Met niets aan dan twee artikelen, die in de magazijnsinventaris te boek staan als jassen of waterdichte pijjekkers en waterdichte broeken, lag hij languit onder in de kletsnatte kombuis te blazen, in de hoop dat er een sprankje vuur in zou komen; maar telkens wanneer er zich weer een glimpje in vertoonde, gudste het buiswater langs hem heen, en uit was het weer. De kokerij schoot er dan ook bij in, en zoo vergenoegden we ons met koude blikjes, waarvan het vet in onze knevels hangen bleef. De eetlust was dan ook niet groot. De schoorsteenen waren van onder tot boven wit van het zout, en enkele dingen werden door de kracht waarmee de zeeën aanrolden, beschadigd. Hoewel het zeer moeilijk was, gelukte het toch bij elkaar te blijven, en tegen het aanbreken van den dag was de wind wat minder krachtig, maar

zoover het oog reikte woelde de oproerig-schuimende watermassa nog kokend door elkaar. Hoe gaarne we ook wilden, van wasschen kwam niet veel; telkens als voorzichtig wat water in de waschkom was geschonken, kon men er zoo vlug de spons niet inkrijgen of flap! de heele inhoud slingerde er uit, en zoodoende gaven we het dan ook maar met een zucht op. Iedereen begon knapjes moe te worden, en zoo waren we allen blij toen in den loop van den dag de wind ging liggen en de zee afslechtte. We kwamen toen weer tot rust, er kon weer gekookt worden en de compartimenten werden weer schoongemaakt en opgeruimd.

De van nature bijzonder zure bediende der officieren en machinisten, die gedurende dien tijd van slecht weer heelemaal niet te spreken was geweest, en die steeds de gelegenheid verwenschende, nog getracht had eenige regelmaat in den gang van zaken te houden, keek weer iets opgeruimder en weerde zich verbazend om in den baaierd die beneden heerschte, eenige orde te brengen. Het was een heele verkwikking, om matig heen en weer gekwakt wordende, weer eens te kunnen slapen, en zoo schoten we flink op naar Port Saïd, waar we aardig moe aankwamen. Intusschen hadden we de overtuiging gekregen, dat onze bootjes, al waren ze klein, bij goede behandeling toch uitstekend zeewaardige vaartuigjes waren.

Te Port Said vonden we de Cassard, een Fransche kruiser, en een Engelsch oorlogschip. Zoo goed als de verhouding was met eerstgenoemde zoo koeltjes was het met de Engelschen: „Ce sont des geux-Boërs," hadden de Franschen tot elkaar gezegd, en daarin aanleiding gevonden om ons zooveel mogelijk te fêteeren. Ze waren allen zeer enthousiast over de gebeurtenissen in Zuid-Afrika en hadden een flinken hekel aan al wat Engelsch was. Hun schip maakte bij bezichtiging den indruk van uitstekend in orde en zeer goed onderhouden te zijn, en het was verkwikkend te zien, hoe trotsch ieder op zijn schip was en er zich voor interesseerde, dat alles in uitstekende orde zou zijn. Zij hadden blijkbaar een groot vertrouwen in de Cassard. — Bij ons vertrek van Port Said hadden we vergunning gekregen om met grooter vaart dan in den regel wordt toegestaan, door het kanaal te loopen, en daarmede nog een weinig smokkelende waren we er in den tijd van acht uren door.

's Morgens liepen we een boot op, die de Hollandsche vlag woei, en dichterbij gekomen bleek het de Willem zooveel te zijn. Met groot gejuich passeerden de torpedobooten het schip ieder aan een kant; de passagiers waren alle aan dek gekomen, en heel wat zakdoek- en hoedgewuif had er plaats voordat we uit het zicht waren. Later kwamen we de Lombok tegen, die bezig was aan den wal vast te maken ten einde anderen schepen gelegenheid te geven om te passeeren. Och! och! wat was het warm in het Kanaal. We waren dan ook allen zeer blij toen we om vier uur weer in de ruimte kwamen en weer een briesje voelden. Het was maar een voorproefje van wat we in de Roode Zee te genieten kregen, toen we hijgende en puffende naar wat lucht snakten. Wat hunkerde toen iedereen naar een koeltje! Voornamelijk had het machinekamerpersoneel het hard te verantwoorden, want de hitte was beneden ondragelijk. De stokers kwamen af en toe even aan dek om door het verschil in temperatuur weer op adem te komen. Zij begonnen dan meestal hun schoenen leeg te schenken, zoo sterk transpireerden de menschen. Het was daarbij ook zaak om het aanhoudende drinken van veel water tegen te gaan, want de magen konden er niet tegen, en dadelijk na gedronken te hebben kwam het er weer uit. Extra rantsoenen wijn, vermengd met water, werden door de commandanten verstrekt, en alles werd gedaan om de taak der stokers te verlichten, maar niettegenstaande dat hadden de menschen toch een zeer zwaar en vermoeiend leven en begon hun uiterlijk langzamerhand sporen van afmatting te vertoonen. Het was dan ook met vurig verlangen, dat wij de rust tegemoet zagen, die ons te Djibouti wachtte. In een hoogst eenvoudig hotel namen we onzen intrek en vonden daar volop de rust, die we zoo door en door hadden verdiend. Daar vertoonden zich de eerste kakkerlakken, als voorproefje van wat we in Indië te genieten zouden krijgen. Merkwaardig is het, dat zoo bijzonder veel Hollanders van die dieren een afschuw hebben; voor velen zijn ze een cauchemar, en de aanwezigheid van één kakkerlak in een hut is dikwijls voldoende aanleiding om dat verblijf inderhaast door den bewoner te zien ontruimen. Vele malen deed schrijver dezes zijn heele hut leegpakken en alles onderst boven keeren om zoo'n dier te verjagen,

en als het wild kans zag te ontvluchten was het met de rust gedaan, want bij elk geritsel, bij elke toevallige aanraking brak het angstzweet uit, dat het vieze dier er weer was. Met iets dat naar bewondering zweemde werd de persoon aanschouwd, die den moed had het ondier te grijpen en om zeep te helpen. — Van geen der plaatsen, die de torpedobooten aandeden loont het de moeite een beschrijving te geven, daar zulks reeds honderden malen op honderd verschillende wijzen is geschied, maar voor Djibouti gaat dit niet op. Wie toch kent Djibouti? Het ligt aan een ruime baai en is door de Franschen bestemd om de voorhaven te worden van Abessynië. De Fransche sfeer van invloed toch strekt zich mijlen ver in het binnenland uit; het land wordt bewoond door verschillende stammen van Somalis, die afwisselend in vriend- en vijandschap met elkaar leven. Gelukkig kwamen wij er in den Djiboutischen winter, waarin toch nog iedereen zooveel mogelijk in de buitenlucht slaapt. Men ziet dan ook tegen half elf 's avonds op de stoepen van verscheiden huizen, die alle overdekt zijn, slaapgelegenheden plaatsen, en alles is er zooveel mogelijk op ingericht om elk koeltje op te vangen. De Djiboutische winter is intusschen een balsamiek wintertje voor menschen uit noordelijker streken afkomstig; wij vonden het er al verschrikkelijk heet. Wat het daar in den warmen tijd is, lijkt me iets ontzettends; de verhalen daaromtrent maken het niet verlokkelijk er in dien tijd te zijn; soms worden dan menschen dood op straat gevonden en de werklieden, die gebezigd worden bij den aanleg van den spoorweg naar het binnenland, dragen lederen handschoenen om hun het behandelen der materialen mogelijk te maken. Het Europeesche gedeelte concentreert zich om een plein, dat omringd is door winkels en waar men twee vrij goede cafés vindt: het Café du Louvre en het Café de la Paix, waarvan de eigenaren, Italianen, in veete en broodnijd met elkaar leven.

Vermakelijk is het om te zien hoe zij zich inspannen om klanten te trekken als men het plein komt opslenteren. La Paix holt naar een tafeltje, zet, steeds omkijkende, stoelen klaar, en slaat met een servet de stof weg; de Louvre roept luidkeels iets naar binnen om de aandacht te trekken en staat uit de verte te buigen.

We verdeelden onze klandizie eerlijk tusschen de concurrenten, die er ieder eenige negerjongens op nahouden met bonte rokjes aan, waarop in schreeuwende kleuren de naam van het betrokken café vermeld staat. Bij het aankomen aan het hoofd zijn deze jongens zeer dringend in hun aanbiedingen om den weg te wijzen in vrijwel de eenige straat. Zij bieden strooibiljetten aan, waarop vermeld staat, dat La Paix voor 's avonds plombières heeft klaargemaakt. Dien avond is het dan leeg in Louvre, waarvan de eigenaar lusteloos tegen een pilaar geleund staat, terwijl La Paix, met iets zegevierends in de stem, elke nieuwe bestelling in voor ons onbegrijpelijke woorden met een langen galm naar het buffet uitschreeuwt: „Akeriana!" en dergelijke. Aan het plein grenst een enkele zijstraat, maar elk punt van 't Europeesche Djibouti is in vijf minuten tijd makkelijk te bereiken. Meer naar binnen vindt men de inlandsche stad, een opeenhooping van de smerigst denkbare hutten op de meest primitieve wijze gebouwd. De vuilheid die daar heerscht, is verbijsterend, en in de handelswijk waar stukken geitenvleesch en visch verkocht worden, wordt de lucht verduisterd door millioenen vliegen. De voornaamste bouwmaterialen zijn goenie zakken, gewone ruwe stokken en bossen van een zekere grassoort als dakbedekking. Gedurende ons verblijf te Djibouti kwam op zekeren dag een gedeelte van een stam uit het achterland, die lang in veete geleefd had met de Somalis der kust, doch tusschen welke de vriendschappelijke verhouding hersteld was, tegen zonsondergang uit de woestijn bij de inlandsche stad aan. Deze was geheel uitgeloopen om de vrienden te begroeten. De nieuw aangekomenen bestonden uit een honderdtal mannen met verscheiden vrouwen en kinderen, kameelen en geiten; de kameelen beladen met groote bossen lange stengels, die een handelsartikel uitmaken en tot het vlechten van allerlei voorwerpen bestemd zijn. Het geheel maakte een hoogst eigenaardigen indruk; de mannen omringden in een grooten kring den hoofdtroep en naderden zeer voorzichtig. Overtuigd van de vriendschappelijke ontvangst, scheidden zij zich af en kwamen gezamenlijk op het plein waar de Djibouti Somalis hen ontvingen. Onder aanvoering van den hoofdman der bende, begonnen zij onmiddellijk een soort krijgsdans uit te voeren, in een sukkel-

drafje achter elkaar rondloopende in een grooten kring. Als kleeding droegen zij een lendegordel, terwijl zij gewapend waren met lange speren, voorzien van breede punten, en een lang smal mesje in een soort van schede aan een gordelband gehangen. Tot bescherming had elk man een met huiden overtrokken schild van hard hout bij zich. — Nadat dit eenigen tijd geduurd had, werd hun aangezegd, dat zij hunne wapens moesten inleveren, hetgeen dan ook geschiedde. Deze werden opgeborgen in een magazijntje behoorende aan het plaatselijk bestuur. Zij richtten daarna hun kamp in, dat al heel eenvoudig was en alleen daarin bestond, dat de kameelen in een grooten kring werden geplaatst en men deze met onderlinge afstanden van ongeveer tien meter liet neerliggen. Daarna verspreidden ze zich om al de wonderen in oogenschouw te nemen van wat voor hen een wereldstad was. —

Het land wordt bestuurd door een gouverneur die elken middag te zien is, gezeten in een wagentje, en omstuwd door zijn lijfwacht, een troepje negerpolitieagenten rijdende op kleine muilen en gekleed in witte pakjes met roode biesjes afgezet. Het geheel maakt een hoogst belachelijken indruk. Voorop rijdt een hoofdagent, die, met een riet gewapend, de inboorlingen aan het verstand brengt, dat er een Excellentie in aantocht is.

De zieken, die we onderweg naar Djibouti gekregen hadden, kregen daar van een Franschen militairendokter een goede beurt, onderweg werden ze behandeld door een der officieren, die met een groote verbandtrommel en de wetenschap „K-koorts-kinine" gewapend, wondere resultaten bereikte. Brandwonden waren bij de stokers veelvuldig voorgekomen en werden behandeld naar de aanwijzing van den dokter van de Cassard: „premièrement un pansement avec la teinture jode, et après l'acide picrique", een recept, dat ik ieder ten zeerste kan aanraden; alleen is de „pansement" een beetje aan den pijnlijken kant. —

We wachtten te Djibouti op de Bali, een vrachtboot van de maatschappij „Nederland", die ons op het traject Djibouti-Colombo zou voorzien van kolen en water, indien daaraan gebrek was, daar de bergruimte aan boord der booten voor zúlk een afstand ten eenenmale ontoereikend was voor de benoodigde hoeveelheden. We hielden ons gereed om dadelijk bij aankomst van

de Bali te kunnen vertrekken, en na de noodige victualie en scheepsbehoeften te hebben ontvangen, gingen we, maar nu in gezelschap van onzen grooten broer, onder stoom, koersende naar Ceylon. Deze reis was een herhaling van de vorige tochten, maar dit was het grootste stuk, dat we achter elkaar zonder pleisterplaats moesten afleggen; elf etmalen hadden we in onze heete blikken doozen voor den boeg, hopende dat we gezegend mochten worden met goed weer. Gelukkig liet dit niets te wenschen over, en laadden we in de buurt van Socotra en dicht bij Minikoï 's nachts met prachtige gelegenheid van de Bali water en kolen. De booten gingen dan ieder aan een kant langszij, en zoo werden met de laadboomen van de Bali telkens driehonderd kilogram kolen op de booten afgestreken. Het was een heel gedoe om tegen dat hooge schip op te klauteren, maar het ging toch best, en zoo tastten we, over de kolenzakken klimmende, onzen weg naar de brug, waar de gezagvoerder ons wachtte met frissche ajar blanda. Deze wijze van aan boord komen ontlokte aan een van de kerels der bemanning van de Bali de volgende opmerking tot een collega: „Zeg Kees." — „Ja," zei Kees. — „Ik heb toch meejelijje met die knullen." Wèl teekenend voor den toestand waarin we ons bevonden, maar dat beseften we zelf niet meer, en iedereen was vroolijk en opgewekt, weer eens een oogenblikje een steviger oppervlak te betreden en wat ruimte om zich heen te hebben. We werden dan onthaald op allerlei ongekende lekkernijen, zooals versche karbonaadjes enz. enz. Hoogst voldaan in alle opzichten en met innige dankbaarheid in het hart voor de gulheid en vriendelijkheid waarmede we waren ontvangen, daalden we weer op onze bootjes af. — „Los voor!" „Langzaam vooruit!" en daar gingen we weer, als loodsmannetjes met de haai. — En zoo stoomden we met ons drietjes verder, steeds naderkomende tot Colombo, onze bestemmingsplaats. Bij het naderen van Colombo verliet tegen het vallen van den avond de Bali ons. Op een afgesproken sein werd daar het roer aan bakboord gelegd en liep onze groote kameraad in zuidelijke koers van ons weg. Nog even liepen we hem na, de machinist zette een oogenblikje flink aan en zoo scheerden we langs hem heen, terwijl we den gezagvoerder en scheepsofficieren een hoeraatje gaven voor de hulpvaardigheid, ons op de reis betoond.

De plaats, die door de loodsen in de haven van Colombo aan de booten werd aangewezen, was verre van aangenaam: we lagen er in een uithoek, een heel eind van de „jetty" af, en hoewel de commandanten sterk aandrongen op een betere plaats, zoo werd dit kortaf geweigerd. Waarschijnlijk vonden de Britten die ligplaats goed genoeg voor de gehate Hollanders. Het ruime luchtige hôtel te Colombo was een groote vergoeding voor den weinigen comfort, dien we gedurende al die dagen hadden gehad. Van uit Djibouti was reeds door middel van den consul aan den gouverneur van Ceylon permissie aangevraagd voor de officieren om het kamp der krijgsgevangen boeren te mogen bezoeken. Bij onze aankomst deelde de consul ons dan ook mede, dat dit verzoek was toegestaan, doch dat vooruit de dag moest worden opgegeven waarop het bezoek zou worden gebracht, benevens de namen der bezoekers.

Onder geweldige slagregens vertrokken we per spoor 's morgens vroeg om onze vrienden op te zoeken. Het regende zóó fel, dat we van de omgeving absoluut niets te zien kregen, maar gelukkig klaarde het vrij spoedig op en zagen we wat een prachtige mooie landstreek dit gedeelte van Ceylon is. Het ééne oogenblik was het uitzicht al verrukkelijker dan het andere. Van het station van aankomst af was het nog een half uurtje wandelen naar het kamp, dat gelegen is in een groote vlakte en omringd met prikkeldraad, terwijl van afstand tot afstand wachthuisjes zijn gebouwd voor de bewakers. Wij meldden ons aan bij den kampcommandant, die ons beleefd doch zeer koel ontving. Eerst werden eenige zwarigheden gemaakt, dat alle namen niet juist waren opgegeven, doch zóover om ons den toegang te weigeren kwam het toch niet. We wandelden dan het kamp in en ontmoetten al heel gauw de doktoren der gevangen genomen ambulance, die ons tegemoet waren gekomen, daar ze door den consul van onze komst verwittigd waren. De ontmoeting was allerhartelijkst en we waren weldra in een druk gesprek gewikkeld, waarin we gestoord werden door den censor, die zeer verstoord was, dat we buiten zijn tegenwoordigheid met de gevangenen hadden gesproken. Hij richtte zijne boosheid daarbij tegen onze nieuwe kennissen, doch deze brachten hem aan het verstand, dat zij bij

onze ontmoeting toch niet weigeren konden om met ons te spreken, en dat zij er daarbij niet aan hadden gedacht dat zijn tegenwoordigheid bij dat gesprek een vereischte was. Daar het nu toch al te laat was, zei hij dan ook, er maar in te zullen berusten, en hoewel het zijn dienst was om te hooren wat er gesproken werd zou hij toch maar liever nu geen politieagent meer spelen, onder beding dat we ons verbonden geen politiek te behandelen en geen brieven mee te nemen.

Nadat we zulks beloofd hadden, bemoeide hij zich verder met weinig, wat we met elkaar verhandelden. We liepen nu gezamenlijk het kamp door, bestaande uit rijen barakken. In een van deze waren de doktoren en de voornameren onder de boeren gehuisvest. We werden daar zeer vriendelijk ontvangen en al spoedig waren we in een druk gesprek. De bitterheid tegen al wat Engelsch was, was algemeen, en ze klaagden zeer over de onaangename bejegening. Als om aan hun woorden klem bij te zetten, kwam op dat oogenblik een jong Engelsch officiertje de tent binnenstuiven, keek ons zeer onbeschoft aan, liep een onzer bijna tegen het lijf, maakte eenige vinnige aanmerkingen en verdween op even onmogelijke wijze als hij gekomen was. De welwillende woorden, die aan zijn adres werden geuit, waren zeer talrijk. Onze vrienden vertelden ons, dat dat kereltje het hun op alle denkbare wijzen zoo onaangenaam mogelijk maakte. Veel was er te vragen en veel te vertellen en de tijd dien we voor ons bezoek hadden, was weldra omgevlogen. We namen dus van de arme kerels een hartelijk afscheid, hen van harte beklagende in hun ongelukkigen toestand. We namen den terugtocht weer aan, maar werden weldra door een geweldigen slagregen overvallen. Langs de gebouwen komende van den kampkommandant en de officieren, zaten deze onder hun verandah, doch namen van ons niet de minste notitie, zoodat we ons dan ook bijzonder weinig vriendschappelijk jegens hen gevoelden. Aan de halte gekomen, waar we den trein dachten te pakken, wachtte ons een teleurstelling: we hoorden daar, dat we een heel eind naar een ander station zouden hebben te loopen, en daar er niets aan te verhelpen was, gingen we maar kletsnat als we waren op weg lang den spoorweg. Gelukkig kwam ons een locomotief met een wagen achterop

en gelukte het ons door belofte van een fooi meê te rijden tot vlak bij het station, waar we onzen trein moesten pakken. We voelden ons door wat we gezien hadden weinig vriendschappelijk jegens de Engelschen gestemd, en dit verbeterde niet toen we den volgenden dag te Colombo het stoomschip Ranee op de reede zagen komen met een achthonderdtal nieuwe gevangenen. De torpedisten en stokers der beide booten vonden het noodig bij dat schip een demonstratie te gaan houden, hoewel er door de havenpolitie een verbod was uitgevaardigd om het schip binnen vijftig meter te naderen. Met de shoreboat gingen ze er heen, en betoogden op zeer luidruchtige wijze, dat zij een volk waren „vol heldenmoed,” hoewel ze op dat oogenblik eigenlijk vrij wel vol waren met iets anders. Door een politiebootje werden ze met veel moeite verwijderd en naar de booten geëscorteerd, waar ze zeer verontwaardigd aankwamen, maar waar ze ontvangen werden door iemand wiens verontwaardiging over hun gedrag grooter was dan de hunne. Den volgenden morgen werden de gevangenen in ploegen aan den wal gezet. Het was een eigenaardig partijtje; de meesten dier menschen hadden nooit een geweer in hun handen gehad, maar waren zonder vorm van proces opgepakt en zonder reden gedeporteerd; de heele vertooning maakte een ellendigen indruk.

Van Colombo werd de reis voorgezet naar Oleh-leh, en dit laatste gedeelte der reis leverde weinig bijzonders op. Ieder was blij, dat het op zijn eind liep, en we waren dankbaar toen we de Soeratte passage doorstoomende naar de reede van Oleh-leh liepen, waar verscheiden oorlogschepen geankerd waren, en waar we door de collegaas op onvergetelijke wijze werden ontvangen. Te Oleh-leh spatten de bemanningen voor een gedeelte uit elkaar. Eenige dagen daarna werd de reis via Sabang, Riouw en Batavia naar Soerabaja ondernomen, waar we den 6en December aankwamen. — De bestemming was nu bereikt en de reis volbracht. —

ROBERTO'S NIEUWJAAR.

Naar het Italiaansch van ARMANDO ARMANDI.

De knecht had de gordijnen opengeschoven, en een grauw licht drong door den dichten mist in het vertrek.

„Ben jij 't, Stefano?"....

„Ik vraag mijnheer verlof hem mijne gelukwenschen aan te bieden."

„Ha, dat is waar ook: het is nieuwjaar. Dank je. Zijn er ook brieven voor mij?"

„Ik heb de correspondentie van mijnheer met de dagbladen op het nachttafeltje gelegd. Zal mijnheer thuis lunchen?"

„Ja, reken maar op drie personen. Ik verwacht twee vrienden. Breng inmiddels mijne chocolade en leg het vuur aan."

En Roberto, die in zijn bed overeind was gaan zitten, ging weder liggen, en wikkelde zich kouwelijk in zijne dekens.

Het leven kwam hem zeer aangenaam voor in die heerlijke verdooving van den half wakenden, half slapenden toestand, in dat donzen bed onder zachte dekens, onder den indruk van onbeschrijfelijke behaaglijkheid, welke het elegant aanzien zijner volgens de wetten der laatste mode door den eersten tapissier der stad ingerichte kamer op hem maakte. Met verstrooiden blik staarde hij zonder ze te zien naar eene aquarel, welke met hare heldere, levendige kleuren scherp uitkwam tegen het behangsel van oostersch rood, en begon te peinzen.

Hij was dus teruggekeerd, vrij, onafhankelijk, volkomen meester van zichzelf! Sedert tien dagen eerst was zijn huwelijk ontbonden en onwillekeurig glimlachte hij vergenoegd bij de gedachte, dat aan de zaak eindelijk voor goed een einde was gekomen, en hij thans het leven kon genieten zooals het hem behaagde.

De hartgrondig door hem verfoeide last van allerlei gezegelde papieren, van de advocaten met hunne arglistige kunstgrepen, van het eeuwige antichambreeren in spreekkamers en kantoren, van de spitsvondige toespraken, die vervelende en vermoeiende in eindelooze beraadslagingen verspilde dagen, dit alles was thans achter den rug, het behoorde tot het verleden.

Eindelijk zou hij de zoo vurig verlangde rozen kunnen plukken, welker doornen hem tot dusver de vingers hadden geprikt!

Hij was wel dwaas geweest inderdaad! Een edelman van den echten stempel gaat niet trouwen met een eenvoudig burgermeisje, dat niets van het leven begrijpt. Hoe had zijne tante het in 's hemels naam in het hoofd gekregen hem met dat rijke huwelijk zoo ergerlijk om den tuin te leiden? Die Berta was allervervelendst: saai, trotsch, koel en jaloersch; maar bovenal jaloersch, dom en kleingeestig jaloersch. Het was eene jaloerschheid, die volslagen gemis aan tact en eene slechte opvoeding verried. Zij opende zijne brieven, doorzocht zijne zakken, liet hem nagaan en op eene aan het bespottelijke grenzende manier bespieden. Lieden uit hunne sfeer moeten niet op dergelijke wijze te werk gaan! Ook aan zijne zijde had het evenwel aan liefde ontbroken, en hij sprak het niet tegen.... Ten laatste werd echtscheiding voorgesteld. Eenige vrienden hadden wel is waar eene verzoening trachten te bewerken, maar zijn schoonvader, een grotesk type, had alles bedorven door zijn smadelijken toon en zijn plechtig optreden. De eigenliefde van den echtgenoot kwam daardoor in het spel: terugtreden was onmogelijk, en na een oogluiking van zes jaren werd de echtscheiding uitgesproken.

Eene enkele zaak bedroefde hem: de scheiding van zijn dochtertje Cristina.

De rechtbank had haar krachtens de wet aan de moeder toegewezen; maar zijne beurt zou wel komen! Hij zou haar nu en dan zien, en derhalve was er geene reden om zich daarover te kwellen.

Thans zich aan de vreugde gewijd, uitsluitend aan de vreugde! Er was weder een nieuw leven te beginnen, een leven van vermaak! In den bloei zijner jaren, met eene ijzeren gezondheid, een gunstig voorkomen, eene goed gevulde beurs, gemakkelijk gehuisvest in zijne weelderige woning, behoefde hij zich slechts met den stroom te laten meedrijven, om de gelukkigste man der wereld te wezen. Zijne woonplaats was niet alleen de groote stad; ze was het middelpunt van Mahomed's paradijs.

De knecht verstoorde de hersenschimmen van den droomer door hem op een zilveren presenteerblad zijne chocolade aan te bieden.

„Deze brief is zoo even voor mijnheer gebracht," zeide hij.

Een der genoodigden verontschuldigde zich, dat hij niet kon komen lunchen; zijne zuster had beslag op hem gelegd, en met het oog op nieuwjaar kon hij zich niet van haar ontslaan.

„Wij zullen maar met zijn tweeën aan tafel zijn," zeide Roberto, „tenzij...." sprak hij verder, onderwijl een briefje openend, dat onder eenige visitekaartjes verborgen was gebleven, „tenzij.... kijk, dit lijkt wel de hand van mijn anderen vriend. Wacht even." En met zachte stem las hij:

„Waarde vriend!

„Bij het aannemen uwer uitnoodiging heb ik in 't geheel niet „aan nieuwjaar gedacht. Maar de tiran heeft wel aan mij gedacht „en mij gevangen genomen: ik moet thuis lunchen met mijne „vrouw en kinderen, en met.... mijne schoonmoeder! Gij hebt u „aan dergelijke maatschappelijke verplichtingen niet meer te onder„werpen, vrije en slechte man; maar gij zijt te verstandig om „geene verontschuldiging te vinden voor uwen

„I. de Fremonti."

„De ander laat mij ook in den steek! Enfin, laat het lunch dan maar geheel achterwege. Ik zal buitenshuis eten." Hij sprong uit het bed, en na zijne chocolade gedronken te hebben, ging hij naar zijne kleedkamer, terwijl hij mompelde: „Het zou wat moois zijn om op een dag als deze alleen te moeten lunchen! Neen, dan ga ik liever naar de Club."

Zijn goed humeur had reeds een knak gekregen. Het gezicht

van den grauwen hemel, die als een looden mantel boven de daken hing, gaf eene nog somberder richting aan zijne gedachten, zonder dat hij zich goed rekenschap daarvan kon geven.

Maar zijn opgeruimdheid keerde weder bij de eerste koude windvlaag, die hem op straat in het gezicht woei. De volle straten, het bedrijvige heen en weer loopen der ontelbare voetgangers, het karakteristieke gezicht, dat eene groote stad op den eersten dag van een nieuw jaar aanbiedt, en misschien ook de uitmundende sigaar, welke hij rookte, gaven aan zijne gedachten de rooskleurige tint terug, welke hem hij zijn ontwaken had toegelachen. Hij nam den langsten weg, en zacht neuriënd kwam hij aan de Club.

Hij steeg de breede, monumentale trap op, en kwam in de vestibule, waar het stil was als in eene kerk. Van daar liep hij door de zijkamer, wierp een blik in de ledige zalen en trad ten laatste de eetzaal binnen. De eerste bediende kwam hem eerbiedig te gemoet.

„Is er van morgen nog niemand gekomen?" vroeg Roberto.

„Neen, mijnheer de graaf. U begrijpt, dat op een dag als deze de bezoekers liever bij hunne familie blijven."

„Goed; over een half uur wil ik lunchen." En zenuwachtig en teleurgesteld ging hij in de leeszaal de nieuwsbladen en illustraties doorbladéren.

De daar heerschende stilte werd alleen verbroken door het knetteren van het vuur in den haard, en het verwijderd geraas der voorbijrollende rijtuigen.

Hij vond het bespottelijk, zoo verloren in die groote zaal, zoo geheel alleen in die doorgaans levendige en rumoerige lokalen te zijn, blootgesteld aan de botte en spottende blikken der bedienden, die hem door de deur begluurden.

Hij wierp zijn dagblad neder en luisterde opmerkzaam toe, in de hoop eenig teeken van leven in de zijkamer te hooren.

Het sloeg twaalf uur, half een; niemand kwam. De zilverklank der pendule weerklinkt helder in die groote ruimte. Hij ontrukt zich aan de loomheid, welke zich van lieverlede van hem heeft meester gemaakt, en gaat lunchen; eene flesch fijnen wijn is zijn eenig gezelschap.

* * *

Ten gevolge van zijne echtscheiding hadden al zijne in de stad wonende bloedverwanten eene koele en gereserveerde houding tegenover hem aangenomen. Daar hij zijn tijd niet beter wist te besteden, legde hij bezoeken af bij de weinige families, die na zijn geruchtmakend proces den omgang met hem niet hadden afgebroken; maar waar hij ook heenging, overal gevoelde hij zich misplaatst, gegeneerd, zichzelven en anderen tot last.

Het speelgoed, dat ondanks de herhaalde waarschuwingen der ouders in alle vertrekken rondslingerde, het vroolijke gelach en gejubel der kinderen, het feestelijk aanzien der ontvangkamers, de vertrouwelijkheid tusschen de verschillende leden van het gezin, al die blijken van teederheid en geluk vermeerderden de treurigheid, welke zich langzamerhand van hem had meester gemaakt.

Toen hij zich tegen zeven uur op het trottoir bevond, raadpleegde hij zijn geheugen om den naam van den eenen of anderen goeden vriend te vinden bij wien hij zich te dineeren kon noodigen. Maar tevergeefs!.... Waar zou hij heengaan?.... Naar de Club? Weder naar de Club?.... Neen, dat nooit! Om opnieuw de kwelling van het lunch te verduren! Dan liever naar een restaurant, waar hij onbekend was en waar hij althans menschen om zich heen zou zien.

De restaurant, welken hij binnentrad, was vol bezoekers. Daar hij wat laat kwam, had onze vriend moeite om eene plaats te vinden; na eenig zoeken ontdekte hij er eene aan eene tafel aan het einde der groote zaal. De overige plaatsen waren ingenomen door een paar jonggetrouwden, die elkander even dikwijls in de oogen zagen, als zij lepel of vork naar den mond brachten, en eene burgerlijke familie, bestaande uit vader, moeder en hunne twee kinderen, een jongen en een meisje, wie de vreugde op de gezichten schitterde.

Hoewel zij door hunne stijve nieuwe kleeren de opmerkzaamheid der bezoekers in hunne nabijheid tot zich trokken, lieten die brave lieden aan hunne tevredenheid den vrijen loop, zonder zich ook maar eenigszins te storen aan de spottende blikken en opmerkingen, waarvan zij het mikpunt waren. Als goedhartige egoïsten genoten zij met volle teugen een sedert geruimen tijd tegemoet gezien genoegen. Zij gevoelden zich in die gemeen-

schappelijke zaal niet minder in hun schik en op hun gemak, dan wanneer zij thuis in hunne eenvoudige huiskamer geweest waren. De ouders spraken met luide stem en hielden niet op hunne kinderen met allerlei lekkernijen vol te stoppen, terwijl deze op hunne beurt ontelbare vragen deden omtrent al het vreemde, dat hen omringde.

Het omstreeks vijfjarige meisje, welks gezichtje door de warmte in de zaal hoogrood gekleurd was, staarde met hare groote donkere oogen vol bewondering naar het voor haar zoo nieuwe schouwspel. Zij beschouwde met open mond de moorsche arcaden en klapte in de handjes, juichte en danste op haar stoel telkenmale als de bediende een nieuw gerecht op de tafel plaatste.

Het gezicht van dat lieftallige schepseltje, zoo bekoorlijk in zijne ongekunsteldheid, in zijne jeugdige frischheid en kinderlijke aanvalligheid, riep Roberto eensklaps het beeld zijner Christina voor den geest, die nagenoeg even oud moest zijn. Een nameloos gevoel van pijn beklemde zijn hart; een plotseling, een onweerstaanbaar verlangen om zijn dochtertje weder te zien, haar aan het hart te drukken en met zich mede te voeren, ver, ver weg, maakte zich van hem meester; en eensklaps, als eene electrische vonk, drong het bewustzijn tot hem door van zijn verwoest leven, van een voor immer verloren geluk, van voor altijd te loor gegane liefde en genegenheid.

Het gewoel en de drukte, waarnaar hij kort te voren verlangd en welke hij gezocht had, hinderden en walgden hem thans. Hij stond op en met een gevoel, alsof zijn keel werd dichtgesnoerd, verliet hij wankelend de zaal. Gehypnotiseerd door het idee fixe om zijn dochtertje weder te zien, wilde hij haar gaan opzoeken om zich papa te hooren noemen, evenals die burger, die in de restaurant in zijne nabijheid had gezeten. Een vader heeft toch het recht zijne dochter op nieuwjaarsdag te omhelzen!

Met voorovergebogen hoofd, wegens den kouden hem in het gezicht slaanden motregen, en telkens zonder er op te letten met de voorbijgangers in botsing komend, liep hij door de straat, zonder dat het zelfs bij hem opkwam een rijtuig te nemen....

De open lucht, de koude en de lange weg hadden zijne zenuwachtige overspanning, zijne vlaag van waanzinnigheid van lieverlede

doen bedaren. Hij begreep, dat hij het hoofd moest buigen onder het door hemzelf gewilde lot, en dat de vreemdeling, de onbekende, de wettig gescheiden man, het recht niet had aan te kloppen aan de deur van haar, die zijne echtgenoote was geweest. Hij stak de straat over, hief het hoofd op, en staarde lang naar de echtelijke woning, waarin hij toch ook gelukkige uren had doorgebracht. De voorgevel vertoonde zich als eene donkere, in eene pijnlijke stilte verzonken massa. Een enkel venster slechts was verlicht door eene kleine nachtlamp, en door de mousselienen gordijnen ontwaarde hij (of meende hij te ontwaren) de schaduw van een kinderledekantje.

Al de treurigheid van dien zonder eenig blijk van liefde of genegenheid, of zelfs van welwillendheid doorleefden dag, al de foltering der eenzaamheid, al het schrikwekkende van het onherstelbare uitten zich in een krampachtigen snik.

Hij herinnerde zich de doopplechtigheid van zijne Cristina; hij bracht zich den dag voor den geest, waarop zij hare eerste schreden deed, en zij kraaiend van pret door hem werd opgegevangen; hij dacht aan de grappige manier waarop zij op zijne knieën klauterde om met zijn horlogeketting te spelen, en aan het tweeregelig versje, dat zij stamelend en de woorden als 't ware van de lippen harer moeder lezend op zijn laatsten verjaardag als gelukwensch voor hem had opgezegd; hij bracht zich al de ontastbare, liefelijke kleinigheden voor den geest, welke zijn gezond en levenslustig kind zoo aanvallig maakten, waarvan de herinnering hem bedwelmde en zijn hart van smart en weedom deed ineenkrimpen.

Toen zocht die onverschillige scepticus, wien de ijzige regen van koude deed huiveren, een steun tegen een muur, en zonder zich om de voorbijgangers te bekommeren sloeg hij de handen voor het gelaat, weenend als een kind en zijne snikken in zijn zakdoek smorend.

Een werkman met een kind op den arm ging voorbij, en dien ongelukkige met een verbaasden blik aanziende, zeide hij tot zijne vrouw:

„Daar heb je er een, die vandaag te veel gezwierd heeft!.... De arme drommel heeft het erg te kwaad! Kijk maar niet naar hem."

„Wat een schande voor een heer!"

„Die rijke-lui's zoontjes zijn de grootste zwierbollen!.... Nu staat hij daar te huilen! Je ziet het meer bij dronkaards, dat zij niets doen dan huilen, als zij te diep in het glas gekeken hebben."

Roberto hoorde niets van dat gesprek; hij bewoog zich niet, en de oogen onafgewend op het venster gevestigd houdend, dat in den donkeren, mistigen nacht een zacht schijnsel wierp, verduurde hij tantalus-kwellingen.

M A M A.

Levensbeeld naar ALFRED AF HEDENSTJERNA.

Mevrouw Jenny Borg had weinig vreugde van haar leven gehad; maar snel was het haar tot heden vervlogen. Op een leeftijd van zesendertig jaar woonde zij als weduwe met eene achttienjarige dochter in de hoofdstad. Een ongelukkig huwelijk vol twist en storm, haar mans overlijden tengevolge van een hem overkomen ongeluk, dat de openbare meening als z e l f m o o r d beschouwde — dit alles had in haar hart en gemoed, in haar geheele persoon en hare stemming, onuitwischbare, sombere sporen nagelaten. Maar tengevolge van een dier zeldzame invallen der natuur, die in 't geheel niet zoo zeldzaam zijn, was van dit alles op haar gelaat geen spoor te ontdekken.

Wanneer men haar zag en hare geschiedenis kende, werd de gedachte bijna onwillekeurig op de hoogere levensvormen gericht, waar „het vergankelijke zich met onvergankelijkheid bekleedt". De groote, bruine oogen, die zeker tijdens haar huwelijk jaren lang geweend hadden, schitterden helder en onverduisterd, zonder de geringste matheid in den glans. De blanke, mooie huid, die op zekeren morgen na een heftig tooneel bloedige striemen op de wang gehad had, was nog als die van een jong meisje. En de voeten, waarop zij dikwijls in schrikkelijke nachten door de gangen naar den zolder gevlucht was, om den dronken lap, die haar met opgeheven hand als een razende najoeg, te ontvluchten, hadden nog

hun lichten, zwevenden gang, die haar fijn, bevallig figuur iets onbeschrijfelijk bekoorlijks en lenigs schonk.

Er was bijna geen leed denkbaar, dat zij niet gekend had, behalve armoede; geenerlei vreugde had zij beleefd, behalve van haar kind. Zelfs niet eens, toen zij zelve nog een kind was. Vroeg ouderloos, door verre bloedverwanten grootgebracht in een zonneloos huis zonder warmte, werd het jonge, rijke meisje zoo snel mogelijk aan diengene overgeleverd, die beslissende uiterlijke voordeelen aan te bieden had, en toen — toen begon een strijd op leven en dood tusschen haar en den haar geheel vreemden man, een strijd, die den tweeden avond na de bruiloft aanving, toen zij onzacht teruggeduwd werd, nadat zij zijn tegen den koetsier opgeheven arm tegen wilde houden — een strijd, die niet eindigde, vóór het wild geworden paard hem elf jaar later met den voet in den stijgbeugel en het door de straatsteenen opengereten gezicht naar huis sleepte. Alle lieden zeiden toen, dat haar man vergift had ingenomen, doch te paard zittende, ten einde eene andere oorzaak van zijn dood voor te wenden, hetgeen dan wel de eenige keer geweest zoude zijn, dat Charles Borg iets terwille van de openbare meening gedaan had.

Jenny had nooit liefgehad. Men had haar aan een man afgestaan, en hare reine ziel en kalme, eenigszins koude aard hadden nooit in een ongeoorloofden hartstocht of in een heimelijk gedweep met een anderen man troost gezocht voor haar rampzalig huwelijk.

Van de gelukzoekers, die altijd bereid zijn, eene jonge, knappe en rijke weduwe te troosten, wendde Jenny Borg zich met zekere misnoegdheid af, die maar al te duidelijk was.

„Zij heeft zich wat àl te erg de vingers verbrand, die arme stumperd!" fluisterden de vrouwen elkaar in 't oor.

Hare ontwikkeling en haar verstand stelden haar in staat, allerlei ideale vreugde te genieten; maar 't was, alsof al haar doorgestane lijden haar daartoe ongeschikt had gemaakt. Zij vatte een en ander, zonder daarbij iets te gevoelen, zij begreep een en ander, zonder in iets belang te stellen. Het was alsof er iets in haar gestorven ware, behalve wanneer het haar kind, de kleine Elvira, haar „Eltje", betrof. Dat scheen het eenige te zijn, waarin haar

gevoelsleven niet verlamd was. Met afgodische, hongerige teederheid, alsof zij vorderde, dat de kleine haar alles vergeldeu zou, wat zij geleden had, wierp zij zich op Elfje, leefde en ademde slechts voor haar, en voelde, toen zij eens aan Elvira's ziekbed waakte en het om leven en dood ging, dat het verlies van 't kind alles overtreffen zou, wat zij tot dusverre geleden had.

Toen Elfje van de kostschool kwam en aangenomen was, zwierven zij elk jaar in 't buitenland, om alles te zien, wat de „heele wereld" gaat zien: Dresden, den Rijn, de Donau tot Weenen, Rome, Parijs—Dresden, Zwitserland, Riviera—Harz, Dresden. —

Er zijn beschaafde lui, die nooit verder komen dan het museum te Dresden.

Maar mevrouw en juffrouw Borg waren er voor de vierde maal. De hemel moge weten hoe 't komt, maar in dat museum te Dresden komen allen, die door Europa zwerven, telkens weer terug.

Zij stonden eens voor een schilderij dat zij bewonderden en waar zij 't heel druk over hadden, toen plotseling, achter beiden, in zuiver Zweedsch, een zeer juiste opmerking weerklonk.

Toen zij zich omkeerden stond daar een lange, grijze jas met een langen, mageren landsman er in. Zij zeiden: „Tack" („Dank u") en hij zei: „Ursäkta" („Verontschuldiging!") en toen was 't ijs gebroken.

Toen mevrouw Borg den volgenden morgen door het hôtelraam naar buiten keek, was de aardbol aanmerkelijk van gedaante veranderd. Graspleinen en boomen waren groener, de hemel was nog nooit zoo blauw geweest, de menschen zagen er zoo gelukkig uit en de straatjongens in Dresden schenen haar bekoorlijke bengels toe.

Aan de ontbijttafel neuriede zij een operadeuntje, dat zij in Weenen gehoord hadden. Elfje keek half verschrikt op; maar toen zij haar moeders gezicht zag, lachte ze, strekte de armen naar haar uit en fluisterde:

„Wat is er gaande, maatje? u hebt er nooit zoo knap uitgezien!"

Professor Wendel, de kennis van den vorigen dag, was den ganschen dag in haar gezelschap en ook den volgenden, en toen

scheidden zich hunne wegen, doch zonder verdere afspraak, zonder opdringend opzoeken, vonden zij elkaar eenigen tijd later weder in Nizza. Toen zij daar elkanders reisplannen vergeleken, bleek het, dat deze in alle hoofdpunten overeenstemden, en zoo reisden zij eene week of wat gemeenschappelijk.

Hij wist niet, dat mevrouw Borg rijk was; tengevolge van een dwazen inval had zij er indirect aanleiding toe gegeven, hem juist het tegendeel te doen veronderstellen; en ook zij wist niet, dat zijn naam eene zekere beteekenis in de wetenschappelijke wereld had. Maar de boomen werden steeds groener en het menschdom steeds gelukkiger en de kinderen steeds mooier, hoe verder men kwam. En toen men in 't midden van Augustus te Malmö aanlandde, vond men de eentonige vlakte „schilderachtig en interessant", en toen mevrouw Borg thuis kwam beweerden hare weinige kennissen, dat men haar niet meer herkennen zou. Zij sprak en lachte en zij trad in 't bestuur van twee vereenigingen en van een kinderbewaarplaats en speelde quatre-mains met Elfje.

De warme, bruisende, lang ingehouden lente-vloed was eindelijk gekomen, had sneeuw en ijs en verwelkt stroo en tranen en smarten weggespoeld. De fijne gestalte, gebogen door de vernedering eener echtverbintenis met een vlegel van een man, baadde zich nu in 't zonnelicht der liefde, en over haar geheele persoontje toog een waas van maagdelijke beschaamdheid. Het werd eene volledige wedergeboorte, en zij, wie de smart snel tot vrouw had doen rijpen, beleefde nu op zesendertigjarigen leeftijd haar verloren, overgesprongen jonkvrouwentijdperk.

Wanneer Jenny Borg het vooruitzicht van hem, dien zij lief gekregen had, te bezitten, naar haar eigen voorrechten en eigenschappen afmat, dan vond zij hare positie nog zoo geheel hopeloos niet. Zeker was zij niet jong meer, maar hij was óók om en bij de vijftig. En hij had haar duidelijk belangstelling getoond, en zij bekeek zich in den spiegel en lachte over 't geen zij zag, en hij was niet geheel en al onkundig omtrent haar rijkdom.... Foei, Jenny! foei! Hoe kan men zulke gedachten van hem koesteren!

Hoe zag hij er dan uit, hoe was hij, deze man, die haar geheele persoon zoo totaal herschapen had! Dat wist zij niet; zij

had hem niet kunnen beschrijven, al zou er ook haar leven mee gemoeid zijn geweest. Misschien was hij wel wat de menschen „leelijk" noemen? Misschien had hij tot nu toe geen vrouw kunnen boeien? Zij wist alleen dat zij de zijne was, zijn eigendom met lijf en ziel, en dat hij beloofd had „op de doorreis door Stockholm zijne lieve reisgezellinnen te bezoeken."

Bloemen op alle tafels. Alle deuren open! Nog is hier zon en warmte. Kan de nazomer ook niet even zalig zijn als de ontluikende lente? Augustus zoowel als Mei? In de natuur en.... in 's menschen leven?

Dan staat hij eindelijk in hun salon, waar bloemen op alle tafels geuren, waar alle vensters open zijn. En Jenny jubelt in haar binnenste, als zij ziet, hoe rondom zijne oogen zich kleine rimpels kruisen, en hoe zijn haar aan de slapen vergrijsd is. Ach, liefste, mijn nazomer zal wel tot ver in je levensavond reiken! Ik ben toch zeker niet te oud voor je!

Daar grijpt hij ze allebei ieder bij eene hand, Jenny en Elvira, en kijkt ze in de oogen, schuw en verlegen als een schooljongen en met een blos op de harige wangen. En dan zegt hij:

„Vergeef me, wanneer ik me onbeholpen gedraag! Wat ik nu zeggen wil, zijn woorden, die ik nog nooit tegen een vrouw gesproken heb, en ik kan de warmte des harten die mij hier tegemoet stroomt, niet deelachtig worden, zonder ze te hebben uitgesproken. Elfje, kijk me eens aan! Van het eerste oogenblik af dat onze oogen elkaar ontmoetten, heb ik je lief gehad.... Zeg, is het al te vermetel om te vragen, of je mij een weinig wederliefde schenken kunt? Ben ik te oud voor de ontluikende roos? Blijft er mij hoop?"

En toen hief hij zijne oprechte blauwe oogen naar die van Jenny op:

„Wil u mijne voorspraak zijn?"

Jenny Borg keek hare dochter aan, zooals zij ze nog nooit had aangezien.... trek voor trek, lijn voor lijn, het sprekend aanbeeld, doch frisscher en mooier, van haar zelve! Flink uitgegroeid, harmonisch, bevallige vormen. Wanneer hield zij op, kind te zijn? Ha! Alles had zij gestolen! Het krullende haar en de mooie oogen, de bloeiende wangen en de volle, smalle, blanke

hand! Wat.... wat was 't ook weer, dat hij daar zei? „Wil u mijne voorspraak zijn?" O, die was toch zeker niet noodig! Ook 't hart was 't evenbeeld der moeder.... zij lag reeds aan zijn borst, ginds aan 't hoekvenster....

Jenny Borg sleepte zich wankelend naar de canapé. De gelukkigen, zij letten niet op haar. Toen gleden er een paar groote, heldere, warme tranen over Jenny's gloeiende wangen.

Toen keek Professor Wendel op.

Maar wie bemint en bezig is met de oogentaal te lezen, leest gewoonlijk alléén maar juist in de oogen der beminde, en de goede Professor schreef dus Jenny's ontroering uitsluitend aan eene uiting van overdreven teederheid van 't moederhart bij den aanblik van het geluk harer dochter toe.

En zoo sloeg hij zijn langen, sterken arm om Jenny's blanken hals, trok het mooie, zich neigende kopje naar zich toe, drukte zijne lippen op hare fijne wangen en jubelde:

„Jong, mooi, lief.... mamaatje!"

69e jaargang.

HET
LEESKABINET

MAANDSCHRIFT

GEWIJD AAN

VADERLANDSCHE EN BUITENLANDSCHE LETTERKUNDE

ONDER REDACTIE VAN

JOHAN GRAM.

Februari 1902.

MET PLATEN.

LEIDEN.
L. VAN NIFTERIK Hz.

Ter aankondiging ontvangen boeken

Sedert 1 Januari 1902.

Vivat's geïllustreerde Encyclopedie, (aflev. 22). Amsterdam, Uitgevers-Maatschappij „Vivat".

Erica. Jaarboekje der Maatschappij van Weldadigheid voor 1902. Amsterdam, D. B. Centen.

Over helden in de Geschiedenis, door Thomas Carlyle. Utrecht, C. H. E. Breijer.

☛ Aan H.H. Uitgevers wordt beleefd verzocht, bij de toezending hunner werken ter beoordeeling, tevens de prijzen te willen opgeven.

Alle Correspondentiën betreffende de Redactie moeten worden gericht tot den Heer JOHAN GRAM te 's-Gravenhage.

Ongevraagde bijdragen, die niet worden opgenomen, zullen niet teruggezonden worden, tenzij de frankeerkosten door den afzender er bijgevoegd zijn.

MAXIME GORKY.

MAXIME GORKY.

MAXIME GORKY.

NAAR

EUGÈNE-MELCHIOR DE VOGÜÉ.

(*Met Portret*).

Ik wil mij heden weer begeven in het duistere, onmetelijke Russische woud. Het roept mij weer tot zich, door al de jaren, die verliepen, sinds ik het vaarwel zeide, heen. De nevelen van den tijd vangen zijn stemmen op. Wat zeggen zij, wat denken zij, daarginds in die donkere, geheimzinnige diepte? Hebben zij nieuwe woorden gezet op de oude, droeve melodieën, 's nachts, langs de rivieren en over de steppen, door zooveel millioenen stemmen herhaald, met den hartverscheurenden klank van een hartstocht zonder vreugde? De ademhaling van een slapenden reus, het eenige levensteeken, dat de kloppingen verraadt van dat zwijgende hart.

Het Westen meent iets van Rusland te weten, sinds wij den zoom van dat woud, niet zoo langzaam, niet zoo zelden bereiken als vroeger. Zij worden talrijker, de geluiden, die van de oppervlakte tot ons doordringen — de stemmen van het kleine groepje menschen, die zich buiten die zwijgende, roerlooze massa bewegen: orakelen der pers, officieele en politieke figuren, hooge ambtenaren

en lage samenzweerders, zij, waar Job van sprak en die „zich gereedmaken om Leviathan te doen opstaan.... Denkt gij, voegde de wijze er bij, dat gij Leviathan zult kunnen optrekken met een angel? Béhémoth slaapt in de schaduw der boomen, verscholen onder het riet, in vochtige oorden.... Hij zal de rivier verzwelgen en niet verbaasd staan...." — Allen met elkander zijn zij toch zoo klein in aantal, de Russen wier stemmen tot ons komen; zij zijn minder dan niets. Het is Leviathan, dien wij wenschen te kennen en van hem weten wij niet veel meer dan vijftig jaar geleden.

In den aanhef van een zijner novellen deelt de schrijver, van wien ik mij voorstel een studie te maken, mede hoe hij den dood van zijn vriend, den moujik Konovalof, die in de gevangenis zichzelf om het leven bracht, uit de courant vernam. En hij maakte er deze veelzeggende opmerking bij: „Het beknopte verslag dezer gebeurtenis was in kleinere letter gedrukt. Dit is zoo de gewoonte, waar het de bijzonderheden geldt aangaande de catastrophen in de wereld der „kleine luyden". — De gansche geschiedenis van het ontzaggelijke Russische volk wordt, dag in dag uit, gedrukt — als zij gedrukt wordt — in die kolommen, die de couranten steeds in kleinere letter geven. Zij, die de Europeesche pers moeten inlichten slaan er nooit een blik in.

Alleen enkele schrijvers kunnen ons op de hoogte brengen: zij, die gewijd worden door de volksgunst, omdat zij uiting wisten te geven aan de onbewuste wenschen van een groot aantal medeburgers. Maar sinds ongeveer twintig jaren toont de schilderij der Russische litteratuur ons geen enkele figuur van dit genre, — Tolstoï natuurlijk uitgezonderd. De Russen zullen zich wel niet ergeren aan een bewering, die onophoudelijk voorkomt in de artikelen hunner critici, in hun klaagliederen op een tijdperk, dat zij „de grauwe, slechte tijd" noemen. Liefelijke, ephemerische bloemen bedekken de dorheid van een braakliggenden grond; op deze aarde, die de groote dooden weer in haar binnenste opnam, verheft zich nog deze ééne oude eik, die haar met zijn heerlijk lommer beschut.

Tot de sterren die men voor korten tijd aan den litterarischen hemel zag flonkeren, behooren ook de jonge talenten Potapenko

en Korolenko. En thans ziet het zich gaarne aan wanhoop overgevende publiek zich door Tchekhof's sombere, naargeestige voorstellingen van het leven tot wanhoop gebracht. Het is vooral op het tooneel dat het zich door dezen schrijver in de gelegenheid gesteld ziet de donkere zijde des levens te bewonderen en toe te juichen. Zijn stukken niet gezien hebbende, ben ik onbevoegd ze te bespreken.

Onlangs is een mededinger opgestaan, die hem de gunst van het publiek betwist. Zoo snel als de bladeren uitbotten in de vroege Russische lente, zoo — nog geen drie jaren na de verschijning van zijn eerste werk. — zag Maxime Gorky's naam zich gevestigd. Hij heeft geestdriftige aanhangers in Rusland en in het buitenland begint men reeds zijn boeken te vertalen. Critici als Menchikof, die zich uit principe tegen zulk een plotselinge ingenomenheid aankanten, beweren dat hij zijn succes dankt aan zijn ongewoon verleden. Gorky is de zuivere autodidact, de man, die niets van zijn kennis opdeed op de scholen, maar met moeite zijn eigen geest vormde in de leege oogenblikken, die hem tusschen de uren van zwaren handenarbeid bleven. Hij is te voorschijn getreden uit de onderste maatschappelijke lagen, die hij beschrijft. Talenten, buiten de klassiek wetenschappelijke leiding om tot wasdom gekomen, hebben vaak iets ruws, zij dringen zich aan ons op met die elementaire kracht van het volk, dat hen gezonden heeft. Het verschijnsel is in Rusland minder zeldzaam dan elders; in Gorky's letterkundige loopbaan doet het zich weer aan ons voor op die zonderlinge, onbegrijpelijke wijze, die wel geschikt is om de nieuwsgierigheid van het publiek te prikkelen.

Ik heb de vier deelen gelezen, waarin de werken van dezen jongen en vruchtbaren schrijver verzameld zijn: korte vertellingen, meer uitgewerkte novellen, alles wat gedurende enkele jaren in de Russische tijdschriften van zijn hand het licht zag. De critische en biographische studie van Botsianoiky, — want Gorky heeft reeds zijn biografen, — stelde ons met den schrijver en diens leven in kennis. Dezen uitstekenden gids stel ik aansprakelijk voor de inlichtingen, die hij ons van Gorky's veelbewogen leven geeft. Zich van de juistheid van ingewonnen inlich-

tingen te vergewissen is in Rusland geen gemakkelijke taak. Men treurde voor eenigen tijd over de verdwijning van Gorky, men beweerde dat hij vervolgd, verbannen, gevangen was.... Hij lag eenvoudig ziek te Nijni. Een der nieuwsbladen meldt dat hij gelukkig weer hersteld en in zijn werk verdiept is.

Waarin ligt de waarde van dezen schrijver, aan wien zijn bewonderaars zulk een groote kracht toekennen? Op welke wijze stemt hij overeen met zijn groote voorgangers en in welk opzicht verschilt hij van hen? Wat leert hij ons voor nieuws en wat zegt hij van dat volk, wiens vertolker men in hem wil zien? Dit is het wat onze belangstelling opwekt en wat ik zal trachten hier uiteen te zetten.

I.

Zijn eigenlijke naam is Alexis Maximovitch Pechkof. Een doodgeboren naam, die wel voor altijd in het een of ander parochiaal register zal begraven blijven. Rusland kent zijn jongen gunsteling slechts onder het pseudoniem, dat deze zich koos: Maxime Gorky, woordelijk vertaald „Maxime de bittere". Zijn jeugd was dan ook bitter. In 1869 werd hij te Nijni-Novgorod, in een ververswinkel geboren. Zijn grootvader van vaderszijde, die als officier in een der in Siberië liggende korpsen diende, werd wegens mishandeling van de soldaten, door keizer Nicolaas ontslagen. De onhandelbare tyran verjoeg zijn eigen zoon, toen deze nog ternauwernood den kinderschoenen ontwassen was; te voet moest hij uit Tobolsky vluchten en later begaf hij zich naar Nijni, waar hij met de uitoefening van een schamel beroepje in zijn onderhoud voorzag. Gorky's vader huwde in het geheim en tegen den zin zijner familie de dochter van een rijken koopman. Zijn grootvader van moederszijde, in den beginne een eenvoudige bourlak of lijnlooper, had door verstand en wilskracht fortuin gemaakt. De auteur heeft hem in zijn Thomas Gordieëf

beschreven en hem toegerust met al de eigenschappen, die de oude Moscovitische kooplui kenschetsen.

De oude man verloor zijn fortuin, de ouders van Alexis stierven, hun kind op jeugdigen leeftijd onverzorgd achterlatende. Door zijn naaste betrekkingen verlaten, werd het kind van de school genomen, die hij nog nauwelijks vijf maanden bezocht, en in de leer gedaan bij een schoenmaker. Hij hield het er niet uit. Tegenspoeden en een avontuurlijke geest dreven hem al zeer spoedig naar de oevers der Wolga.

Van dien dag kan men zeggen dat Gorky's geest geheel opging in deze machtige rivier en er de rijke beelden zijner droomen uit putte. Hij heeft zijn vaderland gevonden, het eenige waar zijn ziel nimmer mee breken zal. Hij heeft het gevonden aan de oevers, waarlangs zich de onmetelijke stroom voortstuwt, die in onmetelijke wouden zijn oorsprong vindt, die bij uitstek Russische stroom, zoo majestueus en zoo woest, zoo vrij en zoo somber, zoo gastvrij voor hen die geen dak hebben, zoo oproerig tegen hen, die de wateren dienstbaar willen maken aan den mensch; het toevluchtsoord der bannelingen, het beweegbare domein der groote opstandelingen, der Stenko Razine's en der Pougatchef's. De meeste verhalen, die ik van hem las, spelen aan de Wolga, zij baden zich in haar nevelen, het spel harer golven ruischt er doorheen. De menschen wonen aan haar oevers, trekken heen en weer op haar stoombooten, haar barken, haar vlotten. Nimmer een nauwkeurige plaatsaanwijzing, waar dient dit ook voor? Gorky beschrijft vagebonden zonder huis of haard, hij schetst ze in het voorbijgaan, zonder de moeite te nemen van te zeggen waar ze precies thuishooren. Een vluchtig geteekend landschapje, een leef- of spreekwijze, niet meer, moeten aantoonen dat het tooneel der handelingen tusschen Nijni en Astrakan ligt. Hij verlaat de rivier slechts om zich naar zijn andere liefde — de zee — te begeven. Nooit wordt hij moe haar te beschrijven; hij toont haar aan ons in haar boeiende kracht, al die zwoegende of roovende menschen, wier geschiedenis hij ons vertelt en met wie hij zich aan het zeestrand ophoudt, met vermetelheid en zucht naar onafhankelijkheid bezielende. De Wolga en de zee, deze twee opvoedsters, hebben hem reeds vroeg een diep gevoel voor

de natuur gegeven; zij hebben in hem die bron van poëzie doen ontstaan, die het slijk, waarin zijn wreed realisme zich gaarne wentelt, weer afspoelt.

Als koksjongen op een der stoombooten dienstdoende deed hij onverwachts een leeraar op in den persoon van den kok. Deze Michel Smoury, voormalig onderofficier, had een passie voor lezen. Hij bezat een geheel met boeken gevulden, ouden koffer, waarin de werken van Gogol en Nékrassof zeer broederlijk verkeerden met populaire romans en episoden uit de Russische geschiedenis. Smoury wist denzelfden hartstocht bij den knaap op te wekken: een brandende nieuwsgierigheid naar al wat gedrukt stond ontwaakte in Gorky. Zijn verbeelding doorkruiste de betooverde wereld, die uit den ouden koffer te voorschijn kwam, in alle richtingen. Een nieuwe wereld openbaarde zich — eene, die wel de echte moest zijn, omdat alles er mooi en goed was, omdat er heilige menschen in leefden, die wonderen deden en historische helden en romaneske personen, die de grootste heldenfeiten verrichtten.

Romantisch en lyrisch geworden door de wereld, waar de kok hem binnenleidde, werd de toekomstige schrijver, door de ervaringen van het leven zelf in het realisme onderricht. Hare harde lessen leerden hem dat de werkelijkheid geen zuster is van den droom. Gorky's originaliteit ontstond juist uit die hevige en schrijnende tegenstellingen — uit de wenschen, die zijn eerste boeken in hem opwekten en de levensomstandigheden, waarin hij zich geplaatst zag. Het lot had hem reeds vroeg, en voor langen tijd, ingeschreven in het leger der schooiers, bedelaars en proletariërs, van die maatschappelijke schipbreukelingen, wier voorzanger en vaandeldrager hij eens worden zou. In zijn jeugd bewoog hij zich in de heffe des volks, kende hij geen andere gidsen, geen andere modellen, dan zij die, als hij, den nacht in de open lucht doorbrachten; met hen leerde hij de ellende in al haar vormen kennen, met hen oefende hij zich te hooi en te gras in het een of andere beroep, dat hem zelden genoeg geld opbracht om woning of kleeren, zelfs om een stuk roggebrood of een glas brandewijn te betalen. Zijn lot scheen toen voor altijd afgebakend: hij zou een dier vagebonden der Wolga-streken worden, zoo ruim

van geweten, zoo bereid om alles te doen voor een paar kopeken, en zoo eigen met kroeghouders en gevangenbewaarders.

Maar terwijl zijn lichaam zoekt naar het dagelijksch brood, hongert zijn door het lezen ontwaakte geest naar kennis. Op zestienjarigen leeftijd bevond hij zich in de universiteitsstad Kazan, waar hij in de leer kwam bij een bakker, specialiteit in een soort „krakelingen", bij de volksklasse in Rusland zeer in trek.

De herinneringen, die uit dat tijdperk dagteekenen, hebben vasten vorm aangenomen in een zijner beste novellen, getiteld Konovalof. De onmiskenbare toon van waarheid verraadt terstond het autobiographische karakter van het verhaal. Konovalof, de bakkersknecht, die met hem het deeg toebereidt, is een echt type van een dier uit hun sfeer gerukte moujiks, die Gorky bij dozijnen schildert: een groot philosoof en een groot dronkaard, avontuurlijk, onrustig, altijd uit zijn tegenwoordige omgeving gerukt door de gedachte aan andere wijdere horizonten, niet in staat zich te buigen onder een juk of het lang vol te houden op éénzelfde plaats, zelfs wanneer hij het er goed heeft. — „Waarom ben ik geboren met een ruggegraat, waar geen enkel pantser om past?" vraagt hij zich vol weemoed af. In de vrije uren, wanneer de krakelingen in den oven staan, dikwijls zelfs soms laat in den nacht, leest de bakkersknecht zijn vriend voor. Hij ontleedt de ontwakende weetgierigheid in dezen nog ongevormden geest: men voelt wel dat hij hier zijn eigen ontwaking schildert, terwijl Smoury, de knecht, hem de wereld der verbeelding binnenleidt. En die gedeelten, welke hem het meest boeien, — vooral de geschiedenis van Stenko Razine, om wien de oproerlingen zich verzamelen en wien Konovalof en zijn vrienden als een episch stamvader vereeren — moeten hem wel twintigmaal worden voorgelezen; hij vestigt zijn schitterende oogen op het blad, laat zich de plaats aanwijzen, waar het gedrukt staat; hij vraagt zich af hoe het mogelijk is, dat dit dezelfde letters zijn, die hij overal om zich heen ziet. — Hier in de onderaardsche gewelven der bakkerij, in de stilte van den nacht en bij het eerste gloren van den dageraad, kwam dus de Russische volksgeest tot bewustzijn.

„Ik lag op de meelzakken en keek naar die machtige gestalte „met dat gebaarde gelaat, naar dat reusachtige lichaam, dat daar

„uitgestrekt lag op de mat, die den trog bedekte. De geur van „warm brood, van zure gist, van kooldamp vervulde de lucht.... „Het eerste schemerlicht breekt aan den hemel door, een grauwe „hemel, waarvan wij, door de met een laag van fijn meel beslagen ruiten, een stukje zagen. Men hoorde de wielen van een „telega [1]) ratelen, een herder fluiten om zijn kudde om zich heen „te verzamelen."

Op hun vrije dagen gingen de twee vrienden met hun boeken naar buiten, naar de steile oevers der rivier. Maar spoedig hielden zij op met lezen. — „Maxime, laat mij den hemel zien! —" „Kom, Maxime, laat ons naar den Koeban gaan," zei Konovalof dan. Weer teruggekeerd tot de natuur verdiepten zij zich in vaag gedroom. Deze wandelingen voerden hen vaak naar een groot, somber en bouwvallig huis, midden op een open vlakte en aan het water prijsgegeven. Het diende tot toevlucht aan allerlei slag van dakloozen: zwervers, vagebonden, bedelaars, die geen andere wijkplaats hadden, lieden, die op gespannen voet leefden met de politie. De bakkersgezellen betaalden met een rondje vodka, de vagebonden kregen gratis plaats als zij maar de avonturen uit hun leven wilden vertellen — verhalen vaak boeiender en fantastischer dan de verhalen in de boeken. Gorky verzamelde hier de bouwstoffen voor een zijner meest geprezen vertellingen: De Mannen van voorheen. Eens werd het verhaal plotseling afgebroken door de verschijning van een troep agenten; spreker en hoorders gingen gezamenlijk den nacht doorbrengen in de politie-post.

De toekomstige schrijver bewoog zich echter ook in hoogere, voor zijn rust misschien gevaarlijker kringen. In eenige studentenclubs geïntroduceerd, drongen de denkbeelden tot hem door, die hier, in deze armoedige kringen, de gemoederen in gisting brachten. Tourguénef en Dostoïevsky hebben ze ons afgeschilderd, de bedroevende geldverlegenheid van deze door studie verteerde en van alle genot verstoken jongelingen, koortsachtig door lichamelijke ontberingen en zedelijk lijden, inwendig kokend en pruttelend als de Samover, waaromheen zij zich vereenigen om door

1) Russische boerenwagen.

middel van glazen thee den honger te verdrijven, om in de wolken van damp en stoom een denkbeeldige wereld te voorschijn te roepen. Jonge hersenen, nog niet geheel in evenwicht, en waarin de plotseling opgedane kennis als buskruit werkt. Gorky deelde er in: onder het bedelvolk had men hem den brandewijn naar het hoofd doen stijgen, hier benevelden de abstracties zijn brein. Men kan zich zijn weerzin voorstellen als hij, komende van de philosophische vergaderzalen, in de onderaardsche gewelven van den bakker afdaalde.

Later heeft hij — in het verhaal getiteld „Een Herfstdag" — zijn gewaarwordingen van toen beleden, in een vorm, waarin de bitterheid der herinneringen kwalijk verborgen wordt door een soort van spotzieken toon. Hij beschrijft ons een zijner dagen van ellende, toen hij nog achttien jaar was. Dien avond doolde hij, uitgehongerd en hunkerend naar een stukje brood, langs de rivier. Daar ziet hij, dichtbij hem, een gesloten uitdragerswinkeltje, op dat oogenblik klaarblijkelijk door de bewoners verlaten. Als hij daar eens iets kon vinden om zijn honger mee te stillen! Juist komt er, van achter het huisje, een meisje te voorschijn, een zwervelinge, evenals hij door honger gekweld. Zij stelt hem voor, zich met geweld den toegang tot het huis te bezorgen. Hij rukt een der luiken open, zij laat zich behoedzaam naar binnen glijden en komt met een korst brood terug. Onder een omgekeerde schuit, die hen tot den morgen tegen den ijzigen regen beschut, wordt hun vangst gretig door hen verslonden. Hij rilt van koorts en zij ligt tegen hem aan om hem te verwarmen. Verwacht geen verkeerde ontknooping! Niets kan reiner zijn, dan de beschrijving van dezen nacht: twee schepselen, door de ellende tezamen gebracht, met al de gewaarwordingen van het achtervolgde, in het nauw gejaagde wild.

„Als men ooit kon spreken van de ironie van het lot, dan „was het nu! Stel u voor, ik hield mij in dien tijd zeer ernstig „bezig met het lot der menschen. Ik droomde van politieke om- „wentelingen, van een reorganisatie der sociale machine; ik las „verduiveld moeilijke schrijvers, denkers, zoo diepzinnig dat hun „gedachten, naar alle waarschijnlijkheid, zelfs voor henzelven „onbegrijpelijk waren. In die dagen beproefde ik in mijn binnenste

„,een werkzame en machtige kracht, die voor de maatschappij „van nut zou zijn', in het leven te roepen. Het kwam mij zelfs „voor dat ik die taak gedeeltelijk volbracht had; althans in „mijn meening omtrent mijzelf ging ik zoover van mij als een „groote en voor het algemeene leven onmisbare figuur te be„schouwen, geschikt om een historische rol van den eersten rang „te spelen. — En in werkelijkheid werd ik door dat arme, ge„vallen meisje verwarmd; ik was dank verschuldigd aan een „ellendig, uitgestooten, geschandvlekt schepseltje, verbannen uit „de maatschappij, die voor haar geen plaats had; zij had mij „geholpen, voor ik er zelfs aan gedacht had haar te helpen, en „zelfs al had ik hieraan gedacht dan zou ik niet geweten hebben, „hoe het aan te leggen."

De koortsachtige werkzaamheid van dit brein, in dit door het vasten uitgeputte lichaam, had een dier pogingen tot zelfmoord ten gevolge, bij de opkomende jongelingschap in Rusland zoo algemeen. Op negentienjarigen leeftijd tot de conclusie gekomen zijnde, dat het niet de moeite waard is om te leven, joeg Gorky zich een kogel door het lijf. — „Ik kwam er goed af," deelt hij goedsmoeds mede, „en zette mij tot den verkoop van appelen." — Door zijn onbedwingbare neiging tot vagabondeeren gedreven en voelende, zooals hij zelf zegt dat „zijn plaats niet was te midden der intellectueelen," keerde hij naar de Wolga terug, dwaalde zelfs tot den Koeban af, vertoefde eenigen tijd in den Kaukasus en trok vervolgens langs de kust van de Zwarte Zee. Beurtelings als baanwachter, lijnlooper of houtdrager, als daglooner in de zoutgroeven, aan de dokken, de marinewerven of de visscherijen werkzaam, deed hij een encyclopedische kennis op van de ambachten, waarin hij zich verhuurde; hij knoopte er kostbare vriendschapsbanden aan met lieden, wel niet zeer achtenswaardig, maar schilderachtig en origineel en die hem een onuitputtelijke galerij van modellen zouden opleveren. Tevens deed hij zijn heerlijke natuurvizioenen op, die zijn ruwen, onbeschaafden figuren tot achtergrond moeten dienen. Dit waren zijn universiteitsjaren. Het hooger onderwijs, dat hij op de colleges van Kazan niet mocht ontvangen, liet hij zich geven door de meesters, met wie hij langs de openbare wegen rondzwierf.

De litterarische demon begon zich in hem te laten gelden. Hij schreef zijn eerste essay's in 1892 en zag ze in een der provinciale couranten geplaatst. Het volgend jaar ontmoette Korolenko hem te Nyni en toonde een levendige belangstelling in den jongen debutant. Dank zij dezen beschermer namen eenige Petersburgsche bladen zijn artikelen aan. Voor zes jaren nog geheel onbekend was hij, bij de verschijning van zijn eersten bundel vertellingen, in 1898, reeds wijd en zijd door de critici besproken. De critiek aarzelde, sprak onder voorbehoud, vroeg zich af of de nieuwe ster niet blijken zou een dier bedriegelijke meteoren te zijn, die slechts voor één nacht aan den Russischen hemel flonkeren om dan weer te verdwijnen, de astronomen, die te haastig de verschijning van een nieuwe ster verkondigden, met beschaamde kaken achterlatende. Het publiek was spontaner in zijn uitingen; en zooals het dikwijls gaat, wist zijn geestdriftige bewondering de critiek mee te sleepen; weldra hoorde men slechts een concert van éloges, waarin zij, die den schrijver eerst gelaakt hadden, het uitbundigst waren in hun lof. In den winter van 1899 kwam hij te Petersburg; men organiseerde ter zijner eer een litterarischen avond, de jongeren overstroomden de groote zaal en toen Gorky op de estrade verscheen ging er een eindelooze storm van toejuichingen op. En sinds eindigen dergelijke bijeenkomsten, in zijn afwezigheid door conferenciers en sprekers gegeven, steeds met dezelfde apothéose, waarvan telegrammen van warme sympathie den weerklank naar Nyni overbrengen. Mijn exemplaar over Gorky's V e r t e l l i n g e n behoort tot het twintigste duizendtal, dat er van dezen bundel het licht zag — voor Rusland een fabelachtige oplaag dus.

De man heeft die voor de groote menigte zoo machtige bekoring van in zijn persoon een tastbaar beeld van zijn werk te geven. Het krachtige, energieke figuur, de onverschillig naar achteren gestreken haren, de boerenkiel, los om dat gespierde lichaam neerhangend — Gorky draagt nooit een andere kleedij — alles aan hem vertegenwoordigt het type van den jongen, vermetelen, intelligenten mouyik, zooals men ze honderden malen op den weg, dien zij opgaan om hun fortuin te zoeken, tegenkomt. In de lente van het afgeloopen jaar exposeerde de

bekende schilder Riépine een portret van den schrijver. Er bestond een innerlijke overeenkomst tusschen den artiest en zijn model; het toeval wilde dat deze laatste vijftien jaar vroeger voor den schilder geposeerd had — op een tijdstip dat deze naam maakte met een doek van een schrijnend realisme: De Boerlaki van de Wolga, die, met de bloote voeten in het zand, verzengd door de felle zon, de schuiten voorttrekken aan de lijn. Het portret van Gorky maakte grooten opgang: de jonge bezoekers, mannelijke en vrouwelijke studenten, hadden slechts oogen voor hem.

Hoe heeft hij die zielen zoo weten te boeien? Heeft hij hun een nieuw paradijs geopend van waarheid, van schoonheid? Heeft hij hun slechts de droeve voldoening geschonken, hun nooden en hun gebreken beter te kennen. Laat ons zijn boeken hiernaar vragen.

II.

Voor hen die oordeelen naar den schijn deden de eerste proeven van Gorky's talent geenszins zijn toekomstige loopbaan voorzien; bestudeerde men ze nader, dan zag men dat zij voor altijd zijn aard en richting aangaven. Zij doen ons versteld staan door haar anachronismen, die bladzijden oogenschijnlijk geschreven in een koortsachtige vraag van romantiek door een discipel van Pouchkine en van Lermontof: Makar Tchoudra, De oude Izerguil, De Khan en zijn zoon.... Ik heb reeds gezegd, dat deze Russische mededingers van lord Byron, in Kaukasus en Krim, de gewijde gronden der romantische poëzie hadden ontdekt. Sinds dien tijd worden de poorten van het Oosten door die twee figuren bewaakt: zoodra men er den drempel van overschrijdt ruischen hun dichtregelen weer op in ons brein, men is niet meer vrij zich een persoonlijken indruk te vormen, de heldere kleuren van een prisma, dat wij voor onzen geest geplaatst zien, overgieten al wat wij zien. De natuurlijke pracht

van het land wordt verhoogd door den gloed, waarmee de dichters het omgaven. De groote kunstenaars met het woord hebben die macht.

Opgetogen over de werken dier dichters komt de jonge Gorky in den Kaukasus aan; hij ziet met hun oogen, hij voelt met hun gevoel: tooneelen en figuren, zeden en legenden, vlagen van wilde passie en kreten van woesten overmoed, alles in zijn verhalen herinnert aan het zuivere Byronisme in „de Tziganen" en „De Demon". Pater Makar Tchoudra ontwikkelt zijn fatalistische philosophie, hij spreekt over de hartstochtelijkheid der liefde bij de mooie meisjes van den Koeban, over de schoonheid van het vrije leven, over het leven, zoo ijdel en zwaar voor hen, die er den zin niet van begrijpen.... „Gij zult het paard niet vinden op hetwelk gij aan u zelf zult kunnen ontvluchten...." Wij hooren in dit verhaal de echo van een welbekende stem, die van den Petchorine van Lermontof. Zoo is ook Izerguil eigenlijk een dochter van Pouchkine; de Aleko uit de „Tziganen" heeft gedroomd, geklaagd, geschreid met al de toomlooze gevoelens, die opvlammen in de geschiedenis van de oude Tartaarsche van de Krim. Heel mooi is de legende van Larra, het kind dat door een arend werd ontvoerd; hij brengt het vaderlijk instinct over op de mannen van zijn stam, zijn handen verscheuren als klauwen de borst der vrouw, die hij liefheeft, niets kan matigen den satanischen trots, die in hem woont en die het erfdeel is dier adelaarszonen, vooral als zij omstreeks 1830 geboren werden.

Er is weinig oorspronkelijkheid in de uitvinding van zulke personen, weinig waarheid in de conventioneele zielen, die Gorky volgens het model der romantiek schept; maar de Oostersche tooneelen, die de jonge prozaschrijver schetst, verraden de gave van te voelen en te schilderen. Het genie zijner schilderingen is verouderd; maar alles is jong en krachtig in de samenstelling, in de tinteling der kleuren, in den rijkdom en de eigenaardigheid der beelden, in de diepte der gewaarwordingen, die de schrijver in zijn binnenste gevoelt. Ze is echt dichterlijk, die beschrijving van het einde van den dag, op de berghellingen van de Krim, als Izerguil haar vroegere liefdepassies gedenkt: het gezang der druivenleesters, die naar zee gaan, klinkt door het melancholieke

verhaal heen, als een zacht vroolijke muziek, die met de herinneringen van de oude vrouw wegsterft in den nacht.

„Haar droge stem is zonder eenigen klank, zij kraakt alsof de „oude met haar beenderen sprak.... Men zou zeggen dat haar „verhaal gepreveld werd door de vergeten eeuwen, die zich, door „haar herinneringen beschaduwd, in haar binnenste vergaderden. „En de zee begeleidde zacht den aanhef van een dier oude legenden, die, misschien, aan haar oevers ontstonden."

De auteur legt Izerguil overdenkingen van een eenvoudige en zuivere welsprekendheid in den mond.

„Ziet ge, in het leven is er altijd gelegenheid om tot daden te „komen; zij, die dit niet vinden, zijn nietsdoeners en lafaards; of „wel zij begrijpen het niet; want als zij het leven begrepen, zou „ieder hunner wenschen zijn schaduw op dat leven achter te laten. — „Ik heb het geluk gehad, de mannen, die ik indertijd liefhad, „niet meer terug te zien; het zijn droeve ontmoetingen, als ont„moetingen met dooden...."

Hij, die dit neerschreef, is waarlijk geen domoor.

Gorki staat niet stil bij die herinneringen; zijn aandacht vestigt zich weldra op hen, die hij op zijn weg ontmoette en die de ellende met hem deelden. De evolutie die nu bij den schrijver plaatsgreep, herinnert in alle opzichten aan Gogol. Ook deze was begonnen met historische romantiek; zijn genie deed hem echter bij intuïtie inzien dat er in de diepere lagen der maatschappij een nieuw arbeidsveld braak lag. En zoo hij al niet het eigenlijke realisme schiep, dan wijdde hij toch het lyrische realisme in. Deze bewonderenswaardige auteur overzag, met één oogopslag, alle klassen der maatschappij. Het terrein, waar Gorky zich op beweegt, is kleiner; niet dan bij zeldzame gelegenheden vestigt hij zijn aandacht op lieden boven de arbeidersklasse; bij voorkeur behandelt hij zelfs de losbandigen en déserteurs in het leger van den arbeid.

Zij die „barrevoets" gaan, de „rusteloozen," de „mannen [1]) van voorheen," die drie uitdrukkingen komen onophoudelijk in zijn

1) Buivchie lioudi, letterlijk vertaald: zij »die de menschen waren."

werken, in zijn titels terug en karakterizeeren het sociale, of liever anti-sociale milieu, waar hij zich bij voorkeur in beweegt. Een troebel, onderaardsch watervlak, gevoed door zeer verschillende bronnen, herinnerende aan de moerassige Russische prairieën, waar de veengrond trilt onder de voeten der jagers. Den boer, die gebonden is aan den grond, welken hij bebouwt, den mouyik, van nabij en met zooveel liefde door Tourguénef en andere moderne romanciers bestudeerd, zoekt men bij hem vergeefs: deze wekt Gorky's belangstelling eerst op als hij zich losrukt van zijn woonplaats om de wijde wereld in te gaan. Het ongeluk, de ellende, de luiheid brengen op deze wijze menschen van allerlei slag, verloopen studenten, aan den drank verslaafde kooplui, voormalige ambtenaren en voormalige militairen tezamen.

Hij heeft zijn schrijfader gevonden; ze ontrolt zich voor ons oog, met soms eentonige overvloedigheid, de kinematograaf, waarin de havelooze figuren, die hem de bouwstoffen voor meer dan dertig novellen hebben geleverd, telkens weer verschijnen en verdwijnen. Zijn manier van samenstelling verandert niet; vraag hem nooit om dat wat men vroeger een intrige, een romantisch verloop noemde. Hiervan is nooit een spoor te bekennen, zelfs niet in Thomas Gordieéf, dat den omvang heeft van een roman. Hij neemt zijn modellen op, zooals zij zich in hun dagelijksch leven aan hem voordoen, teekent hun silhouetten met ruwe omtrekken, laat ze gesticuleeren, praten, philosopheeren; hun psychologie, zooals zij zich uit in hun gesprekken, vult een zeker aantal bladzijden; opeens laat hij ze in den steek, zooals hij ze opeens ter hand heeft genomen. Fragmentarische schetsen schijnen het, verzameld om later voor het een of andere groote fresco te dienen: dit is het geheim van zijn kunst, dat elk dier schetsjes een op zichzelf staand, voltooid schilderijtje vormt.

Deze kunst openbaart zich eerst in de keus en in de meesterlijke behandeling van het kader, waarin hij zijn personen laat optreden. Hoe onbeschaafder zij zijn en hoe ruwer, hoe meer Gorky het noodzakelijk acht hen te releveeren door een sterke tegenstelling met de schoonheid en de macht van de natuur. De lyriek vindt men terug onder het realisme — een gelukkig gevolg van zijn vroegere romantiek. Ik geloof niet dat Aïvasovsky,

de schilder, beroemd om zijn schilderingen van de Zwarte Zee, de altijd wisselende tooneelen dezer zee, bij alle uren van den dag, bij alle lichteffecten, beter heeft gezien en meer heeft liefgehad. Eenige aanhalingen zullen, alhoewel vertaald in een taal van een heel ander karakter als de Russische en dus den indruk onvolkomen weergevende, niet overbodig zijn.

Tchelkach is een zeeschuimer, een strooper die een jongen met zich mede heeft gevoerd en hem nu op een nachtelijke expeditie meetroont. Zij zullen ergens iets gaan stelen. Alles is zwaar en somber in het leven dier mannen: de voornemens van den oude, de angst van den jongen, de gedachten, die men bij hen raadt en de onbegrijpelijke woorden, die zij af en toe wisselen. De zee en de hemel moeten in overeenstemming zijn met hun zielen. Zij stooten hun vaartuigje de haven uit.

„De nacht was donker; verscheurde wolken dreven in breede „vluchten langs het zwerk. Het water in de haven was kalm, „zwart, dik als olie. De vochtige damp, die er uit opstijgt, heeft „een zilten geur. Liefkoozend doen de golven Tchelkach's kano „wiegelen op haar schoot en de branding bruist tegen de kiel „der schepen, tegen het strand.... De kano drijft den chaos van „vaartuigen uit, en de zee — onbegrensd, machtig, glanzend, — „strekt zich voor hen uit, verglijdend in het verre blauw, waar „de wolken als bergen oprijzen tusschen haar wateren en den „hemel.... paarsachtige wolken, omlijnd met donzige, geelachtige „randen; zachtgroene wolken, van de kleur der zee, loodkleurige, „sombere wolken, een zware, beklemmende schaduw afwerpende, „die geest en ziel terneerdrukken. Langzaam kruipen zij langs „elkaar op, vervolgen elkaar, vermengen zich, laten hun tinten „en vormen samensmelten, verliezen zich in elkander en vormen „zich opnieuw tot andere figuren, majestueus en somber.... „Daar was iets dreigends in het langzame spel dier levenlooze „massa's. Het scheen alsof daarginds, waar de zee ophoudt, die „wolken maar steeds door zouden gaan, werktuigelijk opklim„mende naar dien hemel, met een haar zelven onbekend, nood„lottig doel: van dien hemel voor altijd te beletten te glanzen „boven die slapende zee, of het licht te verduisteren van die „millioenen oogen, de veelkleurige sterren, die levende, stralende

„peinzende sterren, die verheven wenschen wakker roepen in den „mensch, wier heilig en rein licht men lief moet hebben.... „Zacht dobberde het bootje op de kabbelende golven, de planken „kraakten met klagend geluid, een zacht regentje viel neer op „het dek, het water klotste tegen het vaartuigje. Dit alles was „treurig: een zacht gemurmel, lijkende op het geneurie eener „moeder bij de wieg van een slapend kind, voor wien zij geen „enkel geluk in dit leven durft verwachten."

Gorky vindt aan de kust zijn vroegeren kameraad Konovalof terug, die daar meewerkt aan het opwerpen van een zeedijk. Hij beschrijft den zwaren arbeid van dezen menschelijken mierenhoop, van „al die kleine, grauwe menschjes", die den naastbijgelegen berg verwerken tot een bolwerk tegen de golven. Het uur van rust slaat; Konovalof deelt zijn schuilplaats, een kunstmatig aangebrachte spelonk op de zijhelling van den berg met Gorky. Van dit punt turen beiden langen, langen tijd naar de zee.

„Zij ontrolt zich voor ons, de oogen verblindend met haar „glans, zoo groot, zoo goed; haar machtige adem strijkt over „het strand, verfrischt die uitgeputte mannen, die zwoegen om „haar tegen te werken, om de vrijheid harer golven te breidelen, „van die golven die nu, zachtmoedig en welluidend, het gehavende „strand liefkoozen. Het scheen alsof zij medelijden voelde met „ons; wijs geworden door de ervaringen van eeuwen, begrijpt „zij dat deze arme metselaars niet de verantwoordelijkheid dragen „van wat er tegen haar ondernomen wordt; zij weet sinds lang, „dat zij slechts slaven zijn, dat het hun taak is van aangezicht „tot aangezicht te strijden met de elementen en dat zij in dien „strijd de wraak der elementen voorbereiden. Zij werken maar „voort, zij zwoegen onophoudelijk, hun zweet en hun bloed zijn „het cement van alles wat gemaakt wordt; maar zij krijgen er „niets voor; zij verbruiken al hun levenskracht in deze eeuwige „inspanning, wonderen op aarde scheppende, die deze mannen „geen dak, ternauwernood een stuk brood bezorgen. Ook zij zijn „een element; en daarom draagt de zee hun geen toorn toe, „daarom ziet zij dien arbeid met toegevendheid aan, dien arbeid, „waarvan zij zelf geen voordeel trekken, de kleine, grauwe worm„pjes, die den berg ondermijnden.... Glimlachende met den rus-

„tigen glimlach van een titaan, die zijn eigen kracht kent, be-„zielt hij met zijn opwekkenden adem dien anderen titaan, nog „blind van geest, nog vastgeklonken aan die aarde, waarin hij „wroet, in plaats van op te stijgen naar den hemel...."

Zelfs daar, waar hij niet door een adem van lyriek wordt opgeheven, beantwoordt zijn stijl aan de eerste eischen, die men een goed schrijver stellen kan; voortdurend komt het beeld op den voorgrond. Altijd is dat beeld nieuw en origineel, ontleend aan de sferen, waarin hijzelf zich beweegt. De autodidact brengt hier al de voordeelen zijner technische opleiding, buiten scholen en klassieke traditie om verkregen, in praktijk. Aan zijn moeilijke leerjaren dankt hij nog een andere litteraire deugd: de schrijnende waarheid der wreede gewaarwordingen, die hij uit ondervinding schetst, vermoeienis, koude, honger.... De honger vooral. In „Een Herfstdag", in „De Steppe" wordt het lijden van den man, die van uitputting in elkander zakt, met medische juistheid geanalyseerd. Onmogelijk is het den nacht te vergeten, dien de drie zwervers doorbrengen op de eenzame steppe, waar zij verdwaalden, en hun ontmoeting met den armen drommel, wien zij van zijn knapzak beroofden. Die samenspanning van alle lichaamskrachten om maar een stukje brood meester te worden, zij het dan ook door middel van een misdaad, geeft een tragische grootschheid aan dit banale avontuur.

Zelfs waar hij zijn realisme tot het uiterste drijft, blijft Gorky een verstokt aanhanger der romantiek. Ten eerste door den vorm, door zijn overdenkingen ten opzichte van de natuur; de aangehaalde stukken toonen dit reeds aan. Maar vooral ook door zijn voorkeur voor een bepaald type van helden. Tchelkach of Konovalof, de Seriojka uit Malva en Malva zelf — dit type komt in de meeste zijner vertellingen terug, telkens behoudens eenige kleinigheden aan elkaar gelijk, altijd door den schrijver geflatteerd, die zijn held meer sympathie toedraagt, naarmate hij ze, volgens het oordeel der burgerlijke moraal, minder verdient. Het is het type van den vroolijken kwant, met de forsche, gespierde gestalte en het onverschrokken hart — een nietsdoener en een deugniet, maar tot een plotselinge krachtsinspanning in staat, toegerust met een flinke dosis energie, die hij in den alcohol verdrinkt, omdat hij niet

weet wat er mee te doen; een philosoof en een fatalist, in opstand komend tegen iedere onderwerping en zich verzettend tegen iedere wet. Hij moet een verstokt vagebond zijn, hij moet het heerlijk vinden dat hij vagebond is — in de oogen van den Russischen auteur is dit zijn grootste deugd. De akker, het stukje bebouwbare grond, de geboorteplaats, de huiselijke haard — dit zijn zijn vijanden, de gevangenbewaarders, waar hij niet dan met minachting over spreekt: hier tegenover staan zijn bevrijdsters, de steppen, de rivier, de zee. Een pijnlijke drijfveer zet hem tot zijn zwerftochten aan. Zooals de Engelschman zijn spleen heeft, zoo heeft de Rus zijn tosk a, een nationale wijziging van het oudste kwaad der wereld: dat van genoeg te hebben van- te wanhopen aan het leven. Soms is die wanhoop koud en stil als de sneeuw, soms is zij onstuimig en hevig en breekt met geweld zich baan, gelijk diezelfde sneeuw als zij eenmaal gesmolten en tot een bergstroom geworden is. Zij drijft tot waaghalzerijen, tot dwaasheden, zeer dikwijls ook tot de herberg. In een van Tourguéneff's novellen, De Wanhopige, vraagt een oom aan zijn aan den drank verslaafden neef: „Maar hoe kom je aan die toska?" — „Hoe? Vraag je me dat nog? Men keert tot zichzelf in, men voelt, men denkt, men oordeelt over de armoede, over de onrechtvaardigheid, over Rusland .... Paf! Uit is 't! Dadelijk komt de toska. En men begint weer te drinken, ondanks zich zelf. — „Wat heeft Rusland hier mee te maken?" „Dit alles is een gevolg van het nietsdoen." — „Maar als ik nu toch tot niets in staat ben, oom! Leer me maar wat ik doen moet, waaraan en waarvoor ik mijn leven moet wagen! ik ben klaar, terstond ...."

De toska, dit is het voornaamste woord in Gorky's psychologie, het woord, dat telkens in zijn boeken terugkomt. Hij heeft het als hoofdtitel gegeven aan een verhaal, dat nog den bijtitel draagt van: Een bladzijde uit het Leven van een Molenaar. Deze molenaar wordt, in zijn molen, door een vlaag van de gewone ziekte overvallen. Hij vertrekt naar de stad, zwerft doelloos door de straten, vervolgd door den onzichtbaren vijand, wien hij beproeft het spoor bijster te maken; hij doet allerlei juffertjes op en klaploopers, met wie hij zich opsluit in een

herberg; men zingt treurige, treurige liedjes.... hij weent en vertelt zijn ondraaglijk leed aan zijn nieuwe bekenden, die smullen van zijn roebels, hij drinkt zich halfdood, drie dagen achtereen, gaat dan weer, veel ongelukkiger dan vroeger, naar zijn molen terug.... Dit is alles. Het is niet nieuw. De oom van den goeden Tourguénef zag de zaak goed in en had gelijk toen hij de argumenten van zijn neef — die ook de argumenten zijn, door Gorky's helden in den treuren herhaald — afsneed met de woorden: „Dit is het gevolg van het nietsdoen." — Onze schrijver beaamt dit niet: voor hem is het een werkelijk, een noodlottig kwaad. Wij weten wel beter; maar met dat al vormen zij den grond en den ondergrond van het werk dat hier bestudeerd wordt: later zullen wij zien dat zij misschien groote litteraire en sociale gevolgen zal hebben, deze romantiek in lompen.

Sinds hij realistische tafereelen van het volk teekent of gelooft te teekenen, kent hij aan de vrouw slechts een ondergeschikte plaats toe. Zijn personen spreken over haar op een toon van minachtende ironie en de wijze, waarop zij haar behandelen, stemt hiermee overeen. Zij denken allen zooals Konovalof: de vrouw is de natuurlijke vijandin van de vrijheid, die de vagebond boven alles moet liefhebben. De bakkersknecht vertelt zijn vriend, hoe hij, toen hij nog palfrenier was in een circus, de aandacht trok van een rijke koopmansvrouw, die hem begon aan te halen en het leven gemakkelijk en aangenaam maakte; en hoe hij haar toch verlaten had, ofschoon hij haar werkelijk zeer genegen was en dit alleen omdat hij zich niet aan een plaats wilde binden; „iets trok hem er van daan...." Konolof voegt er bij:

„Ik vertel je hier de zuivere waarheid, 't is juist zoo toege- „gaan. Wat is er voor vreemds in? De vrouw leeft, ze verveelt „zich.... 't Was maar een koetsier, best mogelijk, maar dat „kan een vrouw niet schelen: een koetsier, een heer, een officier, „het zijn allemaal mannen.... En in haar oog zijn ze allen „zwijnen, allen beoogen hetzelfde, allen streven naar hetzelfde „doel: zooveel mogelijk profiteeren voor zoo weinig mogelijk „geld. De eenvoudige man is nog de beste, het nauwgezetst van „geweten. En ik ben eenvoudig; de vrouwen zien dat wel aan „me, ze zien wel dat ik ze niet beleedigen zal, dat is te zeggen....

„nu.... dat ik ze niet bespotten zal. Zie je, de vrouw zondigt, „en er is niets waar zij zoo bang voor is als om bespot, beleedigd te worden. Zij is beschaamder dan wij...."

De gezellinnen, die Gorky zijn vagebonden te hooi en te gras geeft, weten alleen zijn belangstelling op te wekken, wanneer zij de een of andere buitengewone misdaad begaan: b. v. wanneer zij vader en zoon tegelijk bedriegen, die twee tegen elkaar ophitsen, en als het tot een gevecht komt, dengene kiezen, die in dat gevecht de meeste lichaamskracht aan den dag legt. Dit is het onderwerp van Malva en van Op het Vlot. Als de kunstenaar het figuur van zijn Malva met buitengewone welwillendheid heeft geteekend, dan is het omdat zij, evengoed als een man, het type belichaamt van het mooie, ontembare nomadedier, dat in alles een prooi ziet en dat met geen enkele prooi tevreden is. — „Je lijkt niets op een vrouw!" zegt Sérioska tot haar. En zij is niettemin de eenige aan wie de schrijver al de coquetterie, al de verleidelijkheid van een vrouw wist te geven. Men begrijpt de toovermacht van deze sirene uit de visscherswereld van de Krim: de zee speelt in haar groene oogen, in haar lach, waarmee zij de mannen tart. Een magnetische stroom gaat van haar wezen uit, deelt zich aan de zee, die haar tot achtergrond dient mee; nergens heeft Gorky zulke prachtige natuurtooneelen geschilderd, nooit heeft hij zich zoo in het lijden dezer onbeschaafde zielen verdiept. Ik geloof wel dat Malva zijn meesterstuk is.

Haast altijd zijn de bleeke schepseltjes, die zich in zijn Vertellingen op den achtergrond bewegen, meisjes van de minste catégorie. Haar eenige taak is met vage stem die melodieën te zingen, waarin de kinderlijke woorden schijnen over te gaan in een langen snik, die is als het gekreun van een gewond dier en de huilerig gestemde drinkebroers om haar heen tot tranen toeroert. Niets komt ons zoo uitheemsch voor als deze nachtelijke orgiën, zoo stil, zoo somber — en zoo volmaakt fatsoenlijk, altijd volgens de beschrijving van Gorky.

Hier vinden wij het wezenlijke en vaak aangetoonde verschil terug tusschen de Russische realisten en de Fransche b. v. De tooneelen, die zij schilderen zijn plat, weerzinwekkend, in vele

opzichten grof; maar nooit zinnelijk. Zelfs wanneer zij zich op het gevaarlijkste terrein bewegen, zien deze onverstoorbare philosofen in hun personen de slachtoffers van een eigenaardigen zielstoestand; het psychologische verschijnsel houdt slechts hun belangstelling gaande; voor de rest zijn hun beschrijvingen van slechte plaatsen zoo ingetogen als een tragedie van Racine. Het onderwerp van Vaska Krasmy b.v. laat zich haast niet omschrijven. Deze Vaska, een grillige, wreede jongen, die in een herberg thuishoort, heeft last, de onverbeterlijke meisjes te drijven naar de publieke huizen eener groote stad. Over dit thema, naar aanleiding waarvan de Fransche realisten zouden wedijveren in dubbelzinnige opmerkingen, schrijft Gorky een bittere studie, koud als een politie-rapport.

Wat is nu de indruk, dien zijn „Vertellingen" op den lezer maken? Elk afzonderlijk genomen weten zij den lezer te boeien: men geraakt onder de bekoring van die levendig geteekende figuren, die juiste opmerkingen, dien vluggen gedachtengang, waar lyrische stemmingen zich snel afwisselen met luchtige uitvallen van geestige scherts. Maar naarmate men verder komt in deze etsengalerij gaat de stemming, door deze aan afwisseling zoo rijke kunstvoortbrengselen teweeggebracht, over in een gelijkmatig gevoel van eindelooze treurigheid; een drukkende angst beklemt den geest, wordt onverdraaglijker naarmate hij langer duurt. Het is vruchteloos dat Gorky de beklagenswaardige kinderen zijner verbeelding op den grooten weg neerzet en in een schilderachtig kader plaatst: de herinnering aan hen blijft ons vervolgen, doet ons ze allen weer bij elkaar zien, in het krotje van den ex-kapitein Kouvalda, het toevluchtsoord voor den nacht, waar de „mannen van vroeger" zich iederen avond weer verzamelen. De schrijver heeft in deze sociale hel de meest typische zijner gewone modellen bijeengebracht: hier zitten zij tusschen verstokte dronkaards in, hier draaien zij maar steeds als monomanen in hetzelfde kringetje rond: redeneeren en praten, praten en redeneeren. De klare analyse, die zij van hun moreele ellende maken, eindigt altijd met het vat brandewijn, waar zij hun geweten in verdrinken.

Men kan zeggen van hun historiograaf, dat hij met alcohol teekent: het slag menschen, dat hij ons toont, baadt er om zoo

te zeggen in, de bladzijden schijnen er van doorweekt, de uitwasemingen omhullen Gorky's werk met een loodkleurige, sombere wolk, gelijk aan die, welke zich aan den grauwen hemel, dien hij boven zijn landschappen schildert, opstapelen. Als men deze vertellingen leest, lijkt het wel alsof Rusland één groote herberg is in een duister, onderaardsch gewelf, waar straatroovers in lompen zitten te luieren, en te drijnen, en te vloeken, elkaar wederkeerig allerlei waarheden naar het hoofd gooiend en zich al maar door bedrinkend aan de vodka. Het is te veel! De lezer krijgt er genoeg van; met weerzin legt hij het boek, dat hij met zooveel genoegen begon te lezen, weer neer. De herhaling van al deze duistere, verwarde tooneelen laat bij hem een gevoel van weeheid achter, waarvoor de Russische taal een geheele vocabulaire bezit, maar die wij met de meer platte benaming van „haarpijn" bestempelen.

III.

Thomas Gordiéef, dat in 1899 het licht zag, toont aan dat de novellist zijn genre wil uitbreiden en beproeven wil een zedekundigen roman te schrijven. De waarnemer gaat eenige treden van de sociale ladder op: hij brengt den koopmansstand op het tooneel — ongetwijfeld de origineelste stand, en die welke het meest weerstand biedt aan de veranderingen, welke het moderne Rusland ondergaat. Sinds Gogol houden romanciers en tooneelschrijvers zich er mede bezig; hun verbeeldingsgloed vindt een oefenschool in de wereld der rijke koupetz, in hun legendarische schelmstreken, hun bigoterie, hun verouderde wijze van kleeden. En toch blijft deze stand er te recht trotsch op dat zich in hun handen de macht van het geld, in hun huizen de eeredienst der oude traditiën blijft handhaven.

In Gorky's roman zijn de physionomieën der kooplieden, met wie hij te Nyni in aanraking kwam, zeer natuurlijk geteekend: men vindt er uitstekend geslaagde portretten, van een intens

leven — vooral dat van den ouden sluwen Maïakine. Het boek zet zich goed in; Tolstoï zou ongetwijfeld zijn eigen schrijftrant herkennen in sommige gedeelten, die op zijn manier behandeld zijn, met een vernuftige keus van sprekende details: het kraambed der stervende Nathalie, op wier hoofdkussen „haar donkere krullen als doode slangen door elkander kronkelen," terwijl haar man in het aangrenzende vertrek de gebeurtenis afwacht en zich tracht te kalmeeren door het eene glas brandewijn na het andere te drinken; de dood van vader Gordiéef, den ouden, rijk geworden b o u r l a k, die het leven en de menschen zoo lang heeft doen gehoorzamen aan zijn ruw gezag, tot eindelijk, in zijn tuin, de bliksem hem treft en „dat machtige lichaam uit zijn armstoel op den grond glijdt, alsof het door de aarde werd opgeëischt," — en eindelijk de eerste verliefdheid van den jongen Thomas, de toovermacht der vrouw op dit hart van twintig jaar, de plotselinge verandering, die door de eerste vrouwelijke liefkoozing in zijn jeugdig wezen wordt teweeggebracht.

Het vervolg van den roman beantwoordt echter niet aan de verwachtingen. Thomas bezit alles wat men maar wenschen kan: hij is intelligent, kan zich verheugen in een volmaakte gezondheid en onmetelijk fortuin, is in de eerbare corporatie der kooplieden de gevierde man, de jonge meisjes bewonderen hem en over de belangrijke zaken, die zijn vader hem naliet, kan hij beschikken naar zijn goedvinden. Hoe zal hij dit leven nu gebruiken? — Hij gebruikt het heelemaal niet: hij zal er den zin van zoeken. Het onverbiddelijke kwaad, de t o s k a, vergiftigt zijn hoofd en zijn hart. Alles verveelt en irriteert hem, want de maatschappij zit slecht in elkaar, de Russische vooral. „Wat moet men doen?" vraagt Gordiéef zich af, c h t o d i é l a t?" — Dus zestig jaar na Tcherniohevshy, die dezen titel gaf aan een beroemd werk, veertig jaren na den Roudine van Tourguéneff en zijn ontelbare geestverwanten, weerklinkt nog steeds diezelfde uitroep, even duidelijk als voorheen, met evenveel ontzetting en naiveteit. Als een klein kind overvalt de goede Thomas iedereen, dien hij ontmoet, met deze zelfde vraag. Zijn rijkdommen drukken hem neer; hij benijdt de landloopers, die het geheim, dat hij tracht uit te vorschen, schijnen te kennen; hij zoekt hen op, kruipt in de

drinkholen en, al maar zoekende naar den zin van het leven, driehonderd bladzijden lang, drinkt hij maar door, al maar door. Arme Thomas, uw geletterde vader hield u voor een vooruitstrevenden geest, een man, die de vuurbaken der toekomst zou ontsteken: en ofschoon — of misschien ook ómdat ge Schopenhaueriaan waart en Nietzscheaan, en al het overige, dateert ge eenvoudig van 1830.

Jamais dans les tavernes
Sous les rayons tremblans des blafardes lanternes
Plus indocile enfant ne s'était accoudé....

Ik hoop dat Maxime Gorky het mij ten goede zal houden als ik zeg dat de gedachte, die ten grondslag ligt aan zijn roman, geheel en al spreekt uit deze oude versregelen.

Denk niet dat hij zijn niets uitvoerenden Thomas laakt. Hij prijst hem en vergelijkt hem met die andere kooplieden, die laffe, ignobele kerels, die maar werken, met geen ander doel dan om geld bij elkaar te schrapen. Gordiéef heeft iets ridderlijks, hij durft een oorvijg geven aan den schoonzoon van den gouverneur, een „gedecoreerd man”. Hij staat hooger dan de meesten van zijn soort omdat hij in de kroegen, waar hij — ik kan het niet ontkennen — druk met de anderen meezwelgt, zich toch tegen het kwaad „verzet” en het „ontmaskert”. Dit zijn de twee woorden, die in zekere Russische milieu's het meest in de mode zijn. — „Als ik een zegevierend zwijn zie, dan verzet ik me daartegen,” zegt een der helden van den Russischen schrijver Tchekhof. Thomas komt tegen alles en tegen allen in opstand, omdat zij, met alle respect gesproken, allen zegevierende deugnieten zijn. Dank zij hem, is „de heilige geest der ontevredenheid met het leven reeds op de legersteden der kooplieden neergedaald.” Hij ontmaskert de schanddaden der toongevers en den toestand der maatschappij, waarvan zij de beste laag vormen. Tegen het einde van het verhaal vereenigt de rijke Ilia Kononof de hoogstgeplaatste ingezetenen der stad op een feestmaal, dat hij geeft aan boord van een zijner nieuwe Wolgabooten. Er worden toasten uitgesproken, de oude kooplieden wenschen elkaar geluk met alles wat door hen gezamenlijk tot stand is gebracht om het economische leven

op de rivier te ontwikkelen. Plotseling staat de jonge Gordiéef op, — als Ruy Blas in den ministerraad — en hij „ontmaskert" de achtenswaardige gasten één voor één: hij herinnert hen aan hun verborgen zonden, hun vergeven nu zij fortuin hadden gemaakt; ofschoon zij, die hen benijden, ze bij het opgaan van de trappen der Beurs fluisterend aan elkaar blijven vertellen. Den een herinnert hij aan den schurkenstreek, door middel waarvan hij een bank stichtte, den ander aan een leelijken misstap op zedelijk gebied; weer anderen aan bedriegerijen, valschheden, erfenissen aan weezen ontstolen. Als hagelsteenen snijden zijn woorden allen in het gezicht, een vreeselijk tumult volgt, men werpt zich op dengene, die zich hier als strafrechter wil opwerpen, op dien bekenden dronkaard, — die nu toch eens niet dronken is, — men brengt hem naar een krankzinnigengesticht. Zijn voogd, de sluwe Maïakine, weet te bewerken dat hij terstond met de administratie van Gordiéef's goederen wordt belast, en Thomas gaat weer drinken, in gezelschap van zijn nobele vrienden, de vagebonden.

Geen daad, geen gevoelen is fijn omlijnd in dezen roman, die ons de korte, sobere schetsen van den novellist doet betreuren: hij geeft hier een aaneenschakeling van plotselinge, slecht verklaarde psychologische wendingen, van eindelooze gesprekken. In Rusland echter moest Thomas Gordiéef veel goedkeuring verwekken, waaraan het litterarische gehalte geen part had; men zag er een boek in, dat „protesteerde" en men zag er bijna een philosophische verhandeling in: twee zaken waar men verzot op is. Gorky heeft in dezen roman, in beknopten vorm, de tegenstrijdige en eenigszins hoogdravende philosophie ontwikkeld, die, in zijn vorige werken, zichzelve scheen te zoeken. Gorky's rijke fantasie doet hem het leven beschouwen als een op zichzelf staande macht, een soort van onstuimigen stroom, geheel afgescheiden van ons wezen. Soms moet men er weerstand aan bieden, soms er zich lijdelijk aan overgeven, zich er door laten meesleepen. Vóór alles moeten wij het er op toeleggen, er de „levenskracht" uit te halen, het elixer der sterken, die het leven en de menschen beheerschen. De tegenwoordige wereld is ellendig, omdat al die lafaards de waarde der vrijheid niet kennen; zij zinken weg in hun huizen, hun steden, hun werk, hun

geld; zij kunnen niet scheppen, geen heerlijke avonturen beleven, de mooie passies, die ons waard maken te leven, niet voeden en bevredigen. Gorky publiceerde onlangs een apoloog, getiteld: De Duivel. Een man beklaagt er zich over dat hij zijn hartstochten niet overwinnen kan. De duivel komt door het raam — zijn gewonen weg — en biedt zijn diensten aan: hij gaat den zieke genezen, het is maar een questie van een kleine operatie. Alsof het splinters zijn, zoo trekt de operateur al die ellendige passies één voor één uit dat gefolterde hart: als de laatste er uit is, heet de man genezen, maar hij voelt en klinkt zoo hol als een geledigd vat; er is niets meer van hem overgebleven dan een onstoffelijke ledepop met een wezenloos gezicht, waar „die onbeschrijflijke behagelijkheid uit straalt, die een kenmerk is van idioten."

In den bakkerswinkel, waar de eerlijke Konovalof al zijn zwakheden opsomt, zet zijn kameraad hem aan, zijn hoofd daarmede niet te breken; en hij toont hem aan hoe men slechts een ontoerekenbaar slachtoffer is van het leven, van omgeving en omstandigheden. Waarop Konovalof dit antwoord geeft, waar een zeer prijzenswaardig besef van den vrijen wil uit spreekt:

„Ieder mensch is zijn eigen meester, en het is niemands schuld „als ik een vuilpoes ben. Aan wien de schuld, als ik drink? „Wij zijn het die schuldig zijn, zoo in het oog der wereld als in „ons eigen oog."

Gorky's jongste woordvoerder, de architect Chébouief — die voorkomt in een nu verschijnenden roman De Mouyk, — herhaalt weer de klachten en de scherpe uitvallen van Gordiéef.

„Wat is het leven voor ons? Een feest? Neen. Een werk? „Neen. Een strijd? O, neen!.... Het leven is voor ons iets „vervelends, iets grauws en sombers, een soort last. Wij dragen „het zuchtende van vermoeienis en ons beklagende over zijn „zwaarte. Hebben wij het leven lief? Liefde voor het leven! Die „woorden klinken ons zelfs vreemd toe. Wij houden van lezen, „van redeneeren, wij houden van onze toekomstdroomen.... „maar wij doen dit met een platonische, een onvruchtbare „liefde...."

Men zou honderd zulke aanhalingen kunnen doen, die in zin

overeenkomen, al verschilt de altijd even gloedrijke vorm. Welsprekend is de bladzijde, waarmee de vertelling De Duivel eindigt.

„Zoodra de dokter aan uw naaste betrekkingen gezegd zal „hebben: „Hij is dood!" — zult gij een onbegrensde ruimte „binnenzweven, een schitterend verlichte ruimte, en dit zal het „rijk zijn, waar men al uw fouten kent. — Gij rust in het graf, „in een nauwe doodkist, en, ronddraaiende als een rad, gaat uw „arm leven weer aan u voorbij. Het beweegt zich voort met „martelende traagheid, alles gaat weer aan u voorbij, van het „eerste oogenblik dat u heugt, tot aan uw allerlaatsten snik. „Gij zult alles terugzien wat ge zelfs voor u zelf verborgen „hieldt gedurende uw leven, al de leugens en al de laagheid van „uw bestaan; al uw gedachten zullen opnieuw door uw hoofd „gaan, al uw misstappen zult gij overzien; geheel uw leven „speelt zich weer af, seconde voor seconde. En om uw kwellingen „nog te vermeerderen weet gij, dat langs dienzelfden, smallen, „onmogelijken weg, waarlangs gij zijt gekomen, anderen zullen „gaan, elkaar verdringende en elkaar wegstootende en elkaar be„liegende.... Gij zult dan begrijpen dat zij dit alles doen om „te weten te komen hoe schandelijk het is, een leven te leiden, „zóó laag, zoo ontbloot van alle ziel."

Het is niet gemakkelijk uit Gorky's philosophie wijs te worden; de auteur zelf verklaart er zich, in een opwelling van oprechtheid, die hem een zijner vertellingen De Lezer ingaf, niet toe in staat. Hij komt terug van een vergadering, waarin zijn vrienden zijn laatste werk geestdriftig hebben toegejuicht: op straat spreekt een geheimzinnig, boosaardig lachend individu hem aan. Alles doet denken dat hij met dit figuur het geweten symboliseert. De onbekende vraagt hem met welk recht en namens welk beginsel hij de menschen onderricht, welke waarheden hij hun leert. De schrijver weet niets te antwoorden. De rustverstoorder blijft hem plagen tot den morgen.

„Gij zijt te arm om den menschen iets kostelijks te geven; „en wat ge hun geeft, geeft ge niet om uzelf de hooge voldoe„ning te bezorgen hun leven te verrijken met schoone gedachten „en schoone woorden, maar meer om het toevallige feit van uw

„bestaan te maken tot een voor de maatschappij onmisbaar ver-„schijnsel. Gij geeft, om op uw beurt voordeel te trekken van „het leven en de menschen.... Wist ge de menschen maar lief „te hebben...."

De schrijver denkt na en bekent dat hij het niet weet. Fijner uitgewerkt is de bekentenis, die hij den vreemdeling doet.

„Ik ontdek in mijzelf veel goede gevoelens en gezonde aspi-„raties, eén voldoende hoeveelheid van wat men over het algemeen „het goede noemt; maar dat gevoel dat al de anderen tezamen „zou brengen, die klare, constructieve gedachte, die orde brengt „in alle levensverschijnselen, die vind ik niet in mij.... Wat „kan ik den menschen zeggen? Wat men hun altijd gezegd „heeft en wat men hun altijd zeggen zal, waarmee men de hoor-„ders naar zich toe weet te trekken, maar waar men de menschen „niet beter mee maakt. Heb ik wel het recht hun mijn denkbeel-„den te prediken, terwijl ik zelf — ik ben er van doordrongen — „vaak het tegenovergestelde doe, van wat zij voorschrijven?"

Thomas Gordiéef toont zich, wanneer men hem aanspoort om te leven, even ongeloovig ten opzichte van de onderwijzende macht van den schrijver. — „Uit de boeken leeren hoe men leven moet! Wat een onzin! 't Is toch een mensch, die een boek schrijft, 't is geen god. Welke regels, welke voorschriften kan de mensch nu aan zichzelf geven?" Gorky predikt ook geen leerstellingen — hij die met alle leerstellingen den spot drijft. Als zijn Thomas zoekt hij, in den blinde, den zin van het leven. Au fond is zijn werk slechts een lang en onstuimig verzet tegen de maatschappelijke toestanden in zijn land. Hij tracht dat land wakker te schudden, hij wijst het op zijn eigen achteruitgang, zijn sociale wonden, zijn verkeerdheden, waarover hij wil dat het zich schamen zal. Ik leer niemand iets nieuws, als ik zeg dat hij revolutionair is; ik zou er bij willen voegen: nihilist, als ik niet aarzelde een Russisch schrijver met dit dubbelzinnig epitheton te bestempelen. Geen enkel beginsel vindt genade bij Gorky's radicaal nihilisme; de liberale partijen weten daarvan mee te praten. Eerst hadden zij de vinnige aanklachten van dit verloren kind warm toegejuicht; en nu zien zij ditzelfde kind hun eigen afgoden, zoo goed als de oude goden verbrijzelen. In zijn oogen

staan alle theoretici met elkaar gelijk, de nieuwe boezemen hem niet meer vertrouwen in dan de oude. Van de pers, van haar ondeugden en haar kundigheden spreekt hij met bijtenden spot. Ejof, een bohème uit de journalistenwereld, tracht aan Gordiéef zijn beroep uit te leggen.

„In gezelschap van Thomas slenterde hij den geheelen nacht „in de club, de herbergen, de kroegen, om stof op te doen voor „zijn artikelen. Hij noemde ze „bezems om het publieke geweten „schoon te vegen." De journalist heet „een ambtenaar ter ver- „spreiding van waarheid en gerechtigheid in het leven." Wat de „courant betreft, deze is, volgens Ejof, een „bemiddelaarster", die zich belast met den lezer schadelijke denkbeelden uiteen te zetten."

Hoe stelt Gorky zich de revolutie voor, wat hoopt hij er van? — In zijn familiare, ietwat ruwe taal zet de Maïakine Thomas Gordiéef zijn denkbeelden over de toekomst van Rusland uiteen.

„Rusland wankelt, niets aan haar is solide, alles ligt ten onderstè boven. Alles staat scheef, helt naar een kant over: niets geen harmonie is er in het leven. Allen schreeuwen, met valsch tegen elkaar klinkende stemmen; en dat, waar ieder behoefte aan heeft, wordt door niemand gezien. Alles gaat verloren in een nevel. Vandaar die verkilling van het menschelijke bloed, vandaar die ziekelijke uitwassen.... Men heeft den menschen groote vrijheid gegeven van denken, maar men staat hun niet toe te handelen. Daarom leeft de mensch niet, maar verrot en vergaat.

„Maar wat dan te doen?" vroeg Lioubof.

„Alles!" riep de grijsaard heftig. „Doe wat je wil. Laat ieder gaan, waar zijn hart hem heendrijft! Maar hiertoe moet men den menschen vrijheid geven, volkomen vrijheid. Nu de tijd gekomen is, dat ieder schepsel zich tot alles berekend waant en vindt dat hij met souvereine macht over zijn leven mag beschikken, geve men dat karonje dan zijn vrijheid. Goed, leef maar, hond!.... „Maar leef dan toch! Ha! Dan zal men deze comedie zien: voe- „lende dat men hem het bit uit den mond heeft genomen, zal de „mensch boven zijn macht gaan gillen, als een veer zal hij zich „heen en weer door de lucht laten dragen.... Hij zal denken „dat hij wonderen kan doen en al den geest, die er in hem is, „willen uitspuwen....

„De grijsaard zweeg even, toen vervolgde hij zachter en met een ondeugend lachje:

„„Maar van een waarlijk organiseerenden geest is er geen „stoompje in hem. Vroeg of laat zal onze vogel zijn veeren doen „omhoogstaan, zijn vlucht nemen, zich stooten tegen de muren. „Weldra zal het hem aan krachten ontbreken, den armen bloed! „In hem is er niets dan bedorven merg. He! he! Dan, mijn duifje zullen zij de hand op u leggen, de echte mannen, de bekwame „mannen, zij die iets kunnen .... die, in het leven, de ware [1]) „meesters van den staat kunnen zijn — zij, die het leven zullen „regeeren, niet met een stok, ook niet met een pen, maar met „hun gezond oordeel. „„Wat!" zullen zij zeggen, „gij zijt reeds „vermoeid, heeren? Uw lichaam kan geen paar graden van „warmte verdragen? Heel goed!" — En, zijn stem verheffende besloot de grijsaard op een toon van gezag:

„Stilte dus, menschenkinderen, nu dit eenmaal zoo is. Ophou-„den met schreeuwen! Anders vegen we je van de aarde, als de „wormen van een boom! Stil, vrindjes! He! he! — Zoo zal het „eindigen. Hé! hé! En dan zullen zij, die het hoogste woord „hebben in de vergadering het leven naar hun inzichten, met „oordeel inrichten. Dan gaat het leven niet meer zoo zoo, dan „is het even geregeld als een blad muziekpapier. Helaas! ik zal „dit niet meer beleven!"

Maar als ik mij niet bedrieg, dan is dit de zuivere Jacobijnsche theorie die niet door de slimme vossen wordt blootgelegd, maar die zij toch met succes toepassen. Die Maïagine zou ongelijk hebben van te sterven: hij weet uitstekend omwentelingen te prepareeren, de populaire soep te laten koken en op het goede oogenblik af te schuimen. — De deftige burgers, die Gorky's werk bewonderen, doen wijs zich goed te houden, maar hij haat ze met dat al, zoowel in zijn hoedanigheid van schrijver, als in die van socialistisch revolutionnair.

Wij maken deze opmerkingen omdat het onmogelijk is ze niet te maken; zij doen geen afbreuk aan Gorky's oprechtheid, waarvan zijn hartstochtelijke ziel altijd door blijk geeft. Zijn Thomas

1) Woordspeling op een eeretitel van civile ambtenaren.

Gordiéef vertegenwoordigt een der prijzenwaardigste trekken in den Russischen volksaard. De geschiedschrijvers en diplomaten hebben den staatkundigen van dit land een reputatie van Byzantijnsche dubbelhartigheid gegeven: dan is dit, in ieder geval een karaktertrek, eigen aan het ambt en die ingeënt is op een fond van groote oprechtheid, welke alle klassen met elkaar gemeen hebben, Een kind kan ook jokken; toch zoekt zijn onbevangen geest altijd de waarheid, en het is verbaasd en boos wanneer men deze aan hem verbergt. Niets is zoo rond en open als het Russische volkskarakter, althans als geen toevallige omstandigheden het hebben vervormd. Welke reiziger heeft zich in Rusland niet verbaasd over de naïeve, vaak komische oprechtheid van den onbekende, die in den trein een gesprek met hem aanknoopt. In nog geen uur tijd geheel eigen geworden, gaat hij, evenals de praatgrage figuren in Gorky's werken, zijn hart uitstorten over aangelegenheden, waar een ander het liefst over zwijgt, over zijn familie b. v. of zijn zaken, zijn karakter, zijn intiemste kwalen.

Dit kinderachtige volk, zoo hakende naar waarheid, zoo door en door idealistisch en zoo onwetend, toont zich spoedig verontwaardigd wanneer men het de oogen opent en wijst op de opeenstapeling van conventie-leugens, waarop zich iedere sociale instelling baseert. Belachelijke, onedele, wreede leugens in het oog van den kritischen toeschouwer. De eerste aandrang van dit in opstand komende hart is dan ook zijn toevlucht te nemen tot volstrekte negatie. Er is iets aandoenlijks in de eerste verwarring van dezen oproerigen geest, gedurende het korte tijdperk van onbedorvenheid, waarin hij volkomen oprecht en belangeloos is, tot op den dag waarop hij, doordat zijn revolutionnaire neigingen een beetje geluk hebben gehad, op zijn beurt de conventionneele leugens begint aan te hangen, zich er geleidelijk van gaat bedienen om er zich eindelijk, na de overwinning, door de kracht der omstandigheden, met denzelfden trots op te gaan beroemen als zijn voorgangers, waarover hij zegevierde. Rusland is nog in de idealistische phrase, diezelfde, waarin men in Frankrijk De Baumarchais toejuichte. Maar „Figaro" zette met luimige epigrammen tot den opstand aan; en de geuzen van Maxime „den Bittere" sleepen elkaar, met klagende liederen en beelden

van wanhoop mee, waar zij in verzet komen. Verschil van ras. In Rusland interesseert het grootste deel van het lezend publiek zich meer voor zijn denkbeelden dan voor zijn talent. De kwellingen, door de moreele questiën veroorzaakt, laten geen tijd tot het smaken van kunstgenot. De langdradigheid, die ons verveelt, bevalt hun, omdat het onderwerp hen in geestdrift brengt. — Dit doet mij denken aan dien uitvinder, dien Russischen boer, die op de tentoonstelling van 1889 allerlei vernuftige toestellen had ingezonden; zijn ontdekkingen en de toepassingen, die hij er van had gemaakt, verrieden waarlijk genie; maar de werktuigen, waarover hij zelf in verrukking stond, waren slechts de onbeholpen, ruwe vormen van machines, reeds lang te voren elders uitgevonden en door de groote industrie geperfectionneerd. — Zoo gaat het ook met de Russische romans en degenen, die ze lezen: naïef behandelen en bespreken zij allerlei vraagstukken, die door de menschheid reeds zijn opgelost, althans in de praktijk. Eerst glimlachen wij er om, maar zoodra een Tolstoï er zich mee bemoeit, eindigen wij met er belang in te stellen; en wij worden er aan herinnerd dat de oplossingen, zoo algemeen bij ons aangenomen, slechts van voorbijgaande kracht zijn. — De grijsaard lacht om de kinderlijke vraag, waarop hij geen antwoord weet; maar toch blijft hij er over nadenken.

IV.

Wat is nu eigenlijk, op dit tijdstip, de sociale inleg van Maxime Gorky? Het talent daargelaten, is de balans spoedig gemaakt: hij brengt slechts ontkenningen. Zijn voorgangers hadden het land een groot erfdeel van denkbeelden en gevoelens vermaakt, waar het denkende Rusland nog op teerde. Men ziet wel dat Gorky ze aanvalt, men ziet niet wat hij er aan toevoegt. Ik heb in zijn Vertellingen geen enkele bladzijde aangetroffen, die verraadt dat hij door moreele of godsdienstige gedachten wordt beziggehouden of zelfs dat hij er belang in stelt. Vroeger was

ieder Russisch boek zeer beslist een orthodox boek; het getuigde van een blind geloof, van den nationalen band, die dit ontzaglijke volk onderling verbond. Toen kwamen de onrustige, weifelende zielen, altijd nog doordrongen van een godsdienstigen zin. Tolstoï's werk is een lange vraag naar de geheimen van het heelal, één lang en nauwkeurig onderzoek naar het eerste, wat de mensch van noode heeft. Wie herinnert zich niet de alleenspraak van prins André, onder den hemel van Austerlitz? Ook Bézouchof en Liévine zoeken angstvallig naar den zin van het leven; maar zij doen dit met een voortdurende zorg voor hun zedelijke volmaking; toen zij de school der nederigen gingen doorloopen, deden zij dit om er een levend commentaar te vinden der Evangelische leerstellingen, zooals Tolstoï ze begrijpt. — Tourguénef toonde reeds een voorliefde voor het volk, hij gaf er een beeld van, dat veredeld werd door de treffendste deugden, die van moed en zelfverloochening; zijn pen had de boeien gevijld, die dit volk in slavernij hielden. — Dostoïevsky deed een brandenden ademtocht van teederheid en broederschap over Rusland gaan: het algemeen gevoel, dat aan zijn werk ten grondslag lag, was medelijden. Vóor Gorky — en niet minder onvermoeid dan hij — verkeerde ook hij met de barrevoets gaande vagebonden en sloeg ze zelfs in het bagno gade, waar hij het Evangelie voorlas. Marmeladof, de dronkaard en Sonia uit Le Crime et le Châtiment, baanden den weg voor de dronkaards en de meisjes, die in Gorky's „Vertellingen" voorkomen; maar hoezeer verschillen zij van hen door hun nederigheid, hun zachtheid, hun verborgen zieleschoonheid. Men heeft den spot kunnen drijven met den „godsdienst van het menschelijke lijden"; hij althans riep niets dan goede neigingen wakker.

Gorky voert ons een ander, een droger, een meer individualistisch Rusland binnen. Zijn boeken schijnen den overwegenden invloed, door de orthodoxe traditiën uitgeoefend, niet te kennen; soms denkt hij er even aan, als aan een ouden lorrenwinkel, waaraan hij een kader ontleenen wil om de portretten van oude kooplui in te plaatsen. De langdurige gesprekken, waarin zijn personen hun geestesrichting aangeven, laten niets blijken van het mysticisme, dat de gemoederen van het Russische volk in

beroering brengt en dat de diepe bron is, waar zooveel verschillende stroomen hun oorsprong vinden. Eenige woorden, door een vroom pelgrim tot den zich niet om hem bekreunenden Thomas Gordiéef gezegd, is het eenige wat ons herinnert aan een feit, van zooveel aanbelang in het volksleven en zoo vaak voorkomend in de milieu's, waar de schrijver ons binnenleidt. De lammeren van Dostoïevsky worden bij hem wolven; zij hebben, bij zeer lange tusschenpoozen, eens een opwelling van medelijden of broederlijkheid — juist genoeg om hen te onderscheiden van het redelooze dier, waar zij in zooveel opzichten op lijken; maar het meest wordt toch hun hart verstompt en verwilderd door eigenbelang en passie; de sociale band is verbroken. Een toonloos individualisme, dat lijdt omdat het niet bevredigd kan worden en bevrediging zoekt in stoffelijke genoegens; hoogere, zeer vage aspiraties, een ijdele klacht, die tot groote daden — welke weet men niet — gebruikt wil worden — deze zaken zijn, in Gorky's werk, schering en inslag.

Hij vergeet niet dat hij „ontmaskert" en de maatschappij zoo leelijk afschildert om andere aan te zetten haar tegenwoordige richting omver te werpen; maar nergens zegt hij volgens welk ideaal plan zij opnieuw zou moeten worden opgebouwd. Hij erkent zelf ontbloot te zijn van dien „constructieven geest" waar zijn philosofen zoo gaarne over spreken. De heerschappij der rede roept hij aan en voorspelt hij, — maar het zal de rede zijn van den sterkste. De duidelijk aan den dag gelegde voorliefde der wereld onderricht ons op dit punt: op welke wijze zij zich ook hervormt, de grootste voorliefde toont zij altijd voor den mooien bandiet die haar trotseert en den zwakke neerwerpt.

Dit is een terugsprong, over zijn onmiddellijke voorgangers heen, naar het aristocratische ideaal van het romantisme. Gorky heeft dit ideaal gedemocratiseerd, dit is alles. De aristocraten van Pouchkine en Lermontof leden, in de salons van Petersburg, onder den druk van het leven; deze edele, onbegrepen zielen verzetten er zich tegen de platheid van de beau monde; hun heroïsche verveling ging de onafhankelijkheid en de avonturen en de vrijheid der hartstochten van verre halen. Oniéguine en Petchorine herleven in hun plebejische kleinzoons Tchelkach, Seriojka, Konovalof.

Zij hebben de hun aangeboren élégance verloren, hun byroniaansch kleed verwisseld voor den rooden kiel der Moujiks; zij gaan barrevoets, spreken plat, drinken brandewijn in plaats van champagne; overigens komen zij uit de onderste maatschappelijke lagen tot ons met hetzelfde zwakke, trotsche hart. De „leeuw" der romantiek blijft, wat hij voorheen was, in zijn natuurlijken staat, zooals ons verstand hem ook ziet, door de litterarische invloeden, die onze verbeelding benevelen, heen: — een jong, egoïstisch, trotsch en bandeloos dier.

O, wat is het nauw, het kringetje, waarin onze op nieuws beluste geesten zich bewegen! — Zoowel wat tijd, als wat plaats betreft. Als ik blijf stilstaan bij deze wederopstanding van een kwalijk verborgen romantiek, dan is het omdat dit verschijnsel over het hoofd van Gorky, over de grenzen van Rusland heengaat en, in geheel Europa, de schrijvers karakteriseert, die bij de jonge generaties gehoor vinden.

De electriciteit opent ons een onbegrensden horizon, met de wonderen van de telegraphie zonder draad. Het schijnt waarlijk dat deze geheimzinnige verschijnselen ook voorkomen in de wereld van het verstand. Ook daar ontstaat vaak, zonder zichtbare geleiding, een plotselinge gemeenschap tusschen geesten, ver van elkander verwijderd, door andere beschavingsvormen tot ontwikkeling gekomen, en die, op hetzelfde oogenblik, denzelfden kreet slaken. Zoo bestaan er op dit oogenblik drie schrijvers, die al een zeer vertegenwoordigend karakter dragen, omdat zij op dit oogenblik, in hun respectieve landen, het meest succes hebben, het meest op de handen worden gedragen door de jeugd; waarschijnlijk omdat zij haar neigingen, die zich ook elders in de sociale evolutie openbaren, in hun geschriften terugvindt, omdat deze er vorm in vinden en er in worden toegejuicht. Zoo geeft Rusland ons Maxime Gorky, Italië Gabriël d'Annunzio en Engeland Rudyard Kipling.

De eerste leeft aan de Wolga, de kennis, die hij bezit heeft hij met horten en stooten opgedaan, met de buitenlandsche litteratuur kan hij niet de minste voeling houden en hij kent zeker geen bladzijde van de twee anderen. De Engelschman, die in Indië opgroeide, heeft geen regel Russisch kunnen lezen en ik twijfel

of hij het Italiaansch machtig is. De laatste schreef vóor Kipling gelezen te hebben; als de naam van Gorky tot hem is doorgedrongen, dan is het kort geleden. Hij is waarschijnlijk de eenige die Nietzsche, hun gemeenschappelijken geestverwant, kent. Toch hebben de drie schrijvers trekken met elkaar gemeen, die hen tot elkander brengen. Hun lyriek, de gewaarwordingen, waarmee de natuur hen bezielt, hun zin voor het exotische en het ongemeene, maar vooral hun opvatting van den mensch en zijn bestemming, hun eerbied voor het individualisme, voor kracht en hartstocht — dit alles geeft hun een romantisch karakter. Menig verhaal van Gorky vloeit uit dezelfde ader als een novelle van Kipling. De personen, die hun na aan het hart liggen, hebben bij beiden dezelfde onstuimige, ruwe aandriften, denzèlfden lust, dezelfde brutale eerzucht van die wereld te willen veroveren. D'Annunzio is minder democratisch; maar toch zou hij onder enkele artikelen van Gorky, onder zijn uitvallen tegen de maatschappelijke inrichting, zijn naam kunnen zetten. Van een artikel, door den Rus geschreven en in 1895 in de Gazette de Samara gepubliceerd, zou men kunnen gelooven dat het door den Italiaan werd gedicteerd.

Het zou gemakkelijk zijn den kring dezer geestverwanten nog meer uit te breiden: er den Duitscher Hauptmann b.v. bij te voegen en Sienkiévicz, dien men als den Alexandre Dumas van het néo-romantisme zou kunnen beschouwen. Ik heb, in de drie meest uiteenloopende landen van Europa van de op den voorgrond tredende schrijvers, die drie gekozen, wier werken mij bekend zijn: ik beweer natuurlijk niet dat deze zoo sterk gemarkeerde talenten een overeenkomstige physionomie hebben; maar men zal toch moeten erkennen dat zij eenstemmig hetzelfde menschelijke of onmenschelijke type bezingen: het type dat men dat van den jongen barbaar zou kunnen noemen.

Het is de ontkenning van het ideaal, door de moralisten der vorige eeuw met zooveel zorg uitgewerkt. Arme XIXe eeuw! Zij meende mee te werken aan de volmaking der beschaving; bij haar dood geloofde zij de wereld redelijker, zachter, meer beschermend voor de zwakken achter te laten.

Maar de lessen harer staatkundigen verloren haar kracht naast

de praktische lessen der mannen van de daad. De kinderen, die ze komen leeren, lezen de humanitaire geschriften weinig en slecht; zij kijken naar de beelden, die op den tekst geen betrekking hebben, die figuren die van eerzucht en vermetelheid spreken: de groote baanbrekers der revolutiën, de onruststokers der natiën, de harde kneders van het menschelijke deeg: een Napoleon b.v. of een Bismarck. Deze predikers van het recht van den sterkste bekoren nog steeds de geesten, de suggestie van hun voorbeeld neutraliseert nog steeds de overredende macht van alle ideologen te zamen. De eerste droeg, door zijn meer theatraal karakter, een groot deel bij tot de vorming der oudere romantiek; haar aanhangers brandden allen van verlangen zich tot zijn hoogte te verheffen, vandaar de vlucht hunner schitterende, overdrijvende verbeelding. De tweede, meer realistisch, heeft onder de mannen, die de zaken der wereld leiden, zijn erkende of zijn verborgen navolgers gevonden; fantastische en philosophische geesten beide staan onder den invloed van hun succes; deze modellen in de kunst van slagen worden indirect de ware meesters van de gedachten en den stijl.

De néo-romantieken hebben noch de illusies, noch de naïveteit hunner voorgangers. Deze laatsten lieten zich met woorden tevreden stellen en dachten reeds zeer hoog te vliegen wanneer zij de begeerten der zinnen, de luimen van den in opstand komenden trots botvierden. Hun opvolgers, met kennis gevoed, bekwaam in het ontleden, weten waar zij heengaan en waarom zij er heengaan. Autoritairen of revolutionnairen, en vaak beide te zamen, verklaren zij kalm de *paucis humanum vivit genus* van den ouden Latijnschen dichter. Zij zeggen ons dat de zwakken van een klei zijn gemaakt, dat verwaarloosd mag worden, dat geschapen werd om de schoone werken der sterken te dienen; en zij voeren aannemelijke argumenten aan in het tragisch conflict, dat de geesten gescheiden houdt. — „Recht en moraal!" herhalen de verouderde philosofen; „altruïsme en solidariteit, belangen der beschaving!...." — „Belang van het ras," antwoorden de nieuwe theoretici. „Ziet ge dan niet dat het ras verzwakt, dat de wilskracht verslapt, en dat met haar alle levenskrachten afnemen? De beste medicijn hiertegen is de

daad; nu, een ferme daad is bijna altijd ondoordacht, immoreel. Weet ge niet dat alle groote daden verricht zijn door groote individuen en dat men niets mag afdingen op de middelen, door hen gebruikt om tot hun toestemming te komen?"

Deze onhandelbare kinderen hebben een zooveel mooiere kans, omdat zij de natuurlijke instincten doen losbreken, de kunstmatige bolwerken van nieuw maaksel en twijfelachtige hechtheid — van niets dan holle woorden vaak, eenvoudige vogelverschrikkers voor de muschjes — omverwerpen. De wijzen der XIXe eeuw hebben vaak gebouwd op zwakke grondslagen, op principes, die zij voor onsterfelijk hielden, omdat zij er voordeel uit trokken. De ruwe smaken van Kipling en Gorky stooten hun gebouwen met één schop omver. „Achterwaarts, vriendjes!" roepen zij dien wijzen onbeschaamd lachend toe. „Aan ons is de wereld! Wij zullen haar nemen, zooals gij haar genomen hebt! In ons midden zullen er ook wel Dantons en Robespierres, misschien Bonapartes en Bismarken zijn. Zouden zij niet, evengoed als de uwe, stichters kunnen worden van het recht?" — Zie de theorie van Maïakine.

Bij het einde van die eeuw, die zoo trotsch was op het licht dat zij aanbracht, toen zij, in haar stervensure, den menschen haar nalatenschap van broederlijkheid en solidariteit liet, zien wij dus een vlucht jonge sperwers in de schemering opvliegen en rondfladderen; met hun schrille kreten overschreeuwen zij de rustige woorden van de stervende, hun klauwen maken zich gereed hun prooi in stukken te scheuren, zij roepen den stormwind, om er de kracht hunner vleugels in te beproeven. Men hoort, aan den litterarischen hemel, slechts het geraas dat zij maken; en de oogen worden tot hen opgeslagen met een uitdrukking van onrustige hoop. Zeggen zij niet dat zij het geheim van het leven kennen en dat het ligt in de kracht? De menschheid maakt zichzelf wijs dat haar oudere intellectueele meesters haar verzwakt hebben, terwijl zij haar verlichtten; zij voelen weerzin van die zwakte en wenden zich hoopvol tot den nieuwen lokvogel.

Dichterlijke droomen, die geen merkbare uitwerking zullen hebben op den loop der zaken, zal door de menschen, die bezadigd zijn of zichzelf er voor houden, gezegd worden. Best mogelijk. Maar dan zou het toch de eerste keer zijn dat een onwillekeurige

samenwerking van een groot aantal schrijvers, die met belangstelling worden aangehoord en een zeer krachtig gevoel vertolken, zonder uitwerking bleef op de sociale evolutie of op de concrete feiten, die zulk een evolutie vormen.

Maxime Gorky is in Rusland de voornaamste vertegenwoordiger van dezen geestestoestand en een dergenen, die hem het meest helpt verspreiden. Deze omstandigheid alleen rechtvaardigde in mijn oog reeds een grondige studie van het werk van dezen jongen auteur. Ben ik dupe geweest van de begoocheling, door het talent uitgeoefend, en waaraan het zoo moeilijk valt zich te onttrekken? Ik zou dit niet betreuren, het is een der beste manieren om dupe te zijn. Zonder vooroordeel heb ik met deze studie een aanvang gemaakt, toegevende aan de aandoening, die de kunst van den schrijver in mijn binnenste teweegbracht, er tegen reageerende toen het verstand mij beval dit kunstgenot niet voor onschuldig te verklaren. Grooter zou dat genot zijn geweest als dat in mij levende beeld van Rusland en het Russische volk door het pessimisme van den schrijver niet zwarter gekleurd ware geworden.

— „Kouzma, zegt de molenaar van Toska tot zijn sluiswachter, — een vagebond als de anderen, die den molen wil verlaten, omdat hij er naar hunkert verder te gaan, de wereld in, doelloos rond te zwerven, vrij te zijn.... — Kouzma, je bent maar een zeepbelletje — een zeepbelletje, zooals die, welke aan de punt van het strootje waar mijn kleine Mitka door blaast, te voorschijn komen, de kleuren van den regenboog aannemen, wegzweven en verdwijnen...." Gorky wil ons hiermee aan het verstand brengen dat hijzelf, zijn denkbeelden, de menschen, waarvan hij spreekt en zij, die naar hem luisteren, niet meer zijn: luchtbelletjes, bij duizendtallen opstijgend en weer te niet gaande boven de oppervlakte van het stille moeras, dat sluimert in het Russische woud: ongezond riekende uitwasemingen van het rottende water, saamgeperst onder den veengrond en bedorven door de sinds eeuwen voortdurende ontbinding van wat er in die diepte leeft.

Wij gelooven dit niet. Dat hij de vertegenwoordiger bij uitnemendheid is van een groot aantal geestverwanten, van een ontzaglijke menigte, die onder de bekoring staat van zijn woord,

hiervan blijf ik overtuigd. Als de Russische schrijvers, zelfs die van den tweeden rang, onze levendige belangstelling gaande maken, dan is dit omdat zij, meer dan andere, en nauwkeuriger dan de andere, uiting geven aan wat er omgaat in ontelbare zielen. Als boven deze menschenmassa, waar de individuen zich nog niet zoo fijn van elkaar onderscheiden, een helder verlichte luchtbel opstijgt, weerkaatsen de beelden van vele anderen zich hierin. Maar die, met welke wij ons nu bezighouden, is getint met schitterende kleuren, in een zijner milde oogenblikken heeft de Schepper haar de wereld ingezonden. Laten wij hopen dat zij blijven, zich vergrooten en zich verheffen zal. Gorky moet hooger stijgen, als hij het erfdeel der groote ouderen wil aanvaarden.

Ik stel mij Léon Tolstoï voor, van zijn ziekbed, aan den jongen man den bewonderenswaardigen brief schrijvende, dien hijzelf van den ouden Tourguénef ontving, als een bewijs dat diens macht op den geest der menigte op hem was overgebracht. „Mijn vriend, uw gave is tot u gekomen van daar, waarvan alles tot ons komt....” — Of Rusland moet wèl veranderd zijn of Gorky moet nu en dan, zelfs uit den mond zijner hartstochtelijkste bewonderaars, de bede hooren, voorheen door zijn kameraad Konovalof tot hem gericht: — Maxime, laat mij den hemel zien!

EEN ONTMOETING.

DOOR

S. S. VAN BEYMA.

„J'aime Cléopâtre: ai-je l'air d'un César?
J'adore Bérénice: ai-je l'aspect d'un Tite?"

EDMOND ROSTAND,
Cyrano de Bergerac.

Voortgetrokken door een kleiner stoomschip glijdt de „Prinses Sophie", gaande van Amsterdam naar Batavia, langzaam en statig door het Noordzee-kanaal.

Het is middenin den zomer. Lucht en water zijn effen blauw met slechts hier en daar kleine witte wolkjes.

De beide oevers vertoonen rustige, echt Hollandsche tafereeltjes. Grazende koeien, nieuwsgierig hun koppen opheffend om naar het schip te kijken; groene weilanden en boerderijen met roode daken.

Aan boord heerscht leven en beweging.

Buiten de naar Indië of Engeland vertrekkenden bevinden zich hier nog hun bloedverwanten en vrienden, hen tot IJmuiden vergezellend.

De rug tegen de verschansing beschouwt hij de drukte.

In eenvoudig donkerblauw reisgewaad met witten matelot valt zijn uiterlijk niet op. Hij schijnt vijf en dertig. Zijn gelaat is eerder leelijk dan knap, zijn figuur te klein en tenger voor 'n man.

Kan hij op lichamelijk mooi niet bogen, de ziel, die uit hem spreekt, is verheven schoon. Lijkt zijn physiek te teer om bewondering te wekken, een recht flinke, manlijke geest werd hem bedeeld.

Zijn ernstige, diep-liggende oogen zijn vol gevoel, terwijl heel zijn wezen verraadt dat hij leed en strijd gekend doch moedig overwonnen heeft..

Als door 'n electrischen stroom getroffen springt hij eensklaps overeind.

Zijn hart bonst hoorbaar en z'n knieën knikken..

Met overweldigende kracht grijpt plotseling al de vlijmende smart — tevens oneindige zaligheid — hem weer aan, in zijn eenzaam leven ondervonden.

Te midden der andere passagiers zag hij — haar!

Groote blijdschap komt in hem, gemengd met weemoed..

Doch vreugde domineert.

Hij zal haar zien, spreken zelfs!

Hij duizelt van geluk..

Helder doemt het verleden voor hem op.

Hij ziet haar als heel jong meisje, uitgaand in dezelfde stad als hij. Haar aantrekkelijk, jeugdig gezichtje vol levenslust aanschouwt hij of het gisteren was, niet tien jaar geleden.

Hij hoort haar zachte stem en ziet den lieven opslag harer oogen. Heel haar mooie ziel lag in dien blik, 'n beetje weifelend doch vol vertrouwen..

Gelijk door engelen werd hem geopenbaard haar te beminnen..

Spanning volgde.

Dat ze hem in onzekerheid liet was niet haar schuld.

Hij begreep. Vooral toen de droom eindigde en de werkelijkheid voor hem stond, koud en dreigend..

Onuitgesproken besefte hij dat zij wel een groote, kalme vriendschap voor hem voelde, doch geen wild opvlammenden liefde-gloed, passie onbedwingbaar..

En dat zij, de laatste nog niet kennend, slechts met veel moeite die twee wist te onderscheiden.

Hun wegen liepen uiteen. Hij zag haar niet terug.

Doch waar hij ging volgde hem de gedachte aan haar..

Toen na fellen strijd weemoedvolle berusting in hem daalde, bleef Herinnering zijn grootst geluk.

„It is better to have loved and lost than never to have loved at all"...

Op eens gaat hij naar beneden.

Alvorens haar weer te zien wil hij in de eenzaamheid zijn gemoedsrust trachten te herwinnen.

Hij begeeft zich naar zijn hut.

De bel luidt voor de lunch.

Hij hoort haar niet.

Eenige uren later.

Men nadert IJmuiden.

Moeilijk en langzaam wordt de Prinses Sophie door de sluisdeur in het dok gebracht.

Eindelijk ligt ze stil.

Vele passagiers nemen afscheid en gaan aan wal.

De brievenbesteller komt aan boord..

Dan zet het schip zich weer in beweging, thans zonder kleine boot.

Een tweede sluis wordt gepasseerd en men is in zee..

Doch hij, die eenzaam in zijn hut zit, merkt van dit alles niets.

Slechts wanneer opnieuw de bel luidt, nu voor de afternoon-tea, begint hij te ontwaken.

Hij is thans volmaakt kalm, ten minste zelfbeheerscht, zooals 'n man past. Inwendig schreit zijn ziel en bloedt uit de wonde, die plots met ruwe hand weer werd opengereten..

Doch zijn gelaat is rustig.

Hoe uit de verte ook, leeft hij voor háár.

Hem verdrietig ziend tobt z ij ..

Hij grijpt den deurknop aarzelend.

Hoe ziet hij haar?

Man-vrouw hoogst modern met korten rok en afgeknipt haar..?

Dan — dit staat vast — is zijn liefde dood.

Hij glimlacht vol vertrouwen. Zoo kán ze niet geworden zijn..!

De eetzaal doorgaand, waar enkelen nog thee drinken, komt hij boven.

Verbaasd kijkt hij rond.

Wat is 't hier veranderd!

Ze zijn in volle zee.

't Dek, straks kermisachtig druk, is nu vergelijkenderwijs bijkans stil en verlaten.

Verdrongen ze elkaar eerst, thans ontdekt men reizigers sporadisch..

Met verlangenden blik, bevend — toch vol zalig hopen — ziet hij uit naar haar, die hij bemint.

Hij vernam dat zij niet huwde en geheel zich wijdt aan haar vader, die weduwnaar werd..

Daar — op 'n bank — zitten zij..!

Vastberaden stapt hij op haar toe..

„Dag Nancy.."

Deftiger haar te betitelen komt niet bij hem op.

Zij verrijst, hevig blozend..

„Dag Rob. Hoe maak jij 't..?"

Hun handen strengelen ineen. Hij ziet diep in haar oogen..

Precies als tien jaar geleden...

„Dag mijnheer.."

Haar vader begroet hem.

„Hoe val jij zoo uit de lucht.." lacht zij, blijkbaar zenuwachtig.

„'t Zelfde vraag ik jou," plaagt hij terug. „Ik ga naar Genua."

„Wij naar Wight," legt zij uit. „Neem 'n stoel."

„Graag."

Hij is volkomen op zijn gemak en helpt haar dit ook te zijn.

„Typisch toch, hé Nancy," zegt hij luchtig, „die Javanen in

hun donkerblauwe pakken en om de hoofden gekleurde doeken, de bloote voeten in sandalen."

Hij kijkt naar een, die juist passeert met sleependen gang..

„Vin' je 't prettig aan boord?" vervolgt hij vlug.

„Ja.... ja-wel," stottert zij verward.

Hij ziet pijn op haar gelaat en begrijpt met plotseling mededoogen dat 't misschien nog zwaarder valt de oorzaak te zijn van smart dan zelf te lijden..

Ze praten langzaam door, terwijl van lieverlede ook zij haar kalmte herwint.

't Gesprek wordt steeds geanimeerder.

Oude vrienden vinden elkaar terug, twee zielen, die zich verstaan..

Wanneer de bel luidt voor het diner gaan zij naar de eetzaal.

Rob zet zich aan een der zes smalle tafels recht tegen haar over; de commandant presideert hen.

Morgen moeten zij weer scheiden..

Dan — onverbiddelijk — wordt hij terug gezweept, 't reëele leven weer in vol dorren, wreeden plicht, terwijl thans hij schijnt te droomen..

Met stille adoratie luistert hij naar haar zachte stem. Haar lieve lach maakt hem week en in heur blauwe oogen ziet hij den hemel..

Veranderd is ze niet. Ouder geworden.

Haar verheven, echt vrouwelijk karakter bleef..

Van vreugde trillend bespeurt hij dat zijn presentie haar verblijdt.

Hij schept zich geen illusies, wetend dat haar hoogst gevoel voor hem bestaat uit vriendschap en bij grooter vraag zij terugtrekt.

Doch hij is háár vriend..!

O, kon hij den tijd doen staan!

Geen Eden hiernamaals begeerde hij.

Op Aarde had hij 't Paradijs gevonden..

STONEHENGE.

DOOR

VIRGINIE LOVELING.

(*Met Plaat.*)

Evenals er aangezichten zijn die stralen, huisjes die een lachend voorkomen hebben, streken, die er lustig uit zien, zoo zijn er ook steden die den stempel dragen eener bestendige, onverstoorbare opgeruimdheid; er zijn er niet vele aldus, maar er zijn er toch. Onder deze draagt Salisbury in Wiltshire met zijn nette straten, zijn kleurige huizen en huisjes, zijn bonte winkeluitstallingen, tenminste bij zomerzonneschijn, zooals ik 't zag, voorzeker een palm weg. Tot zelfs zijn beroemde hoofdkerk, waarvan de toren [1]) zoo spits en hoog ten hemel opschiet als eene feestfusee van bouwkunde, heeft iets blijmoedigs, en indien een voelloos monument van steen een hart kon hebben, zou men zeggen, dat de kathedraal van Salisbury er een licht en luchtig bezit, terwijl die van Canterbury onder het gewicht van zwaarmoedigheid als wegzinkt.

Het is dan ook bijna met eene opwelling van spijt dat men, er nauwelijks aangekomen, Salisbury zoo spoedig verlaat om Stonehenge — het doel van het uitstapje — te bezoeken. Het ligt op een afstand van zeven mijlen van deze stad.

---

1) Meet 122 Ned. el.

De weg loopt over het zoogenaamd Salisbury Plain: een onafzienbare, golvende, kalkachtige vlakte, welke men, niet zonder reden, heeft vergeleken bij de woeling van een oceaan, die, in stormweer, tot den staat van vasten grond zou zijn overgegaan. Het contrast met de volkrijke drukte van zoo even is dan ook treffend en wekt een gevoel van woeste verlatenheid. Noch haag, noch struikgewas, noch boom, noch hut zijn hier te ontwaren. Soms vliegt een groote vogel, met een schrillen schreeuw, laag onder de wolken, naar verre verten toe, voorbij; geelgrauwe, dichtbewolde schapen trachten, als moedeloos, in gedrongen kudde door wakkere honden saamgehouden, het schaarsche gras boven de dunne aardelaag af te weiden, terwijl de herder in sombere verdwazing op zijn staf gebogen staat. Ratelend rolt het rijtuig op een grintweg, die als een satijnen lint deze troostelooze uitgestrektheden nu hoog dan dieper overspant, zoodat de blik geen rustpunt vindt en weg moet droomen in de grijze, verdoofde wasemlijnen verre, verre voor hem heen....

Het is dan ook, als kwam men aan eene oase in de Sahara, wanneer men het mooie dorp Amesbury doortrekt, of liever prozaïscher gesproken: het lijkt wel op een nagerecht, dat na een treurige etens-onderbreking, plots op Salisbury's oogen-feestmaal volgt.

Doch spoedig komt men weder in de woestenij met hare geheimzinnige terpen en zandbarmten, overblijfsels van voorhistorische begraafplaatsen, en ziet men de ruïne van een voormaligen tempel, wiens hooge, eenig rechtgebleven muur, uit distels en heidekruid opschietend, voorzeker van groot nut is, om bij sneeuwkleed of bij schemering in zulke onbewoonde gouwen den verdwalenden reiziger tot baken te zijn.

Stonehenge ligt midden in deze barre, onafzienbare woestenij. Van op eenigen afstand beschouwd, geeft het een teleurstelling door het schijnbaar grenslooze der omgeving zelf. Zijn eigen grootheid en zijn majesteit geraken er in verloren. Het is enkel dan, als men wandelt tusschen die wonderbare steenen, waarvan er recht staan, liggen of schuin overhellen, dat men er de kolossale afmetingen van opmerkt.

En men vraagt zich in verbazing af, wat zij zijn, wat zij voor-

STONEHENGE.

stellen, vanwaar zij komen, hoe zij, reuzenblokken, hier zijn aangebracht en opgericht in tijden, toen er geen wegen bestonden, geen hulpgereedschap, geen vervoermiddelen bij de hand waren?

Hoe zij hier kwamen, weet niemand; waartoe zij dienden, evenmin met zekerheid. Doch er bestaat alle grond te onderstellen, dat dergelijke steenen overblijfselen zijn van de aloude heiligdommen der Druïden. Men treft ze aan in andere landen van Europa, namelijk in 't Westen van Frankrijk, in Wallis, Schotland, Ierland, Duitschland, enz. Vele gener bestaan meest uit reeksen van steenen, of uit enkele steenen: dolmen, kromlechs en menhirs genaamd. Onder al deze ruwe bouwgewrochten van voor het Christendom mag Stonehenge — in wedstrijd met de vermaarde „Hünengräber" van Hannover, en deze in beduidenis toch wel overtreffend, want ginder liggen zij te eng op elkaar gedrongen en te zeer ingesloten tusschen sparrenbosschen om een overweldigenden indruk te maken — mag Stonehenge gehouden worden als het merkwaardigste voorhistorisch druïden-monument van allen. Het naburige Abury ook pocht op gelijksoortige schatten; doch de tijd en de menschelijke vernielingszucht hebben ze te erg gehavend om nog in ernstige aanmerking genomen te worden; er hoeft te veel verbeelding toe om ze zich in den oorspronkelijken staat te kunnen voortooveren.

Stonehenge bestond in volmaakten toestand uit twee cirkels en twee ellipsen van rechtstaande, ruw bewerkte zuilen van graniet en zandsteen, ter hoogte van 1,5—6,7 Ned. el. Men meent, dat hun getal, thans nog 90, eertijds 130 heeft bedragen. Vele dezer zijn door deksteenen tot een poort verbonden. Het meerendeel is echter reeds omgevallen en verbrijzeld.

Het geheel dezer steengroepen was omgeven door eene sloot en een dijk.

De ingang — welken men bereikte langs eene zoogenaamde via sacra — een weg, die naar het heiligdom leidt — en waarvan nog sporen bestaan — liep in de richting van het noordoosten. De bezoeker, welke Stonehenge van deze zijde nadert, krijgt een grootschen aanblik op de ruïne, als de zon laag in 't westen zit, en komt eerst bij een alleenstaanden rotsblok, genaamd de Friars Heel, zestien voet hoog en thans schuin gevallen.

Het wordt verondersteld dat deze dienst deed als uurwijzer, waarbij de officieerende priester geholpen werd tot het opmerken van den juisten zonsopstand tijdens het zomer-solstitium. Wat verder, binnen den zuilenkring, in het heiligdom zelf, ligt een groote, platte steen, den Slaughtering Stone of Slachtsteen genaamd, omdat hij volgens sommigen moet gebruikt zijn geweest als offeraltaar van levende wezens. De geleerde oudheidsnavorscher Duke denkt echter, dat hij vroeger heeft rechtgestaan en diende tot scherm om de aandacht van den priester niet af te trekken door het heen en weer loopen der menigte, terwijl hij het opstaan der zon bij zomerzonstilstand bespiedde.

Wat er ook van zij, de wandelaar is verbluft bij het zien dezer raadselachtige reuzengewrochten, welke eeuw op eeuw in onmetelijke eenzaamheid hun geheim hebben bewaard en het nu niet meer verklikken zullen.

De buitencirkel bestond uit 30 steenen, rechtstaande met tusschenruimten van $3^1/_2$ voet; deze waren, zooals reeds is gezegd, van boven verbonden door platte steenen, welke 16 voet boven den grond eene lijn vormden. Al deze materialen waren ruw bewerkt, doch kundig in elkaar gevoegd door middel van sluitstukken, en de deksteenen zaten zwaluwstaart-pinvormig ineen.

Stonehenge, door dichterverbeelding den „Tempel van de winden" genaamd, behoort toe aan Sir E. Antrobus, die onlangs deze wonderen van verleden tijden meende te verkoopen aan een Amerikaanschen milliard-bezitter, die in zijn park te toonen wenschte: „het oudste monument van Engeland". Maar het gerucht dezer onderhandelingen kwam ter oor van de behoudzuchtige Engelsche bevolking, die luide kreten van verzet slaakte. De dagbladen schreeuwden zoo heftig hun verontwaardiging uit, dat Sir Antrobus den koop niet sluiten dorst. Hij wendde zich vervolgens tot het Engelsch Staatsbestuur, met het aanbod zijn druïden-tempel over te maken voor de som van twaalf en een half millioen gulden. Het Staatsbestuur vond, dat het te veel geld geven was voor eenige op zich zelven waardelooze granietsteenen, hoe eerbiedwekkend zij ook door den tijd en de overlevering mochten geworden zijn en wilde van geen bedingen hooren. Sir Antrobus wist niet meer tot wien zich te wenden, toen de elementen den verleden winter

ook nog meer dan ooit op Stonehenge hun woede bot vierden met storm- en regenweder: een groot blok viel neer en brak, andere zakten gedeeltelijk in den weeken grond, en, zooals het gaat met overwonnenen, vingen de bezoekers aan stukken van de steenen af te stampen of te slaan en mede te dragen als herinneringsteekens.

Ook heeft de eigenaar, op aanklacht, van hooger hand oorlof gekregen om Stonehenge in een omheining te sluiten en ingang-geld te doen betalen. Er is thans een ijzeren hek en een draaiboom en een trouwe Cerberus, onder de gedaante van een phlegmatischen, gegalonneerden wachter, beschermt de grandioze raadselsteenen van Stonehenge.

Dec. '01.

ZIEK MOEDERTJE.

DOOR

MALLEKES.

Moedertje was ziek, al lang, al heel lang, vonden de twee kleintjes, die met bedrukte gezichtjes naar 't geplas der regendruppels stonden te kijken.

Wat stonden die lachende kinderoogjes nu ernstig en bedroefd. Frits hield zijn arm om zijn zusje heen; maatje had hem gezegd, dat jongens altijd hunne zusjes moesten beschermen en terwijl ze zich zoo eenzaam en alleen gevoelden, had hij weer zijne houding van ouderen broer aangenomen.

Maatje was heel erg ziek en ze moesten heel stil zijn, had pa gezegd, toen hij vluchtig een kus kwam drukken op het blonde haar van zijne lievelingen.

Dadelijk was hij weer naar 't ziekbed geslopen, waaraan hij nu al zooveel dagen had gezeten met de hand van de lieve zieke in de zijne, als kon hij haar zoo in 't leven terughouden.

Als de dokter de zieke had onderzocht, had vader telkens als eene stomme vraag het hoofd opgeheven, vol angst en hoop, maar telkens was 't hetzelfde antwoord geweest: „De ziekte moet haar beloop hebben, moed houden, en kalm zijn."

Ja, kalm zijn, vooral nu, vandaag zou de crisis moeten plaats hebben.

Zou 't ziekbed een sterfbed worden en zijne kindertjes reeds zoo jong den moederlijken steun moeten missen?

Een traan rolt over zijne wangen, maar neen, hij moet sterk zijn.

En daar beneden staan 't broertje en 't zusje, de neusjes tegen de ruiten gedrukt, maar niets komt hen uit hunne eenzaamheid opwekken.

De regendruppeltjes spatten in de plassen, nog even opbobbelend om dan met kleine rimpeltjes aan het watervlak gelijk te worden.

Een eentonig gezicht, zoo'n straat van een buitenwijk op een buiïgen Zondagmiddag. Wat was 't stil en somber in die groote kamer met die twee kleine menschjes voor 't venster, die, hoe jong ze waren, toch reeds zoo'n onbestemd gevoel hadden van doodgaan; dan zou maatje immers heel ver van hèn weggaan, naar den hemel, waar engeltjes waren.

„Zeg Bebbie, wat was 't anders gezellig als 't Zondags regende! Wat kon maatje dan leuk met ons spelen; altijd kende ze nieuwe spelletjes, altijd wist ze andere grapjes." En wat kon ze mooi vertellen, zoo mooi, dat pa altijd bij hen kwam zitten, zoo bij maatje op een voetkussen met zijn hoofd in haar schoot. „Pa was dan net Maatjes groote jongen. Zus, weet je nog wel?"

Maar zusje geeft geen antwoord, zachtjes begint ze te huilen, al lang hadden de snikjes in haar borstje getrild en nu met kleine zenuwschokjes rollen de tranen over haar wangetjes.

„Neen, Bebbie, niet huilen, anders maak je maatje wakker."

Dit was genoeg; als een dapper, klein ding veegt ze met het vuistje de biggelende druppeltjes weg.

't Broertje zou zoo heel graag willen troosten, maar hoe hij ook verzint, niets kan hij bedenken, altijd ziet hij die vroegere spelletjes; maar dat gaat nu niet, maatje kan immers niet meedoen.

„Beb, ken je dat verhaaltje nog, dat ma eens vertelde van dien jongen, wiens moeder ziek was? Ze was heel ziek, net als onze maatje en 't jongetje was erg bedroefd en huilde den geheelen dag en toen hij weer eens zoo heel treurig was, kwam er een engeltje op zilveren wiekjes, dat tot hem zei, dat hij niet meer zoo mocht schreien, want dat God zijn moedertje weer beter zou maken."

„Ja, ze wist 't nog wel en hoe ze toen allebei gehuild hadden met dat arme jongetje en hoe blij ze waren, toen hij zijn moedertje weer terugkreeg."

„Willen wij ook eens aan God vragen, om ons maatje?"..... en stilletjes buigen zich de kuietjes en zachtjes fluisteren twee stemmetjes: „Lieve Vader, brengt u maatje weer bij ons, net als de moeder van 't jongetje."

Met gevouwen handjes, dicht bij elkaar, liggen ze daar geknield, de blonde hoofdjes diep voorovergebogen.

Een zonnestraaltje breekt door en werpt zijn gouden glans op 't tafereeltje. Zachtjes wordt de deur geopend, daar staat de vader, de crisis is voorbij en de dokter gaf hoop op herstel. Toen moest hij naar zijne kindertjes en stil is hij naar beneden gegaan en hij ziet ze daar en begrijpt ze en in teere plechtigheid knielt hij bij ze neer om zijn God te danken.

DE REVOLUTIONNAIR.

Naar L. MORET.

I.

Allerheiligen nadert en het is onaangenaam koud; het slaat vijf uur en de avond breekt aan. Marianne staat langzaam op, schuift haar stoel achteruit en gaat naar het venster om het weder te sluiten. Zij had het een oogenblik opengezet om de lucht te ververschen.

Hemel! Welk een treurig, onaangenaam, vervelend weder! Men kan nauwelijks loopen op het glibberige plaveisel, overal modder, overal ziet men vuile, zwartachtige plassen. Een leelijk begin van den winter; de kolenkooper zal zijne waar wel opslaan.

Ondanks den woest huilenden wind en de snerpende koude blijft Marianne een oogenblik tegen het venster leunen — ze is zoo moe en afgewerkt, dat ze zich verbeeldt, dat de koude haar goed doet.

Van den vroegen morgen af heeft zij het werk geen oogenblik laten varen; en het naaien is zoo vermoeiend! Vier kinderen: de twee oudsten op school, het derde op de bewaarschool en het vierde, nog weinig meer dan een zuigeling, speelt in zijne wieg, onder de sneeuwwitte tule, waarmede ze bekleed is.

Jongens! men moet zich reppen met de naald en niet slapen bij het werk. Jacques Houdaille is een goed werkman, hij telt

zeven en dertig jaren en staat „vast op zijn post", zooals hij 't noemt. Hij werkt altijd — van Maandag-houden wil hij niet weten; dat laat hij over aan zijne makkers, die een eigendom of volle zakken hebben. Hij heeft kleine kinderen, die willen eten, en alleen hieraan denkt hij.

Het werd haar te koud, Marianne sloot het venster en kwam terug in de kamer; daar ruimde zij een en ander op, ontstak vervolgens de lamp en nam haar plaats bij de kachel weer in.

Zij had een werk onder handen, waar haast bij was, en wilde het afmaken. Het was Zaterdag en men heeft 's Zondags zooveel te doen in een huishouden, waar kleeren te verstellen en een troep kinderen zijn; terwijl zij ijverig de naald hanteerde, dacht zij na.

Neen, het was een feit, niet altijd had haar Jacques zoo verstandig geredeneerd. Niet dat hij een zwakhoofd was; hij was een rechtschapen en moedig man, en zeer bedreven in zijn ambacht, hij had het hart op de tong, hield veel van zijne vrouw, welke hij alleen uit liefde had getrouwd, en was zeer verzot op zijne kinderen. Maar het ontbrak hem aan de noodige zelfstandigheid, hij miste de noodige vastheid van karakter; hij hield van mooipraters, van phrasenmakers, en kon niemand eene uitnoodiging afslaan om eene tapperij binnen te gaan, en had hij één glas wijn gedronken, dan liet hij het volgen door een tweede, een derde en zelfs door een vierde. Dan verloor hij het hoofd en gebruikte hij de vuisten.

Ach! Marianne had niet altijd reden tot tevredenheid en opgeruimdheid gehad; in de eerste jaren was niet alles van een leien dak geloopen; en zij verdienden zoo weinig! Destijds bracht Jacques een weekgeld van vijf en twintig of dertig francs thuis, en van deze som kon men niet leven; de woninghuur was hoog en Marianne, die nog zeer jong was, wilde gekleed gaan als anderen.

En de armoede was gekomen; de man was moedeloos geworden, en had in maanden niet gewerkt.

Maar dat alles was voorbij. Ondanks het vervullen van haar plichten als huishoudster en het verzorgen van hare kinderen, verdiende Marianne vijftig *sous* per dag. Het was wel zoo veel

niet, maar met Jacques' weekloon konden zij toch op bescheiden voet leven, daar de smid-slotenmaker toen zestig tot zeventig francs per week verdiende.

Zij woonden in een klein stadje waar de concurrentie niet groot was. Maar de eigenaars der fabriek, waarin hij werkte, waren rechtschapen mannen, die uitgingen van het denkbeeld, dat de arbeid den werkman moet voeden, en rekening hielden met de duurte der levensmiddelen en andere noodwendigheden. Zij spraken er zelfs over om den werklieden der fabriek een aandeel in de winst hunner onderneming te geven.

Jacques hamerde den geheelen dag, hij hanteerde den zwaren moker met ontblooten arm en deed de vonken van het roodgloeiende ijzer in het rond spatten, en dit ambacht droeg er gewis niet toe bij om hem fijne manieren te leeren; maar in den grond was hij zeer goedhartig, en hij wist zulke vleiende, teedere woorden te vinden als hij wilde! Als hij maar niet dronk, was hij tevreden en opgeruimd; maar hij zou niet meer drinken, zij was er zeker van, want in maanden had zij hem in dit opzicht niets te verwijten gehad.

En Marianne sloeg de oogen hemelwaarts en een gevoel van geluk doorstroomde haar. Zij was in hare eigen woning, en alles wat haar omringde was tot den laatsten centime betaald.

Dat was welvaart.... gegoedheid bijna! O, mits het zoo bleef voortduren!

En waarom zou het niet zoo blijven voortduren?

Het sloeg zeven uur.

„Ach! lieve hemel! En mijn eten?"

II.

De avondmaaltijd.

Zij stond haastig op, snelde naar de keuken, stookte het vuur op, kwam weer in het kamertje, ruimde de tafel op, nam het tafellaken uit de kast en dekte de tafel. Op de straat werden

zware voetstappen hoorbaar, die op het plaveisel weerklonken. Het waren werklieden die van hun werk kwamen. Sommigen liepen met de handen in de zakken, zagen rechts en links, en stapten eene herberg binnen; anderen versnelden hunne schreden en spoedden zich huiswaarts.

Eensklaps werd de deur geopend; hij was 't, groot en forsch gebouwd en zwart van den rook in de smederij; een knap man inderdaad, ondanks zijne ruwe huid en zijn borsteligen baard.

Zijne kinderen, die hem aan de deur der werkplaats hadden afgewacht, vergezelden hem. Men zette zich aan tafel en de gevulde soepschotel werd daarop geplaatst.

De smid-slotenmaker hield veel van soep; hij hield van den aangenamen geur, die uit den aarden schotel opsteeg, en bewees het door zijn bord tot driemaal toe tot aan den rand te vullen.

Toch scheen hij niet goed gehumeurd te zijn; zijne heldere en harde oogen fonkelden onder de borstelige wenkbrauwen, en met eene norsche beweging ledigde hij het glas wijn, dat Marianne met een vriendelijken blik voor hem had ingeschonken.

„Het gaat slecht," mompelde hij, „het zal niet lang op deze wijze kunnen voortgaan!"

„Wat?" vroeg Marianne ongerust. „Is je weekgeld niet uitbetaald?"

„Dat ontbreekt er nog maar aan! Als zij mij niet betaalden, wanneer ik gewerkt heb, stak ik den boel in brand!"

„Wat heb je toch van avond?"

„Ik heb, ik heb.... kom, verveel me maar niet...."

„Geef mij het geld maar, Jacques," zeide Marianne op vriendelijken toon, daar zij veronderstelde, dat haar man na het verlaten der werkplaats een bezoek aan de herberg had gebracht, en zij het verstandig oordeelde de noodige voorzorgen te nemen.

„Het geld? En om wat daarmee te doen?"

„Wel.... in de eerste plaats, omdat je niet noodig hebt het in je zak te houden.... je zoudt 't kunnen verliezen...."

„Of 't verdrinken, niet waar?"

„Ik moet ook den dokter betalen, die Gilles gedurende zijne ziekte behandeld heeft, en verder je kleermaker, die...."

De smid- slotenmaker greep de wijnkan, die in het bereik zijner hand stond, en vulde opnieuw zijn glas.

„Jacques," zeide Marianne, die eenigszins bleek werd, „wat heb je toch vandaag? Ik vraag 't je nogmaals! Ik heb je nog nooit zoo gezien."

„Ik heb.... dat het tijd is, dat er aan dit ellendige leven een einde komt.... het is tijd, dat men eenmaal wete waarom wij de bloem van het meel verdienen, en wij eten.... nu ja, wat wij eten."

„Ach! ik had mij niet vergist. Je hebt gedronken!"

„Ja, ik heb gedronken, maar dat doet niets ter zake. Ik zeg je, dat wij in de werkplaats daar ginds er genoeg van hebben, zoowel ik als mijne kameraden.... Men komt ten laatste in verzet!"

„Jacques," zeide Marianne bevend als een blad, „heeft men je eenige onrechtvaardigheid aangedaan?"

„Och, alles is onrechtvaardigheid in deze wereld; voor wie werken wij en beulen wij ons af? Voor wie vermoorden wij ons? Voor de bourgeois.... Ik waarschuw je dus; je betaalt niet met mijn geld; ik heb 't noodig, want ik werk niet langer."

Hij stond op, greep zijne pet en trok ze met een ruk over het hoofd.

„Waar ga je heen, Jacques?"

„Ik ga uit; mijne kameraden wachten mij.... als ik van avond niet thuis kom, maak je dan maar niet ongerust...."

Marianna wischte tersluik eene traan weg, die langs hare wang biggelde en trachtte zich in te houden. Hare kinderen waren aanwezig, en zij wilde niet dat zij aan iets ernstigs zouden denken. Bovendien, wie weet? Misschien had de zaak wel niets te beteekenen.... De mannen worden zoo dom, als zij gedronken hebben!

Zij hielp de kinderen naar bed, nam de tafel af en zette zich weder aan hare werk. Maar zij kon niet nalaten aan de ruwe woorden van den smid-slotenmaker te denken. Waarom die haat tegen de bourgeois? Wat hadden hem de bourgeois gedaan? De heer Hennetier, de voornaamste eigenaar der fabriek, was een bourgeois; en toch hadden alle werklieden der fabriek tot dusverre erkend, dat hij goed en rechtvaardig was.

Maar hij kon niet allen van hunne renten laten leven, te minder daar zijn persoonlijk vermogen niet zeer aanzienlijk was, naar men verzekerde. Overigens was hij zelf een gewezen werkman, die

door zijn arbeid en zijne bekwaamheid tot zijne tegenwoordige positie was opgeklommen.

III.

De werkstaking.

Jacques kwam in het holle van den nacht thuis; hij was niet dronken, zooals zij had gevreesd, maar zoo opgewonden, dat hij den mond vol had van het in brand steken der fabriek, en dan elders een goed heenkomen te zoeken.

Den volgenden dag kwam hij niet tot bedaren; toen Marianne 's avonds een oogenblik voor het venster stond en naar buiten zag, bemerkte zij dat er iets bijzonders aan de hand was.

De werklieden vereenigden zich in groepen en liepen onrustig heen en weer, terwijl velen hunner op heftigen tòon het woord voerden en opgewonden gesticuleerden.

Den daarop volgenden dag behoorde Jacques (iets wat nooit gebeurde) tot de Maandaghouders. Dinsdags ging hij weder naar de fabriek, maar Marianne had hem slechts met smeeken en tranen daartoe kunnen overhalen.

Donderdags zeide hij: „Het zal niet tot het einde der week duren," en Vrijdags kwam hij inderdaad triomfantelijk thuis, en wierp hij zijn zak met gereedschap onverschillig in een hoek.

„Het is gebeurd," zeide hij.

„Wat?" riep Marianne ongerust.

„De fabriek is geboycot."

„Hoe, geboycot?"

„Ja, de toegang tot de fabriek is aan alle werklieden verboden. De eerste die den drempel overschrijdt, zal door zijne kameraden duchtig afgerost worden."

„Met welk recht?"

„Het is de werkstaking."

„De werkstaking!" herhaalde Marianne, wie dat noodlottige woord deed huiveren. „Je gaat dus niet meer werken.... Je

ontvangt dus ook je werkloon niet meer. Wat moet er van ons worden? Hoe moeten wij doen om te leven?"

„O, wees maar gerust," antwoordde de smid, die zich toch minder op zijn gemak begon te gevoelen, „wij hebben een ondersteuningsfonds .... Wij zullen twee francs per dag krijgen."

„Twee francs en vier kinderen!"

„Ja, daarmede heeft het werkstakings-comité niet te maken."

„Maar wij hebben daarmede te maken. Ik wil niet dat mijne kinderen verhongeren."

„Je hebt een spaarpot."

„En wat zou dat?"

„Och! je doet me het geduld verliezen! .... De werkman moet ten slotte zegevieren. Ik heb genoeg van deze ellende."

„Ellende met dat wat je verdient. Zie het huis eens aan en zeg mij of het dat van iemand is, die armoede lijdt! Zooals je weet woont beneden op de eerste etage eene familie; de man is beambte en verdient vijf francs per dag. Jij verdient het dubbele. Die man heeft eene vrouw en drie kinderen, en toch leven zij."

„Ja, maar zij eten niet!"

„Zij drinken niet, wil je zeggen!"

„Ha!" riep de smid en deed de tafel onder een geweldigen vuistslag dreunen. „Wil je mij met dien pennelikker vergelijken? Kan men dergelijke wezens mannen noemen? Het zijn doodeters, bourgeois, en wij willen geene bourgeois meer hebben!"

Marianne zag in, dat er met hem niet te redeneeren was, en beantwoordde daarom zijn ruwen uitval niet. Zij schikte zich in haar lot; maar toen zij zag, dat hij niets meer verdiende, dat hij geheele dagen in de herberg doorbracht, dat zijne liefde voor haar uitgedoofd was, dat hij zich zelfs niet meer om de kinderen bekommerde, en eene kleinigheid hem in woede ontstak, toen vroeg zij zich af of het samenleven met hem wel kon voortduren.

Zij schreide als zij alleen was, want de toekomst beangstigde haar en joeg haar schrik aan. Er kwam geen geld meer in huis, en de weinige spaarpenningen, welke zij ten koste van zooveel moeite en inspanning op zijde had kunnen leggen, verminderden als sneeuw voor de zon.

Hierbij kwam nog, dat ook zij niets verdiende.

Behalve dat de nadeelige gevolgen der noodlottige werkstaking zich ook tot anderen dan de werklieden en hunne gezinnen uitstrekten, en er daardoor ook gebrek aan ander werk ontstond, hielden de personen, die haar vroeger werk verschaften, thans de deur voor haar gesloten, en ontving zij overal, waar zij zich aanmeldde, onverantwoordelijk ten antwoord:

„Wij geven geen werk aan de vrouw van een werkstaker."

Zij had met moeite hare tranen weerhouden, en ook zij voelde toorn en wrok haar hart binnensluipen. Was hetgeen er plaats greep hare schuld? Was het de schuld van hare arme kinderen, dat zij, als de werkstaking voortduurde, honger zouden moeten lijden? Neen, maar het was de strijd, de klassestrijd. Welk een vreeselijke ramp, dat de menschen elkander niet konden verdragen en bijstaan, in stede van elkander te bestrijden en te haten!

IV.

Oproerige manifesten.

Op een avond sloop Jacques als een dief de trap zijner woning op en trad steelswijs de kamer binnen, waar Marianne zich bevond. Hij was bleek, met ontsteld gelaat en verwilderde oogen, en hij hijgde naar adem toen hij zijne vrouw riep.

„Ik word vervolgd," zeide hij angstig, „en kom hier om je te waarschuwen en je een gedeelte van het geld te vragen, dat je nog hebt.... Ik moet vluchten!"

Zij viel hem om den hals.

„Maar wat heb je dan gedaan?"

„Och! niets, dwaasheden.... Ik heb plakkaten aan de muren geplakt.... zij noemen het oproerige manifesten."

„En je zegt dat je vervolgd wordt?"

„Ja, men wil mij arresteeren; ik ben niet bang voor de gevangenis, maar ik wil niet het gelag voor de anderen betalen."

„En je doet niets anders, Jacques!"

„Zij zeggen dat het revolutie is.”

„Ja, en van jou zullen zij een oproerling maken. Zij zullen je naar de strafplaats brengen en doen fusilleeren; zij zullen afgevaardigden of ministers worden, en jou zal men de handboeien aandoen en vijf duizend mijlen van hier zenden, om daar te sterven, als ze je niet hier tegen een muur doodschieten. Je deedt zeer verkeerd, Jacques, met je het hoofd warm te laten maken. De vrouwen zien verder dan jelui mannen, omdat zij moeders zijn.”

En onder het spreken en steeds schreiend had zij een pakje linnengoed aan Jacques gegeven; daarop omhelsde zij hem en terwijl zij hem lang aan de borst geklemd hield, drukte zij hem twee stukken van vijf francs in de hand, de laatste wellicht die nog in huis waren.

„Ga nog niet heen,” zeide zij hem, „ik wil je eerst de kinderen laten zien.”

Maar zij hoorden gedruis op de trap, een gefluister van mannen die behoedzaam naar boven stegen.

„De politieagenten!” riep de smid-slotenmaker. „O! dat canaille! Vaarwel, er is geen tijd te verliezen, maak je maar niet ongerust, ze zullen mij niet pakken.”

Hij opende onverhoeds de deur, en met de vuisten vooruit stormde hij met zoo'n geweldige vaart de trap af, dat hij twee of drie agenten omver deed tuimelen, en hij zich het volgende oogenblik op de straat bevond en pijlsnel verdween.

Marianne haalde verlicht adem. Voor het oogenblik was hij gered. Goed, ja; maar wat zou er van hem worden?

Een gedeelte van den nacht bleef zij met het gezicht tegen de vensterruiten staan, opspringend bij het minste gerucht dat zij buiten hoorde, en steeds denkend hem te zien verschijnen. Er was een oogenblik, dat groote zweetdroppels haar op het voorhoofd parelden en de angst haar aan hare plaats achter de venstergordijnen kluisterde; zij zag een detachement soldaten den hoek der straat omkomen en onder hare vensters voorbijgaan. Het was een geheel bataljon infanterie. En nauwelijks was het gedruis der regelmatige voetstappen in de diepe stilte van den nacht weggestorven, of er kwam een escadron cavalerie aanruk-

ken, en luid weerklonken de hoefijzers der paarden op het harde door de maan zwak verlichte plaveisel.

V.

Eene glinstering van blijdschap.

Drie weken waren voorbijgegaan; de werkstaking duurde nog steeds voort.... de werkstaking.... dat wil zeggen: de ondergang der stad, moeilijkheden in de huizen der vermogenden, armoede en gebrek in die der mindere klasse, zorg en ongerustheid onder de groote menigte, angst en schrik overal.

Jacques, de smid-slotenmaker, was niet weder te voorschijn gekomen. Hij wist dat een bevel tot inhechtenisneming tegen hem was uitgevaardigd, en was zoo dwaas niet om het gevaar in den mond te loopen.

Verscheidene zijner kameraden waren gearresteerd, en wachtten af wat de rechtbank omtrent hen zou besluiten.

Waar was Jacques inmiddels?.... Marianne wist het niet en moest intusschen voor haar eigen onderhoud en dat van hare vier kinderen zorgen.

Maar zij had weder werk gevonden. Eenige weldenkende lieden hadden medelijden met haar, en beloofden haar ook het noodige voor hare kinderen te zullen doen. Men begreep eindelijk dat noch die moeder, noch dat kroost aansprakelijk waren voor de handelingen van den respectieven echtgenoot en vader.

In den voormiddag van den 24sten December bezocht eene dame haar zelfs in hare woning; den volgenden dag was het Kerstmis, en met het oog op dat feest brachten zij haar nieuwe en warme winterkleeren voor hare kinderen.

Zij aarzelde een oogenblik om ze aan te nemen, want in haar geheele leven had zij nooit van iemand eene aalmoes ontvangen. Men deed haar evenwel begrijpen, dat het niet haar, maar hare kinderen betrof.

„Dit is nog niet alles," werd haar verder gezegd, „dezen avond

vereenigt mevrouw Hennetier een dertigtal kinderen in hare woning. Er wordt daar dan het Kerstfeest gevierd, en ge moet ons beloven ook met uwe kinderen daar te komen."

Marianne werd doodsbleek.

„Mevrouw Hennetier!" riep zij, „maar zij is de echtgenoote van den voornaamsten eigenaar der fabriek waarin mijn man werkte?"

„Dat is haar niet onbekend, en het is een blijk van achting, dat zij u geeft. Op dit oogenblik worden alle pogingen in het werk gesteld om de arbeiders met de eigenaars der fabriek te verzoenen, daar iedereen inziet, dat, als deze toestand nog lang blijft duren, het eene werkelijke ramp zal zijn. Maar het betreft hier geene politiek; van avond is het Kerstavond, en mevrouw Hennetier en hare zuster (die beiden arm geweest zijn) weten wat het zeggen wil broodsgebrek te hebben en zich niet daarover te schamen. Zij zijn in haren betrekkelijken voorspoed eenvoudig en goedhartig gebleven, en hebben besloten heden avond eenige uren van uitspanning en vermaak aan de door de fortuin minder begunstigde kleinen te bezorgen."

Marianne bleef nog steeds aarzelen, omdat haar onder het spreken harer bezoekster allerlei gedachten door het hoofd gingen. „Mijn man zou weigeren. Die lieden zijn zijne vijanden; hij gelooft 't althans. Vijanden? En waarom? vroeg zij zich af. Zij schenen integendeel met de beste gevoelens te zijnen opzichte bezield te wezen, en hadden slechts één doel: eensgezindheid en vrede in de gemoederen herstellen."

En dan waren de kinderen daar, oplettend, angstig toeluisterend; er zou daar een heerlijk souper zijn, terwijl het verder aan suikerwerk, gebak en allerlei speelgoed niet zou ontbreken. Sedert eenige dagen werd er in de stad over niets anders dan dit feest gesproken. Zij hadden dikwijls daaraan gedacht, niet vermoedend en het zelfs niet waarschijnlijk achtend, dat zij zouden uitgenoodigd worden. Marianne kwam tot een besluit:

„Wat kan ik hun in de plaats geven? Niets. Ik heb het recht niet hun dat genot te onthouden," en zij antwoordde: „Ik zal met hen komen, mevrouw."

De kinderén klapten in de handen van blijdschap.

VI.

Medelijden.

Het feestje was zeer schitterend, zeer vroolijk en zeer luidruchtig. Meer dan veertig kinderen waren vereenigd om eene lange tafel, bedekt met bloemen en allerlei gerechten, terrines met dampende soep, bruin gebraden met kastanjes gevulde ganzen en andere lekkernijen. Overal viel het oog op de groote taarten en schalen met gebak, suikerwerk, vanielje-ijs en allerlei vruchten. Maar wat vooral de aandacht der kinderen trok, was een half dozijn kerstboomen, tusschen welker groene takken ontelbaar speelgoed van allerlei soort en allerlei kleur prijkte.

Marianne kwam een beetje laat, en toen zij met hare vier spruiten verscheen, werd er terstond plaats voor haar gemaakt en werd zij hartelijk ontvangen. Een kwartier later had zij moeite hare twee oudsten terug te vinden, die zich onder de anderen gemengd hadden, en de vreugde in dat jonge gezelschap was zoo groot, zoo uitgelaten nu en dan, dat iemand hooren en zien verging.

Eenige minuten voor middernacht stond Marianne op en zocht hare kinderen. De gastvrouw verzocht haar, hen tot de uitdeeling van het speelgoed te laten blijven, welke om één uur zou plaats hebben. Zij stemde daarin toe, behalve voor het jongste, dat reeds in slaap gevallen was en dat zij naar huis en naar bed wilde brengen.

Buiten op de straat werd Marianne getroffen door de diepe stilte en de ondoordringbare duisternis, welke haar omgaven. Nauwelijks had zij eenige schreden gedaan of zij bleef plotseling staan; iets als eene wolk trok voorbij hare oogen en een inwendige kreet verscheurde hare borst.

„Jij!"

„Ja.... ik....!"

„Wat doe je hier? Je komt van huis, niet waar? Goede God, als men je eens zag!"

„Ha, men mag mij nu gerust zien! Ik lach om hen.... nu de slag geslagen is."

„Wat bedoel je? Je maakt mij angstig.... En toch ben je geen slecht mensch, en verlang je niemands dood! Wat wil je hier?"

„Ik wil.... ik wil.... dat alles in de lucht vliegt.... het rijk der bourgeois is uit!"

„Ongelukkige! Je wordt krankzinnig!"

„Zie het huis daar, dat zoo schitterend verlicht is en waar men luidruchtig feest viert; het is van hem, niet waar, van onzen uitzuiger.... hij onthaalt zijne vrienden.... die brassers en zwelgers.... Welnu, over tien minuten springen zij allen in de lucht!"

„In de lucht springen! In de lucht springen!" herhaalde Marianne doodelijk ontsteld.

„Ja, daar kom ik vandaan, daar heb ik het dynamiet geplaatst, en het vuur is aan de lont; te middernacht springt alles in de lucht."

Marianne stond versteend.

„Rampzalige!" kreet zij. „Ellendeling! Alle behoeftige kinderen der stad zijn daarbinnen.... de onze zijn er ook.... jouw kinderen, schurk!"

„Ach! mijne kinderen," zeide de man met de hand langs het voorhoofd strijkend en wankelend, alsof dat noodlottige bericht hem dreigde te doen nederstorten; maar plotseling richtte hij zich weder op: „Ik zal de uitbarsting voorkomen, al zou 't mij ook het leven kosten!" riep hij en verdween in den donkeren nacht in de richting van het huis.

Marianne was reeds daar, zij snelde het huis binnen, wierp de deur wijd open en gilde:

„Het huis is ondermijnd! Vlucht! Redt u allen!"

In gewone tijden zou men haar voor krankzinnig hebben gehouden; maar in dien tijd van werkstaking en met het oog op de bedreigingen, welke elke dag herhaald werden, was hare verschijning nog voor zij den mond geopend had de aankondiging van een gevaar.

Gelukkig werd het feest op de verdieping gelijkvloers gegeven, slechts enkele schreden scheidden de zaal van de straat, en in een oogenblik waren allen door het hek en was het huis ledig.

Het sloeg middernacht op de klok der fabriek, toen er eens-

klaps eene geweldige ontploffing werd gehoord, en het nog helder verlichte en met de geuren van het zoo plotseling afgebroken feest vervulde huis sprong onder een vreeselijk gekraak in de lucht, en stortte als een verwarde hoop steenklompen in elkander.

Er heerschte een ontzettende angst en schrik; iedereen trachtte het lijf te bergen en ontvluchtte de plaats des onheils.

De kort te voren zoo levendige straat werd eensklaps stil als het graf; het was alsof de dood plotseling voor het leven in de plaats was getreden.

Op korten afstand was eene enkele vrouw met een kind op den arm blijven staan, terwijl door schrik verbijsterde knaapjes zich aan hare kleeren vastklemden.

Gevolgd door hare kinderen trad die vrouw nader.

Een enkele gaslantaarn brandde in de straat, en verlichtte den rookenden puinhoop en het lijk van een man. Zij wilde dat lijk naderen om te zien of zij het herkende, God biddend dat hij het was, want zij had liever dat hij dood dan een moordenaar was.

Een enkele blik was haar voldoende, zij sloeg eene hand voor het gezicht en de snikken smorend, welke haar naar de keel stegen, trok zij hare kinderen tot zich en viel op de knieën.

Door de vensters van het kerkje in de arbeiders-wijk drong zooveel licht naar buiten, dat het inwendig in brand scheen te staan, en de klokken luidden het feest in en riepen de geloovigen naar de plechtige mis. Maar in het boven gedeelte der stad had men den geweldigen knal der uitbarsting gehoord en van alle kanten stroomden nieuwsgierigen en belangstellenden toe, die op luiden toon hun schrik en hunne verontwaardiging te kennen gaven.

Het lijk van den man werd ontdekt en herkend.

„Jacques!" riep men. „Jacques! De revolutionnair!"

„Ja," zeide Marianne zich voor de verbitterde menigte plaatsend en hare bevende hand boven hare kinderen uitstrekkend als om hen te beschermen, „de revolutionnair, maar die om ons te redden niet geschroomd heeft den dood te gemoet te snellen en hem ontvangen heeft als eene boete! Ziet hem aan!"

JONKVROUW.

DOOR

HENRIETTE A. VAN DER MANDELE.

„Heb je geen lust meer?" vroeg haar vriendelijke stem aan het kleintje, dat in zijne wieg van „neen, neen" schudde met het aardige kopje; de donkere oogjes lachten vol schalkschheid.

„O, ik weet het wel, moet er suiker bij?" en werkelijk, nu hapte het kleine mondje weer flink toe.

Zij nam den kleine op haar schoot. Dadelijk kroop het mollige lichaampje in haar arm en vol verlangen keken de klare oogen haar aan.

Vanuit den tuin klonk vogelgefluit van spreeuwen en musschen, die op het brood wachtten en zich koesterden in de warme morgenzon.

Wat was het gezellig in die vriendelijke eetkamer.

„Mama, mama," juichte de stem van het kleintje; dat kon hij pas een paar dagen zeggen en, als de jonge vogels buiten, herhaalde hij steeds dat refreintje.

„Mama, mama!"

„Ik ben je moedertje niet," zij nam hem op en droeg hem wiegend in hare armen door de kamer.

Dat vond het kleintje schijnbaar verrukkelijk, het vlijde zich zoo genoegelijk vertrouwend in hare armen.

„O, o, wat verwen je mijn kleinen baas!" lachte Jo, toen zij wat later beneden kwam, „maar het gaat je goed af."

In Margreet's blauwe oogen kwam eene peinzende uitdrukking.

De dag was druk geweest en zij genoot van de stilte.

Een heerlijk-zoele zomernacht; en de geurige nachtkoelte liet zij naar binnen stroomen.

Margreet had zooveel mogelijk alles gedaan voor haar gastvrouwtje, hare zwakke vriendin, die zij was komen helpen.

Jo scheen wel gelukkig te zijn met haar goedigen, vriendelijken man — maar toch zij droomde zich een ander, rijker geluk, geboren uit innige zieleverwantschap.

Dweepte zij nu weer? Bitter lachend haalde zij de schouders op.

Zij was geen kind meer, de bijna dertigjarige; met hem zou haar leven anders, rijker geweest zijn.

O, de oude strijd.

Zij mocht er zich niet in verdiepen. Hij was getrouwd en zij had hem lief en bracht aan hare liefde het offer van haar leven, haar mooi, jong leven. —

„Mama, mama!" het was als hoorde zij het kinderstemmetje juichen in den stillen nacht.

Ook dat niet.

Stil weende zij in den zomernacht, om dat onbewust, natuurlijk verlangen.

Zij streed met hare liefde den ouden strijd, waaruit de fiere, onaantastbare jonkvrouw geboren werd.

TWEE ONTMOETINGEN.

Naar ALFRED AF HEDENSTJERNA.

Zij ontmoetten elkaar voor het allereerst in 's levens vroege lente onder bijzonder gunstige omstandigheden, als gasten in een rijk, smaakvol en bijzonder gastvrij huis op het platteland, in een oord, waar overvloed van aangename buren en mooie uitzichten was, op een buiten, waar men nooit, zelfs niet op werkdagen, bij benadering bepalen kon, hoeveel gasten er wel aan tafel plaats zouden nemen, waar men overvloed van spel, dans en verstrooiingen had, doch waar men, zoo men wilde, ook met zijn hengel of zijn boek of een aardig, lief meisje voor een paar uurtjes wegglippen kon, zonder dat er een haan naar kraaide.

„Candidaat Hall — Juffrouw Waldberg" — zoo waren zij aan elkaar plotseling voorgesteld op dien dag, toen zij met vader en moeder en zuster daar laat 's avonds aankwam. Op den daaraanvolgenden voormiddag zaten beiden reeds, ieder op een paal, aan 't meer en ieder met een hengel gewapend. Zij waren dadelijk op gemeenzamen voet met elkaar en spraken over de grootste levensvragen en de kleinste kleinigheden op een wijze, alsof ze elkaar al wel tien jaar kenden.

Beiden jong, en nog jonger van hart dan van jaren, maar allebei heel zelfstandig in doen en laten, waren zij een knap paar, frisch, blijmoedig, echt noorsche typen: blondharig, naïef, ingenomen met den zomer, levenslustig, dwepend met vroolijk-

heid en roode frambozen, met stralende golven en groene weilanden — kortom met alles, wat hen omringde.

Waarom zouden zij dan hier eene uitzondering maken?

Zij waren zóó spoedig op elkaar verliefd geworden, zoo vlug, zoo natuurlijk en onbewust, dat zij zonder eenige onrust of angst, hunne liefde voor een onafwijsbaren plicht hielden, daar zij elkaar wederkeerig lief hadden, zonder het te weten of er over te praten, zonder hun zaligheid in woorden uit te pluizen — want woorden wekken gedachten en gedachten wekken bezwaren, die wederom zorgen en leed baren.

Weken verliepen er in een droom vol zaligheid. Was hunne omgeving blind of barmhartig? Althans met geen enkel woord of blik deed zij 't paartje uit dien droom ontwaken. Beiden vergaten volkomen, dat er eene wereld achter deze mooie streek lag, eene wereld vol ernst en plichten, met hoogescholen en studentenschulden, scheiding en dwang.

Zij babbelden en lachten, zij zwegen en keken elkaar in de oogen en waren zoo volkomen argeloos en zorgeloos en gelukkig, als de vogels op de boomen op een zomerdag; zij zouden van schrik opgestoven zijn, alsof de bliksem voor hunne voeten ware neergeslagen, wanneer iemand gezegd mocht hebben: „Houdt zij van je?" — „Geloof-je, dat hij van je houdt?" — „Heeft hij zich gedeclareerd?" — „Zijn jullie beidjes verloofd?" — „Schrijven jullie mekaar, als je afscheid van elkander neemt?"

Een kus zou hen opgeschrikt hebben; een handdruk zou hen hebben doen ontwaken! Wat is de liefde in 's levenslente toch mooi, wanneer ze nog niets heeft leeren eischen, wanneer ze een dag kan leven van éénen blik, ja vele dagen van een nietszeggend woord!

Eerst toen 't woord „vertrekken" voor de eerste maal uitgesproken werd — het was hare moeder, die 't zei — werden zij als door den donderslag, een zuiver physieke smart getroffen, alsof zij een vermoeden van hun toestand kregen.

Toen liepen zij een mooi begroeiden heuvel op, waar ze al zoo menigmaal gezeten hadden, en namen daar naast elkaar plaats, verschrikt en treurig, als twee kinderen, wier liefste speelgoed gebroken is. In hare beklemdheid des harten steunde zij met

haar kopje tegen zijn borst, voor de eerste én eenige maal. Hij sloeg zijn arm om haar heen en fluisterde:

„Wist-je, hoe 't met ons stond?"

„Neen; maar 't doet zoo schrikkelijk pijn daar binnen. Wist-jij 't, Emil?"

Toen zaten ze lang zwijgend naast elkaar. Plotseling schitterden zijne oogen op, en zei hij op geheel anderen toon: „Maar waarom treuren wij? Er is niets treurigs aan, maar wel louter vreugde. Je wou toch niet, dat we elkaar nooit gezien hadden?"

„O neen, want dan zou ik nooit ondervonden hebben, dat ik geleefd heb," antwoordde zij op milden toon tusschen jubel en tranen.

Geene vragen verder, geen bond, geene belofte, geene woorden. Maar lang leunde zij tegen zijne borst en hoorde 't luid kloppen van zijn hart.

En toen scheidden zij....

* * *

Toen hij en zij elkaar weer ontmoetten, waren er ruim vijftien jaren verloopen.

Maar beiden hadden dien tijd goed besteed.

Hij was een hooggeleerde, beroemde professor en zijn talrijke handbagage straalde en fonkelde, als destijds de zon aan 't meer, met al haar nikkelbeslag. Het lag boven in 't net van den spoorwegcoupé en toonde op zijne wijze, dat de weg der wetenschap niet altijd zoo schraal is, als wel eens beweerd wordt, om nog niet te spreken van 's mans eigen elegant en keurig onderhouden persoontje. En zijne vrouw was ook mooi en elegant en had veel geld mee ten huwelijk gebracht.

Maar 't was eene andere vrouw, als diegene, welke hij zich op dien woudheuvel gedroomd had, destijds toen de zomerzon scheen en 't hart hem zeer deed.

En zij, die vlak tegenover hen in den coupé zat met een min of meer afgeleefden en vermoeiden heer, die zich overigens in alle opzichten als een echt gentleman voordeed, aan hare zijde,

was nog in den zomerbloei haars levens. Zij zag er statig uit, en het ging haar blijkbaar in elk opzicht zeer goed en zij had niet het geringste nadeel ondervonden van dat harteleed, van al dat smachtend verlangen, 't welk nooit zijn doel bereikte. In haar bloeitijd had zij zich een man en diens geld gekocht en daarmee tevens voor hare arme geruïneerde ouders een rustigen ouden dag; en de min of meer afgeleefde gentleman met zijn grijzenden bakkebaard was óók tevreden en had waar voor zijn geld.

En de professorsvrouw straalde en was zonnig opgeruimd bij 't mooie reisweer en zag er ook uit, alsof zij voor hare schoonheid en haar geld terdege wat in ruil gekregen had.

En de trein kuchte en suisde voort, en de groene boomen vlogen voorbij, en blauwe strepen van glinsterend water glansden, en de zon scheen, en de elegante buffellederen reistasch van den fabrikant glansde, en de met nikkel beslagen handkoffer van den professor fonkelde; en vier schrandere, verstandige, tevreden gezichten straalden, dat van den leerfabrikant misschien het minst.

In deze aangename stemming door het mooie weer, de prettige omgeving en 't gevoel van welbehagen, vraagt de professor met eene deftige buiging:

„Neem u me niet kwalijk, is 't niet....? Heb ik niet de eer, herkend te worden?"

Ja, ja, 't was zoo!

„Mag ik me even aan u voorstellen.... Professor Hall.... mijne vrouw!"

„Ha, permitteer me.... mijn man, fabrikant Niklasson!"

„Is 't lang geleden, professor, dat u mijne vrouw heeft leeren kennen?" vraagt de leerfabrikant.

„O ja, wel vijftien jaar! Uwe charmante vrouw was destijds natuurlijk haast nog een kind, maar een kind vol beloften, welke de werkelijkheid echter zoo schitterend overtroffen heeft, dat.... Wat was dat toen een overheerlijke zomer....!"

„Ja, verrukkelijk...."

„En is u daar nooit meer geweest?"

„Neen, nooit meer...."

„Nooit meer...." Het was, alsof hem ijskoude plotseling om-

ving, ondanks de stralende zon en den benauwenden coupé. „Nooit meer!"

Zij zouden op hetzelfde station overnachten en babbelden heel gezellig onder het souper in 't hôtel met elkaar en logeerden tegenover elkaar op dezelfde gang.

Maar des nachts droomde de fabrikantsvrouw, dat zij nog heel jong was en hart en pols klopten en dat lieve, bevende vingers met een eenvoudigen gouden ring zoo behoedzaam en zoo verrukkelijk-onhandig den mirtenkrans uit het gouden haar los maakten, en dat zij aan zijn arm heenging en met hem in een spoortrein stapte en zich voortspoedde naar een klein, klein hôtel op een groen weiland en dat de deur voor een klein, klein, maar allergezelligst vertrekje geopend werd, en zij door een paar sterke armen omvat werd.

„Eva, je hebt van avond vergeten me 't slaapmiddeltje in te geven! Geef 't me nu; ik kan niet slapen," zei de leerfabrikant, die vroeger zoo menigen zomer op een kermisbed op den vloer geslapen had.

Zoo verwennen zich de fijn-beschaafden.

En de professor legde zich ter ruste en droomde, dat een uitgever hem een groot bod voor een nieuw werk gedaan had, en dat zijn schoonvader gestorven was en rijker bleek te zijn, dan iemand vermoed had. En toen droomde hij, dat hij nog candidaat in de philosophie was en toekomst en alles op 't spel zette om harentwil en leeraar in eene kleine, kleine stad werd, en dat de huisdeur, wanneer hij moede en afgetobd thuis kwam, door háár geopend werd, en dat professoraat en geld en roem en naam hem als verwelkte bloemen toeschenen, maar daarentegen een kus op haar mond te drukken en hare mooie gestalte in een roes van zaligheid naar zich toe te trekken....

„Slaap-je, Emil?"

„Dat.... hm.... ik.... neen, vrouwlief...."

„Die fabrikantslui schijnen er stevig in te zitten; maar zij kleedt zich toch niet heel smaakvol."

„N.... neen, niet precies."

„Er heeft toch nooit iets heel intiems tusschen jou en haar bestaan? 't Was net, alsof ze je eens zoo héél smachtend aankeek."

„Hoe kan-je zóo iets denken! Zij was immers nog maar een kind!"

„Zoo jong ziet ze 'r toch niet uit! Hm.... een ‚kind'. Zoo — zoo van die grootte, als men nog rokken tot onder de knie draagt.".

„Ja, stellig, vrouwtje!"

„Dán ben ik gerust," zei de professorsvrouw en draaide zich behagelijk naar den muur om.

MOEDERPLICHTEN.

NAAR

ELIN AMEEN.

„Komen ze nu gauw, komen zè nu gauw?” riepen vijf kindermondjes, terwijl vijf paar stralende kinderoogen ijverig door de ruiten in den sneeuwigen winteravond gluren.

Neen, niet vijf — maar slechts vier. De oudste der schaar, een twaalfjarige knaap, zit stil in een hoekje, met zijn gezicht over een boek gebogen. Het donkere haar valt in weelderige wanorde over een hoog, mooi, bleek voorhoofd. De oogen zijn donker en schieten vonken, de mond is groot, maar welgevormd met weeke lijnen. In dit oogenblik rust eene uitdrukking van trots en misnoegen op het anders prettige gezicht. Hij doet, alsof hij in zijn boek verdiept was, maar bij elk geluid van buiten schrikt hij op en beeft 't handje, dat het boek vasthoudt.

De zusjes en 't broertje zijn, evenals hij zelf, in hun beste pak. Zij bevinden zich in 't vertrek, dat hun tot leerkamer dient. Dit evenals de kinderkamer zijn onveranderd gebleven, de slaapkamer daarachter heeft echter een nieuw tapijt en nieuwe zware gordijnen gekregen. En de eene wand is met bloeiende camelia's versierd, welke met hare geurlooze schoonheid de weelde in 't vertrek verhoogen. Aan de zoldering brandt de lamp met een zacht mat geslepen glas en werpt een roze schijn over 't groote bed met de

nieuwe blauwe zijden deken. Het is 't zelfde bed, waarop zijner moeder haar laatste zucht uitgeademd heeft, waar hij als kind van zeven jaar den schrik van den dood heeft leeren kennen, en waar zijn kinderhart eens van smart bijna gebroken ware. Zijn vader had sedert geen voet meer in die kamer gezet, maar zijn bed in zijn werkkamer beneden laten plaatsen: Het had daar ongebruikt en onaangeroerd gestaan tot heden toe — vijf jaren lang. Het was zijn heiligdom geweest, waar hij heen gevlucht was, wanneer hij rust behoefde, waar hij alle leed van een hartstochtelijk kinderhart uitgeweend had.

En nu hebben grove, smerige werkmanshanden hier gehuisd en alles ten onderste boven gesmeten. Haar laatste werkje — een kraagje voor hem, dat nooit voltooid geworden is en dat zoo lang in een naaidoosje gelegen heeft, met de naald nog in den laatsten steek, dien zij gedaan heeft, is door een dienstmeisje in een mand geworpen, die met ander gerei van haar op een hoop is gedaan voor den aschman. Maar hij heeft het er weer uitgehaald en stil in zijn schuiflade geborgen, zonder dat iemand het bemerkt heeft.

En voor wien was deze verandering geschied? Voor wien was 't heiligdom der afgestorvene geplunderd en daarna versierd geworden? Hij bijt zijne lippen stuk, als hij er aan denkt en zijne oogen fonkelen van verbittering. Voor háár, de nieuwe, die zij Mama moeten noemen. Maar dat doet hij niet, nooit van z'n leven! Zij mogen hem pijnigen, hem smeeken, hem bevelen. Hij heeft niet meer dan ééne moeder bezeten, hij zal ook nooit eene andere hebben. Hoe kunnen zijn zusjes en broertjes zoo blij zijn en juichen — ach, zij herinneren zich hun moeder niet meer! Lilli althans moest zich die toch nog best herinneren. Zij hebben toch zoo dikwijls over hun moeder gesproken, zijne levendige vertellingen hebben hare vage herinneringen opgefrischt. Maar ze is zoo luchthartig en lichtzinnig, zij leeft maar voor 't oogenblik in het nieuwe, wat het haar brengt.

Hoe langer 't duurt, des te drukker worden de kleintjes. De gouvernante heeft alle moeite, om ze kalm te houden, opdat ze hun witte kleertjes niet smoezig maken en hun krullen niet in de war brengen.

De kamers beneden zijn feestelijk verlicht, de kaarsen branden in de kronen, en in het eetvertrek staat het souper sierlijk gedekt. De huishoudster wil der jonge vrouw toonen, wat zij vermag — op den laatsten dag van haar Regentschap!

Het portaal is ook verlicht, zoodat de lichtglans door de glazen deuren over de trap valt.

De sneeuw breidt haar zacht dek over alles, over akker en weiland uit, over de toppen van 't woud en over de wegen daar beneden. Zij spreidt zich ook week en luchtig met zachte teederheid over de graven op het kerkhof uit, waar langs de jonggehuwden voorbijrijden.

De jongen denkt daaraan — aan het gemetselde, door cypressen beschaduwde graf met het marmeren kruis en het gouden opschrift: „Bemind in het leven, ontbeerd in den dood." Met het onbarmhartig oordeel van een kind ziet hij slechts de ééne zijde der zaak, en het staat zoo duidelijk voor zijn brein, dat „ontbeerd in den dood" eene leugen is geworden voor hem, die deze woorden heeft laten uitbeitelen. Zijn gansche wezen verzet zich tegen dit ten hemel schreiend onrecht, dat háár, de doode, wordt aangedaan door haar, die heden avond haar vroeger tehuis betreden en haar plaats innemen zal. Maar hij kan niets doen, hij is volkomen machteloos. Doch wat verlangt hij naar zijn moeder! kon hij maar bij haar in 't graf liggen en alles vergeten! Hij wordt weeker, de gedachte aan den dood verschijnt dit kind even liefelijk als den ouden, levensmoeden man. De lippen beven, een paar heete tranen vallen uit de donkere oogleden op de ongelezen zijdjes van 't boek.

Eindelijk! Het arre-getingel komt nader en nader — nu zijn ze aan de deur. Het plan der gouvernante, dat de kinderen volgens hun ouderdom op een rijtje op de bovenste trede zouden staan, valt al dadelijk in duigen. De vier kleinen rennen schreeuwend en juichend naar 't voorportaal buiten en buigen zich over de leuning, om naar beneden te kijken.

De huisknecht heeft de mantels afgenomen. Zij staat daar in haar elegant, donker reispak en wendt lachend haar gezicht, dat nog vochtig en gloeiend van de sneeuw is, naar haar man toe, die haar in zijne armen sluit en welkom heet.

De kleinen zijn verstomd en bekijken nieuwsgierig hun nieuwe mama. In hun kinderlijke fantasie hadden zij zich die anders voorgesteld, misschien al wat vergrijsd, zooals hun vader. In plaats daarvan zien ze een heel jong meisje, een lichtblond kopje en een slanke, fijne gestalte. Dat hun nieuwe Maatje heel mooi is, blijkt daarentegen iets, wat zij niet begrijpen, ook al gevoelen zij 't onbewust.

Zij kijkt op en bespeurt de vier kindergezichten boven de trapleuning. Hare roode wangen krijgen een nog hoogeren blos, haar hart klopt heftig, en zij wordt verlegen door de glurende blikken der kleintjes.

„Dat zijn onze kinderen, Maria," zegt haar man; „zij hunkeren er naar, hun nieuwe Maatje eens ferm te pakken."

Zij heeft zich vroeger niet precies in haar nieuwen toestand verplaatst, zich niet duidelijk voorgesteld, wàt zij met haar huwelijk op zich nam, ofschoon zij wist, wat haar te wachten stond. Zelve eerst 19 jaar, schijnt het haar toe, alsof ze nog kort geleden zelve een kind was. Hoe zal zij de plichten kunnen vervullen, die haar wachten! Wat is ze tot nu toe anders geweest, dan de verwende lieveling harer ouders? Een meisje als alle anderen — met een tamelijk goed verstand, een gevoelig hart, een beetje ijdel, een beetje coket en verzadigd van alle denkbare pretjes. Zij heeft dezelfde droomen gedroomd van liefde en van een eigen tehuis als andere meisjes, en de droom is voor haar een weinig vroeger verwezenlijkt geworden dan voor de meeste anderen.

Noch hij noch zij hebben eigenlijk aan de kinderen gedacht, als zij zich aanvankelijk tot elkaar voelden aangetrokken. Zij hielden van elkaar, zij wilden elkaar toebehooren, en dat was hun genoeg! De verlovingstijd was zoo kort geweest, met den uitzet was het zoo schielijk gegaan, dat zij nauwelijks voor iets anders gedachten had gehad. En als zij over de kinderen spraken, zei hij altijd, dat zij zoo lief en zoet waren, dat zij nooit last met hen zou hebben. Alleen de oudste, Sigurd, was een stijfkopje en niet altijd even makkelijk in den omgang, maar die zou al heel spoedig naar de kostschool gaan. Zij stelde zich de anderen ongeveer als kleine, aardige popjes voor, waarmee zij spelen zou,

zooals ze nog eenige jaren geleden met haar eigen poppen gespeeld had.

En nu kwam er plotseling een beven over haar, een voorgevoel van plichten, die zij niet kende. Geen poppen, maar vijf kleine, levende wezens met lichaampjes, die in volle ontwikkeling waren, vijf onsterfelijke zieltjes wachten van haar hunne opvoeding. In hetzelfde oogenblik, dat zij den drempel van dit huis overschreden had, was zij hunne moeder geworden, en zij wist, dat deze naam de heiligste en de grootste verantwoordelijkheid vorderende roeping der wereld in zich sluit.

Zij voelde zich onthutst, uit het veld geslagen, toen zij voor deze kleinen stond, die zij vandaag voor de eerste maal zag. Zij wierp haar man een smeekenden, bijna troosteloozen blik toe. Hij lachte haar toe.

„Jagen de kleintjes je schrik aan?" vroeg hij. „Ik zal je 'n handje helpen, om je met hen in kennis te brengen. Kom eens hier, Lilie!"

Lilie kwam, geen aasje verlegen, aangedribbeld en keek hare stiefmoeder glimlachend aan.

„Dat is nu m'n oudste dochter," ging de vader voort en trok haar naar zich toe, „en al zoo oud en verstandig, dat ze haar moeder helpen kan, niet waar mijn meisje?"

„Ja, pa." Zij glimlachte opnieuw, keek hare moeder vriendelijk aan en kreeg van haar den eersten moederlijken kus.

Toen kwamen ze allen, de een na den ander, vroolijk, blozend, schelmachtig, kusten en werden gekust. De kleinste, de vijfjarige jongen, werd zelfs op haar arm getild, vanwaar hij kalm, maar met wijd opengesperde oogen, haar onvervaard bekeek, stom van verbazing.

„Maar waar is Sigurd?" vroeg dadelijk daarop de vader heftig, terwijl zijn voorhoofd betrok.

De gouvernante verklaarde verlegen, dat hij in de leerkamer zat en niet met de andere kinderen er uit had willen komen.

„Koppig, als gewoonlijk," mompelde de vader en begaf zich snel naar de leerkamer, gevolgd door de jonge vrouw en de vier andere kinderen.

„Ben-jij daar, Sigurd — waarom kom-je niet uit de kamer, om ons welkom te heeten?"

De knaap stond langzaam op en trad naar zijn vader toe.

„Dag pa!"

Vader gaf hem een vriendelijk tikje.

„Daar is je nieuwe maatje — geef haar een welkomzoen," ging vader voort.

De jongen hief zijne neergeslagen oogleden op en uit zijne vlammende oogen schoot een dreigende bliksemstraal. Hij verroerde zich niet van zijne plaats.

„Hoor-je niet, wat ik zeg?" barstte zijn vader heftig los, „ga je moeder welkom heeten!"

„Laat hem met rust," verzocht zij, „'t is nog zoo nieuw voor hem en hij kan 't nog niet begrijpen."

Zij was doodsbleek geworden, en de kleine hand, die zij op den schouder van den jongen legde, beefde merkbaar.

Sigurd hoorde de weeke, smeekende stem, hij zag de kleine, fijne, teedere hand op zijn schouder en voelde haar beven. Iets, wat hij lang niet ondervonden had, sloop bij hem binnen — iets liefelijks en toch pijnlijks, dat op de herinnering van zijn overleden moeder geleek, zijn hart begon hevig te kloppen en het bloed steeg hem naar 't hoofd. Hij wilde weenen, maar hij kon niet; het weenen bleef hem in den keel steken en dreigde hem te doen stikken. Haastig keerde hij zich om en vloog de kamer uit, zonder te letten op het vertoornd geroep van zijn vader.

Bleek en ernstig liet zij zich door haar man door al de vertrekken van 't huis voeren. Zij vergat, dat zij als gelukkige, jonge vrouw hier ingetrokken was, hare gansche ziel was op eenmaal tot klaarheid gekomen omtrent den zwaren plicht, de ontzaglijke verantwoordelijkheid, om voor die kinderen eene tweede moeder te zijn.

„Hoe zal dat gaan?" dacht zij treurig, „ik ben zoo onervaren, ik weet niet anders, dan ze oprecht lief te hebben!"

* * *

Wat klopte haar hart toen zij den volgenden voormiddag den jongen in zijn kamertje opzocht! Het zou eene lichte taak voor haar geweest zijn, een of anderen jonkman te boeien, en nu zag

zij er bevend tegenop, een jongen van twaalf jaar te ontmoeten!

Hij zat lusteloos in de vensterbank en staarde met een wanhopend gezicht naar buiten in de sneeuw.

Toen zij binnentrad keerde hij haar zijn gezicht toe, maar bleef onbewegelijk zitten.

„Nu krijgen we nog grooter ruzie en standjes!" dacht hij met toenemenden trots.

Het had met sneeuwen opgehouden en een stralende winterzon zond haar scherpen glans naar binnen in 't vertrek. Zijne blikken werden onwederstaanbaar naar de binnentredende heengetrokken, en toen de zon haar mooi gezicht helder verlichtte, zweefde hem eene duistere voorstelling van engelen, madonna's en sprookjesprincessen voor oogen. Hij had nooit haars gelijke gezien, en zelfs 't portret zijner eigen moeder, die tot nu toe voor hem de mooiste vrouw geweest was, begon door haar verduisterd te worden, die nu dicht voor hem stond.

Eene kleine zachte hand streek liefkoozend over zijn wang — sedert vijf jaren had geene vrouwenhand hem gestreeld. Zijne gedachte vloog weder naar zijne moeder — 't was hem alsof ze bij hem teruggekomen was, om zijn wild verlangen te stillen - en toch zoo anders. Dit was verwarrender — liefelijk en toch bijna schrikkelijk.

„Waaraan denkt mijn jongen, terwijl hij hier zoo alleen zit?" vroeg ze zacht.

Hij schudde de onverklaarbare betoovering af, die hem aangegrepen had. H á a r j o n g e n — n o o i t! Hij wierp haar een somberen blik toe en antwoordde uitdagend:

„Ik dacht aan mijn moeder."

„Je bedoelt: je overleden moeder," viel zij kalm in, „want je levende moeder ben ik."

„Ik wil geene andere moeder hebben, de andere kinderen kunnen doen, wat zij willen. Die herinneren zich maatje niet meer!"

Zijne lippen beven — de onvergetelijke herinnering lokt tranen op zijn wang.

„Mijn arme jongen!" Hare beide handen sloten zich om zijn donker gelokte hoofd en hare lippen raakten even zijn voorhoofd. Hij kromp ineen — een purperen blos verspreidde zich over zijn

gezicht. Hij onttrok zich aan haar, wendde 't hoofd van haar af en kampte een poos met de tranen, totdat het niet meer ging. Toen legde hij 't hoofd op den arm en barstte in heftig weenen uit, vergezeld van hevig snikken.

Eene poos later zaten beiden op een kanapeetje. Hij weende niet meer, maar 't snikken deed nog zijn lichaam op en neer schudden. Hij had zijn langjarig, stil leed uitgeweend, 't onrecht dat hem en zijn moedertje was aangedaan, zijn haat en zijn trots. Zij had met hem gesproken, over alles wat de liefde haar ingaf te zeggen en hij had geluisterd, verrukt, overtuigd, overwonnen. De liefde, die voor dit gevoelige kind het leven was, had het in de ontbering en kommer barsch en ongelukkig gemaakt; nu zou de liefde het weer gelukkig en teeder maken.

Zijn hoofdje had ongemerkt in haar schoot een rustplaats gevonden — een kussen dat hem vijf jaar lang ontbroken had. Midden tusschen de tranen en lachen, nog snikkend, had zijn arm zich om haar hals geslingerd en zijne lippen openden zich voor een, half schuw, half blijmoedig — M o e d e r, m o e d e r!

En toen zij hem toelachte, dacht zij, dat geen der andere kinderen haar nog den moedernaam gegeven had. Die moest juist het eerst van de trotsche lippen van den oudste komen en daarom des te zoeter zijn!

„Nu denk ik, heeft mijn jongen zijn moeder teruggekregen, hé?" zeide zij, en hij antwoordde niets dan:

„M o e d e r, m o e d e r!"

OUDERLOOS.

Naar het Hongaarsch van MORITZ JOKAI.

Door een kabel getroffen viel de vader over boord en vond zijn graf in de golven. De moeder, eene waschvrouw, overwerkte zich om in de behoeften van haar en haar kind te voorzien, werd ziek en volgde haar ongelukkigen echtgenoot. Het ventje bleef alleen op de wereld achter, en het telde nauwelijks vier jaren.

Toen zijne moeder grafwaarts werd gedragen, dacht het kind:

„Wie zal nu lieveling tegen mij zeggen? Wie zal mij 's morgens en 's avonds mijne boterham geven? Wie zal mijn bedje opmaken? Wie zal mij andere kleeren aantrekken als ik mij heb vuil gemaakt? Wie zal mij op den schoot nemen? Wie zal mij liefkoozen als ik ziek ben?"....

Ook de buren gingen heen; de een her- de ander derwaarts. In hunne plaats kwamen anderen, die, toen het kind zich aan hunne deur vertoonde, het toesnauwden:

„Wat moet je hier?.... Wat zoek je?.... Scheer je weg!"

En het ging heen, het ongelukkige jongetje; het liep de straat op, waar het niemand kende; het hurkte neder in een hoek en nam de gaanden en komenden nauwkeurig op, om te zien of zich wellicht iemand daaronder bevond, die op zijn vader geleek, en hem dan aan te spreken. Maar hij zag tevergeefs rond, en niemand lette op hem; want de menschen hebben wel wat anders te doen dan zich om zwervende kinderen te bekommeren. Wie

in onzen tijd wat verlangt, moet den mond weten open te doen. Die kleine bedelaar daar ginds — en dat was hij ook — kende het vak beter. Hij liep de goed gekleede heeren achterna, en raakte hen met zijne morsige lompen aan. Om zich van hem te ontslaan, wierp een enkele hem een klein geldstuk toe.

„Als al dat bedelaarstuig, dat niets anders doet dan 't een ander lastig maken, van den aardbodem verdween, zou daaraan niets verspeeld zijn," dachten zij.

En het ongelukkige knaapje zou inderdaad reeds den eersten of tweeden dag van gebrek zijn omgekomen, als niet bij toeval in denzelfden hoek, waar hij nederhurkte, eene oude brave vrouw haar fruitstalletje had gehad. Eerst sloeg zij den kleine lang gade om te zien, wat hij daar al dien tijd uitvoerde.

„Ge zult zien, dat hij zal beproeven wat te kapen," zeide zij tot zichzelve. Maar toen zij bemerkte, dat hij, terwijl 't reeds donker was geworden, zich nog niet van zijne plaats bewogen had, kreeg zij medelijden met hem. Zij zocht een appel uit, een die wegens beurschheid of overrijpheid toch niet verkoopbaar was, en gaf dien aan het knaapje met de woorden: „Hier, kleine, heb je een appel, en ga nu maar gauw naar huis!"

Het knaapje was zóó gewoon te gehoorzamen, dat toen hem gezegd werd naar huis te gaan, hij terstond daaraan voldeed, zonder iets te zeggen of daartegen in te brengen.

Het was echter reeds laat in den avond, en in de groote steden zijn op dat uur de deuren der huizen gesloten. Hoe bitter schreide het arme knaapje bij de gedachte, dat het hem nergens vergund was binnen te gaan, dat men nergens op hem wachtte, dat er nergens een bed voor hem was!

Hij hurkte neder in een hoek tegen eene deur, en na lang schreien en snikken viel hij daar eindelijk in slaap; en in zijn slaap omhelsde hij den steen, die zoo goed was geweest eene ligplaats voor zijne vermoeide ledematen te zijn en hem tegen den wind te beschermen, en fluisterend kwam het over zijne lippen:

„Lieve maatje!"

Hij werd 's nachts dikwijls wakker; als de ijzige wind hem door de dunne kleertjes woei, keerde hij zijne door de harde lig-plaats verstijfde leden zuchtend naar de andere zijde.

Den volgenden dag zocht hij opnieuw de fruitverkoopster op, die bij het zien van zijn treurig, lijdend gezichtje hem het restantje van haar eenvoudig maal gaf.

Ook den derden en vierden dag vond hij haar terug. Maar den vijfden stond hij tevergeefs op den hoek op haar te wachten. Vele menschen gingen hem op de straat voorbij, meer zelfs dan op de vorige dagen; maar de oude vrouw kwam ditmaal niet.

Eindelijk verliet de kleine weer zijn hoek om een kreupelen bedelaar aan te spreken (tot een voornamer stadgenoot durfde hij zich niet wenden):

„Waar is de fruitvrouw?"

„Vandaag verkoopt ze niet, jongetje," antwoordde de bedelaar, „want het is een feestdag."

„Waarom is het een feestdag?"

„Omdat Jezus heden geboren is; zie maar hoe zij allen naar de kerk gaan."

„Waar zoo velen heengaan daar kan ik ook heengaan," dacht de wees; en hoe tevreden was hij, toen hij bemerkte, dat de toegang hem niet verboden werd, dat hij niet werd weggejaagd uit dat groote huis, zoo schoon als niemand er een heeft.

Er was niemand, die hem toesnauwde: „Wat moet je hier?" Het was hem vergund zich te verlustigen in dat schoone gezang en te midden eener menigte goed gekleede heeren te blijven staan.

Vervolgens kwam er een man met een eerwaardig voorkomen, die aan de talrijke bezoekers mooie geschiedenissen verhaalde; hoe het kindeke Jezus in een stal te midden van herders was geboren, hoe het in armoede had geleefd en toch zooveel van kinderen hield.

Het knaapje zou tot den volgenden dag naar de verhalen van dien eerbiedwaardigen man hebben kunnen luisteren.

Tot den avond bleven de deuren der kerk geopend; maar toen werden ook die gesloten en stond hij weder in de open lucht.

De vensters van vele huizen waren helder verlicht; rijtuigen met schitterende lantaarns bewogen zich in alle richtingen; voor de groote spiegelruiten van prachtig versierde en in eene zee van licht badende winkels prijkten denneboomen, behangen met bran-

dende waskaarsjes, gouden vruchten, engeltjes van suikerwerk en kleine wiegen, waarin het kindeke Jezus sliep.

Het knaapje kon zijn oogen niet verzadigen aan al die pracht en heerlijkheid.

Lachende vrouwen traden de winkels binnen; zij kochten van die tooverachtige voorwerpen en brachten tehuis aan hare zoontjes en dochtertjes, wat het kind Jezus hun gezonden had.

Hoe schoon is de dag van Jezus' geboorte!

Als 't maar niet zoo bitter koud was! Hij is inderdaad schoon voor die kinderen, die bij de brandende kachel op den schoot hunner moeders naar het fluiten van den wind luisteren. Maar voor wie bij die strenge konde geen dak weet om daaronder eene schuilplaats te vinden!.... Het knaapje keerde weder terug naar de deur der kerk, daar knielde het neder, vouwde de paarse handjes en bad:

„Lieve, heilige Jezus, gij die de kinderen zoo liefhebt, wil mij, als ge zulk een kleinen dienaar, als ik ben, noodig hebt, tot u nemen!....

En de goede Verlosser verhoorde het verzoek van den kleinen dienaar en nam hem — over wien op aarde zich niemand erbarmde — tot zich. Op den drempel der kerkdeur sliep het knaapje in, en het ontwaakte in den hemel.

9e jaargang.

HET LEESKABINET

MAANDSCHRIFT

GEWIJD AAN

VADERLANDSCHE EN BUITENLANDSCHE LETTERKUNDE

ONDER REDACTIE VAN

JOHAN GRAM.

Maart 1902.

MET PLATEN.

LEIDEN.
L. VAN NIFTERIK Hz.

DE SOCIETEIT TE PONTIJANAK.

EENE WONING TE PONTIJANAK.

DE HOOFDPLAATS PONTIJANAK.

(Wester-Afdeeling van Borneo).

DOOR

V. A.

(*Met Plaat*).

Omtrent het tijdstip waarop Borneo het eerst door Europeanen werd bezocht heerscht eenige onzekerheid.

Door sommigen wordt aan den Portugees Lorenzo de Gomez de eer toegekend van dit eiland het eerst in het jaar 1518, op eene reis met het schip Sint Sebastiaan naar China, te hebben aangedaan; doch volgens de Barros werd Borneo eerst in 1526 ontdekt, en wel door den Portugees Don Jorge de Menezes op eene reis naar de Molukken. Volgens Pigafetta's verhaal der reis om de wereld van Magellaan werd Borneo reeds in 1521 door de vloot van dezen beroemden, in Spaanschen dienst staanden zeevoogd, doch eerst na het noodlottig uiteinde des admiraals, aangedaan. Hoe het zij, de kennis dezer eerste bezoekers van Borneo bepaalde zich tot het koninkrijk Boemi of Broeni, aan de noordkust des eilands.

Omstreeks het einde van 1600 deed de Nederlandsche vlootvoogd Olivier van Noord Broeni aan en in 1604 vertoonde zich

van Waeswijk op de nog schaars bekende Westkust. De Nederlanders richtten in 1608 eene faktorij op te Soekadana, en een jaar later sloot Bloemaert een contract met den Sultan van Sambas. Later verwierf zich de Nederlandsche Oost-Indische Compagnie meer en meer een overwegend gezag op de Westkust en zelfs de pogingen der Engelschen, om te Soekadana vasten voet te verkrijgen, wist zij te verijdelen. —

Wat nu de stichting van het rijk van Pontijanak betreft, reeds in de elfde eeuw bezochten Arabieren Indie en China en deden op hunne tochten ook de eilanden van den Archipel aan. Geloofsijver gepaard aan winzucht dreef talrijke Arabieren naar deze afgelegen gewesten. Sumatra, Java, Borneo werden overstroomd door de Apostelen van den Islam, die door de kracht der overreding of van het zwaard duizenden tot de belijdenis noopten: „er is geen God dan Allah en Mohammed is zijn Profeet."

De meesten zijn arm bij het verlaten van hun geboortegrond, en moeten bij hunne komst door de nimmer falende hulp hunner landgenooten ondersteund worden; maar door spaarzaamheid en overleg, vaak gepaard met oplichterijen, verwerven zij zich niet zelden een aanzienlijk vermogen. Groot is de eerbied, dien de inboorlingen der eilanden dezen vreemdelingen toedragen, die hen in de kennis van de heilige taal des Korans en van de wetten en voorschriften van den Profeet, zoowel als in geestkracht en schranderheid verre overtreffen. Den voornaamsten Maleier en Javaan is het eene eer de hand van den geringsten Arabier te kussen. Thans is het aanzien der Arabieren waarschijnlijk nergens grooter dan op Borneo's Westkust, waar te Pontijanak een Arabisch geslacht op den troon zit. Deze Arabische fortuinzoekers wisten dikwijls de hoogste posten machtig te worden, sloten huwelijken met dochters uit de regeerende familiën en drongen soms de vorsten, die hen met hun vertrouwen vereerden, van den troon af en stelden zich aan het hoofd eener volksplanting, waardoor zij de stichters werden eener nieuwe dynastie.

Het merkwaardigste voorbeeld der verheffing van eene Arabische famielje, dat de geschiedenis van den Archipel weet aan te wijzen, is waarschijnlijk: de stichting van het rijk van Pon-

tijanak [1]). Omstreeks het jaar 1735 kwam een Arabisch fortuinzoeker, Sjerief Hoesein ibn Ahmed eb Kadri genaamd, zich te Matan nederzetten. Hij verwekte er door zijn voorbeeld van vroomheid en zijne leer, die op eene stipte nakoming van de voorschriften van den godsdienst aandrong, veel opzien en kwam allengs in reuk van heiligheid. De sultan overlaadde hem met gunstbewijzen en schonk hem onder anderen eene schoone Dajaksche slavin. Spoedig echter veranderde zijne gezindheid en de Sjerief, die voor zijne veiligheid begon te vreezen, zond eene uitnoodiging aan den vorst van Mampawa om hem te laten afhalen. Deze voldeed ten spoedigste aan zijn verzoek en benoemde den Arabier tot zijn rijksbestuurder. Hier schonk hem de bovengemelde Dajaksche vrouw in 1742 een zoon, die den naam van Abdoér-rahman ontving.

Sjerief Abdoér-rahman gaf reeds vroeg blijken van schranderheid, van ondernemingsgeest die aan vermetelheid grensde en van groote eerzucht.

Toen hij den mannelijken leeftijd had bereikt, verwierf zijn vader voor hem eene dochter van den vorst van Abempawa. Doch dit was voor zijn eerzucht niet genoeg. Hij beproefde nu eerst zich een aanhang te Mampawa te vormen, doch toen dit niet gelukte ging hij zijn fortuin ter zee beproeven. De kaapvaart bracht hem een aardig fortuin op en na te vergeefs opnieuw getracht te hebben zich een aanhang te Mampawa te verwerven besloot hij, naar het voorbeeld van zoovele Maleische hoofden, met zijne volgelingen het aanleggen eener volkplanting te beproeven. Hij voer met 15 vaartuigen de Kapoeas rivier op en koos tot de plaats zijner vestiging het punt harer vereeniging met de rivier van Landak. Vóór de landtong, door de vereeniging der rivier gevormd, lag toenmaals een eilandje, sedert met den vasten wal vereenigd, dat nimmer misschien door een mensch betreden, maar als de verblijfplaats van afgrijselijke spoken berucht was. Hier besloot Abdoér-rahman het werk der ontginning aan te vangen. Ofschoon zijne volgelingen, vooraf door hem geraadpleegd, zich geheel aan zijn oordeel onderwierpen, had hij echter eenige moeite hunne

1) Volgens prof. Veth.

bijgeloovige vrees te overwinnen; hij liet zijne prauwen rondom het eiland scharen en het een paar uren lang beschieten, om de Pontijanakken, zoo noemde men de spoken die hun naam aan deze plaats gegeven hebben — te verjagen, en sprong daarop het eerst met de pârang (hakmes) in de hand aan wal.

Zijne onderhoorigen volgden hem en in korten tijd was een ruime plek schoon gekapt, waar nog in den avond van dienzelfden dag, 7 Januari 1772, een aantal kleine bamboezen pandoks of loodsen werden opgericht, om voorloopig tot woonplaatsen te verstrekken. Vervolgens bouwde hij hier de moskee, die het middelpunt der nieuwe negri (stad) werd, terwijl zijne volgelingen langs de rivieroevers huizen en kampongs aanlegden. Dit was de oorsprong van Pontijanak. Omstreeks 1779 werd op de plaats waar thans het huis van den resident staat, door de Hollanders een fort opgericht. Het tegenwoordige „Fort du Bus" is van lateren datum. —

Wanneer men op het houten plankier van den „Boom" (tolkantoor) te Pontijanak aan wal stapt, dan vallen al dadelijk de nette houten woningen aan den rivierkant in 't oog, met hun sierlijk aangelegde tuintjes.

Langs de rivier vindt men een goed onderhouden, met grind verharden, smallen weg, waaraan, behalve een viertal particuliere huizen, de twee zeer ruime gouvernementswoningen voor de Civiele en Militaire Autoriteiten zijn gelegen. Verder loopt deze weg langs een goed aangelegden tuin, waarin zich een muziektempel bevindt. Des Zondags 's middags van 5—6 uur speelt de bataljonsmuziek in dezen tuin en luistert de fine fleur der plaats naar de wel eens weinig muzikale muziek. Maar het vroolijkt de menschen toch op, al hebben nu ook alle instrumenten niet éénzelfde diapason.

De overige wegen zijn nog iets smaller dan die langs de rivier, doch ook goed onderhouden, en verder vindt men er sloten — parits, zooals men ze hier noemt — tot in 't oneindige. Het meest typische van de geheele plaats zijn wel al de bruggetjes. Behalve de reeds genoemde woningen langs de rivier, kan men toch geen huis binnengaan of men passeert eerst een bruggetje, dat òf over de parit voert òf noodzakelijk is, omdat het erf der woning lager ligt dan de vloedwaterstand der rivier.

En dit is nu juist de keerzijde van het nette plaatsje, want bij vloed loopen nagenoeg alle erven onder water.

Indien men van Pontijanak een goeden indruk wil behouden, moet men het echter ook vooral niet bij den allerlaagsten waterstand bekijken, want dan ziet men werkelijk meer modder dan vasten grond en dat slijk is uit den aard der zaak niet altijd even streelend voor het reukorgaan.

Nog vindt men aan de rivierzijde tusschen het begin der Chineesche wijk en 't fort gelegen, een gedenknaald, opgetrokken van cementsteen, waarin op een marmeren plaat vermeld staan de namen der gesneuvelden bij de Mandorsche onlusten in 1884.

Alle huizen zijn op palen en uit den grond gebouwd. Deze palen worden door dwarshouten belet geheel van het aardrijk te verdwijnen.

Het Europeesch gedeelte van het stadje, dat wat zijne waterigheid betreft, eenig is, bestaat uit: een eenvoudige versterking tegen een inlandschen vijand met ruime gebouwen er in; een hoogst doelmatig troepenkampement daarbuiten; een goed ingericht hospitaal; een net officierskampement, waarvan helaas enkele woningen, voor een tropisch klimaat, wel wat al te bekrompen zijn; een klein en tevens verbazend tochtig societeitsgebouw op de rivier; een ijsfabriekje en nog eenige zeer eenvoudige gouvernementsgebouwen. De Chineesche wijk neemt een aanvang op weinige schreden van de societeit en bestaat uit een zeer langen, goed onderhouden weg met aan weerszijden een aaneengesloten rij kleine toko's (winkels); in een doorloopende voorgalerij hebben de winkeliers bovendien een deel hunner waren uitgestald.

Van de hoofdstraat voeren verder tal van dwarsstegen, alle met plankieren van ijzerhout, naar een onnoemlijk aantal gangetjes met de gebruikelijke parits en bruggetjes.

In één woord: een echt Chineesch labyrinth.

De drukte en bedrijvigheid, die in dit gedeelte van Pontijanak heerscht, vormt een groot contract met de deftige kalmte in de Europeesche wijk, waar men slechts in den vroegen morgen en nadat de zon ter ruste is gegaan, kans heeft eenige wandelaars te ontmoeten.

Het Maleisch gedeelte van Pontijanak ligt aan de overzijde der rivier en is zeer uitgestrekt.

Het ziet er hier zeer armoedig uit. Het vorstelijk paleis valt niet erg meê, alleen de woningen van enkele grootwaardigheidsbekleeders en van sommige handelaren zien er goed uit. De huizen zijn hier op hooge palen gebouwd, omdat de geheele landtong bij vloed onder water loopt.

De Maleiers van Pontijanak en van de geheele Westkust zijn, op enkele plaatselijke uitzonderingen na, vrij arm. Zij hebben niet veel behoeften en trachten aan den kost te komen met visschen, met kleinhandel, het zoeken van boschproducten en enkelen ook met voor eigen gebruik op kleine bouwvelden padi te telen.

Pontijanak bezit verder nog twee stoomfabrieken, die een weinig buiten de kom der gemeente zijn gebouwd: een houtzagerij en een fabriek tot bereiding van klapperolie en tongkawangvet.

De klapperolie wordt gewonnen uit het vleezig gedeelte van de vrucht van den cocospalm, die in de kustvlakte van Pontijanak bij millioenen en millioenen is aangeplant en daar welig tiert.

Als de rijpe vrucht van de vezelige buitenbast is ontdaan, wordt ze in stukken gehakt en dan in de zon gedroogd; in dien toestand is ze in den handel onder den naam van coprah bekend.

Machinaal wordt de coprah verder zeer klein gesneden en daarna perst men er langs hydraulischen weg de olie uit, die in Europa tot bereiding van zeep en kunstboter dient.

Het tengkawangvet wordt in de fabriek op dezelfde wijze getrokken uit de kleine vrucht van den tengkawang- of vetboom, die Borneo tot vaderland heeft.

In Europa gebruikt men het tengkawangvet bij de bereiding van stearine.

En verder bezit deze plaats een diamantslijperij. Wanneer men de rivier een half uurtje oproeit, komt men aan een ruime loods die in kleine vertrekjes is afgedeeld, waarin men de diamanten slijpt, die bijna uitsluitend van Landak afkomstig zijn.

Bepaalde mijnen heeft men daar niet. Men graaft er kuilen van twee tot tien meter diepte, in de hoop op den ertslaag te stuiten, waarin deze kostbare steensoort veelal voorkomt. Met behulp van

een kleine waterleiding wordt het erts uitgespoeld en dikwijls heeft men dan het geluk een goede vondst te doen.

Maar nog veel meer komt het voor, dat het erts eenvoudig wegblijft en al het werk is dan te vergeefs geweest.

Ook enkele stroomversnellingen in de Landak rivier bevatten diamanten. Bij zeer lagen waterstand, als ook de stroom niet hevig is, zijn duikers in staat die rivier hare schatten te ontworstelen. —

Het Europeesch publiek te Pontijanak is er gedeeltelijk civiel, namelijk: de Resident, de Assistent-resident, de Secretaris en nog tal van andere autoriteiten, die iets minder hoog in de ambtelijke hierarchie staan; verder het militair element, vertegenwoordigd door den Majoor, den Militairen commandant met zijn staf en de officieren, behoorende bij het ongeveer 200 man sterke detachement, dat te Pontijanak in garnizoen ligt.

En particulieren, vraagt men wellicht, zijn die er niet?

Eigenlijk gezegd is er te Pontijanak maar één particulier, maar die kan gerust voor zes tellen, omdat de geheele Europeesche particuliere industrie in de grootst mogelijke verscheidenheid door dien éénen particulier met zijn vele Europeesche employés wordt vertegenwoordigd.

De genoegens van Pontijanaks, ingezetenen zijn niet zeer talrijk. Lectuur, ja zelfs véél lectuur, daarmede vermaakt men zich in hoofdzaak tot ontspanning van de dikwijls zware ambtsplichten.

Eens in de week gaat men in den vooravond met de dames naar de societeit om naar de muziek van het bataljon te luisteren en zeer dikwijls gaat men toch societeitswaarts om van het heerlijke gezicht over de rivier te genieten.

Van tijd tot tijd is er natuurlijk ook een speelavondje. Gastvrouw en gastheer sloven zich dan uit om het een ieder naar den zin te maken. Men komt gewoonlijk om negen uur; de dames gaan in een kring zitten en de heeren blijven in de niet altijd ruime woning staan, totdat koffie en likeuren rondgediend zijn en het spelen een aanvang neemt.

De geheele feestavond heeft een kalm, soms zelfs deftig verloop en slechts van tijd tot tijd gaat bij een heeren-tafeltje een juich-

toon op, als iemand er een mooi spel schandelijk heeft verloren. Men drinkt, waar men trek in heeft; de gastvrouw doet haar uiterste best een ieder te overreden iets van de heerlijke gerechten te gebruiken, die zij hoffelijk aanbiedt; men staat tegen twee uur 's nachts op en bedankt gastvrouw en gastheer voor den genoegelijken avond, die zeer zeker het meest genoegelijk is gevonden door een enkel hartstochtelijk hombreur, omdat hij er zich nog gedurende veertien dagen op beroemen kan, een sans prendre in de schoppen te hebben gewonnen met „drie matadors sec, boer derde in de harten, geen renonce en de rest geen haalbare trek."

Bals worden er te Pontijanak weinig gegeven; alleen nu en dan bij den Resident en verder eens of tweemaal in het jaar in de societeit.

En overigens wandelt men er langs den grooten toer, langs den kleinen toer, langs het groote vierkant en langs het kleine vierkant, zooals de wandelwegen, voor een oningewijde wel eenigszins gecompliceerd, worden aangeduid; doch alleen als het niet regent.... en het regent er schrikbarend veel.

Maar dit is gelukkig, want men heeft aan dien neerslag bepaald behoefte om ook nu en dan te kunnen drinken, daar toch te Pontijanak geen putten zijn en het rivierwater er in sommige jaargetijden alles behalve drinkbaar is.

Maar wanneer op feestavonden de sluizen des hemels bij vergissing zijn opengebleven, is men met dien vochtigen zegen volstrekt niet ingenomen.... Want.... tot paarden en rijtuigen heeft men het te Pontijanak nog niet kunnen brengen, omdat de stichters der plaats de wegen en bruggen daar niet op ingericht hebben. Et l'on revient toujours à ses premiers amours, zuchten de dames en laten zich in zeer primitieve draagstoelen balwaarts geleiden.

Over het algemeen heerscht onder het publiek een prettige toon, ofschoon het niemand te Pontijanak schijnt te bevallen. Men kent in een ambtelijk plaatsje als Pontijanak een ieders krachten, óók de finantiëele natuurlijk, en gaat, behoudens den verschuldigden eerbied voor hooger geplaatsten, van het gezond

denkbeeld uit: „als ik mijn plicht doe en tijd van leven heb, kom ik er ook wel."

En verder heeft ieder zijn lief en leed, maar leed hebben er vooral de ouders, die aan de opvoeding hunner kinderen hoogere eischen stellen, dan hetgeen de lagere school kan verschaffen en die helaas! genoodzaakt zijn hunne lievelingen òf naar Batavia òf naar Holland te zenden. —

EEN VISITE.

DOOR

S. S. VAN BEYMA.

Met wilden polsslag ligt zij te wachten op den geneesheer.

Ofschoon de koorts niet fel is, gaat haar adem snel. Onrustig woelt ze heen en weer, op het kussen de koudste plekjes zoekend om haar gloeiend hoofd te verkoelen.

Geen smart beweegt haar ziel.

Soms, even stilliggend in zacht gepeins, vergrooten hare oogen van extase zich en lacht ze blij.

Het is of haar verschijnt een liefelijke gestalte, voor wie ze knielt uit heilige vereering..

Niemand kent haar zoet leed-geheim.

Toen haar moeder voorstelde den arts te laten halen, vermoedde deze niet welk geluk ze schonk.

Sinds de kranke weet dat hij zal komen, wijkt zijn beeld niet voor haar geest.

Indien hij hier reeds stond, kon ze hem niet duidelijker zien.

Als verheerlijkt glanst haar gelaat, terwijl zij vol martelend genot zich herinnert de openbaring dat ze liefhad..

In de stilte, die om haar is, aanschouwt zij levendig de verschillende tafereelen.

Nog ziet ze hem, den gestorven aesculaap vervangend, voor

't eerst de woning harer ouders binnentreden. Hij was betrekkelijk jong en ongehuwd.

En weer voelt zij het wonder, dat toen in haar geschiedde.

In 't begin wilde zij de waarheid niet erkennen. Orkanen woedden in haar hart..

Tot zij eindelijk overwonnen werd en nu juichend, dan schreiend boog voor een macht, sterker dan zij.

Hemelsche vreugd en schrijnend wee daalden in haar gemoed.

Doch de jubel overstemde..

Op 't laatst scheen te zijn gevonden, waar zij zoo lang naar zocht. Haar leven — somber raadsel — werd plotseling blinkend licht.

Gelijk op wolken trad zij voortaan. Wel zonk ze soms in bangen twijfel neer, doch hoe verduisterd nu en dan, toch schéén de zon..

En thans..

Hoort zij daar niet zijn stap?

Als een verschrikte hinde richt ze zich overeind, de handen drukkend op haar hijgenden boezem. Haar oogen sperren wijd zich open in zalige verwachting en ze luistert scherp met angstig hopen..

Het geluid verflauwt.

Teleurgesteld en toch verlicht gaat zij weer liggen en laat haar blik doelloos door de kamer zweven.

Tegenover haar bevinden zich schoorsteenmantel en spiegel. Rechts van het raam de waschtafel; links, naast 't ledikant, een psyche. Bij het voeteneind is de deur en aan den overkant 't gordijn, waarachter haar japonnen hangen. Hiertusschen haar linnenkast.

In 't midden staat een tafel.

Door het venster, 'n weinig open, stroomt een zoele voorjaarslucht binnen.. De zieke hoort de vogels tjilpen en ruikt seringen en andere zomerboden.

De middagzon, warm koesterend, schijnt in het vertrek.

Doch figuren uit 't werkelijk leven komen vaag slechts tot haar. Ze staart op het heerlijk oogenblik, dat nadert.

Bevend en lachend stelt ze zich voor hoe 't zal zijn.

Terwijl haar hart hevig bonst, wordt in haar verbeelding de deur geopend. Hij, dien zij afgodisch liefheeft, komt naar haar toe en vraagt op zachten, medelijdenden toon hoe 't gaat.

Ze hóórt 't zeggen met weeke, melodieuze stem en ze ziet zijn sympathiek gelaat, spiegel eener reine ziel.

Ze raakt aan haar hoofd, dat pijn doet.. Ze zal 't vertellen en misschien legt hij dan zijn hand verkoelend op de gevoelige plek. O, hoe dát genezen zal!

Haastig rolt een rijtuig aan en houdt stil; de schel klinkt.

De patiënt vliegt op; het bloed stijgt naar haar wangen en heel 't lichaam siddert.. Koortsig grijpt ze naar haar slapen, die als dol dreunen en hameren.

Ze dwingt zich bedaard te zijn, uiterlijk althans. Hij mag immers niet bespeuren den reuzenstrijd in haar gemoed? — Geen valsche schaamte dringt haar tot huichelen. Hare liefde zou ze willen aan zijn voeten leggen. Soms wordt haar dit te machtig.. Dan vleit ze zich dat 't zijn ijdelheid streelen, hem gelukkig maken moet. Doch sterker is haar vrees te grieven met de openbaring dat zij lijdt door hem. En ze speelt komedie.. Kan grooter smart haar treffen dan een schaduw op zijn pad te zien?

Ze hoort hem op de trap. Kijk hoe rustig zij ligt. Even trilt haar gezicht. Dan glimlacht ze. Wel is haar blik vol weemoed, maar toch lacht zij, gelijk een kranke, die geduldig pijn verduurt. Indien haar medicijnmeester wist hoe haar wonde brandt en hoe ongeneeslijk die is..

Ze klemt de handen samen op haar borst. „Arm, verstooten hart,” fluistert ze met tranen in haar stem.

Is haar verlangen onbescheiden? Liefde vraagt zij niet. Dit zou niet kunnen.. Hij is haar god. Ze wenscht enkel voor hem te leven en te werken.

Doch onmeedoogend wordt haar bede afgewezen.

Toch hoopt zij nu en dan.

Haar moeder treedt binnen, gevolgd door hem.

Schijnbaar kalm kijkt de zieke hen aan. Waanzinnig woelt en

kookt en bruist 't in haar. Doch haar gelaat toont een lach..

En zij geniet, trachtend de seconden vast te houden..

„Dag freule," klinkt zijn groet. „Heeft u kou gevat?"

Bevend drukt zij de toegestoken hand.

Hij neemt plaats en voelt den pols, terwijl zij zwijgend naar hem ziet. O, hij moet bespeuren het kloppen van haar hart, 't stralen van haar oog! Haar ziel is één aanbidding..

In extase bewondert ze zijn flink figuur en ernstig, toch vriendelijk gezicht. De blauwe oogen weerkaatsen een wereld van gevoel en een volle, donkerblonde snor omlijst zijn mond. Nu is alles in rust, doch zijn lach betoovert haar.

„U heeft koorts."

Voorzichtig legt hij zijn hand op haar voorhoofd.

„Heb je pijn? Daar?"

Als dokter veroorlooft hij zich te tutoyeeren. Hij is zooveel ouder.

Het antwoord luidt bevestigend.

De patiënt verkeert gelijk in hooger sferen.

Zijn stem schijnt haar muziek en zijn vaderlijke bejegening doet haar rillen van genot. Nietig vindt ze zich. Hij is groot en goed; zij — niets, vergeleken bij hem. Hij bezit wijsheid en verstand onmetelijk. Zij is dom.

Ze weet slechts dat ze van zaligheid zou kunnen schreien..

Hij neemt een receptenboekje uit zijn vestzak.

„Ik zal u een poeiertje geven."

„Is 't influenza?" vraagt zij, bang dat hij vertrekken gaat.

„Neen." Zijn glimlach opent haar den hemel. Ze denkt uit geluk te sterven..

„Laat ons niet alles met dien naam bestempelen," vervolgt hij. „Het wordt zoo'n mode. U heeft geen influenza."

„'n Zusje," meent mama.

Hij stemt toe. „Maar goedig. U zal zien hoe gauw de freule betert. Na influenza is men zoolang slap."

Zijn woorden wonden haar. Herstellen? Ze wil ziek blijven, dagelijks hem aanschouwen — vlak bij, hooren zijn stem vol mededoogen.. Voor haar is gezondheid een dorre woestijn en krank zijn 'n heerlijke oase.

Terwijl hij 't recept schrijft, merkt zij op hoe rustig en toch

vastberaden zijn manieren zijn. Ze is overtuigd dat, indien ze smeekte die poeier niet te geven, hij ernstig doch gestreng zou weigeren. Volkomen macht oefent hij op haar. Wat hij zegt gelooft zij haast blindelings. Geen wil bezit zij meer. Haar karakter vormt ze naar 't zijne. Hem ontberend gevoelde zij zich zwak en wankelend. Nu vindt ze steun bij hem..

Bijna zonder eigen oordeel tracht zij te handelen in zijn geest. Soms verbeeldt ze zich dat hij goedkeurend op haar schouder tikt. Dan schreit ze wel uit vreugde. Haar ambitie is slechts zijn adhaesie, hem mishagen haar eenige vrees..

Zij was een schuchter meisje, in 'n vreemd land verdwaald. Thans is haar gids gekomen.

Zijn zachte, vriendelijke stem doet haar ontwaken.

„Viermaal daags 'n poeier."

„Zijn er veel zieken?" vraagt zij om zijn heengaan te beletten.

„Neen."

Zwijgend ziet hij haar aan, met kalme zelfbewustheid geen moeite doend te behagen.

Nerveus praat ze door.

Hij luistert goedig, nu en dan glimlachend of antwoordend. Zijn gelaat drukt uit dat hij eigenlijk zich boven haar gevoelt, maar toch groote belangstelling in wat ze zegt wil veinzen.

Haast nederbuigend hoort hij naar haar als naar 'n kind..

Eindelijk staat hij op en reikt haar de hand.

„Dag freule. Overmorgen kom ik weer eens kijken. Adieu mevrouw."

Hij vertrekt, terwijl mama met hem zich naar beneden begeeft.

De patiënt is weer alleen.

Al haar leden trillen. Ze klappertandt. Wild staren de oogen en zenuwachtig bewegen de handen over 't dek.

Op zelfbeheersching volgt reactie nu.

Langzamerhand begint ze zacht te schreien van geluk en lacht door haar tranen heen..

„Overmorgen komt hij weer.!" juicht ze met schitterenden blik.

Ze voelt geen verdriet, maar ziet 't paradijs.

„Ik heb hem lief.." murmelt zij verrukt, als ontdekt ze dit pas nu.

In stijgend genot herhaalt ze het, of ze 't niet genoeg kan hooren.

„Ik heb lief. Ik ben gelukkig . ."

Uit blijdschap zucht zij diep. Haar gelaat is vol reinen vrede en verheven zaligheid.

Ze vouwt de handen . .

„Schenk hém Uw zegen," bidt ze zacht. „Voor mij vraag ik niets. Ik ben tevreden wanneer 'k hem beminnen mag. Maar geef hem wat hij begeert. Laat Uwe engelen hem omringen en waken voor zijn heil . ."

ZULLEN WIJ ONZEN KINDEREN SPROOKJES VERTELLEN?

DOOR

MARTHE RENATE FISCHER.

Wij stappen over onze mooie aarde heen, wij menschen van den tegenwoordigen tijd, zonder dat wij altijd op datgene letten of letten kunnen, wat wij bij onzen flinken gang mogelijk vertrappen. Plaats voor ons! En ruim ook! Onze geest peinst en ontleedt. Wij scheppen en doorgronden en vinden uit. Wanneer wij feest vieren, komt ook van zelve de sprookjesstemming. Het stuk poëzie, het stuk begeestering, het stuk fijn genotvermogen, wier rijmen wij in onze kinderjaren mèt het sprookje in ons opgenomen hebben, wint veld en schenkt ons een waar feestgetij, onverschillig of dat in den kring van goede vrienden of in 't eenzame vertrek, of het met gezang en scherts of met droomende gedachten plaats grijpt.

Nu strekt zich eene hand uit, om ons daarvan te berooven. Aan het sprookje wordt de oorlog verklaard. Ernstig wordt overal de vraag opgeworpen, of wij onzen kinderen sprookjes mogen vertellen.

Wij vergeten geheel, dat het sprookje een deel van onze ziel uitmaakt, ons gemoed is er de dichter van geweest. Het volk op zijn feestgetij heeft deze geurige, bonte droomen uitgesponnen.

Men zou in 't belang van den volksgeest hier nu veeleer wil-

len uitbreiden dan afschaffen. Het spijt ons al zoo, dat de oude volksdrachten meer en meer verdwijnen, dat het volk eveneens de oude zeden en gebruiken verwaarloost. Tot die algemeene vereffening en kleurloosmaking gaan wij nu ook ons deeltje bijdragen, door met overleg en verstand het volkssprookje te helpen uitroeien. Wij bedenken inderdaad niet, hoezeer wij daarmee ook der poezie voedingskracht ontnemen.

Wanneer wij ons jonge kind een verhaaltje vertellen, dat aan 't werkelijke leven ontleend is, en waarin het zoete kind chocolade van de moeder krijgt en daarentegen het ondeugende kind door den vader met den stok gestraft wordt, dan zal dit historietje niet eens bij allen matige belangstelling wekken, in elk geval zal het niet den bevrijenden, verheffenden en aanhoudenden indruk op het kinderlijk gemoed maken, gelijk dit onze oude sprookjes doen met het straffen van het slechte en de belooning van het goede door dwergen, feeën en geesten.

Het sprookje stelt dus onze moraal in het licht: het goede beloonen en het kwade straffen. Nieuwsgierigheid, valschheid, nijd, leugen, hebzucht, ijdelheid krijgen hunne welverdiende straf, voorzoover zij geen berouw toonen en beterschap beloven. Vlijt, bescheidenheid, gehoorzaamheid, oprechtheid, trouw, erbarming worden met rijke schatten beloond. Goedig en beminnelijk vertelt ons het sprookje van den eenvoudigste onder de broederen, die evenwel, daar hij rein van harte was en barmhartigheid uitoefende, tot hooge eer en rijkdom geraakte en met het koningsdochtertje trouwde.

Moet ik werkelijk enkele sprookjes hier opsommen? Het sprookje van Asschepoetster, van Sneeuwwitje, van Blauwbaard, van den Markies van Carrabas, van de gouden gans, die allen even leerrijk zijn? Het sprookje van den ijzeren Hendrik, die, toen zijn heer in een kikvorsch veranderd werd, drie ijzeren banden om zijn hart liet leggen, opdat het van smart en treurigheid hem niet uit de borst zou springen? Het sprookje van de zeven raven en van de wilde zwanen, deze sprookjes van broederlijke liefde? Hebt gij niet de glanzende geestdrift-oogen bij uwe luisterende kinderen gezien, moeders, wanneer gij hun het sprookje van Roodkapje of van Doornroosje verteldet? In uwe jongens vertoont zich het rid-

derlijke bloed van den beschermer, den volbrenger van onverwachte daden, van den drakendooder, den heksen- en reuzenbedwinger; in uwe meisjes wordt het geloovige vertrouwen gewekt. Zij luisteren naar de bloemrijke woorden der poezië, zien de glanzende beelden, welke de fantasie voor hen ontrolt, en worden onvoorziens mede betrokken in de geur en betoovering, die verder in hen voortspruit.

De naar sprookjes luisterende kinderen leeren kijken en beschouwen, want de natuur leeft in het sprookje. Zij leeren lachen in naieven, kostelijken kinderlust, want de humor klopt bij de jonge harten aan, om er zijn tent in op te slaan. Vertelt uwen kinderen eens 't sprookje van klein Duimpje of van de schoone slaapster; vergeet ook niet die van de dankbare dieren, welke den mensch, die hen bijgestaan had, in zijn bedruktheid dienden. Of wilt gij de dierenliefde niet in uwe kinderen zien ingeplant? Het zijn weliswaar slechts teedere kiemen, die zij poot, maar kiemen, die, zij het ook niet in alle, toch in vele jonge harten wortel zullen slaan en vrucht dragen.

Men zal ons tegenwerpen: dit en dat in 't sprookje is ongeschikt of zelfs schadelijk voor het kinderlijk gemoed. Vergeten wij echter niet, dat het kinderlijk gemoed rein is, en dat wij volwassenen, die de donkere zijden van het leven kennen, velerlei twijfelachtigs in 't sprookje bespeuren, dat het reine zieltje van het kind voorbij gaat. Wij moeten ook onze kinderen niet volproppen met sprookjes, vóór alles moet het nog zenuwachtige kind daarvan met omzichtigheid worden toebedeeld. Maar dat is de zaak der trouwe moeder, die er eveneens op let, dat de maag van haar kind niet overladen wordt. Zou deze moeder nu ook de jonge ontvankelijke ziel niet met dezelfde behoedzaamheid bejegenen? Moeders zaak is het eveneens, het dreigen met den zwarten man en allerlei andere spookgerei uit te maken, hetgeen ten onrechte op rekening van 't sprookje geschoven wordt, doch in waarheid niets anders is dan de malle gewoonte van gemakzuchtige, slecht nagereden kindermeisjes.

Men klaagt bij onze tegenwoordige kinderen, dat de meeste geen kinderen meer zijn, maar volwassen personen in 't klein. Opvoedingsfouten, die het jonge organisme ontijdige indrukken geeft,

welke het nog niet tot zich nemen kan. Om deze vroeg-rijpheid te verhinderen, meen ik, dat er geen beter middel is, dan den mooien, stillen sprookjestijd in de kinderkamer te behouden, dien tijd van naief genieten voor het kind. Onder 't geloovig kijken en luisteren hebben lichaam en ziel tijd om krachtig te worden. Men bedenke wel wat dat zeggen wil: zoowel lichaam als ziel versterkt voor den aanstaanden zwaren arbeid des levens!

Een vrijmoedig man zei mij onlangs: Wanneer hij een bruidspaar voor 't altaar zag staan, het bruidje getooid met den mirtenkrans en in de betoovering harer onbewegelijkheid, dan was het hem altijd, alsof hij naast haar witte satijnen schoentjes een paar bestofte laarzen zag staan, die den bruidegom toebehoorden. Het brokje sprookjesbetoovering uit den kindertijd was in den man wakker geworden, die aldus sprak. Het brokje sprook in de jonkvrouwelijke ziel maakte dat hij den nek kromde.

Wie zou den hemel niet smeeken, hem sprookjes in 't leven te vlechten! De eerste liefde tusschen jongeling en jonkvrouw, is ze niet een doorleefd sprookje? De eerste stap in den jongen echt — het geven en ontvangen — het zichzelven verliezen aan den anderen en het zichzelf terugvinden in den ander — het eerste kindje.... Zijn het niet wondere sprookjes, die wij beleven, waarbij vrouw poëzie onze huisgezellin is?

Wil men echtgenoote en moeder penseel en palet ontnemen, waarmee zij haar kinderen gulden beelden maalt, die hunne jonge harten in verrukking brengen en hen in geestdrift doen ontvonken. In de hoeken van het huis, waarin de zwarte schaduwen hokken, zet de vrouw met de sprookjesbetoovering in 't hart rooskleurige lichtjes. Zij grijpt zonnestralen en verspreidt die over de vertrekken.

Ergens heb ik eens gelezen, dat de figuren der heks en der booze stiefmoeder in 't sprookje het kind de achting voor den ouderdom en der stiefmoeder hare houding tegenover de aanbehuwde kinderen ontnamen. Er zijn ook sprookjes, waarin wettige ouders wreed met hunne kinderen omgaan; ik herinner aan Hans en Grietje; maar er is toch nog geene klacht vernomen, dat deze sprookjes de kinderliefde ondermijnd hebben.

Het bekende humoristische weekblad de „Fliegende Blätter"

bevatte een tijd lang altijd zetten en grappen over schoonmoeders. Een oude zinrijke spreuk luidt: „O, gij lieve, minnenswaardige meisjes, waar komen dan toch de kwade oude vrouwen vandaan?" Menschen, aan wier oprechtheid en eerlijkheid ik geene reden heb te twijfelen, vertellen mij van oudere vrouwen, die ontoegevend, hatelijk en eerzuchtig zijn en het opgroeiend geslacht onverdiende bitterheid bereiden. Ik voor mij ken slechts matronen met milden blik, troostenden mond en zegenende handen. Maar na het daareven aangevoerde is het zoo heel onwaarschijnlijk niet, dat er ook enkele dergelijken zijn, die er wel aan zouden doen, wanneer zij opnieuw sprookjes begonnen te lezen en zich daaraan spiegelden.

Wat nu de akelige stiefmoeders betreft, verkeer ik ook hier in den benijdenswaardigen toestand, er geen te kennen. Ik heb echter wel hooren vertellen, dat er dergelijke waren en die de haar toevertrouwde kinderen liefdeloos behandelden.

Wij vrouwen verheffen onze stem ter dege, wij willen niet rusten en verpoozen, wij willen ons reppen en roeren. Hier is een veld, dat ons sedert ontelbare jaren openstaat, en waarop wij toch nog niets naar onze krachten geleverd hebben. Gaan wij dus aan 't werk en beijveren wij ons, in overeenstemming met den spiegel, dien het dichterlijke gemoed ons in 't sprookje voorhoudt, als beschaafde, verstandige, goedaardige matronen; beijveren wij ons ook als stiefmoeders, die het wantrouwend kindergemoed door teederheid, toegevendheid en overleg ontwapenen, die door onbaatzuchtigheid, geduld en rechtvaardigheid de volksstem dwingen, in plaats van berispende woorden, lof en dank te doen hooren. Velen zouden daarmee een rijk arbeidsveld openen, waarop zij konden werken ten zegen van ontelbare millioenen. En het volk, hoe wars het deels van sprookjes geworden is en het dichten aan menschen van 't vak overgelaten heeft, zou spoedig aanvangen, sprookjes te vertellen van de goedige grijze fee Troostoog en van het lieve stiefmoedertje Welgemoed, dat, daar de weg vol puntige steenen was, hare handen daar over uitbreidde, opdat haar stiefkindje er ovèr heen zou kunnen loopen, en die, toen haar stiefkindje 't ijskoud had, zich van haar eigen kleeren ontdeed, waarin zij haar kindje hulde.

Vóór ik deze kleine beschouwing neerschreef, heb ik tevergeefs

naar steekhoudende gronden gezocht, die eene uitroeiing van 't sprookje in de kinderkamer konden rechtvaardigen. Ik heb er echter geene gevonden. De korte sprookjestijd in de kinderkamer belemmert den vooruitgang der menschheid niet en treedt der ontwikkeling des geestes niet hinderlijk in den weg; onze zonen kunnen even degelijke handwerkslieden, kooplieden, rechters, artsen, ambtenaren, even degelijke geleerden en nijveren worden, wanneer wij ze in hun kindsheid nu en dan in de hand nemen en in den bloemrijken sprookjestuin rondvoeren, als wanneer wij de kost voor hunne vragende jonge Psyche slechts aan de werkelijkheid ontnemen.

Het kan ook gebeuren, wanneer de opvoeders niet oplettend zijn, dat er wat te veel van het sprookje blijft hangen, misschien wat te veel argeloosheid. Maar dat neemt het harde leven er spoedig af. Veel erger echter is het met het te weinig gesteld bij de opvoeding zonder den sprookjestuin; want dan is het gevaar te duchten, dat het gemoed verschrompelt. En wij zijn buitendien toch al nuchter en praktisch genoeg.

Toen ik een kind was, heeft mijne grootmoeder me eens het sprookje van 't geluk verteld. Een arm meisje in nood en kommer trok uit, om de geluksfee te zoeken. Het keerde echter moede en wanhopend na velerlei dooltochten naar huis, zonder dat ze 't geluk gevonden had. Nood, kommer en ontbering waren intusschen rustig thuis gebleven, sloten het terugkeerende meisje dadelijk in de armen en verheugden zich er over, het weder bij hen te zien. Het meisje echter nam haar pak geduldig op de schouders en leefde, zoo goed als 't ging, met de drie akelige huisgenooten. Doch toen het op zekeren dag met bittere tranen het sober maal kruidde, ging onvoorziens de deur open en trad het geluk binnen. De bekoorlijke fee droeg een kroontje in haar handen, dat zij 't meisje op het hoofd zette.

De quintessens van 't sprookje: „Daar ging de deur open en trad het geluk binnen," is mij mijn leven lang bijgebleven.

Leerde ik een aangenaam mensch kennen, wedervoer mij een of ander prettigs, dan dacht ik met een blijmoedig hart aan de geluksfee van 't sprookje, die de deur ingetreden was, en mijne lachende vreugde werd nog glanzender en luider.

Zocht mij harteleed op, dat geen mensch voorbijgaat, zette het zich bij mij neer en wilde 't niet wijken, dan vlogen instinktmatig mijne oogen naar de deur met een gespannen uitdrukking, alsof zij verwachtten, iemand te zien binnentreden. Eerst wanneer ik mij zelven ontroerd afvroeg: Nu, wat moet dat? kwam mij de volzin uit het sprookje in de gedachte, waar de deur openging en het geluk binnentrad.

Het geluk is werkelijk telkens mijne kamer binnengetreden; in plaats van 't kroontje voerde het mijne blijmoedigheid bij de hand, die mij ontloopen was. Want ik, eenvoudig mensch, weende daarna lachtranen in plaats van die andere tranen, welke mij te voren over de wangen gevloeid waren.

N°. 187.

Uit het Russisch van Barones E. ORZY.

I.

„N°. 187," riep de Moujik belast met de devisie. „Nu dan N°. 187, waarom kom je niet wanneer je geroepen wordt?"

Een jonge man, die, afgezonderd van de andere gevangenen, in een hoek neergedoken zat, keek droefgeestig op toen de Moujik hem ruw heen en weer schudde. Hij was nauwelijks den kinderschoenen ontwassen; om zijn fijn besneden mond was zelfs nog geen begin van knevel te bespeuren; zijn groote blauwe oogen staarden droef voor zich uit; op iederen trek van zijn jong gelaat was slechts wanhoop — hopelooze wanhoop — te lezen. De jonge man stond op en volgde den Moujik met loome schreden door de wijde gang, waar mannen van verschillenden leeftijd bij tientallen waren opeengehoopt. Zij hadden allen terecht gestaan — eene ware bespotting — en waren allen, zonder uitzondering, veroordeeld tot het werken in de kwikzilvermijnen van Oost-Siberië — d. w. z. veroordeeld tot de doodstraf. Drie jaar kan het echter duren alvorens deze straf voltrokken wordt; het is eene dagelijksche, uurlijksche foltering, een kampen tegen ontberingen, ziekte en schande en het graf van een misdadiger als einddoel. Allen moesten Moskou den daarop volgenden dag verlaten om hun eindeloozen tocht door mijlenlange vlakten te beginnen, schamel

gekleed, schamel gevoed, bij tientallen langs den weg, omkomend van koude en honger.

De jonge Graaf Wladimir Rostopchine was een van deze arme ongelukkigen. Rijk, van hooge geboorte, de afgod van St. Peterburg's aristocratie, zag hij zich zelf, na eene gevangenschap van drie maanden ondergaan te hebben, veranderd in N⁰. 187 van ploeg N⁰. 2, bestemd den daarop volgenden dag op weg naar Irkoetsh te gaan.

Hij had samengespannen of was tenminste ongelukkigerwijze betrokken geworden in den laatsten aanslag op 's Keizers leven; daarom moest hij sterven. Zeker, dat is onvermijdelijk, maar niet voor over drie jaar, Graaf Wladimir, niet voordat gij genoegzaam kwikzilver hebt uitgegraven om deze genadige verlenging van uw leven te verdienen — daarna kunt gij den tol aan de natuur betalen; zij is voor uw dood verantwoordelijk, niet uwe vaderlandsche Regeering.

Bij den ingang der zaal gekomen, gaf de Moujik N⁰. 187 over aan vier kozakken, die, na den jongen man de handboeien te hebben aangelegd, hem door eindelooze steenen gangen, schaarsch verlicht door een enkele petroleumlamp, naar een massieve deur voerden, waarboven een fraai koper bord prijkte, op hetwelk te lezen stond: „Kantoor van Zijne Excellentie den Gouverneur."

Nauwelijks waren zij met hun gevangene deze deur genaderd of ze werd aan de binnenzijde geopend en eene stem vroeg:

„Sergeant, heb je N⁰. 187 voorgebracht?"

„Ja, Excellentie."

„Breng hem binnen en wacht dan met uwe mannen buiten tot ik u weer noodig heb."

De sergeant der kozakken duwde den jongen man de kamer in en liet hem daar staan, terwijl hij, zich verwijderend, de deur met een harden slag dichttrok.

Graaf Wladimir Rostopchine, die in al deze maatregelen niet het minste belang scheen te stellen, wachtte geduldig af wat Zijne Excellentie hem zou hebben mee te deelen. Er zouden ongetwijfeld méér onderzoekingen volgen, meer vragen te beantwoorden zijn — doch hij was daar nu reeds aan gewend en had opgehouden te vreezen of te hopen.

„Graaf Wladimir Rotopchine," sprak Zijne Excellentie, na een korte pauze, gedurende welke hij den jongeling met meer nieuwsgierigheid dan medelijden had opgenomen.

De jonge man ontstelde. Drie maanden was het geleden sinds hij zijn naam had hooren uitspreken, sinds hij had opgehouden een man te zijn en een nummer was geworden.

„Gij weet, dat gij terecht gestaan hebt," vervolgde Zijne Excellentie, „voor hoog verraad en majesteitschennis en veroordeeld zijt tot het werken in de kwikzilvermijnen van Oost-Siberië — dat wil zeggen: ter dood veroordeeld."

„Ik ben het mij volkomen bewust, Excellentie, en behoef er niet aan herinnerd te worden," sprak de jonge man bitter.

„Morgen," hernam de Gouverneur, „zal Graaf Wladimir Rostopchine ophouden te bestaan. Zijn goederen en gelden worden eigendom van de kroon, zijn naam geschrapt van de lijst zijner Majesteits onderdanen...."

Een lichte huivering doorvoer den jongen man, toen de gouverneur een oogenblik ophield en zoo 't mogelijk ware kwam er een uitdrukking van nog grooter wanhoop op zijne trekken, doch ditmaal zeide hij niets.

„En morgen," vervolgde Zijne Excellentie hardvochtig, „zal N⁰. 187 Moskou verlaten met nog twee honderd andere misdadigers om zich op weg te begeven naar Irkoetsk, het einddoel hunner reis, daar —"

„U behoeft mij niets meer te zeggen, Excellentie," viel de jongeling hem driftig in de rede. „Ik weet wat mij daar ginds wacht, ik ken de verschrikkingen, de ontberingen en de folteringen van een levend Siberisch graf. Hebt gij mij hier ontboden om mij daarover te spreken?"

„Ik wilde mij slechts overtuigen," sprak Zijne Excellentie zoetsappig, „of gij u volkomen bewust zijt van wat u morgen te wachten staat, tenzij —"

„Tenzij?" sprak Graaf Wladimir verbaasd. „Is er dan sprake van: t e n z i j?"

Zijne Excellentie wachtte geruimen tijd. Hij keek door zijn goudgerande brilleglazen den jongeling doordringend aan. Blijkbaar was hij, man van ondervinding, in verlegenheid gebracht en

zocht naar woorden om goed uit te drukken hetgeen hij te zeggen had.

„Graaf Wladimir," sprak hij ten laatste — „het is in mijne macht, u een beslissend voorstel te doen. Door uw opstand tegen den Keizer, uw misdaad tegen zijn heiligen persoon, hebt gij uwe vrijheid, uw grooten rijkdom, uw doorluchtigen naam verbeurd. Ik ben bereid, u, uit naam van Zijne Majesteit, dien God behoede, het volgende aan te bieden: een nieuwen naam, rijkdom, waardoor gij u weelde zult kunnen verschaffen, en de vrijheid om u weder onder uwe medemenschen te begeven, indien ...."

De uitwerking van Zijne Excellentie's laatste woorden op Graaf Wladimir Rostopchine was ontzagwekkend; een straal van hoop kwam weder op zijn gelaat; al de vermogens van den jongen man schenen zich te vereenigen in ééne bede tot den Gouverneur: die om te vervolgen.

„Indien gij," hernam Zijn Excellentie, „in ruil daarvoor wilt toestemmen in ééne voorwaarde, die Zijne Genadige Majesteit u zal stellen."

„En die voorwaarde is?" vroeg Graaf Wladimir ademloos.

„Is, dat gij uw naam, waarop gij na heden geen recht meer zult hebben, aan een persoon zult geven, die Zijne Majesteit u zal doen aanwijzen."

„En die persoon?"

„Is eene dame!"

„Gij bedoelt, dat de Keizer mij wenscht te doen huwen met ....?"

„Zijne Majesteit laat u de keuze van een naam, geheele vrijheid buiten de grenzen van Rusland, met een groot gedeelte van uw verbeurden rijkdom, indien gij de plechtigheid van het huwelijk wilt doorloopen met eene dame, wier goede naam vlekkeloos is en steeds blijven zal."

„En is dit alles?" vroeg Graaf Wladimir, die zijn ooren niet dorst vertrouwen.

„Neen, niet geheel," — sprak de Gouverneur. „Bedenk u wel, dat voortaan Graaf Wladimir Rostopchine voor de wereld niet meer bestaat; dat na afloop der plechtigheid er eene weduwe Gravin Rostopchine zal zijn, die in de wereld en aan het hof zal verschijnen. Nooit moet gij die dame naderen; nimmer moet zij

hém zien of kennen, aan wiens zijde zij staan zal vóór het altaar. Voor haar zult gij dood zijn, evenals voor de geheele wereld.

„Eenmaal buiten Rusland, zult gij vrij zijn, een nieuw leven te beginnen onder een naam en eene nationaliteit, welke gij u zelf zult kiezen. Gij zijt jong, geheel Europa staat voor u open, gij zult betrekkelijk rijk zijn; gij hebt, naar mijn beste weten, geen naaste bloedverwanten en uwe vrienden zullen u, gelijk zij nu reeds doen, als dood betreuren. Neemt gij het aan?"

„Ja, ik neem het aan," — sprak de jonge man met bitterheid. „Gij hebt mij de hel met al zijne verschrikkingen getoond, nu toont gij mij weder een lichtstraal van de aarde; ik zou een dwaas zijn, dit voorstel niet aan te nemen. Ik ben bereid, Zijner Majesteit's voorwaarden ten uitvoer te brengen."

„Het is goed," — sprak de Gouverneur, „doch herinner u dit ééne," — en Zijne Excellentie's stem werd plechtig en nadrukkelijk, want hij sprak een doodvonnis uit: „Graaf Wladimir is veroordeeld voor hoogverraad en daarom gedoemd tot pijniging en dood; mocht ooit iemand in de toekomst, wie hij of zij ook wezen moge, te weten komen, dat hij aan dat vonnis ontsnapt is, dan zal de Russische Politie, wier arm lang en wier oog vérziende is, hem weten te vinden en te bestraffen, zelfs al had hij zich een keizerskroon verworven en zich zelf op een troon geplaatst. Nog eens, neemt gij het aan?"

Graaf Wladimir, die eene huivering niet vermocht te onderdrukken en van ontroering dreigde te stikken, liet het hoofd op de borst zinken en fluisterde:

„Ik neem het aan!"

* * *

Te middernacht van dienzelfden dag had de sombere gevangeniskapel een zeldzaam aanzien. De kaarsen van het hooge altaar wierpen een schaarsch en flikkerend licht op twee jeugdige gestalten, die vroom neergeknield lagen op een dubbelen bidstoel en de hoofden gebogen hielden onder de zegening des priesters, die zooeven aan beider rechterhand een gouden ring had geschoven:

„In den naam des Vaders en des Zoons en des Heiligen Geestes."

Er waren geen bloemen, er was geen feestzang, geen wierook; er heerschte geen vreugde. Doch wel was er een verbrijzeld hart: dat van een jongen man, die voor God's troon afscheid nam van huis, bloedverwanten en naam! De andere gestalte, eene onbekende, was in 't wit gehuld, het aangezicht bedekt met een wit satijn masker, waardoor van tijd tot tijd een paar donkere oogen medelijdend neerzagen op de neergebogen gedaante aan hare zijde. Slechts eenmaal ontmoetten zijne oogen de hare, toen de bisschop na den laatsten zegen gegeven te hebben, hunne handen in elkander legde voor de eerste en eenige maal. Zijn onderzoekende blik werd beantwoord door een medelijdenden en om haren mond onder het masker verscheen een verachtelijke glimlach.

Hij, die Graaf Wladimir Rostopchine was geweest, keek naar dien mond, die fijn besneden was als die van een Venus van Medicis, en waaraan een kleine moedervlek op de linkerzijde der bovenlip een kinderlijke uitdrukking gaf.

In het volgend oogenblik was de witte gestalte verdwenen.

Zijne Excellentie, de Gouverneur, die als getuige de trouwplechtigheid had bijgewoond, tikte nu den jongen man op den schouder. Als uit een droom ontwakend, herstelde deze zich.

„God's zegen vergezelle u, mijn zoon!" sprak de bejaarde bisschop.

„Amen!" antwoordde de jonge man vurig en volgde daarop Graaf Gulohoff door de donkere kapel, bij wier deur vier kozakken in gereedheid stonden, hem buiten Moskou te geleiden en verder over de grenzen te brengen.

Graaf Wladimir Rostopchine was dood!

II.

Het jaar 1889 was ongetwijfeld het schitterendste, dat het kleine, vroolijke Budapest in langen tijd had doorleefd.

De tentoonstelling had een ongeëvenaard succes, de stad was overvol van bezoekers van alle nationaliteiten; zoo werden de wenschen van de waardige stadbestuurders verwezenlijkt om Budapest tot het Parijs van het Oosten te maken.

Het hotel Cosmopolitan was duizelingwekkend in zijn Cosmopolitaansche pracht, wanneer na zeven uur het Czigany-orkest van Ràcz Pali in de eetzaal begon te spelen en een schitterende mengeling van aanzienlijken van alle rangen en landen zich daar vereenigde om van de fijnste keuken en de heerlijkste muziek te genieten. Russen, Turken, Franschen en Engelschen, Duitschers en Chineezen, Rumeniërs en Albanen verdrongen elkander om goede plaatsen en lang na middernacht werden de vroolijke Czárdás en de aandoenlijke liefdezangen overstemd door levendige gesprekken in alle mogelijke beschaafde en onbeschaafde toegvallen.

Zijne Excellentie Prins Radovitch, de Transbalkanische gezant, aangetrokken door de vroolijke menigte, dineerde meestal beneden. Hij kende zooveel menschen en was steeds druk in de weer zijn diplomatieke vrienden te begroeten en hun de hand te drukken; terwijl zijn secretaris, Mr. André Zaika, stil en afgetrokken daar nederzat en verstrooid rondom zich staarde met een treurigen bijna smachtenden blik.

Zijne Excellentie beproefde met zijn gewone vriendelijkheid hem van tijd tot tijd in het gesprek te mengen en bood hem aan, hem aan zijne jongere vrienden voor te stellen, doch Mr. Zaika scheen ziekelijk gevoelig en steeds voor eene aanraking met zijne medemenschen terug te deinzen; toch droeg Zijne Excellentie hem eene hooge achting toe, schonk hem zijn volste vertrouwen en raadpleegde hem in de meeste zaken, zoowel politieke als andere, want hij wist dat Zaika's oordeel juist was en zijn raadgevingen opvolging verdienden.

Het was nu bijna tien jaren geleden, dat André te Belgrado bij hem kwam, zonder vrienden, zonder introducties, maar in 't bezit van een gelaat en voorkomen, dat vertrouwen inboezemde.

Hij sprak zeer zelden en glimlachte nooit, doch ook nimmer verdonkerde zich zijn gelaat, alle gevoel scheen in hem dood.

Eens slechts had Zijne Excellentie hem ontsteld gezien en dat was eenige dagen geleden toen door de gangen van het hotel een vroolijke lach weerklonk en een schoone vrouw door de voor haar wijd geopende deur binnentrad. Oogenschijnlijk was zij een Russische, daar zij in die taal tot het gezelschap sprak, voor het meerendeel bestaande uit Zijne Excellentie wel bekende diplomaten.

Zij had een buitengewoon schoon gelaat, waarvan de uitdrukking liefelijk, haast kinderlijk was en aan den hoek van haar mond op de bovenlip was een klein moedervlekje, dat aan 't gelaat een pittige uitdrukking verleende.

Zaïka verbleekte toen plotseling en 't glas, dat hij in de hand hield, ontglipte aan zijne vingers en viel aan stukken.

In het volgend oogenblik had hij zich zelf hersteld en Zijne Excellentie maakte met de hem eigene bescheidenheid geen aanmerking op het voorgevallene.

„Heden avond moet ik Hare Majesteit's soirée bijwonen, André," zeide Zijne Excellentie den volgenden dag. „Het hotel schijnt voller dan ooit en ik moet er u dringend op attent maken, dat Zijn Majesteit's ontwerp van het geheim traktaat zich in mijn schrijfbureau bevindt. Ik ben bevreesd het 's avonds bij mij te dragen."

„Uwe Excellentie behoeft geen vrees te koesteren," antwoordde André Zaika, „ik zal naar alle waarschijnlijkheid in de kamer blijven lezen tot uwe terugkomst."

„Zeer goed. Goeden avond André!"

Hierop steeg Zijne Excellentie in het rijtuig en begaf zich op weg naar Buda, Zaika bij den ingang van het hotel achterlatend.

Het was een prachtige maneschijn-avond en helder vriezend weer.

De jonge man oogde het rijtuig van den gezant na tot het uit het gezicht was verdwenen; daarop wilde hij naar binnen gaan, doch de frissche lucht trok hem aan. Eene wandeling langs de kade scheen hem zeer aanlokkelijk op het vroege avonduur — het was even tien uur — met den sleutel der kamers in zijn zak was alles geheel veilig.

Toen hij terugkwam was het zoowat kwart voor twaalf. In gedachten verdiept, wijlend bij de gebeurtenissen van voor tien jaar, besteeg hij de trappen, die naar Zijne Excellentie's vertrekken op de eerste verdieping voerden. Toen hij aan de bovenste trap was gekomen, scheen 't hem tot zijne verwondering toe, dat op 't einde der gang iemand door de deur van Zijn Excellentie's kantoor was verdwenen, terwijl hij op dat oogenblik de sleutels daarvan in den zak had.

Vervuld van een vaag voorgevoel, sloop hij geruischloos door de gang en bij de deur gekomen, duwde hij die zachtkens open.

De kamer was geheel donker, slechts een kleine dievenlantaarn wierp een dun lichtstraaltje voor zich heen. Doch hetgeen hij ontdekte in die kleine ruimte en bij dat zwakke licht deed hem beven van ontroering.

Aan Zijne Excellentie's schrijftafel was een persoon gezeten, wier gedaante hij niet kon onderscheiden, maar in wier handen zich het ontwerp van het geheim traktaat bevond.

Zaïka snelde op den knop van het electrisch licht toe en draaide dien open, de gedaante rees doodelijk ontsteld op en zag hem in het gelaat. Het was eene vrouw — eene vrouw in rijk avondtoilet, half bedekt door een donkeren pelsmantel!

Eene vrouw, heerlijk schoon — zij, wier hand tien jaar geleden in de zijne was gelegd in een sombere kapel, waar hij haar een touwring aan de hand had geschoven en de oude bisschop hen gezegend had: „In den Naam des Vader en des Zoons en des Heiligen Geestes."

„Gravin Wladimir Rostopchine," stotterde hij, niet begrijpend wat hij zag.

De dame, die door den eersten overweldigenden schrik bijna ter aarde was gestort, zag hem nu aan en terwijl zij hem van top tot teen opnam, spreidde zich een koud waas van volkomen kalmte over hare trekken.

Zij trok haar mantel dichter om zich heen, nam haar handschoenen, waaier, zelfs het veelzeggend lantaarntje en schreed door de kamer naar de deur; klaarblijkelijk wilde zij zich niet verwaardigen eene verklaring te geven.

„Mevrouw, gij kunt niet vertrekken!" sprak André Zaika zeer geroerd — „alvorens...." — —

„Alvorens wát, mijnheer?" vroeg de Gravin de wenkbrauwen fronsend.

„Alvorens u mij uwe tegenwoordigheid in deze kamer heeft opgehelderd," antwoordde de jonge man beslist, terwijl hij de deur sloot en den sleutel in zijn zak stak.

„Ik heb u geene verklaring te geven, Mijnheer," — sprak de Gravin met groote koelbloedigheid, „wees zoo goed mij door te laten."

„Geene verklaring?" vroeg André, die zelf vreeslijk opgewon-

den, zich de schijnbare koelbloedigheid niet kon begrijpen van eene vrouw, die in zulke eene compromitteerende houding was aangetroffen. „Ik vertegenwoordig Zijne Excellentie, den Transbalkanischen gezant; de schrijftafel, waaraan ik u vond zitten, bevat documenten, private documenten."

„En wat zou dat, Mijnheer? ik wist het."

„En — vroeg André — „hebt ge ze gelezen?"

„Ik heb ze gelezen!"

„Met welk doel? Zeker...."

De jonge man hield op, plotseling doemde de geheele waarheid voor hem op. Tien jaar geleden had het Russische Gouvernement een spion noodig; het heeft er veel in dienst, doch het had er een noodig, die in elk gezelschap kon worden toegelaten, één wiens naam en rang hem boven alle verdenking zoude verheffen. Hem zelf, ter dood veroordeeld, werd gevraagd zijn naam en rang af te staan om daarachter deze schandelijke eerloosheid te verbergen en in ruil daarvoor was hem zijn leven en zijne vrijheid aangeboden. Hij had het aangenomen en nu stond hij tegenover zijne vrouw, een spion!

Er kwam eene uitdrukking van zulk een onuitsprekelijke verachting op zijne trekken, dat de dame verschrikt terugdeinsde, doch nog altijd bewaarde zij het stilzwijgen en stond trotsch en kalm, hem gadeslaande met denzelfden blik, half medelijdend, half verachtelijk, dien hij eens, zeer lang geleden, in hare oogen had gezien.

„Mevrouw," sprak hij, vergeefs hare koelbloedigheid nabootsend — „weet u dat ik op dit oogenblik kan schellen en u ten toon stellen en overgeven als een dief!"

Zij haalde bijna onmerkbaar de schouders op en glimlachte even toen zij zeide:

„Ik geloof, Mijnheer, dat 't u wel eenigzins moeilijk zal vallen te bewijzen, dat de rijke Gravin Wladimir Rostopchine bezig was eenige duizenden guldens te stelen uit de kamer van een vreemdeling in een hotel!"

„Zijt gij dan waarlijk onder den indruk, Mevrouw —" vroeg de jonge man, die nu alle zelfbeheersching verloren had, — „dat ik u zal toestaan deze kamer te verlaten, zooals gij gekomen zijt,

zonder door geheel Europa schande over u te doen roepen. Denkt gij werkelijk, dat ik na het voorgevallene u niet zal brandmerken als een spion; integendeel, mevrouw, ik zal een ieder tegen u waarschuwen, u onmachtig maken mijn meester en vriend te benadeelen."

„Neen, mijnheer," sprak zij bedaard, „ik denk niet, dat gij dat doen zult."

„Omdat?" vroeg hij uitdagend.

Zij zag hem één oogenblik aan. Verdwenen was de kinderlijke uitdrukking om haren mond, de medelijdende blik uit hare oogen. Van stonde aan waren zij vijanden!

„Omdat, mijnheer, de dooden niet kunnen spreken!"

„De dooden?"

„Wij hebben in Rusland," — vervolgde zij met nadruk — „nooit veel in geesten geloofd, toch zeggen de kinderen dat de geesten van hen die onbegraven bleven, soms op de aarde komen en spreken. Dan, mijnheer, is het de plicht van vrienden en bloedverwanten — of van de weduwe — te zorgen, dat de doode werkelijk begraven wordt, en dan hoort men van den geest niets meer."

De jonge man huiverde. Het was hem als hoorde hij wederom het doodvonnis over zich uitspreken, zooals tien jaar geleden. Wederom verrees voor zijn oog de groote gevangenis van Moskou, de groepen van uitgehongerde gevangenen, de kettingen, de ijzeren poorten en de gevangeniskapel, waar de oude bisschop hen had gezegend. Hij sprak niet. Wat kon hij hierop antwoorden! Deze vrouw met den raadselachtigen glimlach om dien kinderlijken mond had hiermee alles gezegd: „De dooden kunnen niet spreken!" —

Werktuigelijk haalde hij den sleutel uit zijn zak en opende de deur. Gravin Wladimir Rostopchine's — zijne echtgenoote of weduwe — wie van beide? — verliet het vertrek zonder hem met een blik te verwaardigen en zij verdween uit zijn oogen door de hel verlichte gang, terwijl beneden Racz Pali's orkest de vroolijke tonen der „Blaue Donau Wals" speelde.

III.

Een week later waren de onderhandelingen voor het geheim traktaat, dat het Transbalkanische gouvernement met zijne Katholieke Majesteit wenschte te sluiten, geheel afgeloopen.

Er waren vele wijzigingen gebracht in het oorspronkelijke traktaat, doch nu was het in zijn geheel volmaakt en na des Keizers handteekening te hebben bekomen, zoude Zijne Excellentie, de gezant, den volgenden morgen naar Yiddiz vertrekken, waar Zijne Majesteit de Koning van Transbalkanië aan het traktaat zijn handteekening en zegel zoude hechten.

Het was eene zeer groote teleurstelling voor den gezant, plotseling van André Zaika te vernemen, dat, zoodra Zijne Excellentie zijne diensten niet meer noodig had, hij ontslag vroeg, daar hij het voornemen koesterde, voor onbepaalden tijd naar Amerika te gaan.

Zaika was de laatste dagen nog meer in zich zelf gekeerd geweest dan gewoonlijk en toen de gezant hem met vragen overstelpte over zijn plotseling besluit, was André zoo terughoudend, dat Zijne Excellentie, verslagen, zich tevreden moest stellen met een flauwe uitvlucht.

„Ik veronderstel," — sprak Zijne Excellentie zenuwachtig, „dat gij mij niet zult verlaten voor en aléer het geheim tractaat door beide partijen is geteekend?"

„Zoolang Uwe Excellentie mijne diensten behoeft, stel ik die ter harer beschikking," sprak de jonge man," maar ik ben zeer verlangend Europa te verlaten, waar ik geen vrienden heb, behalve Uwe Excellentie."

„Ik behoef u niet te herhalen," — antwoordde de gezant, „dat indien ge eenig verlangen naar vrienden of naar den omgang met menschen van aanzien en geboorte koestert, ik u helpen wil, waar het in mijn vermogen is, maar gij hebt steeds mijn aanbod daaromtrent geweigerd; wij zullen dit nu echter laten rusten. Ik heb gewichtige zaken met u te behandelen, ik heb namelijk uwe hulp noodig in een ernstige moeilijkheid, waarin ik gewikkeld ben."

André Zaika nam den hem door Zijne Excellentie toegeschoven stoel en luisterde.

„Sinds eenige dagen — sprak de gezant — koester ik het ernstig vermoeden, dat èen spion op mijn spoor is geplaatst."

André werd zeer bleek, zijne hand greep de leuning van den stoel, zijne lippen trilden, zijne oogen hingen aan des gezants lippen alsof leven en dood van zijn volgende woorden afhingen.

„Zooals gij weet is Rusland steeds op wacht, daar waar het zaken betreft, die zijne belangen bedreigen; meer dan eenige andere Europeesche staat heeft Rusland een groot spion-stelsel, dat het in staat stelt, al het doen en laten van personen van beteekenis, diplomatieke als anderzins, te kennen.

„Daarom denk ik dat het Rusland is, die door een zijner vele spionnen te weten is gekomen, dat ik belast ben een gewichtig en geheim traktaat tusschen het hof van Weenen en het Transbalkanische Gouvernement te sluiten. Na deze inlichting te hebben bekomen zal het zich met al zijne krachten inspannen om de verschillende bepalingen van het traktaat te weten te komen. Ik ben er achter, dat men meermalen getracht heeft, het slot van mijn bureau te openen. Ik heb u dat reeds vroeger meegedeeld en ben overtuigd, dat wij beiden onze waakzaamheid verdubbeld hebben, maar tot nu toe hebben wij geen van beiden den minsten leiddraad gevonden, die ons tot ontdekking van den spion kon leiden. Dat is zoo, niet waar?"

André boog toestemmend. Hij durfde niet spreken, uit vrees door zijne stem zijne ontroering te verraden.

„Ik geloof echter —" sprak Zijne Excellentie na eenig nadenken," dat ik een goed plan heb beraamd om, zonder onze geheimen te schaden, den spion in onze macht te doen vallen, d.w.z. als hij in den strik valt, dien ik voor hem heb gespannen."

„Wil Uwe Excellentie mij dat plan meedeelen?" vroeg André Zaika gretig.

„Zeer zeker wil ik dat, daar uwe hulp mij geheel onontbeerlijk is. Wat ik voornemens ben te doen is zeer eenvoudig. Ik zal voorgeven, dat wij beiden, gij en ik, heden avond zeer laat zullen uitblijven. Ik zal dan uitgaan en het document medenemen; gij blijft achter. De spion, wien hij ook zijn moge, is klaarblijkelijk

goed op de hoogte van mijne handelingen. Daar ik morgen naar Yddiz vertrek, zal hij zeker deze gelegenheid willen waarnemen om een afschrift te maken van het geheime traktaat, zooals het nu is, wetend dat dikwijls ter elfder ure veranderingen in zulke traktaten gebracht worden. Wij kunnen dus met zekerheid veronderstellen dat hij zich spoedig, na mijn vertrek, toegang tot mijn kantoor zal verschaffen en met zijn valsche sleutels trachten zal mijn schrijftafel te openen.

„Baron de Hermensthal, de commissaris van politie, vergezeld van een zestal zijner dienaars, zal zich in mijn slaapvertrek bevinden, waarvan de deur, zooals gij weet, juist tegenover die van het kantoor is. Zoodra zij zien, dat de spion binnen is, zullen zij den uitgang versperren. Baron de Hermensthal zal het kantoor door de eene deur binnenkomen en ik geloof" — sprak Zijn Excellentie, zich vergenoegd in de handen wrijvend — „dat, wanneer onze spion zich zoo ontdekt ziet, hij zich gelukkig zal achten, zich zelf en zijne stilzwijgendheid aan ons te verkoopen voor hetgeen wij hem gelieven aan te bieden." Zaika had zwijgend en aandachtig Zijne Excellentie aangehoord, hij wilde geen woord verliezen van het plan, dat den spion schandelijk zou ten toon stellen. Die spion was zijne vrouw, de gravin Wladimir Rostopchine, de draagster van zijn eigen historischen naam.

Wat hij Zijne Excellentie antwoordde: hij wist het niet, doch het antwoord scheen voldoende, want de gezant scheen niets vreemds te merken in het gedrag van zijn secretaris; hoe hij het eerste gedeelte van den avond doorbracht wist hij nog minder; 't eenige waarvan hij zich volkomen bewust bleef, was: Graaf Wladimir Rostopchine moet de eer zijner vrouw, zijn eigen eer redden, het koste wat het wilde, maar hoe?

Door haar te waarschuwen natuurlijk, maar zij was niet in het hotel, de jonge man had haar zien uitgaan, bekoorlijk schoon, pratend en lachend.

Zij had niet in het hotel gegeten. Zoude hij eene gelegenheid hebben haar te spreken. En zoo dat 't geval ware, zou zij dan naar hem luisteren! Hij had haar een zeer voorzichtig gestelden brief gezonden, dien zij alleen zou begrijpen en hij had een van de hotelbedienden omgekocht, dien brief in hare kamer te leggen.

Zou zij dien brief vinden? zou zij hem lezen? dit waren de herhaalde vragen die zich telkens aan hem opdrongen terwijl Zijne Excellentie, zeer opgewonden, hem de laatste instructies gaf en hem daarna alleen in de kamer, naast het kantoor, in hoop en vrees achterliet, terwijl het uurwerk rustig voorttikte.

* * *

Hoe kort en toch hoe eindeloos lang schenen hem de minuten toe. Plotseling sprong André Zaika op, trillend van ontroering; hij had een zacht bijna onhoorbaar geritsel vernomen; het was het ruischen van een zijden kleed. Het was wonderlijk, dat hij zich plotseling zoo kalm voelde, zijne ontroering was verdwenen, zijn zenuwen waren bedaard. Hij opende de deur van het kantoor en draaide het electrische licht aan. De gravin scheen in 't minst niet ontsteld, zelfs niet verwonderd hem te zien; zij fronsde de wenkbrauwen en om hare lippen kwam weer die verachtelijke glimlach.

De jonge man greep hare hand en heel bedaard trok hij haar naar de sofa en dwong haar zachtkens naast hem plaats te nemen.

„Mijnheer," — begon zij.

„Stil!" — fluisterde hij bevelend — „nu geen woord!"

Werkelijk was er geen tijd om iets te zeggen, want reeds hoorde hij Baron de Hermensthal's kamerdienaars den uitgang versperren; op hetzelfde oogenblik werd de deur geopend en de commissaris in eigen persoon trad binnen.

De dame was zeer bleek geworden; zij begreep terstond alles; de hand, die André Zaika nog omkneld hield, was ijskoud.

„Uit naam van Zijne Excellentie — den Transbalkanischen gezant" — begon Baron de Hermensthal.

„Ik vrees, mijnheer," sprak André opstaande, zeer kalm en ironisch, „dat hier een misverstand plaats heeft."

„Een misverstand?" sprak de commissaris van politie, een weinig ontsteld, eene schoone, rijk gekleede dame met zijne Excellentie's secretaris alleen in de kamer te hebben aangetroffen. „Ik en mijn mannen zagen een persoon tersluiks door deze deur binnentreden en ik dacht zeker....."

„U is inderdaad hier door Zijne Excellentie aangesteld" — sprak André — „om een spion op te wachten, die door den gezant verdacht wordt zijne schrijftafel te hebben opengebroken. U denkt toch niet, veronderstel ik, dat Gravin Wladimir Rostopchine met dat doel herwaarts is gekomen?"

„Men kan even zoo goed veronderstellen," — sprak Baron de Hermensthal verstoord en twijfelend, „dat Gravin Wladimir Rostopchine zich op het middernachtelijk uur in een heerenkamer bevindt voor politieke redenen als voor....

„Als vóór, mijnheer?" sprak André uit de hoogte. „Ik bid u, vervolg. Waarom zou Gravin Wladimir Rostopchine, op welk uur ook, hetzij dag of nacht, zooals zij verkiest, zich niet in haar echtgenoot's vertrekken mogen bevinden?"

„Haar echtgenoot — u, mijnheer Zaïka?" sprak Baron de Hermensthal, zijn koelbloedigbeid trachtende te behouden.

„Mijn naam, mijnheer, is Wladimir Rostopchine," sprak de jonge man trotsch, „ik ben een balling en verworpeling van mijn land, iemand die ter dood veroordeeld is, doch steeds het recht behoudt op zijn eigen handelingen en op het gezelschap van zijn eigen vrouw."

„Mevrouw" — vervolgde hij, zich tot de gravin wendende, die eerst heel ongevoelig had toegeluisterd, doch op wier gelaat een uitdrukking van medelijden kwam, toen haar oogen die van André ontmoetten — „wil u mij toestaan, u naar uwe eigene vertrekken te geleiden, terwijl wij het aan mijnheer overlaten, den spion te betrappen, die zeker wel niet lang meer zal uitblijven, indien hij tenminste plan heeft te komen."

Zij nam zijn arm en hij voerde haar langs Baron de Hermensthal en zijne mannen, die haar beiden lieten doorgaan. Bij de deur van haar kamer bleef zij staan, klaarblijkelijk wilde zij iets zeggen.

André nam hare hand en dwong haar, hem recht in de oogen te zien.

„Mijnheer," — begon zij.

„Ach mevrouw!" — sprak hij — „spreek niet tot de dooden, zeg hun vaarwel, wensch hun Gods besten zegen toe en laat hen gaan vanwaar zij kwamen!"

„Ik ben u mijn veiligheid en mijn eer verschuldigd, mijnheer!"

„U is mij niets verschuldigd, mevrouw," — sprak de jonge man, — „de naam, dien gij draagt, is nog steeds de mijne en 't was slechts de geest van Wladimir Rostopchine, die gekomen is, om wat eenmaal het zijne was, te verdedigen."

„U gaat toch niet heen, mijnheer?" sprak zij smeekend, toen de jonge man zich gereed maakte te vertrekken.

Zij stak hem hare hand toe en nogmaals werden beide handen vereenigd als voor tien jaar; zij zagen elkander aan, doch medelijden en verachting waren van haar marmerbleek gelaat verdwenen; zij las nu op zijne trekken dat hunne rollen waren omgekeerd.

Hij boog zich voorover en drukte een kus op hare ijskoude vingers, daar waar de bisschop den gouden ring had aangeschoven: „In den naam des Vaders en des Zoons en des Heiligen Geest."

Het volgend oogenblik bevond Gravin Wladimir Rostopchine zich alleen.

* * *

Het arrest van Graaf Wladimir Rostopchine, die door iedereen werd doodgewaand, en het gerechtelijk onderzoek in eene beschuldiging tien jaar geleden tegen hem ingesteld, werd dien winter het onderwerp van gesprek onder de aristocratie van St. Petersburg.

Men beweerde, dat hooge invloed voor hem werd aangewend, dat Zijne Excellentie, de Transbalkanische gezant, ambassadeur, geaccrediteerd bij het Hof van Weenen, hemel en aarde bewoog ten voordeele van den jongen man, die gedurende tien jaar zijn secretaris en vriend geweest was. Toen dan ook door Zijne Majesteit aan Graaf Wladimir Rostopchine gratie werd verleend, vergezeld van het bevel om buiten Rusland te blijven leven, was niemand in het minst daarover verwonderd.

Zooals gewoonlijk was men ook nu geheel op het verkeerde spoor. De voornaamste verdediger van den jongen man was een beeldschoone vrouw, lang in de hoogste kringen bekend en bewonderd als Weduwe Wladimir Rostopchine, wier eer zoo moedig gered was geworden door de edele zelfopoffering van haar echtgenoot.

En daar haar eer ook die van Rusland betrof, welks prestige oneindig zou geleden hebben indien zijn zaakwaarnemer tentoongesteld en gecompromitteerd ware, zoo was de Regeering genoodzaakt den jongen man daarvoor in ruil, zijn leven en de beschikking over zijn naam terug te geven.

Hij leeft nu te Parijs met zijn jonge vrouw, die hij, zegt men, aanbidt. Zij verkeeren zeer veel in de wereld, maar geen van beiden heeft zich meer met politiek ingelaten sedert den nacht, dat Gravin Rostopchine ternauwernood ontsnapte aan het gevaar, als spion gebrandmerkt te worden.

MATILDE SERAO.

DOOR

J. C. VAN RIEMSDIJK.

(*Met Portret.*)

Ieder artiest op letterkundig gebied laat zich gewoonlijk door één hoofdtrek karakteriseeren; zoo munt in de hedendaagsche Italiaansche litteratuur Gabriel d'Annunzio uit door den vorm, Giovanni Verga door de gedachten, Antonio Fogazzarro door het gevoel en Mathilde Serao door de fantasie.

En nooit kon de fantasie — die heerlijke bloem der menschelijke intelligentie — in Italie waardiger, rijker en onuitputtelijker vertegenwoordigster vinden. Mathilde Serao laat de verbeelding zegevieren. En zoo andere artisten haar overtreffen in grootschheid van conceptie, idealischen zin en poëtische opvatting — niemand weet als zij den lezer te boeien, mee te sleepen en te overtuigen, door de heerlijke fantasie waarover zij beschikt.

Niet streng, niet overmatig godsdienstig, niet mystiek, is zij vóór alles waar; haar werk is oprecht, is ongeveinsd, zoowel in zijn ontelbaar goede eigenschappen, als in zijn schaarsche gebreken. Achter haar gloedvolle taal, haar meesleependen stijl, behoeft men niet nog een verborgen, intieme beteekenis te zoeken, die zich bij andere moderne schrijvers zoo dikwijls achter de met zorg gekozen woorden verbergt en er de spontaneïteit doodt. Ook wan-

neer de symboliseering van een godsdienstig begrip, van een onbestemd menschelijk gevoel de schrijfster bezighoudt en bezielt, dan heeft de wijze waarop zij haar idee symboliseert niets duisters — omdat zij haar intieme, poëtische gedachte toch uitspreekt en alles terug schijnt te brengen tot de schildering van een natuurlijk feit.

En zooals de woorden de gedachten van de schrijfster volkomen weergeven, zoo zijn ook Mathilde Serao's personen volkomen duidelijk geteekend en missen alle onnatuurlijkheid of onbegrijpelijkheid. De dingen die zij beschrijft zijn fijn omlijnd, de landschappen liggen daar blakerende in den zonnegloed, of mat oplichtende in den bleeken glans der maan, of in sombere schaduwen gehuld, maar nimmer, nimmer hebben zij iets onwerkelijks.

De criticus, die haar lang geleden in de „Nuova Antologia" besprak, die haar om zoo te zeggen ontdekt en sinds trouw gevolgd heeft, de criticus, die haar misschien beter begrepen en zeker beter gevoeld heeft dan eenig ander, was de verlichte en bekende Enrico Nencioni. En deze Nencioni, een edele en fijn voelende ziel, die de schoonheden in het werk van anderen uitvorscht, ontdekt en ze liever aan het licht brengt dan de onvolkomenheden — deze Nencioni blijft, van Mathilde Serao sprekende, haar bij voorkeur „dichteres" noemen.

Dichteres! Ja, van de bladzijden van Serao gaat die volmaakte bekoring uit, die het kenmerk is van het werk van een waar dichter. En de aandachtige lezer, wiens ziel niet los is van de ontelbare weefselen van aardsche smart, aardsche vreugde en aardsche liefde, gevoelt zich (omdat de kunst dezer dichteres echt en zuiver geïnspireerd is) als geleid tot wat troost, wat bewondering opwekt en nieuwe gezichtspunten opent. Zonder zich buiten de grenzen van het mogelijke geplaatst te zien, gevoelt hij zich in staat om al de heerlijkheden, die hem vroeger, in zijn droomen, onbereikbaar en niet te grijpen schenen, te maken tot iets dat tastbaar is en zeer nabij. Doordringender worden de geuren der bloemen, helderder de glans en het geflonker der starren, duidelijker onder woorden te brengen de gewaarwordingen der ziel.

Als ik een denkbeeld wil geven van het origineele talent van Serao doet zich aan mijn geest voor een dier uitgestrekte Amerikaansche wouden, die de schat van hun heerlijk natuurschoon

ongerept in zich bewaren. Een rijk diep woud, vol geheimzinnige schaduwen en helder doorbrekende lichtstralen; — vol oneindige teerheid en oneindige kracht, een verborgen of een zichtbare, een overweldigende kracht; mèt de talrijke wisselingen en wendingen van een doolhof, waarin het zoet is rond te doolen. — Vol ongewone, kwijnende, zacht trillende klanken, prikkelende geuren en vreemde bloemen, — bloemen die zich verschuilen, en bloemen die te voorschijn komen, nu weer zeer kleine, — dan weer reusachtige bloemen, van een vreemde flora. Vol heldere kleuren en zachte tinten, vòl van uitgelaten, kortstondig leven en van taai, onsterfelijk leven, nu dood, dan weer opstaande en zich openbarende in een siddering, een zucht, een hartstochtskreet.

Alleen voor de schrijfster heeft het wondere woud geen geheimen: met rustige zekerheid schrijdt zij daarheen, dringt er door en dwaalt er rond met wie haar volgt; maar al naarmate zij verder gaat ontwikkelt zich geleidelijk het fijne tooverdraadje, dat hoort bij ieder labyrinth. Zij laat haar beden opruischen in de gewelven van haar denkbeeldigen tempel; zij zingt haar zegezangen voor de lucht, voor de zon, onder de zich krommende takken tusschen de bloemen: de vogels en vlinders geven haar een kleurige, harmonische symphonie te genieten.... alles wordt haar eigendom in deze weelderige, onmetelijke wereld van groen.

Is het vermetelheid? Ja, maar de vermetelheid van een vrouw, die in het bezit is van een machtig en edel talent.

Wie haar begrijpt beschouwt haar als een zeldzame kunstenares, — zeldzaam, zoowel in haar onbetwistbare schoonheden, als in haar onvolkomenheden, van welke er zelfs een eigenaardige bekoring schijnt uit te gaan. Is zij in haar land de eerste in de kleine groep van schrijfsters, die „er zijn"? Of lijkt zij op een der beroemdste Italiaansche schrijvers? Op Verga b. v., den romancier, uitmuntende in schoone gedachten? Of op Fogazzarro, den gevoels-artist? Of op Annunzio, den kunstenaar van het woord?

Zij waart niet rond om haar weg te zoeken, zooals zooveel harer collega's, die toch ook de aandacht waard zijn, nog doen of schijnen te doen. Zij volgt niet als zooveel anderen uit principe de een of andere school, die op het oogenblik triomfeert. Evenmin valt zij min of meer verdienstelijke meesters af, om af te gaan

op het licht, dat een nieuw apostel omstraalt. Zij verliest zich niet in de overdrijvingen van het realisme, noch in het onbestemde droomen van de symboliek.

Wat betreft de schrijfsters van vroeger — zoo Mathilde Serao met Georg Sand die groote gemakkelijkheid gemeen heeft, waardoor schrijven en verdichten een natuurlijke werking van het brein wordt, geen enkel denkbeeld of gevoelen ontmoet men in het werk van de een en in dat van de ander tevens. Geen neiging tot het behandelen van groote maatschappelijke problemen treft men in Serao's geschriften aan, terwijl bij Georg Sand de bedoeling duidelijk en het effect dikwijls vervelend is; en zeker kan men de auteur van „Paese di Cuccagna" (Luilekkerland) evenmin ten laste leggen, dat zij de menschelijke hartstochten als middel gebruikt om te philosopheeren, zooals mevrouw de Stael. Ook tusschen Mathilde Serao en Georg Eliot bestaan weinig punten van overeenkomst. Zoo wij al bij de dichteres, die het publiek die heerlijke gave „Il Paese di Gesù" (Het land van Jezus) schonk, al de kracht, de zachtheid en de klaarheid vinden, die voortkomen uit schoonheid van ziel en van gedachten — daarom verraadt toch niets dat het der schrijfster hoofdbedoeling is een hoogere moraal te prediken, of het zieleleven te analyseeren, of wel den vorm te ciseleeren met overdreven zorg.

Het werk dezer Italiaansche schrijfster gelijkt een kostbare verzameling edelsteenen, die men ongestoord kan overzien en bewonderen. Ordeloos liggen zij dooreen, met de kwistigheid en de achteloosheid, die getuigen van den rijkdom der bezitters. Geen enkele schoonheid, maar ook geen enkel foutje blijft verborgen. En die foutjes zijn bijna zoo beminnelijk als de onregelmatige trekken van een lief en sprekend gelaat, waar een edele ziel zich duidelijk op weerspiegelt.

De intelligente en ontwikkelde vrouwen van thans zijn voorzeker heel anders dan de alles behalve beminnelijke figuren, die Molière zijn „Femmes savantes" en zijn „Precieuses Ridicules" ingaven. Wel beweren sommigen dat zij, hoewel niet meer de bas-bleu, in haar oorspronkelijken en in alle opzichten afstootenden vorm, van de eigenaardigheden, die de hoofdpersonen uit Molière's stukken karakterizeeren, niet vrij te pleiten zijn. Wel

heeft de ondeugende spotter, Barbey d'Aurevilly, gesproken van „...l'odieuse petite tâche bleue, qui restera bleue, sur leur cou-de-pied, comme l'atroce petite tache rouge est restée rouge sur la main de lady Macbeth. En wel helde ook — altijd volgens dienzelfden Barbey d'Aurevilly — de schrijftrant van mevrouw de Stael, die genie had en dus nooit een bas-bleu genoemd kon worden, te veel over naar rhetorica. Maar in deze Italiaansche schrijfster, die haar natuurlijke hartstochten en impulsies volgt, die volstrekt onpartijdig werkt en zoekt, zal niemand een zweem van overeenkomst met het origineele type der bas-bleu kunnen vinden.

Geen rhetorica in haar, die met de schoone geestdrift eener Napolitaansche ziel, zulke ware en aandoenlijke bladzijden over het door cholera geteisterde Napels schreef! Geen houding van iemand, die de humaniteitsbanier wil ontplooien in haar, die zulk een echt humaan werk deed door het schrijven van „Paese di Cuccagna"; geen domme poging om zich iets mannelijks te geven, bij de dichteres, die tot het buitenland die woorden vol zachtheid en waarheid richtte over haar koningin; bij de dichteres, die haar werk beter doet als zij bezield wordt door de gedachten aan de kleinen en armen van haar land; bij de dichteres, die vol vereering van haar geloof, der menschheid de goddelijke liefde van den Nazarener beschrijft en telkens weer luider de waarheden herhaalt van lijden en liefde en leven — in een wonderen vloed van heerlijke lyriek.

* * *

Het publiek en de kritiek stemmen, waar het Matilde Serao geldt, volkomen overeen. Het publiek koopt en leest haar boeken altijd met gretigheid en ziet telkens weer naar haar nieuwe werken uit met een verlangen, dat der schrijfster de heerlijke zekerheid geeft zich een algemeene populariteit te hebben verworven. En de critici bewonderen haar niet minder en bezegelen zoodoende haar succes.

Zelfs de verwoede tegenstanders van alle door vrouwen ge-

schapen litteratuur buigen voor Mathilde Serao het hoofd als voor een wonder van kracht en ijver. De ouderen, die haar reeds bij het begin van haar loopbaan gadesloegen, zien haar met verrassing doch zonder minachting aan. Zij, die denzelfden weg hebben afgelegd en dus de steilheid van dien weg kennen, eerbiedigen haar als een loyaal kameraad. En zij, die zich hardnekkig de „jongeren" blijven noemen, durfden haar nooit aanvallen en zullen het ook nooit durven doen, omdat Gabrielle d'Annunzio (wien zij de niet onverdeeld vleiende hulde brachten hem „Meester" te noemen) zijn bewondering voor haar duidelijk aan den dag gelegd en haar als een schrijfster van ongemeen talent besproken heeft.

En van een onvermoeid talent, zooals haar talrijke in boekvorm verschenen werken, zoowel als haar groote voorraad bijdragen aan couranten en tijdschriften getuigen. De titels harer werken — die hier in het Fransch volgen, omdat deze taal zich beter tot een woordelijke vertaling uit het Italiaansch leent — zijn daarbij doorgaans zoo juist en treffend gekozen, dat de lijst er van geen droge, dorre opsomming wordt, maar op zich zelf reeds iets boeiends heeft. In deze volgorde zijn zij verschenen: „Page azure", (dat aan de werkelijkheid ontleend is), „Légende Napolitaine"; „Coeur infirme"; „Fantasie"; „Petites âmes"; „La Vertu de Checchina"; „Le ventre de Naples"; „Contes Napolitaines"; „La Conquête de Rome"; „Le Roman de la jeune fille"; „Vie et Aventures de Riccardo Joanna"; „Sentinelle, prenez garde à vous"; Passiflores"; „Adieu, Amour"; „Châtiment"; „Les Amants"; „Les Amantes"; „Petit Roman"; „L'indifférent"; „L'infidele"; „Le Rêve". In de laatste jaren zagen van haar hand het licht: „La Danseuse", „Le Pays de Jesus", „Soeur Giovanna de la Sainte-Croix".

De roman uit het Napolitaansche leven, die in het Italiaansch den titel draagt van „Il paese die Cuccagna" blijft echter tot nu toe Matilde Serao's beste werk. Hoewel het bij zijn verschijning niet ontvangen werd met het enthousiasme, waarop het aanspraak mocht maken, begon het publiek er toch, na verloop van jaren, in te zien wat het werkelijk was — een waar Italiaansch meesterstuk: vandaar de geestdrift der vreemdelingen.

Al de hier opgenoemde boeken, die, welke forsch zijn en grootsch

van conceptie, zoowel als de meer teer bewerkte, die om één fijn draadje gesponnen schijnen, (zooals ook in het werkelijke leven sommige gebeurtenissen als vastgehecht zijn aan een enkelen draad), en die daarbij zoo zelf doorleefd zijn en zoo echt natuurlijk, waar het de schildering betreft van het lachwekkende en van het aandoenlijke — alle, zoowel de lange roman als de korte novelle, hebben de heerlijke eigenschap van nimmer te vervelen. Geen enkele Italiaansche schrijfster of schrijver verstaat zoo goed als zij de moeilijke kunst, bij den lezer het verlangen op te wekken, hun werken nog eens te willen lezen. In haar proza, dat ten eenen male ontbloot is van wat zweemt naar pedanterie of effectbejag, is haar stijl vloeiend en briljant en rhytmisch als welluidende muziek, die men telkens weer zou willen hooren — niet echter om haar beter te begrijpen, want zij bevat niets duisters of onduidelijks, maar om andermaal hetzelfde veredelende genot te smaken.

Deze nog jonge vrouw, met haar complexe en toch zoo volkomen ziel — deze vrouw, die door haar buitengewone natuur ook zulk een buitengewoon leven heeft gehad, ondervond, alvorens tot den hoogsten roem te geraken, al de blijde en al de pijnlijke ervaringen, die den roem gewoonlijk voorafgaan. En zoo al bij haar, zoowel als bij de meeste anderen, de pijnlijke ondervindingen talrijker zullen zijn geweest dan de blijde — toch vergalt geen zweem van bitterheid het werk dezer schrijfster, wie, door alle levenstormen heen, twee onwaardeerbare eigenschappen zijn gebleven — een diepgevoelde bewondering voor de werken van andere kunstenaars en een warme geestdrift voor al wat schoon is.

* * *

Het „Lexicon van levende schrijvers" van Angelo di Gubernatis geeft eenige interessante bijzonderheden uit Matilde Serao's leven, o. a. dat zij „den 7den Maart 1856 te Patras in Griekenland (provincie Elis en Achaja) geboren werd, dat haar vader Francesco, een Napolitaansch banneling, Pauline Bonely gehuwd had, die stamde uit het Grieksche geslacht der Scanavy's, dat Trebisonde heerschers heeft geschonken." De Gubernatis noemt Matilde Serao een Italiaansch-Grieksche schrijfster en werkelijk

loochenen haar geschriften — wij denken slechts aan de laatste novelle uit het bundeltje getiteld „Fior di passione" — haar Grieksche afkomst niet. Maar toch is Serao in haar hart meer Italiaansch dan Grieksch — en het krachtigst van al laat zich vaak ook het Napolitaansche element in haar gelden en uit zich in een schrijnend medelijden met de smarten, de dwalingen en de lichtzinnigheden van haar aangebeden Napels.

Matilde Serao begon zich omstreeks '78 aan de kunst te wijden; en een der eerste veldtochten met de pen, die zij meemaakte, was een hevige polemiek, waarin zij aantoonde dat de Italiaansche vrouwen zich niet met de politiek wenschen bezig te houden, maar dat, zoo zij al een stem moesten uitbrengen, zij die onverdeeld zouden geven aan de vorsten uit het huis van Savoye. En toegerust als zij was met het gezonde verstand, dat haar partij kenmerkte, wist zij in dezen strijd de zege glansrijk te behalen — een zege, te schitterender om de wakkerheid, waarmee zij gestreden had tegen zulk een groot aantal tegenstanders, die haar niet hadden gespaard.

In den „Dictionnaire international des écrivains du jour" kan men vande ze Italiaansche schrijfster het volgende lezen: „l'auteur appartient à l'école du pessimisme ainsi qu'à l'école réaliste."

Dit is onjuist. Matilde Serao begon zich aan de letteren te wijden, juist toen Zola's „Assommoir" het licht had gezien, een werk, dat door Francesco De Sanctis niet slechts gunstig beoordeeld maar zelfs uitbundig geprezen werd. In dien tijd scheen het een onmogelijkheid zich aan den Zoliaanschen invloed te onttrekken — en toch wist Matilde Serao, van het eerste oogenblik af, dat zij als schrijfster optrad, alle realistische overdrijvingen en vulgariteit te vermijden, zelfs toen de geestdrift voor de verzen van Lorenzo Stecchetti en voor de eerste schrijfwijze van Gabriel d'Annunzio haar hoogste toppunt bereikte.

En ook kan men dengene, die alle trillingen der menschelijke smarten begrijpt en de oneindige melancholie van het leven weet weer te geven, nog geen pessimist noemen. Er is veel sombers, veel verschrikkelijks, veel verdrukking; maar men zou den waren aard van het leven loochenen, zoo men dit verzweeg. En hier ten

MATILDE SERAO.

minste ontmoet men niet de rancune van een verbitterde ziel, hier wil men geen klassenhaat. Alles wekt in even hooge mate de belangstelling op der dichteres, wier oogen zich niet laten verblinden door een enkel ideaal, noch door de vooroordeelen der bevoorrechte standen. Bij het lezen van een enkel harer werken, van „Il Paese di Cuccagna" b. v., vinden wij reeds de meest verschillende vrouwentypen, — Bianca Maria Cavalcantio, die aristocratische, droevige figuur; Carmela, de ongelukkige vrouw uit het volk; Chiarastella, de charmeuse; Filomena, het verloren meisje, met de geblankette wangen, dit obscure, geheel aan zonde prijsgegeven zieltje, dat men toch niet verachten kan, omdat de schrijfster zelve haar als omringde door een sfeer van vergevende liefde, die heerlijke absolutie der edele kunst.

De verloren vrouwen, waar wij in Serao's werken kennis mede maken, hebben namen als Chérie, Filomena of Maria van Magdala, ontleend als zij zijn aan den bijbel, of aan het volk of aan de bourgeoisie en levende te midden van de ellende der volksklassen, of van de verfijnde weelde der rijken, of wel van de middelmatigheid van den middenstand; en allen, van Flavia uit „Piccole Anime" („Kleine Zielen") tot het arme kleine zondaresje, dat „Giovanna suor della Croce" aan het werk zet — allen worden door de schrijfster bestudeerd en beoordeeld met de liefdevolle vergevensgezindheid, welke de zondaressen uit het Evangelie wijdde. Zij brengen Heine's woorden in herinnering: „Ik heb vrouwen gezien, wier wangen bedekt waren door het roode blanketsel der zonde en wier harten nog een hemelsche reinheid bewaarden. Ik heb vrouwen gezien, die.... Ik zou ze weer willen zien." Want zij heeft de vrouwelijke ziel met al haar teedere en verborgen weefselen, met al haar haat en haar edelmoedigheid, al haar geestdrift en al haar wraakzucht, weten bloot te leggen. Blij- en treurspelen uit het vrouwenleven heeft zij ons zoodoende geschilderd en hare vrouwefiguren — zij mogen verachtelijk zijn of van een verheven goedheid — zijn te natuurlijker omdat zij nooit een feministisch karakter dragen. Zij leven of sterven, gaan onder of komen op door de liefde; zij lijden en strijden voor de liefde — de liefde maakt voor haar het doel des levens uit.

Een kundig biograaf zal later wellicht het werk van Matilde

Serao analyseeren en op zijn beurt toelichten. En zeker zal het de moeite waard zijn een studie te maken van deze in rijke fantasie en groote werkkracht zoo uitmuntende schrijfster. Maar zij, die in een harer geschriften de in vele opzichten zoo juiste bewering ten beste gaf dat „alleen een vrouw, een man, die liefheeft kan beoordeelen," zal in haar diepste binnenste misschien ook doordrongen zijn van die andere waarheid: „Alleen een vrouw kan het werk eener vrouw begrijpen en beoordeelen." En dit om deze gewichtige reden dat een vrouw beter zal kunnen weten of de kunstenares, die zij bestudeert, oprecht is, en of haar kunst — zooals die van Matilde Serao, de trouwe weerkaatsing is van een edele vrouwenziel.

* * *

Het was, is, en zal geen gemakkelijke taak zijn, vanwege den grooten rijkdom der te bestudeeren stof, die niet bijeenverzameld is, maar overal verspreid in tijdschriften en dagbladen. Het geldt hier kunstschatten, uitgestrooid met de kwistigheid van iemand, die gerust kwistig kan zijn — met de achteloosheid van iemand, die toch altijd nog wat aan het publiek te zeggen zal hebben. Het geldt verscheiden artikelen, verhalen, en schetsen en werken, nu reeds vergeten, vooral door de schrijfster zelve, wie men geheele passages zou kunnen voorlezen uit haar proza — dat hoeveel jaren oud, toch niets van zijn frischheid verloor — zonder dat zij zich het eigendomsrecht er van bewust wordt.

In 1895 bevond ik mij te Florence; persoonlijk kende ik Matilde Serao nauwelijks, maar daar mijne belangstelling in de schrijfster door de bewondering van anderen in hooge mate versterkt was, besloot ik een nauwgezette studie te maken van haar, die op dat oogenblik reeds de beroemdste en meest populaire schrijfster van Italië was.

Nieuwsgierig en met taai geduld snuffelde ik in de Florentijnsche bibliotheken en werd een ware kwelgeest voor Angelo Bruschi — den vriendelijken directeur der Biblioteca Marucelliana en een warm bewonderaar van Matilde Serao's kunst — aan wien ik de interressante ontdekking dank van een van Serao's allereerste werkjes,

getiteld „Opale", een in Napels gedrukt boekje, nu nergens te krijgen en geschreven onder het pseudoniem van „Tuffolina".

Toen ik later, na eerst te Milaan en vervolgens te Venetië in het publiek over haar gesproken te hebben, de schrijfster zelve naar dit „Opale" vroeg, antwoordde zij mij met onverholen verbazing: „Lieve hemel, „Tuffolina"! Hoe lang is dat niet wel geleden! waar ter wereld hebt ge dat opgedolven?" En om haar lichte ontroering te verbergen liet zij haar helderen, diepen lach hooren, — een lach, die haar ook al beroemd heeft gemaakt.

Ik had alles gelezen en herlezen: de oude verdedigingen, de aanvallen en lofzangen. Geen enkele schrijver kan er zich op beroemen heviger woordentwisten te hebben veroorzaakt, geen enkele letterkundige heeft in den beginne meer sensatie gemaakt dan deze vrouw, onder wier strengste critici zich de man bevond, die later haar echtgenoot worden zou. Wie herinnert zich niet de hevige woorden, door Edoardo Scarfoglio gericht tot hen, die den roman „Fantasia" hadden durven prijzen? .... De jaargangen der verschillende tijdschriften nog eens vluchtig doorlezende, was het echter geen moeilijke taak er mij van te vergewissen dat het aantal der critici geleidelijk af- en dat der bewonderaars toenam.

Hoe leerrijk is het leven eener zegevierende kunstenares. Deze studiën doorvorschende had ik beurtelings een gevoel van trots en van dankbaarheid — trots, omdat ik deze moedige schrijfster mijne tijdgenoote wist, en dankbaarheid omdat ik haar mocht bewonderen met al de liefde, die mijn geestdrift mij ingaf. Haar succes is welverdiend en wat mij vooral aanstaat is, dat er van haar hand geen autobiographie verscheen, waarin haar titanische strijd met critiek en publiek beschreven wordt. Maar de ziel vergeet niet en een zweem van bitterheid schemert nu en dan door in het werk dezer vrouw, die de spotzucht der mannen en de valsche illoyauteit der vrouwen te overwinnen had. Het is echter geen bitterheid, waardoor afbreuk wordt gedaan aan de waardigheid der schrijfster, die, terwijl zij leed haar tegenspoeden natuurlijk vond, die streed en overwon zonder aan haar verleden de belangrijke tint van een roman te willen geven. Neen, Matilde Serao gelooft niet — zooals de meeste vrouwen doen — dat een bepaald leed met een bepaalde bedoeling voor haar is weggelegd.

Die bitterheid laat zich nu en dan voelen in den vorm van een raad, niet op meesterachtigen toon gegeven, in een verzuchting, dadelijk weer onderdrukt, waarna de schrijfster zich opnieuw zet tot de beschouwing van het leven, met die klare kalmte, waarin de groote kracht schuilt der kunstenaars, die zich kunnen onttrekken aan hun eigen ikheid en niet van zichzelf het doel der algemeene belangstelling willen maken.

Zoo ook in „Fantasia", als Lucia Altimare, een journaliste ziende, zich eenige woorden van sympathie laat ontvallen, waarop de andere plotseling antwoordt: „Geef er altijd de voorkeur aan vrouw te zijn." Een enkele zinsnede, die aantoont vanwaar de groote schrijfster haar werkelijken eenvoud vandaan heeft: van haar kennis van het mannelijk oordeel. Het is haar niet onbekend in hoever de vrouw, die door middel van haar eigen kundigheden haar brood moet verdienen, haar vrouwelijke bekoring verliest. De hemel weet hoezeer zij voelt en weet en erkent van hoe weinig kracht de vrouwelijke intelligentie is, zoodra de liefdepassie in het spel komt. En als zij zoo spreekt schemert een toegeeflijk, philosophisch lachje door haar woorden heen en haar humor tintelt door haar beschrijvingen van onbeduidende heldinnen, vaak zoo insipide, dat zij den lezer kregel maken en toch voortdurend door mannelijk huldebetoon omringd. Zoodoende wijst zij met fijnheid en scherpzinnigheid — de vruchten van langdurige opmerkingen en misschien ook van eigen ondervinden — op eenige onbegrijpelijke eigenaardigheden in het karakter der mannen en op hun minachting voor vrouwelijke superioriteit — een minachting, die bestaat en kwalijk verborgen wordt, zelfs door superieure mannen.

In een artikel, waarin zij Eleonore Duse verdedigt, wijst zij, met veel gematigdheid, op al de doornen, die de kunstenaarsloopbaan bemoeilijken. En in „Romanzo della Fanciulla", waarin zij een jong meisje afbrengt van het plan om schrijfster te worden, hangt zij een donkere schildering op van de onsympathieke eigenschappen, waarmee een vrouw zich moet toerusten, wil zij den moeilijken weg op, haar koudweg de vraag stellende of zij die onmisbare gave: „een ijzeren hart" heeft. — Wel een ernstige vraag om te stellen aan het hart en aan het talent eener schrijf-

ster, die zich, vóór alles, van de edele voordeelen harer sekse bewust is. En aldus te kennen gevende hoezeer ook zij kan bogen op dat, voor de kunstenares, die tot haar doel wil geraken, zoo onmisbare „ijzeren hart", toont Serao aan dat zij niet wil laten gelooven dat zij tot de uitzonderingen behoort, die tot een bovenmenschelijke zending geroepen worden. Zoodoende heeft zij het gevaar van in betreurenswaardige tegenstrijdigheden of in het belachelijke te vervallen, vermeden.

Haar succes is welverdiend en haar succes is mij sympathiek. Het overviel haar niet plotseling, als een onverwacht en gevaarlijk geluk, dat vaak een groote verantwoordelijkheid en een toekomst vol teleurstellingen in zich sluit. Het kwam langzaam, geleidelijk, werd niet veroorzaakt door en bleef ook niet slechts bij den opgang van een enkel eerste boek.

Als de groote genieën doorloopt zij haar roemvollen weg tusschen bewonderaars en aanvallers, zich soms bedroevend maar zich nimmer heftig makende, niet antwoordende op de aanvallen, wat verwaande en oppervlakkige schrijvers uit onvoorzichtigheid en overmoedigheid doen, en wat die schrijvers, wier succes even langzaam en degelijk verkregen werd als het hare, (Rovetta, Togazzaro en Verga b. v.) nalieten. Nimmer viel zij dus journalisten of critici lastig met een uitstalling van de bedoelingen en de idealen harer kunst.

Kunst? Altijd legt zij die in haar werk, ook wanneer zij haar stem verheft om den arbeid van anderen te prijzen.

Bij gevolg, wanneer Serao schrijft komt haar werk, zelfs aan den kouden criticus, die er zonder partijdigheid de fouten en gebreken en onvolkomenheden van opmerkt, nimmer nutteloos voor.

Want boven die onvolkomenheden in vorm en stijl heerscht de grootsche, verheven gedachte — een wereld van gedachten, zoo kwistig verspreid, dat de woorden van Antonio Fradeletto: „Ik beschouw Serao als het krachtigste talent, door ons land in het einde dezer eeuw opgeleverd," mij niet overdreven voorkomt.

In datzelfde jaar (het jaar 1895) was er nog geen enkele speciale studie gewijd aan deze Italiaansche schrijfster, die reeds zeer gunstig in het buitenland bekend en reeds in enkele talen vertaald was, maar nog niet dien glansrijken zegetocht naar Parijs

had gemaakt, die aanleiding werd dat Digo Angeli in het openbaar over haar sprak.

Nog wachtte Minnie Bourget op de vertaling van „Au Pays de Cocagne", dat aan haar beroemden echtgenoot Paul Bourget de gelegenheid zou geven een uitstekend artikel aan Serao te wijden en eerstdaags in de „Revue hebdomadaire verschijnen zou. Ik was zoo vermetel, de eerste te zijn, die het plan opvatte een ernstige en nauwgezette studie van Matilde Serao's werken te maken, toen de vertalingen van George Herelle en madame Charles Laurent nog het zaad niet hadden gestrooid dier ovaties, die haar, tijdens haar verblijf te Parijs, te beurt vielen.

Ik had haar werk voor mij alleen, zoo geheel voor mij alleen, dat, toen het oogenblik daar was om er in het publiek over te spreken, ik een aarzeling, een zekeren schroom gevoelde, als had ik een zeer zeldzame ontdekking gedaan. Dit was, omdat ik, tijdens mijn onderzoekingen, de zeldzame vrouw zelve gezien had. Pire que jolie, zou van haar gezegd kunnen worden, zooals Marie Dorval van zichzelve zeide. Een vrouw, die de woorden, waarmee Edmondo di Amicis de markiezin de Ipigno schildert, te binnen brengt: „Mooi is zij niet, en ware zij het geweest, dan zou zij minder mooi zijn dan zij nu is."

Toen ik haar in haar eigen woning zag, was zij juist bezig den kerstboom voor haar knaapjes in orde te brengen. En deze vrouw, die aan haar kinderen denkende, sprak over de verrassingen, die zij hun bereidde, trok mij nog meer aan dan de schrijfster, die binnen kort — tijdens haar verblijf te Parijs — door vorstinnen gehuldigd zou worden. Zooals zoovele lievelingen van het publiek beantwoordde Matilde Serao, de vrouw, de moeder, niet aan de voorstelling, welke ik mij van de schrijfster, volgens de verhalen die ik van haar had gehoord, gevormd had. Vreemd is toch het lot der vrouwelijke artiste. Iedereen weet alles van haar af — en niemand weet iets.

* * *

In het werk van deze zoo vruchtbare en zoo gevarieerde schrijfster vindt men één gedachte, die telkens weer terugkeert als het

leit-motif in het werk van een geniaal toondichter. In de allereerste vertelling van Matilde Serao doodt de heldin zich omdat zij den dood der liefde niet wil overleven, zooals later Caterina Spaccopietra in „Fantasia" en het meisje uit het volk in de novelle „O Giovannino o la morte" zich uit liefde om het leven brengen en zooals, in „Cuore infermo," Beatrice Sangiorgio wel niet uit eigen hand, maar toch ook door den hartstocht der liefde den dood vindt. In den stijl, in de karakterteekening, in de toestanden, in de zielkundige analyses, overal vindt men leit-motifs. Ik herinner mij dat ik, luisterende naar een lezing over Carlo Gozzi, gedachten terugvond, die reeds door Matilde Serao waren uitgedrukt in een artikel over Maurizio Rollinat, een artikel, in 1883, dus twaalf jaar van te voren reeds door „Fanfulla della domenica" gepubliceerd. Het waren gedachten betrekking hebbende op Edgar Poë en zijn eigenaardige heldinnen, die steeds in een bovenaardsche atmosfeer schijnen te leven.

Wanneer de schrijfster bijzonder ingenomen is met een zin en dien in een en hetzelfde boek en soms zelfs op één en dezelfde bladzijde dikwijls herhaalt, veroorzaakt dit een vervelende eentonigheid, zooals in „Addio Amore", in den dialoog tusschen de hartstochtelijke Anna Acquaviva en den cynischen Cesare Dias (figuren, waarin men Napelsche ingezetenen meent te herkennen). De arme Anna herhaalt telkens weer tot haar geliefde: „Ge hebt gelijk, Cesare." — „Cesare, ge hebt altijd gelijk," en zij zegt dit zoo dikwijls dat het een onmogelijkheid wordt hem aan het verstand te brengen, dat hij eigenlijk heelemaal ongelijk heeft.

Met haar rijke fantasie behandelt Matilde Serao haar ideeën, toont ze ons in al haar vormen, laat ze als edelsteenen fonkelen in al haar facetten, om er dan plotseling een conclusie uit te halen, of wel zij laat het probleem onopgelost, wat gewoonlijk het geval is in het leven. Als hierdoor echter de toeleg, om den lezer in verbazing te brengen, te veel in het oog springt, dan veroorzaakt dit een licht gevoel van wrevel, dat afbreuk doet aan het verhaal. In „Novella d'Amore" b. v. zegt de echtgenoot, na de tragische ontdekking, tot zijn vrouw: — „Paola, ge hebt Fulvio lief!" De schrijfster laat hier niets anders op volgen dan: „Zij gaf hierop ten antwoord: — Ja. — En in vertwijfeling zien zij elkander aan."

En de lezer die bij dezen zin in den steek wordt gelaten, gevoelt het gedwongen effect en kan niet nalaten te glimlachen. In „Novella Greca" wordt een klein, onbeduidend liefdedramaatje bedorven door een ongeproportionneerd, hoogdravend slot: „De tempel van Apollo in Leucada is ingestort, de goden van Griekenland zijn dood, de geschiedenis van Sappho schijnt een fabel, maar de mythe der liefde leeft voort, eeuwig, onveranderd en glimlachend."

Soms daarentegen openbaart het psychologische wezen, dat zelfs in het onbeduidendste werk van Matilde Serao schuilt, zich met kracht in een korte slotwending, waarin de geheimenissen, de tegenstrijdigheden en de veranderlijkheid van den menschelijken geest worden bloot gelegd. In „Commediola", meer een meesterlijk schetsje dan wel een novelle, worden twee personen beschreven, een man en een vrouw, die zich, kalm en onverschillig, met een luchtig liefdespel vermaken en van elkander gaan zonder oprechten wensch en zonder weemoed. „Maar," zoo eindigt de schrijfster, „den eersten avond dat zij, in een loge van de „Pergote" te Florence, elkaar terugzien, dat zij geen woord met elkander spreken en elkaar zelfs geen hand geven, wisselen zij één vurigen blik, genoeg echter om al het bloed weer in gisting te brengen en twee levens te vereenigen. Als een hevige orkaan is dan de hartstocht die hun binnenste beroert." De lezer voelt zich ontdaan als door een werkelijken schok. Een logische gevoelsontwikkeling heeft de catastrophe veroorzaakt — het onbeduidende spel het groote drama voorbereid.

Zoo de schets door Serao met een magistrale kunst is behandeld, ook haar novellen hebben vaak het boeiende en het grootsche van een roman, zooals b. v. „La virtu di Checchina en All' erta, sentinella (Sentinelle, prenez garde à vous) waar de beschrijving van de sombere gevangenis aan enkele machtige en aangrijpende bladzijden van Dostojewski herinnert. Naar aanleiding van deze novelle zegt Nencioni: „Zoo Verga al de diepzinnigste en de menschkundigste van al onze romanschrijvers is, Serao overtreft allen, waar het de schildering betreft van het hedendaagsche leven in de zuidelijke landen; zij voelt mee met de groote menigte, ziet de drama's in het volksleven en neemt de milieu's waar met juist en scherp oog." En toch had zij nog niet die kracht, waarvan

zij blijk geeft in „Paese di cuccagna", een boek, waarvan gezegd is dat het ons een der droevigste bladzijden uit het leven geeft, nl. de manie van zich te willen verrijken door middel van de loterij. De tallooze betreurenswaardige gevolgen daarvan haalt zij in al haar bijzonderheden op, zoodat men er toe komt naar afdoende maatregelen te verlangen, die aan zulke verkeerde toestanden voor goed een einde maken. Waarom dit boek niet slechts uit een oogpunt van kunst, maar ook uit dat van humaniteit een goed werk is.

In de geheele Italiaansche litteratuur vinden wij weinig novellen van zulke groote letterkundige waarde als „La virtù de Checchina," een werk, dat m. i. niet genoeg is geapprecieerd. Het is de eenvoudige geschiedenis van een goedig, dwaas vrouwtje, aan wie zich plotseling de „gelegenheid" voordoet, de noodlottige gelegenheid, die hoewel nog niet als zonde, toch reeds als overspel van den geest beschouwd kan worden. De titel is vol fijne ironie, als men aan den inhoud van het verhaal denkt. Het burgerlijk bekrompen milieu (een dier milieu's, die Serao zoo haat) is levendig weergegeven: een vulgair echtgenoot, een zwakke, onverstandige vriendin, een korselige dienstbode, de arme Checchina en de man, die haar minnaar had kunnen worden en het toch niet werd.... Dit is de knoop van het verhaal. Checchina toont zich, na gestreden te hebben zooveel zij kan, geneigd toe te geven, gaat zelfs naar de plaats, waar zij elkaar ontmoeten zouden; maar genaderd tot aan de deur van zijn huis, geraakt zij zoo uit het veld geslagen door de uitvorschende blikken van den portier, die met een strak gezicht zijn pijpje rookt, dat Checchina van haar voornemen afziet. Ik weet wel niet of die deugd van Checchina, waarvan zoo hoog wordt opgegeven, in het vervolg voor haar echtgenoot een machtigen waarborg voor haar trouw zal blijken. De beschouwingen hieromtrent laat de schrijfster aan den lezer over. Zij van haar kant voegt er geen woorden meer aan toe, er innerlijk misschien van overtuigd, hoe vaak de vrouwelijke deugd afhankelijk blijkt van de omstandigheden.

Matilde Serao's kunst brengt ons de woorden van Balzac: „le hasard est le premier romancier du monde en die van madame de Staël: le roman doit être le monde meilleur in herinnering. Waar Serao zichzelve vaak over ver-

baast is dat er meer dan eens een parallel is getrokken tusschen haar en George Sand. Tusschen deze twee beroemde vrouwen bestaat het verschil dat er ook tusschen de tijdstippen van 1845 en 1900 bestaat. George Sand, levende in een philosophisch milieu, breekt herhaaldelijk haar vertelling af om ze met historische herinneringen of psychologische opmerkingen te doorspekken. Matilde Serao laat de psychologie uitkomen in het verhaal zelf, dat zich nooit in langdurige bespiegelingen verliest. Zoo zij al, wat het volhouden der karakters betreft, beneden George Eliot staat, zoo zij niet zooals Sand sociologische problemen behandelt, zoo zij niet, zooals Madame de Stael, nu en dan in een preektoon vervalt, een feit is het dat zij trekjes gemeen heeft met de meeste bekende schrijvers van den nieuweren tijd en dat men bij haar eigenaardigheden en zelfs onvolkomenheden heeft aangetroffen, die ook Dickens en Flaubert kenmerken.

Wat de beschrijving aangaat van vrouwelijk schoon — de uiterlijke glans, die er van vrouwelijkheid kan uitgaan en vaak in zoo nauw verband staat met het innerlijke leven, heeft in Matilde Serao een uitstekend weergeefster gevonden. Zelden weten schrijvers hun heldinnen goed te kleeden. Als men ze in het werkelijk leven moest tegenkomen, de élégances uit de boeken, dan zouden zij ons vaak versteld doen staan. En zoo zij vaak slag hebben hun heldinnen wonderlijk toe te takelen, in de beschrijving van het elegante, vaak symbolische karakter van sommige vrouwelijke milieu's zijn zij niet gelukkiger. Matilde Serao, die klaarblijkelijk behagen schept in het weergeven van de kleinste bijzonderheden in de vrouwelijhe kleeding, gaat het beter af. Maar ook slechts een vrouw kan zich rekenschap geven van het innerlijke genot, veroorzaakt door den onberispelijken snit van een kleedje, den luchtigen val van een kant, de heerlijke golving van een struisveer, het geflonker van een juweelen kleinood en het ruischende frou-frou van een zijden sleep. Het is een genot, dat zich niet onder woorden laat brengen en zich hierin laat verklaren, dat, voor een vrouw, een fraai stuk kant, of een veer, of een kleinood, of een elegant kleed geen dood voorwerp is, maar een herinnering of een hoop in zich sluit. Een onzichtbare gouddraad weeft deze voorwerpen samen met de ziel.

Dikwijls schijnt het dat Serao zich verliest — zooals ook niet zelden gebeurt met Bourget — in onnutte beschrijvingen van kleeding en milieu's; doch dan doet zij dit om uit de voorwerpen de intieme reden te halen van een zielevreugde of van een onuitsprekelijke smart. Want staan liefde, vreugde en smart niet vaak in nauw verband met voorwerpen? Een weldaad is al wat schoon is voor het oog, door de taal, die het tot ons spreekt, en doordat het voort blijft bestaan vaak, terwijl zooveel wegzinkt in het groote kerkhof, dat wij het verleden noemen. Gezegend zij daarom de kunstenaar, die het schoone weet te schilderen, na er de ziel van te hebben begrepen. Iets wat blijft voortbestaan bewaart de herinnering aan een liefde, die al dood is, en, het beeld van de dooden zelven weer oproepende, ontrukt het aangebeden geliefden aan onverschilligheid en vergetelheid. Zacht fluistert het ons toe: „Ik ben het kleed dat ritselde, toen uw liefde u samenbracht," zegt het eene. „En ik het kleinood, dat nog flonkert, nu de liefste oogen zich voor altijd sloten," zegt het andere. „En ik de veer, grillig en wisselvallig als het hart eener vrouw," zegt deze weer.

In één woord, als een man een anjelier in zijn knoopsgat steekt — dan steekt hij een anjelier in zijn knoopsgat. Maar steekt een vrouw een bloem in het haar of in de ceintuur, dan legt zij in deze eenvoudige daad een gansche wetenschap, die zij niet gaarne zou willen ruilen voor de grootere positieve kennis van den man.

En de meeste vrouwen hebben hier gelijk in.

Trouw, dankbaarheid en schoonheid vormen de schitterende kroon, waarmee Serao haar heldinnen tooit. Over de mannen oordeelt zij niet te zacht. De minnaars, die zij beschrijft, zijn bijna altijd volmaakte egoïsten, berekenend en bedaard. Haar uitspraak: „In liefdezaken heeft alleen een vrouw recht den man te beoordeelen," is natuurlijk een repliek op de bewering: „Alleen de man heeft recht de vrouw te beoordeelen." En als men bedenkt dat de man van dit laatste recht sinds onheuglijke tijden en niet altijd ten voordeele der vrouw gebruik heeft gemaakt, vindt men haar uitspraak nog zoo misplaatst niet. Het zou althans belachelijk en zelfs dwaas zijn, Matilde Serao een verwijt te maken van een strengheid, die wederkeerig is.

Op mannelijke onverschilligheid of ontrouw volgt, in het werk dezer schrijfster, zeer dikwijls de straf — een gevolg van een van zelf opkomend en verklaarbaar verlangen bij een vrouw met een goed hart — maar die straf, die in het werkelijke leven maar al te vaak uitblijft, geeft aan een kunstwerk een tintje van naïveteit, vreemd in een schrijfster van overigens zoo forsche conceptie. En het feit dat in het leven de straf meestal wegblijft en men dus om zich heen de gelegenheid mist schuldigen, die voor hun schuld gestraft worden, te bestudeeren, veroorzaakt in werken van zuivere verbeelding dikwijls een groot gebrek aan evenwicht — iets wat ook Serao's roman „Castigo", dat een vervolg is van „Addio, Amore", zooveel nadeel toebrengt.

Het drama, afgespeeld door Cesare Dias, Laura Acquaviva en Luigi Caracciolo — de twee eersten zijn degenen, die den zelfmoord van Anna Acquaviva op hun geweten hebben en Luigi is de man, die deze Anna eerst na haar dood bemint — is gebaseerd op een gelijkenis tusschen de geheimzinnige lady Hermione en Anna Acquaviva. Dikwijls heeft men de schrijfster verweten haar werk zulk een basis à la Montépin te hebben gegeven. Dit is echter niet de grootste fout in dezen niet zeer spontanen roman van Matilde Serao. En of deze basis werkelijk gezocht of zwak is, valt nog te betwijfelen. De geheime machten, die de voornaamste bestuurders dezer wereld schijnen, hebben de schrijvers van voorheen en thans geïnspireerd. Zeer dikwijls vestigen zij de aandacht op deze bovennatuurlijke wereld, waaraan zelfs groote en krachtige geesten — als Socrates, Plato, Aristofanes, Descartes, Byron, Goethe — geloofden. Goethe schrijft zelfs: „Wie het bestaan van geheime machten ontkent, ontkent de bestemming van zijn eigen ziel." Ook tegenwoordig hebben zeer beredeneerde en bezadigde schrijvers vaak aan de verzoeking om zich in de sferen der mysteriën te bewegen, geen weerstand kunnen bieden. Zelfs de bijbel bevat zinspelingen op geesten, die verschillende vormen aannemen.

Maar de levendige en natuurlijke personen, die in „Addio, Amore" voorkomen, ondergaan in „Castigo" — dat er een geheel mee vormt — allertreurigste veranderingen. Langzamerhand verliezen zij hun vitaliteit, ondergaande in hevig zielelijden, in ijdelen

angst, nog verhoogd door vage schrikbeelden. Zij, die in „Addio, Amore" de wijze Minerva genoemd wordt — de koude, wreede, onverstoorbare Laura Acquaviva — wordt schuw en achterdochtig door eenzaamheid en zonde. De cynische Cesare Dias wordt bestormd door al de verschrikkingen, die verraad na zich sleept. Luigi Caracciolo, die, toen Anna nog leefde, haar voor korten tijd het hof maakte, gaat door een krankzinnige nieuwsgierigheid gedreven, haar laatste rustplaats in den grafkelder der familie Dias zoeken. Rekening houdende met diezelfde karakters, zooals zij in het begin werden beschreven, kan men niet ontkennen dat „Castigo" onnatuurlijk is geworden en geschreven schijnt onder den invloed van een vaag en stil visioen.

Naar aanleiding hiervan herinner ik mij een vreemde mededeeling van Matilde Serao, deze nl., dat zij het visioen van „Castigo" kreeg, terwijl zij keek en luisterde naar La Duse, spelende de rol van Fedora en zich tot Loris wendende, hem gelast de straf te zeggen. „Waarlijk als het boek nog eens herdrukt werd, zou ik het aan Leonore Duse opdragen," bekent zij, — een verklaring waarin het gansche geweten ligt eener oprechte kunstenares, die een ander de eer die hem toekomt niet onthoudt — en die daarentegen ook, als het er toe leidt, den moed heeft om zelfs haar geestdriftigste bewonderaars een lesje te geven.

In 1897 publiceerde zij nl. een bundeltje zeer middelmatige novellen, getiteld „Infedele". En onmiddellijk lieten de recensenten, als op commando, de loftrompet schallen. In den „Matine" zet Serao deze indulgente critici even op hun plaats met de woorden: „ „Infedele" bevalt den critici, maar niet mij." En de bewonderaars zwegen.

Zij heeft, uit principe, niet het hoofd gebogen, als men haar zonder reden aanviel. Onverdienden lof aanvaardde zij evenmin.

De reden van die benijdenswaardige openhartigheid ligt eigenlijk in haar humoristischen geest. Zij bezit dien echten, Italiaanschen humor, vol ironie en fijne scherts, maar zonder bitterheid. Iedere gebeurtenis, hoe ernstig ook, heeft volgens haar een venstertje, dat op de wereld van humor uitziet. En Matilde Serao opent het gaarne, dat venstertje, waar de zon zoo glansrijk door heen straalt.

Zij behoort niet tot de melancholieke temperamenten, de redeneeringen der pessimisten stuiten bij haar af op een franken, helderen lach. Haar gevoel voor smart is fijn, maar krachtig. Het geldt hier de schrijfster die — bijna een meisje nog — in haar eerste werk het volgende schreef: „Hij kende dien zweepslag, dien bezielenden prikkel niet, die zijn onstaan vindt in wereldsche moeilijkheden, in tegenspoeden, in angsten en zorgen, in groote teleurstellingen, die de zwakke geesten neerslaat en de sterke weer opricht." Die den strijd zoo aanziet en zelf zoo streed, heeft het recht om met een gemakkelijk gewonnen roem, een snel verkregen succes en een gehuicheld enthousiasme te spotten.

Men moet zich ook waarlijk sterk weten door dat recht en toegerust zijn met veel moed om te bekennen niet voor Ibsen te voelen, althans niet met hem te dwepen, in dien tijd dat een ware Ibsen-koorts geheel Italië aangreep. Wie herinnert het zich niet? Wie durfde toen, in Milaan b. v., dien naam uitspreken, zonder er bijna het teeken des kruises bij te maken? En de woorden, die alle de macht van den Noorschen dramaturg vergrootten en verheerlijkten: „Ibsen, de vernieuwer.... Ibsen, de hervormer van het algemeene tooneel.... Ibsen en het oude noodlot." Allemaal leugens. En de couranten, die zoo hoog opgaven van La Duse's ingenomenheid met de rol van Nora.... terwijl La Duse zelve den morgen na de eerste opvoering een verzuchting slaakte, waaruit het tegendeel bleek! Wie zou ook durven beweren dat een hartstochtelijk Italiaansch vrouwenkarakter zich zoo onmiddellijk in een zoo geheel aan haar tegenovergesteld wezen zou kunnen verplaatsen? En zoo een actrice althans een dergelijk gevoelen moet kunnen verhelen en rekening moet kunnen houden met de voorbijgaande extase der groote menigte — een schrijfster is hiertoe niet verplicht, omdat de betrekking, waarin zij tot het publiek staat, minder direct is en zij het dus minder te vriend behoeft te houden.

Serao trekt van dit voordeel partij.

Eens toonde het publiek, als altijd verlangend naar een afleiding en geneigd namen, bestemd om spoedig weer in vergetelheid te geraken, met roem te overladen, zich onuitputtelijk in zijn lof voor een jonge dichteres. Matilde Serao verhief haar stem tegen

deze verheerlijking van het nieuwe idool en met profetischen geest verklaarde zij dien roem voor valsch. Een Russische dame, wier hart verdeeld was tusschen Matilde Serao en de dichteres in questie, zeide op kwijnenden toon tot de beroemde romancière: „Wat ben ik blij de artikelen niet gelezen te hebben, die u heeft geschreven tegen ...."

En, ondeugend, antwoordde toen Serao:

„Heeft u ze niet gelezen? Dan zal ik ze u zenden."

De Russische stond versteld.

„Altijd dezelfde," zeide Eleonore Duse te recht van Matilde Serao en hierbij hoofdzakelijk doelende op Serao's vriendschap, die, voor wie haar eenmaal gewonnen heeft, onveranderd blijft. Wie kan hier beter over oordeelen dan deze Italiaansche actrice? Wie heeft meer proeven ontvangen van Serao's belangelooze en onwankelbare trouw? Neen, deze heeft het toppunt van roem niet slechts bereikt om, met teedere aandacht, La Duse te volgen toen deze, als een pelgrim van het woord, haar kunstreizen door verre landen maakte, van zooveel andere zaken vervuld en — natuurlijk — wat zij achterliet vergetend. Zij heeft haar verdedigd en haar verheerlijkt — haar begrepen nog vóór de andere dit deden en de expressieve handen, de treurige oogen, de symbolische toiletten beschreven, want zij doorgrondde terstond de eenvoudige originaliteit van de vrouw en de kunstenares in al haar diep gevoel en al haar groote kracht.

De schrijfster van „Amanti" (dat door Matilde Serao zelve „Pastelli werd genoemd) is een uitstekend portretschilderes. Met één trekje, één lijntje, een paar woorden, kan zij ons de ziel van dengene dien zij ons beschrijft, laten doorzien en begrijpen. Bij den dood van Enrico Nencioni heerschte er groote verslagenheid in de letterkundige wereld: het regende biographieën. Maar Serao was de eenige, die het gevoel, dat dit verlies bij allen opwekte, juist wist te omschrijven. „Wie zal ons nu liefhebben, wie ons opbeuren, wie ons begrijpen?" vroeg zij, zich tot haar kunstbroeders en -zusters wendende. En eerst op haar eenvoudige woorden drong het eigenlijk tot allen door, dat de stem van een edele, hen met nieuwe kracht bezielende figuur voor altijd tot zwijgen was gebracht. En, voor die hem gekend hadden, was

het als hoorden zij opnieuw hoe hij, nog kort voor zijn stervensure, de proza en de poëzie, die hij zoo bewonderde, bij zichzelf reciteerde.

Het proza van Matilde Serao, van zelve reeds poëtisch, krijgt een gloedvolle teederheid waar zij over Margherita van Savoye spreekt, die door niemand zoo juist en zoo trouw zal worden geschilderd. In 1885 (in den roman „La Conquista di Roma") spreekt zij van de koningin, wanneer deze eenvoudig de vervallen via Nomentana in het schemeruur doorkomt: „.... een zacht gedruisch, en geratel van wielen, een hoefgetrappel, en daar licht, in de grauwe avondschemering, iets rozigs, iets schitterends op. Onder de neergeslagen kap van een à la daumont bespannen rijtuig flitst het blanke, het stralende, het koninklijke gelaat voorbij...." Is het geen visioen? In 1897 verschenen in Matilde Serao's orgaan, den „Mattino", drie artikelen waarin Margherita de groote, „onbegrepene" genoemd wordt. En in 1899, toen de gevierde schrijfster een aanvang zou maken met een reeks bijdragen aan de Figaro, wijdde zij deze in met een stuk, getiteld „Ma Reine". Op deze wijze wilde zij den Franschen intellectueelen een gift schenken door hun, in zachte, ernstige taal, de uiterlijke en de zieleschoonheid te schilderen van de eerste vrouw van Italië. Eindelijk, na den moord op Humbert, vloeien, in het proza van haar artikel „Als een bloem", haar woorden samen tot een klacht, waar geen troost voor is.

* * *

Zooals men weet bezocht Matilde Serao in 1893 Palestina. Naar aanleiding van deze reis verschenen in de „Carriere della Sera", in de „Natura e Arte" en in andere bladen, artikelen, die zeer de attentie trokken en de belangstelling opwekten voor een groot werk, waarin de geheele reis beschreven zou zijn. Ook werd nu en dan de verschijning aangekondigd van „Il Paese di Gesù", dat binnen kort het licht zou zien. Het bleef altijd „binnen kort" en zes jaren gingen er mee heen.

„L'Indifferente", een klein stukje, mij bijzonder sympathiek, „l'Infedele, een bundel novellen van twijfelachtige waarde, en

„La Ballerina", die in dien tijd verschenen, deden goed noch kwaad aan den roem van Matilde Serao. In „La Ballerina" munt zij als altijd uit door haar schitterenden verteltrant, ofschoon de dichteres in haar hier op een keerpunt komt. In het begin is zij waarlijk meesterlijk geteekend, de figuur van Carmela Minino, voldoende aan haar kinderlijk en vurig verlangen om een krans van frissche bloemen te leggen op het graf van Amina Boschetti. In deze eerste bladzijden vinden wij niets, dat haar latere lichtzinnigheden en de dwaasheid, die zij begaat, wanneer zij een ganschen nacht waakt bij het lijk van Ferdinando Terzi di Torregrande, verklaart. Het karakter van de hoofdpersoon is niet goed volgehouden en slechts van de personen, die een ondergeschikte rol vervullen, kan men zeggen dat zij „leven".

Maar „Il paese di Gesù" nu?

Wat was er voorgevallen in de ziel der reizigster? Wat deed haar aarzelen? Was misschien de fijne, maar sterke gouddraad, die het verband moest vormen tusschen de in haar levende souvenirs, de onuitwischbare, mystieke indrukken, de duidelijke, fijne herinneringsbeelden en het door haar geest te vormen werk van kunst haar ontsnapt? Was dit boek van godsdienst en herinnering voor haar iets geworden, dat vergeefs blijft kloppen aan het dichtershart en altijd iets zou blijven tusschen een wensch en een droom?

De laatste bladzijde, wel niet de allerschoonste, maar toch een der schoonsten, geeft hiervan een verklaring. De reizigster is op het punt het „land van Jezus" te verlaten.

„Alles had ik willen opnemen in mijn zinnen, in mijn fantasie, in mijn ziel — alles wat ik zag, alles wat ik doorleefde in dat uur. Het snerpend gefluit van de locomotief weerklonk en de trein zette zich in beweging. Alles was voorbij. Jeruzalem verdween voor mijn oogen, die ik er zoo lang mogelijk op gevestigd hield, terwijl de trein zijn vaart versnelde. Alles was voorbij. Ik zou nu leven en lijden en mij verblijden en sterven, zonder dit alles weer te zien en te doorlezen. Daarom deed ik in die scheidingsure, terwijl ik mijn hart voelde ineenkrimpen van pijn, een plechtige belofte. Ik zwoer dat ik, ter wille van Jezus, ter wille van zijn land, dat gezegend en gewijd werd door zijn leven en zijn sterven, een boek zou schrijven — niet mijn artistiekste maar mijn

humaanste, niet mijn mooiste maar mijn waarste boek. Ik zwoer dat ik het schrijven zou, met de nederigheid en de hoop van een christinne, voor nederige en hopende christenen."

Menschelijk, verklaarbaar, natuurlijk vinden wij nu haar aarzeling. Terwijl, uit piëteit voor de belofte, de ziel zich in oprechtheid voorbereidde en rijpte, stond, in allen eenvoud, — den eenvoud, zooals Dante dien opvat, die de nederigheid een heerlijke en goddelijke eigenschap noemt — de artiste op, die het ideale en het gevaarlijke van haar arbeid begreep, de artiste, die gevoelde het volle gewicht harer belofte, de eigenaardige moeilijkheden, de onvermijdelijke tegenstrijdigheden van haar taak. Een humaner, een oprechter werk te beloven, dat is terzelfder tijd ook een artistieker werk beloven, althans voor iemand van het temperament van Matilde Serao. De ernst van haar plicht doet haar gevoelvol schrijfstershart heimelijk trillen. Daarom heeft zij, in haar diepste binnenste, al de herinneringen, die zij in zich omdroeg, opnieuw gezien, al haar indrukken met angstvallige juistheid opgenomen; en niets toevoegende aan die herinneringen en die indrukken, op geen enkele wijze profiteerende van de hulpmiddelen, die tijd en routine aan een geboren kunstenaresse verzekeren, heeft zij haar reis opnieuw doorleefd, daarbij bezield wordende door het verlangen, die herinneringen in eenvoudigen vorm weer te geven.

Als de tijd zal aantoonen dat „Il Paese di Gesù" niet het laatste voortbrengsel is van Matilde Serao's genie, voorzeker — zij weet zelve dat het zoo is — geeft geen harer andere werken zooveel blijken van oprechtheid en diep gevoel, geen een heeft zulk een exquis kader, geen een zal zulke afdoende, zekere inzichten hebben over de bestemming der menschheid. Zij heeft lang gedraald eer zij haar taak volvoerde, omdat de beteekenis er van haar overweldigde en deed terugschrikken.

Het is, van al de boeken, die er in den laatsten tijd van haar hand het licht zagen, dan ook het beste. Het staat hooger dan „Suor Giovanna della Croce," de geschiedenis van een arme non, die door het gouvernement gedwongen wordt haar wijkplaats te verlaten. Ook hier bestaat, evenmin als in „La Ballerine", overeenstemming tusschen het eerste en het tweede gedeelte van het verhaal.

„Il Paese di Gesu" daarentegen wekt geen gevoelens van verbazing, van onvoldaanheid, van verdeelde bewondering op.

Terwijl de lezer, onder de voortdurende betoovering gerakende die er uitgaat van dit boek, meegesleept wordt tot aan de laatste van die driehonderd vier-en-zestig bladzijden, spreekt Matilde Serao — met innemende oprechtheid — verscheiden malen de overtuiging uit, dat zij iets goeds doet met het schrijven van „Il Paese di Gesu"; verscheiden malen geeft zij te kennen er zeker van te zijn, dat zij geen belangstelling zal behoeven te bedelen voor dit werk, dat haar, van al haar werken, het naast aan het hart ligt (wat blijkt uit het feit, dat het is opgedragen aan haar lievelingszoontje, den kleinen Antonio met de groote, zachte oogen). Op bladz. 342 zegt zij: „Voorzeker niet om mij, en ook niet om mijn tamelijk onbeduidende herinneringen, die er vorm in kregen, maar om den goddelijken naam, dien het draagt, zal er veel naar dit boek verlangd, zal het veel gevraagd en veel gelezen worden door menschen, die geen novellen, geen romans, geen vertellingen lezen." Dit is waar.... veel verlangd, veel gevraagd, veel gelezen.... en niet genoeg aanbevolen door de critici.

Zij geeft haar geheelen pelgrimstocht, van haar vertrek naar „Il Paese di Gesù" tot aan haar terugkomst, zich daarbij slechts verdiepende in persoonlijke herinneringen en gevoelens, zonder historische herinneringen of litterarische aanhalingen ten beste te geven. Zulke natuurbeschrijvingen als zij hierin geeft, kunnen slechts vloeien uit de pen van haar, die in „Addio, Amore", dien wonderheerlijken maneschijn beschrijft — een maneschijn bij Sorrente. Zulke ontroering kan slechts trillen in de ziel van haar die, in haar omvangrijken letterkundigen arbeid, steeds een heilige aandoening toonde, waar een goddelijke passie haar meesleepte. En een godsdienstige extase als de hare kan slechts opwellen in iemand met een gezonden geest, die zich niet van zichzelf behoeft los te rukken om den Heer te naderen. De vereeniging van het geestelijk en het stoffelijk is, in „Paese di Gesù", edel van opvatting en edel van vorm. Het leven van den Godsmensch volgt zij met groote devotie voor de dingen, die God in zijn gerechtigheid en zijn barmhartigheid gezegend heeft. De met materieele beschouwingen samengaande erkenning der bijbelsche waarheden is

van wondere kracht. Gelukkig zijn altijd de godsdienstige gedachten, door het uiterlijk aanzien der dingen bij haar opgewekt. Het is een werkelijk en een geestelijk drama tevens. De tafereelen uit het leven van Jezus, de schokkende gebeurtenissen van de Passieweek, trillen nog na in de namelooze en oneindige treurigheid van het verlaten landschap.

Maar deze kunstenaresse, zoo vol eerbied voor den Christus en vol liefde voor de verheven waarheden van het Evangelie, zij die over de Moeder Gods en over de zondaresse van Magdala zulke onvergetelijke woorden neerschrijft; die in vuur geraakt als zij spreekt over den Dooper en de harmonische natuurtooneelen en de liefelijke landstreek om Bethlehem opnieuw voor zich ziet; die vol aandacht den droeven nacht in Gethzemané volgt en er deze heerlijke woorden voor vond: „De tragedie was in duisternis gehuld, was zonder toeschouwers, was verheven, was onmetelijk, en toen de Menschenzoon naar voren trad en Judas de wang aanbood, had hij in waarheid reeds overwonnen, maar was hij reeds dood —" deze dichteres blijft toch, door alles heen, een levendige, opgewekte persoonlijkheid en een echte humorist.

Vaak worden dan ook haar bewondering en haar godsdienstige geestdrift afgebroken door mededeelingen van anderen aard; en deze bladzijden zijn dan als rustpunten voor den geest van den lezer, die voor eenigen tijd niet met het verhevene maar met het alledaagsche beziggehouden en in een vroolijke stemming gebracht wordt. Met de menschenkennis, de ondeugendheid en de toegevendheid van een opmerker, meer dan van een criticus, teekent zij dan haar figuren, zooals o. a. dat van den pedanten Hardegg, en van den goeden dragoman Issa Cobrously; die van de twee Russische oudjes van het huis van Jerigo en van de zoo geestig beschreven bedouïnen.

Gaarne vergeeft men de veelvuldige kleine gebreken — de overdrijvingen, de herhalingen, de superlatieven, die een purist zouden doen verbleeken, maar die den lezer amuseeren — aan haar die met zooveel gloed en leven de reis in den palankijn beschrijft, waarbij wij haar volgen in den hellen zonneglans van den dag, of in de zachte schemering van den vallenden avond, of in het sombere duister van den mysterievollen nacht.

Na met een huivering de beschrijving van de Doode zee te hebben gelezen, is het een aangename verpoozing bij de Galileesche Zee te blijven stilstaan of langzaam den berg der Zaligsprekingen te beklimmen — of wel andermaal te genieten van een der schoonste bladzijden uit het gansche boek, die, waar zij den Nijl beschrijft en van dezen majestueuzen stroom, bij nacht, een schildering geeft: „Hij alleen waakt, de Nijl, — hij alleen leeft, hij alleen heeft een ziel. En de gansche planten- en menschenwereld om hem heen stort zich over hem uit en gij zelf bestaat nog slechts door hem; werkelijk is het alsof iets goddelijks u aan uw ellende ontrukte en u een gewijden droom binnenvoerde. Het is, misschien, dezelfde droom, die uit wijdgeopende oogen der antieke Egyptische afgoden, uit de peinzende oogen der granieten sphinxen spreekt —, het is, misschien, uw lang vervlogen droom, o Cleopatra."

Met eerbied zullen zij Matilde Serao gedenken — de zielen, in wie de intieme reden, die van het schrijven van dit boek de aanleiding was, tot klaarheid werd; — de eenige reden, waardoor een werk van kunst recht moest hebben van bestaan: die van smart en dood te overwinnen door woorden van hoop.

Mathilde Serao, die met de hertogin van Andria deel uitmaakt van de beroemde Accademia Pontianana, in 1442 door koning Alfons van Aragon gesticht, Matilde Serao, die het aantal vertalingen, dat er in het buitenland van haar boeken verscheen, niet meer overzien kan, is thans een der beroemdste Italiaansche vrouwen. Het publiek volgt haar met liefde en verwacht — zeker niet vergeefs — nog veel van haar machtig talent.

Schrijf dus voort, Matilde Serao. Dat dit forsche talent nog lang schittere. Men heeft behoefte aan krachtige poëzie en oprechte taal, waar, door den glimlach en den traan, door het gebed en de ironie, door de passie en de liefde heen, een vast geloof trilt. Moedige kunstenaresse, denk, spreek en schrijf voort, zoolang er nog adel schuilt in den Droom en in het Leven.

(Naar GEMMA FERRUGGIA).

ALLEEN.

Uit het Zweedsch van RUST ROEST.

„Neen, die groote kast moet niet naar boven. Zet haar maar zoo lang daar in de zijkamer," riep mevrouw Wendt tot het werkvolk, dat bezig was een groote platte kast de trap op te dragen.

„Dat is de kist met dat groote schilderij, zal ik die maar uitpakken, mevrouw?" vroeg de stoffeerder, die op een trap stond, bezig met het ophangen van zware draperiën.

„Neen, het portret moet vandaag nog niet opgehangen worden. Eerst moet hier alles in orde zijn. Pas op, dat ze daar niet tegen de piano stooten."

„Waar moet die staan?" vroeg de meubelmaker, die binnenkwam met de verschillende deelen van een tafel.

„Hier midden in de kamer. Dit kleine buffetkastje daar in den hoek. En de sofa zoo schuin met de tafel er voor."

„En de chaise-longue?"

„Hier vooraan. Den boekenhanger kunt ge plaatsen waar ge wilt, behalve boven de schrijftafel, daar moet het portret hangen. De kleinigheden en de boeken zal ik zelf op hun plaats zetten. Jullie kunt nu wel gaan. Baas Petersen, ik zal een boodschap zenden als het portret moet opgehangen worden, misschien morgen wel. In ieder geval zal ik u wel laten roepen."

Gelukkig, nu was zij zoo goed als klaar met meubelmaker, stoffeerder en schilder, menschen, die men in drukke verhuisdagen nu eenmaal niet kan missen, maar toch altijd met blijdschap ziet vertrekken.

Er lag dan ook een tevreden trek op mevrouw Wendt's gelaat, terwijl zij bedrijvig heen en weer liep in het groote vertrek, dat zij voor haar huishoudkamer bestemd had.

Tegen den avond begon het er werkelijk huiselijk uit te zien. Het was een dag vol inspanning geweest, bijna nog drukker dan gisteren. De meid en een paar werkvrouwen waren buitenshuis bezig geweest, zij met den meubelmaker en den stoffeerder binnen. In de keuken stond Tina op een trapstoel bezig met het blanke koperwerk aan de helder witte muren op te hangen. Ja, dat moest de meid nu maar alleen doen, zij was moe en moest eens een oogenblikje rusten. Zij viel neder op de tijgervacht voor den haard en was weldra in gedachten verzonken. Het was lang, lang geleden, dat zij zoo gezeten had en hoeveel was er sedert niet gebeurd.

Het laatste jaar, het eerste zorgvolle jaar, na het groote verlies, dat zij geleden had, dat jaar, toen zij had samengewoond met haar oude blinde tante, kwam haar nu als een droom voor. Toen de oude vrouw gestorven was, hadden deelnemende familie en vrienden haar dadelijk allerlei raad gegeven, hoe zij zich thans moest inrichten. Zij moest niet alleen blijven wonen, dat zou haar nooit bevallen, daarvoor was zij nog immers veel te jong. Zij moest òf bij haar oudere getrouwde zuster ingaan òf een gezelschapsjuffrouw nemen.

Zij bedankte hen voor hunne goede bedoelingen; al wat zij voorstelden was zeker heel verstandig, maar zij moesten er nu verder maar niet over praten, daar zij vast besloten was een huis te huren en alleen te blijven. Zij zou haar vrienden nu eens toonen dat dit heel goed ging.

Die groep daar op den schoorsteen was juist geplaatst als in haar vroeger huis. Vreemd, zij kon er de oogen maar niet afhouden.

Hoe vreeselijk eenzaam was het hier! Daar was het samenwonen met haar tante nog vroolijk bij.

Bleek en mager in haar somber weduwkleed, zat zij daar op de zachte vacht, omringd door herinneringen aan haar vroeger huis. Zij had een gevoel, als ware zij de eenig overgeblevene van een schripbreuk, die op een eenzame kust geworpen was.

Met morgen te beginnen, zou zij een nieuw leven aanvangen en zich een werkkring scheppen. Eerst zou zij nog dat groote schilderij van haar man en haar kind laten ophangen, dan was het geheele huis zoo goed als in orde. En dan zou zij beproeven aan het werk te gaan. Als zij maar kon werken! Zij hoopte het, want anders — daarvan was zij zeker — zou zij haar geest afmatten met allerlei gepeins en getob. 't Was toch wel akelig zoo geheel alleen te zijn!

Hier met al die oude, haar bekende voorwerpen om zich heen, kon zij zich bijna verbeelden, dat zij de jonge pas getrouwde vrouw was, die op haar man zat te wachten. Het was juist tegen dit uur in den avond, dat hij placht thuis te komen. Hoe vlug liep hij altijd de trap op, en hoe gelukkig gevoelde zij zich, als zij zijne sleutels hoorde rammelen, want als zij dat hoorde, was zij er altijd zeker van, dat hij het was. Dan wierp zij al wat zij in de handen had terzijde, om hem te gemoet te snellen. Zij had altijd allerlei invallen om hem te verrassen; vooral 's avonds, want dan kwam hij altijd vast om zeven uur thuis. Soms kroop zij achter de deur en zij verheugde zich als een kind, als zij hem zoo voor den gek hield en hem in de keuken hoorde vragen: „Marie, is mijn vrouw uitgegaan, ik kan haar nergens vinden." Dan weer lag zij languit op de canapé en hield zich of ze sliep, totdat hij haar met een kus wakker maakte, of ook — ja, wat waren ze kinderachtig, maar toch ook innig gelukkig geweest. En later toen zij aan zijn ziekbed zat, met den vinger aan haar mond en een „lieve man nu moet je gaan slapen." Neen, neen, zij moest er niet aan denken, zij moest zich dit alles niet voor den geest halen. Zij zou die oude papieren in de schrijftafel wat op orde leggen. Natuurlijk geen brieven, niets dan oude rekeningen van de laatste twee jaren; dat was een goed werkje, het gaf wat afleiding en moest toch ook gedaan worden.

De klok in de eetkamer sloeg zeven uur en nog altijd zat zij daar onbeweeglijk.

Had zij werkelijk daar zoo lang gezeten? Welk een vreemde schaduw daar op den muur en wat knarsten en kraakten de deuren. Het was maar goed, dat zij niet bang was. Maar waarom zou zij ook bang zijn, in haar eigen huis, terwijl de meid in de keuken slechts eenige schreden van haar verwijderd was? Een rilling ging haar door de leden. Zij hoorde iemand vlug de trap opkomen, zij hoorde het bekende rammelen met een bos sleutels! Zonder na te denken, voortgedreven door een innerlijken aandrang, dien zij niet kon weerstaan, sprong zij op en snelde naar de deur. Met een krampachtige beweging drukte zij de hand tegen het hart.

Als de sleutel omgedraaid, de deur geopend en haar man binnengekomen was, zou zij volstrekt niet verschrikt, ja bijna niet verrast geweest zijn. Zij verwachtte niet anders. Maar neen, de haastige stap ging voorbij, hooger op, een trap hooger en toen werd de sleutel in de deur gestoken — natuurlijk.

Ja, haar man had wel gelijk gehad, zij was niet geschikt om alleen te wonen, met haar overspannen natuur en levendige verbeelding. Hoe klopte haar hart, hoe beefde zij over haar geheele lichaam, en dat alleen, omdat mijnheer Holm, die de bovenste verdieping van hetzelfde huis bewoonde, tegen zeven uur thuis kwam en zijn sleutel aan een sleutelring had, zooals bijna alle heeren. Hoe doodeenvoudig! Bovendien, zij wist het immers, dat zij het huis niet alleen bewoonde. Zij moest een glas water drinken om weer wat tot zichzelf te komen. Daarop zette zij zich aan haar schrijftafel, om de rekeningen op orde te leggen.

Maar als ze toch geweten had, dat het huis zoo slecht gebouwd was, had ze het niet gehuurd. Op den dag was er te veel rumoer geweest, toen had ze er niets van bemerkt, maar 's avonds! Het minste geluid van boven kon zij hooren. Nu zijn het zware mansstappen boven haar hoofd, dan gelijkt het wel of mevrouw van de keuken naar de huiskamer gaat.

En wat is dat voor een bekend, o zulk een bekend geluid: kleine, trippelende kindervoetjes en het geschuifel van een stuk speelgoed, dat over den grond getrokken wordt. Waarschijnlijk is het een houten paard met zulk een onbehouwen kop en witte staart, zij kent dat soort paarden wel. Zij heeft er ook nog een

met gebroken kop en zonder staart naast haar schrijftafel staan: een reliquie, een aandenken van haar eigen lieveling. Nu werd het stil. Papa nam zeker de kleine op zijn knie. In den geest zag zij hen alle drie, vader, moeder en kind. O, zij misgunde hun hun geluk niet, maar waarom moest zij nu zoo alleen zitten? Neen, zij kon er niet langer naar luisteren, zij zou er zenuwachtig van worden.

Zij ging naar de keuken en verzocht Tina, die daar nog altijd druk bezig was, het avondeten vroeg gereed te maken.

Aan de deur van de huiskamer bleef zij staan. Het kind boven danste met zijn vader, en moeder speelde een vroolijk wijsje op de piano. 't Was opmerkelijk, zoo duidelijk als men dat hoorde, juist alsof het in dezelfde kamer was. Zij ging in een gemakkelijken stoel zitten om wat te lezen. Het was heerlijk om zoo eens ongestoord te kunnen uitrusten. Dat zou haar goed doen. Zij zag om zich heen. Hoe gezellig zag het er hier uit. De lampen met de roode kappen wierpen een mystieken glans op de omringende meubelen. Als het portret nu hing, dan zou het hier eens heel huiselijk worden, voor zoover dat voortaan althans mogelijk zou zijn. Morgen zou zij het laten ophangen. De rustige omgeving en de door niets afgetrokken stilte werkte kalmeerend op haar. Onwillekeurig verviel zij in gepeins. Eensklaps hoorde zij weder dien lichten, veerkrachtigen tred boven haar hoofd; nu stond ook de vrouw op en beiden liepen naar de piano, die in een hoek, vlak boven haar sofa stond. Zij hoorde geschuifel met stoelen, er werd een viool gestemd en opeens — ruischte Wieniawski's „Legende" in volle, weeke tonen, geaccompagneerd door de piano, boven haar hoofd.

De legende! Welk een herinnering! Hun stuk, hun lievelingsstuk, zooals haar man het altijd noemde. Welk een marteling! Zij gevoelde iederen toon als een messteek in een geopende wonde. Ach, waarom plaagden zij haar zoo? Was het niet verschrikkelijk, dat deze vreemde menschen haar het leven zoo verbitterden? Zou zij een boodschap zenden, met verzoek om op te houden met spelen? Maar neen, dat ging toch niet, zij zou immers zichzelve belachelijk maken. Het was immers hun eigen huis en niemand kon hun dus beletten, om 's avonds duetten te spelen. Als het nu

nacht geweest was, maar 's avonds half acht! Zij had het wel ongelukkig getroffen. Maar kom, overal waren toch gelukkige gezinnen met kleine kinderen. Dat was nu eenmaal zoo en dat was maar goed ook. Het zou wel beter worden, als zij de een of andere bezigheid onder handen nam. Kon zij nu niet aan iets anders denken, zich houden alsof zij het niet hoorde? Neen, de heldere, liefelijke weemoedige tonen drongen daarvoor te duidelijk tot haar door. Het was onmogelijk, het was niet uit te houden! Zij belde.

„Is de slaapkamer in orde?"

„Gaat mevrouw nu al slapen? 't Is pas acht uur!"

„Ja dat weet ik, maar ik ben moe," was het kort bescheid. Zij stak een kaars aan en begaf zich naar haar slaapkamer. 't Was hier zoo kalm en stil, zij kon hier niets van de muziek hooren. Zij had zich van den eersten avond in haar nieuw huis heel wat anders voorgesteld. Maar ach, als zij maar eens goed geslapen had, zou het morgen wel beter gaan. Zij was nu ook zoo zenuwachtig.

Zoo ging er een week voorbij, een droevige week, die haar langer viel dan vroeger een maand.

Zij ontving nog geene bezoeken.

„Het huis was nog niet gereed," heette het steeds, als er belet gevraagd werd. De ware oorzaak was evenwel, dat zij voor niemand wilde weten, hoe ongelukkig zij zich gevoelde in haar nieuwe huis.

Op zekeren avond, toen zij bij het venster zat, kwam de meid binnen. Ze zag er uit, of ze iets heel gewichtigs had te vertellen.

Zij trad de kamer binnen en zeide: „Weet mevrouw wel, dat het kind van de menschen boven van nacht ziek geworden is? De dokter is er juist geweest en heeft gezegd dat het diphteritis is."

„Diphteritis? Kom, zoo erg zal dat niet zijn. Je overdrijft altijd, Tina."

„De juffrouw vertelde het."

„Nu dan zal het wel waar zijn."

Zij zei dit zoo onverschillig!

Tina, die gedacht had dat mevrouw wel belang in het nieuws zou stellen, droop af naar de keuken.

Mevrouw Wendt legde het handwerkje, dat zij onder handen had, terzijde en zeide in zichzelve: „Het is toch jammer voor die ouders, dat hun kind ziek is, maar zoo gevaarlijk zal het toch wel niet zijn. Tina overdrijft immers altijd." Maar intusschen kon zij met haar werk toch niet voortgaan, zij gevoelde zich zonderling onrustig en angstig, alsof zij, waarom wist zij niet, schuld had aan de ziekte van het kind. De kleine jongen en zijn arme moeder waren geen oogenblik uit hare gedachten.

Hoor, daar ging mijnheer Holm naar boven, veel vroeger dan hij gewoon was. Hij vloog de trap niet op zooals anders, maar liep heel zachtjes om zijn ziek kind niet te hinderen. Het was opmerkelijk zoo stil als het in eens was geworden. En welk een onaangename en drukkende stilte was dat.

Zij waren met het kind in de slaapkamer gegaan, zij kon er dus wel op rekenen, dat zij een rustigen nacht zou hebben. Toen Tina haar dit zeide, ontstelde zij; 't was of zij naar ongeluk en ziekte verlangd had, om het zelf maar rustig en kalm te hebben.

Het werd zes uur, zeven uur, alles bleef stil boven; ja natuurlijk, zij konden thans geen duetten spelen, nu hun kind, hun eenig kind ziek, misschien wel stervende was. Arme, arme ouders!

Maar hoe dwaas was zij toch, zich zoo te bekommeren om die vreemde menschen, Alsof zij zelf al geen leed genoeg had. Doch waarom was zij zoo onrustig, waarom werd zij door zelfverwijt gekweld? Zou het kind misschien ziek geworden zijn, omdat zij het den ouders misgund had, omdat zij jaloersch geweest was op hun geluk? Angstig liep zij de kamer op en neer. Maar dat was toch al te gek, zichzelf zoo te plagen. Nu was het immers rustig om haar heen, en kon zij ongestoord lezen, schrijven, naaien, denken; daar had zij immers zoo naar verlangd. Zou zij nu eens een stukje spelen? Sedert zij in het nieuwe huis woonde, had zij haar piano nog niet open gehad. Neen, niet spelen, niet spelen. Dat zou den kleine misschien kunnen hinderen en den ouders verdriet doen. Maar kom, dan zouden ze immers wel een boodschap zenden. Zij had toch het recht, om 's avonds in haar eigen huis te doen, wat zij wilde. Ja anders, maar thans nu dat kind ziek was, wie weet misschien op sterven lag! Zij behoefde het wel niet te weten, maar zij wist het nu immers, zij wist het. Had zij zelf niet

aan het ziekbed van haar eenig kind gezeten, en zou zij dan een andere arme moeder met opzet zoo kunnen plagen? Ach, wat was zij slecht en hardvochtig geworden, dat zulk een gedachte in haar kon opkomen. Zij begon hartstochtelijk te weenen. En terwijl zij huilde, was het alsof er een ijskorst om haar hart langzaam wegsmolt. Nu begreep zij hoe het kwam, dat zij, die vroeger liefderijk en zachtaardig was, thans zoo hardvochtig kon zijn. Het leed en de zorgen hadden haar niet gelouterd, en dat kon ook niet, zoolang zij steeds uitsluitend aan haar eigen ongeluk dacht. Zij had gewenscht dat er aan het gelukkige leven daar boven een einde mocht komen, en zie, nu was dat werkelijk zoo gebeurd.

O! die stilte, die ondragelijke, vreeselijke stilte!

Zij kon het niet langer uithouden. Zij sloeg een doek om en belde bij mijnheer Holm aan. Het dienstmeisje dat opendeed, vroeg zij, hoe het met den kleinen jongen ging.

„O, slecht, heel slecht," was het antwoord, „de ouders zijn bijna radeloos."

Welk een nacht! Nu was het stil, doodstil, maar toch kon zij geen oog dicht doen. De vorige nachten was zij af en toe ingesluimerd, maar nu was haar dat onmogelijk. Zij hadden zeker de slaapkamer gesloten, dat zij hoegenaamd niets hoorde. Misschien was het kind al dood!

Maar hoe zou zij dat kunnen weten? Zij kon toch niet midden in den nacht een boodschap zenden naar menschen, die zij hoegenaamd niet kende? Niet kende! Neen, dat deed zij ook niet. Het kwam haar bijna onbegrijpelijk voor, nu zij daaraan dacht. Zij stond op, deed haar ochtendjapon aan en opende de trapdeur. Zij hoorde de wieg heen en weer gaan en er bij zingen. Zij ging weder naar haar slaapkamer terug, maar nu zij niets van het wiegen of zingen hoorde, werd zij zoo angstig, dat zij opnieuw opstond. Zij nam kussens en dekens en maakte op haar sofa een bed. Hier kon zij slapen en zij sliep zooals zij in geen weken geslapen had, zoo rustig, zoo zorgeloos, zoo goed. Zij sliep in bij het wiegeliedje, haar zoo goed bekend; het liedje, dat zij zelf als gelukkige moeder voor haar eigen lieveling gezongen had. Zoo verliepen er een paar dagen en nachten. Eens op een nacht was het kind zeker erg min, want zij kon den vader hooren huilen,

en toen zij dat hoorde, barstte zij zelf ook in tranen uit. Zij weende om al het leed en den angst, die er in de wereld gevonden worden, en waaraan niemand, niemand ontkomt. En er steeg een gebed ten hemel, een innige en vurige bede, dat die arme ouders hun kind toch mochten behouden.

Den volgenden middag kwam Dina met een blij gelaat binnen, en vertelde, dat de dokter gezegd had, dat het gevaar geweken en het kind zoo goed als gered was. Het dienstmeisje huilde van blijdschap, zeide zij.

En ook mevrouw Wendt huilde van blijdschap.

Goddank, dat zij hun kind mochten behouden en toch alle kinderen niet behoefden te sterven zoodra zij ziek werden.

Eenige dagen later ontmoette zij mijnheer Holm op de trap. Hij was bleek en mager, maar zag er innig gelukkig uit. Juist toen zij voorbij wilde gaan, bleef hij staan en zijn hoed afnemende zeide hij:

„Ik heb zeker het genoegen mevrouw Wendt te spreken?"

„Juist, mijnheer Holm."

„Sta mij dan toe, dat ik u ook uit naam van mijn vrouw hartelijk bedank voor de deelneming, die u ons tijdens de ziekte van onzen lieven jongen bewezen heeft. U was de eenige, die zich aan ons heeft laten gelegen liggen, en voortdurend naar den toestand van ons kind heeft laten vragen. Al onze vrienden waren bevreesd voor hunne kinderen en dat was hun trouwens niet kwalijk te nemen, want diphteritis is een gevaarlijke ziekte."

„Ja, dat menschen die kinderen hebben, bang zijn is natuurlijk, maar ik heb er geen."

„Ja, dat weet ik, dat heb ik gehoord," antwoordde hij snel, bijna ontroerd. „Maar u kunt niet gelooven, hoe goed het ons heeft gedaan, van u, die toch een vreemde voor ons was, zooveel belangstelling te ondervinden."

„U behoeft mij daarvoor volstrekt niet te bedanken, ik kon er immers ook niets anders aan doen, dan wenschen dat ge uw kleinen jongen zoudt mogen behouden."

Hoe gelukkig gevoelde zij zich dit met een gerust geweten te kunnen zeggen.

„Vergeef mij, maar misschien houd ik u op, als de kleine

geheel beter is, hoopt mijn vrouw u zelf eens te komen bedanken."

„Het zal mij genoegen doen, als ik eens kennis met uw vrouw zal kunnen maken."

„Mijn vrouw speelt goed piano; misschien heeft u er wel eens iets van gehoord. En als het waar is, wat men mij verteld heeft, dat u er ook van houdt, zou het wel aardig zijn, zoo de dames nu en dan eens quatre mains speelden. Mijn vrouw is veel alleen thuis, ik ben bijna den geheelen dag weg."

Alleen, dat noemde hij alleen! Maar hoe aardig en vriendelijk van hem. Wat zou dat prettig zijn, als zij nu en dan eens naar boven kon loopen, en getuige kon zijn van hun geluk.

„Nu, dat wil ik heel graag doen, ik heb uw vrouw al eens hooren spelen, zij is bepaald een meesteres."

„Ja, zij doet het gaarne, maar laat ik u nu niet langer ophouden."

Hij stak haar de hand toe, nam zijn hoed af en ging heen.

Den volgenden morgen was Tina druk bezig in de huiskamer alles af te stoffen en schoon te maken. Vanmiddag, had mevrouw gezegd, wordt het portret opgehangen, en dan moet alles er frisch en netjes uitzien.

En nu het portret hing, was het alsof de kamer er nog prettiger en huiselijker uitzag dan vóór dien tijd; 't was alsof dat manlijk gelaat met die donkere tint en dat goudgelokte kinderkopje haar voortdurend vriendelijk toeblikten.

Tegen acht uur hoorde zij mijnheer Holm weer met zijn gewonen, vluggen stap naar boven gaan. Hoe gelukkig moest die man zijn, nu zijn kind gered was. Zij zat te luisteren evenals den eersten avond, maar met welk een gansch ander gevoel! Alle bitterheid, alle wangunst was uit haar hart verdwenen. Zij verblijdde zich met hen en verheugde zich in hun geluk.

Plotseling drongen milde, zachte tonen tot haar door. Zij speelde evenals den eersten avond Wieniawski's legende. Maar thans scheen het haar een hymne, een dankhymne toe. Zij speelde niet alleen voor zichzelve, maar ook voor haar. De heerlijke muziek vervulde haar ziel met liefelijke, verzoenende, vertroostende gedachten. Zij dankte er voor, dat ook vreemde menschen iets voor een ander

kunnen zijn. Zij gevoelde het, dat men nooit hopeloos ongelukkig behoeft te zijn, zoo lang men het vermogen maar niet verloren heeft om te deelen in het ongeluk van anderen en zich te verblijden in hun vreugde.

Zij zag op naar het portret. Het was alsof haar man en kind haar nakeken, overal waar zij ging. Groote tranen biggelden langs hare wangen, terwijl zij lispelde:

„En niemand is geheel alleen, die gevolgd wordt door den geest van zijne beminde afgestorvenen."

jaargang.

HET

LEESKABINET

MAANDSCHRIFT

GEWIJD AAN

VADERLANDSCHE EN BUITENLANDSCHE LETTERKUNDE

ONDER REDACTIE VAN

JOHAN GRAM.

April 1902.

MET PLATEN.

LEIDEN.
L. VAN NIFTERIK Hz.

Ter aankondiging ontvangen boeken

Sedert 1 Maart 1902.

Flandria's Novellen-Bibliotheek. Bottientjes, door Karel de Clercq ; **De baron**, door Gustaaf Segers. Gent, Vennootschap Plantijn.

Wilms' Moderne Bibliotheek, No. 4. **Een Verloving**, door Annie van Gelre, Amsterdam, Wilms & Co.

Gedenkschriften van een revolutionair, door P. Kropotkine. Bussum, C. J. W. Grentzebach.

Grootmoedertje, door Mevrouw J. van der Hoeven. Rotterdam, B. van de Watering.

Droeve uren, door J. Hora Adema. Amersfoort, Valkhoff & Co.

Vereenigd, door Enka. Rotterdam, D. A. Daamen.

Louise, door Marie van Zeeland. Rotterdam, B. van de Watering.

Vivat's geïlustreerde Encyclopedie. Amsterdam, Uitgevers-Maatschappij „Vivat".

Den Gulden Winkel, No. 3. Baarn, Hollandia-Drukkerij.

De Natuur, afl. 3. Utrecht, J. G. Broese.

Bintang Hindia, No. 1. Amsterdam, N. J. Boon.

Kunst en Leven, 1e jaarg. 1e afl. Gent, Ad. Hoste. Antwerpen, P. J. van Melle. Brussel, H. Lamertin. Amersfoort, Valkhoff & Co.

Aan H.H. Uitgevers wordt beleefd verzocht, bij de toezending hunner werken ter beoordeeling, tevens de prijzen te willen opgeven.

Alle Correspondentiën betreffende de Redactie moeten worden gericht tot den Heer JOHAN GRAM te 's-Gravenhage.

Ongevraagde bijdragen, die niet worden opgenomen, zullen niet teruggezonden worden, tenzij de frankeerkosten door den afzender er bijgevoegd zijn.

HET LEESKABINET.

HET LEESKABINET.

MAANDSCHRIFT

GEWIJD AAN

VADERLANDSCHE EN BUITENLANDSCHE LETTERKUNDE

ONDER REDACTIE VAN

JOHAN GRAM.

VOOR 1902.

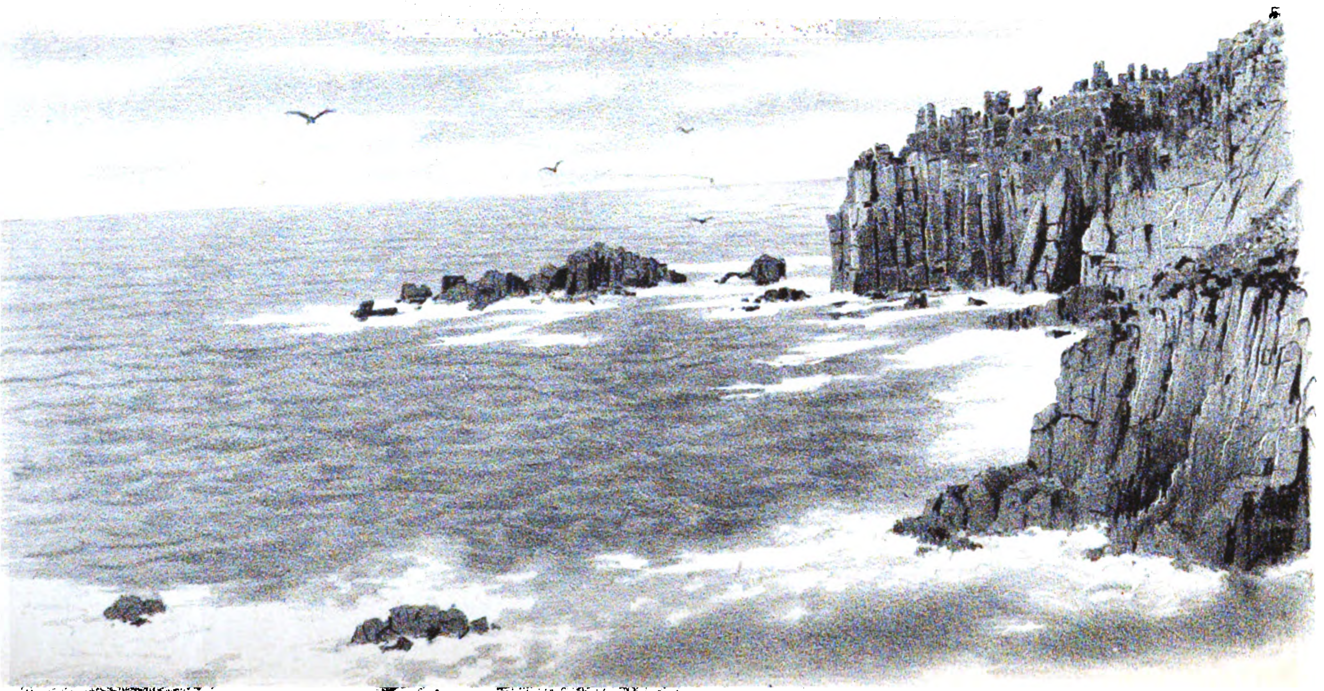
TWEEDE DEEL.

LEIDEN,
L. VAN NIFTERIK Hz.
1902.

INHOUD.

INHOUD.

DE PLATEN ALDUS TE PLAATSEN:

DE KAAP LAND

DE KAAP LANDSEND.

(Ook in vroeger eeuwen genaamd „the Promontory of Blood" en „Pen-von-las", ook „Penwith Steort" — het einde der wereld) [1]).

DOOR

VIRGINIE LOVELING.

(*Met Plaat*).

Van Penzance, de welbekende, door Engelands rijke bewoners veelbezochte badstad, gelegen op de zuidwestelijke kust van Cornwallis, zal een rijtuig er u heenvoeren; want een spoor bestaat er niet. Onderweg zult gij wel veel merkwaardigs zien: de Logan Lady en de Logan Rock, — deze over de 70 ton zwaar — beweegbare rotsen, die, aangeroerd, op hun basis wankelen; maar om ze te bereiken zult gij veel ruwe rotsblokken moeten overgeklommen zijn. Verlaten mijnen zult gij in hun naaktheid ontwaren. Woeste streken doorkruisen, geweldige omwentelingen van den grond aanduidend, zooals in 't wild district van Lanyon, met millioenen schaliekleurige steenen daarover liggend, schuin op elkaar geworpen, staande of recht uit de aarde opstekend,

---

1) Een der verst uitloopende punten van Europa. Dit te bezoeken moet reeds op zichzelf noodzakelijkerwijs den denkenden mensch indruk maken, daargelaten het natuurschoon.

als daaruit opgewroet; echter door de hand der natuur, die alles verfraait, met evenveel of nog meer millioenen bloemen — paarsch-rood-vingerhoedkruid — kwistig er tusschen in gestrooid. Indien gij, na uw bezoek aan de Kaap Landsend, terugkeert langs een andere baan, zult gij in het eigenaardig dorpje Sennen op een mijl afstands, een uithangbord vinden, met het opschrift: „first and last Inn in England"; en, uw weg vervolgend, zult gij aan een plaats komen, waar negen steenen (the nine maidens) staan, van uit de oudste oudheid her, dansende meisjes — naar de legende beweert — voorstellend.

Maar voor 't oogenblik spreken wij nog van geen terugkeeren: de magere, heidachtige grond wordt zoo hobbelig, dat de paarden het rijtuig niet meer voorttrekken kunnen. Men moet te voet de hoogten beklimmen, wat lastig is, in 't diepe zand verzinkend tot aan de enkels of uitglibberend op het gladde, harig gras.

Thans wordt de grond rotsig en van op het hoogste punt ontrolt zich eensklaps de oceaan voor u. Men schijnt er schier langs alle kanten door omringd; want de landstong, waarop men staat, is eng.

Het schouwspel is grootsch, onvergetelijk: hier heeft men de natuur in al hare majesteit en krijgt men een diepen indruk van hare toomlooze kracht. Plots davert de grond onder u met een vervaarlijk gekraak, in een reeks van oorverdoovende, als onderaardsche donderslagen, als het vulkanisch gedreun dat een aardbeving voorafgaat. Het lijkt wel of de wereld tot gruis storten moet en het bloed stolt van angst in de aderen.

Het zijn de golven van den oceaan, die onder u in de rotsholIen slaan, onvermoeid aan hun verdelgingswerk bezig, in bandeloozen toorn, tot dusverre te vergeefs, de kust aanbeukend. En opnieuw hoort men niets anders meer dan uit de diepte verdoofd, het bestendig ruischen der baren, overschreeuwd door het noodgekrijsch van tallooze, groote zwarte vogelen, die laag op de onderste rotsen zitten of er in wilde vlucht omheenvliegen. Heel in de verte ontwaart men boven 't grauwe water als eene met den vinger uitgestreepte potloodstreep: het is de kust der Scilly Islands, op 25 mijlen afstands.

De volksverbeelding heeft de klippen en de riffen verpersoon-

lijkt en, gelijkeniszoekend, eigenaardige namen uitgevonden: the Irish lady; doctor Johnson's head, enz. In den zomer doen omnibussen dienst tusschen Penzance en het Landsend; de bezoekers dragen gedachtenissen mee uit het kleine huisje zonder verdieping, dat gansch eenzaam op het hoogste plekje der rots staat met het uithangbord: „first and last House in England", broches, thermometers, het afbeeldsel van den lichttoren op Round Island, in het noorden van de groep der Scilly Islands, alles in Lizard-steen, een soort van donkerkleurig marmer met rood en groen oversproet.

Enkelen brengen den nacht te Sennen door om de ongeëvenaarde heerlijkheden der zonsondergangen op den oceaan te bewonderen.

Dichters en schilders hebben hun kunst ter hulp geroepen om deze verlaten plek onzer aarde door kleuren weer te geven en te beschrijven; maar wie vermag herop te wekken in verbeelding 't grandioze van het hier omgevend zee- en landgezicht! Wie maalt het droomerige van die wegweifelende nevelwade in de verten van den horizon! Wie, dichterbij, die millioenen golven, schubbetjes in zilverglans; wie de woeste ziel van die diepliggende, naar kijkende oogen opblokkende rotsruggen, gedrochtelijke natuurmonumenten: koepelvormig, spits getopt, ruw uitgetand, tas op tas, in hoekige, scherpe lijning van kammen zich verdedigend tegen het waterelement, of gansch omlaag, half reeds overwonnen, groenachtig-zwart uitgeslagen door de regelmatige overspoeling van den vloed! Wie kan, door woorden op papier, de teweeggebrachte siddering doen ontstaan van een dergelijk oproergedonder in de klipspelonken!

Waar of de bezoekers van het Lands End ook gereisd hebben, de indruk, dien zij van hier mededragen, zal hun bijblijven als een overweldigende: op winderige avonden, in donkere stormnachten zal hun heropgewekte herinnering er hen heenvoeren, en gruwen zullen zij bij de phantasie-voorstelling van wat het ginds in noodweer wezen moet!..

DE HONGERGROEVE.

DOOR

P. VAN ASSCHE.

Omwoekerd met heikruid en woest dooreenwarrelende braamstruiken, nu vol pikzwarte beziëntrossen, lag er in eene heivlakte een zandheuvel waarover, van oost naar west, een omlaag diep uitgeholde weg liep. Hoogstammige dennen spreidden er hun waaiervormig naaldgebladerte uit, links op de hoogte, en rechts gaapte daar, te midden van den heuvel, een diepe kuil wiens onbeklimbare zandwanden steil neerzakten.

Deze holte noemde men „de Hongergroeve".

Eens had men er, na aanhoudende winterstormen, de lijken gevonden van twee oude zwervers. Op een zwarten nacht waren die er voorzeker ingestort en, gekwetst, bezweken van honger en koude. Zonder hulp was inderdaad geen redding mogelijk. Dagen lang kwam er soms geen mensch voorbij.

Op dien heuvel zat nu de heiboer Maris te staren naar de barre vlakte waarover de middagzonne laaide. In de venen, die aan weggeslingerde reusachtige schilden geleken, weerkaatste de blauwe lucht. Tusschen het paarschbloeiende kruid schitterden zandplekken. De loovergolving der sparrenbosschen doezelde verre weg in blauwende lichttrillingen.

Geen vogel zong; geen heisnep wiekte op uit spichtig veen-

gras; vliegjes gonsden nijdig tusschen loover en kruid. Geen herder doolde ergens al breiend achter de donzigwolkende schapenkudde. Dor- en verlatenheid alom.

Langzaam rees eindelijk de boer op, murmelend, wijl zijn oogen somber schitterden in 't gebronsde beenderig gelaat:

„Zóó kan 't niet.... neen, zóó kan 't niet blijven duren...."

En al peinzend slenterde hij den hollen weg af naar beneden.

Maris was ongeveer veertig jaar oud, mager, plomp gebouwd, verhard tegen de vermoeienissen door zwaren arbeid in hitte of regenslag, door zijne hardnekkige worsteling tegen den onvruchtbaren grond. Bijna geen wenkbrauwen teekenden af boven de staalgrijze oogen.

In deze verlatene streek sleet hij een in-zich-zelven getrokken bestaan, ieder wantrouwend. Het omdolen met steeds dezelfde traag ontwikkelende gedachten, het gebrek aan omgang met andere boeren; zijne gedweeë onderdanigheid en het vruchteloos verlangen naar den dood der zeventigjarige oude tante, eigenares der „Sparrenhoeve," die nog alles nagluurde met scherpe blikken, hadden menschenschuw en haat in hem ontkiemd, met tevens eene onweerstaanbare aandrift tot het bezit der boerderij.

Die oude wenschte hij dood en zij stond er nog zoo taai als een sparreboom. In uren van twist en hekelarij pochte zij dikwijls er negentig te zullen worden, zoodat Maris dan morde dat de dag der vergelding wel zou aanbreken. In wat die vergelding zou bestaan, wist hij toen nog niet; doch later rijpte er onwillekeurig een zonderling denkbeeld in zijn geest. Dit denkbeeld durfde hij eerst niet uitbeelden in vormen. Hij verdreef het zelfs, om zich wat te paaien, zeggend: „Maris, Maris, wat durft gij, eens zoo braaf, toch denken.... Satan is 't, Satan...."; doch tevens besefte hij wel dat hij er later nog zou over nadenken met voorliefde, om voor de uitvoering bijzonder op het toeval te berusten. Sindsdien verzette hij zich niet meer tegen zijne tante, maar toonde zich bereidwillig en godsdienstig.

Daar 't koorn af was, wilde hij nu, hoe de eenzaamheid hem ontzenuwde, nog niet naar de hoeve gaan.

Deze lag oostwaarts, een uur verwijderd van het dorpken dat men langs de Hongergroeve bereikte. Vóór de boerderij, bestaande

uit laag woonhuis met schuur en stal, eene barre vlakte; er achter groende somber een dennenbosch.

Lang doolde Maris rond, tot hij eindelijk verlamd neerzonk op eene laag droog naaldgebladerte, onder wiegewagende sparrenkruinen waarin de wind zachtjes lispelde. Boven het loover rolde steeds gloeiend de zon; bijen gonsden. Vlinders fladderwiekten nu en dan over 't gelaat van den boer, wien 't zweet werd uitgeperst.

Daar zóó liggend, overweldigde hem soms de lust om zich in de dorpsherbergen door gulzig bierverzwelgen te verbeesten; maar dan rees ook de dreigende knokkeligmagere oude op met haar scherpen blik.

En hij zuchtte en dacht aan zijne triestige jeugd, aan zijn vader die zich had afgesloofd op zijne heigronden en tegen eene kwade hand worstelde. Steeds „boerde" hij achteruit, tot hij op zekeren Julidag door de zonne werd neergevlijmd in volle vlakte. Hunne kleine hoeve werd dan verkocht en het geld ging over in de handen der schuldeischers. Moeder was toen reeds dood. Hij, Maris, werd opgenomen door zijne tante, die hem eerst had gekeurd als een trekos, welke veel arbeid zou moeten leveren voor het te ontvangen brood.

Toen veen en vlakte er purperden onder den weerschijn van 't roode westen en het in de grauwende schemering geheimzinnig stil werd, kwam Maris aan de „Sparrenhoeve".

Zijne moei stond op het voorhof te morren. Hare scherpe blikken schenen hem te willen doorboren. En dan:

„De koeien bulken van honger.... Ik, de oude, moet den zwaren ketel voortsleuren, wijl gij vadsig te droomen ligt in de bosschen.... En wie, wie is er hier de knecht?"

Met beide handen vatte hij den koevoeder-ketel dien zij reeds had buitengesjord, en stapte er mede naar den stal.

En zij, hem volgend:

„Zeg, sterven zou 'k moeten, opdat ge mijn goed zoudt hebben?!.... maar leven zal ik, en nog lang!.... Gij hier de baas, dan komt alles onder den hamer!.... mensch, en dat zal nooit, al moest ik na mijn dood opstaan uit het graf om u te vermaledijden!

Bevend in hare woede en kuchend trippelde ze hem na met opgestoken vuist, terwijl hij in den stal verdween.

Aan de deur bleef ze staan. Toen zij den draf in de kribben hoorde plonsen, liet ze de blikken waren over 't neerhof om te zien of al de hennen in hun hok waren; ook staarde ze naar de vlakte die er zich uitstrekte als in brons, wijl aan het donkerend westen nog eene violetkleurige streep lijnde waarop het dennenloover met grillige omtrekken zich onduidelijk afteekende. In het heikruid kirden krekels; oostwaarts flonkerde de avondster.

Het eten werd zwijgend genuttigd. Niets hoorde men in de hoeve dan het verzwelgen der dikke karnemelkpap, geschept met ronde tinnen lepels uit eene groote bruinsteenen teil. Na het maal rees de meesteresse op en, hare knokkelige magerheid hoekig zich afteekenend in het eenvoudig kleedsel, zei ze norsch tot Maris en haar knecht David:

— Morgen om drie uur op. — Dan beklom zij een trapken en verdween in haar kamerken. Ook David ging slapen.

Maris, alleen gebleven, zonk op een stoel en bleef er lang zitten peinzen. Toen het negen uur sloeg op het oude uurwerk, rees hij op, sloop buiten en draaide de deur op slot.

Hij ademde lang als om veel lucht naar de longen te jagen en het vuur, dat door zijn hoofd slingerde, te blusschen.

En dan staarde hij op stal en huis, en hij was nog meer overtuigd dat het bezit dier goederen voor hem het begin zou wezen van rijkdom en rust, en hij dan een deel zou bezitten van de groote wereld, een stuk van het heelal dat hij het zijne zou kunnen noemen, recht hem door niemand te ontnemen.... O ja, meester wezen in dit verlaten oord, waar hij als geen slaaf meer zou moeten krommen onder de bevelen van een ander wezen; als geen nar meer dansen volgens de grillen dier haterige, knorzieke vrouw. En hoe meer hij aan het bezit dacht der gronden die hij na jaren en jaren zwoegen tot vruchtbaarheid temde en bevruchtte met een gedeelte zijner levenskrachten, des te meer beeldde hij zich reeds in op dit oogenblik de meester te wezen en een paar knechten onder zijn beheer te hebben. Hij deelde zijne bevelen uit: „Giede, gij zult 't land bemesten en beploegen; Jan moet zaaien...." En later deinde eene zee van tarwe en

rogge in 't zonnelicht; de scherpsteen klonk op de pikke; het staal knarste door de droge halmen; de schoven rezen op in de voren en schenen, half in avondnevels gehuld, als tegen elkander aanrustende geweren. En later rolden de met graan beladen karren naar de schuur; het paard brieschte....

De boer schrikte op uit zijne droomerijen, daar zijn voet tegen een boomwortel stuitte.

Onaangenaam verrast blikte hij op. Zwartend rondom lag er de vlakte onder de donkerblauwe lucht waarin de sterren flonkerden. Op het zwartend veenwater grijze schitteringen. Verder donkerden eenige zandheuveltjes weg. En dan, alom in 't ronde, heigrond bar als zijn geest; tragische verlatenheid, onvruchtbaarheid die hem had gedoemd tot een vreugdeloos bestaan.

En al voortsukkelend dacht hij:

„Ja, ware ik de eigenaar dier hoeve, dan zou er dra levenslust heerschen.... Eene vrouw zou stal en huis regeeren en de avonden opvroolijken; bruin bier zou zingen in het vat, rook warlen uit de pijpen, gelach herklinken. En nu?....Nu smeedde de oude als een slot op mijn mond. Ik slijt 'n bestaan erger dan koeien, die niet moeten wroeten, maar mogen grazen zooveel ze willen, om veel boter en melk te leveren. Mijn werk wordt geschat, noch beloond; hoe minder ik eet, hoe meer ik me afsloof, des te beter voor haar."

De volgende dagen toonde hij zich niettemin nog onderdaniger. Hij antwoordde niet meer op scheldwoorden of berispingen en zei soms zelfs tot den knecht:

„David, tante wordt oud.... men moet wat water in den wijn doen. Ieder heeft zijne gebreken. Zij dient den Heer en geeft toch ieder 't zijne."

October woedde eindelijk met holle winden en neerzweepende regenvlagen. Grijze waterige wolken rolden laag over bosschen, venen en zandgronden. De wind huilde in het loover en loeide in de heuvelenholten.

De zon kwam laat op en zonk veelal rood weg aan het omnevelend westen.

Er waren nu weinig hoevebezigheden. Op een akker stonden slechts wat rapen. Het winterkoorn ontkiemde reeds in de warmende

aarde. In de schuur klonk nu en dan de eentonige slag der dorschvlegels. De koeien bulkten in den stal, nog snakkend naar het vrije grazen aan de grachtkanten. Op het neerhof kraaide meester Haan, fier stappend en omgeven van zijne kakelende en pikkende hennen.

Soms stormde de wind zoo wild dat de dennen werden opgesleurd en, onder de tuimelende wolkenjacht, de loovermassa open afgolfde als de baren eener woelige zee. De regen bruischte zoo forsch neer dat veengronden overstroomden en diepe groeven werden geboord door heuvels en wegels.

Droef, eentoniger werd nog het leven op de hoeve: een op- en afstrompelen van woonhuis naar schuur en stal, een zwijgend voltooien der werkzaamheden. Daarbij, een aanhoudend gemor en geknor der meesteres. Deze vond er een geheim genot in Maris te vernederen, hem te herinneren aan zijn verleden.

En hij, gedwee als een hond die schoppen krijgt, hij zweeg en boog het hoofd.

November bracht nog heviger regenvlagen en gierende winden. Dit duurde tot midden December. Zekeren nacht sloeg een noordoostenwind het grauwe zwerk uiteen en werden de wolken wijd en zijd voortgeslingerd. De lucht welfde er dra scherpblauw en het vroor zoo hard dat de venen zich met ijs bevloerden.

Nu de dagen zoo kort en de avonden zoo lang waren, las Maris, zittend bij het mutsaardvuur dat de menschen der hoeve doordoezelde met eene bedwelmende warmte, uit een oud gebedenboek voor, tot zijn hoofd knikkebolde en hij woorden en volzinnen onduidelijk uitbrabbelde. De schrille stem der gebelgde tante deed hem opschrikken en weer werd hij bekeven over zijne ketterijen en goddeloosheid.

Een drietal dagen vóór Kerstmis schoot de lucht vol grijze wolken en, toen de hoevebewoners 's morgens de huisdeur openden, donsde eene dikke laag sneeuw op daken en vlakte.

De looverronding der dennen was wit ompruikt; onder de twijgen schemerde 't kil. De hoeve lag warm ingeduffeld onder wit hermelijn, als om er de menschen beter te bedekken tegen winden en vriesweer.

Norsch gluurde toen de tante door het raam naar buiten. En eenigszins nijdig, zelfs bevelend, zei ze:

„'k Doorleefde andere winters. Naar den tempel des Heeren ga 'k toch met Kerstmis. De drie Koningen kwamen wel van zoo verre door sneeuw en wind, om den godmensch te vereeren met goud, myrrhe en wierook. Ja, te biechten en te communiceeren ga ik, al kon er geen peerd door...."

En uitdagend blikte ze Maris aan en zonk op een stoel bij het vuur. In den ketel, boven de lekkende vlammen, sprit-spratte het koevoeder.

Heel dien morgen hoorde men buiten slechts het windgeblaas; soms het piepen van een hongerigen vogel; in de hoeve het vlammenflakkeren, het tiktakken der oude hangklok en het gemor der tante. Beknorde ze niet, dan dacht ze aan de mis op het hoogkoor en het rosglanzen der waskeersen in het dorpskerkje, waar ze alles bemerkte door wierookwalmen heen, vaag als hemelsche visioenen. De schel rinkelde; de orgeltonen rolden breed door de wijde beuk en een knaap, wijl al de geloovigen deemoedig en eerbiedvol het hoofd bogen, zong met zilveren stemme het heilige kerstlied, zoodat tranen over de kaken der ouderen rolden. Die dag was voor hen de plechtigste des jaars en niet één welke hadde willen of durven afwezig zijn. Zij meenden dan rein te wezen als de sneeuw, puur als het Godskind dat zij zagen liggen op wat stroo, tusschen os en ezel. Herders knielden er rond. En in de verte zagen zij de drie Wijzen uit het Oosten, geleid door eene flonkerster, aanworstelen door de sneeuw, terwijl de wind hun fluweelen mantels opflapperde....

Den dag vóór Kerstmis waaide er steeds een ijzige wind; de grijze lucht dreigde met zware sneeuwbuien. Na het middagmaal zei de tante:

„Maris blijft thuis. David moet, zooals alle jaren, naar Loenhout om het pachtgeld voor de akkers der Boterheuvelen te betalen. Ik, 'k ga te biechten."

„Tante, sneeuwstormen zullen opsteken," waagde 't Maris te zeggen.

„'k Zeg u nog struischer te zijn dan gij. Daarbij, 't is ter eere Gods. Wie blijft er te huis op zoo'n dag? En moet de ziel niet gereinigd worden van al de zonden, als men ter heilige Tafel wil naderen? Ketter, ketter, branden zult ge... Daarbij,

'k neem 'n lantaarn mee in geval de duisternis me mocht overvallen."

Kort nadien, twee paar kousen en zware klompen aan de voeten, vertrok ze. Zij had haar stokje en eene lantaarn in de hand en was heelemaal omhuld door den wijden zwarten kapmantel.

„Zorg voor de beesten," morde ze nog en sloeg de deur forsch toe. Buiten blikte ze eerst naar de grauwe lucht, dan naar de vlakte waar een windruk een sneeuwgolf aanrolde. Eindelijk stapte ze verder, in de richting der „Hongergroeve".

De knecht was reeds naar Loenhout.

Van uit de kamer keek Maris na hoe de eigenzinnige vrouw door de sneeuw waadde en, zwart afstekend op het donzige wit, gebogen inbeukte tegen den stormwind. Zij blikte op naar een kraaienzwerm, die al krassend over haar scheerde. En dan weer, met gelijke stappen, wrocht ze verder. Soms flapperde haar mantel weerszijden haar lichaam uit als reusachtige ravenvlerken of werd ze voor eenige stonden door eene opstuivende sneeuwbaar omwolkt. Eindelijk was ze nog slechts eene kleine zwarte vlek, steeds kleiner wordend, tot ze achter eenige sparren verdween.

Toen, in de hoevekamer, wendde Maris zich in nadenken om. Lang staarde hij naar de op- en neerslingerende vlammen die, spookte de wind in de schouw, al sissende zijwaarts kronkelden.

Twee uur sloeg het op de hangklok. Eene koe bulkte.

Steeds, de oogen diep in 't hoofd getrokken, stond er de boer te mijmeren. Over de met zware balken doorkruiste zoldering zweefde geheimzinnig de rosse vuurschijn, als het trage uit- en toeslaan van onzichtbare vleugelen.

Werktuiglijk haakte de boer toen den voederketel los en droeg dezen, 't bovenlichaam achteruit geworpen en de armspieren gespannen, langs het voorhof naar den stal. De ijzige wind bestormde hem. Eene rilling voer door zijn lichaam en hij murmelde: „Gek is ze, dolgek.... en toch.... en toch...."

Hij schopte de staldeur open en plofte den ketel neer vóór het in het duister weglijnende vee, wijl uit de traag bewegende koppen de oogen hem dom aangluurden en slijm van de glimmende muilen lekte. Eene warme vunzige lucht bedwelmde hem. Een der koeien greumelde. Eene zwartbeplekte botste met de horens tegen een balk.

En hier ook bleef Maris strak staren, in nadenken. De koeien, het voeder ruikend, werden woelig. Hij schopte eene rosse op de knoken en pletste dan den draf in de kribbe waaruit de dieren dra slorpten en slobberden.

Toen de boer den stal verliet, schepte de bulderwind sneeuw in breede veegsels en golvingen rond hem op. Al peinzend in de kamer komend, zakte hij neer op eene bank en bleef er zitten met de ellebogen op de knieën en de kin op de handen. Soms, door eene windvlaag, daverde het huis en dwarrelden de uit het haardvuur gewaaide kooltjes en assche, spookachtig ringeldansend, tot in het midden der kamer.

Binnen werd het donkerder. Alom gloeide de vlammenschijn ros. Buiten verdubbelde de storm. Plots, hard als tokkelden beenen vingers op de ruiten, geeselde er hagel op, eindelijk gevolgd door vlokkerige sneeuw, in de lucht heksenwild dooreendwarrelend.

Het sloeg drie uur. Langzaam stond toen de boer op en prevelde:

„Indien ze nu eens.... indien ze nu eens...."

Eensklaps schitterden zijne oogen. Hij lachte zenuwachtig luid. En dan drukte hij de pet op het hoofd, trok de oorlappen omlaag, sloeg den kraag van de korte overjas omhoog en stak de voeten in zware klompen. Na eenige dikke klompen hout op het vuur te hebben geworpen, opende hij de huisdeur. Door de spleet golfde sneeuw binnen en sloeg op zijn gelaat.

Buiten bleef hij een oogenblik verbijsterd staan te midden van al dat razen en bulderen, en ijlde daarna gebogen in het geheimzinnige sneeuwstormenland.

„Vóór de knecht weerkeert, is 't zeven uur, dacht hij. Komt de oude niet alleen terug, dan zeg ik ze tegemoet te komen. Is ze alleen, dan"....

Hij kon niet verder nadenken. De wind sneed zijn adem af. Hij zag geen drie stappen vóór zich in al dat onbekende. Hier stoof het links, daar golfde 't rechts. Soms rolde eene zware vracht over hem. Het huilde en brulde zoo vervaarlijk alsof een heir demonen en toovenaressen, met uitslierende grijze hairvlechten, sabbath vierden op de heide en rond hem zwaaiden en dansten.

Eens schoten zijne voeten in eene grondholte en plofte hij neer in de sneeuw. Vloekend kroop hij recht, verstokter in de uit-

voering van het besluit dat hem uit de hoeve dreef als een bloedzieke wolf, die zijn woudhol ontspringt om op eene prooi te jagen.

De duisternis was heelemaal ingevallen, toen hij bezweet te hijgen stond voor den hollen wegel der Hongergroeve die vol sneeuw was gewaaid.

Over hem raasde 't steeds en zweepte de sneeuw al golvend voort. Hij kroop nu door de witte massa die hem als ommuurde.

Eens op den heuveltop, onder het loover der heen- en weergeslingerde sparren, trok de boer de jaskraag hooger op, schoorde den rug tegen den diksten boomstam en wachtte.

Een uur verliep. Steeds beweginloos stond er Maris. Zijne ledematen waren verkleumd, de kniegewrichten als verstijfd. Nu en dan liep eene rilling over zijn rug. Neus en ooren tintelden.

Eindelijk sneeuwde 't niet meer. Rondom werd het als eene vlakte des doods, weggrauwend in het donkere. Verre, langs waar de oude zou aanstrompelen, vlekte de witte looverronding van een sparrenboschje vaag af.

De boer hurkte nu neer en sloot even de oogen. En weer sleepte er een uur voorbij. Maris rilde aanhoudend. De meesteresse bleef weg. Zou zij het bedaren van den storm afgewacht en ergens hebben aangeklopt?

Eensklaps was het of zijn bloed in hoofd en hart stremde. Onder zijne borst begon het te bonzen, in zijne hersens te hameren. Met gerekten hals en 't hoofd vooruit, de handen geprest in de sneeuw, staarde de boer uit in de verte, waar hij, naast het witompruikte sparrenboschje, een lantaarnlichtje grillig zag op- en afbewegen, terwijl eene zwarte vlek spookachtig op de sneeuw danste.

Na eenige minuten rees hij overeind, wreef met de ijzige vingers over het voorhoofd en loosde een zucht.

Het zwerk scheurde. Maanlicht straalde alsdan uit eene groote plek donkerblauw en vloog fantastisch over het doodsche sneeuwland. Duidelijker zag de boer nu de oude aanworstelen tegen de daverende rukwinden die haar zwarten mantel uitwaaiden. Soms stond ze stil om adem te halen.

Eindelijk was ze omlaag aan den heuvelweg gesukkeld. Zij had den mantelkap diep over 't voorhoofd getrokken. Alvorens het

afmattend opwaarts worstelen te beginnen, droogde ze het bezweet voorhoofd met den mantel af.

Het lantaarntje slingerde krijschend en rammelend heen en weer. Voor een stond omgolfde haar de opstuivende sneeuw. En dan, den stap vast en den mantel met eene hand om het lichaam trekkend, werkte zij zich hooger op. Boven gekomen bleef ze weer een oogenblik staan hijgen en kuchte.

Plots een gil, snijdend door de ruimte. Handen grepen haar ruggewaarts aan en tilden 't magere lichaam forsch omhoog, zoodat zij er machteloos in het wijde kleedsel hing, als met gebroken armen en beenen. Dan werd ze in de diepte der „Hongergroeve" geslingerd.

Met het hoofd omlaag stuikte ze neer in de sneeuwmassa. Geen kreet volgde. Slechts eene menschelijke gestalte boog even over den kuil en ijlde dan met groote sprongen den weg af, naar beneden....

* * *

Toen boer Maris hijgend in zijne woning aanstrompelde, brulde weer de storm en was het een aanhoudend opgolven en voortrollen van witte baren.

Hij stampte de deur toe. Te midden der kamer bleef hij als wezenloos en met wijdgeopende oogen staan. Soms wreef hij met de handen over het ijskil gelaat en staarde bang in 't ronde.

Dan slaakte hij een gil, liep naar den houtbak en wierp veel takken op het nog smeulende vuur, om door hoogopslaande vlammen de schaduwen uit alle hoeken te verjagen. Het knetterde, siste en spatte, zoefde en flakkerde wild, terwijl de rosse gloed zijn gelaat maskerachtig misvormde.

En soms, koortsig ademhalend, stamelde hij:

„Boer, het is volbracht.... houd u nu kloek, zeer kloek."

Eindelijk dwaalde hij naar eene oude eikenhouten kast, nam er de lamp en ontstak de wiek werktuiglijk. Tegen de glasruiten vlokte de sneeuw steeds dof. De wind beukte op de rammelende deur; in de schouw huilde 't naar.

„Boer, houd u kloek.... zij kan niet uit den kuil.... en sneeuwt onder"....

En buiten glurend:

„Zie het maar rollen en bollen. Huil maar, wind, en hoop de sneeuw nog dikker op .... Huil maar en bulder."

En in zijn geest zag hij nu de oude weer aanstrompelen als eene groote, zwarte kraai en den hollen weg insukkelen; hij hoorde haar uitslaanden mantel flapperen. En dan greep hij ze aan, plofte ze neer in de diepte; en de wind, die ijselijke wind huilde ....

O, maar nu toch was hij de meester van dit zoo gretig verlangde goed, van vee en land; meester van het lieve geld, van al de zilverstukken welke zij, zelfs 't eten roovend uit haar mond, zoo zorgvuldig wegborg in den eikenhouten koffer.

Eindelijk zat hij er vóór het vuur over te peinzen op wat hij aan David moest zeggen. Heel den nacht zouden zij heivlakte, bosschen en dorp moeten afzoeken. Zou hij, onrust en smart veinzend, zich niet verraden door een onbehendig woord?

Eenige minuten later was David te huis. En terwijl hij de sneeuw van pet en schouders schudde, zei hij:

„Helsch weer, meester."

Maris, in schijn radeloos:

„Langswaar kwaamt ge?"

En de knecht, rondstarend:

„Slaapt de meesteres reeds?"

„Langswaar kwaamt ge?"

„Langs de Boterheuvelen."

„Tante is nog niet hier. Wij moeten op zoek. God weet of ze geen been brak en ...."

„Jezus — Maria, maar dan sneeuwt ze onder .... Hoor, die winden! Het stormt om de dennen te breken en het dak van de hoeve weg te slingeren" ....

David, droevig het hoofd schuddend, had een ouden herdersmantel genomen en hing dezen om de schouders. Tranen rolden op zijne beenderige kaken. En kort nadien, elk een lantaarn in de hand, traden zij buiten in de neerwarlende sneeuw en sukkelden verder. Vooroverbuigend, bemerkte Maris dat zijne voetsporen reeds waren verdwenen. Soms bleven zij staan om den weg te verkennen of om den naam der meesteres te roepen. Weinig spraken zij tot elkander. Een enkel woord, een kreet, eene wegaan-

duiding, een indruk vluchtig meegedeeld. Al hun zoeken was te vergeefs. Zij kwamen aan den heuvel der Hongergroeve; op sommige plaatsen lag de sneeuw een meter dik gewaaid. Hijgend worstelden zij naar boven.

Onstuimig begon het hart van den boer te bonzen; zijne lippen beefden. Hij sprak geen woord; hij hadde niet gekund. Hij sloeg een zijdelingschen blik in de diepte. Onmogelijk er iets op te merken.

„Eene gevaarlijke plaats," murmelde David en hield de lantaarn over de diepte. „Ik zie niets."

„Niets," herhaalde Maris, den adem inhoudend, terwijl 't nu voor zijne oogen duizelde. Hij vaagde 't zweet van het voorhoofd, en voegde er bij: „wie er invalt, komt er niet levend uit."

Wadend door de sneeuw tot aan de knieën, sukkelden zij den heuvel af. Nergens een voetspoor. En telkens ging het verder en verder, tot voorbij eenige sparrenbosschen.

Nu en dan jammerde Maris over de arme tante die hem had opgeleid en, hoewel nauwgezet en morziek, toch steeds hard had gewerkt voor aller welzijn. Soms veinsde hij te weenen, al zoekend in grachten en vooral daar waar de sneeuw dik ophoopte. Angstig eentonig klonk hun geroep door de zuivere lucht en over de vlakte, geroep weerkaatst onder het ijzige gewelf van sparrengebladerte.

De boer was zoo moede en ontzenuwd dat hij eens zuchtend neerzonk en verlangde er te blijven zitten om in te slapen en te vergeten. Zelfs besefte hij soms niet meer waarom hij zocht. Hij meende de speelbal te wezen van een kwaden droom. En dan, toch weer zich de misdaad herinnerend, vroeg hij zich af of hij, hoewel hij nu het doel van zijn misdadig streven ging bereiken, wel ooit rust zou vinden, met dien moord op het geweten. Want niet alleen zou al wat er op de hoeve was, hem de doode voor den geest roepen, maar tevens heivlakte en Hongergroeve, en vooral als de wind zou huilen en de sneeuw door de ruimte dwarrelen.

Eens aangekomen in het dorp, deelde men hun mede dat de boerinne tot vier uur in de kerk was gebleven en later werd opgemerkt aan de bakkerij. Dorpelingen poogden haar over te halen te wachten tot de sneeuwstorm bedaarde. In haar eigenzinnigheid weigerde ze.

Dra stond de groote dorpsstraat in rep en roer. Het geroep der uit hun geopende ramen of deuren kijkende menschen klonk helder door de reine scherpe lucht.

Eenige oogenblikken later zag men een tiental mannen als schimmen zweven over het besneeuwde land, in alle richtingen, terwijl de rosse lantaarnlichtjes in het blauwende duister fantastisch schenen te dansen.

Door de ruimte vaarden weer grijze wolken, angstig, en dan, door eene scheur, stroomde de koudgele maneglans over het land en de witte golving op de sparren.

Nergens een spoor der verdwenene. De windrukken hadden de sneeuw, hier zachtrijzend opgegolfd, daar tot heuvels neergeworpen. Soms schoten de zoekers erin tot aan de knieën. Na middernacht gaven zij hunne pogingen op en sukkelden Maris en David uitgeput hoevewaarts. De hemel was toen donkerblauw en het vroor hard. Kil gleed het maanlicht over het winterland waarop hier en daar schaduwen plekten. Gekromde dennen geleken er aan gebogen grijsaards wier vooroverhellend hoofd omdonsd was met witte haarlokken en baarden, en die als stonden ingesluimerd in een gedwee wachten op den dood.

Weer moesten beiden de Hongergroeve voorbij. Maris gluurde naar de diepte vol sneeuw waaronder de oude tante lag begraven. Zijn hart klopte onstuimig en hij verhaastte den stap. Hij sloot half de oogen, nu hij er in zijne verbeelding het ineengekrompen lijk bemerkte, een bleek gelaat met verwrongen trekken en geopende strakke oogen. Als wezenloos strompelde hij verder en struikelde soms.

„Gevaarlijke plek," murmelde David nogmaals. „God weet of onze brave meesteres daar niet in waaide of sukkelde."

En de boer werktuiglijk:

„Wie weet.... Ach, maar 'k ben nu zoo ontsteld en vermoeid dat ik niet meer kan denken.... Heere, Heere, wees haar genadig!"

„Amen," volledigde David en prevelde een gebed.

Eens tehuis, gingen zij rusten. Maris liet zich gekleed te bed vallen en verzonk in een zwaren slaap. Droomen kwelden hem; bijwijlen klaagde of vloekte hij.

Vóór zonsopgang was hij reeds te been. Hij was uiterst bedaard, nog meer beseffend dat het bezit der hoeve en vooral zijne vrijheid afhingen van zijne houding en handelwijze. Ook wist hij dat zij de opsporingen moesten herbeginnen en hij tevens aan het gerecht uitleggingen zou hebben te geven over het vertrek der tante.

Hij jubelde inwendig toen het rond acht uur herbegon te sneeuwen.

Later, tijdens het onderzoek, antwoordde hij kalm op de gestelde vragen. Ieder was overtuigd dat de pachteres was verongelukt.

Drie dagen later viel de dooi in en 's anderdaags haalde men haar lijk op uit de Hongergroeve.

Maris werd de eigenaar der Sparrenhoeve, waar hij, zonder vrouw en het gedroomde bierverzwelgen, in vrekkigheid en wroeging, een somber bestaan zou slijten, als een dier in het woud, de straf voor de misdaad die zijn geest dra tot waanzin dreef....

ZIJN OUDEJAARSAVOND.

DOOR

MALLEKES.

Het is druk op straat, de kerk gaat uit en verscheidenen hebben den laatsten dag van 't jaar niet zonder kerkgang willen laten voorbijgaan. Het behoort zoo bij dien eigenaardigen oudejaarsavond; men heeft zooveel herinneringen, zooveel om voor te danken, zooveel om voor te bidden.

De sneeuwvlokjes dwarrelen en hebben straten en huizen reeds bedekt met hun wit tapijt, waarin de stappen der kerkgangers wegzinken. In 't voortschuiven dier menschenmassa, zonder eenig geruisch, ligt iets plechtigs. Er wordt bijna niet gesproken, men is onder den indruk der preek of onder dien van eigen gedachten. Langzaam gaat men naar huis, waar men òf in blijde gezelligheid, maar toch altijd met een ernstig tintje, òf in droevige herinnering zal neerzitten.

Onder al die menschen bevindt zich ook Willem, voor 't eerst zal hij den oudejaarsavond niet thuis doorbrengen. Zachtjes gaat hij vòort, hij voelt zich alleen, heel alleen met zijn treurige en toch ook weer tegelijk gelukkige herinneringen, ja gelukkig, omdat hij zulke uren heeft doorleefd, omdat hij zulke herinneringen kan hebben.

Eindelijk komt hij aan zijne kamer, maar 't is hem toch nog te vroeg; 't liefst was hij maar zoo blijven doorloopen, altijd, altijd verder. Het licht is nog niet aangestoken, hij denkt er ook niet

aan; met een zucht zinkt hij op de canapé neer. De eenzaamheid, die hij overal om zich voelt, roept hem nog duidelijker dan daarbuiten 't gezellig intérieur van thuis voor oogen, en alle uurtjes daar doorgebracht, doorleeft hij opnieuw. Zijn vader kende hij slechts uit de verhalen van zijne moeder, maar deze vergoedde hem zijn gemis; zij was niet alleen zijne moeder, zij was ook een vader, eene zuster, een vriend voor hem geweest.

Hoeveel schemeruurtjes van intens geluk hadden die twee menschen niet samen doorgebracht!

Zij was zoo geheel ingeweven in zijn leven, dat 't was, toen zij heenging, alsof er een stuk uit zijn eigen leven werd weggerukt. Wat hij zijn trouwsten makker niet vertelde, wist zij, in alles, wat hem betrof, had ze belang gesteld: in zijn verdriet als kleine jongen, in zijn leven op school, zelfs in zijn jongens verliefdheden. Hoe ouder hij werd, hoe vertrouwelijker nog werd hun omgang en hooger nog leerde hij haar waardeeren. Toen hij voor korter of langer tijd het ouderlijke huis moest verlaten, werd 't er niet minder om, door zijne brieven leefde zij met hem mee; ze bleef zijne moeder.

De oudejaarsavonden hadden ze steeds samen gevierd, als ze tevreden en gelukkig uit de kerk waren thuis gekomen. Moeder vertelde hem dan uit haar leven en langzamerhand leerde hij begrijpen, hoe slechts de liefde voor hem, de zwakke vrouw in 's levensstormen had staande gehouden. Met welk een trots stelde hij zich voor, eens dit alles te kunnen vergoeden, eens haar steun te zijn.

En nu.... moedertje is heengegaan. Nooit meer één uurtje, één minuutje bij haar, met haar; nooit zou dat vriendelijke gezicht hem weer toelachen. Hij kust 't portret, dat voor hem ligt en barst in hartstochtelijk snikken uit.

Maar daar is 't hem, als hoort hij weer hare laatste woorden, nog vol zorg voor haar jongen. Ze weet immers, hoe slecht hij haar kan missen, ze spreekt hem toe en laat hem beloven, niet moedeloos te worden, als hij bij haar geen nieuwe kracht meer zal kunnen opdoen. Hij moet werken en een flink man in de maatschappij worden. En dit alles beloofde hij immers en gerust daarop is ze ingeslapen.

Ja, weggegaan is ze uit háár leven, maar nooit, nooit uit het zijne, steeds zal haar herinnering zijne donkere dagen blijven verhelderen, zal haar invloed blijven voortduren. Hij wil niet naar bed, de oudejaarsavond zal haar gewijd zijn, maar niet met dien traan in het oog, maar met een glimlach vol liefde op 't portret.

En als hij straks naar bed gaat, nadat de klok haar twaalf slagen heeft doen hooren, kust hij 't portret en fluistert: „Nacht, moedertje."

'N EIGENWIJZE JONGEN.

KLUCHT IN ÉÉN BEDRIJF.

DOOR

J. TERSTEEG.

Personen:

Mevrouw de Bruin, } zusters.
Mevrouw Jansen, }
Frits de Bruin.
Klaartje Jansen.

(Eenvoudige huiskamer; brave plaatjes aan de muren).

Mevrouw de Bruin (*met een handwerkje òp de canapé*).

Zeg 't wèl, Keetje, 't is een rare tijd tegenwoordig. Dat was toch anders toen wij jong waren! Maar nu: de jongelui gaan hun eigen gang, en storen zich niet aan de ondervinding van hun ouders. 't Is verschrikkelijk, dat je je kinderen grootbrengt om ze te zien opgroeien in verstoktheid en zonde.

Mevrouw Jansen (*met een breikous aan de tafel*).

Ja, 't is heel droevig, Jaantje. Ik zeg 't zoo dikwijls tegen mijn lieve Klaartje: Klaartje, zeg ik dan, wees toch dankbaar dat je brave vader zaliger en ik je hebben opgevoed in de ouwerwetsche leer; je zult er later de goede vruchten van plukken. Die tegenwoordige meisjes — wuftheid en lichtzinnigheid, dat is al wat er aan is. Ze leven om uit te gaan en te dansen en zich mooi te kleeden — o Jaantje, die groote hoeden met die wapperende veeren tegenwoordig! in onzen tijd zou een paardrijdster zich geschaamd hebben ze te dragen! — Ouderliefde bestaat ook al niet meer voor ze, en als 't op liefde voor 'n man aankomt....

Mevrouw de Bruin.

Praat er niet van, Kee! Ik had 't er vroeger wel over met mijn man zaliger, en we hebben er om gehuild, zoo zondig als 't tegenwoordige geslacht is — gehuild hebben we er om. Ach, beste Kee, 't zal er nog mee eindigen dat menschen als wij de eenigen zijn die hun plaatsje in den hemel behouden!

Mevrouw Jansen.

't Is zooals je zegt, Jaan. Al de ouwe begrippen gaan er uit. En dat komt door al dat moderne, zie je. Vroeger had je nog eens goeie, stichtelijke lectuur, maar tegenwoordig: je kunt geen boek open slaan of je laat het van schrik vallen, zulke zondige dingen staan er in: van balletdanseressen en dronken mannen en echtscheidingen.... en al zulke dingen meer, die in onzen tijd niet eens bestònden!

Mevrouw de Bruin.

Ja, 't is verschrikkelijk. Niet dat ik die boeken zelf lees — o heden nee! — maar Frits vertelt me wel eens ervan. Daar heb je nu bijvoorbeeld de schilderkunst: meestal kun je niet eens zien wat 't voorstelt....

Mevrouw Jansen.

.... en dat is doorgaans maar goed ook!

Mevrouw de Bruin.

Ja — en àls je 't zien kunt, dan is 't gewoonlijk een voorstelling, waarnaar me brave man niet eens gewild zou hebben dat ik keek. En ik ben toch een fatsoenlijke getrouwde vrouw! D'r valt niet zóoveel op me aan te merken. (*Schenkt haar zuster en zich 'n anisetje in*).

Mevrouw Jansen.

Och, Jaan, als we eens komen te sterven — en dat kan toch iedereen gebeuren, nietwaar — dan kunnen we ten minste zeggen dat wij onze plicht gedaan hebben. En ik zie gelukkig dat mijn Clara mijn voetstappen geheel zal drukken. Ze maakt zoo'n gunstige uitzondering op andere meisjes. Ze heeft zoo heelemaal niet van die rare liefhebberijen, zooals 't tegenwoordig in de mode is. Daar heb je nou bijvoorbeeld die familie Pietersen, hier op den hoek: vier dochters hebben ze en twee zoons. En wat denk je wel dat die kinderen uitvoeren? De eene dochter schildert! Nou vráag ik je! Daar heb je toch de schilders van beroep voor, de menschen die er examen in gedaan hebben; de tweede zit op 'n fiets!! O die fietsen! Ik kan ze niet aanzien! En als dat meisje dan nog maar 'n behoorlijken langen rok droeg. Maar nee — ze heeft er niet eens een aan!! Dóe ik nu zulke dingen? Enfin. — De derde rijdt paard! Mijn lieve hemel, waar blijven de circussen en de honden- en apenspellen op die manier! 't Is 'n schande tegenover Blanus en Carré. En de vierde studeert notabene voor dokter. Wat heeft 'n meisje er nou mee noodig, wat voor vieze dingen 'n mensch in z'n hersens en in z'n maag heeft! Met de jongens is 't al net zoo erg. De een wil aan 't tooneel — dat broeinest van onzedelijkheid — en de andere trouwt met een zangeres. Verbeeld je, met een zangeres, zoo'n mensch dat op de planken staat te zingen voor d'r botram! 't Is wèl treurig, Jaantje. Ik ben maar dankbaar dat mijn brave Klaartje zich met die dingen niet inlaat.

Mevrouw de Bruin.

Ja, Kee, jij hebt alle reden om tevreden te zijn. Maar ik — je moest eens weten hoeveel verdriet ik van Frits beleef. Niet dat

ie slècht is, och Heere nee, verre van daar. Niet dat ie steelt of brandsticht, of valsche handteekeningen zet of zoo iets. Maar z'n jonge hoofd is heelemaal op hol gebracht door die modernerigheid. Hij heeft in de letteren gestudeerd, weet je — ook al weer zoo'n nieuwe uitdrukking: vroeger zeiden we eenvoudig „hij wordt schoolmeester" — nou, en nou heeft ie z'n zinnen er op gezet schrijver te worden! Verbeeld je: boékenschrijver! En of ik nou al hoog spring of laag — de jongen wil niet anders.

Mevrouw Jansen.

't Is ijselijk, Jaan. Waar moet 't heen, waar moet 't heen! Lijf en ziel gaan op die manier te gronde. En als je den jongen nu maar fatsoenlijk getrouwd kon krijgen. Een goeie brave vrouw, zooals.... zooals mijn Klaartje bijvoorbeeld, die zou alles nog ten beste kunnen keeren. Ach, welbeschouwd zijn wij vrouwen nog de eenigen die een veredelenden invloed op de mannen hebben. Als wij er niet waren — ze gingen finaal te gronde. Wát ik je zeg — ze gingen finaal te gronde.

Mevrouw de Bruin.

Daar heb ik ook al zoo dikwijls over gedacht. Als mijn Frits jou Clara maar nemen wou, dan zou ze wel een degelijken man van hem maken. En ronduit gezegd: ik geloof wel dat ze hem niet onverschillig is. Laatst nog, toen we 't over Clara hadden, zei hij: ze is net een symbolische maagd van Toorop. Wat ie daar nu precies mee bedoelde, weet ik niet goed; maar 't lijkt me, van zijn standpunt gezien, toch wel een lofspraak.

Mevrouw Jansen.

O Jaantje, je maakt me gelukkig! Als dat eens gebeurde, als onze kinderen zich eens met elkaar in den heiligen echt wilden vereenigen! Ik geloof dat 't heel goed voor Frits zou zijn, dat hij een beter mensch er door zou worden.

Mevrouw de Bruin.

Maar 't is moeielijk, heel moeielijk. Hoe zullen we 't aanleggen. Ze zouden eens samen moeten spreken. Maar dat gaat toch niet;

ik kan Frits hier toch niet alleen laten met Klaartje. Toen mijn man zaliger me vroeg, waren mijn brave ouders er bij, en (*schuchter*) hij mocht me geen zoen geven eer zij het goed vonden.

Mevrouw Jansen.

Zoo hoort 't ook. Maar je weet hoe Frits is: eigenwijs en koppig. Als wij er bij zijn, zou hij in staat zijn, haar juist niet te vragen.

Mevrouw de Bruin.

Ja, dat is zoo. Dan zal 't wel 't eenige zijn om ze maar eens in de gelegenheid te stellen, hun harten ongestoord voor elkaar uit te storten.

Mevrouw Jansen.

Zeker. Als ze straks hier zijn, zullen wij ongemerkt de kamer uitgaan, dan kunnen ze....

Klaartje. (*Een lijs; effen japon; scheiding in 't midden*).

Dag Ma, dag Tante.

Mevrouw Jansen.

Dag, lieve kind. Kom je van de catechisatie? En was 't stichtelijk?

Klaartje.

O ja, ma. Zoo heerlijk! De catechiseermeester heeft over allerlei lieve dingen gesproken.

Mevrouw de Bruin.

Zoo, zoo. Leer maar vlijtig, dan zul je een brave vrouw worden, en nog eens een gelukkig huwelijk doen met een besten man.

Klaartje. (*Gaat zitten met een borduurwerkje*).

Maar ik wil liever niet trouwen, tante.

Mevrouw Jansen.

Maar waarom niet, kind? Het is de roeping van de vrouw om een goede huismoeder te worden.

Klaartje.

Ja, ma. Dat zou ik ook wel willen. Maar moet ik daarom nu juist trouwen?

Mevrouw de Bruin.

Natuurlijk, lieve. Maar dat kan jij nu nog niet zoo begrijpen. Heb maar geduld, en laat je moeder en mij maar zorgen dat je een braven man krijgt.

Klaartje.

Ja, tante. Maar ik wou toch maar liever nog niet trouwen. Ik vindt 't zoo eng.

Mevrouw Jansen.

Dat goeie, eenvoudige kind!

Klaartje.

Met wien zou ik dan moeten trouwen, ma?

Mevrouw Jansen.

't Wordt heusch tijd dat je dáar nu eens over gaat denken. Dat is nog zoo gemakkelijk niet. Je moet maar niet den eerste den beste kiezen. Dat heb ik ook niet gedaan. Wat zou je bijvoorbeeld denken van je.... van je neef Frits?

Klaartje.

Ik denk eigenlijk niets van hem, ma.

Mevrouw de Bruin.

Nu ja, dat moet ook niet. Jonge meisjes moeten ook niet altijd aan jonge mannen denken. Hoe schuchterder ze zich tegenover hen gedragen, hoe eer de mannen verliefd op ze raken.

Klaartje.

Ja, tante.

Mevrouw Jansen.

Maar ik bedoel dan ook: heb je nooit eens gedacht of hij een geschikte man voor je kon zijn?

Klaartje.

Nee, ma.

Mevrouw Jansen.

Zie je, we zouden zoo blij zijn, als jullie een paar werden. Zeg 't me maar eerlijk: hou je van Frits?

Klaartje.

Dat weet ik niet, ma. Maar ik wil 't wel eens probeeren.

Mevrouw de Bruin.

Dat is al heel wat. Als hij straks hier komt, zou je dan niet eens met hem willen praten?

Klaartje.

Waarover, tante?

Mevrouw de Bruin.

't Goeie, eenvoudige kind!

Mevrouw Jansen.

Nu, zeg bijvoorbeeld, dat je gehoord hebt, dat 't slecht is als de mensch alleen blijft....

Mevrouw de Bruin.

Neen, dat is verkeerd! 't Zou er op lijken dat ze ernaar vischte.

Mevrouw Jansen.

Nu, zeg dan dat je van plan bent te trouwen, en kijk dan eens of hij schrikt. Doet hij dat, dan staan je kansen goed, en volgt de rest vanzelf.

Klaartje.

Ja ma, maar....

Mevrouw Jansen.

Maak je niet ongerust, het gaat heusch vanzelf.

Klaartje.

Ja ma, maar....

Mevrouw de Bruin.

Heusch, kind, 't wijst den weg vanzelf. We zullen je straks, als Frits komt, een half uurtje met hem alleen laten, en....

Klaartje.

Ja tante, maar....

Mevrouw Jansen.

Wees toch niet bang! Wij blijven in de kamer hiernaast, en bij 't minste gevaar roep je maar om hulp.

Klaartje.

Ja ma, maar....

Frits.

Goeiemiddag samen! Hoe gaat 't? Dag ma, dag tante, dag lange lijs!

Mevrouw de Bruin.

Jongen, wat ben je weer druk! Bedenk toch dat je vader zaliger predikant was! En ik wil niet dat je zoo oneerbiedig over je nicht spreekt!

Frits.

Beter druk dan bedrukt, moeder! En ik ben volstrekt niet oneerbiedig tegenover Klaartje. Ik geef ze wat 'r toekomt. Niewaar, bekoorlijke nicht? Hoeveel zwembroekjes voor bekeerde Congonegertjes heb jé vandaag al geborduurd?

Mevrouw de Bruin en Jansen.

Maar Frits!!

Mevrouw de Bruin.

Je gedraagt je bepaald ongepast, Frits. Ik begrijp niet dat je zulke taal kunt uitslaan!

Mevrouw Jansen.

Hoe komt die jongen zoo opgewonden! Je hebt zeker op de Societeit gezeten, en je ziel en zaligheid verdronken!

Frits.

Op de soos ben ik geweest, en gedronken heb ik ook — 'n kwast. Maar mijn ziel is gelukkig van kurk; die drijft boven, wees maar gerust.

Mevrouw de Bruin.

Kom nu eens rustig bij ons zitten, en wees niet zoo profaan. (*Frits gaat zitten*). Vertel ons eens wat je alzoo gedaan hebt vandaag. Wil je een koekje?

Frits.

Dank u wel; ik heb liever 'n sigaar. Hebt u er niets tegen als ik rook? (*Wacht geen antwoord af en steekt op; de dames zuchten zwijgend*). Zie zoo, nu zal ik u eens een reukoffer brengen. Dat is voornamelijk jou ter eere, jonge Klare! Je bent vandaag weer precies een Boeddhistisch afgodsbeeld.

Wat ik vandaag gedaan heb? Goed nieuws gehoord: de eerste recensie van mijn boek is verschenen. En 't is een succes. Ik geloof dat u me feliciteeren mag.

Mevrouw de Bruin.

Dat boek een succes?! Dat leelijke, onzedelijke boek! O, ik vreesde 't wel dat die akelige recensies 't alweer met je eens zouden zijn! Ze bederven je totaal. 't Is een schande dat zulke boeken mooi worden gevonden. O Keetje, je moest eens weten wat 't me gekost heeft dat boek te lezen! Ik hebt 't natuurlijk alleen gedaan omdat Frits 't geschreven heeft. Anders zou ik het niet met mijn geweten hebben kunnen overeen brengen.

Mevrouw Jansen.

Nu, eerlijk gezegd .... ik heb 't ook gelezen. Natuurlijk alleen omdat 't van Frits was. Maar 't heeft me diep bedroefd; 't is een onzedelijk boek.

Frits.

Onzedelijk! Er staat alleen de waarheid in. En waar 't noodig is, mag die altijd gezegd worden.

Klaartje.

Mag ik dat boek lezen?

Frits.

Ik geloof dat 't heel goed voor je zou zijn, perkamenten non!

Mevrouw Jansen.

Ik duld niet dat je met mijn dochter over zulke dingen spreekt. Doe dat met die malle juffrouw Thesinck!

Frits.

En ik duld niet dat u zoo over juffrouw Thesinck spreekt. Ze is een heel respectabel mensch, en bovendien iemand die met haar tijd meegaat. 't Is een klein verschil: maar wat u haar gebreken noemt, zijn in mijn oogen haar verdiensten. U geeft alleen maar op haar af, omdat ze een levenslustige ziel is, omdat ze fietst, jaagt, zwemt, rijdt, en bovendien nog hersens genoeg heeft om heel knappe feministische brochures te schrijven.

Mevrouw Jansen.

Ik wou wel, Frits, dat je niet zulke woorden gebruikte waar mijn dochter bij is!

Frits.

't Schaap weet niet eens wat feminisme is.

Mevrouw Jansen.

Ik goddank ook niet.

Mevrouw de Bruin.

Daar bedoelen ze mee, Keetje, dat de vrouwen net als de heeren een pantalon moeten aantrekken, en met een wandelstok loopen, en een sigaar, en met rijlaarzen aan op een paard moeten gaan zitten....

Mevrouw Jansen.

Gerechtige hemel! Mijn Klaartje met een sigaar, en kaplaarzen, en dan boven op een paard! 't Schaap zou bezwijken!

F r i t s (*schaterend*).

Ik zou er wat voor over hebben om dat verheven schouwspel te zien! Maar u hoeft u niet ongerust te maken, zoo'n vaart loopt 't niet. 't Is zoo eenvoudig: de moderne vrouw vraagt alleen haar volkomen vrijheid — en juist omdat ze vrouw is, zal ze van die vrijheid nooit misbruik maken, en zich blijven bewegen binnen de grenzen van vrouwelijkheid en moraal.

M e v r o u w d e B r u i n.

Nou maar, als er hier zulke praatjes worden gehouden, dan ga ík weg.

M e v r o u w J a n s e n.

En ík ook. (*Ze gaan*).

F r i t s.

Laat dat arme schepsel niet alleen met zoo'n infamen kerel!!

(PAUZE).

Zie zoo. Daar zitten we. Vriezen we dood, dan vriezen we dood. Zeg eens iets snedigs, voorwereldlijke jonkvrouw!

K l a a r t j e. (*Steeds voortbordurend; oogen neer*).

Ik ga trouwen, Frits.

F r i t s.

God bewaar me! Dat is 't allerlaatste wat je doen kan!

K l a a r t j e. (*Ter zijde*).

Hij schrikt!

F r i t s.

En wie is de rampzalige?

K l a a r t j e. (*Verlegen*).

Dat.... dat mag ik niet zeggen.

F r i t s.

Dat is maar malligheid. Je kunt het je bloedeigen neef toch

wel toevertrouwen! En trouw je uit liefde, of is het een mariage de raison?

Klaartje.

Dat weet ik niet. Moeder zegt altijd, dat de jongelui tegenwoordig dadelijk met zoo'n vaartje beginnen, en direct maar van liefde spreken als ze trouwen willen. In haar tijd was dat ongepast.

Frits.

Wat wou je dan?

Klaartja.

Nou, als de vrouw maar een goeie huisvrouw was en haar man goed verzorgde....

Frits.

Aha, juist. Dat kennen we. De vrouw de slavin van den man, de huishoudster: zelf koken en boenen, eveneens pantoffels en z'n pijp achter 'm aandragen, z'n schoone boorden klaarleggen en z'n ondergoed verstellen.... Dat is dus ook jou ideaal, hè?

Klaartje.

Dat weet ik niet; ik heb nog nooit iemand z'n boorden klaargelegd....

Frits.

Nu, dat zal je dan wel leeren. Dan ga je een schoone toekomst tegemoet. Ik zou wat geven als ik zoo'n huisvrouw kreeg als jij.
Zeg, waarom neem je mij niet, Klaar?

Klaartje.

Ik geloof juist, dat dat de bedoeling was, ten minste....

Frits (*ter zijde*).

Aha, nu krijg ik de ouwe dames in de gaten!
(*Luid*). Welnu, vraag me dan maar!

Klaartje (*wijkt schuw terug*).

Frits.

Kom, vraag me dan! Dat doen alle geëmancipeerde meisjes!

Klaartje.

Maar ik ben niet geëmancipeerd! Wat denk je wel van me! En eigenlijk....

Frits.

Wat eigenlijk? Bemin je een ander, bekoorlijke Clarisse?

Klaartje.

Dat mag ik niet zeggen.... ten minste.... als je 't niet oververtelt....

Frits (*theatraal*).

Ha! zij bemint een ander!
(*Op z'n knieën*). O schoone Clara, maak mij niet ongelukkig! Dwing mij niet tot zelfmoord!

Klaartje (*opspringend*).

Ma! Tante! Moedérrre! Kom toch hier! Frits doet zoo griezelig..

Frits.

Ontwijk mij niet, geliefde! Ik bemin u als het licht mijner oogen. (*Vat haar hand*).

Mevrouw Jansen en de Bruin (*stormen binnen*).

Mevrouw Jansen.

Ha! goddank! mijn liefste wensch is vervuld! Hij heeft gesproken!

Mevrouw de Bruin.

De hemel zij geprezen! Zij heeft ja gezegd!

Mevrouw Jansen en de Bruin.

Kinderen, ik zegen u!

Frits.

U bent wat voorbarig. Maar mijn portie van den zegen neem ik graag aan, want als u me zooeven maar had laten uitspreken, zou ik u meegedeeld hebben wat ik nu bij deze doe: mijn verloving met de paardrijdende, fietsende, jagende, zwemmende, schrijvende, zéer geëmancipeerde juffrouw Thesinck!

Mevrouw Jansen en de Bruin. (*Vallen ieder in een stoel*). Ah!!

Klaartje.

Hè, gelukkig! Want de catechiseermeester heeft me juist gevraagd vanmiddag!

Frits.

Dan is de andere helft van den zegen voor het brave Klaartje!

(*Gordijn.*)

UIT DE GROOTE WERELD TE NEW-YORK.

DOOR

ROSE.

Over de Amerikaansche groote wereld bestaan in het buitenland de wonderlijkste voorstellingen, omdat die kringen, al mogen zij op reis ook nog zoo internationaal verkeeren, thuis voor alle daar buiten staande elementen gesloten blijven. In het buitenland heeft zich om die „bovenste vierhonderd van New-York" eene soort van stralenkrans gevormd. Op een gouden achtergrond verschijnen zij, de veelgenoemde vertegenwoordigers der milliarden- en millioenen-dynastiën en een reeks van sprookjes, uit waarheid en verdichting saamgeweven, vertelt van hun rijkdom, van hun buitensporigheden en tegelijkertijd van hunne menschlievende grootmoedigheid. Alles wat men daaromtrent verneemt, doet een eerzaam Nederlander het hoofd schudden én strookt ook niet altijd met de waarheid — want zulke mededeelingen komen tot ons door bemiddeling der Amerikaansche couranten, die van opzienbarende nieuwtjes houden.

Het veelverspreidende woord van de „bovenste vierhonderd" is overigens op New-York sinds lang niet meer van toepassing. Er zijn er zelfs meer dan „achthonderd," die het recht hebben, zich tot de bovenste kringen te rekenen. „The upper four," zooals men ter wille der kortheid ginds zegt, is eene uitdrukking, daar veel mee gespot wordt, want de man, uit wiens mond ze

afkomstig is en wiens meening zulk een gewicht in de schaal legde, is in Januari 1895 gestorven. Het was de groote Ward Mac Allister. Naar Europa is heel weinig van zijn roem doorgedrongen, en in Amerika, waar men zoo snel leeft en de samenleving zoo ingewikkeld is, zal het jonge geslacht hem al vergeten zijn, en durft het tegenwoordige reeds over hem te glimlachen. Doch zijn boek „Society as I have found it" zal stellig niet vergeten worden, het blijft een trouwe spiegel der maatschappelijke verhoudingen in Amerika, op wier ontwikkeling Ward Mac Allister grooten invloed gehad heeft. Op het einde van 1827 in Savannah (Georgia) geboren, was hij van vaders zijde van Schotsche, en van moederskant van Fransche afkomst en kwam reeds vroeg in 't bezit van een vrij groot vermogen. Hij reisde veel in 't buitenland, hield zich lang te Parijs op en gold spoedig in New-York als man van de wereld met de allerfijnste vormen in den omgang. Hij placht de nieuwste modes, waaraan men in Amerika zulk een groote waarde hecht, uit de Seinestad mee te brengen, en de wijze, waarop hij ze droeg, waarop hij ging, waarop hij sprak, alles bracht zijne landgenooten in verrukking.

Uit die waardeering vloeide bewondering, geestdrift, aanbidding voort. Men begon hem elkaar te betwisten. Eene partij zonder Ward Mac Allister gold spoedig niet meer als „fashionable". Zonder zich door bijzonder uitstekende eigenschappen van geest of karakter te onderscheiden, werd hij de groote man der Amerikaansche samenleving. En toen later zijn finantieele toestand, ten gevolge zijner weelderige levenswijze en ook der mislukte speculatiën, ongunstig werd, bereidde hem de vriendschap van een bekenden Dollar-koning, die trotsch en gelukkig was, dit te mogen doen, een zorgeloos bestaan.

De heerschappij van Ward Mac Allister werd van lieverlede eene soort van schrikbewind. Wien hij niet geschikt achtte, om in die hooge kringen te verkeeren, die moest er eenvoudig van afzien, ooit toegang tot de paleizen dier New-Yorksche Cresussen te verkrijgen, of een uitnoodiging voor die schitterende feesten te ontvangen, die vroeger in Tuxedo Hall plaats vonden en nu bij Delmonico gevierd worden en waarbij zooveel glans en pracht ontvouwd wordt, als het ginds slechts mogelijk is. Moeders, die

er over dachten, hare huwbare dochters in de wereld te brengen, raadpleegden allereerst Ward Mac Allister, bij wien men bezoeken zou afleggen en wien men uitnoodigen zou.

Het was zijn bedoeling, in de Republiek der kooplieden, waar de macht der relatiën, de eb en vloed van het geluk voortdurend afwisselen, eene „wereld" te vormen, wel in navolging van de oude wereld, maar karakteristiek op hare wijze, vrij van blinde nabootsing van het buitenland. Naar zijne opvatting kwamen daarvoor slechts 400 families der millioenenstad in aanmerking — van daar het bekende gevleugelde woord.

Hoe menigwerf ook de Amerikaan met onze maatschappelijke eigenaardigheden den spot drijft — zoodra zij geld bezitten, schuiven zij republikeinsche gelijkheid en broederschap een weinig op zijde en streven naar maatschappelijke uitsluiting. Dan duikt zelfs meestal een tot zoo lang verborgen gebleven zucht in jacht naar titels op, die menigmaal zeldzame bloesems voortbrengt.

De terughoudendheid en uitsluiting der bovenste lagen is weliswaar verklaarbaar en gerechtvaardigd. Daar in de nieuwe wereld geen onderscheid van stand bestaat, daar ginds veel vlugger dan elders Fortuna in één oogwenk menschen uit de duisternis omhoog heft, die geene aanwinst voor de samenleving zijn — en welke de duisternis misschien ook weer even spoedig opslokt — moet de maatschappij natuurlijk voorzichtig en kieskeurig zijn.

De „bovenste vierhonderd" worden dus grootendeels uit de afstammelingen der eerste Hollandsche en Engelsche kolonisten, zooals de Roosevelt's, Van der Bilt's, Van der Giesen's en anderen gevormd. Over de bovenmatige weelde, welke door den ontzaglijken rijkdom in deze kringen menigmaal zeer buitensporig optreedt, is reeds zeer veel geschreven, en wanneer men bijv. leest, dat de „swells" (pronkers) in New-York bij het golfspel met gouden ringen om de enkels rondloopen en de dames op de bals levende schildpadden aan gouden kettinkjes op haar blanken hals laten rondkruipen, dan meent de verbaasde Europeaan daaruit gevolgtrekkingen voor het leven in 't algemeen te mogen putten. Doch wat zoo opzienbarend door de pers tot ons doordringt, dat zijn toch slechts spleen-uitwassen van den overigens gezonden praktischen zin der Amerikanen, die onder den begunstigenden invloed

van weelde, verveling en zekere behoefte aan opzienwekken als vanzelf ontstaan.

Iets, waarvan men zelden hoort, is de buitengewoon strenge etikette, die in het gezellig verkeer in acht genomen wordt. Ik spreek hier echter altijd over de opperste lagen der samenleving, want er zijn natuurlijk ook kringen, waar men het met de goede vormen zoo nauw niet neemt en aan deze heeft het dan ook de Amerikaan te danken, dat men hem, in 't algemeen beschouwd, voor „vrij" verklaart.

Het behoeft haast niet gezegd te worden, dat in Amerika, „waar iedere vrouw eene koningin" is, de vrouw nog onbeperkter in den salon heerscht dan elders. Het is er nu juist de „rage", zich buitengewoon sierlijk uit te drukken, op eene wijze, die voor het meerendeel zeer gezocht klinkt. Men zou het niet licht wagen, in die kringen ook slechts de geringste uitdrukking te bezigen, welke een weinig krachtig klonk — op gevaar af dat meer dan één etherisch wezen het van den schok bestierf. Ik heb het bijgewoond, dat eene dame blozend en zich stotterend verontschuldigde, dat zij de min of meer krachtige uitdrukking: „snel als de bliksem" gebruikt had. Van de toch zoo achtenswaardige en nuttige „maag" te spreken, zou als het toppunt van ruwheid beschouwd worden en de geschiedenis van de jonge dame, die vertelde, dat zij haar „voet" dicht bij de knie gebroken had, kan ginds elken dag voorkomen.

Het spreekt vanzelf, dat de „bovenste vierhonderd" niet alléén de „samenleving" uitmaken. Er zijn coteriën van allerlei aard, die echter alle min of meer zich de goede vormen der hoogste kringen tot voorbeeld stellen — veel meer dan dit bij ons 't geval is — vermoedelijk volgens den republikeinschen grondregel, dat hetgeen voor één goed is, allen past — voor zoover het de beurs toelaat.

De groote rol der dagbladpers in Amerika is bekend. Zij speelt daar ook in het gezellige leven veel grooter rol, dan zulks bij ons 't geval is. Al wat in 't gezellige leven gebeurt, wordt door de dagbladpers met de grootste uitvoerigheid verteld — niet alleen trouw- en doodberichten, maar ook alle voorvallen van de geringste beteekenis. Bals, raouts en garden-parties geven aanleiding tot ellenlange artikelen, waarin op de uitvoerigste wijze

over de aanwezige gasten en de toiletten der dames gesproken wordt, gelijk het ten onzent uitsluitend betreffende vorstinnen geschiedt. Ik heb menigmaal de zaakkennis van den verslaggever en de zelfvoldoening bewonderd, waarmee hij bij de schildering der toiletten en juweelen verwijlt. Kolommen vol aanteekeningen omtrent vertrek en aankomst van personages uit hooge kringen, omtrent gasten, die in dit of dat huis verwacht worden of reeds aangekomen zijn. B.v. in den volgenden stijl: Mr and Mr Smith en Jefferson Avenue 408 verwachten tegen Woensdag het bezoek hunner dochter Mrs F. uit Chicago." of — „Mr F. uit Newhaven kwam gisteren ten huize zijner zuster Mrs L. 9th straat aan."

Deze eigenaardigheid vloeit voort uit de Amerikaansche gewoonte om den aangekomen gasten van bevriende familiën te gaan verwelkomen, wat op den vreemdeling een zeer weldoenden, prettigen indruk maakt. Dames bezoeken elkaar, als zij op gemeenzamen voet verkeeren, ook op den dag, maar de officieele bezoeken blijven op de avonduren van 8 tot 10 bepaald, na het „dinner", dat men gewoonlijk om 6 uur gebruikt. Dergelijke gewoonten worden in alle kringen gehandhaafd.

Er zijn natuurlijk ook couranten, die zich de dienstbodenwereld aantrekken, en de flinke keukenmeid kan des maandagsavonds, na den last en de hitte des daags, haar hart aan het courantenbericht ophalen, dat de reporter heeft opgesteld van het toilet, waarin zij des Zondags in de balzaal den cake-walk gedanst heeft. 's Lands wijs, 's lands eer!!

Wat ik daar echter bij de kinderopvoeding bijzonder prijzenswaardig gevonden heb, is de groote waarde, die men van de prilste jeugd af aan de houding van het lichaam hecht, in de overtuiging, dat zulks niet alleen het bekoorlijke van het uiterlijk zeer verhoogt, maar ook van hooge waarde voor de gezondheid is. Men laat kinderen „onderricht in de houding van het lichaam" nemen, leert ze sierlijk gaan en zich bewegen, en wanneer ik de gunstige gevolgen van dit pogen zag, heb ik het menigmaal betreurd, dat men in Europa dit veld nog zoo weinig heeft bebouwd, zoodat het op een tamelijk lage trap staat.

De Amerikaansche is op verre na niet zoo sportlustig als de

Engelsche vrouw — al wordt ook het modespel Golf met ijver beoefend —; zij heeft echter nog niet die voorkeur voor jongenshoofddeksel en sluitend buis van hare Engelsche zuster overgenomen, maar voelt zich meer getrokken tot het sierlijke genre der Fransche mode.

Van het thema „mode" valt uit Amerika heel wat te vertellen, want het speelt eene groote rol in de nieuwe wereld. De waarde, die men ginds aan uiterlijkheden hecht, is in evenredigheid véél grooter. Maar ook dit zwak is een logisch ontwikkelingsproduct der eigenaardige verhoudingen van het land en men moet, wil men billijk zijn, voor de beoordeeling van iedere nationaliteit een bijzonderen maatstaf uit de geschiedenis van datzelfde land samenstellen. De modezucht in Amerika is in het oog loopend sterk. „Stylish" zijn om elken prijs, is de hoofdvraag en het aantal vrouwen, die de financiën harer echtgenooten door haar pronkzucht ruïneeren, is ginds grooter dan ergens anders. Tot voor korten tijd was Parijs alleen toongevend wat de modes der nieuwe wereld betreft en „Paris gowns" de eenige mogelijkheid voor de elegante vrouw. Ook tegenwoordig nog speelt de Seine-stad eene groote rol en is het oord, naar welks modemagazijnen het hart van iedere transatlantische Eva'sdochter vurig smacht, maar men kan ook in den laatsten tijd van eene „Amerikaansche mode" spreken, die evenwel op echt Fransche grondslagen gevestigd is. De Parijsche leveranciers hebben in zekere mate daartoe zelf den stoot gegeven, door met den prachtlievenden smaak hunner overzeesche klanten rekening te houden en voor haar een rijker versierd en sterker sprekend genre te scheppen dan het de voorname Parijsche mondaine draagt. Overrijk zijn gemeenlijk de toiletten der Amerikaansche dames, maar men moet billijk zijn: steeds chic en smaakvol.

Jaarlijks heeft er in het reuzige gebouw van Madison Square Garden te New-York eene Fashion Show (tentoonstelling van mode-artikelen) plaats, die altijd groot opzien baart en druk bezocht wordt, want in de schitterend versierde lokalen is alles bijeengebracht wat de jongste modegril geschapen heeft, van den met keurige initialen versierden briefomslag tot de prachtige baljaponnen, die er als belichaamde droomen van artis-

tieke modistenfantasiën uitzien, van het manchetknoopje tot den Golf-suit, niet te vergeten de kostbare stijlvolle woninginrichtingen en equipages.

Wat de heerschappij der mode ginds tot een ware slavernij maakt, is de omstandigheid, dat zij „eenvormig" optreedt, in tegenstelling met de oude wereld, waar zij zich binnen zekere vormen in allerlei afwijkingen vertoont. Ééne coupe — één vorm is doorgaans typisch voor het betreffende kleedingstuk en — hoe ongelooflijk het ook moge klinken — het wordt opgemerkt en baart opzien, wanneer een overigens goed gekleed persoon daarvan afwijkt. In dit opzicht is in de Amerikanen, vooral echter in de Amerikaansche vrouwen, niets van zelfstandigheid, van vrijheids- en onafhankelijkheidsdrang te bespeuren: zij buigen zich als gehoorzame slavinnen onder het juk eener despote. Eene goede zijde van de eenvormigheid der mode-producten is echter de omstandigheid, dat ook goedkooper kleeren, die men kant en klaar koopt, geheel naar de mode zijn gefatsoeneerd.

Een zeer aangenaam verschijnsel van het Amerikaansche leven is, dat de vrouw ginds over zulk eene zelfstandigheid en vrijheid van beweging beschikt. Daarbij de groote beleefdheid van den man tegenover haar. Het is toch onbetwistbaar, dat eene dame, zoolang zij zich althans als zoodanig gedraagt, veel veiliger en geruster in de straten der groote steden van Amerika kan bewegen, dan in die der oude wereld.

Amerika is in ieder opzicht een land van scherpe tegenstellingen, een belangwekkend land vol drang naar actie, doch waar de gistende kracht nog zeer sterk zuivering behoeft.

GUSTAVE CHARPENTIER.

DOOR

W. K.

(*Met Portret*).

In de muziekwereld was de naam van Charpentier zoo goed als onbekend, toen de eerste berichten van den schitterenden bijval die „Louise" in de Opéra Comique te Parijs te beurt viel, tot ons doordrongen. De welbekende directeur Albert Carré en de kapelmeester André Messager hadden voor eene uitmuntende voorbereiding gezorgd. Van den glans der voorstelling konden zich de talrijke bezoekers der Parijsche Wereldtentoonstelling overtuigen, die door den grooten roep, welke van „Louise" uitging, aangelokt, er heen togen. Tot het einde van 1901 hadden er over de honderdvijftig opvoeringen plaats, een triumf, die alleen „Faust" en „Carmen" evenaart, en waaruit men besluiten mag, dat ook „Louise" zich als blijvend muziekwerk op het repertoire van het wereldtooneel zal handhaven.

Intusschen zijn reeds de eerste proeven op Duitschen bodem met denzelfden gelukkigen uitslag bekroond geworden; overal heeft men de ondervinding opgedaan, tegenover eene beteekenisvolle, eigenaardige kunstenaarsschepping te staan. Voor den Duitscher moet het echter niet zoo gemakkelijk zijn, zich in deze zoo volkomen specifiek Parijsche gedachte- en levenssfeer te verplaatsen,

zich te verdiepen in het eigenaardige Montmartre-milieu, de tooneelfiguren te begrijpen en hunne kleine, voor de buitenwereld verborgen smart en vreugde mee te voelen. Wie heeft buiten Frankrijk, of liever buiten Parijs, het juiste en diepe begrip van hetgeen de B o h ê m e beteekent, wie dringt in die verbroedering van zekere artistengroepen met studenten, kooplui en handwerkslieden door, als hij de werken van Henry Murger niet met vrucht gelezen heeft.

Welk een nimbus heeft sedert Murger ons zijne vertellingen schonk, dit Montmartre gekroond. Welk eene glorie straalde Parijs van de hoogte des lijdensbergs over het mooie, zonnige Frankrijk, naar de grenzen heen over de nieuwsgierig luisterende naburige volkeren uit!

Charpentier, dichter en musicus tegelijkertijd, noemt zijn werk niet een muziekdrama, maar muziekroman — eene reeks van gedichte Bohême-tooneelen, die in het tintelende leven der werkelijkheid ingrijpen, een fantasie-beeld, dat uit het rijk der droomen in het rijk des levens overspringt, en dat het gemoed van den ontvankelijken hoorder aangrijpt. Voor het groote publiek heeft overigens het argelooze conflict zooveel belangwekkends niet. Louise, eene werkmansdochter, vat voor Julien, den jongen kunstenaar, eene teedere genegenheid op, die juist door het twistzieke, onbillijke tegenwerken der moeder zich tot een grooten onuitroeibaren hartstocht ontwikkelt. De vader neemt het niet zoo zwaar op, en wil de zaak onderzoeken; maar in àl de drukte van zijn arbeid verzuimt hij dat, en laat zich door het heerschzuchtig gedoe der moeder daar geheel van afbrengen.

De dochter, die op een naaiwinkel werkt, komt op zekeren avond niet naar huis terug. Daar zij geen hoop op de vervulling van haar hartewensch had, heeft zij aan eene inwendige stem, aan den drang der liefde gehoor gegeven en zich in de armen van haar dierbaren Julien geworpen.

Hij, de artist, huldigt met zijne vrienden en kameraden in háár zijne godin, zijne Muze, die hem bezielen, hem verlichten, die hem en al zijne bentgenooten tot die groote daden aanvuren zal, welke in hun jeugdig brein spoken. De moeder doet eene laatste poging om de dochter tot zich te trekken; de ziekte van den vader, die

van verlangen naar zijn kind verkwijnt, overweldigt Louise en haar beminde zoodanig, dat deze laatste haar voor één dag vrij laat, om de gelukszon weder in het ouderlijk huis te brengen. Maar Louise wordt daar met onbillijke verwijten overladen, vindt er geene waardeering van hare groote liefde. De band tusschen ouders en dochter is verbroken; in opbruisende wanhoop duwt de anders zoo goedmoedige vader het meisje de deur uit — en snelt zij naar haar geliefde terug.

Deze bescheiden tafereelen werken niet door zich zelve. Wat in deze gemoederen jaagt en klopt, wat in hen pakt en roert, is niet het lot van dit arme liefdespaartje, maar het zijn de gewaarwordingen en het hartelijden der volksziel! Hier in deze dramatiek leeft niet het individu, de eenling, die egoïstisch voor zijne tragiek de harten wint, — hier leeft de geest van het grootsteedsche leven, het lachende en weenende, dansende en klagende, genietende en ontzeggende Parijs.

Parijs is het drijvende element, Parijs is de dramatische ziel, Parijs is lucht en leven dezer stille, afgescheiden tragedie. En daarin ligt het geheim der ontroerende macht, der aangrijpende werking op ieder publiek — niet de aan de wereld ontrukte en door de wereld vergeten figuren spreken tot ons — tot ons spreekt, wat ieder mensch, ieder levend wezen gemeen is: de groote, onsterfelijke openbaring der menschheid, van het te allen tijde en in alle oorden levende menschelijke.

Zoo rust wellicht de hoofdwaarde dezer opera in hare frissche, levensware volksschilderingen, in deze tooneelen van straat en huis, deze schouwspelen der ontwakende groote stad, van het zich ontwikkelend volksleven, in de naar de natuur geteekende beelden van het atelier, het Bohême-verkeer, zooals in de „bekroning der Muse van Montmartre".

Met welk een meesterschap heeft hier de kunst van Charpentier in korte trekken werkelijk, tastbaar leven getooverd, het leven der realiteit, van het vastgehouden oogenblik, waarop de kunstenaar het recht van bestaan, den stempel van den vrijen, persoonlijken vorm drukt.

In den stijl zijner muziek gaat Charpentier zijn eigen weg, niet door al 't vroegere te verloochenen en op den tast nieuwe

paden te zoeken, maar door al het goede en groote, wat hem de muziekgeschiedenis aanbiedt, in zich op te nemen, in zijn persoonlijke denkwijze te verwerken en uit te spinnen.

Charpentier is nabij de Duitsch-Fransche grens, te Dieuze geboren; zijne moeder heette van haar zelve Wagner. Even verrassend als zijn groot succès is ook de loop zijner artistieke ontwikkeling. Hij was bediende in een linnenmagazijn en heeft tot zijn twintigste jaar niets aan muziek gedaan; eerst op dezen betrekkelijk laten leeftijd begon hij viool te spelen en reeds eenige jaren daarna behaalde hij den grooten p r i x d e R o m e.

Nu is hij de trots en glorie van jong-Frankrijk; de nieuwromantieken aan de Seine zien in hem hun afgod, die het zoo vurig begeerde ideaal hunner fantastische jeugd-droomen zal vervullen en verwezenlijken.

DE ONTVANGDAG TE PARIJS.

DOOR

ELIZABETH.

Zuchtend en toch zonder verzet neemt de deftige Parisienne des winters haar jaarlijkschen last, den ontvangdag, op zich. Zij gaat gebukt onder haar eigen ontvangdag, zij gaat gebukt onder dien harer bekenden, en hoe grooter de kring harer relatiën is, hoe invloedrijker en voornamer de positie van haar echtgenoot, des te zwaarder wordt ook háre wintertaak.

Zijn vóór nieuwjaar ook slechts enkele salons voor de ontvangst der intiemen geopend, — van 1 Januari af is de algemeene stroom van bezoekers in vollen gang en gaat tot einde Maart voortdurend door. Doel en aanleiding dier bezoeken is: nieuwjaar wenschen. Dames uit officiëele kringen hebben een lijstje van te maken visites, dat soms tot driehonderd stijgt, zoodat zij zes tot tien bezoeken daags dienen te maken. Zij hebben voor al die adressen een boekje, dat op geheel eigenaardige wijze dient ingericht te zijn. Onder de rubriek „Maandag" schrijven zij al de bekenden in, die op dezen dag ontvangen. Naast den naam staat gewoonlijk nog een opgave van den tijd waarop ontvangen wordt; want in de laatste jaren ontvangen vele dames slechts van 2—5 ure — of: van 5 ure af — of: den eersten en derden Woensdag der maand van 4 ure af — of: den tweeden en vierden Donderdag en den eersten en derden Maandag van elke maand.

Er moet dus een heel veldtochtsplan ontworpen worden, om verscheidene bezoeken op één dag te kunnen combineeren, en inderdaad zit des voormiddags de voorname Parisienne eene heele poos over haar adresboek gebogen om eene goede combinatie te vinden. Des avonds haalt zij zeer bevredigd de afgelegde bezoeken uit haar samenlevingsconto door en mompelt bij zich zelve: „Wat heb ik vandaag veel afgedaan!"

Voor den aanvang van het bezoeken afleggen komen bij haar kennisgevingen in met het reeds gedrukte opschrift: changement d'adresse (verandering van woning), welke haar elke verandering van adres en van ontvangtijd berichten. Het nalaten van dergelijke meedeeling zou als eene groote onbeleefdheid beschouwd worden en te kennen geven, dat een bezoek ongewenscht ware. Even onwellevend zou het zijn, op een anderen dan den ontvangdag een bezoek te brengen, en alléén, wanneer verscheidene dames denzelfden dag en 't zelfde uur ontvangen, wordt het vergeven, wanneer zij wederkeerig op een anderen tijd een kaartje bij elkaar afgeven. Natuurlijk vinden zij dan elkaar niet thuis, want tusschen 2 en 7 uur is geene dame, die in en met de wereld leeft, tehuis.

Om zich van haar last een nauwkeurig begrip te kunnen vormen, zullen we al onzen moed bijeen rapen en de elegante Parisienne op een harer tochten vergezellen.

Daar houdt haar rijtuig reeds voor de deur stil — is het niet haar eigen equipage, dan toch net maandspul, zeer zelden een bescheiden huurrijtuig, hetzij coupé of vigilante — en nu komt zij zelve te voorschijn.

Ik zie haar nog niet, maar ik hoor toch al van verre het zachte ruischen van haar zijden japon. Een fijne geur, een mengsel van viooltjes en van poudre de riz, streelt mijn reukorgaan nog vóór mijn oog hare bevallige verschijning bewonderen kan. Ondanks het zachte Parijsche klimaat heeft zij luchtig een bonten mantel over hare schouders geworpen. Hare witte glacés heeft zij in de hand; die doet zij altijd eerst op straat aan, of in 't geheel niet, wanneer hare vingertjes met te veel diamanten ringen bezet zijn.

Den koetsier 't adres toeroepend wipt ze in 't rijtuig. Zij begint van daag haar taak al vroeg, om 2 uur, want ze heeft heel wat te doen. Haar eerste bezoek geldt eene dame, die zij in 't ge-

GUSTAVE CHARPENTIER.

heel niet kent, doch wier man tot haar echtgenoot in 't gesprek heel hoffelijk gezegd heeft, dat zijne vrouw een bezoek van haar bijzonder aangenaam zou wezen. Het zou onwellevend zijn, dit nu na te laten; derhalve flink aan 't werk. Zij vindt daar tal van dames, die haar allen vreemd zijn. Eene voorstelling vindt slechts dan plaats, wanneer dit de gastvrouw doelmatig voorkomt, of wanneer het gesprek van twee personen, die elkander bij haar ontmoeten, daartoe dwingt. Ongedwongen, maar zich vervelend, zit de nieuw-aangekomene in den kring, biedt een paar onverschillige volzinnen ten beste, die niets beteekenen, en is blijde als nieuw binnentredend bezoek haar de gelegenheid geeft, haar compliment te maken. Als zij de hielen gelicht heeft, wordt misschien aan de andere aanwezigen verteld, wie zij is. Slechts in officiëele kringen, waar niet eens de vrouw des huizes zelve de personen, die bij haar op bezoek komen, kent of weder herkent, roept een bediende met luide stem ieder binnentredend persoon af.

Volgen wij op bescheiden afstand onze Parisienne verder op haar tocht. Wij hooren haar tegen den koetsier zegggen: „Naar het Elysée!" — Het is Maandag en Mevrouw Loubet — moeder Loubet, zooals 't volk haar gemeenzaam noëmt — ontvangt. Eene reeks rijtuigen rijden het ruime voorplein van het eenvoudige Paleis in de voorstad St. Honoré in, en een rood en wit gestreepte marquise vóor de trap beschermt de uit de equipages stappende bezoekers tegen regen of sneeuw. In de groote vestibule zitten bedienden aan tafels en schrijven de namen en adressen van ieder bezoeker in een dik boek in. De breede trappen zijn bezet met kamerdienaars in zwarte rok en witte das — de te Parijs algemeene dracht voor bedienden bij dergelijke plechtigheden. Liverei is daarbij niet in zwang, en gewoonlijk is de bediende, die precies zoo gekleed is als ieder andere burger, slechts herkenbaar aan zijn glad geschoren bovenlip.

Op de eerste verdieping van het Elysée, vóór de deur van het ontvangsalon, staat een statige kamerdienaar, die als teeken zijner waardigheid een breede zilveren keten om den hals draagt. Hij vraagt naar den naam van den komende, opent de dubbele deur en verschrikt ons oor door het luid afroepen van onzen naam naar de trappen van den troon. Den troon ziet men trouwens niet.

Madame Loubet zit, evenals alle andere dames, bij haar ontvangdagen op een grooten leunstoel dicht bij den haard, met den rug naar 't daglicht. Zij heeft een goedig uiterlijk, is vriendelijk zonder eenige aanmatiging, en onwillekeurig valt ons in, wat men ons vroeger eens verteld heeft, dat de droom der Loubets eene vreedzame bezitting in Normandië is. Past zij niet in de hooge zalen, bij de roode zetels met gouden leuningen, of passen de zetels niet bij haar? Weder ondervond ik in het Elysée wat ik reeds destijds gevoelde, toen ik eens in het Palais du Luxembourg bij de receptie der echtgenoote van den president van den Senaat was: wat zagen die oude vorstelijke meubels, die sombere Gobelins aan de hooge wanden er hoogmoedig en fier uit, wanneer hun de groote spiegels boven den schoorsteen in den glans der kaarsen haar beeld terugkaatsten en vol ironie hun een tweede maal de gestalten der ongewone bezoekers toonden! Eenmaal waren deze schitterende vertrekken de lijst geweest voor eene glansrijke, Fransche aristocratie, voor fonkelende uniformen met ordeteekens, voor vorsten en koningen — misschien zeer zedelooze figuren — nu zitten brave en achtenswaardige burgers en ambtenaren op de zachte kussens, en buiten aan het paleis is evenals bij alle openbare gebouwen in den muur gebeeldhouwd: Vrijheid, gelijkheid, broederschap.

Zij heeft vandaag eene zware taak, mevrouw Loubet. Tegen een ieder moet zij toch een enkel woordje zeggen, maar wat? In een grooten kring zit alles stijf om haar heen. Zelden voeren twee buren een ongedwongen praatje met elkaar. Verveling ligt op 't gelaat der meesten; zij zijn in afwachting, dat men zich om haar bekommert, en zoodra een nieuwe bezoekster wordt aangemeld, gaan eenigen, die meenen een behoorlijken tijd gezeten te hebben, met een verlicht gemoed heen. Menigmaal is er geen woord over haar lip gekomen; menigmaal is haar ééne enkele vraag gedaan en hebben zij daarop één antwoord gegeven. Het allerstilst plegen de heeren daar te zitten, want in de officiëele salons zijn nog heeren te zien. Uit de anderen verdwijnen zij meer en meer, en zij hebben geen ongelijk. Is er iets oppervlakkigers en laffers dan 't gesprek in deze salons? Bijna kan het niet anders zijn bij 't gaan en komen der meest uiteenloopende personen, die elkaar meestal vreemd zijn en blijven. Wat kunnen zij elkaar

te zeggen hebben? Wat is ook niet gevaarlijk als onderhoudsthema? Politiek moet uit de salons verbannen zijn; men weet toch niet, of zijn buur in 't leger der Orleansen staat, Bonapartist is of republikein uit eerzucht, berekening en misschien zelfs uit overtuiging. Even tactloos zouden godsdienstige vraagpunten zijn in eene stad, waar de Dreyfuszaak zelfs menigen familieband verbroken heeft. Zoo blijft dus altijd dezelfde volgreeks van praatjes ter beschikking, die men tot vervelens toe hoort herhalen:

„Hoe maakt het uw man en uwe kinderen? Allen gezond? Gaat u veel uit en bezoekt u af en toe de theaters?" Eene reis, een ziekte of een brand — zooals b.v. het Théâtre francais een paar jaar geleden — zijn dan thema's, die met vreugde aangegrepen en in alle denkbare variatiën behandeld worden. Waar zijn de tijden, toen er nog beroemde salons en geestige vrouwen in Parijs waren?

„Ouf!" zucht onze bezoekster bij 't heengaan, „voor een jaar 't Elysée weer achter den rug!" Nu rijdt zij naar eene gehuwde vriendin. Daar heeft zij haar dochtertje laten komen, om met de kleine Denise een uurtje te spelen. Het is de tijd van de five o clock thea en terwijl de huisknecht de theetafel in den salon brengt, drinkt men in de kinderkamer chocolade. Een half uurtje vrij onschuldig gekout verloopt er, en dan weder voorwaarts. Een kransje of een prettig, gezellig avondje, waar men honderd uitpraat, bestaat in Parijs niet.

De dame gaat verder. Zij volvoert haar plan en brengt het negental bezoeken, dat op haar lijstje stond. Om 7 uur is zij thuis om te middagmalen en hare uitspanning is eene soiree om 10 uur of een of andere schouwburg. Zijn wij nu met haar trap op en trap af geweest, dan willen we ook nu eens met haar thuisblijven en zelve ontvangen.

Háár dag is de Dinsdag. Zij is eene van de verstandigen, die den heelen namiddag voor hare gasten thuisblijven. Hare salons, een kleine in verbinding met een grooten, zijn vandaag van hun housses ontdaan, gelucht, schoon gemaakt en verwarmd. Het is hun wekelijksche pronkdag; anders wordt er geen voet in gezet. In den haard brandt een dichterlijk houtvuur, dat voortdurend dreigt uit te gaan, maar briketten of anthraciet te gebruiken,

zou toch ál te prozaïsch en leelijk zijn! Men bevriest dus liever aan de eene zijde en wordt aan de andere geroosterd, dan dat men van de poëzie van den haard afstand deed. Geen tafel scheidt de diepe, zachte zetels, welke in een halven kring om den haard gegroepeerd staan; de tafels staan tegen den muur, nooit voor de sopha's of stoelen. Bloemen en vazen moeten 't vertrek op den ontvangdag sieren. Vóór 2 ure te komen, is onwellevend, maar van 2 ure af is de vrouw des huizes in haar salon op haar post. Zij wacht en leest. Hare pose in den leunstoel is ietwat bestudeerd, maar vol gratie. Haar japon, eene zoogenaamde robe d'intérieur, is een tusschending tusschen ochtend- en uitgaanskleed, helder, luchtig, makkelijk. Naast haar op een tafeltje ligt een aanteekenboekje, waarin zij tersluiks al de namen der bezoeksters zal opschrijven. Zij verheugt er zich over, wanneer hare salons heel vol zijn. Zij is beminnelijk, heeft een glimlach voor een ieder, gaat elke dame een stap tegemoet en begeleidt een ieder tot aan de deur. Daar geen oog of oor van knecht of meid in den salon gedoogd wordt, rust op haar alléén de plicht, tegen 5 uur thee te schenken. Dat is nog zoo heel gemakkelijk niet, en bij druk bezoek wordt dat zonder bijstand haast niet mogelijk, want gelijktijdig komen en gaan er menschen. Anderen willen onderhouden zijn; hier moet thee en koekjes gepresenteerd, ginds een leeg kopje weggenomen worden. Dat alles doet de Parisienne met aangeboren gratie en omzichtigheid, maar is toch zeer blijde, wanneer zich eene helpende hand aanbiedt, en als haar dochtertje amper tien jaar is, draagt ze deze op, mama bij te staan.

Nu zijn er intiemere vrienden bij mijne beminnelijke gastvrouw, en men verlangt de kinderen te zien. Al lang was men in de kinderkamer hierop voorbereid, en de vijf lange lokken van bébé zijn zorgvuldig gekruld. Zoo wordt bébé in een japonnetje van zijde en kant keurig gepresenteerd en wordt geprezen en geliefkoosd, en keert dan nog meer bedorven dan daar straks naar de kinderkamer terug.

Zoo gaat het op zulk een „jour" toe, en al moge het op zulk een ontvangdag hier te lande eenigszins anders wezen, in hoofdzaak zal die zeer sterk op de receptie in Frankrijk gelijken.

TREURSPELER ADAMS.

Amerikaansche schets van HENRY F. URBAN.

Morris Abramson, de dikke tooneeldirecteur, zat in zijn smal, kaal, stofferig kantoortje voor de vuile lessenaar en telde smerige muntbiljetten, toen er geklopt werd. „Binnen!" riep Abramson. Niemand deed de deur open. „Binnen!" brulde hij toen. Nu ging de deur open, die toegang tot het kantoor van den gevreesde verleende. Er vertoonde zich een schraal jonkman met een reusachtig staand boord en met zwarte lokken die een lang zwaarmoedig gezicht omlijstten. Het gezicht was erg bleek. Het had een spitsen neus met bijzonder wijde neusgaten, en de wenkbrauwen boven de kleine zwarte oogen stonden opmerkelijk hoog. Dat gaf den schralen jonkman eene uitdrukking, alsof hij voortdurend iets erg vies rook, zonder te weten, waar 't vandaan kwam.

„Wat is er van uw verlangen?" vroeg de gevreesde, terwijl hij ijverig voortging met zijn biljetten te tellen.

„Mijn naam is Fred Weber. Op de planken noem ik me echter Horatio Adams. Ik ben namelijk treurspeler. Hier is een brief voor u van meneer Charles Baxter, dien u wel kent."

De gevreesde nam den brief en wees naar een stoffigen houten stoel. Fred Weber ging er op zitten en viel op den grond, want de stoel had maar drie pooten.

„O, neem me niet kwalijk!" zei de gevreesde vriendelijk. „Ik dacht, dat het de stoel met de vier pooten was. Neem dien daar ginds, die heeft vier pooten."

Daarop las hij verder.

Fred Weber zei: „Och kom, dat is niemendal!" klopte zijne kleeren af en nam den stoel met de vier pooten.

„Hm!" zei de gevreesde. „U wil dus naar het tooneel, en ik zou u in mijn gezelschap opnemen?"

„Het zou heel vriendelijk van u zijn, wanneer u een aanvanger, van wien men zegt —"

„Ja, zoo makkelijk gaat dat niet. Wat kan u alzoo?"

„Ik ben op de tooneelschool geweest, die ik met een diploma verlaten heb. Hier heeft u 't."

„Best, best. Daar heb ik niks aan. Praktijk is de hoofdzaak, jongmensch — praktijk!"

„Dat weet ik. Ik vernam, dat u een gezelschap met Hamlet wou laten reizen. Daar nu Hamlet mijne beste rol is en mijn lievelingsrol —"

De gevreesde schaterde het uit.

„Wat denkt u wel? Je moet van onder af beginnen. Kom morgen terug, dan zal ik intusschen zien, of ik een plaats voor u heb. Goeden morgen!"

Hij stak hem zijn vleezig handje toe en greep met de rechter een nieuw pak muntbiljetten. De treurspeler stond op, bedankte voor de vriendelijke ontvangst en ging heen. Hij begaf zich dadelijk naar zijn meisje, de kleine blonde Gertrude met de lichtblauwe oogen, die bij hare halfdoove grootmoeder op de oostzijde van New-York woonde, nabij de East-rivier, waar de arme lui huizen. Zij woonde op de vierde verdieping in een bescheiden woning die slechts uit een keuken, een slaapvertrekje en eene woonkamer met een donkerrood vloerkleed bestond.

„Gertrude," zei hij en omarmde 't lieve schepseltje, „verbeeld-je, ik zal waarschijnlijk bij 't gezelschap van Morris Abramson worden opgenomen."

„Wat zeit-ie?" vroeg grootmoeder, de hand aan het oor leggende, dat zich aan Freds kant bevond.

„Hij zal bij 't gezelschap van meneer Morris Abramson komen!" kweelde Gertrude met een hoog stemmetje grootmoeder in 't oor. Grootmoeder verstond haar niet.

„Ik zal bij 't gezelschap van meneer Morris A—bram—son

ko-men, den grooten tooneeldirecteurrrr!" brulde haar Fred in 't oor.

Grootmoeder glimlachte.

„Dat zou heerlijk zijn!" sprak ze. „Als Hamlet?"

„Neen — iets anders. Ik weet nog niets verder. Ik moet er morgen weer heen!"

Den volgenden voormiddag kwam hij weder bij Gertrude, maar heelemaal uit het veld geslagen.

„Heeft hij je niet aangenomen?" vroeg Gertrude.

„O jawel — maar 't is niet dat, wat ik gehoopt had. Ik krijg geen rol in een ernstig stuk, maar in een nieuwe klucht, ‚Don Juan Smith'. Daar speel ik de rol in van een logementsbediende, die den heelen avond geen woord spreekt en in het tweede bedrijf door den woedenden Smith de trap afgesmeten wordt, met een ongemakkelijken schop. 't Is erg, meer dan erg!"

Hij nam een stoel, dien hij vooraf onderzocht, alvorens hij er op ging zitten. Want sedert zijne treurige ondervinding in 't kantoortje had hij wantrouwen jegens stoelen. Hij zag er nu nog droefgeestiger uit dan anders. Ook scheen hij nog meer dan anders iets erg vies te ruiken, dat hij niet vinden kon. Grootmoeder werd het gebeurde in 't oor geschreeuwd.

„Maar wáárom word-je de trap afgesmeten?" vroeg grootmoeder.

„In 't vertrek, dat ik binnentreed," schreeuwde Fred, „is meneer Smith, de Don Juan, met eene bekoorlijke jonge dame. Meneer Smith is gehuwd, ge—huwd, maar niet met deze jonge dame."

„Schandalig, heel schandalig! Van zoo iets hoorde je in mijn tijd niet. Of wanneer het voorkwam, dan werd de andere daarvoor van de trap gesmeten. En hoeveel krijg-je daarvoor?"

„Tien dollars in de week!" brulde Fred.

„Tien dollars?" zei grootmoeder glimlachend. „Nu, daarvoor —"

„Tien dollars!" riep Gertrude verbaasd. „Dat is weinig!"

„Gewoonlijk, als men ergens uitgesmeten wordt, krijgt men niemendal!" deed Grootemeu vriendelijk opmerken. „En dan, mijn beste Fred, is dat toch nog beter, dan dat je als Hamlet maar avond op avond doodgestoken wordt."

„Maar wat zullen mijne vrienden zeggen, wanneer zij mij in deze vernederende rol zien, mij, van wien zij als Hamlet zooveel

verwachtten? Zij geloofden allemaal, dat ik een ideaal van een Hamlet zou wezen! Wat een teleurstelling!"

„Ja, 't is erg!" zei Gertrude zuchtend. „Ik had me er al zóo op verheugd, je te kunnen bewonderen. Ik hoorde al de luide toejuichingen, die men je na het ‚te zijn of niet te zijn' bracht. Ik zag je al de reusachtige bloemruikers en lauwerkransen in ontvang nemen."

„Waarvan we de meesten zelf betalen!" voegde Fred er tusschen.

„En ik was zoo trotsch op je, terwijl ik in gedachte in de loge zat in mijn donkerroode zijden blouse, die jij zoo mooi vindt. En ik keek stralend van geluk in 't rond, alsof iedereen het me moest aanzien, dat ik jouw aanstaande ben. En ik wierp je een klein, goedkoop ruikertje viooltjes op het tooneel, en je raapte het op en kuste het en boog voor me, en alle menschen keken naar mij en zeiden: dat is zeker zijn bruid! De gelukkige! En nú word-je de trap afgesmeten met een schop toe! Hemellief!" De tranen kwamen haar in de oogen, Fred zuchtte en woelde wanhopend in de donkere lokken.

„Wanneer het niet om de tien dollars was en om dan toch eens te beginnen, dan wierp ik die gemeene rol den directeur Morri Abramson naar zijn hoofd!" riep hij woedend. „Maar nú is 't beter, dat ik ze behoud."

En hij behield zijne rol. Elken dag ging hij naar de repetitie, totdat de avond der eerste opvoering naderde. Fred Weber was des namiddags bij Gertrude geweest en had haar een plaats in eene loge gebracht. Hij was voltrekt niet opgewonden — wel opmerkelijk.

„Ben-je volstrekt niet opgewonden?" vroeg Gertrude. „Ik ben erg zenuwachtig."

„Waarom zou ik?" hernam Fred bedaard. „De rol is te dwaas, te onbeduidend, dan dat je daar zenuwachtig om zoudt kunnen zijn."

„Je hebt gelijk! Ik zou ook niet zenuwachtig zijn, als ik niet zooveel van je hield, Fred. Ik zou er ook zelfs niet heengaan, terwille van onze bekenden, want ik ben er meė verlegen. Maar ik zou toch wel met mijne donkerroode zijden blouse in de loge willen zitten."

Grootmoe bleef thuis. Vooreerst kon zij er toch niets van hooren,

en dan was zij te oud en te slecht ter been voor zoo'n langen tocht. Bovendien moest zij zich voor alle opwinding hoeden.

Dus op dien avond zat Gertrude warempel in de loge, veel te vroeg, met het programma op haar schoot. Zij had de beroemde zijden blouse aan en witte handschoenen, en van opwinding veegde zij voortdurend met haar baptisten zakdoek haar neusje. Op haar fijn gezichtje met de teedere,. gladde huid lag een fijn blosje. Het weelderige blonde haar met zijn zilverglans omgaf haar als een stralenkrans. „Zij ziet er allerliefst uit," zeiden de bekenden onder de toeschouwers. „En wat is ze zenuwachtig, dat arme kind!"

En steeds weder richtten zich de tooneelkijkers op Gertrude. Steeds weder las zij 't programma. Ach, heelemaal onderaan, aan den uitersten rand, stond te lezen: een zwijgende kellner — Horatio Adams. En het orkest hield op met spelen, ergens op het tooneel weerklonk een fijn, hoogklinkend belletje, en 't gordijn zweefde gierend naar omhoog. Het werd schemerig in de zaal. Alles verzonk in deze schemering. Alleen Gertrude's zilver haar scheen te midden dier schemering te stralen. „Lieve hemel," bad Gertrude, „vergeet mijn Fred niet. Amen!"

Het stuk begon. 't Was zeer luchtig en matig komisch. De komiek, de hoofdpersoon in 't stuk, deed wanhopige pogingen om komiek te zijn. Doch niemand kwam er toe om eens hartelijk te lachen. En de man had toch nog kort vóor 't begin der voorstelling tegen de collega's gezegd: „Jongens, vandaag zullen de handen voor me op elkaar gaan! Asjeblieft, hoor! van wat ben-je me!"

Toen trad Fred op, de zwijgende kellner. Gertrude herkende hem niet dadelijk, zoo veranderd zag hij er uit. Moest dát haar Fred zijn, deze schapenkop? Maar hij was 't toch wezenlijk. Waarom lachte het publiek dan toch? Lachte het om de linksche streken, die hij uithaalde? In de loge, waarin Gertrude zat, hoorde ze een heer stil tegen zijn vriend zeggen: „Je hebt dat gezicht maar aan te kijken. Heb-je ooit zoo'n echt koddig gezicht gezien?" En hij lachte hardop.

De andere fluisterde: „Hij ziet er uit, alsof hij voortdurend Limburger kaas rook, die hij maar niet vinden kan. Allerdolst!" En hij lachte luidkeels.

Het scherm zakte knarsend naar omlaag. Milde bijval. Het werd in een oogwenk weder licht in de zaal. Gertrude zuchtte. De heer naast haar zei tegen zijn vriend: „De stomme knecht is de grappigste figuur in 't stuk. Hoe heet hij?" Hij zag 't programma even in. „Horatio Adams."

„Nooit van hem gehoord!" meende de andere.

„Dat moet een nieuweling zijn."

„Dat schijnt zoo! Maar hij heeft veel talent als komiek. Een natuurlijke, aangeboren komische ader. Vind-je ook niet?"

„Geheel met je eens!"

Gertrude beet zich op de lippen. Ach — waar bleef Hamlet? Achter de schermen in zijn kleedkamertje vloekte de eerste komiek, dat de gasvlammen heen en weer flikkerden: „Zoo'n vervloekte beetnemerij! Die ellendige vent, die — hoe heet — ie? — die Adams verknoeit m'n heelen avond!"

Tweede bedrijf. Op het tooneel zag men een wenteltrap, die van een zich boven bevindende gang in het hotel naar eene soort van benedenvoorportaal geleidde. De stomme kellner trad weder op, met luid gelach begroet. Hij verscheen, verrichtte allerlei dingen zonder een woord te spreken, deed alles verkeerd, verdween als een schaduw en vertoonde zich opnieuw. Steeds beleefd, steeds de onderdanigheid in persoon, totdat hij de trap opwipte en boven in kamer N°. 9 verdween, waar de Don Juan Smith logeerde, die aan eene bekoorlijke dame het hof maakte. De handeling ging intusschen op het tooneel kalm voort. Gertrude verfrommelde zenuwachtig haar programma. Nú moest het pijnlijke tooneel komen, dat hij er uit vloog met een schop toe. Als hij zich maar niet bezeerde! En dat zou zij moeten aanzien! Dat zou vreeselijk zijn! Allerverschrikkelijkst!

En toen ontstond er een vreeselijk kabaal in N°. 9, en de deur ging open, en de stomme kellner vertoonde zich met een vuist aan zijn kraag en een laars op de hoogte van zijn rokspand. Hij vloog buiten op de gang en rolde als een pijl uit den boog de trap af naar omlaag, terwijl de heeren op de planken op zij sprongen en de dames gilden. En toen holderbolderde hij dadelijk verder op het tapijt en langs den anderen kant de deur uit. En alles zonder eenig geluid te geven, onderdanig, alsof het tot zijn huis-

arbeid behoorde, met eene onuitsprekelijk komische gelaatsuitdrukking. „o God!” riep Trude verschrikt. Maar de heer naast haar zat te schudden van lachen. Zijn buur sloeg zich op de knie, werd vuurrood in ’t gezicht en deed maar niets anders dan „hi—ha! hi—ha!” uitschateren.

Een lach-orkaan bruiste door de zaal. Het scherm moest telkens weer opnieuw naar omhoog. Altijd opnieuw moest de kellner voorkomen, te midden der overige vertooners. Gertrude dacht weder aan Hamlet. Maar zij was toch in haar schik, omdat Fred bijval vond. En toen hij haar een kushand in de loge toewierp, werd zij purperrood en knikte, en de heer naast haar fluisterde zijn buur toe: „zij kent hem.”

Hij zag Gertrude van terzijde aan. In ’t publiek richtten zich de tooneelkijkers op Gertrude. Dat maakte haar verlegen. Zij wist niet, naar welken kant zij kijken zou. Het liefst had zij willen weenen, deels uit vreugde, deels uit schaamte, dat de berg, dien zij zich zoo ontzagwekkend gedroomd hadden, ten slotte deze belachelijke muis gebaard had: — in plaats van den Hamlet dezen mallen kellner.

Achter de schermen had de eerste komiek een aanval van razernij. Hij liet den directeur roepen en eischte, dat Fred onmiddellijk aan de deur wierd gezet, zoo niet — dan ging h ij.

„’t Spijt me!” zei de vette Abramson. „Het stuk staat en valt met den kellner. Meneer Adams blijft.”

„Best!” zei de komiek, die nu begreep hoe laat het was, „best, dan blijf ik ook!” Daarop ging hij naar Fred toe, noemde hem „mijn beste, veelbelovende collega,” en wenschte hem met een zuurzoet gezicht geluk met zijn toegejuicht debuut.

Toen de vertooning afgeloopen was wachtte Gertrude aan den ingang Fred op. Hij omarmde haar.

„Mag ik je gelukwenschen?” vroeg zij weifelend.

„Neen!” zei hij, „liever niet. Waartoe? Wanneer ik de aandacht niet getrokken hadde, dan zou ’t goed geweest zijn, dan zou mij de Hamlet nog altijd zijn gebleven. Nu vrees ik, dat het daarmee afgedaan is.”

Den volgenden dag stond in alle couranten te lezen, dat „Don Juan Smith” een schitterenden bijval had gevonden, en wel in

de allereerste plaats tengevolge van het optreden van een nieuwen, tot heden geheel onbekenden komiek, Horatio Adams geheeten. Zoo iets komisch had men op de Amerikaansche planken in lang niet gezien. Heel New-York stroomde naar den schouwburg, om den stommen kellner te zien, die zoo komisch de trap afvloog. Maar dat was niet alles. De nieuwtjesjagers, altijd vol honger naar versche stof, wierpen zich op de nieuwe ster aan den tooneelhemel. Zij brachten zijn portret en zijne levensbeschrijving. In de winkels, die photographiën van beroemdheden uitstallen, verscheen zijn portret tusschen Lord Kitchener en Sarah Bernhardt. Een ondernemende laarzenfabrikant bracht den Horatio Adam-schoen op de markt. Een fabrikant van Malz-extract bood hem 1000 dollars, wanneer hij hem eene schriftelijke verklaring wilde geven, dat zijn Malz-extract alleen Adams de kracht schonk, elken avond de trap af te rollen. Een ander fabrikant, die vliegenpapier maakte, doopte het naar hem. Een bekend componist schreef een muziekstuk, dat hij „Horatio-Phantasie" betitelde, en waarin hij het beroemde trappentooneel uit „Don Juan Smith" muzikaal-komisch schilderde. De compositie werd druk verkocht. De Amerikaansche kellnersbond bood hem het eerelidmaatschap aan. Eene kinematograaf-maatschappij verwierf het uitsluitend recht, het trappentooneel op te nemen en in de Tingeltangels te vertoonen. Ja, hij werd zelfs in een spreekwoord vereeuwigd. Wanneer iemand schilderde, hoe deze of gene op buitengewoon snelle wijze er uitgesmeten was, dan zei hij: „Hij vloog er uit als Adams!"

Zeer spoedig ondervond Fred lastige gevolgen van dat dagelijks naar omlaag rollen. Hij liet zich dus blik in zijn pantalon zetten en rolde daardoor des te gladder en te harder naar beneden. Het ratelde terdege, wanneer hij de trap afsuisde, en 't gaf een slag, wanneer hij beneden aanlandde, wat het koddige wel 50 percent verhoogde. De man, die het blik leverde, kondigde het dadelijk overal in de couranten aan en beval daarbij tevens zijne kachelpijpen aan als de beste en goedkoopste in de geheele wereld. Toen de 300e voorstelling van „Don Juan Smith" plaats vond, werd van de 300e uitsmijtpartij van Fred eene soort van volksfeest gemaakt, dat met kransen en bloemen gepaard ging. Weder zat Gertrude in de loge, maar nu reeds als mevrouw Weber en

in een allersierlijkst toilet, want Fred's fabelachtig inkomen had hun dat veroorloofd. En naast Gertrude zat grootmoeder in een zwart zijden japon uit het jaar 1860, en toen Fred de trap afgevlogen kwam, zeide zij lachend: „Hij doet dat heel kunstig!"

„Ach ja!" zuchtte Gertrude.

En toen New-York van 't stuk verzadigd was, ging men er mee op reis door al de Vereenigde Staten. Overal rolde Fred de trap af: in Chicago, Cincinnati, Minneapolis, Omaha, Salt-Lakecity, San Francisco, St Louis en wat weet ik waar nog meer. En overal met schitterenden bijval. Toen aan de geldzendingen van Fred geen einde kwam, schudde grootmoeder het hoofd en zei: „Ik had niet gedacht, dat de kunst zoo goed betaald werd. Met zijn Hamlet loopt het nu stellig heelemaal mis!"

Heelemaal mis niet. Twee jaar later speelde Fred werkelijk den Hamlet, en opnieuw stroomde heel New-York naar den schouwburg, en opnieuw lachte men zich halfdood om Fred. Want hij speelde de Hamlet als parodie, als klucht met zang en dans in drie bedrijven....

TE LAAT.

DOOR

ANNA WAHLENBERG.

Het ging meneer Frans Lunden als den beroemden gendarm uit Offenbach's klucht: hij kwam altijd te laat.

Vijftien jaren lang keek hij uit naar een betere betrekking, want bij de bezoldiging, die hij nu als boekhouder bij eene houthandelaar ontving, konden hij, zijne vrouw en zijne twee kinderen noch verhongeren, noch overdaad genieten. Doch telkens, als zich een nieuwe kans voordeed, werd het hem afgesnoept. Het scheen, alsof de baantjeszoekers onmiddellijk de lucht van een opengevallen betrekking hadden, al was 't ook aan 't uiterste eind van 't rijk, en allen hadden een fijneren en snelleren speurneus dan hij.

Op zekeren dag gebeurde het echter, dat het gerucht van een opengevallen betrekking nog eens met al haar aantrekkelijks in de nederige woning der kleine boekhoudersfamilie doordrong. De kassier bij Lindkvist en Rydholm zou heengaan, en de betrekking bracht vierduizend 's jaars op. Toen juffrouw Lunden omtrent deze merkwaardige gebeurtenis was ingelicht, sperde zij de oogen open zoover zij maar kon, en keek haar man aan.

„Wel," vroeg zij bijna ademloos, „ben-je bij Lindkvist geweest?"

„Neen, vrouwlief —”
„Bij Rydholm dan?”
„Neen, maar —”
Nu was de lankmoedigheid zijner vrouw ten einde. Liep het als gewoonlijk ook ditmaal mis, dan wilde zij zich althans niets te verwijten hebben. Zij nam al hare geestkracht tezamen en besloot voor haar man op te treden. Wat men vóór alles hebben moet, waren aanbevelingen, dát wist ze. Maar die moesten des namiddags bezorgd worden.

En zij besteedde haar tijd terdege goed.

Vóor zij des avonds naar bed ging, had zij het weten klaar te spelen, drie bezoeken af te leggen en een zwarte das voor haar man te koopen. Zij haalde ruimer adem, nu zij ook zijn beste pak kleeren flink afgeborsteld en opgefrischt had. Haar man deelde echter die groote gemoedsrust niet met haar. Haar overdreven ijver werkte verontrustend op zijn meer stillen aard en ten slotte kon hij eene kleine opmerking niet achterwege houden.

„Ja, als 't nu maar niet ál te veel aanbevelingen worden,” zei hij.

Te veel! Hoe kon men er dáarvan te veel hebben! En zoo troostte zij hem op de overtuigendste wijze. Zij had haar taak zoo fijn en diplomatiek ten uitvoer gebracht, dat zij er terdege trotsch op was. Overal had zij doen uitkomen, dat haar man geen tijd had, om zelf te komen en de gewenschte aanbevelingen te verzoeken, wijl hij voor- en namiddags bezet was. Het eerste bezoek had een groothandelaar gegolden, dien de Lundens eens op een souper bij een welgesteld bloedverwant hadden aangetroffen; het tweede de deftige mevrouw Klesve, eene oude schoolkennis van juffrouw Lunden, en het derde de doktersvrouw Häger, eene dame, die gaarne iemand voorthielp en met wie Lundens vrouw nog op den naaiwinkel geweest was.

Overal was men heel vriendelijk jegens haar geweest en had haar hulp beloofd, hetzij direct of indirect, persoonlijk of door bemiddeling van de betreffende mannen. Hoe spoedig men deze hulp verleenen zou — daaromtrent had zij geene bepaalde belofte ontvangen. Maar juist dáarom was het heel goed, dat zij zich tot verscheidene personen gewend had. Haastte nu de een

zich niet, dan spoedde zich misschien de ander, en haastten zich allebei niet, dan haastte zich misschien de derde.

* * *

Den volgenden middag om twaalf uur trad eene kleine, elegante dame bij Lindkvist en Rydholm, in 't groote magazijn aan de schipbrug binnen en vroeg, of meneer Rydholm ook te spreken was.

Neen, hij was ongelukkigerwijs net even uit, om zijn twaalfuurtje te gebruiken, maar werd elke minuut terugverwacht, en men verzocht haar, binnen te komen en zoolang te wachten.

Zij werd in een klein, keurig gemeubeld kabinetje gelaten, onmiddellijk grenzende aan het schrijfvertrek van den chef, maar nog nauwelijks had zij den drempel overschreden, toen zij een kreet van verrassing uitstiet.

Op de pluche-kanapee zat een bekende van haar, mevrouw Häger, die zij kortgeleden op een weldadigheidsbazar had aangetroffen.

„Wel mevrouw Klesve!"

De doktersvrouw stond op, wat in haar schik, dat zij tijdens haar lange wachten nu althans gezelschap gekregen had, en na de wederzijdsche begroeting zaten beide dames heel gezellig op de zachte, veerkrachtige kanapee.

„Ik begrijp 't wel," zei mevrouw Klesve en boog zich naar de doktersvrouw met een klein tikje op haar behandschoende linker. „U is hier zeker, om een liefdesdienst te bewijzen." De doktersvrouw stemde dit met een „ja" en een veelbeteekenend knikje toe.

„En ik vermoed, dat u om dezelfde reden hier gekomen is," voegde zij er met een welsprekenden blik bij, die hare opvatting van het menschlievend en bewonderenswaardig karakter harer buur te kennen gaf.

„Ja, eigenlijk had mijn man moeten komen. Maar u weet, hoe de heeren zijn. Besluiten en handelen gaan niet altijd samen bij hen, en menigmaal komt toch juist alles daarop aan."

De doktersvrouw wierp haar buur een snellen, wantrouwenden blik toe, maar beheerschte zich dadelijk en glimlachte.

„Het betreft hier dus eene aanbeveling?"

Mevrouw Klesve was wel is waar van nature oprecht en een beetje onnadenkend. Maar zij was in elk geval niet dom, en ondanks het bemantelend glimlachje had zij heel goed den wantrouwenden blik der doktersvrouw opgemerkt. Plotseling kreeg zij een vermoeden. Als nu deze kleine, schijnheilige weldadigheidsdame eens precies voor hetzelfde zaakje hier zat als zij en alleen op den groothandelaar wachtte, om met háár kandidaat voor de opengevallen betrekking een kans te wagen! 't Was ook een afschuwelijke tegenvaller, dat de doktersvrouw 't eerst gekomen was. Arme Lundens! Zouden zij nu hun grutten 's avonds en hun melksoep 's morgens ten eeuwigen dage moeten eten! Bij die gedachte echter voelde zij zich ten strijde bereid en besloot, niet dadelijk bij de eerste ontmoeting de overwinning aan de doktersvrouw te laten.

„Ja," zeide ze, „een goed woord voor een behoeftige te spreken, is wel 't minste wat men doen kan."

„Ach ja! En 't beste is toch, wanneer men iemand aan werk helpt."

De doktersvrouw zag er zoo mild en vragend uit, alsof zij tot verdere vertrouwelijkheden wilde noodigen. Maar mevrouw Klesve liep niet in de val. Zij had haar plannetje al heelemaal klaar. Wanneer de groothandelaar kwam, wilde zij snel op hem toe stormen en hem verzoeken, haar slechts een paar woordjes toe te staan. Intusschen kon het geen kwaad, voorzichtig de bedoelingen der doktersvrouw te peilen. Zij sprak dus over harde tijden en hongerloonen en overwerkte menschen, en hoe gelukkig diegenen zijn, die iets voor hun evenmensch konden doen.

Maar zoo mevrouw Klesve op hare hoede was, niet minder was het ook de doktersvrouw. Vond de eerste het aangenaam, voor engelbewaarder te spelen, — de doktersvrouw had dezelfde rol met hartstocht opgevat en paste er wel op, die in de waagschaal te stellen, door zich bloot te geven. Zij had den geheelen vorigen avond en den morgen er aan besteed, om zich omtrent Lunden's kundigheden en verdienste in te lichten, en nadat zij vernomen had, dat hij voor een buitengewoon eerlijken en degelijken boekhouder gehouden werd, had zij beslist, dat hij en geen

ander de opengevallen betrekking bij Lindkvist en Rydholm hebben zou.

De buurdame maakte zich intusschen ongerust. Zij was wel is waar de laatstgekomene, en dat was heel goed en wel, maar daarvoor was zij intiemer bekend met groothandelaar Rydholm en wanneer nu de groothandelaar door de kamer ging, dan kon 't heel licht gebeuren, dat zij op hare gewone ongegeneerde wijze zich van hem meester maakte en zonder verdere praatjes hem haar candidaat aanbeval. Neen, men moest slim zijn.

„De groothandelaar ontbijt lang vandaag," zei de doktersvrouw.

„Ja, hij schijnt goeden eetlust te hebben," zei de kleine mevrouw Klesve.

„Dat kunnen anderen ook krijgen, al was 't maar van 't lange wachten op hem. 't Spijt me, dat ik niet koffie gedronken heb vóor ik van huis ging. Heeft u al uw twaalf uurtje gebruikt?"

„Neen. Dat spijt mij ook."

„Als wij eens aan de overzij bij den suikerbakker inliepen en ons een kopje chocolade lieten geven, misschien komt dan de groothandelaar in dien tusschentijd."

Mevrouw Klesve zag haar met een uitvorschenden blik aan en bedacht zich. Maar toen glimlachte zij. Waarom niet? Was men eenmaal weg geweest, dan ging het later misschien niet meer zoo precies naar de beurt. En was zij ferm bij de pinken, dan kon ze misschien toch wel 't eerst binnenwippen.

De beide dames knoopten hare mantels dicht, zeiden in de voorkamer, dat zij iets later terug zouden komen, en drentelden naar den suikerbakker. De chocolade was warm, en de tijd verliep. Toen zij haar taartje opgepeuzeld en haar kop chocolade uitgedronken hadden, was er reeds een half uur verloopen, en keek de doktersvrouw op haar horloge.

„Neen, maar wat is 't laat geworden," zei zij. „Ik weet niet, of ik nog wel naar Rydholm terug kan gaan, want ik krijg menschen ten eten."

Mevrouw Klesve's klein, snibbig gezicht helderde geheel op. Zij vond het idee der doktersvrouw veel te goed, om het niet met beide handen te grijpen. „Ja, 't wordt misschien een beetje laat, om er nóg eens heen te gaan."

Het duurde niet langer dan twee minuten, totdat zij elkaar en zich zelve daarvan overtuigd hadden, dat het 't allerbeste was, haar bezoek aan den groothandelaar op een anderen dag te verschuiven. Terwijl zij samen gingen, vroeg mevrouw Kleeve, of zij verder één zelfden weg uit moesten, maar toen moest de doktersvrouw tot haar groot leedwezen bekennen, dat zij juist in tegenovergestelde richting een boodschap te doen had, en derhalve namen zij op den hoek, met duizend glimlachjes en dank voor 't prettige gezelschap, afscheid van elkaar. Mevrouw Kleeve ging naar 't noorden toe, de doktersvrouw naar 't zuiden, om hare boodschap ten uitvoer te brengen. Dit bracht haar intusschen in korten tijd naar de schipbrug en de trap op naar 't kantoor van Lindkvist en Rydholm.

Toen zij den voet op de laatste trede zette, slaakte zij een zucht van voldoening, deels hierover, dat zij eindelijk weer boven was, en deels over haar welgeslaagde list, om zich die haar bezwarende mevrouw Kleeve van den hals te schuiven.

Maar wie zag zij daar met de hand op den deurknop? — dezelfde lieve vriendin!

Hoe was die zoo snel weer naar hier gekomen?

Dat was een wonder. Maar zij stond ook nog te hijgen na dien snellen loop.

Alles, wat de doktersvrouw met haar welbedachte list dus gewonnen had, was, dat zij nú de laatst aangekomene was, in plaats van de eerste. Was zij ooit in haar leven boos geweest, dan was zij 't nu. Maar dat zag men haar niet aan. De verrassing en de vreugde, elkaar opnieuw hier te ontmoeten, waren van weerszijden even groot. Het was toch merkwaardig, dat bij beiden hetzelfde denkbeeld opgekomen was, om terug te keeren, en zij waren 't er over eens, dat het een echt buitenkansje was, want nu konden ze elkaar weer gezelschap houden. De groothandelaar was namelijk gekomen, terwijl zij weg waren, maar had al een bezoek gekregen, zoodat zij wederom op de canapé plaats moesten nemen en elkaar het lange wachten door een gezellig praatje konden verzoeten.

De minuten gingen langzaam en ondragelijk voorbij, en over de vriendelijke gezichten der beide menschlievende dames togen wolkjes van ongeduld en van slecht humeur.

Eindelijk echter werd de deur van het schrijfvertrek van den groothandelaar geopend. De bezoeker stapte de kamer door en onmiddellijk daarop stond de groothandelaar zelf op den drempel.

De beide dames vlogen oogenblikkelijk op hem af, ieder aan een kant, zoodat hij nauwelijks wist, waarheen hij zijn beminnelijk gezicht het eerst zou wenden.

„Beste meneer Rydholm, ik kom met een verzoek," zeide de doktersvrouw. Intusschen klopte mevrouw Klesve hem op den arm, terwijl zij, trouw aan de eischen der hoffelijkheid, der doktersvrouw met een wegsmeltenden blik om vergiffenis bad.

„Ik wou maar een enkel woordje zeggen!"

„Pardon, pardon," antwoordde de groothandelaar, nu eens naar links en dan weer naar rechts. Hij wist nog maar altijd niet, naar welken kant hij kijken zou. Een wegsmeltende blik kon intusschen de doktersvrouw niet ontwapenen, daar het hier 't wel en wee van een ander betrof.

„Pardon," viel zij in, vast besloten, recht op de zaak af te gaan. „Slechts ééne vraag: Is de opengevallen kassiersplaats al bezet?"

„Ja."

Het was alsof er eén bom neergekomen ware.

„Is de —?" riep mevrouw Klesve uit.

„Tot mijn leedwezen," zei de groothandelaar glimlachend. „Hadden de dames ieder haar protégé?"

De gevraagden keken elkaar zwijgend aan. Ten slotte barstte mevrouw Klesve in luid gelach over haar tegenval uit. De doktersvrouw daarentegen zuchtte.

„Mijn protégé was een arme huisvader, degelijk en oppassend, die niet weet, hoe hij zijne kinderen zal groot brengen," zeide zij zoo smeekend, alsof zij geloofde, dat er nog hoop bestond.

„Dat was de mijne ook," zei mevrouw Klesve.

„En de mijne ook," voegde de groothandelaar er bij. „Hij heeft zich vijftien jaar lang voor een armzalig loon afgetobd."

„Dat heeft de mijne ook. Dat heeft de mijne ook," verzekerden de beide dames tegelijkertijd.

De groothandelaar keek ze oplettend aan.

„De dames kennen misschien heel toevallig meneer Frans Lunden?" vroeg hij.

Mevrouw Klesve zag de doktersvrouw aan, en de doktersvrouw zag mevrouw Klesve aan, en allebei zagen den groothandelaar aan.

Deze scheen zich best te amuseeren, en toen hij eens flink uitgelachen had, vertelde hij hun zijn voormiddags-geschiedenis. Hij kende ook boekhouder Lunden. Van vroeg in den morgen af had hij eigenlijk over niets anders hooren spreken, als over hem. Men had over meneer Lunden gesproken door de telefoon en onder vier oogen. Men was dwars over de straat naar hem toegekomen, om hem lofliederen over genoemden heer te verkondigen, en zelfs was dat pronkjuweel hem aan de ontbijttafel voorgediend geworden. Het was eenvoudig onmogelijk om dat uit te houden, en slechts om van dezen voortreffelijken man af te komen, had hij ten slotte beloofd, hem op zijn kantoor te nemen.

De beide vrouwen hadden een zeer levendig blosje en bijzonder schitterende oogen gekregen. De kleine, menschlievende doktersvrouw zag er uit, alsof zij lust had, een paar ernstige woorden met meneer Lunden te spreken, en mevrouw Klesve had eene houding aangenomen, zoo stijf en stram alsof zij zich zelve beloofde, nooit meer te bekennen, dat zij een schoolkameraad zijner vrouw geweest was. Toen de groothandelaar het woord vrijgaf, namen zij het dadelijk, zonder op elkaar te wachten en had meneer Rydholm in den loop van den dag tot heden slechts over meneer Lunden's verdienste hooren spreken, nu vernam hij, dat de veelbesprokene ook menschelijke gebreken had. Men was naar hier gekomen, om hem aan te bevelen, maar toen het bleek dat zulks overbodig was, veranderde men heel natuurlijk van toon.

Toen zij in 't vuur harer rede waren, opende een bediende de deur en liep op den groothandelaar toe, om hem iets in 't oor te fluisteren.

Deze was even in de war, maar herstelde zich gauw en zei:

„Dat ontbrak er nog maar aan. Nu komt hij zelf ook nog. Maar nu zullen we ons toch wreken."

In hetzelfde oogenblik stond meneer Lunden op den drempel. Zijne goedaardige, maar door ouderdom en zorgen gerimpelde trekken drukten een zekere onrust uit, die toenam, toen hij de beide onbewegelijke dames bespeurde.

„Ik begrijp 't al, u komt om de kassiers-betrekking," zei Ryd-

holm, de ietwat onsamenhangende volzinnen van den binnentredende storende. „Maar, mijn beste meneer, die is al vergeven.”

Het trilde om 's heeren Lunden's mond en zijn gezicht werd op wonderlijke wijze samengetrokken.

„Men heeft mij den geheelen morgen met aanbevelingen voor iemand aan 't oor gelegen,” ging de groothandelaar voort, „zoodat ik hém ten slotte de betrekking heb moeten geven.”

Lunden staarde recht voor zich uit.

Dus te laat! Altijd te laat! Hij moest naar huis gaan en zijn arme, kleine, kloeke vrouw zeggen, dat al haar pogen tevergeefs geweest was en dat zij nooit meer mochten hopen, van hun zwaren arbeid en ontberingen bevrijd te worden.

Hij boog en glimlachte met een treurigen en onbeholpen glimlach. „'t Is jammer, dat ik te laat gekomen ben.”

Maar voor hij de deur kon openen, riep de groothandelaar hem terug. „Misschien zou u toch willen weten, wie de betrekking gekregen heeft?”

De toegesprokene zag er een beetje verward uit. „Als u dat zou willen zeggen —”

„U zelf, meneer Lunden.”

't Duurde een oogenblik vóor Lunden de beteekenis dezer woorden duidelijk werd, maar in dit oogenblik doorliep zijn gebarenspel de meest uiteenloopende schakeeringen. Het gaf de vraag aan, of hij verkeerd verstaan had. Het toonde vrees dat hij zulks gedaan had. Het verried een ontwakende hoop, dat het misschien toch nog helder kon worden in zijn arme leven.

„Ik? — Heb ik de betrekking gekregen?”

„Ja, mijnheer Lunden, u,” zei de groothandelaar glimlachend. „U hebt je zoo gehaast, dat ge u zelven in den weg gestaan hebt. En nu kunt ge het voor eens en altijd onthouden, dat men uit zuivere haast te laat kan komen.”

Eene terechtwijzing was de eerste groet, die den nieuwen boekhouder van zijn principaal ten deel viel, maar hij zag er niet naar uit, alsof meneer Lunden zich daar veel van aantrok. Een overgelukkig mensch was hij, gelijk hij daar midden in de kamer stond, de lippen bewegend onder vergeefsche pogingen om iets te zeggen, en met de oogen pinkend, alsof hij slaapdronken en ver-

blind was. Maar hij was immers ook zoo plotseling midden in den zonneschijn geworpen.

De gelaatstrekken der beide dames werden al milder en milder, hoe meer zij hem aanzagen. De doktersvrouw had geen lust meer ernstige woorden met hem te spreken en mevrouw Klesve dacht niet meer aan haar besluit, zijne vrouw als oude schoolkameraad te verloochenen.

Het was zoo heerlijk, een echt, blijmoedig mensch te zien, dat zij 't niet laten konden, naar hem toe te stappen en hem de hand te schudden.

TIK — TAK.

Schets van GRETA OLDEN.

„Nóg een uurwerk —!"

De jonge bruid hield teleurgesteld met het uitpakken op en wierp een verdrietigen blik naar de groote tafel in den hoek, waarop al een aanzienlijk aantal uurwerken prijkte — in alle vormen en grootten, in alle prijzen en in allerlei graden van smakeloosheid.

„Dat me nu oom Lodewijk op geen beter bruiloftsgeschenk gekomen is! Hij had toch bij zich zelven moeten denken, dat zoo'n voor de hand liggend geschenk licht door een ander gegeven zou worden."

Met een nijdig rukje duwde Dora 't geschenk op zij.

„Ronduit gezegd, had ik ook wat anders van hem verwacht," bevestigde de welopgevoede bruidegom. „Al is deze klok nu ook heel mooi, we zijn bijna aan 't dozijn, en dat is toch wel wat rijkelijk voor onze vier kamers."

„Bespottelijk, daar!"

„Maar wil-je den begeleidenden brief niet lezen?"

„Onnoodig, Otto, dien kan ik al vooraf droomen — we hebben er genoeg van die soort. Altijd weder: ‚Moge u deze klok slechts blijde en vroolijke uren aankondigen'.... of zooals bij tante Hermine, die me vandaag nog een lesje wou geven: ‚In de hoop,

dat gij geen der uren, welke u deze klok verkondigt, onnuttig voorbij zult laten gaan....'"

Otto had intusschen den regulator met het eenvoudige noteboomen-omhulsel bij de uurwerkverzameling geplaatst, tusschen een gegoten prachtschild, in welks midden een uurwerk was aangebracht in een bronzen hondje, dat de wijzerplaat allerzinrijkst vasthield en hetwelk bij elke seconde een klein rood blikken tongetje voor den dag bracht en na elke minuut vroolijk met zijn plompe staartje kwispelde.

Terwijl daarop Dora nummer vier der toegezonden presenteerbladen van zijn papieren omslag bevrijdde, opende hij, ondanks haar verzet, oom Lodewijks brief, en keek onmiddellijk daarop met een vergenoegd lachje op:

„Zeg, Door, oom schrijft toch heel wat anders. Hoor maar eens: ‚Lieve kinderen! Ik geloof den bal niet mis te slaan, wanneer ik aanneem, dat jelui dezer dagen door een onverwachte klokkezegen overvallen zijt. En daar ik hieruit vermoed, dat jelui dat waarschijnlijk nopen zal, het aanschaffen van eene klok voor je huishouden als overvloedig te beschouwen, zoo zend ik jelui hierbij dezen regulator. Jelui zult in korten tijd de ervaring opdoen, dat de klokken, gelijk die gewoonlijk als bruiloftsgeschenk in huis komen, wel als kamerversiering zich allerprettigst voordoen, maar als tijdaanwijzer daarentegen nauwelijks bruikbaar zijn.

Mijn geschenk nu zal ternauwernood een bijzonder pronkstuk in uwe nette, kleine woning vormen, en niettemin raad ik jelui aan, het in de kamer, die je 't meest gebruikt, op te hangen.

Jelui zult dan altijd met zekerheid weten, hoe laat het is. Wat dat in een huishouden te beteekenen heeft, dat zult ge in den loop van tijd wel ondervinden — en, naar ik hoop, in een anderen zin als ik 't heb moeten ervaren. Uwe tante Frida, mijne gewichtige wederhelft, was haar gansche leven door in onmin met de klok, en wel naar mijne heilige overtuiging, omdat in haar ouderlijk huis alles naar een klok geregeld werd, die allerschandelijkst ging. De lijdensweg, welken ik dientengevolge sedert acht en twintig jaar gegaan ben, zal jelui bij mijne niet al te drukke bezoeken van lieverlede wel beschreven worden.

Uwe klok heb ik een vierendeeljaars bij mij gehad en ik kan

jelui op grond mijner nauwkeurige waarnemingen verzekeren, dat zij een degelijk en vertrouwenswaardig karakter bezit en zich door een sympathiek aangenaam-gelijkmatig tikken onderscheidt. Eerst nadat de overige bruiloftsklokken een tijdlang in gang zijn gebracht, zult ge kunnen omvatten, wat deze lofspraak te beteekenen heeft.' "

Otto brak vroolijk af. „Wat aardige invallen heeft oompje!"

„Och, allergrappigst, zoo als altijd!" antwoordde Dora, nu ook in een vroolijke stemming. „Maar in elk geval zullen we aan zijn verlangen voldoen — hij meent het ten slotte toch goed met ons."

„En nu ga ik heen, ik moet me nog geheel verkleeden. De gasten zijn tegen negen uur gevraagd, en nu is 't al —" Otto keek oplettend naar 't bewegelijk hondje — „kwartier over achten."

„Wel neen," zei Dora, die tegelijkertijd naar de pendule op den schoorsteen gekeken had, waarop eene vergulde herderin zich sierlijk op een vergulde ton neervleide, „'t is er nog vijf minuten voor."

In dit oogenblik begon een groote, bontbeschilderde staande klok, die naast de tafel neergezet was, alsof het geluid uit een diepe put kwam, droefgeestig te slaan.

Dora telde oplettend. „Twaalf!" zei ze toen geheel ontsteld.

„Neen, acht," stelde Otto haar gerust. „De vier eerste slagen geven immers de kwartieren aan."

„O zoo! Nu dat kan des middernachts heel prettig worden. Daar zou je bang van worden, van dat klagelijk gezucht...."

* * *

„Heb ik 't je al verteld, Dora? Meneer Distel uit Mannheim was vandaag op 't kantoor." Mevrouw keek van haar haakwerkje op, waarmee zij zich onder de groote hanglamp had neergezet.

„Zoo? Wat wou hij dan?"

„Hij heeft weder drie dozijn slaapdekens besteld en vijf dozijn reisdekens, tweede qualiteit."

„Dat is al heel prettig."

„Van de eerste qualiteit heeft hij niet heel veel afgezet."

„O, hoe jammer!"

„Ja, al heel vervelend!"

Doodelijke stilte. —

Na een paar minuten zegt Dora verdrietig:

„Mina had al weer kiespijn."

„Komaan."

„Zij moest van middag naar den tandmeester en heeft de heele wasch maar laten staan."

„Kon dan Marie dat niet overnemen?"

„Wel neen, ik had immers ma en mevrouw Steenman op de koffie ...."

„'t Is waar ook."

Eene lange stilte. — Dan weder zijne stem:

„De aanstaande week zal ik wel voor zaken naar Hamburg moeten gaan.

„Neem dan maar warme kleeren mee; Hamburg is immers zoo vochtig. En om dezen tijd van 't jaar ...."

„Ja zeker, natuurlijk ...."

Wederom daalt er diepe rust over het gezellige, prettige vertrek. Slechts van tijd tot tijd onderbroken door het kraken van Otto's courant of een zacht gefluister, waarmee Dora de steken aan haar haakwerk telt.

Eenigen tijd daarna laat de jonge echtgenoot de courant langzaam zakken, strekt zich lekker in den breeden leunstoel uit, legt tevreden het hoofd op zijde, sluit de oogen en is, na een paar rustig diepe ademhalingen, ingeslapen.

Dora bevestigt dat met een vluchtigen, gelijkmoedigen zijblik.

Zoo ging 't elken avond. Otto kwam prompt uit het kantoor thuis, verscheen daarop, netjes gekleed, in de huiskamer, om te soupeeren, liet zich met welgevallen en verstand al 't goede, dat Dora toebereid had, smaken, verdiepte zich dan ijverig in de courantenlektuur en verzonk spoedig in diep nadenken — zooals hij met merkwaardige eigenzinnigheid zijn dutje betitelde.

Aanvankelijk had Dora beproefd, hem van zulk een intensieve inspanning des geestes af te houden, door hem te verzoeken, haar bij haar handwerkje 't een of ander voor te lezen. Daartoe was Otto gaarne te vinden. Hij had echter uitsluitend

smaak voor hetgeen de muze der blijgeestigheid voortbracht en toonde daarvoor zulk eene dankbare ontvankelijkheid, dat hij over elke scherts of grap in luid en langdurig gelach, in gegiegel en geproest losbarstte en wanneer het hem sterker aanpakte zijne tranen moest afvegen.

Dora toonde voor die half uitgegiegelde, half onverstaanbaar uitgeproeste zetten heel zelden bijzondere geestdrift. Het was zelfs eens tot een ernstig misverstand gekomen, omdat zij een grappig rijmpje niet naar verdienste geschat of eene koddige woordspeling niet „allerdolst" gevonden had.

Otto had haar allen aanleg voor humor ontzegd en zijne voorlezing meestal met een woedend dichtslaan van het boek of een op den grond slingeren der courant gestaakt. — —

Dora keek nadenkend voor zich.

Het was zoo stil in het heldere vertrek, dat zij het gebabbel der meiden in de keuken en 't zachte suizen der glasvlam hoorde.

En nog een geluid, dat steeds terugkeerde, zacht, kalm, als 't kloppen van een vermoeid hart, drong stil haar oor binnen: tik-tak, tik-tak, tik-tak....

Wat tikte daar toch?

Zij keek op en de kamer in 't rond. Juist, nu wist zij het.

Het was de klok — oom Lodewijk's klok met haar streelend getik — die ginds naast het buffet hing. Nauwelijks hoorbaar en toch met doordringende duidelijkheid klonk haar lichte slag door de ruimte, als een zacht gefluister, een steeds herhaald woord.

En nu verstond Dora ook plotseling, hoe dit woord luidde: verveling — verveling — verveling....

Ze liet de beide handen zinken en luisterde met alle aandacht naar die stille verzuchting.

Hare gedachten vlogen terug naar den dag, toen die klok haar geschonken werd. Al de goede wenschen, waarmee men haar destijds overladen had, spookten haar door het hoofd.

Zij was tante Hermine's wijzen raad gevolgd, en had haar tijd niet onnuttig laten verstrijken. Daarvan legde het groote kleed getuigenis af, dat over de ronde tafel gespreid lag, met zijne duizenden fijne steken en het breede tusschenzetsel — de rijke kant

aan de gordijnen — al de kleinere kleedjes met bonte bloempjes en zoo vele andere dingen.

En alles bijeengenomen waren toch ook wel de wenschen voor de blijde en vroolijke uren vervuld geworden. Wanneer men er de kleine stoornissen buiten liet, die geen enkel huis bespaard blijven — de dienstbodenplaag, handelszorgen, ziekte in de familie — dan was het tot nu toe nog bij een dreigende onweersbui gebleven. En wanneer haar ook al geen blauwe zonnehemel toelachte — men kon bij een grijzen dag ook best vooruit komen.

Maar — — verveling, verveling, klonk het weer heel duidelijk uit de klok.

Als heete, zware droppels zonken haar de letters op het hart.

Ja, zij verveelde zich, neerdrukkend, afmattend — en pijnlijk prikkelend.

Zij verveelde zich, nu, nauwelijks nog een jaar getrouwd. En er lag nog zulk een lang, lang leven voor haar.

Zij keek naar de overzijde, naar Otto. Ditmaal met een angstig-vragenden blik. Of ook bij hem zulke gedachten opkwamen? Of hij nu misschien opgeruimd en vroolijk zou wezen, wanneer in plaats van haar hier eene andere zat, die met grooter belangstelling naar zijne meedeelingen uit de zaak luisterde, en met grooter bereidwilligheid om de goede en flauwe moppen ginnegapte?

Juist maakte hij in den slaap eene onwillekeurige beweging en werd daardoor wakker.

„Weet-je wat, Door, ik ga naar bed. Het is al mooi laat geworden.”

Hij stond op en liep naar de deur.

Zij was ook opgestaan, lei zorgvuldig haar werk in een mandje, vouwde de courant glad en streek nog even over het tafelkleed.

„Nu, ik draai ’t gas uit.”

Toen zij de deur achter zich sloot, hoorde zij nog steeds heel zacht:

„Verveling, verveling, verveling ....!”

* * *

De heer des huizes is dadelijk na tafel met een vriendelijk „goeden avond" naar zijn kegelclub gegaan. De kinderen zijn op verschillende tijdstippen naar hun slaapkamertje verdwenen. Vervolgens heeft de keukenmeid een en ander omtrent het eten voor den volgenden dag gevraagd, daarna heeft de huismeid verlof gekregen om een boodschap naar hare naaister te doen, heeft de kinderjuf gevraagd, of Rude morgen vroeg de winterlaarsjes met dubbele zolen of de knoopschoentjes zal aandoen. Ten slotte kwam Jan er weer aan herinneren, dat hij morgen ochtend het schoolgeld moest meebrengen.

Eindelijk is mevrouw alleen.

Mat vouwt zij hare handen in den schoot en met een stillen zucht leunt zij achterover in den stoel. Zij is moede, zoo moede na den drukken, langen dag.

En toch mag zij zich niet ter ruste begeven. Dit uurtje, waarin zij zich de weelde mag veroorloven, eens voor zich zelve te leven, zich duidelijk voor oogen te stellen, hoe het eigenlijk met haar hart gaat, acht zij eene kostelijke verfrissching. Als de dag achter den rug is, komt het menigmaal eerst tot haar bewustzijn, wat hij gebracht heeft. In dezen stillen rusttijd gevoelt ze menigmaal eerst de smart, die hij haar veroorzaakt, de genoegens, die haar ook niet zelden ten deel vallen. Zelfs lichamelijke toestanden brengen haar dikwijls eerst nu tot de erkentenis: „Ik heb al sedert uren erge hoofdpijn." — „Warempel, mijn pijn aan den voet is beter geworden." — Als plotselinge openbaringen komen waarnemingen, die zij onbewust gedaan heeft, bij haar op: „Annie ziet er in den laatsten tijd zoo bleek uit — Benno is gegroeid — de keukenprinses schijnt sedert eene week of wat niet meer zoo gewillig als vroeger." — —

Hé!... eens niet met allerlei vragen bestormd te worden, niet naar alle zijden te moeten opletten, niet eeuwig te moeten prijzen, verwijzen, uitleggen, bedenken!

Hare lieve plaaggeesten slapen en van Otto's thuiskomen is vóor middernacht geen sprake.

Als in een geurig, lauw-warm bad vermeit zich de afgematte huisvrouw in hare veilige stilte. De rust, het zwijgen doet haar lichamelijk goed.

Overal heerscht stilte. Het deftige huis met de stevig sluitende deuren en de dikke traploopers ligt in ongestoorden vrede. In het op een binnenplaats uitziende huishoudvertrek dringt geen geluid van de straat door.

Slechts aan den wand klinkt het regelmatig tikken van den ouden regulator.

Met een stil glimlachje kijkt zij naar hem op. „Slechts wij beiden zijn nog op onzen post," en langzaam voegt zij er bij: „Ja, wij beiden hebben zamen al wat beleefd in al die jaren"

— — Waar zijn de tijden gebleven, dat zij zich nog over Otto's indutten boos kon maken. Lieve hemel, wat heeft ze die later vurig teruggewenscht! Al had ze ook maar naar zijn ademhalen kunnen luisteren, hij wás er in elk geval, in hare nabijheid! Niet uren, maar nachten lang ver weg, op plaatsen, waarvan hij haar niet spreekt en die toch ter harer kennis kwamen — medevoelende zielen verstrekten haar daaromtrent allervriendelijkst de noodige inlichtingen. Met het uitbreiden der zaken was ook zijn levenswijze geheel veranderd. Toen elk jaar de omzet zijner weverij toenam en thuis zich ook jaarlijks de familie vermeerderde, had hij steeds al meer en meer zich des avonds aan 't gemeenschappelijk samenzijn moeten onttrekken. „Een handelsvriend uit Leipzig" — „Een Amerikaan, die eene reusachtige bestelling zal doen", heette het dan — en „uw man werd daar en daar gezien" — „Is het u bekend, dat uw man nog 's avonds heel laat op de soos zit te spelen?" schreven haar naamlooze „welmeenende" vrienden.

Hoe menigen nacht had ze op hem gewacht! Eerst verdrietig, dan angstig — wanhopend op 't laatst! Altijd weer naar de klok kijkend, wier wijzers maar van geen voortgaan schenen te willen weten. In toomelooze heftigheid had zij dan den thuiskomenden echtgenoot ontvangen, haar goed recht door menig boos en misplaatst woord verspelende.

En daarop waren de maanden gekomen, waarin haar Otto's uitblijven zoo onbeduidend, zoo bespottelijk onverschillig toescheen. In de kamer daarnaast lag haar jongste ziek, en hier in de kamer heeft zij de eindelooze winternachten doorgebracht, altijd angstig luisterend, bij de geringste beweging op hare teenen naar 't bedje sluipend. Ondanks het strenge verbod van den dokter had

zij zich geen oogenblikje rust gegund, tot op een gezegenden lente-avond het eerste zoele koeltje door 't open raam drong en het stille tikken van den regulator en de rustige ademhaling van haar herstellend kind haar in eene verkwikkende sluimering deden overgaan.

Nu wacht ze al lang niet meer op de thuiskomst van haar echtgenoot.

Hij is goed voor de kinderen, oplettend en hartelijk jegens haar. Zij wil niet vèrder uitvorschen, niet zien, wat hij haar zoekt te verbergen.

Wanneer zij nu nog menigmaal tot laat in den nacht thuis bij de lamp zit, dan geschiedt dat om een handwerkje, dat op een jaardag klaar moet zijn, te voltooien of tegen kerstmistijd, wanneer er een heel mooi kleedje voor de groote pop moet afgemaakt worden.

En de klok van den goeden oom Lodewijk — die nu al sinds vele jaren van alle ergernis, welke hem zijne slordige Frida veroorzaakt heeft, ontheven is — de degelijke oude klok daar ginds fluistert stil, slechts voor háar verstaanbaar:

Stilte, — vrede, vrede — stilte. Vre — de, vre — de.

e jaargang.

HET

LEESKABINET

MAANDSCHRIFT

GEWIJD AAN

VADERLANDSCHE EN BUITENLANDSCHE LETTERKUNDE

ONDER REDACTIE VAN

JOHAN GRAM.

Mei 1902.

MET PLATEN.

LEIDEN.
L. VAN NIFTERIK Hz.

Ter aankondiging ontvangen boeken

Sedert 1 April 1902.

De Vlasgaard, Landelijk tafereel in verzen, door René de Clercq. Gent, Alfons Sevens.

Irene, door H. van Aerde. Dordrecht, J. P. Revers.

Den Gulden Winckel, No. 4. Baarn, Hollandia-Drukkerij.

Vivat's geïllustreerde Encyclopedie. Afl. 24. Amsterdam, Uitgevers-Maatschappij „Vivat".

Bintang Hindia. Amsterdam, N. J. Boon.

Kunst en Leven, 1e jaarg. 1e afl. Gent, Ad. Hoste. Antwerpen, P. J. van Melle. Brussel, H. Lamertin. Amersfoort, Valkhoff & Co.

De Natuur, afl. 4. Utrecht, J. G. Broese.

Aan H.H. Uitgevers wordt beleefd verzocht, bij de toezending hunner werken ter beoordeeling, tevens de prijzen te willen opgeven.

Alle Correspondentiën betreffende de Redactie moeten worden gericht tot den Heer JOHAN GRAM te 's-Gravenhage.

Ongevraagde bijdragen, die niet worden opgenomen, zullen niet teruggezonden worden, tenzij de frankeerkosten door den afzender er bijgevoegd zijn.

EEN BEZOEK AAN PROFESSOR G. SCHLEGEL.

DOOR

JOHAN GRAM.

(Met Portret).

Al ware het alleen het kleurig beeldje van den grooten Chineeschen wijsgeer Confucius, dat op den schoorsteenmantel der ruime studeerkamer van Professor Schlegel troont, dan nóg zou dit eene welsprekende vingerwijzing zijn van den aard van des hoogleeraars studieveld. Voor het overige: boekenkasten waar de Chineesche karakters op de breede ruggen den inhoud aanduiden; eene Isis met een tableau van den Egyptischen dierenriem van Denderah en — bovenal de bewoner zelf van dit rustig, tot studie en nadenken stemmend verblijf: professor Schlegel in eigen persoon, die in aard en geest voor een uitverkoren zoon van het Hemelsche rijk zou kunnen gehouden worden.

Als zoon van den vermaarden Conservator, later Directeur van het Museum van Natuurlijke Historie, werd onze sinoloog, op 30 September 1840 in Leiden's nabijheid geboren, in een huis aan den Maredijk, onder de gemeente Oegstgeest, dat sedert is afgebroken. Toen hij vier jaar oud was, trokken zijne ouders naar de stad en vestigden zich aan de Vliet. Alles wat beroemd en geleerd

was, kwam destijds te Leiden in aanraking met den conservator Schlegel en zijn zeer hooggeschat museum. Vermaarde en hooggeplaatste bezoekers klopten er aan, zoodat de familie Schlegel er met allerlei belangwekkende personages kennis maakte, hetgeen niet weinig prikkelend en opwekkend op den ontvankelijken geest der jonge huisgenooten werkte. Zelfs maakten de kinderen onderling er wel eens een relletje van, zoodat de eene broer lachend tegen den ander pochte: „Daar zaten weer een paar prinsen bij papa!"

In dien tijd was ook de beroemde Von Siebold, die zulk eene rijke verzameling ethnographische voorwerpen uit Japan medebracht, naar Leiden gekomen. In eene opera-voorstelling te Antwerpen, had Von Siebold heel toevallig een landsman uit Wurzburg ontmoet, een zekeren Hoffmann, een operazanger, die wegens een duel de wijk naar België had genomen en met een reizend operagezelschap een ellendig bestaan voerde. Von Siebold, die voor de sorteering en beschrijving zijner reusachtige verzameling Japansche en Chineesche voorwerpen hulp noodig had, kwam op het denkbeeld, zijn gewezen landgenoot, die hem vlug en handig toescheen, aan zich te verbinden. Hij deed den vluchteling het voorstel, hem Japansch en Chineesch te leeren, en Von Siebold verder in het regelen en omschrijven zijner omvangrijke verzameling behulpzaam te zijn. Dit aanbod werd met beide handen aangegrepen. Hoffmann, die zeer schrander en bevattelijk was en vlug en gemakkelijk leerde, maakte zich het Japansch en Chineesch eigen en was Von Siebold van groote hulp. Niet het minst bij de uitgave van het zoogenaamde Nippon-Archiv (algemeene beschrijving van Japan), een boek, dat oorspronkelijk 400 gulden kostte, en nu minstens met 1000 gulden betaald wordt. Later werd onzen oudzanger, dien het merkwaardige toeval in de geleerde wereld gebracht had, op aanbeveling van eenige heeren, zooals Dr. Leemans en Schlegel, door de Nederlandsche Regeering bij besluit van 11 December 1846 de titel van translateur voor de Japansche taal toegekend.

Hoffmann kwam veel bij de familie Schlegel aan huis. Als gewezen tooneelspeler kon hij allerlei kunsten en goocheltoeren en zoo wist hij ook de jonge Schlegels allerprettigst bezig te houden,

door o. a. een pauwenveer op den top van zijn neus te doen dansen, en dergelijke verrassingen meer. Als kind van negen jaar vond onze Schlegel dit héél mooi, en Hoffmann, die zich verlustigde in de naieve opgetogenheid van den jongen, zei lachend: „Als je dat wilt leeren, moet je Chineesch kennen!"

De jonge Schlegel knoopte dit in zijn oor, zei niets tegen zijne ouders, maar op zekeren dag, toen de dienstbode boodschappen ging doen, liep de negenjarige mee naar de Hoogewoerd, waar Hoffmann woonde, en belde daar permantig aan.

„Wel jongen, wat wil jij?" vroeg de heer Hoffmann, die 't kereltje verwonderd opnam.

„Ik wil Chineesch leeren!" luidde 't besliste antwoord.

„Best!" zei Hoffmann lachend, en gaf het kind inderdaad de eerste les in het Chineesch, hierin bestaande, dat het negenjarig studentje eenige Chineesche woorden leerde. Toen die in zijn geheugen geprent waren, zei de leermeester: „Ga nu maar naar huis: je hebt je eerste les gehad!"

En de piepjonge student stormde naar huis en riep juichend: „Ik kan Chineesch! Ik kan Chineesch!"

De oude heer zei met een tevreden lachje: „Dat is goed; leer jij maar Chineesch!" En het kereltje, dat lust en groote bevattelijkheid in het leeren had, maakte flinke vorderingen, terwijl hij tot zijn elfde jaar onderricht in andere vakken van zijn vader kreeg.

Na de bijzondere school van den heer Elberts te hebben bezocht, ging hij op zijn twaalfde jaar naar het stedelijk gymnasium, waar onze leerling zoo weinig op zijn dreef kwam, dat hij op het einde van het eerste jaar niet in eene hoogere klasse overging. Het onderwijs was er ellendig en bestond voornamelijk uit machinaal uit het hoofd leeren. Onze Schlegel had elk oogenblik standjes met het leeraarspersoneel en geraakte hiermede op fel gespannen voet, toen hij eens zijn cahier, dat in hunne handen moest komen, geïllustreerd had met eene processie van Egyptische dierenfiguren, die allen zinspeelden op de naam der leeraren. De alias had namelijk gevonden, dat de meesten dezer docenten een dierennaam droegen. Daar de cahiers, eene Fransche thema bevattende, onderling door de scholieren gecorrigeerd werden, kwam de ondeugende illustratie

vanzelf onder de oogen der geheele klasse en verwekte bij de leerlingen de grootste vroolijkheid. Nu kwam er de docent óók achter, en deze zond verontwaardigd den delinquent naar huis. Het feit was zóó ongehoord brutaal, dat het ergste den spotteekenaar boven het hoofd hing. Doch daar hij van al de docenten karikaturen gemaakt had, en de eene leeraar zich inwendig vroolijk maakte over het dwaze figuur van den ander, bleef de schuldige gespaard.

Een half jaar daarna verliet Schlegel echter vrijwillig het gymnasium, kreeg privaatles in wiskunde van de heeren Van Logchem en De Vlaam, en ontving onderwijs in Latijn en Grieksch op de uitstekende kostschool van den heer Rogge, welke destijds op de Breestraat te Leiden bloeide, en later van Dr. Sicherer, leeraar aan 't Gymnasium.

Omstreeks dien tijd was uit Canton teruggekeerd de Nederlandsche consul-generaal Senn van Basel, die sterk bij den Minister van Koloniën aandrong, om, op het voorbeeld van Engeland, Chineesche tolken bij de Nederlandsche consulaten in China aan te stellen. De toenmalige Minister van Koloniën had daar geen ooren naar, doch meende dat men in Nederlandsch Indië, waar zoo vele duizenden Chineezen wonen, terdege nut en voordeel van Chineesche tolken trekken kon. Zijne Excellentie vroeg dus schriftelijk aan den heer Hoffmann, of deze wellicht jongelieden kende, of leerlingen had, die lust en aanleg toonden om voor tolk voor de Chineesche taal te worden opgeleid. Het antwoord luidde, dat de heer Hoffmann reeds één leerling had, die al heel aardig wat Chineesch kende, en die naar hij vermoedde, wel genegen zou zijn, voor dergelijken werkkring zich verder te bekwamen. Hoffmann stelde voor: den leerling aan te nemen, en dezen tot aanmoediging in zijn studiën en ter tegemoetkoming in het aanschaffen van dure werken, eene toelage te geven. De Minister hechtte hier zijne goedkeuring aan en stond bij besluit van 17 Januari 1854 den leerling-tolk G. Schlegel eene toelage van 25 gulden 's maands toe. Deze beschikking had ten gevolge, dat de jonge Schlegel, als kind uit een groot gezin, hetwelk van een betrekkelijk klein inkomen moest leven, van zijn 13e jaar af zijn ouders geene geldzorgen meer baarde.

Nu studeerde hij ijverig voort, ook in het Latijn en Grieksch, en deed op 19 September 1857 zijn toelatingsexamen als student aan de Leidsche Hoogeschool. Reeds op 16 Juni 1857 was de zestienjarige tot ambtenaar benoemd, zoodat hij later zich lachend er op beroemen kon, in verband met zijn leeftijd, de oudste ambtenaar van Nederland te zijn. Wie hoorde ooit van een zestienjarigen ambtenaar!

Reeds spoedig daarop moest hij zijne academie-studiën prijs geven, en op last der Regeering naar Nederlandsch Indië reizen, waartoe hij zich 24 October 1857 op het zeilschip „Commissaris des Konings van der Heim van Duivenvoorde" inscheepte. Op 15 Februari 1858 kwam de jonkman te Batavia aan en reeds 6 dagen daarna ontving hij aanschrijving van den Gouverneur-generaal om zich naar China te begeven, ten einde zich ginds het emoy-dialect eigen te maken, dat hoofdzakelijk door de in onze Koloniën wonende Chineezen gesproken wordt.

Op 12 Maart kwam de jeugdige ambtenaar met de Engelsche mail te Hong-kong aan, waar hij zich slechts korten tijd ophield. Eerst begaf hij zich naar Macao, waar de heer Van der Hoeven consul-generaal der Nederlanden was. Van daar zeilde hij 29 Mei naar Emoy, waar hij zich met lust en ijver aan de studie van het Chineesch zette en ook de eerste hand legde aan het Nederlandsch-Chineesch Woordenboek, een reuzenarbeid, die van den volhardenden samensteller eene aanhoudende werktaak van dertig jaren geëischt heeft.

Men bedenke wel, dat hier geenerlei stof voor de samenstelling van een woordenboek aanwezig was. Taalgeleerden, die het plan voor het maken van een woordenboek vormen, hebben gewoonlijk een voorbeeld, kennen een begaanbaar pad, dat zij lijdzaam betreden en waar ternauwernood de indruksels hunner eigen stappen te bespeuren zijn. Maar hier stond de koene zoeker en samensteller voor eene woestijn van Sahara. Alles en alles moest gevraagd, gezocht en opgeteekend worden. Voor de Chineesche taal moest een brug gebouwd worden, die haar met Nederland verbond en die wederkeerig het Nederlandsch idioma China binnenleidde. En alles, élke typische uitdrukking, élke eigenaardige zegswijze, alles wat een taal levend maakt en doet blijven, zou

door den veeleischenden, onvermoeiden samensteller in dat door hém alléén van den grond àf gebouwde woorden-magazijn onder dak worden gebracht. Onvermoeid, onverpoosd, steeds van zijn doel vervuld, wijdde de samensteller zich dagelijks met onverdroten ijver aan die levenstaak.

De stof voor het Woordenboek werd aangeteekend op losse blaadjes papier, die in een houten bak lagen, en makkelijk onder het bereik van den samensteller waren. Die beschreven stukjes papier werden later overgeschreven en daarna als kopie voor het Woordenboek gerangschikt. Geen sleur-woordenboek dus, dat naar leggers en overbekende clichés bewerkt was, maar een frisch, nieuw-ontworpen taal-paleis.

Op last der Regeering verliet de heer Schlegel op 7 Juli 1861 Emoy, om zich naar Canton te begeven, ten einde daar het dialect dier streek te leeren. Daar vertoefde hij elf maanden en maakte zich het dialect eigen. Op 27 Juni 1862 verliet hij China vóor goed om naar Batavia scheep te gaan, waar onze tolk den 22sten Juli aankwam. Een besluit van den Gouverneur-generaal van 20 Augustus daaraanvolgende bracht den jeugdigen geleerde zijne benoeming tot tolk voor de Chineesche taal.

Te Batavia werd hem al heel spoedig de gelegenheid geboden, om van zijne kennis van het Chineesch te doen blijken. Zeventien Chineezen, beschuldigd van zeeroof, gepaard met diefstal en moord, waren in eerste instantie ter dood veroordeeld. Een gebrek in den vorm van het rechtsgeding was echter oorzaak, dat de zaak opnieuw behandeld moest worden. Wanneer namelijk door Chineezen zeeroof gepleegd wordt binnen het rayon van Nederlandsch Indië, dan moeten aan den Raad van Justitie, die over gemeld wanbedrijf uitspraak heeft te doen, als adviseurs worden toegevoegd twee Chineesche officieren. Dit laatste was verzuimd geworden, en vandaar dat het proces opnieuw in behandeling kwam.

Natuurlijk verzuimde de jonge tolk niets, om zich zoo goed mogelijk van zijne taak te kunnen kwijten. Hij bezocht vooraf de zeeroovers in de gevangenis en sprak met hen, om zich te overtuigen, of de beklaagden hém verstonden, en omgekeerd, of hij hén verstond. Dat ging best. Toen de eerste zitting was afgeloopen, deelde de Voorzitter van den Raad van Justitie hem mede,

dat de twee Chineesche officieren zich beklaagd hadden, dat zij den tolk niet konden verstaan.

„De hoofdzaak is, president, dat de beschuldigden mij verstaan," antwoordde de tolk. „En laat u dat eens aan hen vragen." Aan de houding en gelaatsuitdrukking der beschuldigden behoefde men dan ook niet te twijfelen, dat zij den tolk uitmuntend verstonden.

Er bleek nu, ten gevolge van de nauwkeurige en uitvoerige vertolking, dat zich onder die barbaarsche zeeroovers twee dood onschuldige barbiers bevonden, die, misleid door de bemanning en onbekend met de snoode plannen, eenvoudig aan boord waren gekomen om uitsluitend hun scheermes ten bate van de hoofden der zeeroovers te doen strekken. Dit werd nu door den verdediger, Mr. J. van Gennep, het tegenwoordige lid van den Raad van State, terdege in het licht gesteld. Het gevolg hiervan was, dat de twee barbiers werden vrijgesproken, en dat de overigen opnieuw ter dood werden veroordeeld. Uit consideratie, dat zij reeds drie jaar in preventieve gevangenschap hadden doorgebracht, werd hun door den Gouverneur-generaal gratie van de doodstraf verleend. De twee Chineesche Figaro's vestigden zich als barbier te Batavia en verzuimden niet, jaarlijks hun verdediger, Mr. van Gennep, hunne dankbaarheid door het aanbieden van een ruiker te betuigen.

Hoe hoog de diensten van bekwame tolken door het Chineesche bestuur gewaardeerd werden, bewees het aanbod, dat reeds vóór hun vertrek uit China, de chef der in- en uitgaande rechten te Canton den heer Schlegel en zijn collega Francken deed, indien zij genegen waren, als tolk bij het inklaren van scheepsladingen en het berekenen van in- en uitgaande rechten in China op te treden. Doordien de Chineesche ambtenaren geene Europeesche taal verstonden, en omgekeerd de kapiteins der vreemde schepen geen Chineesch spraken, werden de verschuldigde rechten, ten nadeele van China's schatkist, zeer gebrekkig geïnd. Het was dus der Chineesche Regeering veel waard, aan hare voornaamste tolkantoren tolken in dienst te hebben, die het verkeer tusschen douanen en scheepsbevelhebbers zoo gemakkelijk mogelijk zouden maken. Het Chineesch bestuur aarzelde dan ook niet, beiden jongen tolken

daartoe een zeer aanlokkend aanbod te doen. Voor eene verbintenis van 5 jaar als tolk in Chineeschen dienst stelde zij 10.000 dollars 's jaars ter beschikking met de bepaling, dat die gezamenlijke bezoldiging van 5 jaren in eens vooruit betaald wierd, zoodat de benoemde bij de aanvaarding van zijn ambt ongeveer één en een halve ton gouds in handen kreeg, waarvan de interest voldoende zoude wezen om in China te leven. Na verloop van dat vijftal jaren kon men dus naar het moederland trekken en zoo al niet op zijn lauweren, althans op zijne 1½ ton rusten.

Doch hoe verlokkend dat aanbod was, onze twee jeugdige ambtenaren gevoelden zich van de andere zijde zedelijk gebonden tegenover de Nederlandsche Regeering, die hen in de gelegenheid gesteld had, zich voor de nu door hen bekleede betrekking te bekwamen, en die, naar beider opvatting, dus ook aanspraak mocht maken op de vruchten van die jarenlange studie. Als eerlijke, onkreukbare lieden wilden zij de Regeering niet in den steek laten en wezen dus het hoogst verleidelijk aanbod grootmoedig van de hand.

De Regeering beantwoordde dit besluit van het tweetal, dat zich met zulk een juist besef van zijn verplichtingen jegens haar gedragen had, met een deftig stilzwijgen. Eenig blijk van waardeering scheen zij overbodig te achten. Maar toen zij kort daarna op het punt stond, beide tolken naar uithoeken als Borneo en Riouw te zenden, herinnerde het tweetal aan hetgeen tusschen hen en de Chineesche Regeering was voorgevallen en verzocht op dit besluit terug te komen. Aldus werd de heer Schlegel te Batavia, en de heer Francken te Soerabaya geplaatst.

In dien tijd liepen er omtrent de tallooze geheime Chineesche genootschappen, welke over de geheele Indische archipel verspreid zijn, allerlei onheilspellende geruchten. Bij sommige van die geheime eedgenootschappen, eene soort van vrijmetselarij vormende, waren documenten in geheim schrift in beslag genomen, van welke het voor onze Koloniën van het grootste belang was, den inhoud te kennen. Doch hoe de teekens uit te vinden van dit kabalistisch schrift! Toen deze geheimzinnige documenten onzen sinoloog in handen kwamen, zat hij uren en uren gebogen over de raadselachtige teekenen, die hem tartend en spookachtig aangluurden. Wat

wilden die uitdagende figuren; wat hield dat ongure spijkerschrift in?

Die documenten maakten zich zoo despotisch van den sinoloog meester, dat zij hem rust noch duur lieten, hem tijd en alles deden vergeten, ja hem de nachtrust ontnamen. Na een paar weken peinzen en vorschen waarin die geschriften al zijn denken in beslag nemen, krijgt hij op een nacht slapeloos op zijn legerstede woelend, plotseling eene ingeving, een vlammend visioen. Is het niet de tweede helft van een aantal Chineesche karakters, waaruit het tooverstuk is samengesteld, zoodat als men de wederhelft dier teekens daaraan toevoegt, de eigenlijke beteekenis van het geheel eerst voor den dag komt? In een omzien springt hij het bed uit en teekent ijlings zijne gissing op een stuk papier aan, uit vreeze dat anders misschien den volgenden morgen het visioen verneveld zal zijn. Daarop legt hij zich gerust neer, om den slaap des rechtvaardigen sinoloogs te slapen. Reeds in den vroegen morgen ontwaakt hij, grijpt eene der circulaires en bevestigt tot zijne állergrootste blijdschap, dat zijn vermoeden bewaarheid wordt! Met dien tooversleutel gewapend ontcijfert hij geleidelijk het geheele geschrift.

Welk eene zeldzame voldoening voor onzen sinoloog, toen hij zich onmiddellijk aan de uitwerking en vertaling van die geschriften zette, dat zijn scherpzinnigheid en vindingrijkheid hem tot de ontdekking van die geheime stukken geleid hadden.

Van de uitgave van het in het Engelsch geschreven boek zond de heer Schlegel een exemplaar aan den Minister van Koloniën in Engeland en een aan het Nederlandsche gouvernement. De Engelsche Regeering beantwoordde die toezending met eene schriftelijke dankbetuiging; Frankrijk bood den schrijver later daarvoor het commandeurskruis der Cambodja-orde aan en het Nederlandsche gouvernement, vermoedelijk zwijgen als goud erkennende — zweeg.

De verraden eedgenootschappen, wier brutale bedoelingen aldus aan het licht gebracht waren, vormden eerst het plan, den onverlaat, die hunne voornemens zoo onbewimpeld bloot gelegd had, om het leven te brengen. Doch een der saamgezworenen deed met zijn nuchter Chineesch verstand opmerken, dat men met dien

moord niets zou uithalen, daar de daad gepleegd wás. En zoo bleef het leven van den geheimverklapper gespaard.

Terwijl de heer Schlegel aldus zijn naam in onze koloniën en in Europa door talrijke uitgaven vestigde, geworden hem achtereenvolgens verschillende onderscheidingen. In 1865 werd hij benoemd tot lid der Staatscommissie tot herziening van het Burgerlijk Wetboek in Nederlandsch Indië. Sedert 1867 was hij lid der commissie voor het groot-ambtenaars-examen in Nederlandsch Indië. In dien tusschentijd had onze sinoloog verscheidene artikelen in het Weekblad van het Recht geschreven. Twee jaren later, in 1869 promoveerde hij in absentia, als doctor in de philosophie aan de Hoogeschool te Jena, op eene dissertatie, getiteld: Chinesische Bräuche und Spiele in Europa." Te voren, in 1866, had onze sinoloog zijn eersten Chineeschen roman vertaald: De geschiedenis van het gebloemde briefpapier," welk verhaal in eene Deensche overzetting werd uitgegeven. Een artikel door Schlegel „over de prostitutie in China" uitgegeven, werd door Von Scherzer in het Ausland vertaald en verscheen in 1880 in eene Fransche vertaling te Rouaan.

Omstreeks dien tijd kwam bij onzen navorscher het denkbeeld op, Sanskriet te gaan leeren, daar de Chineezen, die boeddhist zijn geworden, al de Sanskrietsche werken in het Chineesch hebben vertaald. Van vele dier werken bestaan nog alléén Chineesche vertalingen, zoodat men die eigenlijk wederom in het oorspronkelijk Sanskriet zou moeten terugvertalen. Een leermeester in het Sanskriet was te Batavia niet te vinden, zoodat de sinoloog zich zelven maar helpen moest.

In 1871 schreef de heer Schlegel zijn eerste artikel over de betrekkingen der Chineezen met Java vóór de komst der Europeanen aldaar." Later is de geleerde heer Groeneveld daarop teruggekomen en heeft in de Engelsche taal een zeer knap en interessant boek geschreven „over de betrekkingen der Chineezen met onzen Archipel." (Notes on the Malay Archipelago and Malacca). In het jaar daaraanvolgende gaf de heer Schlegel als vrucht zijner Sanskrietsche studiën uit: Sinico-aryaca, ou recherches sur les racines

primitives dans les langues chinoises et Aryennes, een boek, dat in Juni 1872 te Batavia verscheen en binnen weinige maanden was uitverkocht. Toen de heer Schlegel datzelfde jaar, om ernstige gezondheidsredenen, verplicht werd naar het moederland terug te keeren, gewerd hem juist een aanvraag van een Franschen uitgever, die de geheele oplage wilde koopen. De firma Nijhoff in Den Haag had binnen zeer korten tijd 400 exemplaren van genoemd werk verkocht en kon aan verdere aanvragen niet voldoen.

Nauwelijks was de heer Schlegel in het vaderland teruggekeerd, toen de Koninklijke Academie van Wetenschappen hem onder hare leden opnam. In het jaar 1870 was onzen sinoloog te Batavia een boek in handen gekomen: Origine des Cultes door den beroemden Dupuis, dat hem aanleiding gaf tot het samenstellen van een werk Uranographie Chinoise, hetwelk door het Koninklijk Instituut voor de Taal-, Land- en Volkenkunde van Ned.-Indië in Den Haag, in 1875 werd uitgegeven. Daarin werd de uitvinding der sterrebeelden teruggebracht tot duizenden jaren voor Christus. Dit boek gaf tot heftige bestrijding aanleiding, zoodat de heer Schlegel, sterk gewapend als hij was, links en rechts zich had te verdedigen. Op het geographisch Congres, in 1875 te Parijs gehouden, werd het werk met zilver bekroond.

De Nederlandsche Regeering droeg intusschen den heer Schlegel de opleiding van jongelieden tot tolk voor de Chineesche taal op. Er werd daartoe eene oproeping gedaan, ten einde uit de candidaten de beste te kiezen. Reeds in September 1872 kon daarmede aangevangen worden. Drie jaar daarna, op 1 November 1875, werd onzen scherpzinnigen sinoloog het praedicaat van professor toegekend en twee jaar later, op 3 October 1877, creëerde de Nederlandsche Regeering ten behoeve van onzen sinoloog een leerstoel voor de Chineesche taal aan de Leidsche Hoogeschool. Het werd tijd. Kort te voren had de Fransche Regeering getracht Professor Schlegel als opvolger van den beroemden sinoloog Stanislas Julien voor de Hoogeschool te Parijs te winnen. Daar in Frankrijk geen waardige opvolger voor den éénigen geleerde te vinden was, wendde men zich tot Professor Schlegel met het verleidelijk aanbod om den leerstoel aan gindsche Academie te aanvaarden, mits hij zich

vooraf als Franschman liet naturaliseeren. Dit laatste stuitte den vaderlandschen geleerde tegen de borst. Toen onze toenmalige Minister van Binnenlandsche Zaken van een en ander op de hoogte werd gebracht, zorgde deze, door de creatie van genoemden leerstoel, dat professor Schlegel voor het vaderland behouden bleef.

* * *

Welsprekender en overtuigender bewijs van Professor Schlegel's vruchtbaarheid en volhardenden studielust kan men niet aanvoeren dan het door Brill uitgegeven boekje: „Liste chronologique des ouvrages et opuscules publiés par le professeur Schlegel de 1862—1901. Eene lijst die 256 nummers bevat!

En te midden van al die opstellen, artikelen, kritische beschouwingen als anderzins, getuigend van des schrijvers merkwaardige veelzijdigheid, troont zijn Nederlandsch-Chineesch Woordenboek in vier groote deelen als het ver uitgestrekte paleis van Versailles te midden van zijn park, zijne koepels, zijne tuinhuizen en châlets. Steen voor steen heeft de vaardige, oplettende bouwmeester zijn zeldzaam monument moeten opbouwen. Vrucht van jaren arbeid en studie, uitgegeven voor rekening van het Nederlandsch gouvernement, maar waarvoor de wakkere samensteller nimmer ééníg honorarium verlangd en evenmin ooit ééníg bewijs van erkentelijkheid vanwege onze Regeering ontvangen heeft.

Naast dat onvergankelijke paleis verdient vooral vermelding, zoo om zijne zeldzaamheid als zijn eigenaardig internationaal karakter, het tweemaandelijksch tijdschrift T'oung-pao, onder redactie van professor Schlegel en den Parijschen professor Henri Cordier, in het Fransch, Duitsch en Engelsch uitgegeven en uitsluitend aan de beoefening der Chineesche taal-, land- en volkenkunde gewijd.

Zoo gaat de nu 61-jarige geleerde voort met jeugdigen ijver zijn leven aan zijne lievelingsstudie te wijden. In zijne ruime studeerkamer, waar kamlte en stilte het overdenken aanmoedigen, ziet men op een tafeltje naast de rustbank de pakjes papier liggen, die met

des hoogleeraars aanhoudende aanteekeningen en verbeteringen voor zijn woordenboek beschreven worden. Steeds streeft de bouwmeester naar grootere volledigheid en fijnere voltooiing van het gebouw, dat zijn trots en zijn triomf is.

Kleine oorzaken hebben dikwerf groote gevolgen. De pauwenveer op den neus van den heer Hoffmann wekte bij den jeugdigen Schlegel den lust om Chineesch te leeren en schonk ten slotte Nederland, ja der gansche wereld, een groot en vermaard geleerde.

BLIJDE BOODSCHAP.

DOOR

S. S. VAN BEYMA.

'n Mooie zomeravond.

De dag is warm en druk geweest, doch rust en verkoeling brengend daalt thans de nacht..

In den tuin voor haar huis loopt een dame rozen te plukken. Haar kleeding bestaat uit een wit overhemd en grijzen rok.

Met gevulde handen gaat zij naar de veranda en schikt de bloemen in een vaas.

Op de tafel ligt een boek.

Zij voelt zich vandaag in zoo vroolijke stemming.

Wel is dit bijna steeds 't geval, maar ook kent zij haar donkere uren.

Haar leven werd zoo eenzaam. Hare ouders stierven en ze huwde niet.

Doch met vrouwenmoed waardeert ze 't goede, dat bleef.

Vooreerst haar zuster en zwager, die, in dezelfde stad wonend, haar 'n schat van liefde geven. Dagelijks zien zij elkaar en in hun gezellige, hoewel kinderlooze woning vindt ze bijkans vergoeding voor wat ze mist.

De strijd om het bestaan werd haar bespaard en een lieve, wijde kring van vrienden en kennissen haar geschonken.

De hartelijkheid, die ze ontvangt, geeft zij terug. Hier tracht zij te helpen, daar te steunen of te troosten..

Haar loon is dankbare gezichten en nog hechter band.

Vaak denkt ze aan Wallis' woord, welks waarheid zij ondervindt:

> „Men betreurt zoo dikwijls dat de vrouw geen arbeid genoeg heeft; velen, die een grooten kommer te dragen hadden, zegenden het dat zij zooveel tijd bezit om mee te lijden."

Ja, ze weet dat bij haar dood in menig hart een leege plaats achterblijft..

Zij vlijt zich neer in een rieten fauteuil en neemt het boek.

„Travail" par Emile Zola, leest zij op het titelblad.

Verder komt ze niet. Eerst nog wat droomen en van het prachtige weer genieten..

Een heerlijke lucht vol aroma ademt ze in. Bloemen geuren, vogels zingen..

„Och, als men de zon maar zoekt," denkt ze met een weemoedig lachje. „Dan is in elk leven nog zoovéél genot."

Ze slaat het boek open.

„Kijk," zegt ze tot zichzelf. „Zoo'n kalme avond om te lezen, zou menigeen mij dien niet benijden?"

Weldra is ze in de lectuur verdiept.

Niets stoort haar rust.

Door de stille straat der buitenwijk, waar ze woont, komt op dit uur bijna niemand.

Slechts enkele wandelaars gaan langzaam voorbij..

Eensklaps knerst 't hek. Ze ziet op.

Haar zuster en zwager treden binnen.

Blij verrast door dit onverwacht bezoek loopt ze hen snel te gemoet.

Doch als ze hen verwelkomen wil, blijft zij verwonderd staan..

Zij, die hen zoo kent, bespeurt direct dat er iets bijzonders is.

Nooit heeft ze die uitdrukking op hun gelaat gezien.

In beider oogen een warme gloed vol nieuwe zaligheid.

Hij trotsch gelukkig. Zij tot schreiens toe bewogen..

Ze weet niet wat te denken. Duizend gedachten vliegen door haar brein..

„Wat is er gebeurd?"

Zij lachen. En heel de jubel, die hun hart vervult, verschijnt op hun gelaat.

„Zie je nu dadelijk dat wij iets te vertellen hebben?" plaagt de jonge vrouw. Haar stem is zacht en beeft een weinig..

„Natuurlijk. Biecht gauw."

„Eerst zitten," stelt haar zwager voor.

In de veranda verbergt zijn echtgenoote het gezicht snikkend aan zus' schouder.

„Maar Emmy.." troost deze. „Wat is er toch?"

'n Bliksemschicht van begrijpen flitst plotseling door haar heen en doet haar trillen uit hoopvolle verwachting.

O, als 't waar is wat zij nu vermoedt, doch nog niet durft wenschen! Welk een onschatbare zegen voor haar broer en zuster, voor haar zelf..

„Ga zitten," beduidt ze Emmy, terwijl ook háár oogen op eens vol tranen schieten en haar keel schijnt dichtgeschroefd. „En vertel 't nieuws."

Allen gezeten, neemt zij voozichtig de hand der jonge vrouw in de hare.

Deze ziet haar aan, schreiend en lachend..

„Raad eens."

De toegesprokene slikt.

„De — ooievaar..?"

Moedertje in spe knikt. Haar lippen beven..

Trillend staat haar zuster op, slaat de armen om haar heen en kust haar zonder woorden..

Dan wendt ze zich tot haar zwager, wiens oogen vochtig zijn en drukt bei z'n handen.

Hij zoent haar.

„Van middag ging ik naar den dokter.." verklaart Emmy

zacht. „Die onzekerheid was niet te dragen. Ik vermoedde het, maar kon 't niet gelooven."

Zij zwijgt aangedaan, terwijl haar zuster zich weer naast haar zet.

Ze vervolgt:

„Ik sprak je niet over wat 'k innig hoopte. Ik vreesde mij te vergissen en dan was de teleurstelling zoo hard."

De ander antwoordt niet.

Haar gemoed is vol. Ze kan niet praten, niet denken zelfs..

„Krijgen we iets te drinken?" vraagt haar zwager.

Glimlachend begeeft ze zich naar de theetafel. Haar hand siddert en een floers komt vóor haar blik..

Een groot gevoel van geluk en dankbaarheid welt langzaam in haar op.

Ze ziet de toekomst.

Een rose kindje, Emmy's schat, doch ook tantes lieveling. Zonnetje in het huis, dat bijna 't hare is.

Hoeveel rijker wordt haar leven! Neef of nichtje, kleine vrind of vriendin..

Ze kan er niet aan denken. 't Lijkt te mooi..

Eensklaps komt in haar op hoe Emmy voelt? Zij wordt slechts tante en reeds die gedachte grijpt haar zoo aan. Wat moet het voor 't moederhart dus zijn?

Weer zittend kijkt ze Emmy oplettend aan.

„Ben je héél gelukkig?"

Het antwoord is een stralende lach, zoo vol heilige emotie en juichende zaligheid, dat de ongehuwde diep getroffen wordt..

Als 'n mes snijdt even de gedachte door haar ziel: „Waarom zij die vreugde en niet ik?"

Doch met vrouwelijke kracht onderdrukt ze haar. Ze wil tevreden zijn. Niet klagen over hetgeen ze mist, slechts dankbaar genieten wat blijft. Is dat niet moeilijk maar verheven?

„Jij zult van ons kindje ook veel houden, nietwaar?" vraagt de aanstaande moeder met trillende stem..

De eenzame knikt met vochtige oogen..

O, hóe ze het beminnen zal..! Zij, wie het natuurlijk vrouwengeluk ontbreekt, heeft onleschbaren liefdedorst.

In gedachte strekt ze de armen al reikhalzend uit naar 't nog

onbekende wezentje, dat met zoovele anderen haar bestaan moet vullen. Ze heeft het nu reeds lief. Hartelijk heet ze het welkom in 't leven met blijden lach en drukt het aan haar verlaten, naar warmte smachtend hart . .

„Ik krijg 't nu verbazend druk," zegt Emmy. „Je helpt toch?"

„Zeker."

Verheugd nuttig te kunnen zijn ziet ze reeds de kleertjes, die moeten gemaakt . .

„Hoe gezellig zullen we pikken," herneemt zus. „Dat kindergoed is zoo snoezig."

„Aardig werk. Ik verlang er naar."

Opgewekt praten ze door over de toekomst, die allen zoo rooskleurig schijnt.

Langzaam hult Natuur zich in nachtelijk duister. Vogels zwijgen . .
De maan rijst en sterren fonkelen.
Een geheimzinnige sluier verspreidt zich over de aarde . . .

GENEZEN.

DOOR

J. GORTER.

't Is doodstil in kamer no. 31 van het huis der liefde, waar de pleegzusters, voor de wereld daar buiten ongezien, haar werk verrichten. Het lichtblauwe gordijn is neergelaten en geeft aan het heldere zonlicht, dat tot in de kamer dringt, eene zachte droomerige tint die aan de kale wanden hunne naakte witheid ontneemt. Op het eenvoudige bed ligt eene patiënte, oogenschijnlijk in rustigen slaap, en ware het niet dat hals en hoofd bijna onzichtbaar zijn door het beschermend verband, dan zou men niet wanen dat op dit oogenblik daar een strijd wordt gestreden welke beslist over leven of dood. — Want het is geen slaap die het zwakke lichaam zal versterken en rust zal brengen in het matte hoofd, het is de narcose, de bedwelming die aan dat eenmaal zoo krachtig organisme voor eenigen tijd het leven heeft ontnomen. De rechterhand rust in die van de zuster, wier taak thans begint of.... misschien thans reeds eindigt. Met kalmen blik slaat zij hare patiënte gade en zij vraagt zich af wat het einde zal zijn. Een geheimzinnig wegdragen in donkeren nacht of een jubelen bij den eersten gang in zonnelicht en zomerwarmte.

Op de trap doen zich mannenstemmen hooren, die nader komen. Het is de professor met zijn assistent. Een vluchtige blik en lang

controleeren van den polsslag zegt hun dat de bedwelming spoedig ten einde is. Kort daarna komt in het levenlooze beeld eene zwakke beweging en openen zich halverwege de oogen; maar slechts voor korten tijd, want de apathie is te groot en het lichaam valt weer terug in dezelfde bewegingloosheid.

„'t Gaat naar wensch," klinkt daarop de stem van den man der wetenschap en nadat hij nog eenige wenken en raadgevingen aan de zuster heeft gegeven, verwijdert hij zich.

„'t Gaat naar wensch," herhaalt de zuster met een stralend gelaat. Zou zij die zware operatie dan toch kunnen doorstaan, dat oogenschijnlijk zoo bleeke en zwakke meisje dat daar voor haar ligt uitgestrekt? Zij hoort de thans zoo regelmatige ademhaling, ze voelt den wel is waar zwakken, maar toch zoo geregelden polsslag en hare hoop wordt levendiger; 't is haar als ziet zij in een visioen een week van spanning voorbij ijlen, die gestalte zich oprichten, de gesloten oogen zich openen om een blik door te laten van innige dankbaarheid en zij hoort in hare verbeelding een lieve stem fluisteren: „O zuster, hoe dank ik u!"

Het visioen werd waarheid; het krachtige gestel der lijderes had den strijd gestreden met goed gevolg, de gevaarlijke wond had zich snel gesloten en werd binnen betrekkelijk korten tijd ontdaan van het beveiligend verband. Daar zit zij in haar leunstoel voor het geopend venster met hare verpleegster, die steeds aan hare zijde was, altijd behulpzaam en dienstvaardig. Met een lachend gelaat was deze haar steeds genaderd alsof er geen gevaar bestond en had zij dikwijls vroolijkheid geveinsd zonder reden. Maar thans is dit alles voorbij. Zij gevoelt zich beter worden.

O! welk een genot, te zitten voor dat geopend venster en de frissche zomerlucht in te ademen met diepe teugen. Welk een geluk hare lieve huisgenooten weer te mogen ontvangen en met hen te spreken over den angst, die thans voorbij, over het leed, dat thans geleden is; zich te hooren prijzen over haar moed en vastberadenheid, over hare kalmte vóor het gevaarvol oogenblik. Alles jubelt in haar jong hart, waarin de levenslust weêr terugkeert, want morgen als het weder gunstig is, zal ze voor het eerst mogen uitgaan.

Uitgaan! dat is de cel verlaten waarin ze als een gevangene zoó langen tijd was opgesloten.

Uitgaan! dat is den drempel overschrijden van het Ziekenhuis, om zich te baden in licht en warmte; de menschen weêr te zien, en de boomen en het groen en de bloemen en alles wat uitlokt tot heerlijk genieten — — —

En het weder wàs gunstig.

Daar buiten schitterde alles in volle zomerweelde. De heesters en struiken bogen zich onder een zachten-zoelen winddruk als knikten zij het bleeke meisje, dat daar in den arm van hare pleegzuster geleund, langzaam voortschreed, vriendelijk toe, alsof zij wilden zeggen: „Welkom op uw eerste wandeling!"

Een merel zat hoog in een boom haar lied te fluiten en het was haar alsof zij daaruit verstond: „Zijt welkom in het nieuwe leven!"

Was dat dezelfde wereld van voorheen, waarin zij zoo gedachteloos had rondgedarteld, niet ziende al het schoone dat ze aanbiedt, niet opmerkend de lijnen en kleuren en geuren, die zich ontvouwen voor het opmerkzaam oog?

Is dat blauw-groene grastapijt niet molliger getint dan voorheen, toen ze onnadenkend daarop speelde en de bloempjes vertrapte, welke zij nu voorzichtig plukt en ze bindt tot een krans om haar zonnig hoofd?

Zijn die eikenstammen niet forscher in hunne knoestige ronding? Is de hemel niet doorschijnender en de lucht niet ijler dan voorheen! O! hoe doorstroomt die zuivere lucht haar longen, nieuwe levenskracht, frisscher bloed brengende in haar verzwakt lichaam! Hoe bemerkt zij dat hare spieren zich weêr spannen en als het ware haar oprichten uit hare ineengesloten houding. Het juicht in haar ziel nu ze weêr gevoelt den jongen krachtigen levensstroom die door hare aderen gaat, die haar weêr opricht uit hare apathie, die haar weêr doet zien hoe heerlijk het heden is en hoe vol illusie de toekomst. Een dankgebed zonder woorden ontlast zich uit haar vol hart en het is haar alsof zij wordt opgenomen, gedragen door een donzige wolk naar boven, al hooger en hooger, los van de aarde en voor altijd bevrijd van zorg en strijd....

De liefdezuster schikte haar hoofdje nog wat tegen de plooien

van haar zwart gewaad en liet haar patiënte, veilig tegen haar op de rustbank geleund, slapen en.... droomen.

En het was haar alsof haar jong leven, in de weinige tijdperken die achter haar lagen, haar in beelden voorbijging; hoe ze als kind had gespeeld in het jonge groen van de grazige weide, waar ze bloempjes plukte, geel en wit en roze en deze thuis bracht, waar hare moeder ze in een vaas schikte tot een kleurrijk bouquet. Hoe ze later, den kinderschoenen ontwassen, met opgestoken haar en gekleede japon voor het eerst uitging naar eene soirée en zoo bedeesd was en verlegen toen een knap jongman haar aansprak en haar een compliment maakte over de mooie combinatie van kleur der donkerroode roos in haar gitzwart haar.

O, hoe was haar leven voor haar geweest één feest van jeugd en blijheid en schoonheid; hoe schitterde de toekomst haar tegen in een wit en donzig licht, dat daar van uit de verte haar tegenblonk in ongerepte reinheid, totdat.... er een nevel optrok voor dat heerlijk beeld, totdat zich de kiem openbaarde van eene doodelijke kwaal, ongemerkt en ongezien.

En de horizon van haar jong leven, tot nu toe zoo helder en rozig getint, zoo oneindig ver en licht, verdonkerde eensklaps, en werd al nauwer en enger om haar heen; de heerlijke lucht die haar omringde werd hoe langer zoo zwaarder en haar slaap werd gestoord door schokkende bewegingen. Hare ademhaling werd steeds moeilijker totdat ze een gevoel kreeg alsof haar keel werd dichtgesnoerd met scherpe snijdende banden en alles om haar heen verdween in een donkeren nacht.

Maar de zuster, die den in het begin zoo kalmen, maar thans onrustigen slaap harer patiënte had gadegeslagen, maakte door een lichte beweging een einde aan dit droombeeld — en met een onwillekeurige beweging van de hand naar haar keel, sloeg het meisje de oogen op:

„'t Is toch niet waar hè?" vroeg ze, op de genezen plaats wijzende. „Och neen, nu ben ik weer wakker! Foei wat een benauwde droom, ik heb alles weêr doorleefd, maar 't is voorbij, voorbij de angst en zorg, verdwenen de donkere wolk die mij het licht ontnam en mij verhinderde den horizon te zien. O ja! ik gevoel het: dat licht is wedergekeerd! Ik zie weer de bloemen in

de groenende weide, hoe ze mij toelonken in geuren en kleuren; ik zie weer den helderen hemel met zijn oneindig blauw; ik gevoel mij weer beter, hersteld, als ware ik geroepen tot een nieuw leven."

Zoo vervolgde het tweetal harė wandeling langs kronkelende paadjes en lachende weilanden waar het vee graasde in weelderige overdaad of zich in het gras had neêrgelegd, herkauwend in rustig welbehagen.

Hoe stil was het om hen heên — geen geluid drong tot hen door, dan alleen het afbreken van het malsche gras door de scherpe tong van het grazend vee, nu en dan begeleid door een krachtig uitstooten van de lucht uit hunne ruime longen. O! hoe weldadig was voor hen beide de kalme rust, de zachte stilte die hen omringde, want ook de pleegzuster genoot deze eenzaamheid met onverdeeld genot. Daar ginder in het groote Ziekenhuis was het ook stil, dat vertelden haar·daag'lijks de kale witte muren der ziekenkamers, daar was het ook eenzaam wanneer zij 's nachts waakte over de geringste beweging harer patiënten, maar die stilte was kunstmatig en die eenzaamheid was soms angstig. Maar hier.... O! welk een genot allééu te zijn met de fluisterende natuur, ver van de menschen met hun worstelen en strijden, met hun lijden en smarten, met hun ziekte en kwalen; hier alles vrede en licht, lucht en ruimte, geur en kleur om haar heen. Ze vatte de hand harer patiënte en met een blik van oneindige teederheid klonk het uit haar mond:

„O! hoe gelukkig, hoe zalig moet zich toch iemand gevoelen, die na weken van smartelijk lijden haar ziekenkamer mag verlaten en hier zitten, hier op dit vredige plekje, waar alles stemt tot vrome dankbaarheid."

En aan hare zijde klonk eene zacht bewogen stem: „Ja zuster! en die gelukkige, die zalige, die dankbare ben ik!"

Warme tranen van zachte emotie vloeiden over hare wangen, maar daar doorheen schitterden een paar oogen, met eerbied op de zuster gericht, wier taak eindigde met het hartverheffende gevoel, een Engel op aarde te zijn geweest.

MILITAIRE SCHETSEN.

DOOR

E R R E.

IX.

'n Gezellig avondje.

„Ben jij ook voor morgen gevraagd, Van Staveren?"

„Ja zeker."

„O, dat is leuk!"

„Ja maar, ik ga niet."

„Waarom niet?"

„Ik kan niet.... ik heb.... ik ben.... enfin, ik heb geschreven, dat ik gewoon verhinderd ben."

„Nee hoor, ik ga; 't is de eerste keer, dat ik zoo'n fuif heb."

„Nou, 'k hoop, dat je je goed amuseeren zult; ik zal eens aan je denken, hoor! Ik loop er geen tweede maal in, nadat ik het verleden jaar al eens meegemaakt heb. 's Morgens krijg je misschien een standje van 'm, en 's avonds is hij poeslief. En wat de fuif zelf betreft, dan zitten de dames op een rij en de heeren bij mekaar; je mag een partijtje maken met meisjes, die niet spelen kunnen; je krijgt twee slappe toddy's en om half 12 sta je op straat. Daarvoor heb je dan jas A aangetrokken en moet je nog een fooi geven ook."

Van Staveren was een jaar of drie officier en had zich in dien

tijd nog al dikwijls onder menschen bewogen, terwijl hij trouwens ook al vóór dien tijd zich een zekere gemakkelijkheid in zijn omgang met families had eigen gemaakt. De andere, Hommel, had daarentegen eerst ettelijke maanden geleden de promotie van sergeant tot tweede-luitenant gemaakt, was van hoogst eenvoudige afkomst en had dientengevolge nog eenige illusies op het punt van conversatie in het maatschappelijk leven, die hem nog vrijwel nieuw was. Zij behoorden beiden tot een klein garnizoen in een evenmin groote stad, zooals zoo menigmaal bij elkaar aangetroffen worden in ons land. Het eerste zou op deze plaats niet gevonden worden, als de laatste, vroeger een vesting, er niet was; en het stadje had geen andere bron van inkomsten dan het bataljon infanterie, dat er thuis behoorde.

Aan een dergelijk garnizoen is nu eenmaal de aanwezigheid van jonge officieren onvermijdelijk verbonden. Overigens vinden dezen daar nu juist niet de meest geschikte opleiding in het maatschappelijk leven, en dit wel wegens ontstentenis der gelegenheid, om hun blik te verruimen. Uit den aard der zaak leeren zij er al spoedig de eigenaardigheden over te nemen, die saamgevat worden in het woord kleinsteedschheid: de onbeduidendste zaken vormen er gewichtige gebeurtenissen, en babbelzucht doet onderling vertrouwen plaats maken voor achterdocht en kwaadsprekerij.

Het feit van den dag, waarover ook het bovenstaand gesprek liep, was thans de partij die „de Majoor" zou geven.

Zoo'n titularis, die bij de infanterie een bataljon commandeert en zoowel daar als bij de andere wapens de onmiddellijke chef der kapiteins en ritmeesters is, is in een groote stad niet meer of minder in tel dan ieder ander uit den fatsoenlijken stand. Niet alzoo echter in kleine garnizoenen: daar is hij de hoogste militaire autoriteit, en staat hij zoo al niet boven dan toch vlak naast het voornaamste burgerlijke gezag, den burgemeester. Dit verklaart dan ook de uitdrukking „de Majoor", onder welke titulatuur hij zelfs ook in de burgersamenleving bekend is.

Zooals iedereen, die een hooge functie bekleedt, heeft ook „de Majoor" niet alleen rechten, doch ook plichten te vervullen, indien hij althans zijn prestige in zijn korps en in de plaats

zijner inwoning behoorlijk wil ophouden. Tot deze laatsten behoort nu ook „het zien" van zijne officieren en hunne vrouwen, een voorrecht, dat echter alleen voor den gehuwden chef weggelegd is, en dat in elk geval alweder een eigenaardig bewijs oplevert van den band, die in geen enkelen stand zóó duidelijk merkbaar is, als in het militaire leven. De wijze, waarop hij dit doet, is natuurlijk afhankelijk van de min of meer gemakkelijke manier, waarop hij zich bewegen kan, en verder van den lust, dien hij gevoelt, om een vertrouwelijken omgang te hebben met de huisgezinnen van mannen, die door kleeding en ambt nu eenmaal in denzelfden stand gebracht zijn, als waarin hij verkeert.

„De Majoor" nu, op wien wij hier het oog hebben, bepaalde zich elken winter tot 2 of 3 „avondjes", afhankelijk van het aantal officieren, dat de eer had, onder hem te dienen. Deze vaste gewoonte getuigt reeds voldoende, of hier van plicht of genoegen sprake was. Hoe het ook zij, ook thans hadden de heer en mevrouw Essels eenige officieren van verschillenden rang en leeftijd met hunne dames genoodigd, terwijl het aantal dezer laatsten — bij gemis aan de noodige echtgenooten en uitgaande dochters — door het bijvoegen van andere uit het plaatsje uitgebreid was tot een „bonte rij".

Van Staveren was niet de eenige, die slechts weinig lust had in het partijtje; alleenlijk durfden de anderen niet, zooals hij, zonder reden voor de invitatie te bedanken. Wat den luitenants betreft, hing de tegenzin bij enkelen samen met de dienstverhouding. Terwijl deze tusschen „den Majoor" en zijn kapiteins vrij goed genoemd kon worden, was zulks met vele jongelui niet het geval, die hem „erg lastig" vonden. Wij zullen het voorbeeld van de burger-jongelui uit het stadje, om in deze een oordeel te vormen en uit te spreken, niet volgen: daartoe moet men volledig bekend zijn met verschillende omstandigheden, waartoe eenerzijds het vertrouwen van den chef in zijn eigen loopbaan, zijn kans op bevordering en zijn vrees voor hoogere autoriteiten en aan den anderen kant de leeftijd der luitenants en hun optreden en gedrag, zoowel in als buiten dienst, behooren.

„Ik wou, dat ik er nog maar af kon," beweerde 's middags een van deze laatsten in de societeit.

„Hoezoo?"

„Wel, van morgen heeft hij mij een standje uit f-kruis gegeven, en mij verweten, dat ik lui en een slecht voorbeeld voor anderen was. Ik kan mij niet begrijpen, hoe hij zoo'n gemeen sujet nu toch bij zich aan huis wil hebben. Misschien is hij dan weer de minzaamheid in persoon; maar hij zal niet veel pleizier van me hebben, dat beloof ik je: ik negeer hem natuurlijk zooveel mogelijk."

„Dat zal hij beroerd vinden," voegde een oudere collega hem scherp toe.

„Dat kan me niet schelen; dan moet hij maar niet zoo onhebbelijk zijn," ging de ander eigenwijs voort.

„O nee maar, je hebt groot gelijk, hoor, en ik zal er dan ook eens op letten, hoe onbeleefd je zijn zal tegenover den majoor."

De majoor Essels had, wat men tegenwoordig zonder al te groote overdrijving haast zou kunnen noemen een normaal officiersgezin: behalve een vrouw, één dochter, Betsy, die reeds voor volwassen doorging, ofschoon haar leven slechts 18 zomers en zelfs nog één winter minder telde.

„Ik zal blij zijn, als het twaalf uur is," sprak hij 's middags aan tafel.

„En ik," voegde mevrouw er aan toe.

„Waarom Pa? Zijn het zulke vervelende menschen, die komen?"

„Wel, neen, zeker niet! Maar ik vind het zoo'n herrie in huis, terwijl ik bovendien altijd bang ben, dat de menschen zich niet amuseeren."

„We zullen het maar weer net als vroeger doen, hè?" ging mevrouw Essels voort: „drie tafeltjes en de jongelui achter aan een allegaartje."

„Hè ja, dat is leuk!" zei de 18-jarige. „Hoe heeten die twee nieuwe officieren ook weer?"

„Lamschot en Den Heyer; beiden een beetje linksch en verlegen, zoodat jij wel eens je beste beentje voor mag zetten, om ze aan den praat te houden."

„Nee, dat laat ik aan Marie over; en Van Ruyven houdt ze zeker altijd typisch voor den gek."

„Daar moet je 'm toch niet toe aanzetten: dat vind ik juist zoo jammer, dat hij altijd aardig ten koste van anderen tracht te

zijn, wat vooral niet moeilijk is tegenover zoo'n paar jongelui, die nog niet tegen hem opgewassen zijn."

De klok van 8 uur was nauwelijks koud, toen er aan den huize Essels bescheiden gebeld werd.

„Daar heb je ze waarachtig al," bromde op haar slaapkamer mevrouw, die er nog altijd niet aan gewennen kon, dat alles hier zoo anders toeging, dan in de groote stad, waar zij het grootste deel van haar 45-jarig leven had doorgebracht.

„Marie, kom nou!" riep de majoor met gedempte stem onder aan de trap; „er is al gebeld."

Dank zij een opzettelijk dralen met opendoen van de meid was de heele familie net in de kamer, toen de twee bovengenoemde, jongst aangestelde luitenants binnenstapten. Beiden waren in uniform; alles, wat glimmen kon, keurig gepoetst, terwijl licht stof op hunne jassen ten bewijze strekte, dat zij fonkelnieuwe handschoenen aan hadden. Nog vóórdat zij drie stijve buigingen hadden gemaakt, drukte de majoor, in zijn streven om hen op hun gemak te stellen, hun amicaal de hand, terwijl hij zijn blijdschap uitdrukte, hen voor 't eerst in zijn huis te zien.

„Heeren, neemt me niet kwalijk, maar ik zie daar op eens, dat de meid vergeten heeft, een paar lampjes op te steken," sprak mevrouw uiterst vriendelijk doch inwendig ziedend op het tweetal, dat door zijn vroege komst oorzaak was, dat niet alles op tijd in orde was.

Onderwijl haalde de majoor zijn dochter in het gesprek, dat hij met benijdenswaardigen tact wist gaande te houden. Betsy miste daartoe nog de handigheid, terwijl bovendien de beide gasten het haar ook niet veel gemakkelijker maakten: stokstijf stonden zij naast elkaar, nu eens aan hun manchette trekkende en dan weer met hun zakdoek het hoofd afvegende, alsof de omgeving verhittend op hen werkte. Verlegen glimlachende, beantwoordden zij elke vraag met een „om u te dienen, majoor!" of „excuseer juffrouw," zonder dat er iets meer uit te krijgen was. Ontelbare malen waren des majoors blikken naar de pendule afgedwaald, voordat de volgende gasten binnenkwamen. De eerste, voor wie de kamerdeur wijd opengedaan werd, was nu juist niet geschikt, om de conser-

vatie wat beter te doen vlotten: 't was een jong meisje, Marie Damster, een logeetje van den notaris en een onbekende voor iedereen, zelfs ook voor de familie Essels, bij wie zij de vorige week slechts een kort middagbezoek gebracht had. Lamschot dacht, al zeer goed in den vorm te zijn, toen hij bij zijn voorstelling een „zeer aangenaam" liet hooren.

Langzamerhand kwamen ook de andere genoodigden binnen, wat gepaard ging met een familiaren groet, een stijve buiging of wel een voorstelling van onbekenden, wat echter alleen voor het logeetje en nu en dan voor de beide jonge officieren noodig was, hetgeen Lamschot dan weer altijd „zeer aangenaam" vond.

„Waarom ben jij toch voortdurend zeer aangedaan?" vroeg Van Ruyven, die zich terstond met een vroolijk praatje bij de jonge dames gevoegd had. Schijnbaar voor Lamschot alleen bestemd, had die vraag echter toch de gewenschte uitwerking, om in hevige mate den lachlust der meisjes op te wekken, zonder dat zij medelijden hadden met het gekke figuur, dat het slachtoffer sloeg en te vergeefs trachtte te verbergen, door flauwtjes mee te lachen.

Overschuit, dezelfde, die zich voorgenomen had, uit wraak voor een des morgens ontvangen standje, des avonds flink terughoudend te zijn, kreeg op dit punt een aardige les van den majoor, die door de wijze, waarop hij hem verwelkomd had en daarna een praatje over allerlei, behalve den dienst, met hem hield, hem deed gevoelen, dat luitenant en mijnheer Overschuit twee verschillende personen voor hem waren.

Alles ging precies volgens het programma: de dames op een rij, met de oudste twee op de canapé, terwijl de heeren den kring voltooiden, doordat aan de eene zijde de majoor aansloot aan de oudste kapiteinsvrouw en aan den anderen kant Van Ruyven naast de jonge dames de plaats had ingenomen, die hij Den Heyer ontnomen had met de troostrijke woorden: „wacht maar tot je zoo oud ben als ik, dan mag jij ook zoo'n buitenkansje hebben." De jeugdige schoonen vonden den brutalen Van Ruyven, die vier jaar officier was, blijkbaar weer „erg leuk," een onuitgesproken oordeel, waarmede de verdrongene, blijkens zijn glimlach, slechts den schijn aannam in te stemmen: in den grond van zijn hart

toch verwenschte hij den iets ouderen collega, wien hij zoo gaarne zou laten voelen, dat, waar hij in brutaliteit de baas was, hij in physieke kracht verre beneden hem, Den Heyer, stond.

Bij de ouderen van het gezelschap liep het gesprek over min of meer huishoudelijke zaken, al naar gelang zich de heeren al of niet er in mengden; bij de jongeren betrof het de amusementjes van het plaatsje, en kwam het verder al gauw op militair gebied, waaromtrent vooral de jongere officieren de onbelangrijkste diensten als zaken van gewicht voorstelden, zonder te begrijpen dat zoo'n discours — een bewijs van gebrek aan conservatie — voor het schoone geslacht een lang niet onbeperkte aantrekkelijkheid heeft. Aan beide zijden deden zich bovendien dezelfde twee verschijnselen voor, ten eerste dat de afwezige stadgenooten herhaaldelijk over de tong gingen, en daarbij niet altijd in het schoonste daglicht geplaatst werden; en ten tweede, dat nu en dan het gesprek geheel stilstond. Had dit laatste toevallig in de geheele kamer tegelijk plaats, dan draaide de majoor aan zijn knevel, kuchte zijn gade, ofschoon zij niet verkouden was, en frommelde Betsy haar zakdoek tot een prop. Gewoonlijk verbrak Van Ruyven dan de stilte, door een of andere variatie op het in dergelijke omstandigheden altijd onhandige thema van „daar gaat een dominé voorbij" in het midden te brengen. Nu eens zei hij: „wat gaat hij toch nog altijd laat uit, vindt u niet?" waarop dan tot zijn groote blijdschap de vraag „wie?" volgde, omdat hij dien dan haastig met „wel, de dominé" kon beantwoorden. Dan weder noemde hij den naam van den predikant uit de plaats en vroeg hij aan Lamschot, om hem binnen te laten: „of wordt je dan misschien weer zeer aangedaan?"

Marie Damster had medelijden met Van Ruyvens slachtoffer. Zelf een vreemdelinge in deze omgeving, wist zij echter niet, welk onderwerp zij met hem aan moest roeren, en begon daarom met een gebruikelijk aanloopje:

„Woont u hier al lang?"

„Dat denkt u maar," haastte Van Ruyven zich te antwoorden. Doch voordat hij verder kon gaan, waarbij hij zeker niet nagelaten zou hebben, den aangesprokene belachelijk te maken, was Marie hem handig doch tevens wel ietwat scherp voor:

„U heeft zeker kleine broertjes, meneer Van Ruyven, wie u altijd een antwoord moet voorzeggen."

Dat hielp; doch slechts voor een oogenblik. Aandachtig luisterde hij aanvankelijk naar het door hem afgebroken gesprek.

„O, u is pas dit jaar officier geworden?" kleedde Maria haar vraag thans in.

„Ja, juffrouw."

„Wonen uw ouders hier ook?"

„Excuseer, juffrouw."

„En bevalt het u hier goed?"

„O ja."

„Heeft u een prettige kamer?"

„O ja, zeer aangenaam."

Toen proestte Van Ruyven het uit; thans durfde Marie echter niets te zeggen, daar zij bemerkte, dat alle heeren lachten, en de dames hetzelfde trachtten te verbergen, door haar zakdoek voor den mond te houden. Zij deed, alsof zij niets van de vroolijkheid der anderen en Lamschots verlegen kleur bemerkte, en ging verder voort met op vriendelijken toon te informeeren naar zijn tafel, de societeit enz. Toen zij echter het ongeluk had, om ten slotte te vragen, of hij hier prettige kennissen had, kon zijn plaaggeest zich niet langer inhouden, en was hij hem al weer met zijn antwoord voor:

„Ik ben zijn beste vriend; zeer aangenaam."

Marie nam echter met haar scherpe tong op waardige wijze de verdediging van Lamschot weder op zich.

„Dan vrees ik, dat meneer aan zijn slechtste al heel weinig zal hebben."

De stoot was raak. Algemeene stilte. 't Was gelukkig voor Marie, die zelf geschrikt was van haar uitval, dat een der andere heeren er nog aan toevoegde: „laat nou je dominee maar binnenkomen, Van Ruyven; misschien kan die er je uitredden, nu je blijkbaar met den mond vol tanden zit."

„Och, de opmerking van juffrouw Damschijf (het opzettelijk veranderen van namen is een geliefkoosde aardigheid voor menschen als Van Ruyven, waarmee hij echter thans weinig succes had) is alleen geen compliment voor jou," repliceerde hij, terwijl hij blijk-

baar achter een hatelijkheid zijn inwendige kwaadheid trachtte te verbergen; „want die slechtste vriend ben jij: denk maar eens aan gisteren.”

’t Werd hoog tijd, dat er een eind kwam aan het discours.

„Wat denken de dames er van, als wij eens een partijtje gingen maken?” vroeg de Majoor. „Heeft u lust, Mevrouw Van Dorpel?”

„O nee, meneer, dat durf ik niet, want mijn man zeit altijd, dat u zoo fijn speelt.”

Telegrafische blikken tusschen gastheer en -vrouw, handelend over de vrees, dat de te voren gemaakte regeling in duigen zou vallen.

„Och kom, vrouw, wat een gekheid,” kwam de kapitein Van Dorpel gelukkig tusschenbeide; „dat geldt voor de societeit, maar jij kunt best mee quadrilleeren, als je er maar om denkt, dat in het zwart de twee en in het rood de zeven de hoogste is, en dat schoppen en klaveren aas altijd troeven zijn.”

„Prettig vooruitzicht,” dacht de Majoor, die inderdaad een uitstekend hombreur was.

De tafeltjes werden klaar gezet en de spelers daarbij ingedeeld. De Majoor verdeelde fichesdoozen en whistboekjes; zijn vrouw schonk glazen met rooden wijn, punch en limonade in; Betsy plaatste de stoelen om de groote tafel in de andere kamer; en onderwijl maakten de gasten elkaar onbeduidende opmerkingen over „mooie dingen”, die zij in het huis zagen of althans meenden te zien.

Na lang gepraat scheen men het omtrent de partijtjes, die gemaakt zouden worden, eens te zijn. Weldra hadden althans allen plaats genomen, en hoorde men de gewone uitdrukkingen als: „hoe is ’t ook weer: links of rechtsom geven?” — „wie zit er voor?” — „waar moeten de kaarten liggen?” — „hoeveel tellen die rondjes en hoeveel die kleine fiches?” enz. enz.

Zoo ver waren de jongelui echter nog lang niet.

„Ik voel het meest voor pand verbeuren,” verkondigde Van Ruyven, die blijkbaar het met hem voorgevallene al weer vergeten was.

„Ik het minst,” antwoordde een oudere collega, van wien hetzelfde niet gezegd kon worden, en die bovendien het alles behalve

prettig vond, in den „kinderhoek" geduwd te zijn, zooals een der dames het genoemd had.

„Dan zal ik mij ‚als jongere' moeten onderwerpen," zei Van Ruyven. „Vindt u ook niet?" vervolgde hij tot zijn buurmeisje die reeds tot over de ooren gekleurd had bij het hooren van het woord „pand verbeuren" en het denken aan de gevolgen daarvan.

Ten slotte werd besloten, dat er gebankt zou worden.

„Hoe gaat dat?" vroeg Cor, de dochter van den predikant Wolslam.

„O, dat leert u dadelijk. U probeert maar, in minstens twee kaarten zoo dicht mogelijk bij 21 te komen."

„Vandaar het woord vingt-et-un", vulde Van Ruyven aan. Een rilling voer Cor door de leden.

„Een houdt de bank," ging de eerste weer door. „Is die er dichter bij, dan betaalt u hem en anders hij u. Dan zijn er nog eenige bijzonderheden van groote bank, kleine bank en triple, maar dat merkt u wel onder 't spelen; de hoofdzaak is betalen."

„Betalen? Waarmee?" vroeg Cor angstig.

„Met geld natuurlijk, of dacht u soms met pepernouten?"

Het jonge meisje ontstelde. Haar vader had haar opgevoed in de leer, dat het zonde was, als men om geld speelde. Dat verbod te overschrijden was nog niet het ergste; zij deed dat liever, dan een spelbreekster te zijn. Doch er was iets anders: met schrik dacht zij er aan, dat zij niet meer dan twee kwartjes bij zich had, die zij voor de meid meegebracht en in de punt van haar zakdoek vastgeknoopt had. Hoe zou zij die ongemerkt voor den dag halen, en wat zou zij doen, als zij dat geld eens verloor?

„Het beste is een bank met aandeelen," vond Betsy Essels.

„Wat is dat nu weer?" durfde de predikantsdochter aan haar met meer vrijmoedigheid vragen.

„Dan is de winst voor gezamenlijke rekening," — dat denkbeeld beviel Cor — „en dan beginnen wij eerst, met allen iets, b.v. een kwartje, in te zetten" — hernieuwde angst bij de gedachte aan dat verlies van de halve fooi — „een van de heeren wil dan zeker de bank wel beheeren."

„Maar we moesten eigenlijk centen hebben," zei Overschuit. „Die heb jij zeker wel, Claasbergen," ging hij tot den luitenant-

kwartiermeester voort; „heb je niets van traan of slappe was over?"

Luid gelach van de aanwezige jongere luitenants over deze militaire aardigheid, die natuurlijk — en gelukkig! — boven of liever buiten het begrip der dames ging.

„Pa, heeft u ook nog centen?" riep Betsy den Majoor toe met een gezicht zóó natuurlijk, dat het onmerkbaar was, dat ook dit reeds te voren geregeld was.

„Ja kind, kijk maar eens in mijn bureau; daar zal je nog wel een paar rolletjes van 25 zien liggen."

Een oogenblik later kwam zij inderdaad met een voorraad terug, dien zij op tafel neerlegde.

„Asjeblieft! wie maar durft!" riep Van Ruyven; „wie nog een rolletje? u niet, juffrouw Wolslam?"

„Is dit noodig?" vroeg deze in toenemenden angst voor haar twee kwartjes.

„O neen, als u zelf genoeg centen bij u heeft, niet."

„Hier Cor, begin maar vast met deze tien," zei Betsy, die de verlegenheid van haar vriendin bemerkte, en de oorzaak daarvan scheen te begrijpen.

Het spel begon. Als altijd volgden de jongelui met begeerige blikken de kaarten en den daarop geplaatsten inzet, alsof het in Monaco was; ook nu weer bleek het echter, dat de dames over het algemeen nog veel meer opgewonden bij dobbel- of hazardspelen zijn dan de heeren. Slechts één van deze laatsten miste het animo en speelde werktuigelijk mee, of liever liet het haar buurman doen, daar zij zelf er niets van begreep. Het eenige wat Cor — want deze was 't — vatte, was, dat de 10 geleende centen op waren, en dat zij dus nu wel haar primitieve portemonnaie zou moeten openen, wat onder de algemeene opgewondenheid echter gemakkelijk ongemerkt kon geschieden.

Dit bracht voor haar blijkbaar een gunstige wending in 't spel der fortuin. Telkens zag zij zich geld toebedeelen, en toen aan het slot van den avond de behaalde winsten en geleden verliezen nageteld werden, bleek zij ruim 40 centen gewonnen te hebben. Voor Van Ruyven was dit weer een welkome gelegenheid, om zijn vrijpostigheid lucht te geven: „ik geloof, dat u uw heele fooi er uit gehaald hebt, juffrouw Wolslam."

Dat woord deed bij haar weer het bloed naar 't hoofd stijgen. „Zou hij 't gezien hebben, dat ik dat kwartje uit mijn zakdoek haalde?" dacht zij bij zich zelf. Die vrees nam nog toe, toen hij aanbood, de centen tegen zilver in te wisselen, doch verminderde weder, toen hij slechts dubbeltjes gaf, waardoor daarentegen het gemis van de afgepaste fooi haar bleef plagen.

„Ze mogen me nog wel iets te eten geven," fluisterde Overschuit zijn collega in, „anders haal ik niet eens mijn vertering er uit."

„En ik heb net precies niks meer bij me. Kan je mij niet even een paar kwartjes leenen?"

„Waarvoor? Je wondt toch geen fooi geven, hoop ik. Ze mochten mij wel eerder een vergoeding geven. Ik heb me den heelen avond naast de dochter van mijn kapitein zitten vervelen; twee kopjes leut gehad, twee nog slappere grocjes, een pasteitje en een boterham met worst verorberd, en bovendien nog 28 cent verloren. Ik had 10 maal liever een partij billard op de societeit gespeeld."

„Wel, nog al veine gehad, Overschuit?" vroeg de Majoor, toen ook de speeltafeltjes verlaten waren, aan den jongen man, van wien wij duidelijk merken, dat hij voor zijne manieren de schaaf nog niet missen kan.

„Neen, Majoor, daar kan ik niet over roemen, maar...."

„Wil je nog niet wat gebruiken?"

„O neen, dank u. Uw dochter heeft zoo goed voor ons gezorgd, en dat nog al, terwijl wij van middag snert aan tafel gehad hebben."

De Majoor keek angstig rond, om te zien, of iemand anders ook soms het eigenaardige gezegde gehoord had, en begon toen weer elders een praatje, waar hij dacht dat zulks het meest noodig was.

De heeren kregen een sigaar, een duidelijk bewijs, dat de partij afgeloopen was. Mevrouw Van Dorpel, de aangewezen persoon, om het sein tot weggaan te geven, scheen dat echter niet te begrijpen. Er kwamen weer van die pijnlijke oogenblikken van stilte, die altijd weer afgebroken werden door een of andere onbeduidende vraag of opmerking over de gemaakte partijtjes en de

afrekening daarvan: zij scheen het niet op te merken. Een der andere dames wenkte haar toe: ook dit ging voor haar verloren. Reeds haalde de vrouw van een der luitenants, het uur ziende naderen, waarop zij haar spruit moest „helpen", haar handschoenen uit den zak: even weinig succes. Eindelijk, toen zelfs het kuchen van haar man haar niet aan haar plicht herinneren kon, begreep deze, dat hij het haar wel zeggen moest.

„Hoe denk je er over, vrouw?"

„Gut vent, ik heb nog zoo'n lekker taartje hier staan."

Wanhopige blikken der anderen, en een onderdrukt gelach der jongeren.

„Wel zeker, mevrouw Van Dorpel," huichelde mevrouw Essels, „u heeft volstrekt nog geen haast, hoor!"

„O, die man van mij is toch zoo'n man van de klok," zuchtte de hardnekkige plakster, die nu echter tevens maar besloot, hare handschoenen aan te trekken, welk voorbeeld terstond door alle andere dames gelijktijdig gevolgd werd.

Nog enkele handjes en buiginkjes, ontelbare malen: „mag ik u wel bedanken voor uw aangename ontvangst" en „zeer verplicht voor uw komst"; en toen kwamen de gasten langs de geopende hand en door de geopende voordeur weldra in de buitenlucht.

„Goddank," zuchtte de majoor, toen de deur weer gesloten was; „die avond zit er weer op."

Mevrouw Essels riep dadelijk om een doek, en begon ijverig het kleed af te wrijven, waar Den Heyer een sandwich op had laten vallen; en Betsy maakte weer rolletjes van 25 centen.

„Je hebt heel goed gediend," zei mevrouw tot de meid; „en ben jij ook nog al tevreden?"

„Ja, 'k heb van alle getrouwde heeren een gulden gekregen, en van de meeste anderen twee kwartjes; één dame schijnt er een paar dubbeltjes bijgedaan te hebben, en van de heeren heeft er een bij vergissing een cent gegeven, en een paar heelemaal niets."

„Aardige menschen zijn het, vindt u niet?" hoorde men onder de gehuwden, zoolang die nog een eindweegs samen gingen.

„Als het kind nu maar niet huilt," was het niet geheel op die

vraag passende antwoord van de jonge luitenantsvrouw, die thuis tot haar man zeide: „ik wou, dat jij bruggewachter was; dan hoefde ik ten minste niet bij je chef op visite."

„Een duur avondje," noemde kapitein Pot het tegen zijn vrouw, toen zij alleen waren.

„Doe maar je best, om geen majoor te worden," vervolgde zijn vrouw; „dan hoeven wij ten minste geen avondjes te geven, waar ieder zich verveelt."

Rinkelende sabels en druk gepraat kondigden voor Van Staveren die de societeit „opengehouden" had, de komst der jongelui aan.

„Nou, vertel eens, was het prettig?" vroeg hij Lamschot.

„Ja, 'k heb me heel goed geamuseerd."

„Hij is doodelijk verliefd op zijn beschermengel, het logeetje van den notaris," vulde Van Ruyven alweer aan.

„Dan zal hij jou althans niet als concurrent behoeven te vreezen; ze had je ten minste flink te pakken," kreeg deze van een ander te hooren.

„Een slechte menage," was het oordeel van den kwartiermeester: „ik heb niet half genoeg gehad."

„Wat een dotje is die mevrouw Van Dorpel toch," schertste Overschuit.

Zoo ging de kritiek meedoogenloos voort over de menschen, de gesprekken, het spelen, de toiletten, enz., te harder, naarmate hij, die zijn oordeel verkondigde, al wat ouder was. Alleen de jongsten betoonden zich voldaan over den avond.

„Alles te zamen genomen," sprak Van Staveren op gemaakt deftigen toon, „acht ik mij dus bevoegd tot de volgende uitspraak: wie is alweer het verstandigste geweest? Van Staveren."

Van het eene onderwerp kwam het op het andere, en er was zooveel te bepraten en te discuteeren, dat er dien avond bijzonder lang geplakt werd. Zóó prettig was de stemming, dat men bij het scheiden het er vrij wel over eens was, „dat zoo'n avondje bij den majoor toch wel gezellig was."

't Was den luitenants den volgenden dag wel aan te zien.

„Meneeren," zei de majoor bij zijn bezoek bij den morgendienst,

„ik wou graag, dat u niet allemaal met elkaar stondt te praten, in plaats van u met de oefeningen te bemoeien. Neemt een voorbeeld aan uw collega Van Staveren: die is er als altijd weer met hart en ziel bij.''

„Zie je wel, dat hebben jullie nou van je fuif,'' zei laatstgenoemde toen de chef weer weg was. „Ik vraag jullie nog eens: wie is dus weer het verstandigst geweest?''....

„Luitenant Van Staveren, of u even ginds bij den majoor wil komen,'' kwam een korporaal vragen.

Toen de andere collega's de kazerne verlieten, kwamen zij langs het tweetal. De majoor was blijkbaar ontstemd, en duidelijk hoorden zij hem zeggen: „En dan onderwijl op de societeit te gaan zitten; u kon toch wel begrijpen, dat zoo iets in zoo'n klein plaatsje als dit uit zou lekken. Ik neem u die onbeleefdheid dan ook zeer kwalijk.''

„Ik vraag je dan ook nog eens,'' zei Van Ruyven, brutaal als altijd, daarop onder 't voorbijgaan, tot zijn collega's, doch luid genoeg om ook door Van Staveren verstaan te worden: „wie is dus weer 't verstandigst geweest?''....

HET DUIVENPOSTSTATION TE SPANDAU.

DOOR

FRANK VAN DONGEN.

(Met Plaat).

De oudste oorkonde omtrent het bezigen van duiven voor bodendiensten vinden wij in het Oude Testament. Noach zendt de duif uit, die hem tijding zal brengen aangaande het eindigen van den strijd der natuurmachten. De duif keert terug met den palmtak in de bek, en verkondigt den vrede.

Men kende reeds in de oudste tijden de merkwaardige gehechtheid der duif aan haar tehuis en het in de hoogste mate ontwikkelde, met de scherpziendheid van het vogeloog gepaard gaande oriënteervermogen van dit huisdier. De oude Egyptenaren gebruikten reeds de duif als nieuws- en brievenbode. Omstreeks Christus' geboorte is zij den zeevarenden volkeren als zendbode sinds lang bekend. Door de Romeinen wordt zij tijdens het keizerrijk veelvuldig in den oorlog gebezigd. Voor de steden in het oosten, welke door de kruisvaders belegerd worden, maakt zij het verkeer met de buitenwereld mogelijk. Tegen de tweede helft der 12de eeuw richten eenige heerschers in het oosten een duivenpostdienst op. In Europa hooren wij van het gebruik maken van postduiven eerst weder bij de belegering van Haarlem tegen het einde der 16de eeuw. In de 19de eeuw eindelijk is het houden,

opkweeken en africhten van duiven bij alle volkeren van Europa eene druk beoefende liefhebberij.

In een aardig boek, dat vooral Hildebrand en Jonathan door hunne geestige schetsen zoo aantrekkelijk maken, is ook een artikel aan den Hollandschen duivenmelker gewijd. Daar leest men, hoe Roode Kees „op een luchtdoorborend zoldertje of wolkentergend vlieringtje, zijn levensdagen slijt, in gezelschap zijner dierbare, veelsoortige, groottallige duiven. Zij toch zijn zijn ouders, kinderen en vrienden en magen; bij hen is zijn wereld; hen op te passen en te verzorgen is zijn hemel. Al zijn tijd wordt besteed in het zuiver houden hunner woningen, het verwisselen hunner plaatsen en het moederlijk betrachten van al de zorgen, die zij zoo veelvuldig vereischen. Een ander droome van schatten of andere wereldsche ijdelheden: z ij n slaapgezichten dragen kroppers, doffers en geilhokken op de duivenvleugelen: zijn nachtvisioenen voeren hem telkens tot zijn geliefkoosde bezigheid: hij bestrooit de kevies met blinkend zand, of stampt kalk en oude dakpannen fijn, om er heur bodem mede te bevloeren; hij voorziet de opzettelijk daartoe gebakken roode, glinsterende, dubbele komvormige potjes met voedzame boonen en verfrisschend pompnat; hij wisselt de paren, hij plaatst hen, die in eendrachtelijke liefde de hoop op een aanstaand ei koesteren, in een grooter hok; hij ziet zijn lievelingen kozen en broeien; hij hoort ze kirren en korren; en is de gelukkigste der stervelingen, als nu bij zijn ontwaken de werkelijkheid hem roept tot het verwezenlijken dezer donzen droomen."

Doch ver boven die duivenmelkerij staat het africhten van de postduiven, gelijk men dit heden ten dage in de meeste landen beproeft. Duivenwedstrijden zijn daartoe aan de orde van den dag en menige Staat stelt geld als anderszins ter beschikking van vereenigingen, die zich met het africhten van postduiven bezig houden. Zoo mogen b.v. in Pruisen alle bezitters van postduiven, die zoo noodig hunne duiven ter beschikking van den Staat stellen, ze voorzien van een stempel, die ze als „militaire postduif" kenbaar maakt. Maar ook de militaire overheid is terdege voorgegaan in juiste waardeering van de duivenpost en heeft in de groote vestingen eenige militaire postduivenstations opgericht.

Het allernieuwste bij Spandau gebouwde postduivenstation is

eene duiventil gelijk men er nog geen gezien heeft. Het eigenaardige gebouw met vier verdiepingen ligt op een vrij terrein binnen de vesting. Iedere verdieping biedt in een groote zaal aan honderden duiven huisvesting en gelegenheid tot broeden. Aan de zuidzijde van het gebouw bevindt zich een groote voliére, die van de eerste verdieping tot het dak loopt en aan de duiven ruime gelegenheid schenkt zich in de frissche lucht op te houden.

Voorts bevindt zich in het gebouw, behalve bestuurs- en woonvertrekken, eene fotografische werkplaats, waarin door eene mikrophotografische behandeling de te verzenden „brieven” worden samengesteld. Zulk een brief bestaat uit een blaadje collodium van de grootte van een vierkante centimeter. Draadgaas dient als omhulsel, dat aan een staartveer der duif wordt bevestigd. En zoo wordt de duif als brievenbode gebruikt en kan zij in oorlogstijden groote diensten bewijzen.

IN DE ZEILSLEE.

DOOR

H. V. SCHUMACHER.

Het was op het vastenavondsbal der vereeniging „Germania", de voornaamste sportclub der residentie.

Hoe dankbaar was Mia Röder oom Warstein, dat ze haar dien winter te logeeren hadden gevraagd. Ze amuseerde zich onuitsprekelijk, goddelijk!

Het was haar eerste seizoen, haar eerste in de groote wereld ten minste. Want wat beduidden de dansavondjes, welke ze den vorigen winter in het provinciestadje Winkelsbühl, in welks nabijheid het landgoed haars vaders lag, had medegemaakt, tegenover de luisterrijke feesten in de groote hoofdstad!

Die heen en weer golvende, gonzende, lachende, door elkander wemelende menigte feestvierenden! Die opwekkende, betooverende muziek! Die talrijke beroemde lieden, heeren en dames! Die prachtige, kostbare toiletten! Die schitterende uniformen!

O! Hierbij vergeleken zonk Winkelsbühl in 't niet! — — Hoe dwaas, op dit oogenblik aan Winkelsbühl te denken....

Hoe kwam het haar thans in de gedachten? Nu ja, die aardige, vriendelijke jonkman — —

Want wie had kort te voren met spiedende blikken in de onmiddellijke nabijheid der zaal gestaan, toen Mia met oom en nicht was binnengekomen? Wie was terstond met een paar verschrikkelijk

ange beenen op haar toegestormd? Wie had hare hand schier verpletterd in zijn onbehouwen cyclopenvuist? Wie haar bijna verslonden met zijne groote, ronde brilleglazen? En wie was toen voornemens geweest zijn naam achter alle polka's, mazurka's en walsen van Mia's balboekje te zetten, om haar zoodoende voor den geheelen avond te engageeren?

Wie? — —. Dr. Herman Eggebrecht, leeraar aan het gymnasium te Winkelsbühl!

„Goede hemel, doctor!" had Mia, toen zij hem plotseling zag, verbaasd uitgeroepen. „Hoe komt u hier?"

„Hoe? Hoe?" had hij gestameld. „Met — met den trein!"

Bij die woorden was hij weder zoo rood en zoo verlegen geworden, als hij vroeger te Winkelsbühl ook altijd werd, zoodra Mia hem maar aanzag. En Mia had hem dikwijls rood en verlegen gezien. Merkwaardig dikwijls inderdaad. En ze had daarin altijd bijzonder veel pret gehad.

Dat wil zeggen, pret was eigenlijk niet het juiste woord. Het was veeleer — zij wist niet, wat het was.

En zij wist ook niet, waarom zij het wederzien hier op het voorname bal zoo prettig vond, waar Dr. Herman Eggebrecht met zijne lange, linksche armen en beenen, met zijne lange, op manen gelijkende haren en zijn verlegen hakkelen eigenlijk een eenigszins zonderling figuur maakte.

Of vond zij 't alleen daarom prettig, omdat zij wist thans iemand in hare nabijheid te hebben, op wien zij zich volkomen kon verlaten; die alles voor haar zou doen, wat zij verlangde? Omdat Dr. Herman Eggebrecht haar schier als een redder verscheen.

Zonderling! Oom Warstein en nicht Rosa, ofschoon deze laatste nauwelijks een jaar ouder dan Mia was, chaperonneerden haar met de grootste toewijding, en 't was dan ook reeds Mia's vijfde bal in dit seizoen; maar ondanks dit alles had zij een afschuwelijke balkoorts.

Dat wil zeggen, balkoorts was eigenlijk niet het juiste woord. Het was veeleer —

In elk geval had Mia ze sedert drie dagen, sedert het verrukkelijke bal van de dragonderofficieren der garde in het Casino Daar had luitenant Fritz von Selbach bijna uitsluitend met haar gedanst.

En later bij het omhangen van hare sortie had hij haar eene geheimzinnige, dwaze geschiedenis verteld van een wild roosje en een armen knaap; van een onhoudbaren toestand, nu eens hoog jubelend, dan weder ten doode bedroefd; van eene ontzettende catastrophe, welke thans onfeilbaar en spoedig zou plaats grijpen; van eene schikgodin, die een levensdraad of met eene schaar doorsnijden of met rozen omwinden zou.

En hij had haar daarbij met zijne fonkelende oogen en de stijve, puntige knevels daaronder schier doorboord.

Dat wil zeggen, of hij haar òf Rosa, die naast haar stond, had aangezien, dat wist ze niet precies. Ze wist alleen dit: het wilde roosje en de schikgodin was zij, Mia; de arme knaap in den hoogst gelukkigen of diepst rampzaligen toestand en met den noodlottigen levensdraad was hij, luitenant Frits von Selbach, en de ontzettende, onfeilbare catastrophe....

„Hij zal je de volgende maal, op het bal der sportclub „Germania" eene liefdesverklaring doen!" had nicht Rosa dien avond bij 't naar bed gaan gezegd. „Hij heeft je immers van het begin af in 't oog loopend het hof gemaakt. En jij...." Rosa's stem had plotseling gehaperd.

„Ik?" had Mia levendig gevraagd, terwijl ze haastig in bed gleed.

Rosa had haar den rug toegekeerd.

„Ja, jij.... Nu, wat zal je hem antwoorden?"

„Antwoorden? Moet ik hem iets antwoorden?"

„Natuurlijk! Daarom vraagt hij immers!"

„Maar.... als ik niet eens weet, wat ik hem zal antwoorden?"

Rosa had eensklaps naast haar bed gestaan, zich over haar heengebogen en haar scherp in de oogen gezien.

„Weet je 't niet? — Mia!"

Mia had haastig hare oogen dichtgeknepen.

„Ik.... ik.... werkelijk, Rosa, ik weet 't niet!"

Toen had Rosa haar mond in de onmiddellijke nabijheid van Mia's oor gebracht.

„Hij is toch een knappe man, Mia. Vindt je ook niet?"

„Knap? O ja, dat is hij. Vooral als hij zijne gala-uniform aan heeft. En dansen doet hij verrukkelijk! En als hij lacht — heeft hij zulke schitterende tanden...."

„Hij bevalt je dus goed, Mia?"

„Goed?... Ik geloof 't wel! Dat wil zeggen.... Ja, ik geloof wel, dat hij mij bevalt! Maar...."

Doch Mia had den zin niet voleindigd. Ze had niet gezegd, dat haar eensklaps een zekere Dr. Herman Eggebrecht in de gedachten was gekomen, een lang, linksch, blozend, verlegen jonkman, die ook zulke schitterende tanden had. Hij had wel is waar geene gala-uniform aan en dansen deed hij miserabel, maar zijne tanden....

En hij had, wat luitenant von Selbach niet had: een paar echt trouwhartige oogen, die gaarne lachten....

O, als hij lachte....

„Als hij je bevalt," was toen plotseling Rosa's zonderling koele stem als uit groote verte in Mia's droomerij doorgedrongen, „dan weet je immers, wat je hem zult antwoorden!"

„Ja!" fluisterde Mia. „Ja!"

Door het tweede „ja", door dit plechtige verlovings-ja was Mia wakker geworden. En toen had zij zich herinnerd, dat er alleen maar van luitenant Fritz von Selbach sprake was geweest. Daar, voor haar bed had Rosa gestaan, bleek en bevend, met een zonderling heen en weer flikkerend licht in de hand.

Maar nu was Rosa niet meer daar geweest en het licht was uitgedoofd.

„Rosa!"

Van Rosa's bed was geen antwoord gekomen, alleen een eigenaardig geluid, als wanneer iemand den hik heeft. Dat was zeker daarvan gekomen, dat Rosa zoo lang met bloote voeten op den kouden vloer voor Mia's bed gestaan had.

„Rosa! Hoor eens, Rosa! Wat denk je, zal ik hem maar zeggen, dat hij 't mij liever moet schrijven?"

Geruimen tijd bleef het antwoord achterwege. Toen eensklaps —

„Zeg hem, wat je wilt! Wat gaat 't mij aan! Ik wil hem immers niet trouwen! Ik niet! nooit! Maar jij, jij...."

Dat „jij, jij" had erg dof en somber geklonken; want Rosa had zich de deken over het hoofd getrokken.

* * *

En gedurende den geheelen nacht had Rosa zoo onder de deken gelegen, had zij beide handen tegen den mond gedrukt om Mia door het dwaze snikken niet te storen, en tevergeefs beproefd in te slapen. Maar hare afschuwelijke hoofdpijn....

Ze had geteld, tot honderd, tot tweehonderd, tot driehonderd; ze had zich een natten handdoek om het hoofd geslagen en dit zoo dikwijls herhaald, dat haar hoofdkussen bijna druipnat was; ze had beproefd om aan niets te denken — alles was vergeefs geweest, voortdurend had ze daaraan moeten denken, zonder ophouden....

Het was juist een jaar geleden, dat zij het aanzoek van luitenant Fritz von Selbach had afgewezen. En ze had hem toch zoo liefgehad, zoo onuitsprekelijk lief....

Hij had haar het hof gemaakt en gretig elke gelegenheid aangegrepen om in hare nabijheid te zijn. Maar na mama's vroegtijdig overlijden was papa Warstein een der ijverzuchtigste papa's geworden, die zijn dochtertje, zijn schat, zijn oogappel aan geen ander gunde. Ook was hij bankier en zeer vermogend en dientengevolge buitengewoon wantrouwig. Van iedereen geloofde hij, dat 't hem om zijn geld te doen was. Daarom had hij 't steeds weten te verhinderen, dat Rosa en luitenant Frits ook maar één oogenblik bij elkander waren.

Zoo ook bij de zeilsleepartij der spotclub „Germania" in den vorigen winter. Luitenant Frits had ze gearrangeerd, blijkbaar alleen met het doel, om zijn hart eindelijk eens voor Rosa te kunnen uitstorten. Want zij beiden zouden eene slede voor zich alleen hebben. Maar op 't laatste oogenblik....

— Rosa was niet in staat verder te denken Het afschuwelijke snikken begon opnieuw. En de ongelukkige hoofdpijn werd steeds erger.

Ze stond op en vernieuwde het kompres. —

.... Op het laatste oogenblik voor de afvaart, toen luitenant Frits reeds op de slede het zeil ophaalde, terwijl Rosa nog wachtend op den oever stond, kwam papa buiten adem aanloopen. En heimelijk had hij Rosa een wissel van een aanzienlijk bedrag laten zien, die hem zooeven door een geldschieter was aangeboden om

te disconteeren en die afgegeven was door „Baron Frits von Selbach, luitenant bij het X^de^ regiment dragonders."

„Zie je 't nu?" had papa gezegd. „Hij heeft schulden! En daarom heeft hij eene rijke vrouw noodig!"

Rosa was als verlamd geweest. Papa evenwel had er op gestaan, als derde met den luitenant en Rosa in de zeilslee plaats te nemen.

Baron von Selbach had aanvankelijk een zeer knorrig gezicht getrokken; een poosje later evenwel, terwijl de zeilslee in pijlsnelle vaart over het ijs gleed, hadden zijne oogen plotseling geschitterd, als ware hij op een gelukkigen inval gekomen. Fluisterend had hij Rosa verzocht zich stevig aan den mast vast te houden. En Rosa had werktuigelijk gehoorzaamd, zonder te weten waarom zij zich stevig móest vasthouden. Het volgende oogenblik....

Onwillekeurig moest Rosa glimlachen nu zij dacht aan hetgeen het volgende oogenblik was voorgevallen, toen luitenant von Selbach het zeil met een ruk had omgeworpen en daardoor de slede plotseling had doen wenden.

Papa, de lieve, goede, angstige, dikke papa.... Luitenant von Selbach had Rosa terstond tot hare geruststelling gezegd, dat hetgeen ze zag gebeuren zonder eenig gevaar was, en dat met elken nieuweling in den zeilsleesport op dergelijke wijze gehandeld werd; het was zoo iets als het doopen bij het passeeren van de linie.... Papa had zich zeker niet goed vast gehouden, want het volgende oogenblik had hij niet meer op de slede gestaan, maar op het ijs gezeten. En als een dikke, zwarte vlek in de wijde, witte natuur was hij op de spiegelgladde vlakte in zittende houding weggegleden, verder en verder en steeds kleiner wordend. Tot hij in de verte verdwenen was.

Toen was von Selbach begonnen Rosa van zijne liefde te spreken....

En Rosa had, zonder eenige reden daarvoor aan te voeren, met korte, harde, verontwaardigde woorden den huwelijks-speculant afgewezen. — — —

Nog heden meende zij zijn bleek, ontsteld gezicht voor zich te zien, toen hij haar zwijgend naar den oever had gebracht....

Nu, na verloop van een jaar, dacht hij zeker niet meer aan haar. Hij had haar vermeden, waar hij maar kon. Eerst sedert

Mia in dezen winter was overgekomen, had hij zich minder op een afstand gehouden. Thans maakte hij Mia het hof....

Ook Mia was immers rijk en bekoorlijk. En zij hield van hem en op het eerstvolgende bal zouden zij het elkander zeggen....

En Rosa stond op en vernieuwde het kompres. En het hoofdkussen was nu doornat.

* * *

Sedert dezen nacht had Mia balkoorts.

Het eerste symptoom was suizing in het oor. Voortdurend meende zij iemand te hooren snikken. En eene beddedeken ruischte om haar heen. En eene matte stem klaagde: „Ik wil hem immers niet trouwen! Ik niet! Nooit!"

Had Mia dan gezegd, dat Rosa von Selbach wilde trouwen?

Het tweede symptoom was vervolgingswaan. Waarheen zij hare schreden ook wendde, steeds was er iemand achter haar, die haar iets vroeg. En zij wist niet, wat zij moest antwoorden.

Als zij „ja" zeide....

Dan werd Rosa's snikken misschien chronisch.... en Dr. Herman Eggeprecht zou dan misschien niet meer lachen, althans niet in Mia's tegenwoordigheid....

Als zij „neen" zeide....

Maar dat — eene afschuwelijke gedachte was 't! Als iemand tot u zegt: „Ik houd veel van u, zielsveel!" kan men hem dan antwoorden: „Ik houd niet van u! In 't geheel niet!"

Dat zou immers zoo goed als een dolkstoot in het hart zijn!

En bovendien — 't zou ook volstrekt niet waar wezen. Ze mocht luitenant Frits immers gaarne lijden, werkelijk, zeer gaarne.

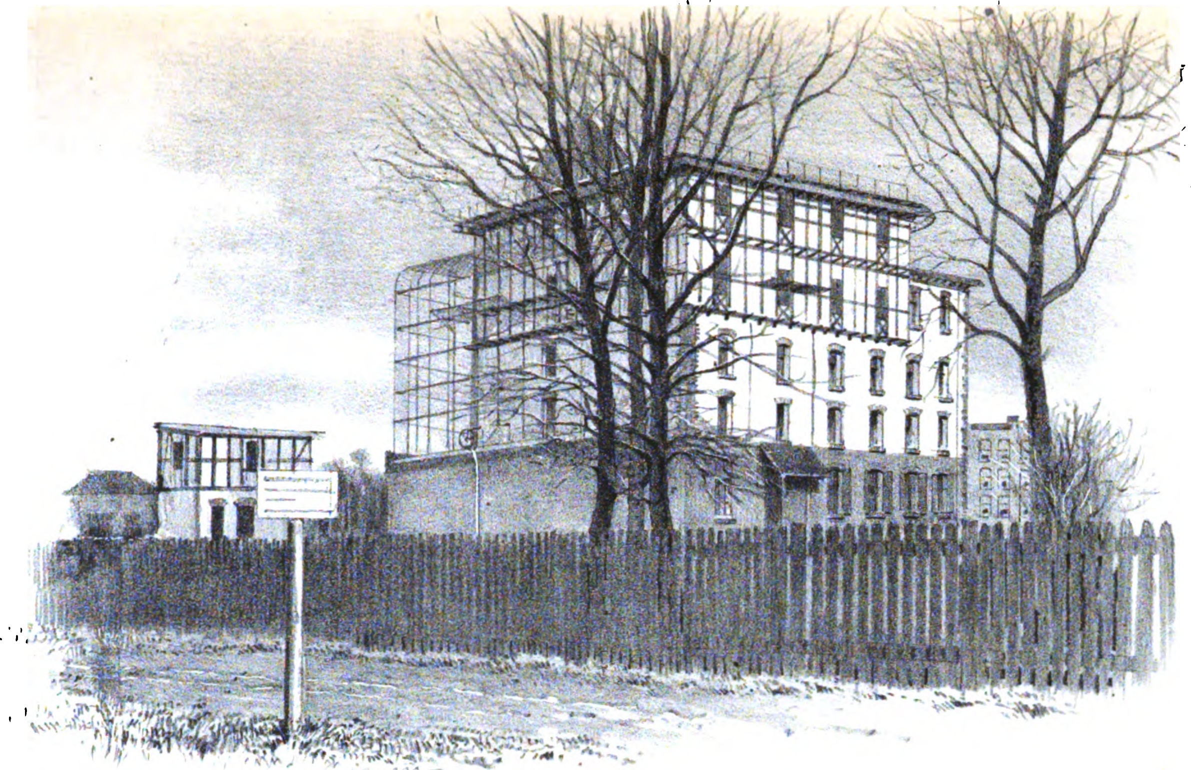
Zeker, zoo gaarne als....

Neen, zoo niet!

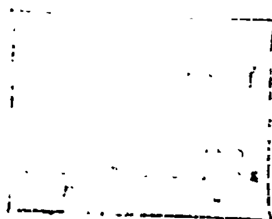
Neen!

....Ja — neen! Ja — neen! Neen — ja!

Lieve Hemel! Als 't luitenant von Selbach gelukte haar weder, evenals de vorige maal, in een stillen hoek aan te treffen, als hij

HET DUIVENPOSTSTATION TE SPANDAU.

haar weder zulke diep-treurige geschiedenissen vertelde, en als hij haar dan vroeg ....

Goede Hemel! Dan was ze in staat „ja" te zeggen! Uit angst! En dan — o goede, lieve Hemel! — —

En daarom verscheen Dr. Herman Eggebrecht haar als een redder, toen hij op haar toestormde en hare hand schier verpletterde en haar voor den geheelen avond wilde engageeren.

Toen zij evenwel een blik in haar balboekje sloeg, sprongen haar de tranen bijna in de oogen.

„Ja, waarde doctor .... het spijt mij verschrikkelijk, maar .... had ik geweten, dat ge hier waart .... het verraste mij zoo u te zien ...." Ze zocht uitvluchten om hem het onaangename niet zoo onvoorbereid te moeten zeggen. „Hoe hebt ge toch toegang tot de club gekregen?"

Hij lachte.

„Dat was zeer eenvoudig, lieve juffrouw! Ik was gisteren met mijnheer uw vader in het hotel „De gouden leeuw" te Winkelsbühl, en toen ik naar uw welstand informeerde, deelde hij mij mede, dat ge u hier in de residentie uitstekend amuseerdet, dat ge aan tal van feesten en pretjes deelnaamt, en ge hem pas geschreven hadt, dat u morgen — dus heden — het bal der sportclub „Germania" zoudt bijwonen. En daar ik hier vandaag toevallig wat te doen had ...."

Mia zette een heel onnoozel gezicht.

„Had u hier iets te doen? Wat dan, mijnheer Eggebrecht?"

Hij werd een beetje verlegen. „Och, ik houd mij met het schrijven van een wetenschappelijk werk bezig, en daartoe moet ik hier in de koninklijke bibliotheek eenige bronnen raadplegen ...."

Goede hemel, hoe hij loog! Mia's gezicht werd steeds onnoozeler.

„Ha! Dan blijft u zeker eenigen tijd hier?"

„Helaas niet!" zeide hij treurig. „Ik moet morgen avond al terug. Ik heb zoo spoedig geen verlof kunnen krijgen!"

Mia knikte, alsof ze 't volkomen begrijpelijk vond. „Zoo spoedig! — Ja, ja! Bij zoo'n wetenschappelijk werk komen plotselinge verrassingen voor, niet waar? Men stuit op moeilijkheden, mist de noodige gegevens ...."

„Ja, men kan onverwachts niet verder...."

„En dan moet men naar de residentie. A propos, wanneer zijt ge hier aangekomen?"

Hij werd zeer levendig en opgewonden.

„Gelukkig kon ik nog den nachttrein halen, die om 1 uur 50 minuten Winkelsbühl passeert...."

„Zoodat u eerst heden morgen om half twaalf hier aangekomen is?"

Nu knikte hij. „Ja. Een afschuwelijke reis! Als mijn hart mij niet zoo gedrongen had...."

Mia speelde onverschillig met haar waaier. „Ja, dat wetenschappelijke werk! U is dus zeker onmiddellijk naar de koninklijke bibliotheek gereden...."

„Neen, dat kon niet! Daartoe had ik geen tijd meer, als ik heden avond het bal van „Germania" wilde bijwonen. Ik moest immers nog voor eene toegangskaart zorgen...."

„En hoe heeft u dat gedaan gekregen, doctor? Voor zoover ik weet, hebben alleen leden met hunne dames toegang...."

Hij lachte triomfeerend.

„Volkomen juist! Daarom heb ik mij gauw voor het lidmaatschap aangemeld. En daar ik de contributie voor een geheel jaar betaalde, werd ik terstond als zoodanig aangenomen!"

Mia was verbluft, werkelijk verbluft. „Heeft u de contributie betaald? Honderdtwintig mark?"

Hij trok onverschillig de schouders op. „Een beetje veel, niet waar? Maar in 't belang der zaak....

„Stelt u dan belang in sport? Daarvan heb ik nooit iets geweten."

Hij was eensklaps vol geestdrift. „Sport! O, dat is het heerlijkste, wat er bestaat. Het eenige en universeele geneesmiddel voor onze zieke, nerveuze eeuw!"

Hij zwaaide van geestdrift met zijne lange armen door de lucht, als hanteerde hij in éen hevigen storm een paar roeiriemen, en trappelde met de beenen als zat hij op een rijwiel.

Mia lachte in haar vuistje. Lieve Hemel, wat loog hij prachtig!

„Welken tak van sport hebt ge dan wel uitgekozen, waarde doctor?"

Die vraag maakte hem weder ietwat verlegen. „O, in het aan-

staande voorjaar schaf ik mij een rijwiel aan.... en als ik eenmaal trouw, maak ik mijne huwelijksreis naar Zwitserland — u begrijpt wel, het alpinisme!.... en bovendien hoop ik hier later als hoogleeraar aan de universiteit benoemd te worden, dan kan ik hier bij de luchtvaart-afdeeling ook gemakkelijk de luchtballonsport beoefenen...."

Mia knikte zeer ernstig. „Ja, het is bewonderenswaardig! Maar voor het oogenblik beoefent ge toch nog geen enkele soort van sport, niet waar?"

„Voor het oogenblik?" Hij dacht na. „O, toch wel!" klonk het eensklaps. „Elken morgen en elken avond....

Hij bleef steken; daarop zagen zij elkander plotseling aan en ieder zag in het oog van den ander eene uitdrukking, alsof eene kleine schalk daar zijn spel speelde. Zij moesten zelf daarom lachen.

„Welken sport beoefent u elken morgen en elken avond, waarde doctor?" vroeg Mia.

„Ik — werk met de halters!" antwoordde de doctor buitengewoon ernstig.

„Dan had u ook het volste recht u in de sportclub „Germania" te laten opnemen," merkte zij kalm op. „Maar dit is er buiten gelaten; wanneer wilt ge wegens uw wetenschappelijk werk naar de bibliotheek gaan?"

„Morgen, juffrouw!"

„Morgen, doctor? Morgen is 't Zondag. En op Zondag is de koninklijke bibliotheek gesloten."

Hij ontstelde eenigszins en streek met de hand door zijne lange haren.

„U heeft waarlijk gelijk, daaraan heb ik in 't geheel niet gedacht!" stamelde hij. „Ik ben altijd zoo verstrooid, ik weet dikwijls niet, wat ik wil....

„Werkelijk niet?"

Hij antwoordde niet. Het ontbrak hem nog aan moed haar te verklaren wat hij wilde. Hij had zich voorgesteld het haar gedurende den cotillon te zeggen; daarom was de cotillon er immers.

„Ja, juist!" bedacht hij zich. „Ik wenschte u om een dans te verzoeken! Zoudt ge mij de eerste wals willen geven?"

„De eerste wals?" herhaalde Mia langzaam om tijd te winnen.

Ze wilde hem de verpletterende waarheid niet in eens onthullen, maar ze hem droppels- of liever dansgewijze mededeelen. Daarom bestudeerde zij haar balboekje ook zoo ijverig, alsof ze geen flauw vermoeden van den inhoud daarvan had.

„De eerste wals — lieve Hemel, wat zie ik? Die is al weggegeven!"

„Och! — Dan de eerste mazurka misschien ....?"

„De eerste mazurka .... waarlijk ook al weg!"

„Hè, maar dat is .... dan toch de eerste polka, niet waar?

Mia zag hem verlegen aan en haalde medelijdend de schonders op. „Eveneens weg," stamelde zij.

Van een bang voorgevoel vervuld, richtte hij zich in zijn volle lengte op.

„Ha, dat mocht de .... maar den cotillon heeft u toch nog vrij, juffrouwlief, de cotillon ....?"

Hij riep dit zoo luid, dat het door de halve zaal weerklonk, en zag Mia daarbij in gespannen verwachting aan.

Ditmaal gaf Mia geen antwoord; zij liet alleen vol medelijden het hoofd op de borst zinken. En Dr. Eggebrecht begreep haar.

„Ach!" zeide hij en verder niets.

Daarop streek hij zich met bevende hand door de lange haren, nam zijn bril af en begon de glazen schoon te vegen. En Mia zag, dat hij bleek was geworden.

De arme vent — het deed haar toch zoo oprecht leed! Hij had de verre reis van Winkelsbühl hierheen gemaakt, en daartoe den geheelen nacht in een vervelenden trein doorgebracht; hij had zich als lid eener sportclub laten opnemen, hij, die geen flauw begrip van sport bezat, en daarvoor honderdtwinting mark betaald; hij had gelogen, voortdurend, in alles wat hij zeide, verschrikkelijk gelogen, hoewel hij leeraar aan een gymnasium was; en dat alles alleen om met haar, met Mia Röder te dansen; en nu — —

Hij had haar daarmede toch zoo'n onuitsprekelijk genoegen gedaan; het was ook een heerlijke gedachte, dat zij hem meer waard was dan honderdtwintig mark, en zijn liegen — het was werkelijk verrukkelijk, zooals hij loog; maar nu — —

Onwillekeurig legde zij hare hand op zijn arm en streek liefkoozend over de roksmouw.

„Het doet me zoo leed, beste doctor...." zeide zij stamelend. „Op het laatste bal.... nu drie dagen geleden.... heb ik werkelijk eene formeele belegering moeten doorstaan.... alle heeren wilden reeds bij voorbaat hun naam in mijn balboekje schrijven.... en u begrijpt wel.... ik wilde toch niet gaarne voor muurbloempje spelen.... daarom.... ik kon immers ook niet vermoeden, dat u hier zou zijn, om.... ja, om in de koninklijke bibliotheek wetenschappelijke bronnen te raadplegen.... en zoodoende heb ik al mijn dansen vergeven! Nogmaals, 't spijt me erg!"

Hij loosde een diepen zucht.

„Ach! Vergeven! Hebt ge ze alle vergeven, alle?"

Zij reikte hem haar balboekje over.

„Wilt ge u er van overtuigen, waarde doctor? Ik kon werkelijk niet anders, de heeren bestormden mij van alle kanten...."

Ze hield plotseling verschrikt op. Ze had dat van de vele heeren opzettelijk gezegd, om Dr. Eggebrecht een beetje te imponeeren en hem te toonen welk een goedhartig meisje zij eigenlijk was, dat zij zooveel medelijden met hem had, terwijl ze dit toch in 't geheel niet noodig had. Maar ze had 't toch liever niet moeten zeggen; want — foei, ja! — eerstens was 't ijdel van haar, en ten tweede....

„Selbach!" las Dr. Eggebrecht half luid de namen der dansers. „Selbach.... Zunzendorf.... Selbach.... Selbach.... Zunzendorf.... Selbach.... Zunzendorf.... Selbach.... Selbach...." Plotseling sloeg hij het balboekje dicht en gaf het aan Mia terug. „Ha zoo! Als 't zoo gesteld is, dan — bied ik u mijne verontschuldiging aan, juffrouw Röder!"

Hij had dit op ijskouden toon gezegd en tegelijkertijd zijn bril weder opgezet. En nu maakte hij eene buiging voor haar — eene buiging....!

Het was duidelijk: het eene of het andere! Of hij snelde onverwijld naar het station en spoorde naar huis, óf hij bleef en zocht zich eene andere....

Er waren immers eene menigte bekoorlijke dames hier....

Onwillekeurig legde zij weder hare hand op de roksmouw van den doctor, voor de tweede maal reeds. En tegelijkertijd lachte zij hem zoo ongedwongen mogelijk toe.

„Waar wilt ge heen, doctor? Ge wilt mij bij geval toch niet alleen hier midden in de zaal laten staan? Vergun mij ten minste, dat ik u aan mijn oom en aan mijne nicht voorstel!"

„Zeer vriendelijk!" antwoordde hij, zeer verstoord.

Zij liepen dwars door de zaal naar eene kleine loge, welke oom Warstein voor de zijnen in beslag genomen had. En gedurende minstens tien stappen sprak geen van beiden een enkel woord.

„Wie is dat toch?" vroeg Dr. Eggebrecht eensklaps met heesche stem: „Zunzendorf!"

Mia glimlachte onmerkbaar.

„Zunzendorf?" herhaalde zij met de grootste argeloosheid. „Och, dat is een kennis van oom, een luitenant der dragonders."

„Zoo! En Selbach?"

„Selbach? O, dat is een vriend van Zunzendorf, ook een luitenant der dragonders. Zij dansen beiden uitstekend!"

„Anders niets?"

„Anders niets!"

„En kent u ze niet van meer nabij?"

„In 't geheel niet!"

Zoo! En toch zult ge bijna den geheelen avond met dezen Selbach...."

„Von Selbach!" viel zij hem thans verbeterend in de rede: „Baron von Selbach."

„.... Baron von Selbach dansen?"

Hij zag haar daarbij aan als een procureur-generaal een misdadiger. Zij doorstond dien blik.

„Ik moet immers wel! In de eerste plaats zijn er zoo weinig dansende heeren hier.... en in de tweede.... baron von Selbach is een beetje — nu ja, laat ik 't maar zeggen: hij is een beetje indringend! Het is moeilijk zich van hem te ontslaan. Bovendien — waarom zou ik 't niet doen? Het heeft immers niets te beduiden. Want, voor zoover ik weet, is hij al lang.... in 't geheim verloofd!"

Zij loog zeer gewetenloos op dit oogenblik. Maar had hij te voren ook niet gelogen? En bij haar was 't toch eigenlijk maar eene noodleugen. Ze mocht den ongelukkige toch niet den geheelen avond bederven.

Zijn gezicht nam eensklaps eene zeer opgeruimde uitdrukking aan.

„Verloofd? Werkelijk? Met wie?"

„Met wie? .... Ik .... ik weet 't niet precies .... maar ik .... ik geloof .... mijne nicht en zij houden .... ja, zij houden bepaald veel van elkander. Ik heb 't al lang gemerkt!"

„En danst hij daarom voortdurend met ù?"

„Och ja, mijne .... mijne nicht houdt niet van dansen! Ze heeft dadelijk last van hoofdpijn! En nu moet ik toch .... ik bekommer mij niet om de zaak, in 't minst niet!"

„Dan mag ik hem zeker wel vragen, mij een paar dansen en den cotillon af te staan, niet waar?"

Mia schrikte. Luitenant von Selbach zou alles liever doen, dan vrijwillig een dans afstaan.

„Waarom niet? Wanneer u 't hem wil vragen, doctor .... dat wil zeggen, het is toch beter, wanneer ge 't hem niet vraagt. Ge zijt geheel onbekend met hem. Hij zou kunnen denken, dat ...." Ze was zoo in de war geraakt, dat ze niet uit hare woorden kon komen. Tot eensklaps een denkbeeld bij haar opkwam. „Er is een beter middel!" liet zij er haastig op volgen. „Wij dansen extra-toeren!"

„Extra-toeren?"

„Zeker! Die kan hij u volstrekt niet weigeren. En bovendien verbind ik mij ...."

Ze bleef steken. Ze durfde het niet goed wagen met haar voorstel voor den dag te komen. Ze mocht het den doctor niet zoo rechtstreeks toonen, hoeveel er haar aan was gelegen, om met hém .... nu, om eens naar hartelust te dansen. Maar aan den anderen kant — als het haar door de extra-toeren gelukte luitenant von Selbach te verhinderen zich te verklaren, als zij de beide heeren tegen elkander uitspeelde — het denkbeeld was bepaald verrukkelijk!

„Waartoe verbindt ge u?" vroeg Dr. Eggebrecht nieuwsgierig.

Mia wierp het hoofd vastberaden in den nek.

„Luister goed!" zei ze lachend, en vervolgde toen langzaam en op ieder woord den klemtoom leggend: „Ik verbind mij, u een teeken te geven, wanneer ge mij voor een extra-toer moet invi-

teeren. Ge moet dan natuurlijk den geheelen avond te mijner beschikking zijn. Ge moogt geen enkelen keer met eene andere dame dansen!"

Hij legde de linker hand op de linker borstzijde van zijn rok.

„Dat had ik tóch niet gedaan!" verzekerde hij nadrukkelijk. „En het teeken?"

Mia hield hem haar waaier voor, een teeder, geurig gedicht van ivoor en kant.

„Telkenmale als ik dezen waaier laat vallen, komt u prestissimo naar mij toe en engageert mij voor een extra-toer!"

Zijne oogen schitterden.

„En zult ge den waaier dikwijls laten vallen, juffrouwlief, heel dikwijls?"

„Dat.... zullen wij zien! Ik vrees.... dat wil zeggen, ik geloof: heel dikwijls!"

„En ge zult mij, als ik u engageer, geen enkele maal een blauwtje laten loopen?"

„Geen enkele maal!"

„Op uw woord?"

„Op.... wanneer u mij voor een dans engageert...., op mijn woord!"

„Dank, hartelijken dank!"

Hij drukte een vurigen kus op haar witten handschoen. En toen kwamen zij aan de loge en Mia stelde Dr. Herman Eggebrecht, een „goede kennis van papa" aan haar oom Warstein en hare nicht Rosa voor, en de goedhartige, dikke oom Warstein noodigde Dr. Herman Eggebrecht plichtmatig uit bij hen plaats te nemen, wat Dr. Eggebrecht natuurlijk „buitengewoon vriendelijk" vond en waaraan hij ook een beetje al te haastig gevolg gaf.

Toen daarop luitenant von Selbach verscheen, om Mia voor den dans af te halen, waren von Warstein en de doctor reeds in een diepzinnig gesprek gewikkeld. Want Dr. Eggebrecht was philoloog en specialiteit in mathesis en physica, een geleerd man alzoo, die in alles belang stelde en alles moest weten; von Warstein daarentegen was een hartstochtelijk verzamelaar van antiquiteiten. Hij vroeg zijn gast daarom uit over opgravingen en

terra-cotta vazen en afgeslagen neuzen en hoofdelooze beelden.

En Dr. Eggebrecht luisterde toe, doch hoorde niets van al hetgeen oom Warstein zeide, en gaf allerlei wonderlijke en onbegrijpelijke antwoorden. Zijne oogen waren voortdurend naar de zaal gericht en bleven onafgebroken gevestigd op één enkel van de vele dansende paren.

Juffrouw Rosa zat naast hem, doch nam bijna geen deel aan het gesprek. Zij danste niet en wees alle uitnoodigingen af. Ze kwam Dr. Eggebrecht wat bleek voor, wat hij aan de hoofdpijn toeschreef, waaraan ze leed, zooals ze hem gezegd had. En een paar malen bemerkte hij, dat ook zij naar Mia en luitenant von Selbach zag.

Ze scheen dus werkelijk in 't geheim met luitenant von Selbach verloofd te zijn.

Mia en luitenant von Selbach hadden een paar malen rondgedanst. Nu hielden zij op en wandelden buiten het dansgewoel in de zaal op en neer.

Mia's hart klopte onstuimig; niet alleen van het dansen. Tersluiks wierp zij een onderzoekenden blik op luitenant von Selbach's gezicht; er was iets vreemds daarin, iets wat haar een soort van vrees en toch tegelijkertijd van gespannen verwachting inboezemde. Hij zag er uit, alsof hij zich iets had voorgenomen en vast besloten was zijn voornemen onder alle omstandigheden ten uitvoer te brengen.

En wat kon dat anders zijn, dan ....?

Nu ja, daar was ze er weer, die dwaze balkoorts met haar eeuwig vraagspel: Ja — neen?

Goddank, dat Dr. Hermann Eggebrecht daar was. Zoodra luitenant von Selbach te vriendelijk en indringend werd, behoefde Mia slechts haar waaier te laten vallen en de redder in den nood verscheen!

Ongemerkt haakte Mia den waaier van het zijden lint los, om hem te rechter tijd bij de hand te hebben. Ze was slagvaardig!

Luitenant von Selbach bracht een paar malen den wijsvinger zijner linkerhand tusschen den nauwen kraag zijner uniform en den hals en hoestte daarbij. Ook hij bereidde zich klaarblijkelijk

tot den aanval voor. Het was alsof hij zijn stem voor de attaque scherpte.

Wat hij te zeggen had, scheen hem nochthans niet zoo gemakkelijk toe, als hij zich wel had voorgesteld. Eene liefdesverklaring was bepaald minder moeilijk geweest, daartoe had hij als snedig officier de wapens steeds te zijner beschikking. Maar een jong, bekoorlijk meisje, dat men met een eigenlijk laag egoïstisch oogmerk op zeer in 't oog loopende wijze het hof gemaakt heeft, eensklaps van zijne liefde voor een andere te spreken — 't was afschuwelijk! Want dat wilde hij, met dat doel had hij zich bij het lieve meisje aangenaam gemaakt; ze moest zijne bondgenoote worden, ze moest in de eerste plaats bij hare nicht trachten uit te vorschen, waarom deze destijds op geheel ongemotiveerde wijze zijn aanzoek had afgewezen. Hij was zoo zeker van zijne zaak geweest; Rosa had zich zijne attenties steeds met zooveel vriendelijkheid laten welgevallen, dat er stellig iets buitengewoons, iets ongeloofelijks moest voorgevallen zijn, om haar tot zulk eene wreede handelwijze jegens hem te bewegen. Waarin dit buitengewone, dit ongeloofelijke bestond, dit moest Mia hem zeggen, of, wanneer het haar nog onbekend was, van Rosa trachten te weten te komen. En dan zou alles wel in orde komen; hij was zich ten minste niet bewust, door iets in zijn gedrag aan Rosa tot hare afwijzing aanleiding gegeven te hebben....

Dit alles had luitenant von Selbach reeds dikwijls bij zich zelf overlegd; maar nu het oogenblik daar was om daarover te spreken, kwam zijn van nature eenigzins gesloten karakter daartegen op. Het was toch moeilijker, dan hij 't zich had voorgesteld. In elk geval moest eene omzichtige en zeer diplomatische inleiding worden gezocht, welke even gunstig op Mia's nieuwsgierigheid als op haar zacht gemoed werkte. Die jonge meisjes waren immers nog zoo romantisch....

En zoo begon hij, terwijl hij zich inwendig een duw gaf, eensklaps over de geblaseerdheid der moderne jeugd te spreken, dat de tegenwoordige jongelieden bijvoorbeeld te gemakzuchtig waren om te dansen, dat ze in de tramwagens rustig bleven zitten, terwijl dames moesten blijven staan, en dat ze de vrouw in het algemeen als een noodzakelijk kwaad beschouwden. Terwijl het vroeger heel

anders was geweest. Toen waren ridderlijkheid en galanterie de hoogste wet der mannenwereld. Toen zouden de mannen voor hunne dames de verschrikkelijkste avonturen en gevaren hebben doorstaan.

„Ja!" knikte Mia met een schalksch glimlachje. „Zooals Don Quixote voor zijne Dulcinea."

Ze had hem aanvankelijk met ongeveinsde verwondering aangehoord; nu meende zij te bemerken waar hij heen wilde.

Hij richtte zich in zijne volle lengte op.

„U lacht, juffrouw Röder! Maar juist Don Quixote is een voorbeeld van het hooge idealisme der toenmalige mannenwereld. Waaraan hij dan te gronde ging? Daaraan, dat hij zich onder de vrouw iets verhevens, iets heiligs voorstelde, zijn ideaal, terwijl zij in werkelijkheid...." Hij zuchtte. „Ook nu zijn er nog dergelijke Don Quixote's, die elk lief gezichtje voor eene Dulcinea houden."

Mia bewoog haar hoofdje twijfelend heen en weer.

„Nu, wat mij betreft, ik geloof daaraan niet."

Hij wond zich op.

„Gelooft u niet daaraan?" riep hij levendig. „Maar als ik u zeg.... kort en goed, ik zelf ben zulk een Don Quixote! Groote God, welk een ideaal is de vrouw altijd voor mij geweest. En ze is 't ook nu nog! En van dit standpunt beschouwd, houd ik de geheele moderne vrouwenbeweging met hare emancipatie-pogingen voor eene — nu ja, voor eene dwaasheid van de zijde der vrouw!"

Mia dreigde hem schalks met den vinger.

„Mijnheer!"

„Ik blijf bij hetgeen ik gezegd heb en ge zult mij zelve moeten gelijk geven," ging hij opgewonden voort. Zoudt ge u zelve in uw gevoel van eigenwaarde niet hooger schatten, wanneer ge zaagt, dat een braaf en dapper man zijn eigen ik aan uw voeten legde? Wanneer hij voor u zorgde, werkte, elk steentje voor u uit den weg ruimde, elke ruwe windvlaag van u verwijderd hield?"

Hij zag haar met zijne fonkelende oogen aan, en daarin las zij, dat hij het werkelijk meende, zooals hij zeide. En er kwam iets weeks, iets weemoedigs over haar....

Te midden van het gewoel en gedruis van het bal zag zij de gezellige huiskamer in de ouderlijke woning voor zich,

waarin mama, die lieve, goede, zachte vrouw steeds ijverig bezig was.... en ze zag haar papa, dien degelijken, werkzamen, goedhartigen man, en het opgeruimde, levenslustige groepje broertjes en zusjes....

„Gelooft ge werkelijk," fluisterde zij, „dat er nog zoo iets hier in de groote stad wordt aangetroffen?"

Luitenant von Selbach begreep de uitwerking zijner woorden. Haastig greep hij hare hand.

„Als twee menschen elkander oprecht en innig lief hebben, — ongetwijfeld! Dat is het ware geluk! En ziet ge, lieve juffrouw Röder, ik ben wel is waar een luitenant, en over het algemeen houdt de wereld ons luitenants niet voor huiselijke menschen, maar — te mijnen opzichte vergist zij zich. Als ik eene vrouw vond, die mij liefheeft en lust om dit ware geluk met mij te deelen — o! Begrijpt ge mij, lieve juffrouw, begrijpt ge mij?"

„Ik.... ik...." stamelde Mia in de grootste verwarring. „Ik.... geloof, dat ik mijn waaier heb verloren...."

Ze keek zoekend in 't rond. —

„Maar ik verklaar u, waarde doctor," zeide oom Warstein in zijne loge juist zeer driftig en hartstochtelijk tot Dr. Herman Eggebrecht, die strak in de zaal keek, „met alle respect voor uwe geleerdheid, ik kan 't niet gelooven, dat 't werkelijk het lijk van Alarik den Koning der West-Gothen is geweest, dat men onlangs in Italië uit den Busento heeft opgegraven. Koning Alarik...." Hij zag zoekend om zich heen. „Waar is hij zoo eensklaps gebleven?"

„Daar loopt hij," lichtte Rosa hem in, naar het midden der zaal wijzend.

Werkelijk, daar rende Dr. Herman Eggebrecht met zwaaiende armen en enorm lange beenen.

„Mag ik mij veroorloven, juffrouw, uw waaier...."

Hij had hem opgeraapt en bood hem Mia aan.

„Vriendelijk bedankt, doctor," zeide Mia stralend. Daarop stelde zij voor: „Doctor Eggebrecht, van het gymnasium te Winkelsbühl, een goede, oude kennis van mijn papa — Luitenant Baron von Selbach."

De beide heeren bogen in 't oog loopend koel voor elkander.

„Vergunt u mij, baron," zeide daarop de doctor uiterst hoffelijk, „met juffrouw Röder een extra-toer te dansen?"

Luitenant Baron von Selbach beet op de punten van zijn knevel.

„Als juffrouw Röder er niets tegen heeft...." luidde even hoffelijk het antwoord aan de goede, oude kennis.

De jonge dame had er niets tegen, en baron von Selbach zag toe, hoe zij aan den arm van den doctor heenzweefde. De eerste aanval was afgeslagen.

* * *

Gedurende den volgenden dans wierp oom Warstein de vraag op, of door eene verlegging van het bed van den Rijn de verborgen schat der Nibelungen zou kunnen ontdekt worden. Oom Warstein hield de mogelijkheid staande, bewees de waarschijnlijkheid en betwijfelde volstrekt niet, of de gevonden schat zou de kosten der onderneming dekken. Oom Warstein had de zaak van alle zijden grondig bestudeerd en in zijne vereeniging van archeologen reeds vier voordrachten gehouden, zonder bij zijne medeleden evenwel meer dan een spottenden glimlach daarmede te bereiken. Hij was buitengewoon verlangend te vernemen wat doctor Eggebrecht als zaakkundige daarvan zoude zeggen.

Doctor Eggebrecht luisterde oogenschijnlijk zeer opmerkzaam toe en de antwoorden, welke hij gaf, droegen in hooge mate oom Warsteins goedkeuring weg. Elke vraag van Warstein werd door den zaakkundige beaamd:

„Geheel mijne meening!" „Zeer juist!" „Volkomen juist!" Onwederlegbaar juist!" Dientengevolge besloot oom Warstein den doctor in de vereeniging van archeologen te introduceeren; als de doctor zich daar op Warstein's standpunt plaatste, zou niemand langer spottend glimlachen.

„Onze volgende vergadering heeft vandaag over acht dagen plaats. Zoudt ge die wellicht reeds kunnen bijwonen?"

„Zeer juist!" luidde des doctors antwoord daarop, terwijl hij met onafgewende blikken in de zaal staarde.

Oom Warstein zette groote oogen op. Het antwoord kwam hem voor niet geheel op de vraag te passen.

„En ge zoudt mij zeer verplichten, waarde doctor," ging hij voort, „wanneer ge een paar woorden over den Nibelungen-schat wildet spreken. De leden der vereeniging gelooven daar niet aan." Hij glimlachte met een air van meerderheid. „Het zijn trouwens allen dillettanten, die van onze wetenschap geen flauw begrip hebben...."

„Volkomen juist! Onwederlegbaar juist!"

Oom Warsteins gezicht glom van genoegen.

„Maar op dillettanten-manier denken zij alles beter te weten. Zoudt ge het voor mogelijk houden, doctor, dat na mijne laatste voordracht een van den troep opstond en in de discussie.... maar blijf toch zitten, doctor!.... en in de discussie onder algemeenen bijval mij met droge woorden bijna als een weetniet kenteekende?" — Hij hield den doctor bij den arm vast. „Maar waar wilt ge toch heen, doctor? — Als een weetniet, denk eens aan! Wat zegt u daarvan?"

Doctor Eggebrecht sprong op, als schrikte hij uit een droom wakker.

„Geheel mijne meening!" flapte hij uit, rukte zich los en bevond zich het volgende oogenblik bij Selbach en Mia, aan wie hij haar op den grond gevallen waaier ter hand stelde.

„Vergunt ge mij, baron, met juffrouw Röder een extra-toer te dansen....?"

„Als juffrouw Röder er niets tegen heeft...."

De jonge dame had er weder niets tegen, en weder zag baron von Selbach toe, hoe zij aan den arm van de „goede, oude kennis van papa" heenzweefde.

* * *

„Hoe zie jij, Fernando, zoo treurig en bleek?" Met deze woorden klampte luitenant von Zunzendorf zijn vriend Selbach aan, terwijl doctor Eggebracht zijn vijfden extra-toer met Mia danste. „Amuseer je je niet?"

Luitenant von Selbach maakte een toornig gebaar.

„De drommel mag zich amuseeren!" riep hij woedend uit. „Je weet immers, waarom ik de kleine het hof maak...."

Zunzendorf knikte.

„Zeker! Ze moet je postillon d'amour worden; ze moet aan zeker roosje vragen, waarom het eens zoo verraderlijk stak."

Selbach stampte toornig met den voet.

„Juist! En wil je gelooven, dat het mij niet gelukt met haar daarover te spreken? Met geen mogelijkheid! Telkenmale, als ik het gelukkig zoo ver gebracht heb om daarover te beginnen, laat zij plotseling haar waaier vallen en het volgende oogenblik is die schoolmeester uit Winkelsbühl, „de goede, oude kennis van papa," bij de hand, om haar voor een extra-toer te engageeren! 't Is afschuwelijk, om dol te worden!"

Zunzendorf glimlachte sluw.

„Ja, beste kerel, waarom neem je haar den waaier dan niet af? Een voorwendsel daarvoor te vinden is toch eene kleinigheid! — En voor het overige," ging hij op ernstiger toon voort, „ik heb over het raadselachtige gedrag van juffrouw Warstein wat dieper nagedacht. Je weet, beste jongen, hoe je ongeluk mij ter harte gaat. En nu geloof ik op het spoor te zijn."

Selbach zag levendig op.

„Op het spoor?"

„Ja! Je weet wel, dat ik somwijlen melancholieke buien heb! Daartoe kwam ik heden morgen, wellicht in verband met den naderenden Aschwoensdag, op het idée, om het facit van het laatste jaar van mijn bestaan eens op te maken. Ik maakte een overzicht van mijne cotillon-orden, bloemenverkoopersrekeningen, betaalde en onbetaalde wissels. En toen, bij het zien van een der laatsten, van een betaalden — door jouw goedheid betaalden, Frits, evenals hij alleen door jouw bereidwilligheid in de wereld kon worden gezonden! — kwam mij iets in de gedachten, dat wellicht in verband kon staan met het blauwtje, dat de dochter van bankier Warstein je nu een jaar geleden bij gelegenheid van die merkwaardige zeilsleepartij heeft laten loopen."

„De wissel....?" vroeg Selbach ongeduldig.

„.... Was, zooals ik nu eerst bemerkte, voorzien van de hand-

teekening van Warstein ter disconteering, hij is derhalve in diens handen geweest. En de datum kwam juist overeen met dien van dien nootlottigen dag. Begin je wat te merken, beste jongen?"

Frits was bleek van opgewondenheid.

„Je denkt dus, dat Warstein het zijne dochter voor de partij gezegd heeft?" Eensklaps viel hij driftig uit: „Ja, nu herinner ik 't mij! Juist toen wij met de slede zouden afzeilen, kwam hij aanloopen en liet Rosa heimelijk een papier zien."

„Den wissel! Hij wilde haar vermoedelijk bewijzen, dat 't je voornamelijk om haar mammon te doen was. Vaders, die bankiers zijn, houden er in 't algemeen niet van, als luitenants hun dochters het hof maken. Zij denken: Liefde is niet het hoogste goed, maar schulden zijn het grootste kwaad! Welnu, wij moeten in elk geval eindelijk trachten uit te vorschen, of mijn wissel, dien je uit vriendschap geaccepteerd hebt, de oorzaak van je afwijzing is. Stuur daarom de Winkelsbühlsche kleine op het roosje af en . . . ."

„Jawel, als die waaier er niet was!" siste Selbach woedend tusschen de tanden.

„Neem haar dien af, zooals ik reeds zeide!" merkte Zunzendorf met zijn onverstoorbaar flegma kalmeerend op.

„En als 't mij niet gelukt?"

Zunzendorf sloeg zich dreunend op de breede borst.

„Dan spring ik in de bres, ouwe jongen! En in 't allerongunstigste geval blijft ons nog onze zeilsleepartij op morgen."

Selbach schudde moedeloos het hoofd.

„Wat baat ons die, als juffrouw Röder misschien in 't geheel niet daaraan deelneemt?"

Zunzendorf richtte zich vastberaden op.

„Ik neem 't op mij dat uit te vorschen! En als ze daaraan deelneemt, zal ik als maitre de plaisir wel zorgen, dat ze met jou in dezelfde slee komt. Het eenige bezwaar is dan nog de derde man, dien zij volgens het pogramma zelve mag kiezen; maar je moet dan zelf maar zien hoe je je van hem bevrijdt. Je weet immers hoe dit gedaan wordt!"

Hij knipoogde hem zoo loos toe, dat Selbach onwillekeurig moest lachen.

„Je bedoelt, dat hij bij 't wenden moet vliegen?"

„Hij zal en moet vliegen! Evenals in 't vorig jaar papa Warstein! En laten wij hopen: met beter gevolg! En dan, als je met de kleine alleen bent...."

Op dit oogenblik zette de muziek een nieuwen dans in, en Selbach snelde naar de loge der Warsteins om Mia af te halen. En terwijl Mia opstond, boog hij zich plotseling een weinig voorover en nam haar waaier van het tafeltje, om hem te bekijken.

„Waarlijk!" merkte hij daarop geheel argeloos op, door het herhaalde vallen is er een groote scheur in gekomen. Wanneer u 't vergunt, juffrouw Röder, zal ik hem onder het dansen in de hand houden. Het zou erg jammer zijn, als hij nog meer beschadigd werd!"

Mia zag verschrikt op en werd donkerrood. Het volgende oogenblik had zij zich echter reeds weder hersteld.

„Dan was 't veel eenvoudiger hem maar geheel hier te laten!" zeide zij even argeloos als luitenant von Selbach. En zich tot Rosa wendend gaf zij haar den waaier. „Wil je hem voor mij bewaren, Rosa?" En daar zij eene triomfeerende glinstering in Selbachs oogen ontwaarde, liet ze nog argeloozer er op volgen: „Leen mij dien van jou zoo lang, Rosa!"

„Maar niet laten vallen!" verzocht Rosa, en ze zeide het inderdaad geheel argeloos, terwijl zij hare vingers tegen de slapen drukte. Ze had altijd nog vreeselijke hoofdpijn.

Maar juist toen zij Mia den waaier overreikte, had zij Selbachs blik ontmoet. En ze had opgemerkt, dat hij bij het zien van dien waaier zeer bleek werd. Het was een uiterst eenvoudige waaier zonder eenige versiering, en Rosa wist niet hoe ze er toe gekomen was juist dezen uit het groot aantal harer waaiers voor dezen avond uit te kiezen. Hij had zooiets als eene geschiedenis; ze had hem van luitenant von Selbach ten geschenke ontvangen naar aanleiding van eene met hem aangegane philippine.

Deze philippine.... het vorige jaar op Silvester-avond hadden zij ze samen gegeten.... twee kraakamandelpitten uit eene schil.... en den geheelen, langen, veel te korten avond hadden zij vertrouwelijk bij elkander gezeten.... als verloofden....

En Rosa staarde de zaal in en zag hoe Selbach met eene andere

danste, en hoe de waaier naast Mia's baljapon hing. En ze zag en hoorde niets van hetgeen verder om haar voorviel.

Aan de tafel naast haar zat papa Warstein, die in een druk gesprek met doctor Eggebrecht was gewikkeld. Hij had 't weten gedaan te krijgen, dat de doctor nu zijn rug naar de zaal keerde, en zelf tegenover hem plaats genomen en zijne handen op diens knie gelegd, zoodat deze niet in de mogelijkheid was zich om te keeren.

Doctor Eggebrecht zat daar als in een bankschroef geklemd, en deed nu en dan krampachtige pogingen om zijn langen hals geheel naar de zaal om te draaien. Het gelukte hem nochtans niet. En de zweetdroppels parelden op zijn voorhoofd, terwijl oom Warsteins stem als door het bulderen eener branding gedempt en onverstaanbaar in zijne ooren klonk.

Oom Warstein verhaalde van het openen van een hunnebed, waartoe hij in den afgeloopen zomer het plan had opgevat. Hij beschreef den loop der werkzaamheden met pijnlijke nauwkeurigheid, om het gevoelen van den doctor daarover te vernemen. Want men had in het hunnebed absoluut niets gevonden, en de leden der Archeologische Vereeniging hadden naderhand beweerd, dat het hunnebed in 't geheel geen hunnebed, maar een oud, verlaten dassenhol was geweest, wat den heer Warstein natuurlijk diep gekrenkt had.

„Na den eersten spadensteek," vertelde hij met zijn doordringende stem, „begon mij 't hart van gespannen verwachting onstuimig te kloppen. Zoo'n hunnebed — men wist immers niet vooruit, of 't ten slotte niet het graf van een grooten, ouden held was, van welks opening een nieuw en belangrijk tijdperk van oudheidkundige navorschingen zou dateeren! — Bij den tweeden spadensteek brak mij het angstzweet uit!"

„Mij ook!" steunde Dr. Herman Eggebrecht onwillekeurig en bracht de hand naar den hals, daar hij vreesde zich eene pees verrekt te hebben.

„Bij u komt 't alleen van het dansen!" riep oom Warstein verstoord. „Terwijl bij mij .... de macht der wetenschap, het verhevene van het oogenblik! Ik telde de spadensteken! Honderdtwee en negentig en een halve waren er gedaan, toen de aarde

eensklaps instortte, en voor ons gaapte een gat, waarin...." Hij zag den doctor strak in de oogen. Wat denkt u, dat daarin lag, doctor?"

„De waaier!" riep Rosa eensklaps met luide stem. Want juist had Mia in 't midden van 't gewoel der zaal, terwijl luitenant von Selbach onder het dansen met haar sprak, den waaier verloren. En de huppelende paren dansten er op, op háar philippine.

Dr. Herman Eggebrecht sprong als geëlectriseerd in de hoogte, terwijl de bankier Warstein zich onwillekeurig naar zijn dochter wendde.

„Een waaier?" vroeg hij verontwaardigd. „Neen, in het gat lag geen waaier, n i e t s lag daarin, niets, volstrekt niets! En nu vraag ik u, waarde doctor...."

Hij keerde zich weder naar doctor Eggebrecht of liever naar des doctors leegen stoel. Want doctor Eggebrecht liep reeds met zwaaiende armen door de zaal en stelde een paar seconden later aan juffrouw Mia Röder een vertrapt, vormloos iets ter hand.

„Ik geloof, dat ge uw waaier hebt verloren, juffrouw Röder!" stamelde hij buiten adem, om zich vervolgens zeer hoffelijk tot luitenant von Selbach te wenden. Vergunt u mij baron, met....

Hij kwam niet verder. Hetzelfde oogenblik herinnerde hij zich op 't onverwachts den tijd, dat hij een tamelijk traag eenjarig-vrijwilliger was geweest; hij richtte zich met een schok overeind, sloeg de hakken tegen elkander en zijn vingers onwillekeurig den naad van zijn pantalon. Want luitenant von Selbachs stem geleek op dit oogenblik frappant op die van wijlen Eggebrechts strengen kapitein.

„Weet 't al!" schreeuwde baron Selbach hem toe. „Weet 't al! Extra toer! Dans er maar op los, mijnheer, mijnentwege naar den duivel!"

Hij rukte den dokter de ruïne der philippine uit de hand, maakte rechtsomkeert, dat de sporen kletterden, liet beiden staan en stoof ditmaal zelf heen.

* * *

„Dan maar in de bres, mijn jongen!" zeide luitenant von Zunzendorf tot zijn eigen ik, toen hij Selbach zonder dame door de

zaal zag snellen. Onmiddellijk daarna stond hij in de loge, voor Warstein en Rosa, en maakte voor beiden de onberispelijke buiging, waarmede hij reeds als Lichtenfelder cadetten-page aan het hof verbazend veel roem had ingeoogst.

„Vergunt u mij, juffrouw en mijnheer Warstein . . . ." zeide hij met zijne heldere, welluidende stem, „bij u te informeeren . . . . als maitre de plaisir is 't mij bovendien een aangename plicht . . . of u voornemens zijt aan de zeilsleepartij onzer club op morgen deel te nemen? Er zal namelijk een uitstapje per zeilslee over het Lange Meer naar Fischdorf gemaakt worden evenals het vorig jaar, en . . . .

Rosa's papa richtte zich verschrikt op, voor zoover de omvang van zijn lichaam dat veroorloofde.

„Evenals het vorig jaar?" riep hij. „Ik bedank er voor!"

Luitenant von Zunnendorf glimlachte onmerkbaar.

„O ja, ik herinner 't mij, mijnheer Warstein! U had het vorig jaar verzuimd op het commando ‚klaar om te wenden' te letten, en . . . . hm! u ten gevolge daarvan een beetje vlug uit de zeilslee verwijderd . . . ."

„Verwijderen noemt u dat?" riep de bankier verontwaardigd . . . . Er af geworpen werd ik, eenvoudig schandelijk er af geworpen! Als overtollige ballast! Als een beursche peer!"

„Overtollige ballast!" protesteerde Zunnendorf uiterst vriendelijk. „Wel neen, mijnheer Warstein, volstrekt niet! Een ongelukkig toeval was 't, anders niets! Dat gebeurt immers wel meer en is absoluut ongevaarlijk. En daarom hoop ik, dat u ook ditmaal onze uitnoodiging niet zal afwijzen en —" hij wendde zich met een argeloozen glimlach tot Rosa, „u ook niet, juffrouw Warstein!"

Rosa schrikte op en werd bleek. Iets als een voorgevoel kwam bij haar op. Zunzendorf was Selbachs beste vriend; zat Selbach misschien achter de uitnoodiging?

„Het spijt mij zeer," zeide zij zeer koel; „ik zal aan het tochtje geen deel kunnen nemen. Ik . . . . ik . . . . ik heb altijd zoo'n hevige hoofdpijn."

„Wel, dat doet mij leed!" sprak Zunzendorf op deelnemenden toon. „Maar de frissche lucht is toch uitstekend tegen hoofdpijn,

en bovendien.... juffrouw Röder, uwe nicht heeft misschien nog nooit aan een tochtje in eene zeilslee deelgenomen. Zou zij 't niet prettig vinden?"

Hij wendde zich vragend half tot Mia, die aan doctor Eggebrechts arm juist in hunne nabijheid kwam.

Mia lachte gelukkig en klapte verrukt in de handen.

„Een tochtje in een zeilslee? Ik ben nog nooit in eene zeilslee op het ijs geweest. U wel, doctor?"

Doctor Herman Eggebrecht herinnerde zich nog te rechter tijd, dat hij sedert dien morgen lid van de sportclub Germania was.

„Ik?" antwoordde hij. „Natuurlijk! Al dikwijls. Ik heb heele weken in een zeilslee doorgebracht!"

Hij zeide het zoo kalm en onverschillig, alsof hij reeds minstens driemaal de Noordpool had ontdekt. Daarop zag hij Mia aan, en Mia zag hem aan, en beiden begonnen te lachen. Zij hadden schik er in, dat hij zoo prachtig kon liegen. Hij had zelfs nog nooit eene zeilslee gezien.

Zunnendorf had zich weder met een smeekenden blik tot Warstein gewend.

„Dus, mijnheer Warstein, in het belang van mejuffrouw uwe nicht...."

Warstein maakte met beide handen een afwerend gebaar.

„Voor geen millioen ga ik mee! Maar als jij lust hebt, Rosa, en als Mia gaarne...."

Rosa schudde weigerend het hoofd.

„Ik zou 't wel aannemen, ondanks mijne hoofdpijn! Maar Mia heeft volstrekt geen lust, mijnheer Zunzendorf en daarom...."

Mia zag verbaasd op.

„Heb ik geen...."

„Geen lust!" vulde Rosa op gebiedenden toon aan. „Wij zijn u zeer verplicht, mijnheer Zunzendorf!"

Zij zag hem bij die woorden niet aan; hij had zoo iets eigenaardigs in de oogen, dat haar in verwarring bracht.

Hij zag er uit, alsof hij iets in 't schild voerde.

Zunzendorf haalde met een gebaar van oprecht leedwezen de schouders op.

„Dat spijt mij van harte!" zeide hij, maakte weder zijne onbe-

rispelijke buiging en wilde zich verwijderen. Toen scheen hem eensklaps iets in te vallen; want hij keerde terug en wendde zich tot Rosa's vader.

„Wat overigens dat andere betreft.... bij deze gelegenheid, mijnheer Warstein," sprak hij half luid, doch zoo, dat Rosa elk woord verstond; „.... het is wel is waar de plaats niet om over zaken te spreken.... maar daar de zaak gelukkig afgewikkeld is.... ik was namelijk reeds lang voornemens, mijnheer Warstein, u een bezoek te brengen, om u mijn hartelijken dank te betuigen, voor den dienst, dien u mij een tijd geleden bewezen heeft...."

Papa Warstein zag verbaasd op.

„Dienst? Ik aan u? Niet voor zoover ik weet!"

„Wel, u was toch zoo vriendelijk een wissel van negen duizend mark voor mij te disconteeren...."

„Negen duizend mark? Ik voor u? Daarvan is mij absoluut niets bekend!"

Zunzendorf sloeg zich, als ging hem een licht op, zacht tegen het voorhoofd.

„O ja, dat is waar ook! Het was ook officieel geen wissel van mij, maar een accept, dat luitenant von Selbach uit vriendschap voor mij geteekend had. Ik zat destijds vreeselijk in 't nauw — nu ben ik gelukkig alle moeilijkheden te boven! — en toen sprong Selbach uit trouwe vriendschap voor mij in de bres, het was heel opofferend van hem, vooral omdat hij bijna overdreven ordelievend is. Het was de eerste wissel, dien hij afgaf, en 't zal ook wel de laatste zijn. Want voor zichzelf heeft hij 't niet noodig. Hij verkeert in gunstige omstandigheden, al kan hij ook niet juist rijk genoemd worden. Maar zijn vermogen is vastgezet, en daarom gaf hij mij destijds het accept, dat door u gedisconteerd werd. Ontvang dus nogmaals mijn hartelijken dank! Het zal, naar ik hoop, niet weder voorkomen!"

Eene diepe stilte heerschte in de kleine loge, toen hij ophield met spreken. Mia en doctor Eggebrecht hadden nauwelijks toegeluisterd en dan ook niet veel van de zaak begrepen. Maar zooveel bemerkten zij toch wel, dat hier iets bijzonders aan de hand was. Oom Warstein was vrij rood en Rosa zeer bleek geworden; oom Warstein had zich, als door eene onzichtbare hand opgeheven, van

zijn stoel opgericht, terwijl Rosa in den haren was teruggezonken; beiden zagen von Zunzendorf sprakeloos aan.

De luitenant scheen van dat alles niets te bemerken. Met een derde alleronberispelijkste buiging trad hij achteruit en wilde zich uit de loge verwijderen.

Het volgende oogenblik was Rosa bij hem.

„Mijnheer Zunzendorf! Mijnheer Zunzendorf!" En daar bij bleef staan, liet zij haastig en in verwarring er op volgen: „Ik... ik wilde alleen verzoeken.... u weet wel, met het oog op de zeilsleepartij van morgen.... ik voor mij stel er niet het minste belang in, maar.... daar mijne nicht Mia zoo'n grooien lust heeft...."

Mia wendde zich met de grootste verbazing tot de spreekster.

„Ik, heb ik lust? Maar zoo even nog...."

Rosa wenkte gebiedend met de hand.

„Je hebt lust! — en derhalve, mijnheer van Zunzendorf.... zullen wij daaraan deelnemen!"

Nu was 't de beurt van papa Warstein om op te vliegen.

„Rosa! Wat krijg je in 't hoofd? Je hebt toch zoo even van mij gehoord, dat ik voor geen millioen...."

Rosa toonde hem een zeer kalm en zeer vastberaden gezicht.

„Zeker papa, wij kunnen het van u niet vergen, maar u kan immers met den trein naar Fischdorf gaan en ons daar wachten. Het is dus afgesproken, mijnheer Zunzendorf?" Deze kuste hare hand.

„Afgesproken, juffrouw Warstein! Ik zal wel voor het verdere zorgen!"

Hij legde een nauw merkbaren klemtoon op „het verdere" en zijne goedige oogen zagen Rosa daarbij schalks lachend aan.

„En het verdere, mijnheer Zunzendorf," vroeg Mia, „wat bedoelt u daarmede?"

Zunzendorf boog glimlachend.

„Daarmede bedoel ik, dat ik als m a i t r e d e p l a i s i r het noodlot over de samenstelling der bemanning van elke slede moet laten beslissen. En het noodlot beschikt daarbij op de volgende wijze: De bestuurders der sleden zijn de eigenaars zelf, want men kan het besturen niet goed aan een leek overlaten, niet waar? Maar daarna, bij den cotillon, komt een toer voor, de zeilsleetoer,

waarin aan elken bestuurder eener slede door middel van gekleurde linten eene dame door het lot wordt aangewezen. Deze dame heeft weder het recht, daar elke slede drie personen kan dragen, nog eene derde te kiezen, wat zij doet door het overhandigen van eene cotillonorde in den vorm van een wapperend zeiltje. Zeer eenvoudig, niet waar?"

Mia knikte.

„Zeer eenvoudig! Maar.... hm!.... moet dan die derde persoon absoluut e e n e persoon zijn?" Zij legde nadruk op de eindlettergreep van „eene." „Of kan 't ook e e n zijn?"

„Geheel a d l i b i t u m!" antwoordde Zunzendorf lachend en verwijderde zich om voor het „verdere" te zorgen.

„Heerlijk!" riep Mia en wendde zich tot oom Warstein. „Ik zal ú kiezen, oom!"

Oom Warstein sprong ontsteld op.

„Heb 't hart niet dat te wagen, wildzang! Ik verklaar je, dat 't voor eeuwig tusschen ons uit is, als je...."

Mia's plagende blik dwaalde zoekend rond.

„Nu, dan ben ik in een lastig parket! Ik ken zoo weinig heeren hier, en dames nog veel minder — wie moet ik nu kiezen? Het moet toch iemand wezen, die tegen zeilen kan!" Ze liet de kin op de hand rusten en zette een zeer ernstig, peinzend gezicht. „Goede Hemel, wie kies ik toch? Wie kies ik toch?"

Er heerschte een oogenblik stilte in den kleinen kring. Toen begon eensklaps naast Mia eene stem te verhalen.

„Ik herinner 't mij nog zoo nauwkeurig, alsof het pas gisteren was gebeurd. Het was voor vijf jaren, toen ik mijne groote reis maakte. Toen heb ik eens bijna drie heele weken in een zeilslee doorgebracht, eenzaam, verlaten, moederziel alleen!"

Dr. Herman Eggebrecht sprak op een somberen graftoon.

„Hu!" riep Mia. „Maar dan zoudt ge wel kunnen meegaan, doctor, als ik u koos...."

Dr. Herman Eggebrecht vertrok geen spier van zijn gezicht.

„Er zou u niets overkomen! Zooals ik zeide, heb ik eens bijna drie heele weken in eene zeilslee...."

„Doorgebracht!" vulde Mia geloovig en bewonderend aan. „'t

Was voor vijf jaren, toen ge uwe groote reis maaktet. Van deze reis hebt ge papa en mij reeds dikwijls verhaald. Waarheen ging ze ook weer, naar....?"

Hij werd plotseling zeer verlegen.

„Heb ik u daarvan verhaald? Van mijn reis naar .... naar ...."

„Naar Italië! Ja!"

„O! — Maar ik verzeker u, lieve juffrouw Röder, ik ...."

„Ik geloof u, doctor!" verzekerde Mia op hare beurt. „Ik geloof aan die reis, ik geloof aan alles van u, ook aan die drie weken in de zeilslee. In welke maand was 't ook? Ge reisdet in Maart naar Italië en keerdet in November terug. En ge waart die drie weken in de zeilslee .... nu, in welke maand ....?"

„In welke maand?" Hij wist niet wat te zeggen. En daarom zag hij Mia met lachende, teedere oogen aan en zeide hoogst ernstig: „Natuurlijk in Augustus!"

Ook Mia's oogen lachten. En ook hare stem klonk hoogst ernstig.

„Natuurlijk in Augustus! Wanneer zou 't ook anders zijn geweest! Arme doctor, wat zult ge 't koud hebben gehad!"

* * *

En de cotillon kwam. En het noodlot naderde, dat volgens luitenant von Zunzendorfs woorden over de samenstelling van de bemanning der zeilsleden zoude beslissen. En het beschikte zeer wonderlijk.

Want het noodlot wilde, dat Zunzendorf en Rosa op eene, en Selbach en Mia op eene andere zeilslee samengevoegd werden. Er bleef dus nog over, dat de dames de derde personen kozen.

En zonderlingerwijs koos Mia Dr. Herman Eggebrecht, terwijl Rosa....

Zij behoefde niet naar den derden persoon te zoeken. Want nauwelijks had het noodlot beschikt, dat zij met Zunzendorf zou samenzijn, of papa Warstein verklaarde vastberaden, dat hij zich bedacht had en thans „onder geene voorwaarden van het genoegen wilde afzien". Hij zou onder Zunzendorfs leiding met zijne dochter in dezelfde slede plaats nemen.

„Maar wat ik u verzoeken mag, papa," voegde Rosa hem fluisterend toe, „voor mij behoeft u werkelijk niet aan dit voor u zoo onaangename tochtje deel te nemen. Ik zie niet de minste reden, waarom u...."

Hij lachte spotachtig.

„Omdat je ongeloofelijk onnoozel bent!" gaf hij ten antwoord. „Merk je dan niet, dat dit alles door Zunzendorf en Selbach er op aangelegd is, om jou met Selbach bijeen te brengen?"

Rosa sloeg de oogen neder.

„Maar, papa...."

„Geen maar! Het is zoo! Daarom heeft Zunzendorf eerst die geschiedenis van den wissel verteld. Geloof je daaraan?"

Rosa zag hem openhartig aan.

„Ja, papa, ik geloof daaraan!"

Hij schudde onwillig het hoofd.

„Daar hebben wij 't al, ze laat zich waarlijk door een onnoozel sprookje een rad voor de oogen draaien. Maar bij mij gaat die vlieger niet op. Het is daarmede als met den antiquiteiten-handel. Wat daarin iemand voor echt wordt aangeprezen, dat is doorgaans namaak. En daarom — van die wissel-geschiedenis geloof ik geen jota. Ik geloof alleen, dat je misleid zult worden. Als je maar eerst met Zunzendorf alleen op de slede midden op het meer bent, dan zal je eens zien wat er gebeurt. Zij zullen beiden stilhouden, Selbach en Zunzendorf, — dat kunnen ze als bestuurders immers — en dan zullen ze van plaats verwisselen en ben je met Selbach alleen...."

„Gelooft u dat werkelijk, pa?"

„Dat geloof ik vast en stellig! En dan zal die indringende mijnheer zijn aanzoek herhalen, en zal jij in denzelfden onaangenamen toestand geraken als in 't vorig jaar...."

„Gelooft u dat werkelijk, pa?"

„Zeker geloof ik dat! En ik wil 't je besparen, hem nogmaals te moeten afwijzen...."

Rosa zuchtte.

„Ach, papa!"

„Niet waar, dat zou al zeer onaangenaam zijn! En daarom — ik ga mee! En die mijnheer von Zunzendorf zal er verbaasd over

zijn, zoo goed als ik mij zal weten vast te houden. Voor de tweede maal vlieg ik niet, dát zweer ik hem!"

Hij sloot de beide handen zoo vast, als hing hij aan een touw boven een gapenden afgrond, waarin hij onvermijdelijk zou neerstorten, als hij losliet.

En weder zuchtte Rosa.

Die goede papa! Hoe bezorgd hij over haar was! Hoe hij zijn best deed om alles, wat haar onaangenaam was, voor haar uit den weg te ruimen!

Het zou immers ook zeer onaangenaam zijn geweest....

„Om 's Hemels wil, kind, wat scheelt je?" vroeg papa Warstein verschrikt, toen hij ontwaarde, dat Rosa eensklaps doodsbleek werd en hare oogen zich met tranen vulden. „Niet waar, de gedachte alleen daaraan doet je al ontstellen?"

Rosa wendde zich af.

„Ik.... ik heb zoo'n vreeselijke hoofdpijn, papa! Anders is 't niets, volstrekt niets!'"

„Wel.... wij kunnen de zeilsleepartij immers afzeggen, als je je niet wel gevoelt. 't Kost je maar een enkel woord!"

„En Mia? Ze heeft nog nooit aan een zeilsleetocht deelgenomen, pa! Ik wil haar van dat genoegen niet berooven. Ik houd zoo veel van haar, papa!"

En zij volgde met de oogen Mia, die juist met luitenant von Selbach voorbij danste en onmiddellijk daarna haar waaier verloor, om hem het volgende oogenblik uit Dr. Eggebrechts handen terug te ontvangen.

Daarop danste zij met Dr. Eggebrecht verder.

Het was de laatste maal op dezen avond. Want in de eerste plaats was ook deze waaier, evenals vroeger die van Rosa, nog slechts een vertrapt, vormloos iets, en in de tweede.... was het de laatste dans.

* * *

„Een prachtige wind!" merkte luitenant von Zunzendorf den volgenden namiddag opgeruimd op, terwijl hij op den oever van

het Lange Meer de deelnemers aan de zeilsleepartij der sportclub „Germania" ontving. „Niet te sterk en niet te zwak. En dat hij niet juist in de richting van Fischdorf waait, is een groot voordeel. Wij zijn daardoor genoodzaakt te laveeren en kunnen daarbij onze geheele kunst toonen. Ik wil hopen dat de dames en heeren zich flink warm gekleed hebben!" Zijn blik gleed onderzoekend over de frissche, blozende gezichtjes der jonge dames, die vol verwachting naar de spiegelgladde ijsvlakte staarden. De meeste heeren en dames waren in sportcostuum gekleed, de heeren in zware lakensche buizen, bonten mutsen en slobkousen, de dames meerendeels in met bont gevoerde costumes, bestaande uit baret, jaquet, gedeelde rok en slobkousen. Ze zagen er nagenoeg uit als wielrijdsters. Alleen papa Warstein en Dr. Herman Eggebrecht maakten uitzonderingen op den algemeenen indruk van sport. Papa Warstein was geheel in een reusachtigen pelsmantel gehuld, die hem bijna het voorkomen van een wandelenden cilinder gaf, bovendien had hij nog, daar hij een buitengewonen angst voor wintervoeten koesterde, een grooten voetzak meegebracht. Onmiddelijk na zijne aankomst installeerde hij zich in Zunzendorfs slede. Hij legde den voetzak op zijne staanplaats in de onmiddellijke nabijheid van den mast, stak zijne voeten daarin, en trok uit een der peilloos diepe zakken van zijn pels een langen lederen riem, waarmede hij zichzelf aan den mast vastbond.

Op dezelfde wijze zal in vroegeren tijd Odysseus, de Helleensche Columbus, de sirenen voorbij gezeild zijn. Alleen het was in papa Warsteins ooren ontbrak.

„Maar om 's Hemels wil, mijnheer Warstein," vroeg luitenant von Zunzendorf lachend, „waartoe moet dat alles dienen?"

Papa Warstein zag hem met doorborende blikken aan.

„Ge zult wel weten waarom!" riep hij triomfeerend. „Ge kunt nu doen wat ge verkiest, maar van de slede krijgt ge mij niet af. Met geen tien paarden!"

Zunzendorf antwoordde niet, maar gaf Selbach een knipoogje. Nu moest deze op zijn slede maar zien, hoe hij den derden man kwijtraakte, om met Mia te kunnen spreken.

Die derde man was Dr. Herman Eggebrecht.

Mia bewonderde hem. Hij was zeer moedig. Want hij was in het

eenige pak kleeren gekomen, dat hij uit Winkelsbühl had medegenomen. Hij droeg een tamelijk dunne overjas en daaronder een rok, wit vest en gelakte schoenen. Op zijn hoofd troonde een tamelijk weerbarstige cilinder.

De panden van de overjas fladderden lustig in den wind heen en weer, de zwarte pantalon fladderde om de lange beenen, de lange haren des doctors fladderden eveneens; alles fladderde aan hem, en hij maakte een vreeselijk kouwelijken indruk en zag er verschrikkelijk lachverwekkend uit....

Maar toen Mia hem aanzag, lachte hij....

En hij zag er plotseling zoo netjes, zoo lief, zoo moedig en opofferend uit, dat de koude wind Mia dikke tranen in de oogen dreef. Want als Dr. Herman Eggebrecht er niet geweest was....

Hij was de derde man, hij zou op de slede tusschen haar en luitenant von Selbach staan, als een scheidsmuur, en hij zou verhinderen dat luitenant von Selbach haar de geschiedenis ten einde vertelde, waarmede hij nu reeds zoo dikwijls begonnen was, die altijd met een vraagteeken eindigde en waarop Mia nog steeds geen antwoord wist te geven.

Misschien, dat Dr. Herman Eggebrecht het antwoord kende. Maar hij vroeg immers in 't geheel niets! Hij vroeg immers niets!

Was hij wellicht een beetje traag van begrip?

Op dit oogenblik gaf Zunzendorf het teeken tot instijgen. Onmiddellijk daarop suisde de eerste slede onder den druk van haar gezwollen zeil voort over het glanzende spiegelgladde ijs, de tweede volgde, de derde....

Vroolijk gelach en geroep weerklonk over het meer.

Zunzendorfs slede met papa Warstein en Rosa was de laatste, vóór de zijne lag die van Selbach met Mia en den doctor.

„Vooruit, doctor!" jachtte luitenant von Selbach. „Stijg op. Niet te dicht bij den mast, daar moet juffrouw Röder staan. Ga wat meer aan de buitenzijde staan en houd u aan die lijn daar vast. Het is daar wel is waar een beetje luchtig, maar u is een sportman en dus daaraan gewend!" En terwijl Dr. Eggebrecht de gedane aanwijzingen gehoorzaam opvolgde, boog Selbach zich eensklaps naar Mia en zeide zachtjes: „Juffrouw Röder, als ik later

zeg: Geeft acht! Klaar om te wenden! dan houdt ge u stevig aan den mast vast. Goed begrepen, niet waar?"

„Waarom dat?" vroeg Mia verwonderd.

„O! Niets bijzonders! Bij 't wenden ontstaat er dikwijls een kleine schok en als men dan niet goed vast staat...

Hij zag glimlachend voor zich uit. Mia staarde hem uitvorschend aan. Wat had hij voor? — —

En de tocht begon, eerst langzaam en toen al sneller en sneller. Het ijs onder hen ruischte heen, de oevers ruischten heen, zij zelve ruischten heen, alles ruischte heen.

„Heerlijk! Heerlijk!" jubelde Mia.

„Heerlijk! Heerlijk!" jubelde ook de doctor.

Het was hun alsof zij vlogen. Geen gevoel van duizeligheid of benauwdheid verstoorde die illusie. Zij reden op eene wolk, hoog boven de aarde, zij stegen hooger en hooger rechtstreeks naar den lachenden, blauwen hemel.

„Juffrouw Mia!" zeide de doctor plotseling en zijne stem had iets vastberadens, iets strijdlustigs.

„Doctor?

Zij zag hem aan. Hij lachte. Maar zoo had hij toch nog nooit gelachen, zoo vastberaden, zoo zegevierend.

„Is 't niet goddelijk?" riep hij. „Zou men niet eeuwig zoo met elkander willen voortvliegen? Juffrouw Mia, ik.... ach, 't doet er immers niet toe, of er nog iemand bij is!.... Als ik 't nu niet zeg, op dit oogenblik, dan zeg ik 't nooit! Juffrouw Mia, ik.... Aan uw vader heb ik 't al gezegd.... eergisteren, en hij heeft er niets tegen, als u.... juffrouw Mia, heeft u iets er tegen?"

„Waartegen, doctor?"

De doctor stak zijn rechterhand naar haar uit. En Mia deed onwillekeurig hetzelfde.

„Dáartegen: dat ik u lief....?"

„Geeft acht!" klonk eensklaps luitenant von Selbachs heldere commando-stem daartusschen. „Klaar om te....

Mia's oogen wendden zich verschrikt naar hem. Zij keek in zijn spotachtig glimlachend gezicht, zij zag zijn verwachtingsvollen blik. En eensklaps wist zij, wat hij voorhad.

„Houd u vast, doctor....” riep zij en greep onwillekeurig des doctors uitgestoken hand.

„Om te wenden!” kommandeerde luitenant von Selbach.

„Dat ik u lief heb, juffrouw Mia?” vroeg Dr. Hermann Eggebrecht.

Toen....

„Wel verdraaid!” hoorde zij Selbachs ontstelde stem als uit de wijde verte nog in hare ooren klinken, toen was alles stil. Alleen onder hen een glijdend, glibberend gedruis.

Nog altijd ruischte alles om haar heen: het ijs, de oevers, de cilinder des doctors voor haar, zij zelve. Alleen vlogen zij niet meer, zij gleden.

Hand in hand zaten zij naast elkander op het ijs en gleden voort.

Rechtstreeks den Hemel in!

En toen zij eindelijk aangekomen waren en naast elkander stil zaten, barstten zij beiden plotseling in een schaterend gelach uit.

„Wel, juffrouw Mia?” vroeg toen Dr. Hermann Eggebrecht.

„Wel, doctor?” vroeg juffrouw Mia Roder.

„Heeft u er iets tegen?”

„Ik heb er niets tegen!”

Toen omhelsde hij haar voor de eerste maal. En ook daartegen had zij niets.

* * *

„Als beursche peren!” had papa Warstein geroepen, toen hij Mia en den doctor van Selbachs slede zag vliegen en als 't ware op het ijs neerploffen. En hij had daarbij gelachen.

Maar het was een tamelijk verlegen lachen geweest. Hij gevoelde zich niet volkomen op zijn gemak in den nauwen voetzak, bij den zwaaienden zeilboom, onder het bol staande zeil. In Dr. Eggebrechts noodlot zag hij het zijne voor oogen, als de lederen riem op den inval mocht komen van te breken. Daarom sloeg hij uit voorzorg ook nog beide armen om den mast en hoorde en zag niets van alles, wat er om hem voorviel. Want deze noodlottige zeilslee suisde voort in een tempo....

Rosa en Zunzendorf onderhielden zich gedurende den tocht met

elkander, alsof zij in een salon tegenover elkander zaten. Zunzendorf was in zijn element; hij sprak uitsluitend van luitenants en wissels. Of liever van één wissel en twee luitenants. Het was alsof er in zijn hoofd alleen voor deze eene geschiedenis plaats was. Gisteren had hij ze Rosa reeds verteld en nu vertelde hij ze haar nogmaals. En Rosa scheen ze niet dikwijls genoeg te kunnen hooren.

Doch eensklaps riep zij: „Halt!" en wees naar de zeilslee vóór hen, die met gereefd zeil onbeweeglijk op het ijs stond; Selbach stond er naast.

„Halt!" riep Zunzendorf, eveneens zijn zeil inhalend. „Wat is er aan de hand, Frits?"

Frits groette eerst Rosa en haar vader zeer vormelijk en wees vervolgens naar twee zwarte punten, die op verren afstand op de ijsvlakte zichtbaar waren.

Het waren twee zonderlinge punten. Somwijlen bewogen ze zich naast elkander heen en weer, door eene kromme lijn als van twee aaneengeschakelde armen met elkander verbonden; dan weder stonden ze stil, om terstond daarop tot een enkel punt samen te smelten. Het ééne oogenblik gingen ze uit elkander en het volgende vereenigden ze zich weder. En zoo voorts. Ze bleven echter steeds buiten verhouding langer vereenigd dan gescheiden. —

„Het zijn mijne afgevallenen!" deelde luitenant von Selbach mede, toen Rosa en Zunzendorf op het ijs stonden, terwijl papa Warstein zijn voetzak niet verliet.

„Mia en de doctor?" riep Rosa verbaasd. „Wat voeren zij daar toch uit? Dansen zij?" —

Selbach haalde de schouders op; over zijn gezicht vloog iets als een glimlach, die Zunzendorf zeer nieuwsgierig scheen te maken, want hij haalde vlug zijn binocle te voorschijn, die hij aan een lederen riem over den schouder droeg, en richtte ze op de twee in de verte. Terstond daarop glimlachte ook hij. En toen gaf hij den kijker aan Rosa en ook zij zag er door en glimlachte eveneens.

„Voor den drommel!" riep papa Warstein van zijne plaats bij den mast. „Wat valt er toch te lachen? Wat is er aan de hand? Mijnheer von Zunzendorf, mag ik u even om uw kijker verzoeken?"

Von Zunzendorf aarzelde een oogenblik, doch overhandigde hem

daarop de binocle. En papa Warstein bracht ze eveneens voor de oogen en keek er door.

Maar hij glimlachte niet.

„Heilige goedheid!" viel hij toornig uit. „Hij omhelst haar waarachtig! Dat hem de dr....! En ik ben bij haar vader en moeder verantwoordelijk voor het meisje, zoo lang ze zich onder mijne hoede bevindt, en — mijnheer von Zunzendorf, breng mij terstond daarheen, ik verzoek 't u dringend, dadelijk, op 't oogenblik! Ik zal dat lieve paartje de ooren...."

Hij voleindigde den zin niet. Reeds gleed de slede voort, waarop Zunzendorf met een vluggen sprong had plaats genomen, en snelde de twee „beursche peren" tegemoet.

„Maar wat voert ge nu uit?" schreeuwde papa Warstein woedend. „Ge laat mijne dochter alleen met dien.... dien Selbach.... die...."

Hij kon wegens den scherpen wind niet verder spreken; bovendien luisterde Zunzendorf ook in 't geheel niet naar hem.

* * *

Rosa en luitenant Frits von Selbach stonden tegenover elkander elkander op het ijs. Hij zag naar rechts en zij keek naar links. En geen van beiden sprak een woord.

Eindelijk richtte Rosa vastberaden het hoofd op.

„Ge hebt gelijk," zeide zij, „na dat, wat een jaar geleden hier op dezelfde plaats is voorgevallen, moet ge van mij het eerste woord verwachten!" Eensklaps begon ze te snikken. „Eerst gisteren heb ik vernomen.... hoe zeer ik u.... destijds.... onrecht heb gedaan! En.... en.... ik verzoek u daarom.... om vergiffenis, mijnheer Selbach.... en...."

Eene plotselinge windvlaag sneed het verdere af.

* * *

De helft van den afstand die hen van Mia en den doctor scheidde afgelegd hebbend, haalde Zunzendorf eensklaps het zeil in en deed de slede stilstaan. En hier, ver van alle salons en conventies, hield hij voor papa Warstein eene voordracht over luitenants en wissels; dat wil zeggen: over één wissel en twee luitenants. Het was dezelfde, de eenige geschiedenis, waarvoor hij plaats had in zijn hoofd en die hij nu reeds voor de derde maal vertelde. Maar hij maakte er ditmaal een lang aanhangsel bij; hij maakte melding van schier aan 't wonderbare grenzende bewijzen van de achtenswaardigheid en degelijkheid van den eenen luitenant en van zijne onwankelbare liefde voor een zeker bankiersdochtertje, dat merkwaardigerwijs seder een jaar het dansen had opgegeven, omdat het altijd zoo'n last van hoofdpijn had.

Nadat hij vervolgens met eene toespeling op egoïstische vaders zijne toespraak geëindigd had, was papa Warstein tamelijk ontroerd. Waarom had hij ook niet, evenals wijlen Odysseus, zijne ooren met was dicht gestopt?

„Ja, lieve Hemel," zeide hij, „wat kan ik nu daaraan doen. Mij persoonlijk zou de heer von Selbach, nadat ge opheldering omtrent hem gegeven en deze opheldering met uw eerewoord bekrachtigd hebt, als schoonzoon zeer welkom zijn. Ik heb hem au fond altijd gaarne mogen lijden, hoewel hij luitenant is — Zunzendorf maakte eene onberispelijke buiging — „maar ik kan mijne dochter toch niet dwingen? Ik weet zeer positief dat zij niets voor hem gevoelt."

„Niets?" vroeg Zunzendorf laconisch.

„Niets!" antwoordde papa Warstein insgelijks.

„Zou u dan mijn kijker niet nóg eens willen gebruiken?" vroeg Zunzendorf hem de binocle aanbiedend.

Papa Warstein nam den kijker verwonderd aan en zag in de richting van Mia en den doctor. Daar bewogen twee donkere punten zich naast elkander op het ijs heen en weer. En somwijlen stonden ze stil, om het volgende oogenblik tot een enkel punt samen te smelten. Nu eens verwijderden ze zich van elkander en dan vereenigden ze zich weder. En zoo voorts.

„Dezelfde geschiedenis!" merkte papa Warstein op.

Toen wendde hij onwillekeurig den kijker naar den kant waar Rosa en luitenant von Selbach gebleven waren.

Daar bewogen twee donkere punten zich naast elkander op het ijs heen en weer. En somwijlen stonden ze stil, om het volgende oogenblik tot een enkel punt samen te smelten. Nu eens verwijderden ze zich van elkander en dan vereenigden ze zich weder. En zoo voorts.

Papa Warstein liet den kijker zakken. Hij was sprakeloos.

„Dezelfde geschiedenis?" vroeg luitenant von Zunzendorf. „Wat is dáar te doen?"

Papa Warstein zuchtte.

„Wat daar te doen is? — Wel, wij zullen er heen moeten om te feliciteeren!"

En zij gingen heen om te feliciteeren — in de zeilslee.

HET OOIEVAARSNEST.

DOOR

A. FROMM.

Martha alléén werd ze maar heel zelden genoemd, als men over haar sprak; algemeen heette zij goede Martha.

Zij zelve kreeg het vaak genoeg te hooren. „Je bent zoo goed, Martha," heette het dan dankzeggend, vleiend, verontschuldigend — 't laatste, wanneer er 't een of ander van groot belang van haar gevergd werd. Dat gebeurde echter, althans naar de opvatting harer huisgenoten, al heel zelden; want men hield het in den regel voor iets dat van zelf sprak, dat op haar beslag werd gelegd. Daarom was zij immers de goede Martha, altijd bedachtzaam voor anderen, zonder dat die anderen het ooit noodig achtten zich te bekommeren om háár, de steeds opgeruimde en hulpvaardige steun der familie, voor hare nabestaanden altijd zoo lief en zoo onontbeerlijk. Zij was het, die ongevraagd elk werkje op zich nam, dat moeder of zuster tegenstond; zij was het, die kalm thuis bleef, wanneer het rijtuig niet ruim genoeg was, om er de heele familie behoorlijk in te pakken, of wanneer deze of gene toch niet goedschiks alleen thuis gelaten mocht worden, hetzij een sukkelend kind of een onvertrouwbare dienstbode. Toen een in Amsterdam wonende nicht eens haar wensch te kennen gaf, een van de dochters des huizes voor een heelen winter

als logée bij zich te hebben, en hare keus op Martha viel, lachte men haar letterlijk uit. „Martha, onze goede Martha? Neen, die kunnen wij niet missen." Men zond er eene jongere zuster heen, die minder goed en zonder twijfel zeer tevreden over dit gemis was, en Martha bleef thuis in haar bekrompen stedeke, dat zij tot nu toe nooit verlaten had. Naar haar eigen neigingen en wenschen te vragen, kwam geen sterveling in 't hoofd: zij was nu eenmaal de goede Martha.

Zoo werd zij vijf en dertig jaar. Een paar zusters waren getrouwd, een paar broeders hadden 't stadje verlaten; maar in huis was nog jong volkje genoeg, en daar de zusters in hare geboorteplaats gebleven waren, ontbrak het ook niet aan klein goed. Er was voor Martha altijd zooveel te doen, dat zij er nauwelijks toe kwam, een vrij uurtje voor zich zelve er van af te nemen.

Het was dan ook iets zeer zeldzaams, wanneer men haar, zoöals vandaag, bij eene harer vriendinnen ontmoette. Lotje kwam haar vergenoegd tegemoet.

„Wat is 't prettig, dat je komt!" riep ze. „Grootmoe is sedert gisteravond hier. Die zal je wel bevallen."

„Als ik haar maar beval," zei Martha lachend.

„Jij? Waarom zou je niet? Je bent zoo'n goed schepsel. Kom maar gauw binnen."

Grootmoedertje was eene heel oude vrouw, en haar gezichtje, dat met louter fijne rimpels en vouwtjes doorploegd was, kwam uit de witte weduwenmuts, die zij sedert haar mans dood bleef dragen, smal en scherp te voorschijn. Maar wanneer zij glimlachte, zooals nu, toen zij „de goede Martha, van wie ze al zooveel gehoord had," de hand reikte, lag op het oude, rimpelige gezicht zulk een eigenaardige glans van jeugd, dat het bijna was, alsof het jonge gezicht uit het oude als door een sluier heenkeek.

Voor 't eerst kwam zij er niet toe, meer dan een paar woorden met Martha te spreken; zij had zich juist bezig gehouden met aan de allerjongsten een en ander uit hare kindsheid te vertellen, en werd nu zoo druk door hen bestormd, dat zij moest toegeven.

„Zooals ik jelui zei: ik ben een heel wild kind geweest; stadskinderen zooals jelui, dunkt me, kunnen heelemaal niet zoo wild zijn. Daar was geen hek, waar ik niet over heen klauterde, geen sloot, waar ik niet over heen sprong — menigmaal sprong ik er ook in, tot groote ontsteltenis van mijn moedertje. Vader lachte maar om mijn dolle streken, soms zette hij er me zelfs toe aan. ‚De meid is 'n halve jongen,' klaagde moeder dikwijls. ‚Best,' zei vader, ‚dan heb ik ten minste een halven jongen, zoo me 'n heele ontzegd is.' Ik was namelijk 't eenige kind mijner ouders. — Nu mocht ik ongeveer acht jaar oud zijn, toen een dagloonersvrouw met een klacht bij mijn vader kwam. Een stuk linnen, dat zij gesponnen en op de bleek gelegd had, was verdwenen, en zij beweerde, dat niemand anders 't linnen weggekaapt had als de ooievaars, die al jaren lang op onze schuur nestelden. Vader lachte: hoe zouden nu die ooievaars 't zware stuk linnen naar omhoog gebracht hebben? Daar de vrouw echter hardnekkig bij hare meening bleef, liet hij eene lange ladder halen, en klauterde de staljongen naar boven. En jawel! boven in 't nest lag het linnen, maar in louter kleine stukjes en lapjes gebeten. Mijn vader vergoedde de vrouw de schade, ofschoon hij er niet direct toe verplicht was. Maar ik wou van me zelve vertellen. Toen die ladder daar nog zoo tegen den schoorsteen stond, kwam de gedachte bij mij op: kon ik daar nu op naar boven klauteren, om eens in 't ooievaarsnest te kijken! Ik kan niet zeggen, dat ik mij daar iets bijzonder moois of merkwaardigs van voorstelde, maar ik had alleen een onbedwingbaren lust om er eens in te kijken.

‚Mag ik eens naar boven, vader?' vroeg ik.

Hij lachte. ‚Als je 'r moed toe hebt, ga-je gang,' zei hij. ‚Maar klim dan heel langzaam en voorzichtig naar boven. En kijk volstrekt niet rechts of links, maar altijd recht voor je, begrijp-je.'

Ik knikte maar en klauterde toen naar boven; en hoe hooger ik kwam, des te heerlijker gevoelde ik mij; mijn hart klopte precies als op 't kerstfeest, wanneer elk oogenblik de deur open zal gaan, waarachter de boom met al zijn lichtjes staat. Nog twee, drie sporten, dan was mijn hoofd op eene lijn met het nest — toen ik mijn moeder hoorde, die juist uit het huis moest gekomen zijn.

‚Wat is dat? Wil-je 's onmiddellijk naar beneden komen!'

Ik stond stil; ik wist, dat met moeder niet te gekscheren viel, als ze op dien toon sprak. Toen echter vader zei: ‚Kom naar omlaag, Bertha!' toen klauterde ik heel langzaam en stil naar beneden. Ik was zoo dicht bij 't ooievaarsnest geweest, en ik had er toch niet in kunnen zien, evenmin toen als later."

De kinderen lachten hartelijk bij de voorstelling, dat grootje naar het ooievaarsnest geklauterd was.

„Gaat nu heen," zei de oude vrouw. „Voor vandaag heb ik genoeg verteld, en jelui hebt nog eene heele wandeling voor den boeg. Juffrouw Martha, ik zie u stellig nog eens, niet waar? Ik heb veel van u gehoord, zooals ik zei, en ik zou u graag nader leeren kennen."

„Als u 't goed vindt," zei Martha, „zou ik nu graag een oogenblik bij u blijven. Maar alléén, wanneer u wezenlijk daar niets tegen heeft."

Er lag onmiskenbaar een schuchtere, maar zoo dringende bede in de oogen van het meisje, dat grootmoeder haar de hand toestak en zei:

„Blijf, u doet er mij een genoegen mee."

„Nu?" wendde zij zich tot Martha, toen al het jonge volkje de deur uit was. Ze had dadelijk bespeurd, dat Martha iets in 't schild voerde.

Martha draalde een oogenblik.

„Mag ik u grootmoeder noemen? Me dunkt, dan zou ik makkelijker kunnen zeggen wat me op 't hart ligt."

„Wel zeker, kindlief, kom naast me zitten. En nu, wat is er nu?"

„Grootmoe, had u geen erge spijt, dat u niet in 't ooievaarsnest kon kijken?"

Grootmoeder keek haar verbaasd aan: zoo'n kinderachtige vraag had ze niet van Martha verwacht. Maar uit de zachte bruine oogen blikte geen kind, doch eene vrouw; geene nuchtere nieuwsgierigheid, maar bange smart. De schrandere oude vrouw begon te begrijpen.

„Zeker, 't speet me erg, kindlief. Precies alsof mij een groot geluk ontsnapt was. En 't hielp me volstrekt niet, dat de vol-

wassenen me uitlachten en mij zeiden, dat een ooievaarsnest een leelijk, smerig ding was, zoodat ik er niets bij verloren had."

Martha knikte ernstig.

„Jaren lang," ging de oude vrouw voort, „heb ik van tijd tot tijd gedroomd dat ik weer de hooge ladder opklom. Maar steeds, wanneer ik bijna boven was, werd ik wakker. Dus zelfs niet in den droom heb ik 't ooievaarsnest kunnen zien," zeide zij glimlachend.

„Zelfs niet in den droom," herhaalde Martha bij zich zelve, en toen riep zij met eene heftigheid, die niemand bij het zachte, stille schepseltje vermoed zou hebben:

„Ach, grootmoe, 't is mij net zoo gegaan als u! Ik heb er ook maar ééns uit, maar eens omhoog gewild en heb 't niet gekund. En ik kan er maar nooit toe geraken!"

De oude vrouw legde haar arm om 't bevende, gloeiende meisje en trok ze naar zich toe, maar ze sprak geen woord.

„Slechts eenmaal er uit! 't Werkelijke leven zien en eene poos meeleven! Slechts ééns de wereld met eigen oogen aanschouwen! Ergens op een hoog punt, waar ik een ruimer uitzicht heb dan hier!" De stem begaf haar, en toen barstte ze in tranen uit.

„Mijn kind, mijn goed, lief kind!" zei grootmoeder en streek haar over de haren.

„O noem me toch niet goed! Allen noemen mij zoo, maar ik ben 't niet. Als u wist, hoe humeurig ik soms ben, op mij, op mijn lot, op de anderen. Ze meenen het niet kwaad met me, wanneer ze mij vasthouden. Uwe moeder bedoelde het ook heel goed met u, toen zij u van de ladder naar beneden riep, niet waar? Zoo was het ook met de mijnen; wanneer ik soms dralend te kennen gaf, dat ik er wel eens uit wilde, lachten zij en zeiden: ‚Dat zou nu niets voor jou zijn, Martha! 't Zou je daar buiten stellig niet bevallen, 't is daar alles zoo mooi niet, als je het je voorstelt. Geloof me maar, thuis is 't het allerbeste.' Toen heb ik spoedig opgehouden met er over te spreken, ik heb gezwegen, totdat u daarstraks van het ooievaarsnest vertelde; toen heb ik bij mezelve gezegd: ‚Grootmoe weet, hoe 't bij je gesteld is'."

„Dat weet grootmoeder ook, kindlief. En zij zou je graag iets tot troost zeggen, maar niet dezelfde troost deugt voor iedereen.

Zou-je tevreden zijn — neem me niet kwalijk, dat ik j e zeg, maar 't is me alsof dat niet anders kan — dus: zou-je tevreden zijn, wanneer je bewezen werd, dat datgene, waarnaar je smacht, werkelijk niet veel beter is dan mijn ooievaarsnest en geen wensch waard is?"

„Neen," zei Martha bijna plechtig en met open, schitterende oogen in 't gezicht van 't oudje kijkend: „Liever wil ik mijn leven lang altijd heimelijk verlangen, dan aan het schoone, dat ik nooit zien zal, niet gelooven."

„Dat is goed gesproken," zei de oude vrouw met nadruk. „En ik zeg je: naast het geluk, dat niemand volkomen leert kennen, bestaat er geen kostelijker gave dan het verlangen in de verte naar iets schoons en hoogs. Dat heb ik niet uit mij, — dat heeft hij gezegd, die mij van alles op de wereld het dierbaarst was."

Zij zat een poosje stil, met gebogen hoofd, alsof ze hare gedachten verzamelen moest. Toen ging ze op haar luchtigen toon voort:

„Mijne drie dochters hebben een aartje naar haar vaartje: tevreden met datgene, wat de dag haar bracht, met de plaats, die haar aangewezen was. Zij hebben zich nooit druk gemaakt over 't een of ander wat buiten haar bereik lag. En zij zijn alle drie goede, degelijke huisvrouwen geworden; het leven heeft haar niet veel geschonken: doch zij wilden er ook niet meer van. Maar mijn zoon, mijn Ewald, had iets van mij; met dát onderscheid dat, wat bij mij een bescheiden vonkje was, bij hem een vlam werd.

Hadde hij zijns vaders aard gehad, dan zou hij diens vak of een ander geleerd hebben, zou een degelijk, flink burger geworden zijn, en wie weet, dan leefde hij misschien nog. Maar 't was het streven om hooger te komen, wat hem geen rust liet. Leeren, en dan anderen onderwijzen, wat de menschen goed en wijs en gelukkig maakt, dat was zijn eenige gedachte. En het hielp niets, dat verstandige lui, die er iets van weten konden, hem verzekerden, dat er bij hem van dat leeren toch niets komen zou, hetzij van den kansel, hetzij aan scholen of hoogescholen — het hielp niemendal. Het was nu eenmaal zijn o o i e v a a r s n e s t," zei de oude met een weemoedig lachje.

„Dat was een zwaar leven voor mijn armen lieven jongen. Eerst de strijd met zijn vader, daarop, nadat wij dat doorstaan hadden,

zware arbeid en zware ontberingen, die wij hem bij onze toen zeer bekrompen omstandigheden weinig konden verlichten. En toen hij nu, na al de doorstane moeilijkheden, zijn doel voor oogen had, kwam hij me doodziek thuis. Het vuur had hem inwendig verteerd. Kind, alleen een moeder, geloof ik, kan dat zoo geheel meevoelen, wat het zeggen wil: 't liefste dat men bezit, zoo langzaam te zien wegsterven. En toch, wanneer ik me afvroeg: zou het je gelukkig maken wanneer hij voor je behouden bleef om den prijs van al de gelukzaligheid, die voor hem het streven naar datgene bevatte, wat voor hem 't leven en 's levens waarde uitmaakte, — dan kon ik geen ja zeggen. De woorden, die ik je daareven herhaalde, waren bijna zijn laatste. Hij is heengegaan in het geloof aan iets schoons, hetwelk hem niet vergund was te leeren kennen, en dat, indien hij 't bereikt zou hebben, hem stellig wel teleurgesteld zou hebben.... Zie kind, daar komt het door dat ik je dadelijk begrepen heb. Uit mij zelve, zonder mijn jongen, had ik dat niet kunnen doen. En ik heb je van hem verteld, opdat je vertrouwen in me zoudt hebben. Met jou is 't heel wat anders, jij hebt nog een groot stuk frisch leven voor je, jij kunt nog inhalen, wat je tot heden hebt moeten ontberen. Ja, kijk me niet zoo verwonderd aan. Het moet mogelijk zijn, en het zal gaan. Het zou niet de eerste maal zijn, dat een woord van een vreemde den lieden de oogen opent voor iets, wat jaren lang dagelijks en vlak voor hen was. Je hebt een groot stuk van je leven aan de uwen gegeven; 't is een ieders recht en plicht ook eens zelf het leven te genieten; dat mag je niet geweigerd worden. Je jongste zuster is toch zeker al in staat, je bij je ouders te vervangen, voor je getrouwde zusters kan het slechts nuttig zijn, wanneer zij leeren, op zich zelve te steunen. Ik vraag je ouders, dat zij u aan mij afstaan, wanneer ik weder heenga. Ik woon wel is waar niet in een wereldstad, maar ik kan je toch allerlei gelegenheid geven, iets van de wereld te leeren kennen en begrijpen. Kortom, je zult in je ooievaarsnest kijken; en wanneer het je bevalt, zal al 't andere ook wel terecht komen."

Martha was opgesprongen en zag haar met stralende oogen aan. „Wil u dat doen, grootmoeder! Maar dat is overheerlijk, haast niet aan te nemen!"

„Denk er eens goed over na, kind. Daar spreken we nog nader over."

„Ja, grootmoeder, daar moet ik rijpelijk over nadenken. Ik kan me nu nog niet voorstellen, dat ik 't ben, wie dat alles overkomt. En nu nog iets: het eerste woord daarover mag ik toch wel aan mijn oudelui zeggen, niet waar? Tusschen hen en mij moet geen geheim zijn. Mag ik u nu eens een hartelijken zoen daarvoor geven, grootmoedertje. Zoo, nu loop ik naar huis, ik heb zooveel te denken, den ganschen nacht door; want vóór dien tijd kom ik er niet toe."

Den volgenden morgen zag Lotje tot hare verbazing Martha weder al heel vroeg binnenkomen.

„Mag ik grootmoe even spreken? Maar geheel alleen alsjeblieft."

„Zeker," zei Lotje en bracht haar in de kamer der oude vrouw. Ook deze zette groote oogen op. Het meisje was zoo in het oog vallend veranderd. Doodsbleek, met een ernstigen, starren blik en een smartelijken trek om den mond.

„Wel, wat breng-je me voor tijding, kindlief?"

„Grootmoeder," zei Martha en drukte hare lippen op de hand der oude vrouw, „ik kom u bedanken voor al de liefde, die u mij bewezen en die u me nog toebedacht heeft. Ik heb er den ganschen nacht over nagedacht — maar ik kan niet."

„Niet?"

„Noem het zooals u wil, grootmoeder, noem het dwaasheid, ijdelheid, noem mij kleingeestig, er mag van alles wat in zijn, maar — ik kan niet. Kijk, de gedachte, dat ik van hier heenga, onverschillig of 't voor kort of lang is, en dat zij zich zonder mij behelpen, dat ik hier niet gemist word — die gedachte kan ik niet verduren. Want, grootmoeder, het vaste geloof, dat zij mij noodig hebben, al is 't ook maar voor de allergewoonste dingen, dat geloof heeft mij staande en vroolijk gehouden. Zie ik in, dat ik ontbeerlijk ben, en ontbeerlijk was, dan is immers mijn heele leven tot heden toe een nutteloos offer geweest! Begrijpt u, dat zulks zwaarder voor mij te verdragen zoude wezen dan elke andere ontzegging?"

Zij was de oude vrouw snikkend om den hals gevallen. Deze wist niets beters te doen, dan haar zwijgend haar en wangen te streelen.

„Kijk, grootmoederlief," zei Martha, toen zij tot bedaren was gekomen, „nu is 't mij precies zoo gegaan als u. Ik had bijna in mijn ooievaarsnest kunnen zien, toen ik juist naar beneden werd getrokken. Dat is nu eenmaal niet anders, ik kan niet omhoog, er zijn ketenen die mij binden. Gelukkig, dat het zulke zachte, aangename ketenen zijn!"

„Je bent met recht de goede Martha," zei het oudje en kuste haar. —

Zij is de goede Martha gebleven tot op den huidigen dag. En gelijk zij is, zal het haar altijd een zoet bewustzijn blijven, dat behalve de goede oude vrouw niemand iets van datgene vermoedt, wat zij met zich zelve doorgemaakt en gestreden heeft; dat zij in de herinnering van allen wien zij toebehoort, niets anders zijn zal dan de goede Martha.

---

jaargang.

HET
LEESKABINET

MAANDSCHRIFT

GEWIJD AAN

VADERLANDSCHE EN BUITENLANDSCHE LETTERKUNDE

ONDER REDACTIE VAN

JOHAN GRAM.

Juni 1902.

MET PLATEN.

LEIDEN.
L. VAN NIFTERIK Hz.

Ter aankondiging ontvangen boeken

Sedert 1 Mei 1902.

Het sexueele vraagstuk, door graaf Leo N. Tolstoï. Gouda, C. J. T. Swartsenburg.

De boeren op St. Helena. Amsterdam, Höveker en Wormser.

Van Koningsplein naar Gang ketâpan, door Thérèse Hoven. Amersfoort, Valkhoff en Co.

Mater dolorosa, door H. Z. Zegers de Beyl. Amersfoort, Valkhoff & Co.

Feest, door Joh. W. Broedelet. Amsterdam, C. L. G. Veldt.

De koorknaap, door Omer Wattez. Gent, Vennootschap Plantyn.

De snelschrijver. Tijdschrift voor stenografie, stelsel Scheithauer-Balt. 's Gravenhage, P. J. C. Liernur.

Kunst en Leven, 1e jaarg. 2e en 3e afl. Gent, Ad. Hoste. Antwerpen, P. J. van Melle. Brussel, H. Lamertin. Amersfoort, Valkhoff & Co.

De wonderbare wereld, door Herman Teirlinck. Amsterdam, C. A. J. van Dishoeck.

Studies, door Gerard van Eckeren. Amsterdam, C. L. G. Veldt.

Den Gulden Winckel, No. 5. Baarn, Hollandia-Drukkerij.

Scheiding, door Frans Hulleman. Amsterdam, C. A. J. van Dishoeck.

Vivat's geïllustreerde Encyclopedie. Afl. 25. Amsterdam, Uitgevers-Maatschappij „Vivat".

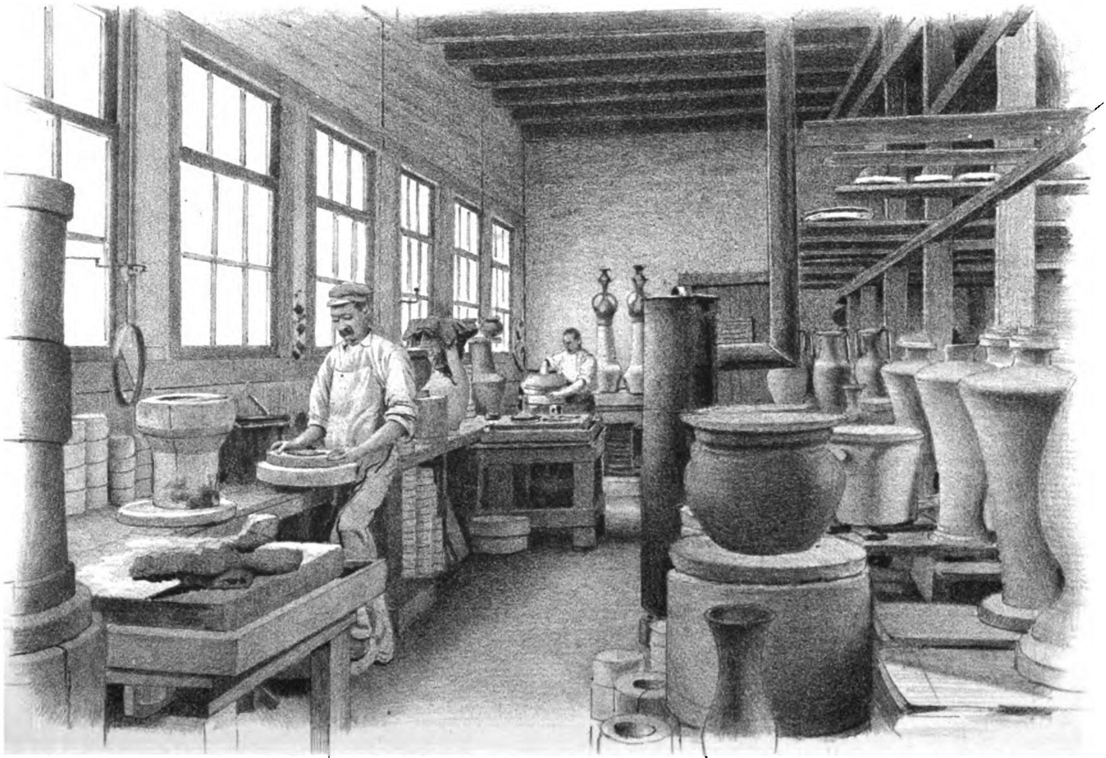
Het leven van Jezus, door Ian Maclaren. Vertaald door Ds. S. A. Baljon. Utrecht, C. H. E. Breijer.

De Natuur, afl. 5. Utrecht, J. G. Broese.

 Aan H.H. Uitgevers wordt beleefd verzocht, bij de toezending hunner werken ter beoordeeling, tevens de prijzen te willen opgeven.

Alle Correspondentiën betreffende de Redactie moeten worden gericht tot den Heer JOHAN GRAM te 's-Gravenhage.

Ongevraagde bijdragen, die niet worden opgenomen, zullen niet teruggezonden worden, tenzij de frankeerkosten door den afzender er bijgevoegd zijn.

DE PLATEELBAKKERIJ „ZUID-HOLLAND", TE GOUDA.
(HANDVORMERIJ).

DE PLATEELBAKKERIJ „ZUID-HOLLAND" TE GOUDA.

(*Met Plaat*).

Aan een der echt vaderlandsche grachtjes, die op Gouda den stempel eener oud-Hollandsche stad drukken, is de Plateelbakkerij „Zuid-Holland" nederig en bescheiden gelegen. Ternauwernood kondigt zij hare bestemming door den weinig in het oog vallenden naam boven de voordeur aan.

Voortgesproten uit een alledaagsch aardewerk-fabriekje, dat zonder een zweem van versieringskunst voorwerpen van dagelijksch gebruik kneedde en bakte, eene dood-gewone pottenbakkerij, heeft zij zich, door zucht naar eer en gewin geprikkeld, een ruimer, hooger en rijker terrein weten te veroveren. Van gewoon fuselier is ze kapitein geworden. Niet alleen, gelijk vroeger, de gewone huishoudelijke artikelen van aardewerk, als borden, kopjes, bloempotten, schotels en pannen, maar nù ook vazen, kannen, tegels, beeldjes, amphoren, rijk versierd en met een gloed van kleuren en een glans van licht, alsof zij de mededinging met het fijnste en teederste porselein dorsten te aanvaarden. Eerst sedert Februari 1898, toen de heer Estié, die vroeger aan het hoofd eener plateelfabriek te Purmerend had gestaan, zich met de uitbreiding dezer Goudsche onderneming belastte en deze gewone pottenbakkerij aan hoogere aspiratiën gevolg gaf, is zij van lieverlede gestegen tot hetgeen zij nu is: eene veelbeklante plateelbakkerij, die in de voor-

naamste steden van ons land en van het buitenland, maar bovenal in Amerika, depôts heeft en afnemers vindt.

Waar deze jeugdige fabriek harer slanke vazen, potten, kannen, pullen en schotels versiert met geschilderde bloemen, planten en vogels, herinnert zij sterk aan de producten der Haagsche porseleinfabriek Rozenburg. Zóo sterk zelfs, dat menigeen, die in de uitstallingen der groote magazijnen in onze steden de spiegelgladde vazen der plateelbakkerij „Zuid-Holland" ziet en bewondert, ze voor producten uit de fabriek Rozenburg houdt. Doch de aanbevelingskaart, die zich in de nabijheid bevindt, licht den kijker of de kooplustige kijkster in, dat hier uitsluitend de jeugdige plateelbakkerij „Zuid-Holland" hare zaak bepleit.

Voor de opbloeiende nijverheid in ons land is het intusschen een gunstig teeken, dat eene eenvoudige pottenbakkerij in het kleine nijvere Gouda zich binnen enkele jaren zoodanig heeft opgewerkt en uitgebreid, dat hare smaakvolle voortbrengselen niet alleen hun weg in onze woningen vinden, maar met duizenden naar de nieuwe Wereld worden gezonden.

* * *

In het hooge en ruime magazijn, dat de firma aan hare plateelbakkerij verbonden heeft, de voorraadkamer en stapelplaats van hetgeen zij voortbrengt, vindt de afnemer eene volledige verzameling van al wat hier gewrocht wordt. In ééne afdeeling dezer heldere zaal zijn vazen, pullen, schotels, kannen en andere fijn en rijk beschilderde voorwerpen gerangschikt, die sprekend op Rozenburg's teeder en zacht gekleurd porselein gelijken. In een andere groep: navolging van het welbekende Delftsche blauw, zoo in vorm als versiering, in eene reeks voorwerpen van allerlei aard, gelijk men ze uit „de porseleine Fles" en van andere plateelfabrieken kent. Daartusschen lokt en streelt de afdeeling van het diep-gekleurde, donker-getinte aardewerk: brons met donker bloedrood en intens blauw, zooals wij het ook in de vazen en pullen van andere fabrieken bewonderen. Daarnaast: bevallige, cokette vrouwebeeldjes door een Fransch beeldhouwer van naam

geboetseerd en hier beschilderd. Eindelijk eene reeks tegelschilderijen, naar kunstwerken van onze meest bekende artisten, onder welke Rembrandt, Israëls, Bosboom, Henkes en zoo vele anderen. Vooral treft daaronder een brok uit Rembrandt's Nachtwacht, op ongeveer de helft der wezenlijke grootte, eene proeve van tegelschilderwerk, die oprechte bewondering wekt, zoo om de kracht van uitvoering als om de stoute onderneming. Dit laatste, dat een grooten druk geeft van de artistieke kracht dezer plateelbakkerij, zal weldra in de groote steden van ons land worden tentoongesteld, ten einde het publiek een oordeel te doen vellen over hetgeen deze jeugdige fabriek vermag.

* * *

De plateelbakkerij „Zuid-Holland", die nu met ruim 70 personen arbeidt, maakt nog steeds, evenals iedere aardewerkfabriek, de meest alledaagsche voorwerpen, waarbij van geenerlei versiering sprake is. In de vormerijen, waar op verschillende wijze te werk wordt gegaan om het voorwerp in den gewenschten vorm te kneden, kan men zich daarvan overtuigen. Een werkman was bezig met uit Fransch gips vormen voor platte borden te maken; in eene andere werkplaats herschiep de vormer op de steeds door stoom ronddraaiende schijf in een oogwenk de taaie klei in een bord, dat in den gipsvorm een smaakvol fatsoen kreeg en vervolgens in eene soort van broeikas werd geborgen om later gezamenlijk in den oven te worden gebakken. Op eene andere wijze had weder de zoogenaamde „holvormerij" plaats; elders werd de vorm vol gegoten met vloeibare klei, en herhaalde men dit zoo dikwijls, totdat de gansche vorm deugdelijk gevuld was.

Al deze uit klei gevormde voorwerpen worden in steenen bakken gepakt en in den grooten reusachtigen oven geplaatst, waarin zij ongeveer 24—30 uur vertoeven, blootgesteld aan een vuur, dat ze tot in het hart versteent. Die ovens zijn heele torens, gevaarten van belang, waartegen men met ontzag opkijkt, en wier dikke steenen muren met ijzeren banden zijn omkneld, ten einde ze voor losbersten te vrijwaren.

Blank en onbesmet komen de nú harde voorwerpen uit den vuuroven en worden ter versiering naar de schilderkamers gebracht. Hier zitten de jeugdige verluchters, maatjes van 15—18, 20 jaar, in hunne witte kielen en nemen de nog maagdelijke, dof-witte voorwerpen in ontvang. Het versieringsmodel is hun opgegeven of ter navolging afgestaan; de met water gemengde verf ligt voor hen; met het penseel gewapend gaan zij onmiddellijk aan den gang. Hier wordt een kapel op een kopje geschilderd; ginds zit een vaardig teekenaar op een grooten, matwitten tegel den bekenden, stoeren visscher op den uitkijk van Elchanon Verveer trouw en stipt te aquarelleeren. Achter hem teekent een vlug plateelschilder met vaste hand, in potlood op een zeer groote vaas, de arabesken en vogels, die hij daarna met verschillende kleuren zal behandelen.

In het lokaal daarnaast, waar de plateelschilderessen zich met het versieren der voorwerpen bezighouden, zijn een achttal meisjes aan denzelfden arbeid. Ook zetelt hier de aanvoerder der versiersdersafdeeling, een kunstenaar op zijn terrein, die met groote kunstvaardigheid schetsen voor tegelschilderijen samenstelt, en met aangeboren gemakkelijkheid die voor de reproductie gereed maakt. Deze is de maker van Rembrandts N a c h t w a c h t als tegelschilderij en de ontwerper spreekt met zulk een vuur en liefde over de oud-Hollandsche kunst, dat het een vaderlandsch hart goed doet. Aan dezen artistieken leider is ook de versiering der groote vazen, pullen en schotels, welke Amerika zoo gul in ontvang neemt, opgedragen. Hij put daartoe, zoo als hij eerlijk en zonder schroom erkent, uit de voorbeelden der versierders bij uitnemendheid: de Japanners en Chineezen. In de samenstelling dier Japansche tafereelen vindt hij de stof voor die gratievolle paradijsvogels en die zich smaakvol daaromheen slingerende blâren, takken en bloemen, zooals de Japanner met zijn fijn gevoel voor versiering die zoo bekoorlijk composeert. Maar ook daar buiten, onmiddellijk aan de natuur zelve ontleend en geschikt gemaakt voor het voorwerp, waarvoor het bestemd is, vindt de leider allerlei motieven, waarmede hij zijne kweekelingen de schotels, borden, pullen, en kannen laat versieren.

Heeft de versierder zijn taak volbracht, dan komt de glazuur

aan de beurt: het doffe voorwerp moet glansrijk worden en dient daartoe de glazuur-doop te ontvangen. Hiervoor wordt het, hetzij ondergedompeld in een bad van glazuur, hoofdzakelijk uit boorzuur bestaande en volstrekt loodvrij, hetzij op een allervernuftigste wijze van alle zijden bespoten, zoodat een volledige glazuurlaag het gansche voorwerp omgeeft.

Nu gaat het doffe, matte, schijnbaar onaanzienlijke voorwerp opnieuw den vuuroven in, om wederom aan den invloed der hevigste hitte te worden blootgesteld. Wederom moet het 24 à 30 uren in dien goed-gesloten oven doorbrengen, om er als een phoenix uit haar asch te verrijzen, prijkende met de helderste kleuren, glanzend en schitterend als het spiegelgladde water. De kleuren toonen nu geheel andere schakeeringen dan de schilder ze er op gebracht heeft, want dit is juist ook een der moeilijkheden bij de versiering, dat tal van tinten door de werking van het vuur geheel veranderen. Ervaring speelt dus hier eene groote rol.

Wanneer nu de voorwerpen, nadat de oven verkoeld is, uit de bakken genomen worden, waarin zij de vuurproef hebben doorstaan, zijn zij kant en klaar en ter verzending gereed. Gouda is daarvoor gunstig gelegen en de fabriek, die zich aan een der grachten bevindt, niet minder. Alles kan onmiddellijk ingescheept worden.

* * *

De plateelbakkerij zelve, wier toegang zoo uiterst eenvoudig en laag bij den grond is, blijkt bij nadere en inwendige kennismaking, een terrein vol verrassingen te wezen, dat achter den klein-burgerlijken gevel flinke en kloeke werkplaatsen en hooge gebouwen voor de vuurovens verbergt. Het welsprekendst bewijs echter voor den vooruitgang en den bloei dezer plateelbakkerij levert de nieuwe bouw, welke op eenige minuten afstands van de oude fabriek aan dezelfde gracht gelegen is. Op dit pas aangeworven terrein is eene kloeke, grootsche inrichting voor het zuiveren, bereiden en uitpersen van de grondstof, de uit Engeland komende klei, opge-

steld, waarbij de vernuftige machine, door een stoomwerktuig in beweging gebracht, de stof ter bewerking geheel gereed maakt. Tal van hooge, ruime lokalen met machines om aan allerlei voorwerpen, hoe omvangrijk ook, vorm en lichaam te geven, zijn zoodanig ingericht, dat er 10000 stuks voorwerpen per dag kunnen gemaakt worden.

De plateelbakkerij „Zuid-Holland" gaat derhalve eene heldere toekomst tegemoet en kan het hare er toe bijdragen om onze kunstnijverheid in den vreemde te doen waardeeren.

J. G.

ZIJNE ROEPING.

DOOR

CONSTANCE W.

'S Avonds, in de kleine provinciestad, straalde Antoon Wenneken's magazijn zijne lichten uit over het vierkante marktplein; de spaarzame gaslantaarns op de hoeken der zijstraten, evenals de andere winkels er om heen, maakten er een armzalig figuur bij. Als grootvader Anton Wenneken nogeens zien kon, wat er van zijn toenmaals eenvoudigen winkel geworden was! En vader Wenneken dan! Hij, die het huis daarnaast had aangekocht ter uitbreiding zijner zaak en petroleum had vervangen door gasverlichting; vader Anton Wenneken, die, een halve eeuw geleden, zijn winkel al herdoopte in „magazijn"! En nu? 't Nieuwtje had de rondte gedaan in de kleine plaats en hare omgeving en de menschen keken verlangend uit naar den dag, waarop die groote verandering zou plaats hebben. Anton Wenneken's magazijn zou elektrisch verlicht worden! Vele inwoners, meest klanten, voelden er iets voor, een zekeren trots, dat het magazijn van den geheelen omtrek zoo'n grootsche metamorphose zou ondergaan. Eenige weken achter elkaâr was 't „the topic of the day".

En zoo gebeurde 't. Fluweel, satijn, wollen stoffen en katoentjes, smaakvol gerangschikt in de winkelkasten, werden door 't helle licht nog aantrekkelijker gemaakt; de eerste avonden verdrong men zich letterlijk voor de ramen; de boeren uit den omtrek, die

wel eens zoo iets van „elektriek” licht hadden gehoord, maar nog niet hadden gezien, spanden hun karretjes in om met vrouw en kinderen naar Wenneken's winkel te gaan kijken. „Want o mins, Jan en Mieke, en Leuntje van buur Jan — ze hadden van d'r lêven zoo iets net 'zien; en je most met den oavend goan, dat sprêkt; dus vooruut!” En voor de glazen dan werd 't een gestomp en geduw, een gewijs met de vingers en een gezoek met de oogen — wat toch wel 't mooist zou wezen om Zaterdag, als 't markt was, aan te koopen.

Had de eigenaar nog reclame noodig gehad, dan ware dit eene schitterende geweest! Dit was echter niet 't geval; er moest iets, wat dan ook, iets bizonders, iets grootsch gebeuren, nu zijn jongste zoon, een jongmensch, dat den „grand seigneur” uithing, als deelgenoot in de zaak kwam en hem later als chef zou opvolgen. Weer een Antoon in de zaak! Zijn Antoon, de jongen van zijn hart! Was dit niet uitstekend bedacht ter viering van de groote gebeurtenis: het geheele magazijn en de bovenwoning elektrisch verlicht! De onkosten? — dàt was 't minst voor Anton Wenneken! Hij sprak er over met zijn zoon, met den jongste n.l. (den anderen kon hij 't wel zeggen als 't plannetje doorging) en deze vond 't allerleukst bedacht. Welzeker, welzeker, keurig.... magnifiek!

Zoo kwam 't, dat de markt schitterde van licht!

* * *

Woensdag en Zaterdag — de marktdagen! — waren ook voor Wenneken's de drukste der week. In een vierkant over de markt, ook voor 't groote magazijn, waren de verschillende stalletjes geplaatst; ook nog weleens een eindje de zijstraten in. De boerinnen en de andere buitenlui, moe van 't draaien en beladen met manden vol inkoopen, zwenkten dan Wenneken's magazijn binnen, om.... eerst in een zijkamer wat uit te rusten en een kopje koffie te gebruiken. Dàt was zoo gebleven sinds grootvaders tijd, en daarin mocht geen verandering komen. Dit aardige lokvinkje bezorgde almee deze zaak 't groot debiet van de buitenlui. En als de boerinnen, vooral de rijke, er in waren, dan waren ze er

nog zoo gauw niet uit. Wenneken had winkeljuffrouwen, die de zaakjes met een aardig praatje aan den man konden brengen. Hij was er zelf ook altijd bij en hem ging 't praatjes maken met goede klanten best af. Anton junior ging de grootere bestellingen na en correspondeerde in de vreemde talen; bovendien had hij bizonder veel smaak om papa behulpzaam te zijn bij het kiezen van eene nieuwe winkeljuffrouw; op dat gebied was hij zeer thuis. —

Anton senior zag er den laatsten tijd goed uit, beter en flinker dan tien jaar geleden. Hij was nu een stevige vijftiger, groot en krachtig gebouwd, — maar grijs! Velen uit het stadje hadden hem niet anders als grijs gekend, want dat was hij al sinds twintig jaar! Toen was 't gebeurd, zoo opeens maar: den eenen dag nog donker, zwart van haar, den volgenden: grijs, verouderd! Mie in de keuken had er nog onlangs van verteld, toen 't feest was te harer eer en ze visite had bij gelegenheid van hare vijf-en-twintigjarige trouwe diensten! De tranen liepen haar weer als beken over de wangen, toen ze over die goede mevrouw sprak: „Och, och, mins, wat was die man toch ellendig! — ik zie 't nog vóór me; ik dacht dat ie gek werd! — Op zoo'n dag als vandaag komt 't je alles weer zoo voor je geest; en 't was een best, goed mins, en dat ze toen zoo weg moest, toen die jongen kwam.... En nou staat me zoo'n jongen,..... de jongeheer bedoel 'k, ook alweer in de zaak! Waar blijft de tijd! — — Kijk ze me eens bedacht hebben.... 't is of ik er een van hun eiges ben.... maar 't doet een mins toch goed, als ze je niet vergeten...."

De eerste twee jaar, dat ze bij mevrouw Wenneken diende, had Mie 't niet erg naar haar zin gehad. Ze was toen een jonge meid van achttien jaar en ze was niets in haar schik, als mevrouw zoo gromde, wanneer ze eens een keertje meer vroeg om uit te gaan. Dan had mevrouw wel wat veel complimenten op haar lijf, vond ze. Dan was dit weer niet goed, dan dàt weer; ja, soms hadden ze weleens woorden, hooge zelfs, en dreigde Mie met heengaan. Doch toen ze eenmaal door den zuren appel heengebeten had en ook mevrouw van haar kant wat water in haar wijn had gedaan, ging 't best en mochten ze elkaar zelfs graag leiden. Na een vierjarig huwelijk kwam 't eerste kind: een jongen! Wenneken was in de wolken van geluk; maar één ding hinderde hem ge-

weldig, al had hij ook, na veel aanhouden van den kant zijner vrouw, toch toegegeven: het kind zou namelijk Herman heeten naar den vader zijner vrouw, iets waaraan deze laatste ontzettend gehecht was. Zijn eerste zoon een Herman! En als er dan eens geen tweede kwam! Bovendien was zoo'n afwijken van de gewone sleur nog nooit in zijne familie voorgekomen. Anton Wenneken — geen Anton! Maar ze had 't hem zoo lief, zoo zacht, zoo innig gevraagd — afgesmeekt, dat hij was gezwicht; er was dus niets aan te veranderen. Doch toen hij eindelijk zijn jongen daar in de wieg zag liggen, toen moest hij zich zelf toch soms in stilte bekennen, dat 't hem hinderde, dat 't geen Anton was. Hij vond 't wel kinderachtig, want wat komt er nu een naam op aan? — doch 't was zoo, om 't even.

Toen het ventje een paar maanden oud was, gebeurde 't wel eens, dat vader Wenneken, al redeneerende, soms in eens steken bleef: „Zeg vrouwtje, vindt-je niet, datte .... datte .... Her ... man wat bleekjes ziet vandaag?" Dan wist hij, dat hij zijne Suze pijn deed, hoewel niet opzettelijk. Dit toch was de eenige disharmonie tusschen hen; hij hield zielsveel van zijne vrouw en oneindig groot was zijn geluk, toen er na een groot jaar wederom een zoon geboren werd, die nu Anton zou heeten. Suze's hoop, dat 't ditmaal een meisje zou wezen, had hij niet gedeeld, neen, eerst nog een jongen, daarna kon 't hem verder niet schelen. Eenige dagen na de geboorte van dien zoon werd de moeder ziek; de dokters in de stad en uit den omtrek, professoren van naam, zij allen werden geroepen, getelegrafeerd! — doch er was geen redden aan. Suze stierf zachtjes aan weg.

Wenneken's magazijn werd gesloten, totdat er een geschikt persoon was gevonden, die zoolang de zaak kon drijven; met Anton Wenneken was vooreerst niets aan te vangen. Toen was hij grijs geworden, zich om niets bekommerend, niet vragend naar de kinderen, die hij uit de verte soms hoorde huilen, als in een droom, alsof hunne stemmetjes uit eene andere wereld kwamen, waar Suze was heengegaan. Eene was er echter, die voor hen zorgde, voor de twee moederlooze kinderen: dát was Mie, de trouwe meid. Toen vroeg ze niet aan haar mijnheer om extra uit te gaan, neen, toen zat ze op haar uitgaansavondjes naast 't ledikantje en de

wieg der kinderen, kijkend met een blaker in hare hand voorzichtig om een hoek van de gordijntjes, — ze dacht dat er eentje kreunde. Toen, op zoo'n avond, had ze 't hun ingefluisterd, heel zacht, terwijl heete tranen haar langs de wangen liepen: .... „Mie zal wel voor jullie zorgen, hoor, arme bloeien!" .... En daarna vloog ze weg met een rukje de kamer uit, want ze voelde 't opkomen, de huilbui. Dáár stond ze dan — 't uitsnikkend in 't donker — de kaars uit!

Zoo was 't gegaan de eerste jaren na den dood van mevrouw Wenneken. Mie was alles tegelijk: moeder, huishoudster, kindermeid, werkmeid — alles! En wat wist ze de kinderen aardig bezig te houden en zoet ook, als ze de gang ging schrobben of stof afnemen. Ging ze koken, dan nam ze ze mee naar de keuken: dan moesten ze zich maar met een spelletje amuseeren aan de keukentafel. Wel had Wenneken er aan gedacht om haar voor te stellen er hulp bij te nemen: Een huishoudster of zoo! „Wà-lief, een huishoudster? zoo'n allebedil in huis, die háar, Mie, de wetten zou stellen! Hoe kwam meheer er bij? Welnee, ze kon 't best alleenig af: 't bovenhuis was zoo groot niet — trouwens wie zou ze hebben kunnen nemen? Iemand bij de kinderen soms? — Voor geen geld! Die kon ze aan niemand toevertrouwen! Een meid voor 't werk dan, die ze den heelen dag moest achterna rijen om te zien of 't goed ging en die zich nies door haar zou laten zègen? Wat dan voor een mensch? Een die 't eten niet naar meneer's zin op tafel zou brengen: dàn te zout, dàn te ongaar — of eens een keertje aangebrand? Nee, Mie zou 't alleenig maar redderen en 't marcheerde; met beneën had ze toch niets te maken."

Na lang aandringen van familie en goede vrienden had Antoon Wenneken zich weer zoover te samen geraapt, dat hij naar beneden was gegaan aan den arbeid, en eerst loom, onverschillig, later energieker, de zaak was gaan behartigen. Hij moest toch werken voor zijn kinderen! Na het eten probeerde hij dan wel eens zich wat met de kinderen bezig te houden, doch 't ging hem wat onhandig af, zoodat het veelal eindigde met een huilpartij en een geschreeuw om Mie. Van Anton had de vader de eerste jaren niet veel willen weten, 't was, alsof hij het kind maar niet ver-

geven kon, dat zijn geboorte het leven aan de moeder had gekost. Toch voelde hij te gelijk, dat 't schaap maar de onschuldige oorzaak was geweest en dat hij onredelijk was; hoe het zij, hij voelde zich meer aangetrokken tot Herman, zijn oudste, den jongen met den verkeerden naam! Tot — ja, totdat Mie op zekeren dag eens naar binnen was gevlogen met een lachend, gelukkig gezicht: „Kom eens even meê, meneer! naar Anton.... toe, u moet eens even zien." En toen was ze naar de huiskamer gegaan, zachtjes op haar teenen — Wenneken achter haar aan, — ook zachtjes op de teenen, niet begrijpend; binnen was ze achter Anton's stoeltje gaan staan en had hare handen op zijn oogjes gelegd, vragend: „Wie ben ik," met een veranderde stem. De kleine had Mie's handen weggeduwd en toen ondeugend lachend opgekeken met zijne lieve, blauwe oogjes — net als zooeven bij Mie alleen. Toen had Wenneken gezien, wat Mie zag en er was een rilling door hem heengegaan, een rilling van herinnering, van 't terugvinden van eene andere in deze.... Hij had 't kind tot zich getrokken, onstuimig, zoodat 't begon te schreeuwen. Die trek! die eene trek! Ja, Mie had gelijk.... Dàt was Suze! En van dien tijd af, was er in 't leven der beide kinderen een groote verandering gekomen.

Anton werd van dag tot dag meer en meer vader's lieveling en de steeds toenemende uiterlijke gelijkenis met de moeder hield gelijken tred met de bijna afgodische liefde van den vader. Herman, zijn oudste, werd teruggedrongen in 't hoekje, waar hij thuis hoorde ter wille van zijn naam. Soms had Mie er wel eens spijt van, dat ze gezegd had, wat ze toen zoo diep voelde, doch ze troostte zich met de gedachte, dat meneer 't zelf ook wel gauw zou hebben gezien. Toch hinderde 't haar, dat nu Herman, dat goede kind, er onder moest lijden en ze begon met hem de hand boven het hoofd te houden, als er weleens ruzie was, toen de jongens ouder werden. Maar — het is een raar iets met de liefde en we vragen ons af, hoe 't toch komt, dat we soms juist zoo ontzaglijk veel kunnen houden van iemand, die weinig notitie van ons neemt, hoe 't toch komt, dat we van den één verdragen kunnen, wat we in een ander afkeuren; waarom we, hunkerend naar eene aanhaling uit liefde, den eenen zouden afstooten — ruwweg misschien — terwijl we bij een ander er om zouden

willen bedelen! Ja, waarom? Herman wist ook niet waarom hij juist zoo ontzettend veel hield van zijn vader, van heel klein kind af. Zijn fijnvoelend kindergemoedje kromp ineen, als hij zag hoe zijn broer werd aangehaald en vertroeteld. Hij vroeg niets, — maar hij keek er naar, hongerend, uit de verte, als Pa zoo gezellig over Anton's krullebol kon strijken, of hem op zijn knie laten paardje rijden, van binnen had hij 't toen al gevoeld, dat blijken van sympathie zich niet laten afbidden. Eens, maar — heel even, had hij 't onder zoo'n scènetje gewaagd, dichterbij te komen staan en bedeesd, ietwat links te vragen: „Pa, mag ik ook eens?" Toen had Pa hem, half lachend, verwonderd aangekeken.... „kom, jij.... je bent al zoo groot!" Herman lachte niet, maar liep weg op een draf en huilde uit bij Mie in de keuken. Ze nam hem toen op haar schoot, en hoste met hem op en neer; maar onder 't snikken, dat niet bedaarde, al ging 't ook hoe langer hoe woester, riep het teergevoelige manneke nog maar altijd: „Ik wou dat Pa 't deed.... ik wou dat Pa 't deed...." Toen had hij niet meer gevraagd, maar toegekeken. Helaas, kindersmart kan zoo diep zijn en zoo wreed!

Herman was stil van aard, rustig; Anton luidruchtig en egoïstisch; door de opvoeding werden de karaktertrekken nog geprononceerder. Al vroeg had Herman groote voorliefde gehad voor bijbelsche verhalen. Uit een oude boekenkast op zolder had Mie een grooten bijbel te voorschijn gehaald, nog uit grootvader Wenneken's tijd, en ze las daar 's Zondags, als ze klaar was, uit voor. Anton daarentegen was er geheel ongevoelig voor, vond 't vervelend en vroeg dadelijk om andere boeken of holde weg om wilde spelletjes te gaan verzinnen. Eenige jaren later nam Herman stilletjes zelf den bijbel van de boekenplank en verdiepte zich er in; den eersten keer was hij er mee omgerold, niet denkend, dat het boek zóó zwaar was, tot groote ontsteltenis van Mie, die op den harden slag kwam aangehold! Kaïn en Abel — dat was zijn lievelingslectuur! Maar als hij dan las hoe Kaïn zijn broer doodde uit jaloezie en drift, dan voelde hij iets kriebelen in zijn keel. Want hij wist, dat hij zelf ook zoo dikwijls driftig kon wezen en jaloersch ook.... op Anton! Mie moest soms tusschen beide komen als er vechtpartijen waren!

Anton hield van sarren, bij Pa klikken, tegen de jongens op school vertellen, dat Herman zoo'n saaie was, die altijd in den bijbel zat — en dan werd Herman driftig en wilde hij er op los timmeren. Was de oude Wenneken dan in de kamer, dan kreeg Herman straf omdat hij zich zoo driftig maakte en dit niet te pas kwam en was Mie er bij, dan kreeg Anton de volle laag. Of, als ze er samen bij waren, en dát was nog 't ergst, dan dreigde de twist der kleinen op de grooten over te slaan; ja, eenmaal zelfs had 't heel weinig gescheeld of het was een formeele breuk geworden tusschen Wenneken en zijne trouwe meid. Beiden verweten elkaar, den eenen jongen boven den anderen voor te trekken, hetgeen beiden door allerlei drogredenen trachtten weg te redeneeren. Doch nadat Mie een paar dagen met een lang gezicht had rondgeloopen, en ook Wenneken er over had nagedacht, wat hij moest beginnen zonder Mie — waren de buien weer gezakt en ging alles weer zijn gewonen gang, totdat op twaalf-jarigen leeftijd de oudste naar 't gymnasium ging en Herman zooveel huiswerk had, dat hij 's avonds na 't eten dadelijk met zijn bundeltje boeken onder den arm naar zijn kamertje ging en er voor ruzie minder gelegenheid was. Herman naar 't gymnasium, want hij wilde dominé worden! Dát had ook wat voeten in de aarde gehad, voordat 't zoover was. Op een goeden morgen had Wenneken zijn oudsten zoon bij zich geroepen en hem kalm gevraagd: „Wel, heb je er wel eens over nagedacht, jongen, wat je graag zou willen worden; Anton komt natuurlijk in de zaak, dat spreekt van zelf, zeg me eens, waar zou jij zin in hebben?" —

Herman, die er wel wat tegen op had gezien, om er voor uit te komen, doch nu moed had gekregen, omdat zijn vader zoo gemoedelijk met hem sprak, had ineens geantwoord: „O, ik, Pa! — — dominee!"

Eerst had Wenneken vreemd opgekeken, als iemand die iets niet goed heeft verstaan; toen de naklank van Herman's woorden fijner doordrong in zijne hersenen, had hij begrepen en was boos geworden. Op zoo'n antwoord had hij heelemaal niet gerekend; hij had nu eenmaal een vooringenomen hekel aan dominees en nu zou zijn zoon....

„Wàt blief je? — dominee? Dat komt misschien van al dat

bijbelgelees, dat je dàt in je hoofd hebt gezet; — 't zal nièt gebeuren!"

Herman was heengegaan, en niet zooals vroeger bij Mie in de keuken, maar boven op zijn kamertje gaan uithuilen. Al hield hij veel van Mie, zoo was er toch in hunne verhouding een klein afstandje gekomen. Hij wilde zijn verdriet leeren verbergen. De zomervacantie liep ten einde en nog had vader Wenneken niet gezegd, wat er dàn van Herman zou gemaakt worden. In 't hart van den jongen leefde daarom nog een flauwe hoop; je kòn niet weten, als hij eens erg zijn best deed om kalm te blijven.... en zich niet driftig te maken tegen Anton.... als hij eens dubbel zijn best deed om lief te zijn.... Zoo overviel 't hem nog, toen hij geroepen werd bij zijn vader, ditmaal op 't kantoor. Hij was naar beneden gevlogen tot voor de bekende deur, waarachter Pa zat — en daar was hij even stil blijven staan met kloppend hart. Hij begreep wel, waar 't voor was en juist daarom was hij zoo zenuwachtig. Als Pa toch nog eens ‚ja' zei..... als Pa ‚neen' zei.... Toen ineens had hij de kruk omgedraaid en stond hij naast zijn vader vóór 't bureau.

Met iets beverigs in zijn stem: „Wat blieft u, Pa?"

Wenneken keerde zich kalm om, wees zijn zoon om te gaan zitten, en keek hem aan, zoodat Herman een vuurroode kleur kreeg....

„Ik heb er nog eens over nagedacht, Herman; en als je er nog zin in hebt — vooruit dan maar!"

Wat er toen gebeurde, ja, dat wist hij zich zijn heele latere leven nog te herinneren; hij was overeind gesprongen en in een opwelling van kinderlijke liefde en dankbaarheid zijn vader om den hals gevallen. Met heel zijn warm hart, dorstend naar liefde, had hij zijn vader gepakt, nogeens en nogeens.... totdat deze, verwonderd dat dàt zijn Herman was, die zoo onstuimig kon wezen, hem den gewonen koudwaterstraal gaf door te zeggen: „Hé, hé, jongen.... mijn boordje!"

Toen week de kleur, de vreugdekleur uit Herman's gezicht en zich terugtrekkend had hij stamelend gezegd: „Dank u wel, Pa, ik ben er blij om."

Zoo ging Herman naar 't gymnasium en Anton een jaar later

naar de hoogere burgerschool. Mie, achteraf profiteerend, babbelde maar over niets anders tegen haar vriendinnen: „Heb ik 't je niet altijd gezeid? In dien jongen, in dien oudste zit een dominee!"

Wat was Pa trotsch, toen Anton naar de H. B. S. ging, wat tuurde hij hem stilletje na, boven, door 't spionnetje. Antonnetje kon toen nog meer van hem gedaan krijgen dan vroeger. Met zijn vleierigen, aanhalerigen aard palmde hij zijn vader geheel in en werd hij hoe langer hoe meer het middenpunt, waaromheen alles draaide. Toen hij tien jaar was, had hij een mooi gouden remontoir op zak en een jaar later, na lief te hebben gesoebat, bengelde er een dito horlogeketting aan. De jongeheer was lid van allerlei clubs, — maakte fietstochtjes met vriendjes, die langzamerhand begonnen te speculeeren op zijn goedgevulde beurs — en werd een fatje in optima forma, fijngekleed en onberispelijk van uiterlijk, doch met weinig geoefende hersentjes. Door al 't pleizier had hij meestal weinig tijd over om flink te werken; trouwens, de lust ontbrak ook geheel; dit was 't eenige, wat Wenneken wel eens hinderde in zijn Anton; doch deze wist 't weg te praten door zijn vader met allerlei zotte liefdenaampjes van 't apropos af te krijgen.

„Kom, lieve, beste Pakeltje! u zal wel eens zien.... ik ga heusch wel over, gerust.... Wees maar niet bang.... Hebt u gisteren Karel van Embden wel gezien, Patie? wat had hij een keurig demi-saisonnetje aan! kijk ik er eens uitzien met zoo'n oud prul! toe.... toe.... laat u nu een nieuwe maken; toe, zeg u nu maar ,ja', Pa!" O, die oogen van dat kind! die oogen van Suze! En drie weken later kwam de kleermaker om den jongeheer aan te meten.

Op de H. B. S. rolde Anton meestal bij ongeluk van de eene in de andere klasse, of werd hij door dure privaatlessen en herexamens in de volgende getrokken. 't Veelbelovende jongmensch had op den leeftijd van zestien à zeventien jaar zoowat alle romans van Zola, Daudet, Alex. Dumas, enz. verslonden en toen hij negentien was en van school kwam met een slecht diploma, waren er wel sommige persoontjes in de stad, die hem intiemer kenden, dan wenschelijk was.

Wat nu te beginnen? Anton moest liefst het vak leeren in 't buitenland; Wenneken schreef daarom aan eenige met hem in connectie staande firma's en 't was nog al spoedig daarna besloten dat Anton naar Hamburg zou gaan om zich voor den handel te bekwamen. Zoo'n uitstapje leek hem wel. Zoo brak de dag van het afscheid aan. Papa bracht hem zelf naar 't spoor, doch toen de trein aankwam, was de omhelzing zóó innig, dat Anton zich verbazend geneerde om die flauwe kunsten, zooals hij 't noemde, en met een wip in eene eerste klasse rooken sprong, zich daar op zijn gemak installeerend. Uit zijn sigarenkoker nam hij een extra fijn merkje, groette nogeens nonchalant naar buiten en dook toen behagelijk in een hoekje, terwijl hij een klein boekje ter hand nam met een verdacht aardig titelblaadje, dat den inhoud reeds een weinig verried. Papa had wel een beetje schuin naar zijn zoontje gekeken, toen hij hem aan de kiosk in dat boekje zag bladeren en 't daarna in zijn zak zag verdwijnen, doch hij had wijselijk gezwegen. Nog een gewuif van Papa, die op zijn teenen stond met uitgerekten hals — en toen stoomde Anton de wereld in, op en-dop „en grand seigneur".

Vader Wenneken was de eerste dagen zeer down; doch toen er tusschenbeide eenige krabbeltjes uit Hamburg kwamen (meestal noodbriefjes om geld) kon hij zich toch niet ontveinzen, dat de tijd betrekkelijk gauw omging en dat 't zoo verschrikkelijk lang niet meer zou duren of hij zou zijn jongen voor goed bij zich hebben. Soms vond Wenneken dat geld stukslaan toch wel wat tè bar en schreef hij voor zijn doen een hartig woordje naar Anton, doch zooals vroeger met woorden, zoo wist Anton ook nu weer zijn vader door aardige briefjes te paaien. Anton Senior was rijk, verbazend rijk zelfs en daarvan wilde Anton Junior profiteeren door een leventje te leiden van bon-vivant zonder de minste gedachte aan de toekomst. Om meer dan één reden dus verlangde Wenneken ernstig naar den terugkeer van zijn zoon, zich troostend met de gedachte, dat de een van nature meer wilde haren heeft dan de ander, en dat, als ze er eenmaal uit zijn, de gewezen bezitters er van meestal nog de beste menschen worden.

Eindelijk was de gewenschte dag dáár en stond Wenneken wederom op het perron, doch ditmaal met een vroolijk gezicht,

nu hij zijn zoon ging afhalen. Na de eerste begroeting drukte hij hem ontstuimig aan zijn borst en Anton, in Duitschland gewend aan deze uitingen van gevoel, liet hem begaan. Mie stond in de deurpost, de handen in de zij, den ingang bijna geheel vullend door haar zwaarder geworden postuur. En Anton schudde haar vertrouwelijk de hand, zoodat de meid tranen in haar oogen kreeg, en beantwoordde hare verwelkoming met allerlei verduitschte uitdrukkingen, waarvan ze de helft niet begreep, maar die haar toch goed deden.

Herman alleen, de schijnbaar koude, was kalm boven in de huiskamer gebleven en had zijn vader alleen laten gaan naar 't station. Dit was zelfs Mie opgevallen en toen ze een half uur vóór den tijd langs de kamerdeur schoof om naar beneden te gaan, was ze even naar binnen gewipt.... „Wel jongeheer, moet ù er niet op af.... het is haast tijd.... hij komt zóó!" Herman had hoofdschuddend van neen geantwoord en was opgestaan, 't vertrek op en neer stappend, in gedachten. Hij was niet op zijn gemak; de gezellige tijd, die achter hem lag, was voorbij. De kloof die van kind af tusschen beide broêrs lag, was er niet geringer op geworden, nu ze een paar jaren van elkaâr waren geweest; de korte en weinige briefwisseling tusschen hen had hem er van overtuigd, dat hun beider begrip van 't leven, hunne manier van leven, hun levensdoel — alles uiteenloopend was! En hij had 't zoo graag anders gewild! Toch lag 't niet in zijn karakter om altijd en te allen tijde te bukken voor een jongeren broêr — soms tegen beter weten in. Hij nam zich nu ernstig voor om te trachten zooveel mogelijk kalm te blijven ter wille van zijn vader en als een oefenschool voor zich zelf. Maar hij wist, dat 't een heele strijd zou worden en een ongelijke ook!

De dwingeland, de op zijne wenken gehoorzaamde sultan was weer in aantocht! Zoo dacht hij, de minuten rusteloos tellend van de groote pendule op den schoorsteen! Nog tien — nog negen — nog acht.... ploteeling kwamen er stemmen op van de trap en stond hij, zich omkeerend, ineens voor Anton, die hem geheel naar den laatsten smaak de hand toestak met een: „Ah, bonjour! Wie geht's!"

* * *

Wenneken was een man van grooten invloed; hij was lid van den gemeenteraad, hij zat in het bestuur van vele vereenigingen voor liefdadigheid en was algemeen gezien bij rijk en arm. Alleen, die electrische verlichting! dàt vonden de chique lui maar zóó, zóó — een beetje tè — tè — ja, hoe zouden ze 't noemen? — tè gek — tè aanstellerig! Op familiaren toon gingen ze allen met hem om, want Wenneken was beschaafd genoeg om te weten waar hij stond en te blijven wie hij was.

Dezen Zaterdag was het al bizonder druk bij Wenneken's! Nergens was dan ook de uitstalling voor 't aanstaande kroningsfeest zóó mooi als dáár: de meest uitgezochte stofjes in de nationale kleuren, dure en goedkoope, zijden, satijnen, fluweelen! in één woord: een rijkdom van keus voor rijken en armen! Woensdag was 't ook al zoo druk geweest en nu weer!

Eene .deftige, oude dame stapte uit haar rijtuig en kwam in een troepje boerinnen verzeild, dat haar zonder complimenten den winkel induwde. Een der juffrouwen, niet gewend om 's Zaterdags veel dames te zien, liet aanstonds het katoentje, hetwelk ze bezig was aan te prijzen op de toonbank vallen en ging haar zoo gauw mogelijk tegemoet.

„Mevrouw, mag ik u even helpen? — Wat is er van uw dienst?"

„O juffrouw — maar 't is verschrikkelijk, — wat is 't hier druk, — als ik geweten had, dat 't zóó erg was.... ik wou mijnheer eens even spreken...."

„De oude heer, Mevrouw?"

„Als 't u blieft!"

De juffrouw kijkt hoofdbewegend rond langs de opgepakte koopers, langs de toonbanken, totdat ze eindelijk den ouden Wenneken in 't oog krijgt, die heel achter in 't magazijn bezig is met 't regelen van groote inkoopen.

„Ja, Mevrouw, mijnheer is toevallig heelemaal achterin; mag ik hem even voor u roepen, want u kunt er bijna niet door"....

Mevrouw werd zoo heen en weer gewiegeld en gestompt en geduwd, dat ze er ook tegen opzag om de reis te ondernemen, maar ze dacht dat 't daar toch nog rustiger praten zou wezen dan vlak bij de deur, die telkens open en dicht ging. Ze besluit daarom

't te wagen, voorafgegaan door de juffrouw, die, zoo goed als 't gaat, wat ruimer baan voor haar maakt.

Eindelijk, hijgend, met hoogroode kleur, komt de oude dame bij Wenneken, die dadelijk zijn werk stakend, naar haar toe komt en buigt.

„Ja, mijnheer, ik wilde u bepaald vandaag zelf spreken, maar mijn hemel, wat een volte! — er is bijna geen doorkomen aan!"

Anton Junior, die juist voorbijkomt en een groote mate van courtoisie heeft, ook voor oude dames, biedt haar zeer elegant een stoel aan met de hem aangeboren hoffelijke buiging.

Mevrouw neemt dankend plaats en maakt Wenneken een compliment over zijn zoon. Dàt kon men wel zien, dat dàt de jonge Wenneken is!

„Ik herinner me Mevrouw Wenneken nog best, — sprekend, — sprekend!"

De oude Wenneken kan nog kleuren — en hij bloost van geluk.

„Voor u een groot pleizier, nu 't zoover is, en een groot gemak ook, dunkt me! — Foei, foei! wat 'n drukte! Ik zou bijna mijn boodschap vergeten."

Dan legt ze hem omstandig uit, wat hare wenschen zijn; de boodschappen worden zoo dikwijls verkeerd overgebracht en hare dochters waren er bepaald op gesteld, dat 't precies, precies die kleur zou wezen. Dan overweegt ze nog even de avondtoiletten voor haar en hare dochters, — wat de allerlaatste smaak is — en eindelijk besluit ze om Wenneken's raad op te volgen en de stalen thuis te laten brengen om ze kalm uit te kiezen.

„Ja," gaat Mevrouw gejaagd voort, „'t zou me ook onmogelijk wezen, om hier iets naar mijn zin uit te zoeken."

Dan staat ze op en krijgt nog juist in de verte Anton in 't oog, die in al de drukte toch nóg tijd schijnt te hebben om een aardig winkeljuffrouwtje, dat hem met dozen beladen voorbij dribbelt, een aardigheid in te fluisteren. Van schrik laat 't meisje de bovenste doos kantelen, en rolt de inhoud over den grond.

„'t Is waar ook, mijnheer Wenneken, uw andere zoon, waar is die toch? — Die is niet in de zaak, wel?"

Wenneken fronst zijn wenkbrauwen.

„Pardon, Mevrouw, die is student."

O juist.... in de medecijnen of zoo?...."

't Geraas der verschillende stemmen door elkaâr en 't geschuifel der voeten noodzaakt Wenneken om 't hard uit te roepen wat zijn zoon wil worden.

„Dominee, Mevrouw!"

Op 't zelfde oogenblik verschijnt om den hoek der deur — 't hoofd van Mie, maar 't verdwijnt onmiddellijk weer.

„Och hè, ja? dominee?" En dan keert Mevrouw zich om met het doel om heen te gaan. Wenneken neemt met een vlugge beweging haar stoel weg.

„Mag ik u voorgaan?"

Al draaiend en stommelend volgt Mevrouw — in zich zelve de gelofte afleggend om dàt nooit meer te doen, al zouden de meisjes ook nóg zoo aanhouden. Dan gooit Wenneken de deur haastig voor haar open, wenkt eenige boerinnen die er juist in willen, om even te wachten, volgt haar dan tot aan 't rijtuig en buigt.

Nog even oogt Wenneken het rijtuig, dat door de drukte stapvoets verder gaat, na, in gedachte — zonder te denken. Dan stapt hij weer zijn winkel binnen, laat zijn oog eens gaan over personeel en koopers, maakt hier en daar nogeens een praatje, tot hij weer achter in 't magazijn is aangekomen om weer aan 't werk te gaan.

Weer verschijnt het hoofd van Mie, en als ze ziet, dat de oude heer alleen is, komt ze er in en gaat naar hem toe, fluisterend:

„Meneer, de jongeheer wou u nog even spreken...."

„Ik heb geen tijd, dat zie-je toch wel...." antwoordt Wenneken, zijn werk voortzettend. Mie houdt aan.

„Ja maar, hij moet naar 't spoor.... hij wou u maar even wat vragen...."

Intusschen loopt Herman het kantoor van zijn vader al op en neer met groote, haastige stappen, zijn oude gewoonte, als hij in moeilijkheden is. Hij ziet er slecht uit; hij heeft van nacht slecht geslapen; zijn aantrekkelijke natuur kan 't niet verdragen, dat er iets is tusschen hem en zijn vader; hij moet de minste wezen, vooral nu hij weet ongelijk te hebben, zeer zeker ongelijk. Toen hij van morgen opstond, had hij zich haastig gekleed en was naar beneden gegaan, in de hoop zijn vader alleen te vinden,

maar op 't portaal was hij tegen Anton aangebonsd, die al klaar was met ontbijten en naar den winkel ging. Anton was anders zoo vroeg niet bij de hand, maar 't was Zaterdag en daar had hij niet aan gedacht; Papa was dus reeds al lang op 't kantoor. Een en ander stemde hem niet kalmer en toen hij gegeten had, was hij naar boven gegaan, naar zijne kamer, en was daar gaan zitten peinzen, totdat hij opsprong, op zijn horloge keek en bemerkte dat hij zijn gewoon treintje had gemist. Daar het veel te vroeg was voor den volgenden, was hij weer naar beneden gegaan, naar 't kantoor, en had Mie gevraagd om zijn vader even te gaan waarschuwen, dat hij hem nog iets vragen moest. —

Plotseling blijft hij stilstaan — voor 't raam, uitziende op de markt. Doch hij ziet niets van al 't gewoel, hij overweegt in zich zelf, of hij bij nader inzien wel heelemaal ongelijk heeft gehad; 's nachts is men 't minst optimistisch gestemd en heeft men de meeste gewetenswroeging. Was 't dan zóó erg, dat hij vroeg om kamers te mogen hebben in Amsterdam, omdat dat heen en weer sporen hem zoo verveelde? Had hij, hoewel oudste zoon, niet al 't kleinste plaatsje in huis ingenomen, dat maar mogelijk was? En nu ook hìj eens kwam met een verzoek, een redelijk verzoek, moest 't dan maar dadelijk worden verworpen? Waarom toch? Neen, hierin had zijn vader ongelijk gehad, dát zag hij nu klaar in; maar.... en dát was 't nu juist! Dat hij zich niet had ingehouden, maar zich plotseling weer zoo ellendig driftig gemaakt en zijn vader iets gezegd had, dat hem moest grieven! Hij zat er verbazend mee in. De oude Kaïn was weer in hem wakker geworden; hij had iets in zich voelen koken, opbruisen en daarna branden op zijn lippen. Hij had getracht om 't nog in te houden, maar hij had 't gezegd, ineens, in een onbedwingbare vlaag zijner drift: „Als 't Anton maar was, Pa.... voor dien...."

Wenneken was opgesprongen, op zijn teenen getrapt; hij had Herman opgenomen van 't hoofd tot de voeten: „Zeg vrindje, hoe is 't? Moet jij dominee worden? Neem eerst je eigen nog maar eens onder handen, voordat je anderen de les gaat lezen, wat ze moeten zeggen en zwijgen...."

Nog tuurt hij over de markt en 't gewoel heen, en hij merkt

eerst, dat zijn vader achter hem staat, als deze hem aanspreekt.

„Wat moet je, Herman? — Ik heb niet veel tijd vandaag, dat weet je."

Herman wordt bleek; hij zoekt naar woorden, nu 't tijd is van spreken; straks wist hij nog zoo goed, wat hij zeggen wou:

„Pa, ik moet naar den trein.... maar zóó gaat 't niet.... ik heb 't land aan gisteren.... maar...."

„Dat wil ik best gelooven," valt Wenneken hem in de rede, „'t is ook allemachtig leelijk wat je gisteren zei, en onwaar ook; je weet heel goed, dat ik voor jou ook wel wat over heb. Heb ik je niet je zin gegeven, toen je wou gaan studeeren, terwijl ik er zelf een hekel aan heb. Je moet je wat meer leeren inhouden, dat heb ik je al zoo dikwijls gezegd. Ik heb niet zooveel in den bijbel gelezen als jij, maar dìt heb ik er uit onthouden, dat 't harde woord is als een dolksteek en dat 't woord des wijzen medicijn is; en ik heb 't gevoeld ook, gisteren...."

Van iemand met een goed hart kan men zoo ontzettend weinig velen! Elke kleine misstap wordt breed uitgemeten!

Herman voelt diep 't verwijt van zijn vader.

„Kom Pa, laat 't uit zijn.... Geef me een hand, dan ga ik weer kalm naar 't college...."

Ze geven elkaar de hand, ziende elkaar in de oogen, en Herman wil heengaan. Wenneken houdt hem terug. Van nacht had hij 't gevoel — er was wel wat waars in hetgeen zijn zoon hem had verweten, maar hij wilde 't niet openlijk bekennen. Maar evenals vroeger, toen zijn zoons nog kinderen waren, kwam hij ook nu op zijn besluit terug, trachtend alles nog goed te maken.

„Als ge 't dan zoo graag wilt, Herman.... neem dan kamers. Wees maar niet zoo jaloersch op Anton!.... Jongen, ik hoop niet voor je, dat je ooit zult weten, wat 't is, om je vrouw te verliezen...."

Iets smartelijks trilt in Wenneken's stem en zijne woorden, die klinken als eene verdediging, dringen in 't hart van zijn zoon.

Hij drukt de hand van zijn vader en zijn oogen zijn vochtig.

„Vader, vergeef me...."

* * *

Herman had zich gezellig ingericht op zijn kamers; ze waren net zooals hij ze 't liefst had: gezellig van grootte. In een hoek stond zijn seraphine-orgel — zijn eigendom — hetwelk hij eenige weken geleden had aangeschaft van opgespaard geld. Hij had 't hier recht naar zijn zin in zijn eigen domeintje; hij kon hier zichzelf wezen, volkomen doen en laten wat hij wilde en tevens zijn vrienden ontvangen. Hij telde er velen, vooral onder de studenten van zijn eigen faculteit en richting! Voor de intiemen was hij eenvoudig: „Her Wen", een leuke verkorting, als blijk dat ze hem graag mochten lijden. Hij had veel voor de vriendschap over en door zijn prettig humeur en goed hart was hij verbazend getapt. Thuis deed hij zich dikwijls anders voor als hij was, alles door de schuld van Anton en om des vredeswillen. Hij kon slecht tegen onaangenaamheden, en de fijne hatelijkheden van zijn broer, waar deze zijn vak golden, waren voor hem onuitstaanbaar.

Hij was niet een van die menschen, die 't heel kleine, intieme huisje daar binnen hebben gesloten met gordijntjes en blinden, terwijl 't nog dag is — uit angst voor 't ingooien der ruitjes. Neen, in zijn eigen stulpje stonden de raampjes wijd open, maar helaas! hóe dikwijls werden ze juist daardoor 't mikpunt voor kleine en grootere kiezelsteentjes, die er in werden geworpen met ruwe hand, scherven makend, die niet rinkelen bij 't vallen, — maar o zoo schrijnen kunnen en zoo snijden — vooral bij 't wegruimen! Tot die diepvoelende naturen behoorde Herman en tengevolge daarvan moest hij thuis Anton's dupe wezen, hetgeen hem soms, mensch blijvend, verveelde. Hij was blij om alleen te zijn.

Zijn kamers waren frisch, licht en helder, de gordijnen waren hoog opgehaald om 't daglicht in te laten — hij sloot ze niet voordat 't avond was en donker.

Eenige vrienden hadden hem trachten over te halen om 's middags een fietstochtje te gaan meemaken — maar hij had moeten bedanken, het was al een dag of zes zoo verbazend heet en dat zóó vroeg in 't jaar — in Mei — dat hij 't niet aandurfde. Hij kon zeer slecht tegen de warmte en nu die zoo vroeg inviel, was

hij er heelemaal niet tegen bestand. En dan nog fietsen! voor geen geld!

De juffrouw had zooeven den koffieboel opgeruimd, de kruimeltjes, die er bijna niet lagen, van 't kleed opgeveegd en de stoelen netjes recht gezet. Daarna was ze verdwenen met een: „warm weertje, meneer!" Toen ging Herman zich vóór 't open raam installeeren op een luien stoel en met zijn beenen op een anderen. Zoo ellendig loom was hij vandaag. Zangwill, een zijner lievelingsschrijvers, kon hem ook maar niet boeien; 't boek lag half open op zijn knie en zijn sigaartje hing schuin uit zijn mondhoek. Hangerig en suf keek hij naar buiten naar de enkele voorbijgangers. 't Was erg stil voor een Zondagmiddag! Hij woonde anders op een tamelijk drukken stand — een winkelbuurt — waar de passage doorgaans levendig was, vooral van menschen, die in de week geen gelegenheid hadden om uit te gaan. Nu lagen de huizen droomerig en stil met neergelaten gordijnen aan den overkant van de straat, geblakerd in de heete zon — maar de deuren bleven dicht.

Plotseling hoorde hij iets — iets zacht snorrend voorbijsuizen — hij rekte zijn hals uit — te langzaam bijna, doch hij snapte nog juist, dat 't Frits Berendse was op zijn fiets — op weg naar 't afspraakje — en die hem nog even, den arm opheffend, groette. Hij probeerde nog een beetje overeind te komen om nog precies langs den raampost te kunnen kijken. Welja, Berendse zette zijn hoed af en veegde zich de druppels van zijn gezicht, al doortrappend als een razende. „Is dat nu een weer om te fietsen?" Hij gooide zich weer achterover en schoof nog wat onderuit om luier te liggen — zoo, zoo.... zijn oogen vielen dicht en hij soesde, hoe hij nu drie of vier weken geleden, (dat kon hij onmogelijk nu narekenen) ook op zijn fiets zat — op weg naar huis. 't Was een heerlijke tocht geweest! Frisch weer en dan die prachtige lanen om doorheen te rijden met al dat pas ontloken lentegroen! — 't Was nogal een aardig dagje geweest en hij had er geen spijt van gehad. Nu Anton baas was in huis en hem weinig zag, vond hij 't schijnbaar niet meer de moeite waard om onaangenaam te wezen. Een enkele dissonant! — natuurlijk! maar hij had zijn mond gehouden. En tóen die terugtocht bij lichte maan....

„Hè, wat was dàt nu weer?" en hij schrikte overeind: eene juffrouw met een piependen kinderwagen met schreeuwende kinderen er in. Ze kon ze maar niet tot bedaren krijgen — geen wonder met die hitte! Toch nogal druk op straat! — Hij viel weer terug in zijn gemakkelijke houding om wat verder te suffen. Zijn sigaartje had hij al lang in veiligheid gebracht, op een randje van de vensterbank, waar 't nu met een heel dun opkrinkelend rookwolkje zachtjes aan lag uit te dooven. Weldra was 't rustig in de kamer — niets te hooren als 't eentonig getik van 't vergulde penduletje der hospita, in 't midden van den schoorsteenmantel.

Plotseling kwam er van uit de verte een kortstootend, onaangenaam geluid de ramen in — een getoeter als van een stoomboot — doch 't naderde, 't gesnor van wielen werd duidelijker. Herman sprong overeind, nog half slapend en stond ineens, hoe wist hij niet, op zijn beenen. Zangwill viel op den grond, half open, ezelsooren makend! Hij bukte en keek uit 't raam! Welja, weer zoo'n lamme kar, al toetend en lawaaimakend door de leege straat! — — Maar heer, wat is dat? — 't Ging al zachter en zachter! — Ze zoeken naar de nummers! Zag hij goed? Nog eens met de oogen knippen, of hij soms nog droomde! —

Was dat zijn vader? — 't Hield op voor zijn deur en zijn vader keek al knikkend naar boven. En die ander.... in dat duikercostumetje? Anton natuurlijk! Natuurlijk.... natuurlijk! herhaalde hij nog, terwijl hij, bijna zonder het te weten, al half de trap af was en daarna de gang doorholde, tot hij stilstond vlak naast de automobiel!

„Hé.... Pa!" De broers bonjourden elkaar!

De oude Wenneken stapte uit, lachend om 't verbaasde gezicht van zijn oudsten zoon.

„Ik kom je eens opzoeken, jongen.... en jij komt me over een uurtje halen, hè Anton?"

„Natuurlijk." Anton had nog veel oplettendheid noodig om rechtsomkeer te maken met den motor! Verbeeld je, dat hij een gek figuur maakte voor Herman! Maar daarna ging 't al toetend verder in volle vaart!

De twee stonden hem nog sprakeloos na te oogen tot hij verdween, in de verte nalatend een opstijgende stofwolk!

„Gaat u toch binnen, Pa!"

De huisdeur stond wagewijd open en aan 't eind van den gang, zag men 't hoogroode, verschrikte gezicht der huisjuffrouw om den hoek der kamerdeur; ze was ook ingeslapen door de warmte met poes op haar schoot; maar opeens was ze wakker geschrikt, toen mijnheer zoo naar beneden was komen vliegen. Poes, zoo ruwweg in haar slaapje gestoord, was uit 't raam gesprongen om 't in 't zonnetje voort te zetten. Toen de juffrouw den ouden heer zag binnenkomen, verdween ze onmiddellijk.

„Deze trap op, — zal ik u maar voorgaan, — ik wist waarachtig niet, wat ik zag. — Gezellig, dat u eens komt kijken, — ga binnen!"

Wenneken, die boven was aangeland, ging de zitkamer van zijn zoon binnen.

„Ja, wat zal ik je zeggen? — 't Is wel verbazend heet vandaag — maar als je 't van je Zondagen moet hebben — en in zoo'n automobiel is 't nog al koel door de vaart — dat begrijp je...."

„Natuurlijk — ga zitten, Pa! Hier.... daar hebt u zoo'n echt luie stoel, net goed voor zoo'n dag als vandaag," en Herman installeerde zijn vader op de plaats, waar hij zelf straks zoo lekker had zitten soezen! In 't voorbijgaan raapte hij Zangwill op en legde 't op tafel.

„Ik had eerst plan — of liever — eenige vrienden wilden me mee hebben op een fietstochtje, maar 't was me te warm en ik bedankte, ik ben nu nog dubbel blij, nu u me zoo verrast, Pa! Vreeselijk gezellig, dat u zoo.... zoo uit uw eigen eens is komen kijken. — — Wat zal u gebruiken?"

„O heer, niets — 't is veel te warm. — Je zit hier aardig, dat moet ik zeggen; ik was nieuwsgierig hoe of je het hadt, en daarom haalde ik Anton over om eens hierheen te rijden, op hoop van zegen, dat ik je thuis zou vinden! — Och, 't is een wip met zoo'n dingetje! Voor mijn gemak heb ik er dan ook maar eentje aangeschaft...."

Herman stond naast zijn vader en bood hem een sigaar aan — de fijnste, die hij in huis had.

Wenneken sprak heel luchtigjes over 't koopen van den auto-

mobiel en alsof 't zoo geheel bij hem zelf was opgekomen, — maar zijn zoon begreep wel beter, doch ging er niet op door. Een verzinseltje van Anton, dat spreekt....

„Kom, steek u eens op...."

„Welja, — dat graag! — je hebt hier waarachtig een aardige kamer, — niet te groot en niet te klein.... Wat heb je daar in dien hoek — een pia.... — o neen, een orgel, zie ik; dat is zeker van jou?"

„Ja, Pa, ik wou een mooie hebben, dus heb ik er een tijdje voor opgespaard."

't Werd zonder de minste bedoeling of bitterheid gezegd; toch voelde Wenneken iets, alsof 't sloeg op de automobiel.

Opgewekt ging Wenneken voort, terwijl hij naar buiten keek:

„Ben je mal, jongen! — Je kunt 't van mij krijgen, — als je thuiskomt, dan rekenen we wel eens af — ik heb zooveel niet bij me."

Toen keek hij zijn zoon aan — in de oogen:

„Zing jij er bij?"

„Haast elken morgen, Pa! — 't Is een prachtig instrument." Over zijne geestelijke behoefte wilde hij niet spreken.

„Kom, laat me dan eens hooren...."

Herman zette zich neer aan 't orgel en sloeg eenige Remonstrantsche gezangen op, die hij 't best kende en Wenneken dook luisterend achter in zijn stoel.

Was dat nu toch heusch, werkelijk, zijn zoon?

Wat een verschil tusschen die twee! en dat tusschen kinderen van één vader en moeder! Terwijl de een rondvloog op een nieuwmodische automobiel, speelde en zong de ander geestelijke liederen! Met gevoel — met diep gevoel zelfs — dat moest Wenneken erkennen, zoodat hij er van onder den indruk raakte. — — Wie zou zij, als ze nog leefde — 't meest hebben liefgehad? Hij hield toch van beiden — zeker — maar anders. Anton had zoo iets onuitsprekelijk aantrekkelijks voor hem — uiterlijk sprekend zijne moeder! — terwijl Herman meer 't innerlijke, 't diepe gevoel had van zijne Suze!

En hoe meer hij luisterde, hoe meer het bewustzijn in hem wakker werd, dat dáár in die vingertoppen die speelden, meer gevoel zetelde dan in den heelen Anton. En toch....

Soms voelde hij lust in zich om meê te gaan zingen — ja, hij! — mee te gaan zingen de geestelijke liederen, die kwamen uit 't hart van zijn kind.

't Orgel zweeg — en Wenneken ook.

Er zijn van die oogenblikken, van die lieflijke, dat 't hart zóó luide spreekt in ons, dat de mond moet zwijgen! Bovendien, zooals hier, dachten ze zich zoover van elkaâr verwijderd, en toch langzaam — heel langzaam aan, kwamen ze elkaâr nader.

't Was de vader, die 't eerst de stilte verbrak, terwijl Herman zijn sigarenkoker nam en eens opstak — om iets te doen.

„Mooi, jongen; je stem valt me meê, en 't instrument is prachtig.... maar luister eens, nu zal ik je maar eens zeggen, waarom of ik nu eigenlijk hier kom. Zooals ik je straks zei, natuurlijk om eens te zien, hoe je hier woont en of je 't naar je zin hebt, maar ik wou je toch nog iets vragen. Over een week of zes begint je vacantie, hè? — Nu weet ik niet, wat je plan is.... maar zie je, Anton gaat een reisje maken om er eens uit te zijn — met de automobiel natuurlijk — en nu wou ik vragen of je.... dan soms niet thuis zou willen komen, voor de gezelligheid."

Een gevoel van warmte doorstroomde Herman's hart.

„Wel, natuurlijk, Pa, uitstekend — heerlijk zelfs — maar moet u dan dien tijd weer voor alles alleen staan?"

„Nu ja — drie weekjes maar — — dus je komt? Dan maken we nogeens wandelingetjes 's Zondags, zooals vroeger, toen...."

Een getoef-toef in de verte kondigde de komst van Anton aan. Oude Wenneken stond dadelijk op om 't zoontje niet te laten wachten.

„Wat gaat die tijd toch om, jongen! als je gezellig ergens zit. Daar heb je waarachtig Anton al! Kom je nog vóór de vacantie eens over of heb je het te druk?"

„Ja, Pa, eigenlijk wel, maar...." en Herman hield zijn vader terug, die op 't punt stond de trap af te gaan: „ik wou u ook nog wat vragen: Ga niet meer in die ellendige automobiel — ik vind 't aardig, dat u me zoo verrast hebt — maar je hoort zoo van ongelukken met die dingen en Anton is zoo wild; toe, Pa... beloof 't me...."

„Hoe heb ik 't met je...."

„Telkens lees je zoo iets in de krant.... leer u dan liever fietsen; hoeveel heeren rijden niet op ùw leeftijd?"

Schaterend van 't lachen ging Wenneken naar beneden en klopte zijn zoon toen eens op den schouder.

„Nu willen jullie 't toch al te gek maken: de een wil me in een automobiel hebben en de andere op een fiets!"

Anton Wenneken had zich verpraat!!

Een paar zwartgebrilde oogen keken van uit den motor naar de huisdeur van No. 15, die nu openging, terwijl Wenneken van zijn zoon afscheid nam.

„Kom nu, Pa, — anders zijn we zoo laat thuis, — ik wou nog den kruisweg om...." riep Anton ongeduldig.

Herman ging mee tot aan 't puntje van de stoep en terwijl er al sissend een kolom stoom ontsnapte, boog de oude Wenneken zich nog even voorover en fluisterde zijn zoon in: „Breng vooral je orgel mee."

* * *

Het is een heerlijke zomeravond, een echte Augustusavond! Een troepje jongelui stapt haastig door de verlichte winkelstraten in de stad hunner inwoning. 't Is wat laat geworden, zoo van zelf, door dat napraten in Café Central in de Gierstraat. Een paar van hen hadden beloofd om nog vroeg genoeg thuis te komen voor 't concert in het Park — waar de zusters heen wilden. Maar mijn hemel, hòe wordt 't laat, als je je amuseert? — 't Gaat van zelf. Ze hadden natuurlijk eerst hunne dametjes moeten thuisbrengen — straat in — straat uit — en ja, toen.... toen ze aan Central kwamen, toen hadden ze der verzoeking niet kunnen weerstaan, om even — eventjes maar een potje bier te gaan drinken. Wat was 't heerlijk om daar voor de deur te zitten op zoo'n warmen avond! — om er niet vandaan te gaan! Dàt had hen gefopt, want toen waren ze zoo gezelligjes weg aan 't babbelen gegaan; — vrouwen hebben den naam! — maar mannen houden toch ook veel van een praatje, vooral van een napraatje en van plakken.

„Zeg, amice," meent er een, „wat geeft 't nu eigenlijk of we zoo verduiveld hard loopen, 't is toch veel te laat!" — en terwijl

hij bij 't licht van een lantaarn op zijn horloge ziet: „hemel nog toe, — zeg lui! 't is al bij half tien."

„Wel ja," meent een tweede, „nou geeft 't toch niks meer.... als we niet in Central waren gaan zitten dan had 't nog net gegaan.... 't Is, geloof ik, jouw schuld, van der Velde. Ben jij er niet over begonnen? — Maar enfin, mijn oude heer is er wel op af met de zusters...."

„Toch een lollig dagje — zoo'n pic-nic...." zegt een derde, terwijl hij zijn buurman met den elleboog aanstoot: „Wat zeg jij, Filipse?"

„Of 't...." antwoordt de geporde.... „maar ik heb jòu ook wel gezien met Betsy Lemmer.... kerel nog toe, je kan 't!"

„Wat bedoel je eigenlijk?" antwoordt de ander, met moeite een lach onderdrukkend, „'t is een leuke meid, die Bets; jìj kent ze toch ook wel?"

„Natuurlijk, maar ik heb toch nooit zoo intiem met haar loopen fluiten. Gut, Brants, 't was zoo aardig om te zien op een afstandje!"

„Ik weet er alles van — ik heb ook weleens omgekeken — kijk maar naar je eigen, amice!"

't Clubje gaat vroolijk schertsend verder — midden over de straat — vullend de smalle winkelsteeg met hun gelach en gepraat. Dan zwenken ze de markt op, — hun gesprek verstomt plotseling! Wat raar toch op de markt? En als van zelf wordt aller blik getrokken naar dezelfde richting, — naar Wennekens huis, dat daar ligt stil en somber als een groote, grijs-zwarte steenmassa tusschen de verlichte winkels!

Wenneken's is gesloten! — de electrische lichten zijn gedoofd — de blinden zijn dicht!

„Een beroerde boel bij Wenneken's," zegt een der studenten.

„Jij hebt hem nogal goed gekend, hè Bakker?"

„Dat is te zeggen — op de burgerschool, ja — toen gingen we nog al met elkaâr om — maar sinds dien tijd.... hij was toen ook al zoo'n verbazend heertje! — Overal moest hij bij zijn — overal aan meê doen — bij iedereen drong hij zich in...."

„'t Was nogal een pleizierreisje," meent Filipse, terwijl ze zachtjes aan doorstappend de Langestraat ingaan: „Weet jij er 't fijne van, Dirk?"

„Dat is te zeggen — ze vertelden me — een paar lui, die 't goed weten kunnen — dat die Wenneken dan in Luik of daar ergens in de buurt, kennis maakte met den een of anderen zoogenaamden grand seigneur.

„Nou, je begrijpt, dat was net iets voor hem! Ze waren 't gauw eens; ze zouden een automobieltoertje maken over Esneux, Tjilf en zoo naar Spa, meen ik. Dáár halt houden en eens ongemakkelijk zwieren...."

„Zeg, lui.... bonsoir!" merkt Brants op, terwijl hij stil blijft staan en den huissleutel uit zijn zak haalt — „de rest weet ik al.... ik zou in vergissing nog voorbij loopen...."

„Brantsje, jongen! — droom niet van...."

„Loop naar den bl...." en de huisdeur wordt dicht geslagen.

„Nou vooruit, van der Velde, — niet van je àpropos af.... Ze gingen natuurlijk...." begint Filipse.

„Ja juist: ze gingen, — dat zeg je daar net goed, Filipse! — Maar ze kwamen niet terug! 't Is daar nogal steil hier en daar dien kant uit en juist bij 't afdalen van een bergpad schijnt 't gebeurd te zijn — of die baron zus of zoo er nog wat aan gepeuterd had? — om kort te gaan, de rem brak en ze gingen naar den kelder."

„'t Zal Anton's schuld wel geweest zijn," merkt Bakker op met iets scherps in zijn toon, „hij was altijd zoo'n wilde gek! Is dàt nou een vent voor een automobiel!.... Was hij nù niet naar de weerlicht geweest, dan was hij misschien over een tijdje André op gaan zoeken in een luchtballon!"

Helder weerklonk in de stille zijstraat het gelach der jongelui — op één na!

Vóór 't huis van Bakker blijven ze nog even stilstaan, afspraakjes makend voor de eerstvolgende vacantiedagen. Dus, Bakker, dàt is afgesproken, jij zorgt voor...."

„Ja, bedaar maar.... laat alles maar aan mij over." Filipse en van der Velde gaan samen verder.

„Die Bakker was geen vriend van Anton Wenneken, dat kan je wel merken," begint Filipse.

„Geen wonder, zeg, — als je denkt dat hun vaders nogal concurrenten zijn, — dat Wenneken het grootste debiet had, en dat

kon hij niet goed velen. Hij zal wel hopen, dat de boel verkocht wordt! — Je hadt hem vroeger eens moeten hooren, toen 't electrisch verlicht zou worden! Nou, 't is ook een opsnijer, die Anton, dat heb ik van meer dan één gehoord. — Hij heeft er weinig pleizier van gehad.... die zoo hoog vliegen zijn voor de poes...."

„Enfin hij is nu dood," merkt Filipse vergoelijkend op, „en op een lamme manier ook; laten we hem maar laten rusten. — Gut kerel, ik heb de begrafenis gezien! Ik was er kapot van! Van 't station ging 't uit natuurlijk en toen met een omweg naar de markt — langs zijn huis. Alles was op de markt — àlles, kan ik je zeggen en voor de deur van Wenneken werd even stil gehouden. Ik hoorde de menschen mompelen, dat die oude meid, die ze daar hebben, nog bloemen bracht, die te laat waren gekomen en nu boven op 't lijkkleed werden gelegd. Ik kon er niets van zien — de menschen verdrongen zich! Toen ging 't verder naar 't kerkhof.

Een massa volk liep meê — ik ook, niet alleen uit nieuwsgierigheid, waarachtig niet, ik had verbazend te doen met zijn vader. Maar op 't graf, toen de kist werd neergelaten, — toen had je dien ouden heer moeten zien! Hij kermde 't uit en ik, ik maakte dat ik wegkwam, ik kreeg 't te kwaad."

Van de Velde staat stil op den hoek der Dwarsstraat.

„Gut kerel, je ziet er bleek van.... trek je je dat nu zóó erg aan? — Wat een malligheid! kom, verman je wat.... ik moet hier in — dus bonsoir!"

Filipse voelt, dat hij van kleur verschiet en haast zich om uit 't licht der lantaarn te komen en zijn weg verder alleen te vervolgen.

„Saluut! — ik ben nu eenmaal niet anders — ik kan er verduiveld slecht tegen...."

Alleen, overgelaten aan zijn eigen gedachten, loopt hij verder met haastigen stap; hij moet nog een aardig eindje verder, want hij woont eigenlijk buiten de stad — in een kleine villa. Den laatsten hoek heeft hij weldra omgeslagen en nu is hij op een soort buitenweg onder een heerlijk koepeldak van boomen. Nog tien minuten verder, aan diezelfde laan, ligt de woning zijner

ouders. Hoe meer hij nadert, hoe haastiger zijn stap klinkt op den eenzamen buitenweg.

Aan zijn huis gekomen, staat hij nog even stil, voetstappen hoorend, die van den anderen kant naderen — misschien een der huisgenooten, die nog een stapje om is gaan doen?.... of.... doch ze zijn al bij hem en hij gaat op zij — onwillekeurig.

't Is een jonge man met zijn grijzen vader aan den arm: Anton Wenneken met zijn zoon.

* * *

Mie is in de keuken over haar naaiwerk ingedut. De vele slapelooze nachten — de zware slag, die háár huis heeft getroffen — al de ellende! — de akelige stilte om haar heen — 't met moeite zitten piekeren bij een petroleumlampje, waaraan ze niet meer gewend is: dit alles heeft 't gedaan! Ze had anders zoo graag haar Zondagsche rouwschort afgemaakt om morgen mee naar de kerk te gaan. Allerlei verwarde, onsamenhangende tooneelen woelen door Mie's moede hoofd. Ze ziet zich nog boven op zolder in een hoek scharrelen naar oude petroleumlampen van grootvader Wenneken, die ze uit gehechtheid niet weg had durven doen, terwijl ze niet wist wat ze met die gevaarlijke prullen moest aanvangen — en die ze nu naar beneden moest halen om te vullen! — Zij hoort de stem van jongeheer Anton weer, die haar commandeert om den boel van tafel wat vlugger weg te ruimen; ze ziet zich weer in de armen van haar zwaarbeproefden meester vallen, uitsnikkend al haar medegevoel met hem; ze ziet zich weer uitgaan met de petroleumkan onder haar schort om van dat vieze, vette goed te halen en plotseling staat ze weer voor dat slechte schepsel, vlak om den hoek der markt en dat haar staande houdt. Mie, roodgeworden van woede, kreeg een gevoel alsof ze de heele kan met petroleum had willen leeggieten: „Wat zeg je? — meheer z'n schuld? — Wou je wat van meneer zeggen? — Van dien armen stakkert! — Alles was ie voor zijn kinderen. — Elektriek? — Nou, wat wou je met je elektriek?.... Hij heeft 't toch zelvers betaald!.... mensch, hoe kan je je zoo verzondigen!.... Hèt ie aan jouw niks gedaan, toen je bleef zitten met

je acht kinderen? — Je hebt 'm nou niet meer noodig, hé! — Gemeen wijf!"

Mie schrikt wakker en wrijft zich de oogen; — zachte, melodieuse orgeltonen zweven door 't stille huis en Mie hoort de stem weer, die 't Eeuwige verheerlijkt:

„Gij—o, God—sta—aan—mijn—zij.... de!"

Mie vouwt de handen samen — haar trouw hart wordt week.

„Gij—geeft—kracht—God—der—macht!" —

Mie huilt! Maar 't zijn tranen die haar goeddoen, vindt ze — die haar verlichten, — tranen, die, als ze gedroogd zijn, een gevoel van vrede zullen nalaten.

„Hoe—ons—hart—ook—lij....de
'k Draag—mijn—kruis—ten—alle—tij....de!"

Mie snikt met 't schort voor haar oogen en de laatste regel ontgaat haar....

Als 't orgel zwijgt, en de stem zwijgt, zit ze nòg zoo. Dan hoort ze 't piepen van de kamerdeur en weet, dat ze naar bed gaan; ze staat op, en pakt haar naaiwerk bijeen. Op hun goeden nacht zeggen, antwoordt ze nog met tranen in haar stem: „Nacht, meneer! — nacht, jongeheer!" —

En dan gooit ze de deur, die ze straks had opengezet, dicht. De keuken is vlak tegenover de trap naar beneden en juist vandaar komt zoo'n nare stilte op naar boven, van dat leege gesloten magazijn, waar de boel nog maar zoo door elkaar ligt, bedekt met stof. Ze moet haar spullen nog bij elkaar zoeken voor morgen, — wie had 't toch ooit kunnen denken? — de zwarte belletjes — de zwarte broche — van toen mevrouw was gestorven! —

Boven op 't portaal maakt Herman de slaapkamerdeur voor zijn vader open.

„Ik kom zóo, pa. — Gaat u maar vast naar bed!"

Sedert den dood van Anton had hij zijn ledikant op de kamer van zijn vader laten zetten; de nachten waren onrustig geweest en de algemeene toestand zorgelijk. Langzamerhand was er verbetering gekomen, — de smart over 't onherstelbaar verlies was in hare uiting — natuurlijk stiller geworden. En nu, na weken van inspanning, droefheid en onrust, ook 's nachts, had zijn zoon

behoefte om eens even alleen te zijn, om eens te kunnen nadenken. Tot nu toe had hij geleefd van den eenen dag op den anderen als in een droom, een naren, benauwden droom.

Dàt was dus zijn vacantie!

Hij gaat zijn slaapkamer binnen, met de brandende lamp in de hand. Bah, wat ongezellig! — Een kale, leege plek waar zijn bed had gestaan! — En Mie had nu 't boekentafeltje maar naar 't raam geschoven, dat hoog openstaat, inlatende de heerlijke zomeravondlucht! Herman blaast de lamp uit en gaat naast 't open raam zitten. De maan schijnt naar binnen en verheldert de kamer en wat daarin is met een spookachtig schijnsel. Herman staart naar buiten — naar de tuinen beneden met hun bloemen en planten, — alle wit.... als bij Anton's begrafenis!

Waarom kon ook hij niet iets voelen van 't gemis? Hij was toch zijn broer! Juist dat gebrek aan gevoel maakt hem zoo miserabel, soms wil hij zich zelf opdringen, dat hij zich ongelukkig gevoelt door dat verlies, doch 't is niet zoo. Alléén heeft hij medelijden met zijn broer, die een slachtoffer werd van zijn ijdelheid en wildheid — en dat op zulk een dieptreurige manier! Zonder nog den ernst van 't leven te hebben gekend of ingezien — zóó maar in 't volle genot en nog zóó jong. — — Hij rilt.

Maar zijn vader! Zóó kan 't niet blijven! Nu de weken van drukte en overspanning voorbij zijn, moet er gehandeld worden. Vooruit ligt de weg! Maar hoe? Hij had er zijn vader nog niet over durven spreken! Wat verloor hij ook niet in Anton? — Niet alleen den zoon, dien hij 't liefst had. — Herman slikt 't pijnlijk gevoel in zijn keel weg — maar den steun in zijn drukke zaak, in de oude zaak, die gegaan was van vader op zoon! — En zijn lateren opvolger tevens! — Zijn vader was nog geen zestig jaar, en moest deze nu al gedoemd worden tot werkeloosheid, tot een ledig leven, waarin niets zou zijn als een eeuwigdurend terugdenken aan hetgeen hij verloren had? Hoe zou 't worden, als hij terugging naar zijn kamers en zijn studies hervatte? Moest de zaak verkocht worden, in andere handen overgaan? Veel had hij nooit voor de zaak gevoeld, doch deze gedachte trof hem pijnlijk. Hoe dikwijls had hij zich al die vraag gesteld op

de avondwandelingen met zijn armen vader! Maar hij had ze nog niet goed kunnen verwerken. Nu hij alleen is, wil hij 't met zich zelf eens worden, wat hem te doen staat.

Hij voor zich had maar één groot levensideaal gekend, dat van kind af in hem had gesluimerd en steeds sterker in hem was geworden: het verkondigen van 't Evangelie! Één levensdoel had hem 't hoogste toegeschenen: dit Evangelie te mogen brengen aan degenen, die troost behoefden. Maar — wat was godsdienst voor hem? Een belijden met de lippen? — Neen, want hij sprak er zelden over — 't zat te diep, dan dat 't zoo gemakkelijk naar de oppervlakte kwam! — Voor hem was godsdienst een willen toonen in daden, dat God in hem leefde. Was 't dan niet zoo? moesten niet in de eerste plaats zijn eigen leven en zijne daden getuigen van 't: „Uw wil geschiede!"

Hij weet 't — hij voelt 't — nu strijdt hij zijn grootste levensstrijd! De liefde voor zijn vader, die niemand heeft als hem — en de liefde voor zijne roeping! Toen Anton nog leefde, had hij alles willen geven en doen als blijk van zijn liefde voor dien vader. En nu? .... is afstand doen zóó zwaar? Is eene opoffering zwaar, als ze uit liefde wordt gebracht? Is er geen belooning op aarde voor dengene die zich zelf verzaakt, die zijn grootste geluk, zijn levensideaal ten offer brengt aan een ander, alleen met 't doel dien ander 't leven weer dragelijk te maken? — dien ander 't zware verlies te vergoeden? Zou daar geen zegen van uitgaan? —

Klonk 't hem niet heerlijk tegen vanavond, toen zijn vader uit eigen beweging vroeg: „kom, jongen, zing me nogeens wat voor aan je orgel!" Had hij 't niet gevoeld toen, en voelde hij 't ook nu niet weer opnieuw, dat 't zijn invloed — zijn krachtig geloof was, die langzaam 't hart van zijn vader binnensloop .... Is dat niet al reeds een belooning?

Hij staat op — een koude rilling gaat door zijn leden, 't is reeds nacht! en hij sluit 't raam. 't Gordijn laat hij zakken en hij steekt zijn lamp aan. Dan neemt hij zijn zakbijbeltje en slaat den eersten brief van Paulus aan de Korinthiërs op.

Hij wil lezen van de liefde: van de alles omvattende naastenliefde: stil, rustig — zichzelf tusschenbeide onderbrekend — leest hij 't door, nog eens .... en toen nog eens .... hier en daar stilstaand:

„Zij zoekt zich zelve niet, — zij wordt niet verbitterd, zij denkt geen kwaad.... zij bedekt alle dingen, zij hoopt alle dingen; zij verdraagt alle dingen! — — — — — — — — — — — — —
En nu blijft Geloof, Hoop en Liefde, deze drie: doch de meeste is de Liefde!"

Boven geloof en hoop staat de Liefde, de reine, opofferende, edele menschenliefde. En terwijl hij zich voorover buigt over zijn bijbel, en heete tranen zijn blik verduisteren, is inwendig de strijd gestreden: de liefde voor zijn vader heeft overwonnen! — — —

Heel voorzichtig gaat hij de slaapkamer binnen, waar zijn vader ligt; hij kijkt om den hoek der bedgordijnen: vader slaapt en voor 't eerst weer eens rustig. Herman kleedt zich uit, haastig in 't donker, zonder leven te maken en stapt in bed.

't Is reeds één uur. Na veel heen en weer draaien, van links op rechts, voelt hij zich eindelijk wat wegsoezen: plotseling staat daar voor zijn geest een kerkje, tusschen groen, de klok luidt, — 't stroomt menschen — 't loopt vol, wat een heerlijke zomermorgen! — Hij gaat er ook heen, vragend wat er toch te doen is? Ineens is hij in de kerk, midden in de volte; hij is in toga en de kerkeraad gaat hem voor! Weeke orgeltonen ruischen door de kerk en stijgen op naar boven! — Hij gaat met gebogen hoofd onder den indruk van 't oogenblik; zijn eerste preek zal 't wezen voor zijn eigen gemeente! Vóór de trap van den preekstoel blijft hij even staan — en bidt! Dan klimt hij langzaam — — — — achterover valt hij met een smak op den grond! Hij schrikt wakker uit zijn benauwde nachtmerrie, klappertandend en met hartkloppingen. Was 't zijn vader, die hem riep?

Hij vliegt overeind, luisterend, ademloos, doch 't blijft nachtelijk stil rondom: „Is er iets, Pa?"

Hij krijgt geen antwoord en valt daarna weer achterover — vermoeid weenend! — —

Eindelijk komt er rust en slaapt hij in!

De klokken waren reeds aan 't bim-bammen, toen hij wakker werd, verbaasd rondziende in de kamer, die leeg is. Hemel is 't al zóó laat? Hebben ze hem dan maar laten slapen? Toch voelt hij, dat 't hem goed heeft gedaan; hij is weer wat frisscher en krachtiger. Haastig staat hij op en maakt zoo gauw mogelijk

voort om naar beneden te komen. Hij hoort Mie de deur dichtslaan; ze gaat naar de kerk.

Een half uurtje later komt hij de huiskamer binnen, zijn vader heeft al ontbeten en zit voor de krant, waarin hij niet leest.

Als zijn zoon voor hem staat, kijkt hij op; om zijn mond ligt een trek van groote droefheid.

„Wat hebt u me lang laten slapen, Pa!" zegt Herman, hem de hand gevend; „maar ik geloof wel, dat 't me goed heeft gedaan; ik ben heel wat opgeknapt."

„Je had 't wel noodig," antwoordt Wenneken weemoedig.

Mie heeft de thee op een lichtje gezet en Herman gaat er heen om zich in te schenken. Nu ze zoo alleen zijn, zoo heelemaal alleen in huis, wil hij zeggen, wat hem op 't hart ligt.

Hij legt werktuigelijk een paar boterhammen op zijn bord en roert in zijn kopje, waarin hij vergeet suiker te doen.

„Vader, 't is nou zoo echt rustig," zijne stem is onvast, maar langzamerhand wordt ze zekerder, „ik wou eens met u praten. U hebt er nog niet over kunnen nadenken — dat is begrijpelijk.... maar hoe moet 't met de zaak?"

't Was gezegd. Anton Wenneken vouwt de krant samen — zijne handen beven!

„Kijk, Pa — u verliest in Anton veel, dat moet ik zeggen, — de zaak ook ging u zoo ter harte, u bent er ook in groot gebracht! — U hebt er in geleefd, in gewerkt, u kreeg al zoo'n steun in Anton, en als u te oud werd om te werken — maar dat bent u nog niet, Pa — u bent nog flink genoeg...."

Herman springt op van zijn stoel, zijne boterhammen liggen nog onaangeroerd; zijn thee wordt koud. 't Wordt hem te machtig, hij kan de tranen van zijn vader niet zien.

Hij gaat naar hem toe en legt de hand op zijn schouder.

„Zie me eens aan, vader, ik ben er toch ook nog; ik weet er wel niets van, maar ik ben nog jong genoeg om te leeren; probeer 't eens met me!! Moet ik naar 't buitenland, goed! — kan ik 't onder uwe leiding leeren, nog beter!!! Kom, Pa, 't mag zoo niet langer — laten we samen.... samen werken voor één doel: de instandhouding van de oude zaak!"

Anton Wenneken grijpt zijn zoon, zijn eenigen nú; zijn han-

den zijn ijskoud en uit zijn arm hart kruipt de wroeging naar boven:

„O, jongen.... jongen.... vergeef 't me maar! O God, ik was misschien wel anders voor hem als voor jou.... alles zou ik hem wel hebben willen geven,.... niets was mooi genoeg! 't Is zijn vroege dood geweest.... nog 't meest door mijn schuld!

„Zou je dàt kunnen — zou je dàt overhebben voor je vader? — O jongen, kom aan mijn hart! Ik heb je lief, al heb ik je miskend! — — samen, ja samen zullen we verder werken!"

Ze snikken 't uit — als twee vrouwen — in elkaârs armen.

„O God! ik dank u voor zoo'n jongen!"

Als Herman zich zachtjes uit de omhelzing losmaakt, doorstroomt een gelukzalig gevoel zijn hart; aan één dan toch had hij gebracht het Evangelie der liefde en zou hij 't mogen blijven verkondigen — en die één was zijn vader!

VLAAMSCHE POËZIE.

(*De Vlasgaard;* Landelijk tafereel in verzen, door René de Clercq; 1902).

DOOR

A. W. STELLWAGEN.

(*Met Portret*).

Bescheidener titel dan die van „landelijk tafereel in verzen", voor een dichterlijk verhaal van een stukje Vlaamsch leven „op den buiten", en dit gezien met de oogen der liefde, ware moeilijk aan te geven. Men moet teruggaan tot Dirk Rafaëlsz Camphuysen, die zijne zangerige godsdienstige liederen „stichtelijke rijmen" noemde, om gelijke bescheidenheid reeds vroeger te kunnen aanwijzen.

Laat mij het intusschen maar dadelijk zeggen, dat ik De Vlasgaard tweemalen achter elkaar gelezen heb, en met onverminderde belangstelling. Tweemalen echter ook daarom, omdat ik het den eersten keer wel kon meegevoelen, maar niet in bijzonderheden begrijpen. Nu is het wel waar, dat in onze dagen het begrijpen van poëzie niet meer geheel noodig wordt geacht, en het tot in de bijzonderheden willen begrijpen zelfs schade kan doen aan den indruk des geheels; maar wie nog zoo'n beetje van de oude school zijn, en liefst ook verstaan, wat ze lezen, houden

zich aan de oude leer, dat klank alleen in de dichtkunst niet genoeg is, zelfs niet, al maakt men er woordkunst van.

De poëzie van dichter De Clercq is Vlaamsche poezie; Vlaamsch in die mate, dat de Noordnederlandsche lezers van De Vlasgaard bijna op iedere bladzijde hunne onkunde moeten belijden omtrent allerlei woorden, uitdrukkingen en toespelingen, die met dat al begrepen moeten worden, wil men het dichtstuk op zijne rechte waarde kunnen stellen.

Het is waar, dat wij allen zooveel Vlaamsch behoorden te verstaan om te weten, wat het beteekent „naar 't hof gaan, waar 't noene klopte," of om te begrijpen, wat „een pertig bruinoogd meisje" zeggen wil, en dat een dienstbode „maarte" kan heeten. Ook is er geen bezwaar tegen, dat we ons bij sommige woorden de gelijkklinkende Duitsche vertalingen herinneren om langs deze destillatie de Nederlandsche beteekenis te achterhalen, en b.v. zoo te vinden, dat horkte luisterde of hoorde beduidt.

Maar nu eene, volstrekt niet volledige, lijst van Vlaamsche woorden, waarmee een Noord-Nederlander niet altijd raad weet: „een stuk land, dat in den morgen stoorde"; eenbaarlijk; „een preetje trekken"; zonnesching; karierken; „een schelf patatten in 't pateel"; „de mannen en de meiden (die aan tafel zaten om te gaan eten) schoven open met spijtzieke oogen loerend naar een mei die toch zoo meelde en waar ze weg van kropen niet zonder tegenzin"; breedgevooide strooien hoeden; dunne pemen en strepen herelkes (van 't vlas gezegd); kobbenetten; „de hoenders manken, met een laag geflodder somtijds, van deur tot deur aan alle koten"; noesch; de keerserilde sacristijn; „dan herbegon ze mijdig"; dresse; „voor iemand zeuren"; „hij smeet een toeveel centen op tafel; „'t Is Sinte Pietersdag en zomerfooi"; fijntig; „een baaide merrie"; druistig dretsen; „in koolmaat schrijven, wat de kannen meten"; „op iemands kappe geven"; „ik klets op de kluiten en glets in de moer" (van een boerenknecht); „zich onder eenen mantel fokken"; „zich zwichten van iets," drummen; „ons witte Blesse staat op het kachtlen en 't is korteresse van volk"; gezapig; 't is overtrokken lucht:

De beeten, waar een bijze
Zoo wild in klatert,
Ze lutsen nu zoo lijze
Blauw overwaterd
De klaargeblonde klaver
Zoo schitterkleurig,
Ze ligt nu met den daver
En dobbert treurig;

bendig; drummen; „viesgezind zijn"; zeemen; kebbeke; „Lief Ceelke stond alweer te snukken en te terdten (op haar weefgetouw)"; slijten, slijttijd, slijtpap (nog andere samenstellingen van slijten in den zin van uittrekken); „de meezen moorlen in de stille linde"; „de pootjes vlas met ruigte omgatten"; boever; „schink me nog nen ko";....

Ik wil maar dit zeggen, en niets meer: dat het wenschelijk is voor een Vlaamsch dichter (die allerlei woorden uit de streekspraak noodig heeft van het landschap, waarin zijn verhaal speelt) een woordenlijstje toe te voegen aan zijn werk, een verklarend woordenlijstje. Want velen ten onzent, met het Middelnederlandsch niet vertrouwd, en met den Zuidnederlandschen woordenschat minder bekend, hunkeren naar de gelegenheid om te verstaan, wat ze lezen, vooral als het lectuur der Zuiderbroeders betreft.

Het is met den invloed der streekspraken in 't Zuiden nog zooveel anders dan ten onzent. Hier in Noord-Nederland is ééne overheerschende algemeene schrijftaal, en wat er in onze letterkundige werken aan dialectisch kunstschoon te waardeeren valt, kan men op één achtermiddag ten einde lezen.

Geheel anders in Zuid-Nederland. Daar hebben de dialecten het gezag, en ik ken vele Vlaamsche prozastukjes, en gedichten, die hunne schoonheid zouden verliezen, indien men hun de plaatselijke kleur der streekspraakwoorden wilde ontnemen. In elk geval is het een eisch der natuur, dat de poëzie van „een landelijk tafereel" als de Vlasgaard hare echte Vlaamsche woorden behoudt; en een eisch der broederlijke vriendschap, dat de dichter ons van dienst zij, opdat we zijn werk volkomen verstaan.

Nu ik 't woord verstaan noem, nu kan ik nog niet weg, zou

Huygens waarschuwen. Hij had gelijk; want ik heb onder 't stil noemen der verzen van De Clercq's dichtstuk dikwijls gedacht: wat zou 't een genot zijn deze verzen te hooren zeggen door een, die de kunst van voordragen machtig is, maar die tevens ten volle vertrouwd blijkt met toon en tint der Vlaamsche spraak, met het eigenaardige leven zelf, waarvan in De Vlasgaard allerlei uitingen zoo mooi weergegeven zijn. Wat zou 't een genot zijn den indruk te ontvangen door 't gehoor in plaats van alleen maar door 't stil lezen. Ik denk er nog aan, ook in herinnering aan de heerlijke voordracht van Jan van Beers, hoeveel een dichtstuk wint door het meesterlijk verzen zeggen. Van Beers droeg zijne Begga voor, en de hoorders vergaten de plaats, waar ze luisterend nederzaten, om tegenwoordig te zijn bij hetgeen de dichter zag en zeide; zij beleefden hetgeen ze hoorden.

Van De Vlasgaard mag ik wel zeggen, dat deze „tafereelen" in waarheid beleefd zijn; en al 't gebeurde heeft de kleur aangenomen en de verhoudingen van de ooglazen der dichterlijke ziel. De geschiedenis zelve is in weinige volzinnen te geven, en ik heb ook volstrekt het plan niet ze in bijzonderheden na te vertellen. Er is een Vlaamsch-rijke boer Krelis, die met zijne zuster Julie de hofsteê bewoont; hij-zelf neemt zijn genoegen en doet niets, maar zijn kostelijke bouwknecht Adolf bestuurt het gedoe, en zorgt voor alles.

Dan is er Celia, of Ceelken, een weefstertje, maar die in den vlaswiedtijd en in den slijttijd, als 't vlas uit den grond moet, naar den gaard van Krelis komt met vele andere knapen en meisjes om een daghuur te verdienen.

Ceelken is mooi, Ceelken is eerbaar. Zij en Adolf mochten elkander „gaarne zien", maar de jonkman dacht nog aan geen trouwen, en Celia was tevreden in de aangroeiende zekerheid, dat zij Adolf het hoogste gold; hooger zeker dan de rijke Julie, die o zoo gaarne zou gewild hebben, dat Dolf haar en niet de arme weefster begeerde. De rijke Krelis zou dit ook gewenscht hebben, want hij voor zich wou Celia bezitten, niet als wettige huisvrouw, maar als prooi.

Het verdere der gebeurtenis, die met een moord eindigt, laat ik onvermeld. Want het is niet om het verloop der dingen in

eene misdaad, dat ik dit dichtstuk mooi vind. Wij weten trouwens genoeg, dat minnenijd en moord uit lage woede en in dronkenschap begaan, in de jaarboeken der Vlaamsche rechtspleging wel meermalen voorkomen. Maar het mooie van De Clercq's dichtverhaal ligt in 't weergeven van de wijze, waarop hij de menschen en de dingen ziet. Eén bewijs voor mijne meening; ik zou er meer kunnen geven. Het is vroeg voorjaar, en de bouwknecht Adolf is bezig het lijnzaad uit te strooien over den wachtenden akker:

Daar wrocht nu Dolf die knecht en knape was
Op 't Roode Hof waar al dat land aan hoorde,
Al tijlijk aan het zaaien van het vlas
Op 't effen stuk dat in den morgen stoorde.
Rechtdoor ging hij, goênstaps en zonder staan.
Liet in zijn voorschoot die naar onder zakte
Zijn vingers door het vette lijnzaad gaan,
En zeelde en zaaide 't op de bruine vlakte.
Wat scheen hij groot alleen daar op dien grond,
Waarover hij zijn arm uitwijdend zwaaide,
Vollustig, licht gelijk de morgenstond,
Gezond gelijk de zaden die hij zaaide!
Zijn zwarte kroezels krulden uit zijn klak,
Zijn wangen bruinden van de zomerbranden,
En 't vuur dat uit zijn donkere oogen brak
Was mild als zonnevuur op lentebranden.
Hij had zijn deugd in dat gewenschte werk
Dat hem verloste uit lage kamerengte,
En voelde zich nog eens zoo groot en sterk
Als hij daar ging in 't vrije, in al zijn lengte.
. . . .
Dus neerstig zaaiend was hij in zijn weer.
En stapte, zonder hals of hoofd te wenden,
Gestadig, trager door en sneller weer,
Met lange schouw het lange stuk tot tenden.
Hij greep en smeet, en was zijn voorraad op,
Hij vulde weer zijn voorschot uit het zakje,
Dat hij liet staan met toegewrongen krop
Dáar op den hoek bij 't droge pallemtakje.
Dan weder voort, al verder van den kant,
En altijd maar eenbaarlijk nemen, werpen,
Met zekerheid uit zegenende hand.

Ik geloof niet, dat het noodig is door cursiveering der mooiste regels op de bijzondere schoonheden van deze aanhaling meer aandacht te trekken. Maar dit wil ik wel zeggen, dat wie zich aan deze verzen overgeeft, ook met heel zijn ziel deelneemt aan het stukje zelfverheerlijkend leven van arbeid en krachtsgevoel op den vlasakker in den zonnigen voorjaarsochtend. En ik voor mij ben ten hoogste voldaan over een dichter, die mijne aandachtige lezing telkens beloont met mij te laten leven in zijne wereld, in zijne gewaarwordingen, in zijne zieningen. Het zou zijn het eene citaat aan het andere passen, als ik al de plaatsen wilde meedeelen, die me hebben meegetroond, want het geschiedde telkens en telkens weer. Er is een oogenblik, dat Ceelken langs den zaaiakker komt, en Dolf zich wel driemaal omkeert om haar nog eens en nog eens na te turen; er zijn oogenblikken, dat Dolf zich te goed doet aan de weldaden bij 't middagmaal, die Julie hem opdringt om zijne gunst te winnen, terwijl de overige werklieden van 't Roode Hof in de nederigste onderworpenheid met den gewonen arbeidersmaaltijd tevreden zijn. Straks gaan we naar den akker om de wiedsters aan 't werk te zien, en wij zijn er wezenlijk bij tegenwoordig; wij hooren het gezang der Marialiederen, die den arbeid verlichten, de gesprekken der meisjes over de huwelijkskansen van Celia en Julie, de vrome tusschenspraak der kwezelachtigen, die de vreugde niet begeeren. Mooi is ook de beschrijving van de hofsteê op den zonnemiddag; van den avondkerkgang der dorpelingen, van Julie's gesprek met den „paster", die haar helpen zal om haar tot een huwelijk met Adolf te doen komen. Zondagachternoen is er gulle goedgeefschheid op 't Roode Hof, want Julie trakteert, en Ceelken met haar vader is er ook, en de disch verandert in een kaarttafel; alles is in vreugde: „'t Is Sinte Pietersdag en zomerfooi"; die „te winter op den dag van Sint-Elooi" tot deken verkoren werd, ontziet geen kosten. Kom mee met den stoet, want de deken moet ingehaald, en in de herbergen is 't goed vredevieren. Zomer aan allen kant, en een onweersbui brengt verfrissching; nu wordt het een heerlijke dansavond. Eerst zingen, Dolf, „het liedje van den Boer":

Ik kreeg van mijne ouders
Van ieder mijn part;

Van vader mijn schouders,
Van moeder mijn hart.
Ik vocht om mijn stuiten
Met zuster en broêr:
Ik ben van den buiten
Ik ben van den boer!

En ook langs Ceelken's leemen woninkje leidt ons de weg. Ze is daar zoo ijverig aan haar arbeid op het geterdt (het weefgetouw) en haar hartje heeft haar wensch, want Dolf is er eventjes geweest, en nu is 't wat lichter, de verleidelijke praatjes van boer Krelis in den wind te slaan.

Maar reeds is het de tijd om het rijpe vlas op den akker te gaan uittrekken:

Nu slijten zij! Zwaarbukkend over herels
Die geel als ginst hun gouden hippen op
De heupen wrikkewrijven — sterke kerels
In wijde broek en open hemd, een hoed
Van grove biezen over nek en kop,
En kloefen aan de voeten — felle vrouwen
Met korte roks en korte witte mouwen,
De gauwe mannen volgend, voet op voet.

Wel is het een zware arbeid, en goed is het te weten, dat 't avond, als 't werk gedaan is, het slijtmaal wacht.

Julie op 't Roode Hof is nooit karig, als Adolf er bij is. En ook.... veel jenever wordt er geschonken, en tot slot van de vreugde zang en rondedans. Dolf zal weer zingen, hij eerst; het baldadige Lied van Bacchus; en na hem de kleine Fie.

Daar stond ze, een koddig dingske, zwart van oogen; en zij zong:

Diep in het koren
Daar gaat er een lied:
Die 't niet wil hooren,
Die luistere niet.

Griet hing aan Doren
En Doren aan Griet.
Diep in het koren
Daar ging er een lied.

En zoo voort, en zoo voort, en zoo voort, al zonderlinger en ingehouden hartstochtelijker; dan nog een danslied en de rondedans is in vollen gang: het paterke moeste kiezen gaan.

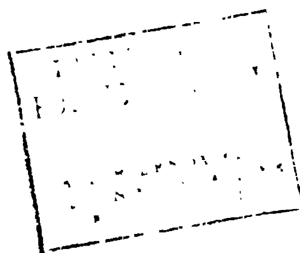
In den laten avond zijn Adolf en Ceelken alleen, en zij zien elkander gaarne, en Dolf zal haar beschermer zijn tegen den slechten, altijd vloekenden Krelis.... Eenige oogenblikken later, en er volgt een moord!

* * *

Ik heb niet al de tafereelen van De Clercq's dichtstuk genoemd, natuurlijk niet; maar dit mag ik wel verzekeren, dat er nog allerlei gedeelten in zijn, die men met gelijk genoegen als de medegedeelde in zich opneemt. Want eene groote deugd van De Vlasgaard is, „dat het," om met Vondel te spreken, „in 't midden nochte in 't einde niet bezwijkt, maar altijd zich zelf gelijk blijft." Zoodat het nergens verveelt. Het heeft nog eenige andere goede eigenschappen. Daar is vooreerst die echte waarheidsliefde, die de personen en zaken inderdaad naar 't leven neemt. Dit is heden ten dage, en vooral bij Vlaamsche schrijvers, iets ongewoons. Doordat we in een tijd leven van subjectieve kunst, heeft ook al het objectieve onzer auteurs een kleurtje van de overtuiging des kunstenaars, en veel van de eigen kleur der dingen zien ze niet. Voor den een is het gansche plattelandsleven één modderpoel van verdorvenheid; van domme zinnelijkheid en onzindelijkheid, van ruwe wreedheid en menschonteerende gemeenheid. Hoe zij er toekwamen van de Vlaamsche buitenlieden zulke ellendelingen te maken, dat wete de hemel. Voor den ander is echter datzelfde Vlaamsche dorpsleven eene idylle van reinheid en naieven menschenmin. René de Clercq ziet de lieden op den buiten door het eene noch door het andere glas. Zijne menschen zijn, zooals ze zijn. Het vloeken en het drinken b.v. zijn volksondeugden, in die mate, dat het een spreekwoordelijk argument is geworden voor een jongeling, die het hart van een meisje wil veroveren, en iets zeggen, wat haar voorgoed overtuigt van zijne waarde: ik ben geen vloeker en geen drinker. Het is dus duidelijk, dat de auteur van De Vlasgaard, een halfjaar Vlaamsch dorpsleven behandelende, den dronkaard

RENÉ DE CLERCQ.

moest ontmoeten en den vloeker; het is dus begrijpelijk, dat telkenmale, als er in de zeven tafereelen van 't dichtstuk van ongebondenheid en ruwheid sprake is, de drank de oorzaak is van 't kwaad. Maar indien ook bij De Clercq eene enkele maal de hartstocht de grens van 't menschelijke bereikt, zijne menschen worden geen ontaarde dieren. Uit de landelijke tafereelen van De Vlasgaard behoudt men den indruk van een leven van noesten arbeid, natuurzin, godsdienstige angstvalligheid, ook in uiterlijke dingen, en als veiligheidsklep het luidruchtigst vermaak en veel ruw genoegen. Geheel aan de waarheid zijn we nog niet. Wel op den weg er heen. Ik zal zeggen, wat er van is. Onder de mooiste schetsen van Virginie Loveling — ik spreek niet van Uit onze Vlaamsche Gewesten of van Sophie — kan men er vinden, zooals Op Bovegem of Een dure eed, waarin ons „de menschen van buiten" geteekend worden zoo verheffend trouw en goed, dat men het Vlaamsche landvolk oprecht lief krijgt. Dat is heel best, en ik keur het niet af, aldus de waarheid te dienen; maar hoe het te verklaren is, dat we in deze mooie verhalen, die onder de Roomsche landbevolking afspelen, nooit ofte nimmer iets bespeuren van 't goede der Katholieke kerkleer en harer zedelijkheids-opvattingen, dit zou ik me niet kunnen begrijpen, als ik niet wist, dat deze schrijfster, gelijk zoovele anderen, ondanks al hare ruimte van inzichten, bekrompen denkt over den godsdienst van 't Vlaamsche land. Is het dan zóó moeilijk van de kunst waarheid te willen, trouw te willen zijn aan het beginsel: de menschen en de dingen met dichteroog te zien, ze in hun waarachtige zijn te willen weergeven, en toch niet te kunnen doordringen tot hetgeen de Roomsche opvoeding en het Roomsche plattelandsleven in de ziel van zooveel heilig geloovenden en heilige geloovenden blijvend heeft uitgewerkt. Hoe diep heeft wijlen Mevr. Bosboom-Toussaint de kracht niet gepeild van de Protestantsche belijdenis, en die kracht in hare helden geopenbaard! Verstaat geen onzer auteurs iets van de kunst om te doen zien hoe de eenvoudigste zielen ten platten lande ook onder Rome's leer kracht vinden naar kruis? Moet men misschien papist zijn om dit te kunnen? René de Clercq ziet te goed om me ongelijk te geven. We zijn aan 't eind van eene avondgodsdienstoefening:

De menschen knielen in het halve duister.
Op 't outer geeft in gouden licht en luister
Hoogplechtig nu de bevend-oude priester aan
Het volk de benedictie. —

Deze bevend-oude priester, die hoogplechtig aan 't volk de benedictie geeft, en allen, die hem verwant zijn, moeten meer tot hun recht komen, indien de dichters geloof verlangen voor hunne waarheidsliefde in de voorstelling van 't Vlaamsche plattelandsleven. Er is licht en schaduw; geen licht alleen, dat is onmogelijk; maar ook geen schaduw alleen, dit is nog verder van 't waarschijnlijke. Zeg niet, dat dit een nuttigheidsargument is, want daar pleidooi ik reeds bij voorbaat tegen in. De kunst, die 't leven weergeeft, gelijk een dichter het beleeft, behoort van den dichter te eischen, dat zijn verstand en zijn weten de leiders worden van zijn gevoel. Zoo alleen kan de waarheid in 't leven weergevonden en afgebeeld worden. Aan 't eind dezer korte bespreking van De Vlasgaard past een woord van dank aan den dichter, omdat ik veel genoten heb van zijn poëzie. Wij, prozamenschen, geroepenen nog wel om anderen voor te lichten, wij recensenten, bedoel ik, zijn maar al te dikwijls een ondankbaar slag van lezers. Wij hebben altijd het potloodje der critiek bij de hand, en maar zelden valt het ons uit de hand, omdat we ons gevangen gevoelen door 't mooie van een dichtstuk. Maar daarom is het ook weer te heerlijker eens te mogen getuigen, dat de poëzie [van René de Clercq] mijn oor gestreeld en mijne verbeelding geboeid heeft; klank en toon van zijne verzen zijn mooi, en de naar 't leven genomen tafereelen dichterlijk weergegeven.

Den Haag, 19 April 1902.

TUSSCHEN AVOND EN MORGEN.

DOOR

LOUISE WESTKIRCH.

„Afgedaan!" — Hij legde den hoortrechter van den telephoon neer en keek in 't smaakvolle vertrek rond, met de vreemde, bloode uitdrukking, die menschenoogen aannemen, wanneer zij de alledaagsche dingen om zich heen voor de eerste maal van een volkomen veranderd standpunt waarnemen. Zijn blik trof den spiegel en bleef met eene soort van objectieve nieuwsgierigheid aan het knappe gezicht hangen, dat er wel is waar een weinig afgeleefd en bijzonder bleek uitzag.

Daarop liet hij zich zwaarmoedig op de canapé vallen. Met de handen op de knieën, de starende oogen op 't perzisch tapijt gericht, zat hij daar roerloos ter neer. Hij moest het doordenken, zich er in verdiepen, en er zich mee vereenzelvigen. Het was over hem gekomen als eene lawine. Dus: was hij arm. De voorstelling had in hare vreemdheid iets weerzinwekkends voor hem, 't kostte hem moeite, ze vast te houden. Sedert hij denken kon, was hij heel rijk geweest. Zijn vader, de zoon van een kapitalist, had kapitaal en crediet van het geërfde bankierskantoor tot zulk eene hoogte gebracht, dat men algemeen aannam, dat diens opvolger den bodem dier welgevulde schatkist niet ontdekken zou. Hij zelf deelde deze opvatting, en sedert hij aan 't hoofd stond, had hij de

zaak zoo goed en kwaad als 't ging beheerd, zonder zich met gewaagde speculatiën in te laten — want het geld, dat hij in voldoende mate had, lokte hem niet. Voor hem die 't betalen kan bood het leven, naar zijn opvatting, vrij wat meer genietingen dan de droge kantoorarbeid. Hij had dien wel wat geminacht, dien arbeid, waaraan hij zijn geërfden rijkdom te danken had, en had zich slechts nu en dan eens op zijn kantoor vertoond. En daar ze hem onverschillig waren, werden zij hem ook van lieverlede vreemd, die fijne draden der bankzaken, die op steeds afwisselende wijze de beschaafde wereld omspannen. Hij liet den ouden procuratiehouder zijn gang gaan en leidde 't leventje van een rijken jongen man, zooals zijne middelen het hem veroorloofden, altijd in het heerlijke besef, dat hij ze niet kon uitputten. Hij was geen verkwister en had geenerlei passie. Speelde hij, wat zelden gebeurde, dan verloor hij zijne duizenden koelbloedig en hield op, vóór hij aanleiding had om warm te worden. Hij hield van de vrouwen, maar zij waren hem nooit de baas. Hij kocht wetenschappelijke en wijsgeerige geschriften, hij las ze zelfs en schatte de schoone kunsten nog hooger dan het opera-ballet.

En ondanks deze gelukkige gelijkmatigheid van aard was hij nu dan plotseling geruïneerd. De ongunst der tijden had hem meegesleurd, gelijk de lawine den argeloozen zwerver met zich voert. Er was eene onderneming op actiën aan de beurs gebracht, die schijnbaar op de hechtste grondslagen steunde. Hector Haman's eigen zwager was voorzitter van den Raad van Toezicht. Op zijn aanraden had het bankiershuis Haman er aan deelgenomen. Intusschen hoorde men vreemde dingen mompelen. Er zou een onderzoek naar de nieuwe onderneming op touw gezet worden. Intusschen werkten die geruchten al zoo aanstekelijk, dat er een bankiershuis sprong, dat jaren lang het onvoorwaardelijk vertrouwen van 't publiek en van de mannen van zaken genoten had. Dit bankiershuis nam het laatste restje van Haman's kapitaal met zich mede. Reeds des morgens had dit gerucht als een loopend vuurtje aan de beurs geloopen. De bevestiging daarvan had Hector daar juist per telephoon ontvangen. Hij was geruïneerd. Als hij zijn kas op tafel uittelde, zou zij bij lange niet voldoende zijn, om zijne verbintenissen te voldoen.

Wat nu? — Een oogenblik dacht hij aan de gedeponeerde kapitalen, die in de brandkast van zijn kantoor geborgen waren. Het was slechts een voorbijhuppelende gedachte, niet eens eene verzoeking. Dat niet! — Hij had de wereld van hare allerbeste zijde leeren kennen en was een weinig geblaseerd. Zooveel waarde had het leven toch in elk geval niet, dat men het met eene lage daad kocht. Op zijn handel en wandel kleefde nog geen smetje, en dát zou zoo blijven.

Maar wat zou hij dan beginnen? Zou hij blijven? Hoe zou dat dan gaan? Hij trachtte zich dat voor te stellen. Zij zouden komen, het bureau zegelen, op zijne boeken beslag leggen. Dan zouden zij zijn huis verkoopen, zijne paarden, zijne meubelen, den Venetiaanschen spiegel, het Perzische tapijt, de schilderijen, die hij met zulk een genoegen verzameld had. Zij zouden nagaan, hoevele jassen en hemden zij hem moesten laten en of zijn meerschuimsigarenpijpje tot den boedel behoorde of niet? — Ten slotte stond hij dan met zijn kleinste koffertje op straat. En wanneer hij niet arbeidde, arbeidde van 's morgens acht tot 's avonds zeven, dan had hij niets te eten.

Hij moest lachen.

„Op je 37e jaar begin-je zoo iets niet meer." Hij zou dus 't mooie revolverkistje daar onder de kast voor den dag halen en — zich uit de voeten maken.

Bijna zonder spijt zou hij 't leven verlaten. Het schuim had hij er afgedronken, zelfs begon 't hem al niet meer te smaken. Hij was er niet opgesteld, den beker tot den laatsten druppel te ledigen. Vluchtig ging hij 't verleden na. Een schitterend medelid der samenleving was hij niet geweest, misschien niet eens een bijzonder nuttig. Met opzet had hij nooit eenig medemensch leed gedaan, maar zelfs wel eens goed, wel te verstaan zonder inspanning en opoffering, eenvoudig als uitvloeisel van zijne natuurlijke goedhartigheid en zijne welgevulde kas. En als hij zich nu uit de voeten maakte, dan zou zijn dood nergens eenige gaping doen ontstaan. Hij had vrouw noch kind. Zijne vrienden — wat hij dan zoo noemde — zouden hem begrijpen en vergeten. Er was slechts ééne — zijne zuster, de vrouw van den man, die door 't bankroet der aandeelen-onderneming noodlottig gecompromitteerd

werd — ja die zou om hem weenen! Maar zij beefde in dit oogenblik voor haar man, voor haar kind en voor hun aller toekomst. In dien onheilsvloed, die haar nu bedreigde, was ook 't verlies van haar broeder begrepen, als een droppel te meer in den levensstorm. Met het andere zou zij ook dit te boven komen.

Hij was vast besloten! Hij zou gaan! Vandaag nog! Voor de morgen de onaangename zakelijke bezigheden bracht. In dit vertrek. Op de ottomane zou hij zich neerleggen; men kon heel gemakkelijk al liggende den revolver aftrekken. Klaar voor de reis was hij. Papieren en geweten in orde. Hij was altijd een ordelievend mensch geweest.

De oud Fransche pendule op den schoorsteenmantel sloeg acht uur. Dat bracht hem op de gedachte, dat hij vandaag met de kleine Rita had willen soupeeren. Zou die wachten en brommen over zijn wegblijven? — Wel neen. Waarom zou hij haar laten wachten? Waarom zou hij er niet heengaan? Waarom niet met een vroolijken avond besluiten? Eén avond behoorde hém nog toe. En men sterft makkelijker in een vroolijken champagneroes, met de beelden van bloemen, licht en vrouweschoon in de herinnering, dan met een hongerige maag in een eenzaam kamertje, als laatste gewaarwording op deze aarde den blooden schrik over 't bankroet met zich nemende. Bóven de dingen staan, dát is de hoofdzaak.

Juist werd er aan de deur geklopt.

„Binnen!"

Een hoedje met een witten sluier schoof door de deurspleet, onder een zeer elegant licht jakje een blauw laken rok, jeugdig kort, zoodat de hooge knooplaarsjes er onder uit keken.

Het meisje sloot zorgvuldig de deur achter zich en sloeg de sluier op.

„Lilli!"

„Ja, ik ben 't, oom Hekkie!"

Warempel! Lilli Endemann, zijn nichtje, 't eenig kind zijner zuster. Daar stond ze voor hem in haar jonge-meisjes-overmoed, waaronder zich hare onbeholpenheid verborg — een grillig knopje, dat een eigenaardig mooie bloem beloofde te worden. Maar op 't lieve, kloeke gezichtje lag nu eene radelooze uitdrukking.

„Ik kom, oom Hekkie —"

Een angstige blik gleed door 't weelderige jongeheerenvertrek met zijn portières en inhammen.

„Oom Hekkie — er kan ons toch niemand beluisteren?"

„Dus iets heel geheims?"

Hare gebaren vermaakten hem zelfs in dit oogenblik. Hij hield van zijn nichtje en dolde graag eens met haar. De wordende Eva in haar wekte zijn belangstelling, het contrast van den krachtigen levenslust in dit kind met zijn eigen levenszatheid.

„Zeker — daarom heb ik Juf beneden in de eetkamer gelaten. Zij is zoo nieuwsgierig en Ma wil niet, dat iemand merkt —"

Hare stem beefde. „Ach, oom Hekkie!"

Mama? Dus geen kinderlijk verzoek. Er stak ernst achter dit laat bezoek. Hij wees haar een stoel aan. „Daar, ga zitten, Lilli. Zeg nu kalm wat je te zeggen hebt. Wat scheelt Mama?"

Lilli sloeg de handen voor 't gezicht en barstte in snikken uit. „Weet ik 't? Hemellief! Weet ik 't dan? — Zij zeggen mij niemendal! Zij denken dat ik maar een kind ben. Maar er moet iets heel ergs gebeurd zijn. Pa was vreeselijk opgewonden. En Ma zat altijd maar, uren lang tegen hem te praten. En toen haalde ze stil het koffertje van zolder, zij zelve, niet Jan, weet-u. En toen heeft ze zich in haar kamer opgesloten. Papa was ziek, zei ze me, en moest slapen. Maar zij ging altijd heen en weer. En zoo tegen zes uur riep ze mij, gaf me geld en zei, dat ik met Juf naar den suikerbakker moest gaan om chocola te drinken, zooveel ik maar wou, en om acht uur moest ik naar u toe gaan. Ik wilde niet, oom Hekkie, ik was zoo vreeselijk angstig. Maar toen werd Ma heel boos en zei dat als ik me niet heel verstandig gedroeg en precies deed, wat ze mij opgedragen had, dan" — door 't heftig snikken werd 't arme kind heen en weer geschud, en 't slot van haar rede was een gil — „dan moest pa sterven en ma ook!"

„Zoo," zei Hector Hamar, die 't nu begon te begrijpen, „sterven. Zoo! — Ga maar verder, Lilli. En toen?"

„Daarop heeft ma me een kus gegeven en gezegd, dat ik haar beste kind moest zijn, dan zouden wij ook alle vier weer gelukkig worden — oom Hekkie, gelooft u, dat we weer gelukkig kunnen worden?"

„Als Ma 't zegt. — Dus toen ben-je naar den suikerbakker gegaan?"

Lilli veegde met haar zakdoek de oogen af.

„Ja, zeker. Maar chocola kon ik niet drinken, oom Hekkie! De Juf heeft drie koppen gedronken en een heel bord vol taartjes. Toen ben ik zoo spoedig mogelijk weg geloopen, en beneden aan de deur heb ik gewacht, totdat het acht uur sloeg — omdat ik niet vroeger komen mocht, en hier —" zij maakte een knoop van haar jakje los, en haalde er een briefje uit — „hier heeft u Ma's brief aan u, oom Hekkie — oom Hekkie, toe, zeg me toch wat er gebeurd is?"

„Laat me eerst Ma's brief lezen, kind."

Hij woog hem in de hand. Waarschijnlijk een afscheidsbrief. Lisbet had haar man hartstochtelijk lief. Een huwelijk als een liefdesverbintenis was het tusschen beiden geweest en in die zestien jaar gebleven. Zij zou hem niet alléén den donkeren weg laten gaan, den eenigen, die hem overbleef. Het kind hadden zij van huis gezonden, om het onheil te ontgaan. Naar hem, haar broer, had zij het gezonden, om Lilli op den slag voor te bereiden en haar te troosten. Een prettige taak! Dat was wezenlijk iemand den laatsten avond in zijn leven bederven.

Met tegenzin scheurde hij den omslag open. Zijn zuster schreef:

„Lieve broeder! Mijn eenige vriend! Je weet, hoe de zaken staan. Hein heeft mij en Lilli te lief gehad. Ons, voor wie hij te ver gegaan is, past het niet, zijne fout te veroordeelen. De menschen zijn onverbiddelijk. Hij moet vluchten. 't Is zijn eenige redding — de eenige kans ook, om alles later nog eens goed te maken. Ik vergezel hem. Je zult ook niet anders van mij verwachten. Maar ik kan er niet toe besluiten, onze lieveling, onze Lilli, mee te sleuren in dat leven vol onzekerheid, gevaar en ontbering en misschien schande, dat voor ons ligt. Ik zend ze jou, Hector. Houd ze trouw bij je. Bezorg haar eene gelukkige jeugd. Ik weet wel, dat ook jegens jou haar vader schuldig geworden is. Maar ik weet ook, dat jij Lilli voor zijne schuld niet zult laten boeten. Je bent goed. Heb je niet als jongen de uit het nest gevallen roodkeeltjes opgenomen en verpleegd? Mijn kind is ook

zoo'n uit het warm nest gevallen vogeltje. Het zal je niet zwaar vallen, het groot te brengen. Wat is bij jouw vermogen zelfs een belangrijk verlies? Wat beteekent in 't algemeen elk ongeluk tegenover het onze? Jouw naam, ons beider vaders naam, is onbevlekt gebleven! De menschen, die mijn man veroordeelen, zullen jou den schuldeloos benadeelde, de handen boven 't hoofd houden. — Ik gun 't je! Ik wensch het je toe! Ik ben trotsch op je. En ik red mijn allerliefste kind door het jou toe te vertrouwen. Ach, 't is een koninklijk geschenk, dat ik je geef! Zonneschijn en vreugde brengt het kind met zich mee. Ik zeg dat niet, om je om te koopen, niet om den last der dankbaarheid te verminderen, dien ik je verschuldigd ben. Ik zeg het, omdat ik het voel.

„Vaarwel! Waar alles onzeker is, waag ik het niet, je tot weerziens toe te roepen. Maar wat er ook van mij moge worden, tot op het laatste oogenblik zal ik je liefhebben en je zegenen

Je Lisbet.

„P. S. Verbrand den brief. Wanneer hij in je handen komt, zijn wij al op weg naar een ander werelddeel en naar een nieuw leven."

Hector Haman had tot het laatste woord gelezen. Zwijgend hield hij 't blaadje in de hand. Het bracht hem een groote verrassing. Die waagden dus den strijd! Een bedelaar met een bezoedelden naam, als zoodanig vluchtte de man naar een ander land en worstelde om een nieuw bestaan. Hij vond den moed daartoe. Onbegrijpelijk wonder.

Lilli's stem deed hem opzien.

„Oom Hekkie, wat staat er in den brief? Zeg het me toch maar! Ik bezwijk bijna van angst."

Met uitgestrekte hand stond ze voor hem, een plooi van ongeduld tusschen de wenkbrauwen, de oogen, waarin tranen blonken, dringend op hem gericht. En dit gelukskind, dat niets geleerd had en verstond, als eischen, voor zich begeeren: dit zond men hém — hém! die niets te geven had als den dood. Wanneer men 't goed naging, misschien niet de slechtste gave voor haar. Welk lot wachtte toch 't verlaten kind van voortvluchtige ouders. dit

naar 't leven hunkerend, onervaren schepseltje, nadat ook hij heengegaan zou zijn?

Hij vouwde den brief dicht en stak dien in zijn borstzak.

„Later. Je zoudt 'm toch niet begrijpen. Ga nu eens heel bedaard tegenover me zitten en luister dan."

Zij zat al; en toen hare fiere blauwe oogen hem vragend aankeken in hunne kinderlijke oprechtheid, zocht hij naar zijne woorden.

„'t Is iets heel ernstigs, wat ik je te zeggen heb. Misschien heb-je van den finantieelen achteruitgang gehoord, waaronder we voor 't oogenblik gebukt gaan? Dat is gekomen zonder dat iemand kan zeggen: hoe? Fabrieken bezwijken, bankiershuizen storten ineen, schatrijke lui worden tusschen vandaag en morgen arm —"

„Zijn wij ook arm geworden, oom Hekkie?"

„Ja."

De spanning in hare trekken verminderde. Zij haalde diep adem, als van een last bevrijd.

„Dát is 't dus! Dát is 't, verder niets. Arm zijn wij. O, Goddank! dat het niets is als dat."

Hij keek haar verbaasd aan.

„Ik dacht dat dat voldoende was."

„Wel neen, oom Hekkie! Ik heb juist altijd verlangd, om eens arm te zijn. Wezenlijk waar! Dan verkoopt pa ons huis, en wij trekken in een heel kleine, nette woning. En ma heeft geen juf meer noodig. Ik doe dan alles alleen. Ik kook ook en maak alles schoon. Ja zeker! En dan doe ik mijn best om pa op de een of andere wijze te steunen. Of ik ga op een modewinkel en garneer hoeden, of ik word winkeljuffrouw. Verkoopen kan ik heel goed! Op den weldadigheidsbazar dezen winter was mijn kas 't beste gevuld. En Zondag, Zondags gaan we allen gezamenlijk uit — maar met de tram, midden onder de andere vergenoegde menschen, niet altijd alleen in ons vervelend eigen rijtuig!"

Hij had haar laten praten, verbluft en geroerd door de onverwoestbare vatbaarheid voor vreugde bij de jeugd, die bloemen in 't akeligste tafereel schildert.

„Ik vrees, dat je je geen juiste voorstelling van de armoede maakt," zei hij eindelijk mat. „Die is moeilijk te dragen."

„Ja, oom Hekkie, voor oude en ziekelijke menschen. Maar wij

zijn immers allemaal jong en gezond. En pa is heel, héel knap en vlug. Dat weet ik. Dat zegt iedereen, die bij ons komt. Wat wij noodig hebben, verdient hij licht. En wanneer pa geen eigen zaken doet, zal hij ook die vreeselijke zorgen niet meer hebben, die hem in dit laatste jaar zoo gekweld hebben, dat hij er dikwijls ziek van was. Ik ga gauw naar huis om maatje te troosten —"

Plotseling bleef zij steken, met een uitdrukking van angst in 't gezichtje, dat daareven nog van hoop gestraald had. IJskoud dook een vermoeden, een voorgevoel in hare ziel op.

„Ik begrijp alleen maar niet, waarom ma me dat zelve niet gezegd heeft, oom Hekkie?"

„Ma heeft niet gedacht, dat je 't zoo luchtig zoudt opnemen, Lilli. Zij dacht, dat het je erg spijten zou, als er geen sprake meer was van mooie kleeren, of van chocolade bij den suikerbakker, of van komedie en dansles —"

Een oogenblik werd Lilli's gezichtje heel ernstig.

„Dat zal me ook erg spijten. Maar, oom Hekkie —" en de sprekende oogen begonnen weer te schitteren — „daarvoor raak ik dan ook die vervelende juf kwijt en zal ik niet altijd als een overbodig meubel, als een echt dom kind overal opzij geduwd worden. — En dan, arme lui hebben toch ook pret en dragen Zondags mooie kleeren. En dan komen we er natuurlijk ook weer bovenop. Dat zal ik ma ook zeggen. Dat zal haar geruststellen, die arme ma. — Dag oom Hekkie."

„Blijf, Lilli."

De toon dezer woorden was zoo beslissend en zoo ernstig, dat het meisje verschrikt de hand van de deurknop liet glijden en zich omkeerde.

„Oom Hekkie, u — u hebt me niet alles gezegd!"

„Lilli, je vindt pa en ma niet meer thuis."

De opgeheven arm van 't kind zonk naar beneden.

„Niet meer thuis? — Niet thuis — ze zijn — ze hebben —" En plotseling raadt en begrijpt zij 't. Met een vreeselijken gil wierp zich Lili op de canapé, met het gezicht in de kussens gedoken. „Papa! Mama! — Mijne mama!"

„Wees toch bedaard. Dat niet! zij zijn in leven. Ik geef je

mijn woord, dat ze allebei leven," zei Hector snel, verschrikt van deze uitbarsting van wanhoop. Het woeste snikken hield plotseling op. Haar vertrokken gezicht keek hem aan. — „Zij leven? — Werkelijk? Waarachtig? — Ach, oom Hekkie, waarom heeft u me zoo vreeselijk doen schrikken?"

„Zij leven, Lilli. Maar je moet me heel verstandig en kalm aanhooren. Wanneer je door snikken en weenen mijn personeel opmerkzaam maakt op 't geen we hier verhandelen, dan breng je pa en ma nog in gevaar."

„Ik ween heelemaal niet meer, oom." Hare mondhoeken trilden nog, maar ze zat recht, dapper voor hem. „Als ze maar in leven zijn —! Waarom vind ik ze dan niet thuis?"

„Omdat — pa heeft in zijne zaken eenige transactiën gemaakt, die, wanneer men ze verkeerd opvatte — kortom, hij vreest onaangenaamheden, bezwaren, en daarom wil hij liever met ma naar 't buitenland gaan; voorloopig maar — totdat zijne aangelegenheden hier —" Hare oogen, die, steeds grooter wordend, in hun ontsteltenis hem bleven aanstaren, brachten hem in de war. „Je begrijpt me, hè? — Zij zijn met den trein van 7 uur vertrokken."

Zij snikte niet. Zij wierp zich niet jammerend aan zijne borst. Zij had haar zakdoekje tegen den mond gedrukt. De tanden drukte zij er in, om alle geluid te verstikken. Het duurde een poosje vóor ze sprak; heel zacht klonk het toen, als uit een dichtgeknepen keel. Toen sprong ze plotseling op. „Waarom hebben ze mij niet meegenomen?"

„'t Is een harde worstelstrijd, dien ze tegemoet gaan, en je kunt hen niet helpen, althans voorloopig niet. Daarom stuurt ma je naar mij. Ik zou voor je zorgen, dacht ze."

Een oogenblik bleef 't kind sprakeloos. Het was een bitter leed, eene harde ontgoocheling, die het in zich verwerken moest, dit plotseling verlaten worden door hen, zonder wie het nog niet geleerd had, zich een leven te denken Schuchter, beangst klonk de vraag:

„Oom Hekkie, zal u 't doen?"

„Kindlief, 't leelijke is, dat ik, — wat ma niet weten kon, juist ook geruïneerd ben, totaal geruïneerd."

Zij knipte een paar malen met de oogleden. Toen deed zij een

paar stappen naar hem toe en keek hem scherp in 't gezicht.

„Moet u ook hier van daan?" vroeg ze stil.

„Hoe meen je dat?"

Zij maakte een eigenaardig handgebaar. „Nu, laat me maar. Ik begrijp 't best. Zoo dom ben ik niet. Ik vraag ook heelemaal niet, wat u uitgevoerd heeft. Alleen —" Plotseling voelde hij zijne hand omklemd en werd smeekend gedrongen: „Oom Hekkie, beste oom Hekkie! Neem me mee! Laat me hier toch niet alleen achter."

Hij schudde 't hoofd.

„Je vergist je, Lilli. Zoo staat de zaak niet. Ik ben arm, dat is alles. Men zal mij ontnemen wat ik heb, tot op de kleeren aan mijn lijf. Zelfs mijne schuldeischers zullen mij daarbij beklagen. Maar hier vandaan te gaan behoef ik niet."

„Maar — oom Hekkie! — Dan — dan is 't goed. Hou me dan bij u! U heeft toch altijd iemand noodig, die 't huishouden doet. Daar zal ik dan voor zorgen. — En ik zal ook volstrekt niet veel eten — totdat het u weer beter gaat. — Ziet u, oom Hekkie, nu komt er toch nog wat van de kleine, nette woning."

Hij antwoordde niet. Roerloos lag zijne hand in de haar vastklemmende handjes van 't kind. Zijne wenkbrauwen hadden zich saamgetrokken, zijne ademhaling ging snel. Onnadenkend, onbeschaamd van zuster en zwager, hem dit jonge leven toe te vertrouwen, weg te gaan en hem alle verantwoordelijkheid terug te kaatsen! Gewetenloos! Schandelijk! — Maar ondanks dat alles ging hij toch!

„Oom Hekkie, waarom antwoordt u niet? Wil u me niet bij u hebben?"

„Je weet niet, wat je van mij verlangt."

„Maar ik zal u niet in den weg zijn, als u uit wil gaan of zoo — En uw huis zal ik gezellig maken! U moet maar niet denken, dat ik veel noten op m'n zang zal hebben — dat was vroeger. — Ik kan met heel weinig tevreden zijn. U zal me haast niet opmerken —"

En toen er nog maar altijd geen antwoord kwam:

„Oom Hekkie! — bedenk toch, dat pa en ma weg zijn, en dat ik niet weet waar ik heen zal gaan?" — De stem beefde door het met inspanning ingehouden snikken. „Wat moet ik dan be-

ginnen, als u ook — oom Hekkie — u is immers maar arm —"

„Máar arm!" Hij herhaalde de woorden. „Weet-je, dat er menschen zijn, die liever niet willen leven, dan in armoede te leven?!"

„Dat is gekheid," zei Lilli beslist.

„Je hebt nog geen armoede gehad, kind. Ze smaakt erg bitter."

„Dan slik ik ze naar beneden, oom Hekkie. Ik ben er niet bang voor! Ik niet! — oom Hekkie, zal u mij wezenlijk op straat zetten?"

Hij kromp ineen. Wie had haar dit woord ingegeven? Op straat! Ja, dát was het. Zooals hij ze voor zich zag met hare opvoeding, hare schoonheid, haar temperament en hare onbeholpenheid, bespeurde zijne levenservaring geen ander einddoel van haar levensbaan, indien hij haar nu aan zich zelve overliet, als — de straat. En hij hield zielsveel van 't kind, hoeveel, dat voelde hij eerst in dit oogenblik. Hij vermande zich en zei:

„Kind, haal nu eerst je juf uit de eetkamer en breng haar aan 't verstand, dat jelui van nacht hier blijft. Laat Greta de logeerkamer voor jelui in orde brengen. Morgen zien we dan verder."

Hare oogen straalden hem in dankbare vreugde tegen.

„Ziet-u, oom Hekkie, nu houdt u me toch!"

Hij nam haar hoofdje tusschen zijne handen en keek diep in de mooie, onschuldige kinderoogen.

„Jammer voor jou zou 't zijn. Slaap wel!"

Terwijl de gouvernante en Lilli zich met behulp der huishoudster in de logeerkamer installeerden, ging Hector in zijn kamer op en neer, in opstand tegen zijn noodlot en zich zelven. Dus ter wille van dit nichtje zou hij zijn jammerlijk bestaan verder voortspinnen! Tevergeefs zocht hij eene andere oplossing. Hij kon 't niet over zich verkrijgen, haar op te offeren.

Telkens poogde hij zich, vol bittere zelfkwelling voor den geest te tooveren wat er volgen zou: de liquidatie, de verkoop. — Maar, zonderling, nu schenen deze dingen hem lang niet zoo verschrikkelijk meer toe, dan een uur te voren. Daarna, ja daarna moest hij een of andere boekhoudersplaats of correspondentenbetrekking aannemen. Aan aanbiedingen zou het hem niet ontbreken, ook niet aan een behoorlijk salaris. Daar had zijne zuster gelijk in. Wat hem getroffen had, kan ieder zijner collega's treffen. Zelfs ter wille van

zijn persoon zouden zij hem niet in den steek laten. Bij zijns vaders leven was hij een heel bruikbaar boekhouder op 't kantoor geweest. Hij zou dus weer op de kruk aan den lessenaar plaats nemen, de lange, lange uren, en „pennen", hij, Hector Haman, de vermoeide, al min of meer oud uitziende pretmaker! — Hij gaf zich alle moeite, om zich zelven bij deze voorstelling diep te beklagen — maar 't gelukte hem niet naar wensch. Van 't bijzijn van 't dappere kind was iets als moed en hoop in de hoeken der kamer blijven hangen. Lilli's heldere oogen keken hem vol vertrouwen aan, waar hij ook heenzag; hare frissche stem schonk hen moed: „Máár arm, oom Hekkie, máár arm!"

„Máár arm!" vol gramschap herhaalde hij 't woord. En terwijl hij het herhaalde, werd het van lieverlede eene soort van devies. „Gezond, arbeidzaam, geacht, máár — arm!" Wezenlijk misschien was 't ongeluk niet zoo heel groot. Misschien was het een ongeluk, dat door vlijt en volharding te keeren viel — ter wille van 't kind. Zóo oud was hij toch eigenlijk ook niet — en ook niet zóo levenszat.

Hij richtte zijne ineengezonken gestalte op. Er kwam iets jeugdigs, iets kloeks over hem, eene prettige gewaarwording, die hij in lange, lange jaren niet gekend had.

„De pistolen moeten maar in den boedel verkocht worden — met de kogels er in. — Laten we 't nog eens met het leven beproeven!"

DE BEIDE ONTROOSTBAREN.

DOOR

ALFRED AF HEDENSJERNA.

Aan Zweden's zuidwestkust ligt, op een kwartier afstands van het spoorwegstation, een klein, keurig, net plaatsje, tusschen een groote en kleine stad in, met kooplui en ambtenaren, een mooien Restaurant „Schoonoord" met een grooten tuin op een heuvel en een groote zaal met piano, met een flink hotel en bekoorlijke huisjes in 't stadje. Hier baden jaarlijks over de driehonderd personen in zee, vrij van de onrust van het gezellige leven, van uitspanningsvereenigingen en van het gedwongen toiletmaken der deftige badplaatsen.

Men scheen elkander daar ook minder dan elders met nieuwsgierigheid en opdringendheid te kwellen, misschien omdat er geen huurkazernen, geen „villa's voor badgasten", niets gemeenschappelijks, behalve het strand en het middagmalen op „Schoonoord" was. Ieder leeft daar stil voor zich in een der kleine huisjes in 't stadje, en men ziet menigen badgast niet anders, dan wanneer men hem op weg naar- of komende van de „Zeerots", machtige klippen aan het zeestrand, eenigszins zuidwaarts van het oord, ontmoet.

Maar de beide „ontroostbaren" in dien eenen zomer werden door allen opgemerkt. Hij woonde boven bij Schoonoord, zij in 't kleine

door een tuin omgeven huisje van den horlogemaker, waar de betooverende bekoring harer schoonheid als brunette de stamrozen verduisterd zou hebben, wanneer zij zich niet geheel in zwarte crêpe gewikkeld hadde en hare blik zich niet tegen een ieder dien zij ontmoette, met eene uitdrukking hadde gewapend, waarin men las: „Laat mij met rust! Voor mij is alle levensvreugde voorbij . . . ."

Deze blik was zoo treurig, de waarschuwing zoo duidelijk, dat niemand aan de daartegen opkomende getuigenis harer jonge, lenige gestalte dorst te gelooven.

De andere der beide „ontroostbaren" was een blonde, deftige man van middelbaren leeftijd, die ook altijd geheel in het zwart gekleed ging. Er zijn van die diep-bedroefden, vooral des zomers, die alleen in 't grijs gekleed en met een smalle zwarte band om den arm zich in 't publiek vertoonen. Dat was hem blijkbaar niet voldoende. De levensmoede blik uit de mooie blauwe oogen en de drie beurtelings gedragen lange zwarte jassen wezen elke gedachte aan troost in dit leven beslist af.

Een ieder voelde zich bij hun aanblik dadelijk ernstig en bedrukt gestemd. De minnende paartjes stieten elkaar aan en fluisterden: „Lieve hemel, wat moet zij veel van hem gehouden hebben!" Of: „Zou-jij me ook zoo betreuren als hij doet?" Want zóo veel wisten allen, dat beiden door 't verlies van datgene, wat hun in 't leven het dierbaarst was, gebroken waren.

Geen van beiden waagde het den ander te naderen, en zij zelve hielden de smart van den anderen voor te heilig, om die met een praatje te storen. Maar h ij „was diep geroerd", als zij heel haastig de lekkere appelcompote van „Schoonoord" op zij schoof en van de veranda naar buiten ijlde, hare oogen met de hand bedekkend. En z ij had er als 't ware een vermoeden van, hoe vreeselijk h ij leed, daar hij in staat was, dadelijk na 't eten eene daar juist aangestoken sigaar in de branding te werpen, toen hij daar aan een der posten der balustrade geleund over de blauwende zee met een blik staarde, die niets van al 't aardsche scheen te zien.

Hij stond dikwijls op een klip ver buiten op de „zeerots", wanneer de storm huilde en de toppen der schuimende golven glinsterden. Het was hem, alsof de wind zijn klaaglied zong en de golf zijn verscheurd hart was, dat zonder rust of duur voorwaarts

gejaagd werd. Toen hij op zekeren dag zich daarbuiten op de klip omwendde, zag hij de nachtzwarte vrouwegestalte, eene Aphrodite in de ronding der lijnen, eene Niobe in de verstijfde smart der gelaatstrekken, vlak voor zich met eene terugwijkende beweging, alsof zij juist de plek gezocht had, waarop hij stond. Hij ontblootte zijn hoofd als voor eene koningin en stond haar de plek af, haar voorbijgaande met eene houding, als die van een ter dood veroordeelden gladiator, die den keizer begroet.

Beiden zochten angstig de eenzaamheid, en daar de omtrek geen Amerikaansch oerwoud was, ontmoetten zij bij dit zoeken elkaar menigmaal. Toen zij op zekeren avond op de „zeerots" kwam, vond zij hem daar op de klip, bevend en snikkend in elkaar gedoken. Zich ongewenscht in eene zaak in te dringen, is heel iets anders, dan te bewijzen dat men menschelijk meegevoel heeft, en zij blikte dus met een hoorbare zucht naar hem op.

Een andermaal vond hij haar aan 't strand, met het hoofd op beide handen gesteund, terwijl de tranen langs de fijne, blanke vingers stroomden. Toen kon hij niet voorbijgaan, zonder zacht en waardig te zeggen: „Ween maar, arme ziel, dat lucht op! Hij was stellig uwe tranen waard...."

Eerst kroop zij bij 't geluid zijner stem heftig ineen. Daarop kreeg haar edel gelaat eene uitdrukking van nog vlijmender smart en reikte zij hem zwijgend een open medaillon toe. Hij boog zich voorover en zag een eleganten, voornamen heer in een zomertoilet van uitmuntende snede, doch spaarzaam met haar bedeeld. In zulk een oogenblik heeft de taal geen bruikbaar woord. Hij nam eerbiedig zijn hoed voor den deftigen heer met het weinige haar af, boog zeer diep voor de ontroostbare en verwijderde zich stil.

En juist dit, dat hij geen enkel geluid van zich gaf, roerde haar zeer sterk, maar aangenaam. Zij begon een vermoeden te krijgen, dat zich toch op aarde nòg iemand behalve haar bevond, die waardig en diep treuren kon.

Hij verdween drie dagen uit haar oog. Toen zij hem wederzag, zat hij in de avondzon op een bank in het meest afgelegen hoekje van den tuin van „Schoonoord"; de fijne, zwartgeverfde strooihoed lag naast hem op de bank, en de laatste, matte stralen der zinkende Julizon speelden in zijn blond, lokkig haar. Hij was ge-

kleed in een zwarte jas, zijn gezicht was bleek, en hij was verdiept in de beschouwing van een kabinetportret in een zwart étui, dat in den zak gedragen kon worden. Toen de ontroostbare voorbijging, strekte de mannelijke ontroostbare den arm met het portret met dezelfde smeekende beweging uit, als een bedelaar u zijn versleten hoed of muts voorhoudt, en zei met een zacht bevende stem: „Gun de arme Sally daar in de donkere, koele aarde één enkelen blik!"

Zij boog het hoofd, greep met beide handen naar het portret en zag een klein, aanminnig vrouwtje, bijna als een kind zoo tenger; maar haar vrouwelijk instinkt kon niet nalaten, onmiddellijk een wipneus en een heel laag voorhoofd te ontdekken! Daarop drukte zij een paar smartvolle kussen op 't portretje, gaf het hem terug, alsof het een gloeiend strijkijzer was, en ijlde naar 't huis van den horlogemaker, waarbij het als dolken in zijn hart stak, toen hij zag, hoe sterk hare smijdige, bevallige bewegingen op die zijner onvergetelijke Sally geleken.

Toen zij elkaar een volgende maal buiten, op de „zeerots" aantroffen, straalde er een glans van sympathie in beider oog, en schuchter en aarzelend stamelde zij een „Goeden avond!"

Bescheiden en kiesch zochten zijne vragende oogen een klein plaatsje op de klip vlak naast haar, en met het weemoedige welbehagen eener koningin-weduwe antwoordde zij met een blik: „Kom maar!"

En hij zette zich naast haar neer.

Wanneer de kleine Sally en de deftige heer met het dunne haar uit den hemel het gesprek hadden kunnen aanhooren, dat zich nu ontspon, hadden zij tevreden kunnen zijn. De twee ontroostbaren bouwden elkander in opgewonden schilderingen eene reeks ideale voorstellingen op. Nooit hadden zij hun verlies dieper en smartelijker gevoeld, nooit duidelijker de onmogelijkheid van alle aardsche troost begrepen.

Zoo ging het twee weken lang. Het was op den laatsten dag vóór de afreis, en in aangrijpende tonen klonken opnieuw de bittere weeklachten van hunne bevende lippen.

Daar strekte de ontroostbare plotseling de hand naar de verpletterde naast hem uit en fluisterde:

„Laten we onze smart deelen! Laten we onze tranen vermengen, laat het bloed onzer beide harten op denzelfden levensweg vallen!"

Eerst beefde ze en daarop bloosde ze. Toen drukte zij zacht zijne hand en zei schuw:

„Jelui mannen zijt zoo zwak! Ik mag u niet afwijzen, om u misschien op een of anderen dag in de handen eener vrouw te zien vallen, die geen eerbied voor uw rouw toont, eene vrouw zonder de loutering der wanhoop, zonder eerbied voor de herinneringen.... ter wille van Sally...."

De ontroostbare drukte haar zoo heftig aan zijn hart, dat zij zacht afwerend stamelde:

„Niet zoo, niet zoo! Dat past ons niet...."

Hij boog zich naar haar toe en fluisterde:

„De eeuwig onvergetelijke gunde mij alles.... Mijne vreugde was hare vreugde!"

Zij drong zich een weinig dichter tegen hem aan en zei mild:

„Vreugde! Wat is dat voor een woord op onze lippen! Doch — ook mijn Eduard, wiens beeld nooit uit mijn hart gerukt zal worden, wilde altijd, dat ik gelukkig zou wezen...."

De zomeravond daalde meer en meer. De ontroostbaren stonden op, sloegen de armen om elkander en gingen langzaam huiswaarts, zoo gelukkig, als men het met gebroken harten zijn kan.

MIJN VIER NICHTEN.

Schets van G. DE BEAULIEU.

Het is niet goed, dat de mensch alleen zij. De lieve lezeres (lezeressen zijn altijd lief) bereide zich na deze plechtig Bijbelsche inleiding niet op eene spannende liefdesgeschiedenis voor; wat ik vertellen wil, is eene ware gebeurtenis van geheel anderen aard. Van liefde is er in 't geheel geen sprake, maar wèl van nichtjes, en beter gezegd: van mijne vier nichtjes.

De familieraad, een bestuur, welks besluiten voor mijn gehoorzaam gemoed rechtsgeldigheid bezitten, had beslist: „Het is niet goed, dat de mensch alleen zij, je samenwonen met een gewoon dienstmeisje moet ophouden. Op jouw leeftijd heb je eene liefderijke, doelmatige verpleging noodig; Agaat kan bij je komen."

In menige familie is gebrek aan nakroost, in de mijne daarentegen is een overvloed van nichten. Zij hebben allen een beroep gekozen; maar ze oefenen het niet uit, want dat „hebben ze niet noodig". Zij wachten, tot er in de familie wat „mis raakt" en dan steken zij de handen uit de mouw.

Om Agaat's liefderijke tegemoetkoming ook te verdienen, maakte ik alles keurig voor haar ontvangst gereed. Ik richtte een kamertje allerliefst en geheel in het rose voor haar in: rose beddehemel, gordijnen van dezelfde kleur, een zachtgekleurd dik tapijt, eene chaise-longue, waarover zich rozenranken spannen

Tegen den tijd dat Agaat zou aankomen, reed ik zelve naar 't station.

Een groot, mager, bleek meisje, dat ik dadelijk om de familie-gelijkenis herkende, kwam mij tegemoet. Zij had het bewegelijk uiterlijk van hartstochtelijke menschen, licht trillende neusvleugels en een smallen mond vol uitdrukking.

Toen we goed en wel in de vigilant zaten, deed ze mij bedaard mijn mantel af: „U is veel te warm gekleed, tantelief. U draagt, geloof ik, in 't algemeen kleeren, die geen lucht doorlaten, dat is heel verkeerd."

„Maar anders heb ik het te koud," antwoordde ik verbluft.

„Dat is maar gewoonte, tantelief. Ik ben ziekeverpleegster, en moet het weten. Het strijdt tegen alle gezondheidsbegrippen in."

„Maar ik ben toch heel gezond."

„Tot heden is u 't nog, tantelief. Maar als u zoo voortgaat, dan zal u 't niet lang meer blijven."

Ik leerde in dien tijd van Agaat's liefderijke verzorging drie woorden verfoeien: gezondheidsbegrippen, oordeelkundig, ziekeverpleegster. Ja, ook het woordje: nog.

Mina, mijn gewoon dienstmeisje, had een smakelijk soupeetje klaar gemaakt. Agaat raakte er niet aan; zij dook achteruit in haar stoel en nam mij scherp op.

„Eet u 's avonds vleesch, tantelief?" vroeg zij afkeurend.

„Ik dacht, dat je vandaag je middageten mis zoudt loopen, en heb daarom wat warms voor je laten klaar maken. Daar 't er nu eenmaal is en je er niets van gebruikt...."

„Het is tegen alle gezondheidsbegrippen in, u zal 's nachts geen oog dicht doen, tantelief."

„Dunkt je?" Mij bleef de hap in den mond steken, zoo beslist klonk hare voorspelling.

„Wanneer het hangop of appels waren, dan zou ik er graag 't mijne van nemen, tantelief."

„Appels hebben we aan 't dessert, hangop heb ik tot mijn spijt niet in huis," antwoordde ik benepen.

Beklemd legde ik mij ter ruste; de liefderijke verzorging te verduren, zou niet makkelijk zijn.

Den volgenden morgen bij 't ontbijt keek Agaat mij scherp aan: „u ziet er slecht uit, tantelief, u heeft zeker niet geslapen."

„Stellig wel."

Zij glimlachte ongeloovig.

„Wel, hoe vin-je je kamer?" vroeg ik, om afleiding te geven.

„Ja, tantelief, daar wou ik u juist eens over spreken. In zoo'n kamer met een dik tapijt en ál die gordijnen kan ik niet slapen. Het tapijt moet er uit, dat is een stofnest, en de beddehemel ontneemt lucht en licht. Dan is 't vrij wat beter, in een kamer bij u te slapen; ik kan u daar dan ook beter doelmatig verzorgen."

„Ik ben er volstrekt niet aan gewend, met anderen op één kamer te slapen" — daarmee beproefde ik heel zwakjes weerstand te bieden. Maar toen staarde Agaat mij met haar dweepstersgezicht scherp aan, zoo, dat ik als gehypnotiseerd voortging: „doch wanneer je 't nou verlangt —"

„Het is volgens alle gezondsbegrippen het eenig goede. Ik ben ziekeverpleegster en moet het weten, tantelief."

Zij sprak al die woorden met een scherp rollende r, zoodat de bekende, gevreesde uitdrukkingen mij als een naderend onweer voorkwamen.

Agaat behoorde tot de vrouwen, die bij gebreke van een mensch, dien ze hartstochtelijk liefhebben, een beginsel tot hun afgod verheffen.

Toen ik dien avond naar bed ging, vond ik mijne nicht al op het rustbed in mijne kamer, beide ramen stonden wijd open.

Ik maakte stil één raam dicht.

Als geëlectriseerd sprong Agaat op: „Doet u dat dicht? Moet ik bedorven lucht inademen? Al veel te lang hebt ge u met slechte lucht vergiftigd, dat moet ophouden, tantelief."

„Ik ben heel gezond," zei ik met den trots van den slaaf, die aan zijn ketting rammelt. „'t Is October en de nachten worden al koud, één open raam is voldoende."

„Nu morgen," antwoordde zij zuchtend.

Lang duurde mijne overwinning niet. Ik werd nu stelselmatig opgevoed. Zonder mij te vragen, kocht mij Agaat doordringbare

onderkleeren. Ik kreeg 't pak met de rekening er bij behoorlijk thuis. Zonder mij te vragen gaf zij mijn dienstbode last, wat en hoe zij te kooken had.

Zoo verliepen er eenige weken. Ik heb namelijk een hoofdeigenschap: geduld. Maar eindelijk wendde ik mij toch tot het voornoemde bestuur: den familieraad, en verzocht om ontheffing van die liefderijke verzorging.

* * *

Men zond mij mijne tweede nicht Santa. Zij was evenzeer een slank, bleekzuchtig schepseltje, maar traag en onverschillig. Om mijn gezondheid bekommerde zij zich in 't geheel niet, en dat was me heel welkom. Zij is vioolspeelster en oefende zich eenige uren daags. Dat was ook het eenige wat ze deed; zelfs om te wandelen was zij te traag. Meestal lag ze op de chaise-longue met de rozentakken en lanterfantte. Zij las alle romans, waar ze maar beslag op kon leggen.

Zoo leefden wij vreedzaam naast elkaar voort, tot er een voorval plaats had, dat mij schrik aanjoeg.

Op zekeren nacht rook het sterk branderig uit Santa's slaapkamer.

's Morgens vroeg ik er mijn nichtje eens naar.

„Och, de beddehemel is maar een beetje geschroeid," antwoordde zij onverschillig.

„Hoe kwam dat, kind?"

„Och, ik las, en toen kwam de lamp te dicht bij 't gordijn, maar ik heb het vuur dadelijk uitgebluscht."

„Las-je? Zoo, doe-je dat meer 's nachts en bij de petroleumlamp?"

„Ja, altijd," bekende zij, mij met droomende oogen aanziende.

„Maar dat is heel gevaarlijk, hoor, doe dat niet weder, anders heb ik geen rustig minuutje meer."

Zij antwoordde niets en dat hield ik dus voor eene toestemming. Doch van dat oogenblik af was het met mijne nachtrust gedaan. Altijd door snoof ik de lucht op, om te onderzoeken of het branderig rook. En jawel, op een zekeren nacht drong er een dikke

walm bij mij binnen. Dadelijk sprong ik op en liep naar Santa. Vlammen lekten reeds langs de bedgordijnen, Santa lag bedwelmd ter neer, zoodat ik haar wakker moest schudden. Gezamenlijk gelukte het ons, de gordijnen naar omlaag te rukken en den brand te blusschen.

Ik schreef aan den familieraad, of men de kleine brandstichtster wilde aflossen, want dat ik geen nacht meer sliep, zóo maakte ik mij beangst om haar.

Men antwoordde mij, dat ik ook nooit tevreden was, en zond me een ander nichtje.

* * *

Numero drie, Martha, had niet zoo'n zachten aard als Santa. Zij had examen als onderwijzeres gedaan en begon bijna elken volzin met: „Ik als leerares." Zij was groot en knap, had een mooi slank figuur en deed zich altijd zeer onberispelijk voor. Natuurlijk wilde ze mij ook opvoeden.

Den eersten morgen toen Martha onberispelijk gekleed en geschoeid aan 't ontbijt verscheen, vroeg zij: „Waar hangt uw rooster, tantelief?"

„Toe, noem me niet tantelief, dat — dat —"

Zij keek mij zoo scherp aan, dat ik stotterend zei: „Dat wekt onaangename herinneringen bij me op."

„Zooals u wenscht, l— tante," verbeterde ze, zich de keel schrapend, „maar toe, waar hangt uw tijdverdeeling?"

„Ik heb er geen."

„Leeft u zonder tijdverdeeling, l— tante, maar, hoe leeft u dan? Ik als leerares doe elk uur iets vooraf bepaalds: van 6—7 uur kleed ik me aan, van 7—8 — —"

„Dat is zeker heel mooi, Martha, maar ik doe het anders: ik doe elken dag, wat mij gelegen komt."

„En loopt het huishouden dan toch geregeld? Ik als leerares zou niet zoo in 't wilde er op los kunnen leven."

„Mina is al lang bij me en weet wat ze te doen heeft."

„U laat Mina veel te zelfstandig huishouden, u is véél te goed

voor 't meisje, u verwent ze, l— tante, zulke menschen maken daar misbruik van. Ik als leerares —"

„Je mag gelijk hebben, Martha, maar voor ik je liefderijke verzorging waardeeren kon, heeft ze heel goed voor me gezorgd."

Op zekeren dag verraste mij Martha met een smaakvol gekleurde tijdverdeeling. De keurig en mooi geschreven tabel was met zonnebloemen en herfstloof omlijst. Ik wierp er een blik op.

Maandag
6—7 aankleeden,
7—8 ontbijten,
8—9 wandelen,
9—1 schrijven,
1—2 middageten,
2—3 rusten,
3—5 correspondentie lezen,
5—7 wandelen,
7—8 avondeten,
8—10 spreken over 't gelezene, patience-spel,
10—6 nachtrust.

„'t Is heel vriendelijk, Martha, maar wanneer mij nu van 9—1 niets invalt, en wanneer het van 8—9 en van 5—7, dat de kuier-uurtjes zijn, regent? Patience speel ik niet, en over 't gelezene te spreken, dat vooraf te bepalen, is onverdragelijk pedant. Ook ben ik te oud geworden, om me nog te veranderen. Die tijdverdeeling zou me heelemaal verlammen, ik zou niets meer kunnen schrijven, wanneer ik mij tot de uren van 9—1 beperken moest."

Martha sloot streng en bits haar mond, maar ze zei niets. Ik wist intusschen, dat zij het plan, om mij aan hare soort van tijdregeling te wennen, niet opgegeven had. Het was een voortdurende stille oorlog tusschen ons, zij als leerares leefde volgens de tijdverdeeling, ik daarentegen leefde er niet naar. De tijd van 9—1, als ik officieel het bezoek der Muzen tegemoet diende te zien, bracht zij met allerlei taalstudiën door. Spraakkunst was haar lievelings-

studie, want die kwam 't best met haar zucht naar juistheid en nauwkeurigheid overeen.

Nooit heb ik mij zoo terneergedrukt gevoeld als tijdens het verblijf mijner onberispelijke nicht. Er woei mij van haar eene atmosfeer toe, die verkillend werkte en elke blijmoedige opwelling in mij verstikte. Martha behoorde tot die voortreffelijke menschen, die iemand letterlijk 't hoekje zoude doen omgaan. Zij bespeurde het ten slotte zelve, hoe ik onder hare liefderijke verzorging verkwijnde, en hoe ik zichtbaar kleiner werd.

Flink, gelijk ze is, verzocht zij den familieraad, haar af te lossen; zij kon elders nuttiger bezig zijn. Met iemand, die zoo weinig aan tucht gewoon was als ik, viel niets te beginnen.

Ik bood Martha een schitterend afscheidsmaal aan, en bracht haar van vreugde stralend naar het station.

* * *

Numero vier, Suzanna, kwam toen aan. Zij was een frisch, aardig, vroolijk ding, dat den heelen dag lachte en gekheid maakte. Ik kwam van 't eene uiterste in 't andere, en al dat leven en gegrinnik was mij wel wat al te kras. Suzanna had aanleg voor tooneelspeelster; doch de oude lui wilden geen toestemming geven om haar op de planken te laten komen; in eene deftige familie paste geene tooneelspeelster.

Intusschen kwam de zomer, en Suzanna hield zich nu gelukkig veel in het tuintje achter het huis op. Zij had steeds een kring bewonderende vriendinnen om zich heen, daar zij zoowel menschen- als dierenstemmen voortreffelijk kon nabootsen en zeer onderhoudend was.

Op zekeren dag klonk er zulk een luid gelach uit den tuin, dat het mij bij 't schrijven hinderde. Ik ging er heen, om te zien wat er zulk eene vroolijkheid wekte. De jonge meisjes waren zoodanig in hun bezigheid verdiept, dat zij mijne komst niet bespeurden. Nu zag ik, waarom zij lachten Suzanna had mijne kleeren aangetrokken en bootste nu mijn persoon en mijne wijze van spreken bedriegelijk na.

Stil sloop ik weer heen. Ik wilde Suzanna niet zoo beschamen, om de vertooning door mijn plotseling verschijnen te doen eindigen.

Bij 't middageten, toen ik Suus weder voor het eerst zag, was zij even lief en aardig als anders, zij had geen besef van hetgeen zij gedaan had. Maar toch kon ik haar niet langer uitstaan, deze soort van liefderijke verzorging was mij toch wat àl te kras.

Ik raapte mijn moed bijeen, schreef aan den familieraad en bestelde het leveren van nichten af. Sedert dien tijd heb ik rust.

INHOUD.

BIBLIOGRAPHISCH ALBUM.

De prijs van dit Maandwerk is per jaargang van 12 Nummers, die 5 Boekdeelen uitmaken, *f* 11,50. Afzonderlijke Nummers *f* 1,25.

